

ΑΔΕΛΜΑΝΤΟΣ ΜΟΣΧΟΒΑΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣ
ΟΔΟΣ ΑΓ. ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΑΡ. 72
ΡΟΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 3207
~~11,187~~

11,127

Σφ. 60

Μαδ. 9

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΒΙΟΣ ΕΡΓΑ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

π $\frac{362}{2,02}$

17 ΔΕΚ. 2008

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΒΙΟΣ

ΕΡΓΑ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ὑπό

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

μετὰ τεσσάρων εἰκόνων.

ΑΚΑ
920.71
ΑΝΑ

156780

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ « LES BELLES LETTRES »

95, BOULEVARD RASPAIL

1926

Μετ' ἐπιφυλάξεως παντός δικαιώματος.

Τί φής, ὦ πάτερ ; ἱκανὰ ταῦτα, καὶ ἀπέχεις τῶν πόνων
τὰς ἀμοιβάς, οὐς ἐπὶ τοῖς ἑμοῖς λόγοις ἐμόχθησας, τὸν εἶτε
προπεμπτήριον, εἶτ' ἐπιτάφιον τοῦτον ἔπαινον ; καὶ δίδως
εἰρήνην τῷ λόγῳ τὸν παλαιὸν τρόπον, κἂν ταῦτα τοῦτον
ὀρίζεις, φεύγων τὸν κόρον, ὡς ἂν εἶη σύμμετρος ; ἢ τίνα
προσθήκην ἐπιζητεῖς ; ὀρίζεις δ' ὅτι· καὶ γὰρ αὐτάρκης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ λόγος ΙΗ' μ',
Ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατέρα, παρόντος Βασιλείου.

Οὐκ ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ,
καὶ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς γενεὰς γενεῶν.

ΣΟΦ. ΣΕΙΡΑΧ, λβ', 9-

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἄν τῶν τιμῶν ἐστερήθη τοῦ τάφου εἰς μαύρας ἡμέρας,
ἂν δὲ τὸ Γένος ποτὲ οὔτε μάρμαρον ἐν τῷ ἐγείρει,
εἰ μὴδὲν ἄλλο, κἂν πλέκουσα σὺ κυπαρίσσινον στέμμα,
γράψον τὸν βίον του, πότνια μήτηρ Μουσῶν, Μνημοσύνη.

Γ. ΖΑΛΑΚΩΣΤΑ, Τὰ Δάκρυα.

Τῇ 8ῃ Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου συμπληροῦται ἑκατονταετηρίς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, διὰ τῶν ὑπὸ τὴν πλάτανον τοῦ Ναυπλίου μεγαλουργῶν δημηγοριῶν του, καὶ τῆς δι' αὐτῶν ἀναζωπυρήσεως τοῦ Ἀγῶνος, ἐγένετο « Σωτὴρ τῆς Πατρίδος », τῆς κινδυνευούσης τότε, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων.

Ἄξιον καὶ δίκαιον εἶναι ν' ἀπομνημονεύσωμεν, ἐν μορφῇ συνεχεῖ καὶ μονίμῳ, τό τε ἱστορικὸν ἐκεῖνο ἀνδραγάθημα, καὶ τᾶλλα τοῦ βίου τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον τελεσθήσονται τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Ἀθήναις φερωνύμου εἰς αἰδίον αὐτοῦ μνήμην καθιδρύματος, τοῦ ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΥ, ὑπομιμνήσκοντος εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τῶν Ἑλλήνων ὅτι ἡ περὶ ὀφειλουμένης εὐγνωμοσύνης ἀφροντισία τῶν συγχρόνων οὐδαμῶς δύναται νὰ κατασιγήσῃ τῆς ἱστορίας τὴν φωνήν, ἀλλὰ παροξύνει μᾶλλον τῆς ἀληθείας τὴν ἀναλαμπήν.

Εἶναι δὲ οἱ βίοι τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἀγνῇ φιλοπατρῖα διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οὐ μόνον ἐπαγωγὸν ἀνάγνωσμα, ἀλλὰ καὶ δύναμις ἠθοπλαστικῆ μεγάλης, μορφουσα τὸν νοῦν καὶ πρὸς φιλότιμον ἄμιλλαν προτρέπουσα. Κατ' ἐπιστήμονα δὲ καὶ ἀκριβοδίκαιον τρόπον συντασσόμενα τὰ βιογραφί-

ματα τῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα δρασάντων ἀποβαίνουσιν ἀναγκαῖα καὶ βοηθητικά εἰς καταρτισμὸν πιστῆς καὶ βασίμου τῆς Ἐπαναστάσεως ἱστορίας, ἧς ἡ ἔλλειψις εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον ἐπαισθητή*.

Οὐδενὸς δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ὁ βίος ἀποβαίνει τόσῳ διδακτικὸς καὶ τόσῳ πρὸς ἀρετὴν προτρεπτικός, ὅσῳ ὁ βίος τοῦ Γενναδίου, συνενῶν ἐν ἐνὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους καὶ τὸν στρατιώτην τοῦ Ἀγῶνος, τὸν εἰρηνοποιὸν κήρυκα καὶ τὸν πολεμικὸν ῥήτορα, ἄνδρα γενόμενον κύριον πάσης ἐξουσίας, καὶ ὅμως πᾶν ἀξίωμα ἀποποιηθέντα, φήμην καὶ γόητρον ἐπ' ἀρετῆ καὶ φιλοπατρία κτησάμενον, καὶ ὅμως ἐν πενίᾳ βιώσαντα καὶ μετριοφροσύνη Σωκρατικῇ. Ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξεν αὐτοπροαίρετος θητεία τῆ πατρίδι, ἀκάματος καὶ γονιμωτάτη, ἀλλ' ἀφιλαυτος καὶ ἀθόρυβος. « Ἐν ἐπιγνώσει ὑπέζευξεν ἑαυτὸν εἰς πάντα πόνον, εἰς πᾶσαν ταλαιπωρίαν, καὶ πᾶσαν κακοπάθειαν, ὅπως καταστῆ χρήσιμος καὶ διακονικὸς εἰς τὴν ὑπὸ παντοίων δαιμόνων κατατρυχομένην Ἑλλάδα. » Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων σταδιοδρομία αὐτοῦ.

Καὶ νομίζει τις ὡς ἂν ὁ φλοῖσβος τῶν γαλανῶν τῆς Προποντίδος ὑδάτων νὰ ἐλκνισε τὸ βρέφος ἐκεῖ ὅπου τὸ πρῶτον εἶδε τὸ φῶς, ψιθυρίσας εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ ἐντυπώσας ἀνεξιτήλως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῆς ἐμπράκτου φιλοπατρίας ἥτις, ὡς ἡ Πίστις, « εἰργάσατο δικαιοσύνην, ἐπέτυχεν ἐπαγγελιῶν, ἔφραξε στόματα λεόντων, ἔσβυσε δύναμιν πυρός, ἔφυγε στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθη ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγένετο ἰσχυρὰ ἐν πολέμῳ, καὶ

* « Οἱ μεγάλοι ἄνδρες λαμπρύνουσι καὶ ἐξευγενίζουσιν ὀλόκληρον τὸ ἔθνος εἰς ὃ ἀνήκουσι, ἀνυψοῦντες τὸ φρόνημα καὶ εὐθύνοντες τὴν πορείαν τῶν συγχρόνων αὐτῶν. » Κάλλος δὲ ἠθικὸν εἶναι ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος ἀνδρῶν ἐκτάκτων, καὶ πρέπει νὰ γίνεται μάθημα ἐνδελεχῆς τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν. « Οὐδὲ καίουσιν λύχρον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸ μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχρίαν καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. » Μτθ. ε' 15.

παρεμβολὰς ἔκλινεν ἀλλοτρῶν*. » Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος, ὑπῆρξαν διὰ βίου ὁ πολικὸς αὐτοῦ ἀστήρ.

Τῶν δὲ ἀρετῶν του τούτων ἡ ὁμολογία δὲν εἶναι μονομερίς τις γνώμη ἑνὸς ἢ δύο τῶν περὶ αὐτοῦ πραγματευθέντων, ἀλλ' ὁμόφωνον ἐγκώμιον πάντων τῶν ἱστορησάντων τὰ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους τοὺς δημιουργικούς. Καὶ αὐτοὶ οἱ χθὲς πάλιν ἀναδιφήσαντες τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, οἱ Driault καὶ Lhéritier, ἀξιωματικῶς ἀποφαίνονται ὅτι. George Gennadius a été à Nauplie le sauveur de la patrie. Προτάσσομεν δὲ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀλλοδαπῶν καθὼ ἀπηλλαγμένους τῶν παρ' ἡμῖν προτιμήσεων ἢ μεροληψιῶν. Πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ Γεννάδιος, δρῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα, δὲν ἐζήτησεν ἀσφάλειαν ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ εἰρηνικοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ « μεγαλοπράγμων ὢν καὶ ἀτρόμητος » (ὡς τὸν χαρακτηρίζουσιν), ἐπολέμησεν ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἐκινδύνευσεν καὶ ἐταλαιπωρήθη ὡς ὁ ἔσχατος τῶν στρατιωτῶν. Tour à tour, et souvent tout à la fois, soldat, maître, orateur, il a inscrit son nom sur cette glorieuse liste des libérateurs de la patrie, ἀποφαίνεται ὁ Duvray. Ἡ δὲ λογία Κόμησσα Dora d'Istria, ἐξ Ἀλβανῶν (τῶν Γκίκα) αὐτὴ τὸ γένος ἔλκουσα, λέγει περὶ τοῦ γνησιωτάτου τῶν Ἡπειρωτῶν. Intrépide comme tous les Albansais, il défendit avec l'épée la cause qu'il avait soutenue par la parole. Ὅμοίως ὁ γράφων ἐν τῷ *Spectateur d'Orient* παρατηρεῖ. On se tromperait, du reste, si on le prenait pour un homme qui ne sortait jamais de sa sphère littéraire et scholastique.., Il fit avec le Général Fabvier la campagne de Carystos. Ὁ δὲ διάσημος Ἀκαδημαϊκὸς I. I. Ampère, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας τῷ 1843, ἔγραφεν ἐκεῖθεν ταῦτα. Un seul savant, M. Gennadius, tout en

* Πρὸς Ἑβρ. ια', 34.

réclamant dans la lutte sacrée une part glorieuse, resta fidèle à ses fonctions académiques. Nul n'exhorta plus énergiquement que lui les combattants aux sacrifices et à l'union.

Διὰ ταῦτα καὶ οἱ Γερμανοὶ λόγιοι, μνημονεύοντες τοῦ Γενναδίου, προέτασσαν τοῦ ὀνόματός του ἐγκωμιαστικὰ ἐπίθετα (καθὰ ἐν σ. 168)· καὶ ἠγγέλλετο ἐκεῖθεν (σ. 60) ὁ ἐνθουσιασμός ὃν διελίγηρεν τὸ Δημοσθένειον αὐτοῦ κήρυγμα. Ὁ δὲ πολὺς Εἰρηναῖος Θήρσιος ἐπιστέλλων αὐτῷ (21 Ἰουλίου 1848) ἀπεθαύμαζεν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, « ἄλλ' εἰς καιροῦς ἔτι ἐπικινδύνους, ἦτο ἐν Αἰγίνῃ γενναίως πολεμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρως παιδείας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν της. »

Ἡ μεγαλόψυχος φιλοπατρία καὶ ἡ πολιτικὴ φρόνησις τοῦ Γενναδίου ἀναστράπτουν ἀκριβῶς ἐν ὥραις ἐσχάτων κινδύνων, ὅτε « αὐτὸς αἴρεται εἰς τὸ ὕψος ἀληθοῦς σωτήρος τῆς πατρίδος ». Ὁ ἀείμνηστος Ῥαγκαβῆς, αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος γενόμενος τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἠρωικοῦ κατορθώματος, ῥητῶς ἀποφαίνεται ὅτι « τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν τότε σώσαντος αὐτοῦ... δυνάμεθα θαρρούντως τὸν ἀνώτατον ἔπαινον Σωτήρος τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονεύμεν. » Συμφωνοῦσι δὲ μὲ ταῦτα πάντες οἱ τὰ τότε διαδραματισθέντα ἱστορήσαντες. Ὁ ἀδέκαστος καὶ γνήσιος Ἀμερικανὸς φιλέλληνας, ὁ Σαμουήλ Χάου, ὀνομάζει τὸν Γεννάδιον νέον Τυρταῖον, οὕτινος « οἱ λόγοι ἦσαν νόμος διὰ τὸν λαόν. » Καὶ ὁ Γάλλος Blancard, ὅστις ἐκ μακρᾶς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς ἐγίνωσκε τὰ καθ' ἡμᾶς ἄριστα, συνομολογεῖ λέγων· Il se montra le père de toute la patrie hellénique... le sauveur de son pays dans une des plus terribles crises qu'elle ait traversées. Ἐτερος δὲ Γάλλος φιλέλληνας, ὁ Le Tellier, ἐπέστελλεν ἐκ Παρισίων ὅτι « ἡ περὶ τοὺς λόγους δεινότης τοῦ Γενναδίου, ἠνωμένη μὲ τὴν περὶ τὰ ἦθη χρηστότητα,

διεθρullήθη εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας ὡς τὸ ὄργανον τῆς κοινῆς ὁμονοίας καὶ τοῦ ὀλοψύχου ἐνθουσιασμοῦ, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς καταπονηθείσης σχεδὸν πατρίδος. »

Ἐκ τῶν ἡμετέρων πάλιν οἱ συντάκται τῶν Σκηνογραφίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀποφαίνονται ὅτι « ἐν κρισιμωτάτῃ στιγμῇ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐδείχθη ἀληθῆς σωτὴρ ». Καὶ ὁ ἐμπνευσμένος ποιητὴς Ἅγις Θέρος ἐξυμνεῖ « τὸν σώσαντα τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως νέας δουλείας. » Ἐτερός τις ἐπιλέγει ὅτι « ὁ Γεννάδιος ἀναδειχθεὶς σωτὴρ τῆς πατρίδος, κατέκτησε τὴν ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. » Διὸ καὶ κατὰ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γράφοντα, « τὸ ἔθνος ἀνέγραψεν αὐτὸν ὑπέρτατον αὐτοῦ εὐεργέτην. » Ἀλλὰ καὶ ἐκ Σμύρνης ἀκούεται τὸ ἐγκώμιον « τοῦ προπαρασκευάσαντος τὴν πολιτικὴν ἀναβίωσιν τῆς Ἀνατολῆς. » Ἐπιστέφει δὲ ταῦτα ὁ ἐκ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς Βιάρον τὸν Καποδίστριαν ἐπιστέλλων, ὅτι « τὴν ἡμέραν ἐκείνην (καθ' ἣν ὁ Γεννάδιος ἔσωσε τὰ τῆς πατρίδος) ἐθεώρουν πάντες ὡς τὴν φαεινότεραν ἐξ ὧν ἔλαμψαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης. »

Περὶ τοῦ « ἐκτάκτου ἐκείνου καὶ σχεδὸν μυθώδους διδασκάλου, στρατιώτου, παιδαγωγοῦ, ἥρωος, εὐεργέτου, Πατρὸς τῆς Πατρίδος », — ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ ἐνάρετος καὶ γενναϊόψυχος Κρής, ὁ μαθητὴς τοῦ Γενναδίου Ξενουδάκης, — περὶ τοῦ Γενναδίου, ὅστις δι' ὄλου τοῦ βίου ὑπῆρξεν « ὁ ἀγνότατος τῆς ἀρετῆς ἥρωος », ὅστις, κατὰ τὴν γλαφυρὰν φράσιν τοῦ Παναγιώτου Σούτσου, « ἱεροκήρυξ τῆς πατρίδος γενόμενος, παντοῦ ἐξῆπτε τὴν πυρὰν τῆς φιλοπατρίας, καὶ πανταχοῦ κατέσβυνε τὴν πυρὰν τῆς διχονοίας » — περὶ Γενναδίου, ἀπορεῖ τις τί μᾶλλον νὰ θαυμάσῃ, τὴν ἐν πολέμῳ δρᾶσιν, ἢ τὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλλη-

νικου ἔθνους. Ἐπειδὴ ὁμολογοῦνται περὶ αὐτοῦ καὶ ταῦτα, ὅτι « παρεσκεύασε τῇ πατρίδι τοὺς σοφωτάτους καὶ διαπρεπεστάτους τῶν νῦν (1880) ἀκμαζόντων πολιτευτῶν », καὶ ὅτι ὑπῆρξεν « ὁ ἠθικὸς πατήρ καὶ προστάτης πολλῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι διαπρεψάντων ἀνδρῶν. » Καί, ἀνασκοπῶν τὰ καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, ὁ καθηγητὴς Κ. Α. Φιλαδελφεύς, εὐγενοῦς αἰσθήματος ἔμπορούμενος, ἐπιλέγει « Ὅταν μίαν ἡμέραν ἡ πατρὶς τῷ ὑψώσῃ ἀνδριάντα δέον νὰ ἐγγλυφῶσι διασταυρωμένα τὸ ξίφος καὶ ὁ κάλαμος, τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἄσπις. »

Τοιοῦτου ἀνδρὸς τὸν βίον ποθῶν νὰ συγγράψω, θ' ἀπεδειλίουν, καὶ θὰ μὲ ἀπέτρεπε τὸ δυσχερὲς τοῦ ἐγχειρήματος, ἂν μὴ μ' ἐνεθάρρυνον μαρτυραὶ ἀναμφίρρηστοι, λαλοῦσαι εὐγλώττως πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀσθενοῦς τῆς ἐμῆς συγγραφῆς. Τὰ ἐφόδια ταῦτα, ἅτινα κυροῦσιν ἄλληλα, χρησιμεύουσι καὶ ὡς ἐχέγγυα κατὰ πάσης ὑπερβολῆς ἢ μεροληψίας συγενοῦς βιογραφουμένου πρόγονον. Καὶ πλεονεκτεῖ μὲν ὁ τοιοῦτος διὰ τὴν συνήθως ἀκριβεστέραν καὶ πληρεστέραν ἐπίγνωσιν τῶν ἱστορουμένων· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἀναχαιτίζει αὐτόν, ἂν σωφρόνως καὶ ἀξιοπίστως συγγράφῃ, καὶ ἀπειργεῖ αὐτὸν πάσης ὑπερβολῆς καὶ ἀναληθείας· διότι, καθὸ εἰς τῶν πλησίον, ὑπόκειται εἰς ἔλεγχον αὐστηρότερον. Διὰ τοῦτο τὰ ὑπὸ πλησιεστάτων συγγενῶν βιογραφηθέντα — ἀπὸ τοῦ Τακίτου περὶ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Ἀγρικόλα, μέχρι τῆς περὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς βιογραφίας τοῦ Οὐίνστονος Τσώρτσιλ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι τῶν ὑπὸ Σοφοκλέους Οἰκονόμου περὶ τοῦ πατρὸς του σποράδην δημοσιευθέντων — τὰ τοιαῦτα βιογραφήματα ἐλεγχόμενα ἀπεδείχθησαν πολλάκις τὰ ἄριστα τὴν σύνταξιν, καὶ δὴ καὶ συμπαθέστατα τὴν ἀνάγνωσιν, ὡς διαπνέοντα τὴν γλυκυτάτην αὔραν τῆς φιλοστοργίας.

Δὲν θ' ἀρνηθῶ ὅτι τοιοῦτος τις ἱερὸς πόθος μὲ κατέχει

συγγράφοντα ταῦτα. Ἄλλ' αὐτῆς τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀοιδίου ἀνδρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις θὰ παρέβαινον, ἂν, ὑπὸ ματαιοφροσύνης κινούμενος, δὲν ἐτήρουν τὸ μέτρον τῆς σωφροσύνης καὶ ἀληθείας. Ἡ ἐξιστόρησις βίου τοιοῦτου οὐδεμιᾶς χρήζει μυθοπλαστικῆς ὑπερβολῆς. Ἐπραξα λοιπὸν ὅ,τι θὰ ἤρεσκεν εἰς ἐκεῖνον καὶ θὰ ἐτύγχανεν ἴσως τῆς ἐπιδοκιμασίας αὐτοῦ. Ζητήσας δὲ βοηθητικὸν τι ὑπόδειγμα τοιαύτης συγγραφῆς, ἠπόρησα ἂν ἢ καθ' ἡμᾶς νεωτέρα φιλολογία εὐμοιρῆ ἔργων δυναμένων νὰ λογισθῶσιν ὡς πρότυπα βιογραφίας. Ὅθεν ἠκολούθησα τοὺς ὄρους οὓς θέτει σήμερον ἡ ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας, καὶ ὡς ὁδηγὸν ἔλαβον, τοῦτο μὲν τοὺς ἀθανάτους Παραλλήλους τοῦ χρηστοῦ Χαιρωνέως, τοῦτο δὲ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν ἄλλοδαπῶν βιογράφων, ἐλπίζων οὕτω νὰ καταστήσω τὸ βιβλίον τοῦτο, ἂν μὴ ὑπογραμμὸν βιογραφίας, ἀναγραφὴν τοῦλάχιστον ἀξίαν τῶν ὄσων ὁ ἀοιδίμος ἀνὴρ ἔπραξε καὶ ἐδίδαξεν*.

Ἡ πρώτη μορφή ὑφ' ἣν ἐδημοσιεύθη ἱκανόν τι μέρος τῶν ἐν ταῖς σελῖσι ταύταις ἦν ἑκατοντασέλιδον βιογράφημα καταχωρισθὲν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ τῷ ἐν Λονδίνῳ ἐκδοθέντι τῷ 1901. Τοῦ δοκιμίου ἐκείνου εἶχον ἐκτυπωθῆ ἐν ἰδίῳ τεύχει πεντήκοντα ἀντίτυπα, ἅτινα ταχέως ἐξηντλήθησαν, καὶ ὧν οὐδεν εἶναι πλέον ποριστὸν τοῖς πολλαχόθεν αἰτοῦσιν.

Ἐν εἴδει συμπληρώματος τοῦ δοκιμίου ἐκείνου ἐξεδόθη, τῷ 1905 ἐκ τοῦ Πανεπιστημιακοῦ τυπογραφείου Ὁξωνίας, φυλλάδιον ὑπὸ I. Γ. συνταχθὲν, ἐκ σελίδων 48, εἰς ἃς προ-

* Οὐδὲ τὰ τοῦ κατ' ἰδίαν βίου ἠμελήθησαν· διότι πρότυπον ἀκεραίου πολίτου ὑπάρξας, ἐγένετο ἐνταυτῷ χρηστὸς σύμβιος, πατὴρ φιλοστοργότατος, ἔμψυχον παράδειγμα ἀσκήσεως ἀρετῆς καὶ πληρώσεως τῶν θείων ἐντολῶν. Οὐδ' ἀπεισιωπήθησαν ἐπεισόδια ἐκ πρώτης ὄψεως ἴσως φαινόμενα περιττά, ἀλλὰ συντελοῦντα εἰς πιστὴν παράστασιν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνδρὸς διαθέσεως, καὶ συμβαλλόμενα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν τότε κοινωνικῶν περιστάσεων. « Καὶ ταῦτα μὲν ἐπελθόντα τῇ μνήμῃ κατὰ τὴν συγγραφὴν ἀπόσασθαι καὶ παρελθεῖν ἴσως ἀπάνθρωπον ἦν. » ΠΛΟΥΤ. Περικλ. 24.

σετέθησαν, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1906 καὶ Δεκέμβριον τοῦ 1908, παραρτήματα ἐκ τεσσάρων ἑκαστον σελίδων. Ἐπεγράφετο δὲ τὸ φυλλάδιον· « Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος Σωτήρ τῆς ὄλης Πατρίδος ἐν Ναυπλίῳ 1826. Μαρτυραὶ καὶ ἐκθέσεις τῶν τότε παρευρεθέντων καὶ τῶν ἔκτοτε τὰ τοῦ Ἄγωνος ἱστορησάντων ἀναδημοσιευόμεναι ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἀστηρίκτων καὶ πλημμελῶν τινῶν σημερινῶν εἰκασίων. » Ἦσαν δὲ αἱ οὕτω ἀνασκευαζόμεναι εἰκασίαι ὁ περὶ τοῦ Ν. Σκούφου μῦθος, περὶ οὗ τὰ ἐν σ. 84-95 καταλεπτόως νῦν ἐκτιθέμενα.

Πλὴν τῶν ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις δημοσιεύμασιν, εἶχε συσσωρευθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πλουσία ὕλη παντοδαπῆ, τὸ μὲν ἐξ ἐπιμελεστέρας ἐρεύνης τῶν σωζομένων χειρογράφων τοῦ Γενναδίου, τὸ δὲ ἐξ ἐπισήμων καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων διαρκούντος τοῦ Ἄγωνος καὶ μετ' αὐτόν. Εἶναι δὲ καὶ τὰ κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντα ἐν ἔφημερσιν, αἵτινες, διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἦσαν τὸ μόνον μέσον ἀπομνημονεύσεως γεγονότων πολλακίς σπουδαιοτάτων. Τῶν τοιούτων πηγῶν ἱκανὸν ἀριθμὸν ὄφειλω εἰς τὴν ἀπαράμιλλον ἐμπειρίαν, τὴν ἀνιχνευτικὴν δεξιότητα καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ κυρίου Ἰω. Βλαχογιάννη, Διευθυντοῦ τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους*.

* Εἰ καὶ συνεκεντρώθη οὕτω ὕλη πολὺτιμος, πιθανὸν εἶναι περαιτέρω ἐνδελεχῆς ἔρευνα νὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλα ἱστορικὰ ἔγγραφα, ἰδίως αὐτογράφους τοῦ Γενναδίου ἐπιστολάς. Κρῖμα ὅτι μέχρι τοῦδε ἐσώθησαν μόνον αἱ παρατιθέμεναι ἐν τῷ πρώτῳ μέρει δύο βραχύταται, καὶ αἱ ἐν τῷ δευτέρῳ ἕξ· διότι καὶ μόναι αὗται ἀναδεικνύουσιν αὐτὸν κατὰ τε τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ λεκτικόν, τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος, καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου — τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀφελές, ἀλλ' ἀπταιστον, ὁμαλόν, ἀνδρικὸν καὶ ἀξιοπρεπές τοῦ ὕφους, ἀσυγκρίτως ἀνώτερον λογίων τινῶν ἀναποκριντῶν του, οἷον τοῦ Νεοφύτου Δούκα, οὕτινος ἀναγινώσκων τις τὰς ἐπιστολάς (ΙΗ', α' 3-4), καὶ ἄκων ἀναγκάζεται νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὰ πικρὰ σκώμματα τοῦ Κοραῆ, ὅτι ὁ ἀείμνηστος γέρον ἀδύνατον ἦτο οὐδὲ δύο νὰ συντάξῃ γραμμὰς μὴ χυδαίας οἰκτρῶς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλουστέραν, ἢ μὴ σολοικίσας ἢ μακαρωνίσας ἀηδέστατα εἰς τὴν δῆθεν ἀρχαίαν.

Πάντα σχεδόν τὰ πειστήρια ταῦτα παρετέθησαν ἀκέραια ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ βιογραφήματος τούτου τοῦ οὕτω καταρτισθέντος ταμείου πάντων τῶν μέχρι τοῦδε συγγραφέντων περὶ Γενναδίου· πᾶσαι δὲ αἱ ἐκ συγγραμμάτων περικοπαί, ὡς καὶ τὰ ἐξ ἐπιστολῶν χωρία κτλ. εἶναι ἀντιγεγραμμένα ἀπαραλλάκτως ἄνευ μεταβολῆς τῆς ὀρθογραφίας αὐτῶν ἢ τῆς συντάξεως. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἡ παρ' Ἑλλήσιν ἀπανταχοῦ ἀνάμνησις τοῦ μεγαλοῦ βίου τοῦ Γενναδίου εἶναι, καὶ μετὰ πάροδον ἑβδομήκοντα ἔτων ἀπὸ τῆς τελευτῆς, τόσῳ ζῶντ' ὅσῳ ζῶντος ἔτι αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγκρίσεως διαφόρων ἀφηγήσεων τῶν αὐτῶν συμβάντων προκύπτουσι κάποτε παραλλαγαί τινες χρονολογικαὶ ἢ ἀριθμητικαί· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀσημαντον ἐνόσῳ ὑπάρχει συμφωνία περὶ αὐτῶν τῶν γεγονότων. Ἔστιν ὅτε γίνεται χρήσις ἐν τῷ κειμένῳ περιόδων μακρῶν ἐξ ἐγγράφων ἅτινα εὐρίσκονται, ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, πλήρη. Τοῦτο δέ, οὐχὶ ἐκ τυχαίας τινὸς παραδρομῆς, ἀλλ' ἀπὸ σκοποῦ, ἵνα τὰ σπουδαιότερα ἐντυπῶνται ἀπαραγράφτως τῇ μνήμῃ, καὶ ἵνα τὰ ἐκτιθέμενα ἐλέγχωνται καὶ πιστοῦνται ἀμέσως, ἀσφαλῶς, καὶ βῆμα πρὸς βῆμα.

Κατὰ τοῦτο διαφέρει τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ πολλάκις προχείρου παρ' ἡμῖν τρόπου τοῦ « ἱστορίαν συγγράφειν » δι' αὐτοβούλων ἰσχυρισμῶν, ὅλως ἀδεσπότην, πολλάκις δὲ καὶ μυθικῶν. Τινὲς συντάσσουσι μακρὰς συγγραφὰς ἐπαναλαμβάνοντες ἀναποδείκτως καὶ ἀπιστοποιήτως, ἂν μὴ τὰ ὅλως ἀστήρικτα, ἀλλὰ τὰ πολλαχῶς ὑποπτα, ἐπαναπαυόμενοι ἴσως εἰς τὴν ἀνοχὴν ἢ τὴν εὐπιστίαν ἀνιστορίστων ἀγνωστῶν, ἢ καὶ εἰς τὴν κατὰ θεωρίαν φιλοπατρίαν ἐκείνων οἷτινες ἠδέως ἀναγινώσκουσι καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν ὅ,τι γραφῇ διθυραμβικῶς περὶ Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τοιοῦτο περίπου εἶναι τὸ περιλάλητον καὶ πελαγῶδες σύγγραμμα τοῦ μακαρίτου Παπαρρηγοπούλου, ὠκεανὸς δηλαδὴ ἀχανῆς,

δὲν ὀφείλει ὁ ταλαίπωρος ἀναγνώστης νὰ διέλθῃ ἄνευ πυξίδος, ἀπνευστί καὶ μονορροφητί, ἄνευ στιγμῆς σχεδὸν ἢ ἄνω τελείας, ἄνευ ἐτέρας τινὸς ἀντιλήψεως, ἄνευ ἄλλης μαρτυρίας, ἢ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἀδιακόπως λέγοντος ἀλλ' οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἐπάγοντος συγγραφέως, καὶ τῆς πίστεως εἰς τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ. Τοιαῦτα συνονθυλεύματα οὐδεμίαν ἔχουσι σήμερον ἀξίαν.

Τὸ ἐπ' ἐμοί, πιστώσας τὸ βάσιμον τῶν παρατιθεμένων ἀποδείξεων, ἠκολούθησα ἐτέραν μέθοδον, τὴν ἐπιστήμονα, τὴν τῶν ἀναμφιρρήστων μαρτυριῶν, καὶ τοῦ αὐστηροῦ ἐλέγχου. Συχνὰ δὲ ἐποιησάμην χρήσιν αὐτῶν τῶν λέξεων τῶν μαρτύρων, καὶ μάλιστα πολλῶν χωρίων τοῦ θαυμασίου ἐπικηδείου λόγου τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξ. Ῥαγκαβῆ, οὗ καὶ πλήρες ἐπεσύναψα τὸ κείμενον (Κ', γ', 3).

Ἡ ἀξία καὶ σπουδαιότης τοῦ ἐπικηδείου τούτου ἔγκειται, οὐ μόνον εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ ζωηρότητα τῶν ἱστορουμένων — τοῦ Ῥαγκαβῆ χρηματίσαντος μαθητοῦ τοῦ Γενναδίου προσφίλου, καὶ γενομένου αὐτόπτου τοῦ ἐν Ναυπλίῳ μεγαουργήματος — ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χάριν τῆς φράσεως καὶ τὸν ἐξαισιὸν χαρακτήρα τοῦ λόγου. Ἀμφίβολον εἶναι ἂν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς πεζογραφίᾳ ὑπάρχη τι τοῦ ἀριστουργήματος τούτου ἀνώτερον κατὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους, τὴν δύναμιν τῆς φράσεως, καί, ἴσως τὸ σπουδαιότατον πάντων, τὸ εἰλικρινές καὶ αὐθόρμητον τοῦ αἰσθήματος, καταδήλου ὄντος ὅτι ὁ λέγων πιστῶς ἐκφράζει καὶ τῆς καρδίας του τὴν εὐγενῆ ὑπαγόρευσιν.

Διὰ τὰς ἀρετὰς ταύτας πολλαὶ περικοπαὶ τοῦ λόγου τούτου ἐχρησιμοποιήθησαν, πάνυ σκοπίμως, ὡς ἀναγνώσματα διὰ τὰ σχολεῖα, πολλάκις δὲ καὶ ἐν ἱστορικοῖς συγγράμμασιν, ὡς ἡ ἀρίστη τῶν ὑπαρχουσῶν καὶ πιστοτάτη ἀφήγησις τῶν τότε συμβάντων. Ἐπίσης ἐν ἐφημερίσιν, ἢ πρὸς παρόρμησιν τῶν ἀναγνωστῶν, ἢ πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν προτεινομένων μέτρων ἐν ὥρᾳ ἐθνικῆς κρίσεως. Ταῦτα

πιστοούνται καὶ ἐκ τῆς ἐπισυνημμένης βιβλιογραφίας, οἷον ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Σάθα (ΚΒ', 36) τῷ περιλαμβάνοντι ὅλον τὸ περὶ τῶν ἐν Ναυπλίῳ μέρος· ὁ Α. Γούδας (38) παραθέτει χωρία τινά· ὁ Μέντωρ (43) σχεδὸν τὸ ὅλον· Α. Πέκιος (49) ἱκανὰ χωρία· J. Blancard (56) τὰ σπουδαιότερα ἐν Γαλλικῇ μεταφράσει· Δροσίνης καὶ Κασδόνης, Νεοελληνικὰ Ἐναγνώσματα (58), τὸ πλεῖστον τοῦ ὅλου· Κοφινιώτου Ἐναγνώσματα Νεωτέρων Ἑλλήνων (59) ὡσαύτως· Ε. Edmonds, τὰ περὶ τῶν ἐν Ναυπλίῳ (61) ἐν Ἀγγλικῇ μεταφράσει· Σκορδέλλης καὶ Κουρτίδης, Σκηνογραφίαι τῆς Ἐπαναστάσεως (62) τὰ Ναυπλιακά· Σκόκος, Ἡμερολόγιον (63), ὡσαύτως· Ε. Edmonds (64) χωρία τινά, ἀγγλιστί· Neohellenica (65) σχεδὸν τὸ ὅλον, ἀγγλιστί· L. Sergeant (69) μέγα μέρος ἀγγλιστί· Quinn (70) μέρη τινά ἀγγλιστί· Ἐν δὲ ἔφημερίσι ἐγένοντο μετατυπώσεις συχναί, οἷον ἐν Ἐστία 11 Ἰουλίου 1876· ἐν Πατρίδι Ἀθηνῶν 6 Ἰανουαρίου 1898· ἐν Πατρίδι Σικάγου 18 Ἰουνίου 1903· ἐν Πατρίδι Ἀθηνῶν 17 Ἰουνίου 1906· ἐν Σάλπιγγι Κύπρου 7 Ἰουλίου 1906, τῆς τελευταίας ταύτης προοιμιαζούσης οὕτω : « Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἄρθρον ἅς ἀναγνωσθῆ ὑπὸ πάντων, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ γένους ἅς ὑποδεικνύη εἰς ἕκαστον Ἑλληνα τὸ καθῆκον του κατὰ τὰς δυσχερεῖς στιγμὰς τῆς πατρίδος ». Ἡ τοιαύτη ἐπανελημμένη κατὰ διαφόρους τόπους καὶ καιροὺς ἀναδημοσίευσίς τοῦ λόγου μαρτυρεῖ περὶ τῆς πανταχοῦ ἀποδοχῆς καὶ ἐπιδοκίμασίας τῶν ἐν αὐτῷ.

Τὸ παρὸν ἔργον σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, τὸ μὲν περιέχον τὴν ἱστορικὴν ἀφήγησιν, μετὰ παντοίων ἐρμηνευτικῶν, συμπληρωματικῶν καὶ πιστοποιητικῶν σημειώσεων· τὸ δέ, τὸ ἀποδεικτικόν, περιλαμβάνει πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, τὰ ὑπομνήματα κτλ. Τοῦ πρώτου μέρους ἔπεται συμπλήρωμα περιέχον βιογραφικά τινὰ σκιαγραφήματα· τοῦ δὲ δευτέρου Βιβλιογραφία πλήρης, μετὰ τινων σχετικῶν παρατηρήσεων.

Πλὴν τοῦ ἐν ἀρχῇ λεπτομεροῦς πίνακος τῶν περιεχομένων, ἀκολουθεῖ, ἐν τέλει, ἀλφαθητικὸν εὐρετήριον τῶν κυρίων ὀνομάτων κτλ.

Τῶν παρεντεθημένων πέντε εἰκόνων ἡ προτεταγμένη εἶναι ἡ ἀρίστη τῶν ὑπαρχουσῶν προσωπογραφιῶν τοῦ Γενναδίου καὶ εἰκονίζει αὐτὸν ἐξηκοντούτη περίπου τῷ 1845. Ἡ τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου ἦν δῶρον αὐτοῦ τοῦ Λάμπρου τῷ προσφιλεῖ μαθητῇ Γενναδίῳ, ἐδωρήθη δὲ πρὸ δύο ἐτῶν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τούτου τῇ Ἐθνολογικῇ καὶ Ἱστορικῇ Ἑταιρείᾳ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀνήρτηται νῦν ἐν τῇ πινακοθήκῃ αὐτῆς.

Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ Ἑλληνικὰ κεφαλαῖα ἀριθμητικά, τὰ ἐν παρενθέσει, παραπέμπουσιν εἰς τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ἔγγραφα καὶ ὑπομνήματα.

Ξ. Α.

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1926.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Πρέπει δ' ἔσθλοῖσιν ὑμνεῖσθαι πολυκλείταις αἰδαῖς.
τοῦτο γὰρ ἀθανάτοις τιμαῖς ποτιψαύει μόνον ῥηθέν,
θνάσκει δὲ σιγαθὲν καλὸν ἔργον.

ΠΙΝΔ. λειψ. 98.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Σελίδες.

Ἀφιέρωσις	ε'
Προλεγόμενα	ζ'
Περιεχόμενα	κα'
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ	
α' — Προοίμιον	1
β' — Γένος καὶ παιδευσίς	4
γ' — Πρώτη διδασχὴ	8
δ' — Ἡ ἐν Ὀδησσῶ Σχολή	11
ε' — Ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ Σχολή	18
ζ' — Ὁ Ἱερὸς Λόχος	21
ζ' — Σπουδαὶ ἐν Γερμανίᾳ	26
η' — Κάθοδος εἰς Πελοπόννησον	28
θ' — Σχολαὶ Ἀργους καὶ Ἀθηνῶν	30
ι' — Ἐκστρατεία Καρύστου	34
ια' — Ἀπελπίς ἐν Ναυπλίῳ κατάστασις	36
ιβ' — Τὸ ἐν Ναυπλίῳ σωτήριον ἀνδραγάθημα	46
ιγ' — Ἀποχὴ τῆς πολιτικῆς τύρβης	57
ιδ' — Ἡ δῆθεν πρωτοβουλία τῆς Διοικ. Ἐπιτροπῆς	64
ιε' — Ὁ περὶ Ν. Σκούφου μῦθος	80
ις' — Ἡ ἐν Τροιζήνι Συνέλευσις	96
ιζ' — Κεντρικὸν Σχολεῖον Αἰγίνης	98
ιη' — Μουστοξύδου ὑπερβασίαι	104
ιθ' — Τὸ Σχολεῖον ὑπὸ τὴν νέαν Κυβέρνησιν	107
κ' — Βιβλιοθήκη, Τυπογραφεῖον, Μουσεῖον, Ὁρ- φανοτροφεῖον	112

κα'	Τὸ ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον	120
κβ'	Ἀπομνημονεύματα Μαθητῶν	125
κγ'	Ἀναμνήσεις Ῥαγκαβῆ καὶ Ξενουδάκη	131
κδ'	Γνώμαι, Ὑποθήκαι, Συμβουλαί	135
κε'	Συστάσεις ὑποτρόφων εἰς Γερμανίαν	147
κς'	Πανεπιστήμιον, Ῥιζάρειος Σχολή, Φιλεκ- παιδευτικὴ Ἑταιρεία	151
κζ'	Ῥοπή ἐπὶ τῶν πολιτευομένων	158
κη'	Ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πενομένων	160
κθ'	Ὅψις, ἦθος, πολυμάθεια, ἔργα, ἐπιστολαί	166
λ'	Φθόνος τῶν κακοβούλων	172
λα'	Γάμος καὶ βίος οἰκιακός	176
λβ'	Τὸ ἄρθρον τῆς Ἀθηνᾶς	179
λγ'	Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἠπείρου τῷ 1854	183
λδ'	Τελευτή	185
λε'	Τὰ μετὰ θάνατον	188
λς'	Ἐπίλογος	197

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ — ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

α'. — Ἐντυπα.

	Σελίδες.
1. — S. G. How, Greek Revolution 1828.	200
Μετάφρασις ἑλληνιστί	201
2. — — Letters (1906).	203
Μετάφρασις ἑλληνιστί	204
3. — A. SOUTSO, Revolution grecque 1830	206
4. — DUVRAY, Les Grecs Modernes 1862	207
5. — Α. ΓΟΥΔΑ, Βίοι Παράλληλοι, 1870.	208
6. — ΜΕΝΤΩΡ, Περιοδικόν, 1874.	211
7. — Α. Κ. ΠΕΚΙΟΣ, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, 1880.	212
8. — L. SERGEANT, Greece 1880.	214
9. — Sir R. C. JEBB, Modern Greece, 1880	214
10. — CHASSIOTIS, L'Instruction chez les Grecs, 1881.	215
11. — I. BLANCARD, George Gennadius, 1882.	216
12. — E. M. EDMONDS, Greece Lays, 1886.	221
13. — — Rhigas Pheraios, 1890	225
13 ^δ ις. — ΣΚΟΡΔΕΛΗ καὶ ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ, Ἑλλ. Ἐπαν. 1889.	227
14. — Κ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ, Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, 1890	228
15. — General H. T. ROGERS, Neohellenica, 1892.	232
16. — Γ. ΒΩΚΟΣ, Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλυμ. Ἀγῶνας, 1896.	236
17. — Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, Οἱ Ἀρχαιότεροι Καθηγ., 1897.	243
18. — L. SERGEANT. Greece in the XIX Century, 1897	245
19. — D. QUINN, Education in Greece, 1898	248
20. — N. G. DOSSIOS, Studiï Greco-Române, 1911	249
20 ^δ ις. — Π. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀπομνημ., 1903	250
21. — Sir J. SANDYS, Classical scholarship, 1915	251
22. — E. DRIAULT et M. LHÉRITIER, Histoire dipl. 1925.	252

β'. — Ἐν χειρογράφοις.

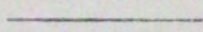
23. — Ν. ΖΑΝΟΥΒΙΟΥ, (1856 ?) 253
 24. — Μ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, 1890. 254

γ'. — Ἐμμετρα.

25. — Α. Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, Μεσολογγιάς, 1876. 255
 26. — Γ. ΖΑΛΑΚΩΣΤΑ, Τὰ Δάκρυα, 1859 266
 Μετάφρασις ἀγγλιστί. 267

δ'. — Δραματικά.

27. — Γ. ΒΩΚΟΥ, Ἡ Κατοχή, 1903. 270
 28. — — — — — Θέατρον 1911 271

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΒΙΟΣ

Ὁς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας
κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ματθ. ε', 19

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἱερὰ καὶ σοφωτάτη δικαίως λογίζεται παρ' Ἑλλησιν ἡ παράδοσις ἐκεῖνη καθ' ἣν ἡ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀρετῶν καὶ ἀνδραγαθημάτων τῶν πατέρων δέον νὰ ᾖ τὸ πρῶτον ἐφόδιον τῆς ἐν τῷ ἐνεργῷ βίῳ σταδιοδρομίας τῶν νέων, καὶ δὴ καὶ ὁ κανὼν ὁ ρυθμίζων τὴν καθ' ὅλου πορείαν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας· καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ κύριος σκοπὸς τῶν ἀθανάτων Παραλλήλων τοῦ μεγάλου Χαιρωνέως. Ἐπειδὴ, οὐδενὸς ποτε ἔθνους ἡ ἱστορία διεμορφώθη τόσον ἰσχυρῶς καὶ τελεσφόρως ὑπὸ τοῦ βίου τῶν ἐξόχων αὐτοῦ ἀνδρῶν, ὅσον ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ¹. Τὸν ροῦν αὐτῆς καθοδήγησαν καὶ ἐφώτισαν πάντοτε ὀνόματα λαμπρῶς παραδειγματίζοντα τὸ ἰδανικὸν πρότυπον τοῦ ἔθνικοῦ χαρακτήρος, παρέχοντα τύπον καὶ ὑπογραμμὸν Ἑλληνικῆς ἀρετῆς, καὶ ἀνακαλοῦντα εἰς τὴν φαντασίαν ἑκάστου τὸ τέλειον καὶ

¹ Ἔλεγεν ὁ Ἰσοκράτης : « Ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς, οὐκ ἄλλοτρίοις παραδείγμασι χρώμενος, ἀλλ' οἰκείοις, παρακαλῶ καὶ συμβουλεύω. » Ἐνθα ὁ Κοραῆς ὑποσημειοῖ : « Συνεχῶς τοῦτο τοῖς Ἑλλησι μειρακίοις, οἷον ἐπφθῆν τινα, ἐπάδειν ὀφείλουσιν οἱ διδάσκαλοι ἐπιδεικνύοντες ὅτι τὰ παραδείγματα αὐτοῖς μαθήματα, οὐκ ἄλλοτρίων, ἀλλὰ τῶν σφετέρων αὐτῶν προγόνων λόγοι καὶ πράξεις εἰσὶ, καὶ λέγοντες ὁ Δημοσθένης εἰώθει λέγειν, οὐκ ἄλλοτρίοις ὑμῖν χρωμένοις, ἀλλ' οἰκείοις, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐδαίμοσιν ἔξεστι γενέσθαι. »

ένιαίον τῆς πνευματικῆς μορφώσεως, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς φιλοπατρίας.

Τοιοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Γενναδίου. Πληροῖ τὸν νοῦν συγκεκριμένης ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ συγκινεῖ τὴν καρδίαν τῇ ἐκδηλώσει τῶν εὐγενεστάτων ὁρμῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως². Ἡ μεγαλοπρεπής, ἀγνή, καὶ ἰλαρὰ αὐτοῦ μορφή παρουσιάζει τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ καθ' Ἑλληνας τελείου. Αὐτὴ ἢ φύσις φαίνεται οἷον βουλευθεῖσα νὰ συνενώσῃ ἐν τῷ γνησίῳ ἐκείνῳ Ἑλληνι πᾶσαν ἀρετὴν καὶ πᾶσαν χρηστότητα, ἄνευ δόλου τινὸς ἢ κακίας. Ὁ εἰρηνικὸς τῶν γραμμάτων ἀπόστολος ἀπεδείχθη καὶ γενναϊότατος στρατιώτης· ὁ ἀνδρείος ἐκεῖνος πολεμιστῆς ἦν εὐλαβέστερος καὶ ταπεινότερος παντὸς Λεβίτου. Ἀλλὰ, διὰ τὸ ἀξιοπρεπές, ἀφιλαυτον καὶ ἄκαμπτον τοῦ ἦθους, ἐπεβάλετο πλεον ἢ στρατάρχης κρατερός· ὁ δ' οὕτως ἐπιβλητικὸς καὶ ἀμετάτρεπτος ἀνὴρ ἦτο ἀθώτερος παντὸς παιδίου καὶ μαλακώτερος πάσης παρθένου. Ἡ μεγαλόφρων αὐτοῦ σεμνότης ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ὁρμὴν τῆς ἀσβέστου φιλοπατρίας του. Πᾶσαι δ' αἱ ἀρεταὶ αὗται συνηνοῦντο εἰς δύο κορυφάς, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Θρησκείαν.

Αἱ ἐπικρατήσασαι περὶ αὐτοῦ προσωνυμίαι, « Διδάσκαλος τοῦ Γένους, » « Πατὴρ τῆς νεολαίας, » καὶ ἡ ὄχι ἄδικος περιφρόνησις εἰς ἣν περιήγαγόν τινες ἐπ' ἐσχάτων τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, γίνεται εἰς τοὺς ἐπιπολαίως μόνον γνωρίζοντας τὴν πατρικὴν ἱστορίαν, — καὶ οἱ τοιοῦτοι εἶναι σήμερον οὐχὶ ὀλίγοι, — αἰτία ἰδεῶν συγκεχυμένων καὶ γνώμης ἀτελοῦς περὶ τοῦ πολλῷ εὐρυτέρου ἔργου καὶ τῆς μεγίστης ῥοπῆς ἣν ἔσχεν ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐτοιμάσασα ὁμῶς καὶ συντέλεσασα τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος μεγάλη γενεὰ εἶχε

² On ne peut lire de sa vie sans une espèce d'attendrissement, λέγει ὁ Μοντεσκιὸς περὶ Μάρκου Αὐρηλίου.

τηρήσει ἀκμαίαν τὴν παρ' ἀρχαίοις Ἑλλησι συνείδησιν τοῦ ὑπερόχου τῆς ἐντολῆς τῶν διδασκάλων τῆς νεότητος, οἵτινες ἦσαν οἱ κυρίως διαπλάσαντες τὸ τε ἦθος καὶ τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, καὶ οἵτινες, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν σοφοῦ Ἀγγλου, ἴσταντο εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς διανοητικῆς διακρίσεως — stood at the summit of intellectual distinction. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐλογίζοντο διατελοῦντες περιόπην οἱ μεγάλοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι, ἀρχομένης τῆς δεκάτης ἐννάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε, τὸ μὲν πολιτεύεσθαι δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστῆ καπήλευμα τοῦ τυχόντος, τῶν δὲ νεοπλούτων τὰ κέρδη ἐξηυγένιζε μόνον ἢ κατὰ τὰς παραινέσεις τῶν διδασκάλων γινομένη κοινωφελῆς αὐτῶν χρήσις³.

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Γενναδίου ὑπῆρξε πλατύτερον τὴν ἔκτασιν καὶ καθολικώτερον τὸν σκοπόν. Ἡ ἠλεκτρίσασα τὴν Ἑλληνικὴν διάνοιαν δραστικὴ αὐτοῦ δύναμις ἐξετείνετο

³ Ὁ ἀείμνηστος πλωτάρχης Γ. Ζωχιός, οὔτινος ἡ παρρησία ἦν ἴση τῇ χαριτολογίᾳ αὐτοῦ καὶ ὅστις μαθητεύσας καὶ ἀκολούθως διδάξας ὑπὸ τὸν Γενναδίον, ἠδύνατο ν' ἀποφανθῆ ἀσφαλῶς περὶ τῆς τότε διδασκαλίας λέγει πού (Τὸ Μωρὸν Ἄλας, ΚΒ', 26, σ. 12) τὰ ἐξῆς : « Τοῦ διδασκάλου τότε ἡ φωνὴ ἠλέκτριζε τὴν νεαρὰν Ἑλλάδα. Τοῦ διδασκάλου τότε τὸ κήρυγμα ἐρρῦθμιζε τὰ πράγματα τὰ ἑλληνικά. Ἐν τοῖς σχολείοις τοῖς τότε παρεσκευάζοντο οἱ νεανίαι, ὅχι δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὴν πατρίδα. Τὸ διδάσκειν δὲν ἦτο ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ θεία τις ἀποστολή. Ἐξεδίδοντο καὶ τότε βιβλία, δὲν ἐξεδίδοντο ὅμως χάριν ἐμπορίου, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθῶσιν οἱ πολλοί, ἀλλὰ διὰ νὰ πληθυνθῆ ἡ γνῶσις. Ὁ διδάσκαλος ὁ τότε ἐδίδασκε τὸ γένος ὀλόκληρον ἀπὸ τῆς ἑδρας τῆς διδασκαλικῆς, ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ ἱεροῦ, λαλῶν, γράφων, αὐτὸς τὸ καλὸν τοῦ καλῶς πολιτεύεσθαι παράδειγμα δίδων. Τοῦ καιροῦ ἐκείνου ὁ διδάσκαλος ἀπαρνούμενος ἑαυτόν, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ αἴρων, ἠγεῖτο ὡς θείου τινὸς μυστηρίου δαδοῦχος καὶ προέπεμπε τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου πορευομένους ὁμοφύλους του. Ἐνὶ λόγῳ, τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ διδάσκαλος ἦτο τῆς Ἑλλάδος τὸ ἄλας, ἦτο τῆς ἐθνικῆς παλιγενεσίας ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστής, ἦτο πρόδρομος, κῆρυξ τῆς τοῦ γένους ἀναστάσεως. » — In those days there was no more honourable position to which the ambition of a young Greek could aspire than that of teacher of his people (Διδάσκαλος). In the absence of any political career, it promised the intellectual and moral supremacy always dear to the Greek mind, and gave scope for the exercise of an immense and most beneficial influence. — E. EDMONDS, Rhigas Pheraios (ΚΒ', 64.)

ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τῆς Ὀδησοῦ, τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν ἑσχατιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἠκούετο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα — τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, τὰς κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον εὐτυχεῖς, ὅτι δὲν εἶχον ἔτι ἀποσβεσθῆ αἱ γλυκεῖαι περὶ Μεγάλῃς Ἑλλάδος ἐλπίδες. Ἡ δ' εἰς τὴν ἱεράν ταύτην ἀποστολὴν ἐγκαρτέρησίς του διήρκεσεν ἐπὶ ἡμισὺν ὄλον αἰῶνα, ἀπὸ τῆς πρώτης αὐγῆς τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀπὸ τῆς ἑκατόμβης τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, μέχρι τῆς θεμελιώσεως τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδι, καὶ τοῦ ὀλοκαυτώματος τῆς ἐν Ἡπείρῳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1854.

ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἐλκων τὸ γένος ἐξ ἀρχαίου καὶ γεραροῦ οἴκου⁴, ὅστις κατὰ παράδοσιν ἐν τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀφιέρου κατὰ γενεὰν εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Γεώργιος

⁴ « Τὸ Ἑλληνικὸν πάνθεον περικλείει ἱστορικὰ ὀνόματα, ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ὁποίων διατυποῦται τὸ ἰδανικὸν τοῦ μεγαλοῦργου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ νὰ ἐπιληφθῶ τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Γενναδίου ὀνόματος, ἀνερχόμενος εἰς τὸν Ἱεράρχην Γεώργιον Γεννάδιον, τὸν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ζ' τὰ δικαιώματα τῆς πίστεως ἐνθέρμως ὑπερασπισθέντα, τὸ δὲ πῦρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος φλέγον ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὅπερ εἶδε χυνόμενον, τοῖς μεταγενεστέροις κληροδοτήσαντα ; Νὰ εἰκονίσω λεπτομερῶς τὸν πολυένδοξον καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πολύμοχθον βίον τοῦ πατρὸς τοῦ νῦν μνημονευομένου, κατὰ τὸν διπλοῦν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας πρωτοστατήσαντα ; Ταῦτά εἰσι πασίγνωστα, μεγεθύνουσι δὲ τὰ κάλλη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. » Α. Διαμαντοπούλου, (ΚΒ'. 33) Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, Ἐπικηδεῖος εἰς Κωνσταντῖνον Γ. Γεννάδιον, δημοσιευθεὶς ἐν τῇ Μερῖμνῃ 12 Ἰουλίου 1866. Περὶ τούτων ὑπάρχουσι παντοῖαι ἄλλαι μαρτυρίαι, ὧν παραθέτομεν δύο· τὴν ἐν τῷ σπουδαίῳ συγγράμματι τοῦ κ. Κ. Νικολαΐδου *La Macédoine*, Berlin, 1899, σ. 20 : Ces familles, principalement les Mavrokordatos, les Kantakousénos, les Murusis, les Rhangabé, les Soutzos, les Nikousios, les Gennadius, etc., dont quelques-unes peuvent faire remonter authentiquement leur arbre généalogique jusqu'au neuvième ou huitième siècle, ayant donné au trône byzantin un certain nombre d'empereurs ou de régents, ont produit les plus

Γεννάδιος ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυβρία τῆς Θράκης, οὐχὶ μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀναστάσιος, ἱερεὺς ἔγγαμος, κατῴκει τὴν γενέτειραν Ἡπειρον ζῶν ἀνέτως, ἐν Δολιανοῖς⁵ τοῦ Ζαγορίου, ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῶν πατρῶων γαιῶν, ἃς μετ' ἄλλης οὐσίας εἶχεν ἐκ κληρονομίας. Ἀλλὰ τὸ ἀνέτως διάγειν ἐν Ἡπείρῳ ἦτο τότε ἐπισφαλές καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καθ' ἑκάστην εὐχομένους· διότι ἀπηρτεῖτο συνάμα καὶ ἡ προστασία ἰσχυόντων Τούρκων. Ὁ δὲ ἱερεὺς Ἀναστάσιος, οὐτινος τὸ ἀνδρικὸν καὶ ἄκαμπτον τοῦ χαρακτῆρος ἀνέβαλε βραδύτερον ἐν τῷ υἱῷ, οὐδόλως ὑπέικεν εἰς μίσθωσιν προστασίας ἢ ἐκλιπαρισμοὺς χαρίτων, ἀλλ' ἐτήρει ἀκμαῖον καὶ κατάδηλον τὸν πόθον τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ὅθεν ἐπισπασάμενος τὸ μῖσος καὶ τὴν καταδρομὴν τῶν κρατούντων, ἐξωρίσθη πανοικεῖ εἰς Σηλυβρίαν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε, τρία μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Γεωργίου ἔτη.

Ἡ δὲ χήρα αὐτοῦ Σωσάνα, ἐλπίζουσα ἀσφαλεστέραν νῦν τὴν ἐν Δολιανοῖς διαμονήν, ἐπανέκαμψε μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς Ἀναστασίας εἰς τὰ πατρικὰ κτήματα. Διδαχθεὶς ἐκεῖ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, ὁ Γεώργιος μετέβη ὕστερον εἰς Ἰωάννινα πρὸς σπουδὴν τῶν ἐγκυκλίων. Ἐνδεκαετῆς δὲ περιήπου ὦν ἐστάλη τῷ 1797⁶ πρὸς τὸν ἐν

célèbres évêques et patriarches. Καὶ τὴν ἐξῆς : He (Gennadius) was one of those « who on festivals sang with tears in his eyes the songs of Rhigas ». Descended from an old Epirote family, his lineage dated back to George Gennadius Scholarius, the first Patriarch of Constantinople after the conquest by the Turks in 1453. — E. EDMONDS (KB', 64.)

⁵ Διὰ τὰ περὶ Δολιανῶν βλ. Μέρος δεύτερον, Α', ἔνθα γίνεται κατάδηλον τὸ ἀνεξίτηλον τῆς μνήμης αὐτοῦ, τιμωμένης ἐκεῖ καὶ σεπτῆς μετὰ πάροδον πλέον ἢ ὀλοκλήρου ἑκατονταετηρίδος.

⁶ Τὰς χρονολογίας ταύτας ποριζόμεθα ἀσφαλῶς ἐξ αὐτογράφου τοῦ Γενναδίου βιογραφικοῦ σημειώματος, συντεταγμένου εἰς τρίτον πρόσωπον πάνυ συνοπτικῶς, ἀφικνουμένου δὲ μόνον μέχρι τῆς ιδρύσεως τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου. Τὸ σημείωμα τοῦτο ἔγραφεν ὁ Γεννάδιος αἰτήσει τοῦ Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ. Οὗτος δ' ἐποιήσατο χρῆσιν αὐτοῦ

Δακίᾳ θείον του, Ἑγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Λέγεται δὲ ὅτι ἡ ἀγαθὴ μήτηρ, χαλεπῶς ὑπέκουσα εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην τοῦ προώρου χωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ μόνου αὐτῆς υἱοῦ, ὅπως παιδευθῆ μακρὰν τοῦ φοβεροῦ τῆς δουλείας μαρασμοῦ, καὶ μεριμνῶσα μὴ ὁ μικρὸς ἔτι καὶ ἀσθενὴς τὸ σῶμα Γεώργιος πάθῃ κατὰ τὴν μακρὰν καὶ δεινὴν ἐκείνην πορείαν, φιλοστόργως παρεσκεύασεν κόφινον καταλλήλως ἐστρωμένον πρὸς φόρτωσιν ἐπὶ ἵππου. Καὶ οὕτω φερόμενος ὁ Γεώργιος διὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, διήνυσε τὴν διὰ ξηρᾶς εἰς Δακίαν πορείαν, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο πολυήμερος, καὶ πολυδάπανος, καὶ μεστὴ κινδύνων.

Εἰς Βουκουρέστιον ἀφικόμενος ὁ ὄρφανὸς παῖς ἠτύχησε νὰ αἰσθανθῆ μετριαζομένην τὴν πικρίαν τοῦ ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἀγκάλῃς χωρισμοῦ, χάρις εἰς τὴν θερμὴν δεξιῶσιν τοῦ θείου⁷, τοῦ καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς στοργὴν ἐπιδαφιλεύσαντος αὐτῷ. Διότι καὶ τοῦ πατρικοῦ οἴκου τὴν εὐμαρῆσαν παρέσχεν αὐτῷ καὶ περὶ τῆς παιδείσεως αὐτοῦ ἐμερίμνησε, παραδοὺς αὐτὸν τῷ κλεινῷ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, ὅστις ἐτήρει παρὰ τὸν Ἰστορον ἀκμαίαν τὴν φλόγα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ ὅστις, πιστὸς εἰς τὴν μεγάλην παράδοσιν τῶν ἀρχαίων διδασκάλων, ἐμόρφου, οὐ μόνον λογίους μαθητάς, ἀλλὰ χρηστοὺς καὶ ἐνθέρμους Ἑλληνας πολίτας, σύμφωνα μὲ τὸ Ἀριστοτελικὸν παράγγελμα, « ὁ αὐτὸς ἀνὴρ καὶ πολίτης ἀγαθὸς ἔστιν »⁸.

(ΚΒ', 26) ἀνακριθῆ καὶ ἐν τισιν ἔλλειπῆ, ὡς εἶναι καὶ πολλὰ ἄλλα τὰ ἐν τῷ συγγράμματί του· διὸ καὶ ὀριμῶς, ἀλλ' οὐχὶ ἀδίκως, μέμφεται αὐτοῦ ὁ E. Legrand ἐν *Bibliographie Hellénique*, I. 9. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος αὐτόγραφον εὑρεν ὁ κ. Ἰω. Βλαχογιάννης ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Βρετοῦ καὶ φιλοφρόνως πάνυ ἐδώρησεν ἡμῖν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1924.

⁷ Ἰχνη τινὰ τῆς ἐν τῷ βίῳ πορείας αὐτοῦ ἀπαντῶσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἷον ἐν τῷ πίνακι τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ συνδρομητῶν εἰς τομ. β' τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ. Ἐνετίησι 1807 : « Ὁ Πανοσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Κύριος Γεννάδιος ».

⁸ Πολ. Δ', ε', 10.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Εὐτυχῶς ὁ Λάμπρος εὗρεν ὑπάρχοντα ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ μαθητῇ τὰ καλὰ ἐκεῖνα σπέρματα, ὧν ἄνευ οὐδεμία γεννᾶται ἀρετή. Ὅθεν ἠγάπησεν αὐτὸν ὡς ἴδιον υἱὸν καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὸν θερμογόνον ἐνθουσιασμόν οὗ αὐτὸς ἐνεφορεῖτο. Ὁ δὲ παῖς τόσῳ ἐκθύμως ἐπεδόθη εἰς τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ὥστε ταχέως κατέστη οὐ μόνον ὁ προσφιλέστατος, ἀλλὰ καὶ ὁ διαπρεπέστατος τῶν μαθητῶν τοῦ Λάμπρου⁹. Προέκυπτε δυσκολία τις κατὰ τὰς παραδόσεις; ἠρωτᾶτο ὁ φιλότιμος μαθητής, ὅστις τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο ὅπως δικαίωσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ διδασκάλου. Ἐπέκειτο ἢ πανήγυρις τῆς σχολῆς, ἢ λόγος ἐγκωμιαστικὸς τοῦ προστατεύοντος αὐτὴν ἡγεμόνος; τὸ ἔργον ἀνετίθετο συνήθως τῷ Γενναδίῳ· οὗτος δ' ἐξέπληττε τοὺς ἀκροωμένους διὰ τὸ εὐπαρρησίαστον αὐτοῦ καὶ τὸ Ἑλληνοπρεπὲς τῆς ἀπαγγελίας. Ἐζητεῖτο ἢ σύνταξις ἐπιτυμβίου τινός, ἢ

⁹ Περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ κλεινοῦ διδασκάλου ὁ Κοραῆς ἐπέστειλεν (6 Μαρτ. 1805) τῷ Ἀλεξάνδρῳ Βασιλείῳ : « Μίαν φοράν, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά, ἐπήνεσας τὸν διδάσκαλον τοῦ Βουκουρεστίου Λάμπρον τὸν Φωτιάδην ὅχι μόνον ὡς κατορθοῦντα εἰς τὸ ἐπάγγελμά του ἀλλὰ καὶ ὡς χρηστῶν ἠθῶν διδάσκαλον εἰς τοὺς μαθητάς του. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα; ἐξεύρεις ἄλλο τι εἰδικώτερον περὶ αὐτοῦ; τὸ Φωτιάδης εἶναι πατρωνυμικόν; » Καὶ μετ' ὀλίγον (12 Ἀπρ.) πάλιν : « Δὲν ἐμπορεῖς νὰ πιστεύσῃς πόσον μ' ἐλύπησεν ὁ θάνατος τοῦ Λάμπρου· διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις μοῦ ἐματαίωσε καὶ τὸ μικρὸν ἐγκώμιον, τὸ ὅποῖον εἰς μίαν σημείωσιν τῆς προδιοικήσεως κατὰ πάρεργον ἠτοίμαζον δι' αὐτόν, καὶ ὡς χρέος ὀφειλόμενον εἰς τοὺς κόπους του, καὶ ὡς διεγερτήριον εἰς τὴν μίμησίν του ». — Βλ. καὶ Δ. Θερεϊανοῦ Ἀδαμάντιον Κοραῆν, α', 82-83. Πρβλ. Πανηγυριστῆς, ἢ Λόγοι παντοίας ὕλης συντεθέντες ἢ παραφρασθέντες ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα, ἐν Αἰγίνῃ 1835, 2 τόμ. (Λόγος εἰς τὴν ἀνακοδομὴν τῶν λειψάνων Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, τῆ 19' Ὀκτ. 1815 ἐν Βουκουρεστίῳ). Πρβλ. καὶ τὰ ἐξῆς ἐν *Neohellenica*, (KB', 66) σ. 330 : « Θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοὶ εἴπητε ὀλίγα τινὰ περὶ Λάμπρου Φωτιάδου τοῦ ὁποίου τὴν ὠραίαν εἰκόνα εἶδον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος Κου Ι. Γενναδίου, ὅτε τελευταίως εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτόν. Μοὶ εἶπε δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ Φωτιάδης ἐδώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀείμνηστον Πατέρα του, τὸν πολὺν Γεώργιον Γεννάδιον, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἐπιστήθιος μαθητῆς τοῦ μεγάλου ἐκείνου διδασκάλου ». Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀνήρτηται νῦν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Ἐθνικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, δωρηθεῖσα αὐτῇ τῷ 1923.

ἐπιγράμματος, ἢ ἐπιστολῆς σπουδαίας; Ὁ Γεννάδιος ἀπεξεδύετο προθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀποκομίζων τὰς εὐχαριστίας ἀπάντων. Σώζονται δὲ ἔτι τὰ ἰδιόγραφα αὐτοῦ δοκίμια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ὑπῆρχε τὸ μόνον γνῶρισμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἰστρον χώραις. (Πρβλ. ΙΘ', β.)

Ταχέως οὕτω καὶ ὡς δι' ἀλμάτων ἐξαντλήσας σύμπασαν τὴν σοφίαν τοῦ Λάμπρου, εἶχεν ἀρχίσει (1804), ἔφηβος μόλις ὢν, νὰ διδάσκη καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅτε ἐζητήθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἀνὴρ χρηστὸς καὶ συνετὸς ὅπως συνοδεύσῃ ὡς παιδαγωγὸς εἰς Λειψίαν τοὺς υἱοὺς τινὸς τῶν ἐν Δακίᾳ μεγιστάνων. Ὡς τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ Γεννάδιος (1809) ὅστις, ἐπιμελούμενος τῆς παιδείσεως τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτῷ παιδῶν, ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας ὅπως, καὶ αὐτὸς ἐμπλησθεὶς ἀκορέστως τῶν ναμάτων τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀνθούσης ἐπιστήμης, καταστῆ χρησιμώτερος τοῖς ὑπὸ τὸν ζυγὸν μοχθοῦσι συμπατριώταις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεδόθη εὐδοκίμως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς· ἀλλ' ἐπιληφθεὶς τῆς ἀνατομίας, ἢ μέχρι γυναικειᾶς λεπτότητος εὐαισθησίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀπετροπιάσθη καὶ ἀηδίασεν, ὥστε αὐτὸς μὲν ἠσθένησε καὶ τῆς κρεωφαγίας ἐπὶ μακρὸν ἀπέστη, τῆς δ' ἐπιστήμης ταύτης παραιτηθεὶς, ἔστρεψε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ὀριστικῶς πρὸς τὴν φιλολογίαν. Οὕτω, καὶ ἑαυτὸν καταρτίσας, καὶ τοὺς νέους Δάκας μορφώσας, ἐπανέκαμψεν μετὰ δύο περιήπου ἔτη εἰς Βουκουρέστιον ὅπου διετέλεσεν οἰκοδιδάσκαλος μέχρι τοῦ 1814.

ΠΡΩΤΗ ΔΙΔΑΧΗ

Τίνες ἦσαν τότε αἱ ἐν ταῖς Ἑγεμονίαις περιστάσεις, καὶ ὅποια τις ἢ ἐκεῖ θέσις τῶν Ἑλλήνων, ἀφηγεῖται γλαφυρῶς ὁ ἀείμνηστος Ἀλεξ. Ραγκαβῆς λέγων: « Κατὰ τοὺς ἀποφράδας ἐκείνους χρόνους, ὅτε πυκνὴ ἐπεκάθητο ἡ νύξ ἐπὶ τῆς

Ἑλλάδος, ἀμυδρὰ ὑπέφωσκεν αὐτονομίας ἀκτίς ἐν ταῖς Παριστρίοις ἐσχατιαῖς, ὡς διεῖπον νόμοι Ἑλληνικοί, ἀνακουφίζοντες τὸν ζυγόν, καὶ ἐν αἷς μεταφυτευόμενον ἔκαλλιεργεῖτο ἀδεῶς τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα. Ἀνετώτερον ἔτι ἀνέπνεον οἱ Ἕλληνες ἐν τισιν ἀποικίαις, ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ἐν αἷς εὐνομία καὶ πολιτισμὸς παρεμύθουσαν αὐτοὺς ἐν μέρει διὰ τὴν στέρησιν τῆς γλυκείας πατρίδος. Ἐν ἐκείναις μὲν, τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων ἢ μεγαλοπρεπῆς φιλογένεια, ἐν ταύταις δέ, τῶν ἐμπόρων ὁ διακαῆς πατριωτισμὸς, ἐν ἀσφαλεῖ καὶ ὑψηνέμῳ τοῦ πνεύματος τῆς τυραννίας καὶ βαρβαρότητος, ἀνήγειρον ἐστίας μακρόθεν ἀπαυγαζούσας τὸ φῶς τῆς παιδείας ἐπὶ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον. Καὶ ἑκατέρωθι ὁ Γεννάδιος περιμάχητος ἠγωνίσθη. Νεανίας ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων οὐδενὸς ἐλαττούμενος, ἤρξατο ἤδη τακτικῶς διδάσκων, καὶ ἔκτοτε ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ἃ διήνυσεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος, τέρμα τοῦ δρόμου θέμενος αὐτὸν τὸν τάφον. »

Καὶ πρῶτον μὲν Νεόφυτος ὁ Δούκας, διαδεχθεὶς τῷ 1815 τὸν πρό τινος τελευτήσαντα Φωτιάδην εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Αὐθεντικῆς σχολῆς¹⁰, προσέλαβεν ὡς συνδιδασκάλους τὸν τε Γεννάδιον καὶ τὸν συντοπίτην αὐτοῦ Χριστόδουλον Κλωνάρην, καὶ τὸν ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσ-

¹⁰ Περὶ τῆς περιφήμου ταύτης σχολῆς ἐπραγματεύθη εἰδικώτερον ὁ ἐκ Ρουμανίας πρωθιερεὺς Θεόδωρος Ἀθανασίου (ΚΒ', 72). Ὁ δὲ Θεόδωρος Μοσχόπουλος, ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγραμματίῳ, Οἱ Φαναριῶται Ἀπολογούμενοι ἐκ τοῦ Τάφου (ΚΒ', 71), παρενείρει τὰ ἐξῆς ἐν σ. 211-212 : « Ρωμοῦνοι καὶ Ἕλληνες ἐνὸς ἐνεφοροῦντο πόθου, τῆς ἀποσείσεως τοῦ μισαροῦ ζυγοῦ τῆς Ἡμισελήνου, πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυσπραγοῦσης καὶ ὑπὸ παντοίων ἀντιξίων ἀνέμων δερομένης ἐν τῇ δουλείᾳ Ὀρθοδοξίας. Τότε Ρωμοῦνοι καὶ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν αὐτῶν σχολικῶν θρανίων ἀδελφικῶς συγκαθεζόμενοι, διήκουον ἐν θαυμασμῷ καὶ κατανύξει μεγαλοργῶν διδασκάλων, ὅποιοι ὑπῆρξαν Λάμπροι οἱ Φωτιάδαι, οἱ Καυσοκαλυβῆται, οἱ Βαρδαλάχοι, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐνθεοὶ τῆς Ἑλληνι-

σαλλίας Ἰωάννην Μακρῆν. Προκυψάσης δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀρχιδιδασκάλου διαφορᾶς τινος, ἦν ὑπέθαλπον οἱ ἐν ἰσχύϊ παρὰ τῷ ἡγεμονεύοντι Ἰωάννη Καρατζῆ, ὁ μὲν Κλωνάρης μετῆλθε καὶ αὖθις τὸν οἰκοδιδάσκαλον, ὁ δὲ Γεννάδιος μετὰ τοῦ Μακρῆ¹¹ συνέστησαν ἰδιαίτερον σχολεῖον.

κῆς καὶ ὀθνεῖας σοφίας μύσαι. Τότε ἡ ὑστάτη μὲν, ἀλλὰ διάτορος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Ἁγίου Σάβα ἡχώ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ἀθάνατος Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ μεγαλοπράγμων καὶ ἀτρόμητος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὃν ἡ τοῦ περικλοῦς τῶν Γκικῶν οἴκου θυγάτηρ καὶ τὸ ἀγλάισμα, ἡ κλεινὴ Δώρα δ' Ἰστριάς ἀπεθαύμαζε, κηρύξαντα διὰ τοῦ λόγου καὶ ὑπερασπίσαντα διὰ τοῦ ξίφους τὴν ἔνδοξον τῆς Ἑλλάδος ἀνάστασιν (il défendit avec l'épée la cause qu'il avait soutenue par la parole), τοσαύτην ἤσκησεν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας καὶ Ρωμῶνους μαθητὰς αὐτοῦ ῥοπήν, ὥστε — ὡς ἀνεκῆρυξεν ἔνδοκρος ὁ τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀθανάτου ἀνδρὸς ἀπαγγείλας ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς — "Ὅταν ἦλθεν ἡ προωρισμένη ἡμέρα καὶ ἤχησε πρῶτον ἐν Δακίᾳ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὄπλα ὀρμήσασα, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις, ἀφοῦ τοῖς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὤφειλεν ἤδη νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς. ». Καὶ ἐν ὑποσημειώσει προστίθησι : « Λόγου γινομένου ἐνταῦθα περὶ σχολικῶν θρανίων, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ ταῦτα εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Βουκουρεστίου πρῶτος εἰσαγαγὼν ὑπῆρξε κατὰ συγκυρίαν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὃν παρακατιόντες ἐξυμνοῦμεν, ὁ πολὺς Γεννάδιος. Βλ. Γ. Παπαδοπούλου Λόγος περὶ τῶν προγενεστέρων Ἑλληνικῶν σχολείων, ἐν Πανδώρα, φυλ. ροφ', τοῦ Ἰουλ. 1857 ». — Ὁ λόγος οὗτος ἀνεδημοσιεύθη ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ : "Ἐκθεσις περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1856-57 (ΚΒ' 24). Ἐν σ. 3-4 λέγει περὶ τῆς προγενεστέρας καταστάσεως : « Ὁ παῖς καθήμενος ἐπὶ ψιάθου, ἢ ἐπὶ τάπητος σταυροποδητί, κρατῶν τὴν φυλλάδα ἐν καλάμῳ καὶ δείκτην, πρώτην φωνὴν ἐξέφερε· Σταυρὲ βοήθει με, κτλ. ». Ἐν δὲ ὑποσημειώσει : « Ὁ μακαρίτης Γεννάδιος εἰσήγαγεν ἐν Βουκουρεστίῳ πρῶτος τὰ θρανία ἐν τῇ σχολῇ ἐν ἣ αὐτὸς ἐδίδασκεν. »

¹¹ Οὗτινος τὸν κατὰ τὸ 1825 ἐπισυμβάντα θάνατον πικρῶς ἔκλαυσεν ὁ Γεννάδιος, ὡς καὶ ὁ πολὺ πρεσβύτερος αὐτοῦ φίλος Κοραῆς. Σχολιάζων τὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀπομν. Α', β', 39) « Μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος » ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ὑπεσημείου τὰ ἐξῆς (Ἑλλ. Βιβλ. τομ. ιε', σ. μή) : « Ταῦτα γράφων, πῶς εἶναι δυνατόν τὰ μὴ σ' ἐνθυμηθῶ, σεβάσμιε τῆς ἡθικῆς διδάσκαλε, Ἰωάννη Μακρῆ, τοῦ ὁποῦο τὸν θάνατον ἔκλαυσα καὶ κλαίω ἀκόμη ὡς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος συμφορὰν ; Δι' αὐτὴν προετοιμάζεις τοὺς ὀλίγους σου μαθητὰς, καὶ εἰς αὐτὴν ἐμελέτας νὰ ὑπάγῃς νὰ παραδώσῃς εἰς πλειότερους νέους τὴν γλυκυτάτην σου σωκρατικὴν διδαχὴν. Αἰωνία σου ἡ μνήμη, φίλτατε Μακρῆ ! » Τοιαύτη ἦτο ἡ τῶν μεγαλοψύχων καὶ εὐγενῶν ἀνδρῶν χορεία ἢ ἐτοιμάσασα τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος !

Η ΕΝ ΟΔΗΣΣΩΙ ΣΧΟΛΗ

Τῷ δὲ 1817, ἀποφασισθείσης τῆς συστάσεως Ἑλληνικῆς ἐν Ὀδησσῷ σχολῆς, ὁ Γεννάδιος προσεκλήθη, ὑπὸ τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ τοῦ Καποδιστρίου, ὀργανωτῆς αὐτῆς¹² διὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ μεγάλην ἤδη φήμην αὐτοῦ. Ὅθεν, παραλαβὼν ὡς συνδιδάσκαλον τὸν ἐπιστήθιον καὶ ἰσάδελφον φίλον Μακρῆν, ἀπήλθεν εἰς Ἴδρυσιν τῆς σχολῆς, ἧς τὰ ἐγκαίνια ἐτέλεσε μετὰ τῆς ἐπιβλητικῆς ἐκείνης σοβαρότητος ἧτις ἔθιγε πάντοτε τὰ μυχιατάτα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ¹³. διότι τὴν μὲν παράδοσιν ἐθεώρει ἀληθινὴν ἱεροτελεσίαν, σχολὴν δὲ Ἑλληνικὴν ἄλλον οἶκον Θεοῦ. Ἡ δ' ἐπιτυχία τοῦ ἔργου ὑπῆρξεν ἀμέσως ἐξαρχῆς βεβαία καὶ καταφανής. Περὶ ταύτης ὁ ἐν Ὀδησσῷ ἀντα-

¹² Ὁ Γεννάδιος συνέταξεν θαυμάσιον τῆς Σχολῆς κανονισμόν, ἀποπνέοντα πνεῦμα ἐλευθέριον καὶ ὑγιές· καὶ ἴσως διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς ἐγχωρίου ἀρχῆς. Ἄλλ' αὐτὸς ἴθυσε τὰ τῆς Σχολῆς, ἐκτυπωθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1819 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : Κανόνες τῶν διοικητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Σχολείου τῶν ἐν Ὀδησσῷ Γραικῶν. Ἐν Βιέννῃ, ἐν ἔτει 1819. — 8^{ον}, 18 σ.

¹³ Τὰ ἐγκαίνια τῆς Σχολῆς ἐγένοντο τὴν 3 Σεπτεμβρίου, ἱστορεῖ δὲ τὰ κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην λεπτομερῶς ὁ Κ. Κούμας ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἐν Σμύρῃ Κ. Οἰκονόμον, δημόσιευθεῖσα ἐν Λογίῳ Ἑρμῆ, 1817, σ. 604-6. « Ἦλθαν πρό τινων ἡμερῶν ἐκ Βουκουρεστίων δύο προσκληθέντες, καλοὶ κάγαθοὶ νεανίαί, τρόφιμοὶ παιδείας, ἐπίσης μουσολήπτοι, ἔμπειροὶ ἐπίσης τῶν εἰς παράδοσιν Ἑλληνικῆς παιδείας μέσων, συγκεκριημένοι καὶ μὲ τὰς γλώσσας Γερμανικὴν καὶ Γαλλικὴν, καὶ δι' αὐτῶν βοηθούμενοι εἰς κατανόησιν καὶ Ἀρχαιολογίας, καὶ Ἱστορίας, καὶ παντὸς ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ (τὸ ὁποῖον μόνον δύναται νὰ διορθώσῃ τὴν κατάστασίν μας, ἐὰν γείνη πανταχοῦ κοινόν), ἡγαπημένοι ὑπὲρ ἀδελφούς· Γεώργιος Γεννάδιος ὀνομάζεται ὁ εἷς, Ἰωάννης Μακρῆς ὁ ἕτερος. Οὔτοι ἤνοιξαν τὸ ἀρτισύστατον Ἑλληνικὸν σχολεῖον τῆς Ὀδησσοῦ τὴν 3/15 τοῦ παρόντος μηνός μὲ τελετὴν ὁμοίαν τῶν εἰς πολλὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη συνειθιζομένων τὴν σήμερον. Ἦτο στολισμένη ἡ μεγάλη τῆς σχολῆς στοά, καὶ διατεταγμένη εὐφυσῶς μὲ τὰ χρειώδη εἰς τὴν ἀποφασισθεῖσαν λιτανείαν. Τὴν 10 ὥραν συνῆλθον εἰς αὐτὴν ὅλοι οἱ πρόκριτοι Γραικοὶ τῆς Ὀδησσοῦ, οἵτινες ὅλοι φλογίζονται ἀπο τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς φιλογενείας· ἐκόσμη δὲ τὴν ὁμήγυριν ὁ ἐξοχώτατος καὶ ἐκλαμπρότατος Κόμης Λανσερών, ὁ εὐτυχῶς κυβερνῶν τὴν πόλιν ταύτην· ὁ δὲ Πανιερώτατος Μητροπολίτης πρῶφην Δρύστρας κύριος Κύριλλος, συνοδευόμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ διακόνων, φορέσας μανδύαν καὶ ἐπιτραχήλιον, καὶ ὠμοφόριον καὶ κορώναν

ποκριτής του Λογίου Ἑρμοῦ (1818, σ. 194), ἐπιστέλλων • τῇ 1/13 Μαρτίου περὶ τῆς σχολῆς, ἔγραφεν· « Οἱ καλοκᾶγαθοὶ διδάσκαλοι Γεώργιος Γεννάδιος καὶ Ἰωάννης Μακρῆς, συνδεόμενοι μὲ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, στολισμένοι μὲ νοῦν ἀγαθὸν καὶ παιδείαν Ἑλληνικὴν, ἀναφλεγόμενοι ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς φιλομαθείας, ἔχοντες συνεργοὺς τῶν καλῶν καὶ τοὺς ζηλωτὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ φωτισμοῦ Ἐπιτρόπους τοῦ Γυμνασίου, ἀγωνίζονται θαυμασιῶς εἰς καλλιέργησιν τῆς ἐμπιστευθείσης εἰς αὐτοὺς φυτείας, τῆς ὁποίας θέλουν φανεῖ γρήγωρα οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ πρὸς χαρὰν ὄλων τῶν ὁμογενῶν μας¹⁴. » Καὶ πάλιν τῇ 15

ἔκαμεν εὐλογητόν· καὶ ἐψάλθη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ κατανοητικώτατα· εἰς τὸ τέλος ἡ Πανιερότης τοῦ ἐδιάβασεν εὐχὴν παρακαλεστικὴν τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς μέλλοντας νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ σχολεῖον μαθητὰς καί, μετὰ τὴν τούτων ἀπάντων ἀπόλυσιν, ὁ ἕτερος τῶν διδασκάλων, Γεώργιος ὁ Γεννάδιος, ἐξεφώνησε λόγον περὶ Ἑλληνικῆς παιδείας, ὅστις διήγειρε δάκρυα χαρᾶς εἰς ὄλων τῶν παρόντων τὰ ὄμματα. Τὴν εἰς τὸ Γαλλικὸν μετάφρασιν τοῦ λόγου τούτου ἐκράτει εἰς χεῖρας καὶ ἀνεγίνωσκεν ὁ Κόμης Λανσερών, καὶ ἐκινεῖτο εἰς τὴν αὐτὴν κατανοητικὴν χαρὰν, ἥτις ἐκυρίευσεν ὄλην τὴν ὁμήγυριν. Μετέφρασε δὲ τὸν λόγον εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ὁ εὐγενὴς ἄρχων καὶ σοφὸς ἰατρός Περσιάνης, ἀνὴρ ὁμογενὴς μας ὅστις αὐξάνει τὰ τῆς Ὀδησσοῦ Γραικικὰ ἀγαθὰ μὲ τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν του. Γενικῶς δὲ ὄλοι οἱ ἐν Ὀδησσῷ Γραικοὶ ἔδοξίμασαν τόσῃ χαρὰν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὡς νὰ ἀπῆλυσαν ἐνδεχομένην εὐδαιμονίαν. Ἐχαιρα κ' ἐγώ, φίλτατε, ὅλος διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὁμογενῶν μας τούτων φρονήματα, τῶν ὁποίων ἔγινα μάρτυς αὐτόπτης· καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι οὐδὲ σὺ θέλεις αἰσθανθῆ ὀλιγωτέραν τὴν χαρὰν ἀναγινώσκων ταύτην μου τὴν περιγραφὴν. »

¹⁴ Καὶ ἐκ δευτέρου ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ (Λ. Ε. Ἰης Νοεμβ. σ. 573) : « Οἱ ἐν Ὀδησσῷ κατοικοῦντες καὶ ἐμπορευόμενοι ὁμογενεῖς, ἀφοῦ ἐσύστησαν μὲ ἀδροτάτας δαπάνας Ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ θεία Πρόνοια ἠυδόκησε νὰ κατοικῶσι πόλιν, ἀφοῦ τὸ ἐπροίκισαν μὲ πλουσίας ἐτησίας προσόδους, τὸ ἐλάμπρυναν μὲ ἀξιολόγους διδασκάλους, Γεώργιον Γεννάδιον καὶ Ἰωάννην Μακρῆν, ἀνδρας ἀξιότιμους διὰ τὴν ὀρθὴν παιδείαν καὶ διὰ τὰς ἐξαιρέτους ἀρετάς, συστήθουν ἤδη καὶ τυπογραφεῖον, ἔργον ὠφελιμώτατον καὶ τιμιώτατον, καὶ εἰς τὴν Ὀδησσὸν μερικῶς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα κοινῶς... » Καὶ περαιτέρω (σ. 585) ἐπιστολὴ ἐξ Ὀδησσοῦ, 28ης Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, Πέτρου Ἡπήτου, ἱατροῦ, πρὸς τὸν Κοπιτάρ, λέγοντος περὶ τῆς Σχολῆς ἐν ἄλλοις τὰ ἐξῆς : « Τὴν ε' τοῦ παρόντος μηνὸς ἤρχισαν αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, αἱ ὁποῖαι διήρχεσαν μίαν ὀλόκληρον ἑβδομάδα. Παρῆσαν δὲ εἰς αὐτὰς ὁ ἐνδοξότατος ἀρχιστράτηγος Κόμης Λαγγερῶν, ὁ ἐνάρετος καὶ φιλέλληνας διοικητὴς τῆς πόλεως

Φεβρουαρίου 1820 (σ. 204). « Οἱ διδάσκοντες, φίλε, τὴν ἐν Ὀδησσῷ νεολαίαν εἶναι ἄνδρες τῷ ὄντι πεπαιδευμένοι, καὶ τῷ ὄντι φλεγόμενοι ἀπὸ τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον πῦρ τῆς φιλογενείας, ἐργάζονται τὸν ὅποιον ἀνεδέχθησαν νὰ γεωργήσωσιν ἀμπελῶνα μὲ πόθον πολὺν καὶ μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ἐπιμέλειαν¹⁵. »

Ἄλλ' ὅπως καὶ ἐν τῷ ἐξῆς καθόλου σταδίῳ, ἡ ῥοπή ἦν ἔσχεν ὁ Γεννάδιος ἐπὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἐπήγαζεν οὐ μόνον ἐκ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ διδασκαλίας, ἀλλ' ἰδίως ἐκ τῆς σθεναρᾶς αὐτοῦ προσωπικότητος καὶ τοῦ ἐν τῷ βίῳ παραδείγματος. Ὅπως ἐν τῇ σχολῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάχιστα ἀνέλαμψαν τὰ σπάνια χαρίσματά του. Πολλὰ δὲ καὶ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἀνέκδοτα τὰ μνημονεύόμενα περὶ τῆς ἐν Ὀδησσῷ διαμονῆς του. Ἐκτοτε εἶχε γίνει δῆλον τὸ ἀνεξάρτητον, ἀφιλοκερδὲς καὶ ἀξιοπρεπὲς

ταύτης, ὁ ἐκλαμπρότατος νέος ἡγεμὼν καὶ ὑπασπιστὴς Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὁ πανιερώτατος πρῶην Δρύτσης κύριος Κύριλλος, ὁ ἐξοχώτατος ἀρχίατρος καὶ αὐλικὸς σύμβουλος Ἐμμανουὴλ Περσιάνης, ὅλων τῶν ὁμογενῶν ἐμπόρων οἱ πρόκριτοι καὶ ἄλλοι πολλοί... Οἱ δὲ ἀριστεύσαντες μὲ βιβλία παρὰ τῶν ἐφόρων ἐνώπιον τῶν ὁμογενῶν εἶναι 80, συμποσοῦνται δὲ ὅλοι εἰς 250. Ὅ,τι δὲ μάλιστα εὐχαρίστησε πάντας τοὺς παρευρεθέντας λογίους εἶναι τοῦτο, ὅτι ἡ γραμματικὴ μέθοδος τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ διδάσκαλοι, προβαίνει ἀναλυτικῶς ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ ἄγνωστον μὲ τόσῃν εὐκρίνειαν, ὥστε ὅσα ἕως χθὲς καὶ προχθὲς ἐνομίζοντο μεταφυσικώτερα καὶ ὑπὲρ τὴν κατάληψιν τῶν νέων, αὐτὰ τὰ καταλαμβάνουν πολλὰ καλὰ, καὶ προσέτι ἐξετάζουσι τοὺς ἀνά χεῖρας Ἕλληνας συγγραφεῖς, ὅχι μόνον γραμματικῶς ἀλλὰ γεωγραφικῶς, καὶ μυθολογικῶς, καὶ ἱστορικῶς, καὶ ἀρχαιολογικῶς, καὶ παραθετικῶς μὲ τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν. »

¹⁵ « Ἰδίως ὁ μακαρίτης Γεννάδιος οὐτινος γνωστὴ τῷ Πανελληνίῳ ἡ μεταγενεστέρα μέχρι τελευτῆς ἐπίπονος καὶ καρποφόρος δραστηριότης ἐν τῇ παλαιστρᾷ τῆς πολεμικῶς καὶ διανοητικῶς ἀγωνιζομένης πατρίδος, οὐ μόνον μετέδιδε τὴν ῥηθεῖσαν πολυειδῆ ἀνάπτυξιν εἰς τὴν ὀργῶσαν νεολαίαν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις μετέβαλλε τὴν διδασκαλικὴν καθέδραν εἰς Δημοσθένειον Πνύκα, ἐκτοξεύων φλογεροὺς Φιλιππικὸς κατὰ τῆς πιεζούσης τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα βαρβαρότητος, καὶ συνεχίνει μέχρι δακρῶν τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ. » — Πρώτη πεντηκονταετηρὶς τῆς ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικῆς Σχολῆς [ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς Χ. Βουλοδήμου]. Ἐν Ὀδησσῷ 1871, σ. 26 (KB' 40.)

του ἤθους, ἢ πλήρης φαιδρότητος καὶ λεπτοτάτης Σωκρατικῆς εἰρωνείας θυμηδία αὐτοῦ. Κατ' αὖστηρὸν ἐν Ρωσσίᾳ ἔθιμον, κρατήσαν μέχρι τοῦ 1854, μόνον εἰς τοὺς στρατιωτικούς ἐπετρέπετο, ὡς τι προνόμιον, τὸ φέρειν μύστακα· οἱ λοιποὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ὄφειλον νὰ ᾧσιν ἐξυρισμένοι, μόλις τῶν παραγναθίδων οὐσῶν ἀνεκτῶν. Εἰς τὸν Γεννάδιον λοιπόν, ἅμα ἀφιχθέντα, ὑπεδείχθη ὅτι ὄφειλε νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰ εἰθισμένα· ἀλλ' ἐξανέστη αὐτός, δηλώσας ὅτι θὰ προετίμα ν' ἀπέλθῃ, ἢ νὰ ὑποστῆ τὴν φραγκίζουσαν ἐκείνην ξύρισιν. Εὐτυχῶς παρενέβη ἡ διπλωματικὴ δεξιότης τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις, συμβιβάζων τὰ ἀσυμβίβαστα, ἀπένειμε τῷ Γενναδίῳ τὸν ἐπὶ τιμῇ λοχαγοῦ βαθμόν, δυνάμει τοῦ ὁποίου ὁ μύσταξ ἐσώθη, διαμείνας μέχρι τέλους ἀξύριστος.

Οὐδὲ φαίνεται λίαν παράδοξος ἡ παραχώρησις αὕτη. Οὐ μόνον τὸ ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀδάμαστον τοῦ χαρακτηῆρος τοῦ Γενναδίου ἐπεβάλλετο πάντοτε ἐν δικαίῳ, ἀλλ' οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων ἐτύγχανον τότε ἐν Ρωσσίᾳ ἰδιαζούσης εὐνοίας. Κατάδηλα δὲ γίνονται ταῦτα, ὅπως καὶ ἡ δύναμις τῆς παρρησίας τῆς εὐλόγως ἀσκουμένης ἐνώπιον τῶν ἰσχυόντων, ἐκ τοῦ ἐξῆς ἔτι σπουδαιότερου ἐπεισοδίου. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος μετέβη εἰς Ὀδησοῦν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου καὶ προὔτιθέμενος, κατὰ τὸ δημοσιευθὲν πρόγραμμα, νὰ ἐπισκεφθῆ, μετὰ τὰ δημόσια καταστήματα, τὸ Αὐτοκρατορικὸν λεγόμενον Λύκειον καὶ, τελευταῖον, τὴν Ἑλληνικὴν Σχολήν. Ἦτο δὲ τὸ Λύκειον ἴδρυμα τοῦ Κόμητος Λαγκερῶνος¹⁶, Γάλλου πρόσφυγος

¹⁶ Comte de Langeron, εἷς τῶν νομιμοφρόνων εὐπατριδῶν Γάλλων οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετηνάστευσαν εἰς Ρωσσίαν καὶ ὑπῆρτησαν ὡς στρατιωτικοὶ καὶ ὡς πολιτικοὶ ὀργανωταὶ ὑπὸ τὴν Αἰκατερίνην καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῆς. Οὗτος, ἀφοῦ μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας Ρωσσικοῦ πολέμου, διεδέξατο τῷ 1810 τὸν Δούκα Ρισχελιέα ὡς διοικητῆς τῆς Ὀδησοῦ, ἣν μεγάλως ηὔτρεψε καὶ ἐξυγιάνεν, ἀκαθαροτάτην τότε οὔσαν. Τὰ κατ' αὐτὸν ἐκτίθενται διὰ μακρῶν ἐν : *Le Duc de Richelieu*

εὐνοοῦμένου τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύοντο γαλλιστὶ τὰ τέκνα τῶν Ρώσων εὐπατριδῶν, τῶν ἐκεῖ προσφύγων Γάλλων, καὶ τινῶν Γερμανῶν. Παρουσιασθεῖς διὰ τοῦ Καποδιστρίου τῷ Αὐτοκράτορι ὁ Γεννάδιος εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ διεξεδίκει, ἐν μεγάλῃ ὀρθοδόξῳ αὐτοκρατορικῇ πρωτείᾳ, καθὸ διδάσκουσα τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν πρώτων κατηχητῶν καὶ πνευματικῶν πατέρων τῆς Ρωσσίας. Οἱ λόγοι τοῦ νεαροῦ διδασκάλου, ὅστις ἐσεβάσθη μὲν πάντας τοὺς τύπους, καὶ δὴ καὶ ἐβώπευσε τὰ φιλορθόδοξα αἰσθήματα τοῦ Τσάρου, ἀλλ' ὅστις ἐφάνη τολμῶν νὰ διεκδικήσῃ πρωτεία, κατέπληξαν τοὺς περισταμένους αὐλικούς· ὁ δὲ Καποδιστριας, περίφοβος γενόμενος, ἔνευσε τῷ Γενναδίῳ νουθετῶν πῶς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ, σπανίως συναντήσας ἄνθρωπον θνητὸν παρρησίᾳ λέγοντα, οὐδαμῶς δυσηρεστήθη, ἀλλ' ἐδήλωσε μετ' εὐαρεσκείας ὅτι ἤθελεν ἐπισκεφθῆ πρώτον τὴν Ἑλληνικὴν Σχολήν. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν, καθ' ἣν παρέστησαν πλείστοι Ρῶσοι μεγιστάνες, ὁ κόμης Λαγκερῶν καὶ ὁ Καποδιστριας, βαθεῖαν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἢ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα εὐφραδεστάτη προσφώνησις τοῦ Γενναδίου καὶ ἡ ἐκ ταύτης νέα ἐκδήλωσις τῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολήν εὐνοίας τοῦ Τσάρου¹⁷.

Τῆς εὐνοίας ταύτης δείγμα ἠθέλησε ν' ἀπονεύμῃ τῷ Γενναδίῳ, προτείνας διὰ τοῦ Καποδιστρίου τὴν ἀπονομὴν τίτλου εὐγενείας. Ἄλλ' ὁ μὲ παναρχαίαν καὶ γνησίως Ἑλληνικὴν εὐγένειαν πεπρoικισμένος τὸν τε νοῦν καὶ τὸ αἶμα ἀδιάφθορος Ἕλληνας εἶπε τῷ Καποδιστρίᾳ ἀστεϊζόμενος· « Ἄν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀρχίσωμεν γενόμενοι Βαρῶνοι, κίνδυνος εἶναι μὴ τινες ἀποβάλλοντες τὸ Βαρ μείνωσιν... »

en Russie et en France, 1810-1822; par Léon de Grousaz-Cretel. Paris, 1897, 80ν.

¹⁷ Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἀνέκδοτα, καὶ τινὰ τῶν ἐξῆς, εἶναι ἐκ τῶν ὑπὸ Γ. Βώκου ἀπομνημονευθέντων (KB', 67).

Ὅμοίως ἀπεποιήθη συντάξεως πρότασιν γενομένην κατὰ τὴν ἐξ Ὀδησοῦ ἀποχώρησιν αὐτοῦ, εἰπὼν ὅτι ἤρκουν αὐτῷ ὅσα εἶχε παρὰ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ θείου του. Καὶ ἐν γένει ὁ νοῦς, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὅλη ἐφαίνετο προσηλωμένη εἰς ἄλλο ἢ εἰς τὰ συνήθως ἐλκύοντα τοὺς ἀνθρώπους. Περι-κοσμούμενος ὑπὸ παντοίων φυσικῶν καὶ προσκλήτων προ-τερημάτων ἦτο, ὡς εἰκός, περιζήτητος· εἰσηγήθη δ' αὐτῷ συνοικέσιον μετὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου Μουρούζη Ἡ ἄρνησίς του, μετὰ σπανίας λεπτότητος καὶ ταπεινότητος διατυπωθεῖσα, ἐγέννα ἀπορίαν εἰς πάντας πλὴν τῶν ὀλίγων οἵτινες ἐγίνωσκον ὅτι βαθὺ θρησκευτικὸν καὶ πατριωτικὸν αἴσθημα ὑπηγόρευεν αὐτῷ νὰ μείνῃ ἐλεύθερος παντὸς συζυγικοῦ δεσμοῦ, ἀφιερῶν ἑαυτὸν ὅλον εἰς τὸν ἐπικείμενον μέγαν ἀγῶνα, ἡ καὶ περιβαλλόμενος τὸ κατ' οἰκογενειακὴν παράδοσιν ῥάσον τοῦ ἱερέως. Ἐφλέγετο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπανίδῃ τὴν φιλτάτην του Ἠπειρον καὶ νὰ καταστῇ ἐπιτοπίως χρήσιμος εἰς τοὺς συμπατριώτας του. Διὸ καὶ ὁ Λόγιος Ἑρμῆς (Φεβρ. 1820, σ. 204), ἀγγέλλων τὴν ἐξ Ὀδησοῦ ἀποδημίαν του, ἔλεγεν ὅτι « ἀναχωρήσας παιδιόθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἐπιστρέφει κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς αὐτὴν διὰ νὰ ἴδῃ τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς του. » Ὅπωςδὴποτε, τρία διατρίψας ἔτη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ-τάτῳ ἐκεῖνῳ κέντρῳ τῆς Ὀδησοῦ, συνήψε στενάς σχέσεις μετὰ τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ συνεβλήθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸ μέγα καὶ ἅγιον ἔργον εἰς ὃ μετ' οὐ πολὺ ἐπρόκειτο ν' ἀποδυθῇ.

Καὶ τὴν μὲν ἀρτιούστατον σχολὴν δὲν κατέλιπε πρὶν ἢ ἀναδείξῃ αὐτὴν φωτοβόλον ἐστίαν Ἑλληνισμοῦ, τὴν δὲ ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων προσεῖλκυσεν μετὰ τῆς θερμῆς ἐκεῖνης πρὸς αὐτὸν εὐγνω-μοσύνης ἣν μαρτυρεῖ τὸ ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1820 Εὐχα-ριστήριον Γράμμα (Β, α'.) τῶν Ἐφόρων, Α. Κουμπάρη, Γ. Μαρασλῆ, καὶ λοιπῶν, δηλούντων ὅτι, « Αὐτὸ τὸ σχολεῖον,

τοῦ ὁποῦ εἶσθε, οὕτως εἰπεῖν, ἢ ψυχὴ, καὶ οὐτινος τὴν πρόοδον, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογούμενον, ἢ Ἐλλογιμότης Σας τόσον ἀρμοδίως παρεσκευάσατε, δικαίως λυπεῖται τώρα διὰ τὸν ἀναχωρισμὸν Σας. Ὅχι ὀλιγώτερον λυποῦνται δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ ἐδῶ φιλόκαλοι ὁμογενεῖς μας. Μὲ ὅλον τοῦτο παρηγορούμεθα, πεποιθότες εἰς τὸν πρὸς τὸ καλὸν τοῦ αὐτοῦ σχολείου διακαῆ ζήλόν Σας, ὁ ὁποῖος, θεοῦ εὐδοκοῦντος, θέλει Σας ἐμπνεύσει ἀναμφιβόλως καὶ ταχεῖαν τὴν ἐπιστροφὴν, διὰ νὰ συντελέσητε τὸ ὁποῖον ἔργον ἀρχίσατε. » κτλ. Καὶ τῷ ὄντι οἱ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ρωσσίαν καὶ τὰς Ἡγεμονίας Ἑλληνας ἄποικοι, πρὸς αὐτὸν ἔκτοτε ἀπετείνοντο καθ' ὅλον τὸ μακρὸν αὐτοῦ στάδιον, ὡς εἰς σύμβουλον ἀσφαλῆ καὶ σοφὸν ὁδηγὸν περὶ τῆς παιδείσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ἐκεῖθεν Ἑλληνοπαίδων, καὶ αὐτοῦ τῆ συστάσει ἐδέχοντο τοὺς μετέπειτα διευθυντὰς τῆς σχολῆς, καθὰ λεπτομερέστερον διαλαμβάνει τὸ περὶ τούτων σχετικὸν ὑπόμνημα. (B, γ'.)

Κατὰ τὴν ἐν Ὁδησσῷ διαμονὴν συνέταξε, τῆ συμπράξει τοῦ συνδιδασκάλου Γεωργίου Λασσάνη, Στοιχειώδη Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν Παιδικῶν μαθημάτων εἰς ἕξ τομῖδια ἐκτυπωθεῖσαν ὑπὸ Σελιβανόφοσκῃ ἐν Μόσχᾳ, 1819-21¹⁸. Ὑπῆρξε δὲ αὕτη ἡ πρώτη εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς

¹⁸ Περὶ τούτου, τοῦ πρώτου δημοσιεύματός του, ὁ Γεννάδιος ἀπομνημονεύει τὰ ἑξῆς ἐν τῷ αὐτογράφῳ σημειώματι (τὸ ἐν Σημ. 6): « Ἐν Ὁδησσῷ ἔτυχε νὰ εὕρισκεται ὁ μακαρίτης Α. Κούμας ἀπερχόμενος ἐκ Σμύρνης εἰς Βιέννην, καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζῆς, κατερχόμενος ἐκ Βιέννης εἰς τὰς Μηλέας, τὴν πατρίδα του, ξενιζόμενοι, οὗτος μὲν ἐν τῇ Σχολῇ ὑπὸ τῆς Κοινότητος, ἐκεῖνος δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ μεγαλεμπόρου τινός, Ἰωάννου Σεραφεῖμ. Ὁ Ἰωάννης Μακρῆς ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ μακαρίτου Κούμα ἐν Ἀμπελακίσις διδάξαντος. Διὸ καὶ ἀμφότεροι, ὅτε Γεώργιος (Γεννάδιος) καὶ ὁ Μακρῆς, συμβουλευθήσαν τὸν γηραιὸν διδάσκαλον περὶ τῆς μεθόδου ἣν ἐμελλον ν' ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν, καὶ εἶπον ὅτι, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκεῖ μαθητευομένων καὶ τῶν ἄλλων καλὸν ἐνόμιζον νὰ μεταφρασθῇ τὸ τοῦ Ρεϊμέρου Ἑλληνογερμανικὸν λεξικόν. Ὁ δὲ Κούμας ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς τὸ ἔχει ἤδη μεταφρασμένον καὶ τὸ ἐκδίδει ἅμα φθάσῃ εἰς Βιέννην. Διὸ ἐπεχείρησεν ὁ Γεννάδιος μετὰ τοῦ Γεωργίου

γλῶσσαν σειρά παιδικῶν βιβλίων συντεταγμένων, οὐχὶ κατὰ τὰ « Καλὰ Γραμματικά » τῶν πρώην σχολαστικῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ νεώτερον τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων σύστημα· καὶ ταύτης ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ὁδησοῦ, αὐτοῦ τοῦ Γενναδίου διδάσκοντος « κατὰ τὴν κατηχητικὴν καὶ Σωκρατικὴν μέθοδον », ὡς ἀναφέρει ὁ περὶ τῆς Σχολῆς ἐπανειλημμένως τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ (1820, σ. 147 καὶ 205) ἐξ Ὁδησοῦ ἐπιστέλλων¹⁹. Μετέφρασε δ' ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ καὶ τὴν Περὶ Χρεῶν τοῦ Ἀνθρώπου στοιχειώδη πραγματείαν τοῦ Φραγκίσκου Σοαβίου, πολλάκις ἔκτοτε μετατυπωθεῖσαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς. (ΙΘ', γ'.)

Η ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩ ΣΧΟΛΗ

Ὁ λόγος δι' ὃν ἀπεχώρει τότε τῆς ἐν Ὁδησοῦ σχολῆς, ἦν ἡγάπα ὡς τὰ πρωτόλεια τῶν ἀγώνων αὐτοῦ, ἦτο ὁ γλυκὺς καὶ ἰσόβιός του πόθος, νὰ ἐπανίδῃ τὴν φιλότατην πατρίδα, τὴν Ἡπειρον, τὰ Δολιανὰ. Εἶχεν ἀφήσει ἐκεῖ γραίαν

Λασσάνη, παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Ὁδησοῦ, σύνταξιν παιδικῶν μαθημάτων, καὶ ἐξεδόθη ἡ πρώτη περίοδος εἰς ἕξ τομίδια ἐν Μόσχᾳ. » (βλ. τὴν σειράν ἐν ΙΘ', γ'.) Ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης προκύπτει ὅτι ἡ μὲν σύνταξις τοῦ ἔργου ἤρξατο ἐν Ὁδησοῦ τῷ 1819 ἢ δὲ ἐκτύπωσις ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν εἰς Βουκουρέστιον ἐπάνοδον τοῦ Γενναδίου τῷ 1820, καθόσον ἡ σειρά χρονολογεῖται 1819-1821. Ἡ δὲ περὶ ἐκδόσεως τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ταύτης προκύρηξις, ἐξ Ὁδησοῦ τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου 1819, ἐδημοσιεύθη ἐν Λογίῳ Ἑρμῆ, 1819, σ. 903-6 (ΙΘ' ε'). Τέλος, τὸ ἔργον τὸ ὑπὸ τοῦ Κούμα μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν εἶναι τὸ Λεξικὸν διὰ τοὺς μελετῶντας τὰ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, κατὰ τὸ Ἑλληνογερμανικὸν τοῦ Πρειμέρου συνταχθὲν, μετὰ προσθήκης συντόμου πραγματείας περὶ προσωδίας ὑπὸ Κωνστ. Μιχαήλ Κούμα. Ἐν Βιέννῃ, 1826, δύο τόμ. εἰς 4ον.

¹⁹ Λ. Ε. 1820 σ. 144, ἐν ἐπιστολῇ ἐξ Ὁδησοῦ, 11 Ἰανουαρίου : « Εἰς τὴν δευτέραν (τάξιν) διδάσκονται τὰ μαθήματα τῆς πρώτης περιόδου τῆς Στοιχειώδους Ἐγκυκλοπαιδείας τῶν παιδικῶν μαθημάτων ». — Καὶ ἐν σ. 205, ἐπιστολῇ 15ῃς Φεβρουαρίου : « Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ διδάσκαλος κ. Γ. Γεννάδιος ἐξέτασε τὴν πρώτην του τάξιν εἰς τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, εἰς τὸ συντακτικόν, καὶ ἐτυμολογικόν... κατὰ τὴν Σωκρατικὴν μέθοδον. »

μητέρα καὶ ἀδελφὴν ἔτι ἐπιζῶσαν τότε, καὶ τινὰς ἐκ πατρὸς συγγενεῖς. Ἦλπιζε δ' ἐπιστρέφων μετὰ πολυετῆ ἀποδημίαν νὰ φέρῃ αὐτοῖς συντετελεσμένα ὅσα ἐσχεδίαζε μετὰ τοῦ συνηπειρώτου Νεοφύτου Δούκα — τὴν ἴδρυσιν δηλονότι Γυμνασίου ἐν Ἡπείρῳ· « Τὰ ἄριστα καὶ τὰ μέγιστα ἤλπιζεν, ἂν ἡ εὐάνδρος ἐκεῖνη γῆ, ἣτις ἔτρεφε τοὺς πολεμικωτάτους καὶ τοὺς φιλογενεστάτους τῶν Ἑλλήνων, παρήγαγεν ἐν ταύτῳ καὶ τοὺς μᾶλλον πεφωτισμένους· ἂν, ὅπου ἡ ἀνδρεία, ἱκανὴ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, προσετίθετο ἡ παιδεία, ἱκανὴ νὰ τὴν σεβασθῇ καὶ τὴν διατηρήσῃ ». Ἄλλ' ἐπέπρωτο ὁ ἀκατάσχετος ἐκεῖνος πόθος, τὸ εὐσεβὲς τάξιμόν του, ἐπανειλημμένως παρουσιασθὲν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς πρᾶγμα συγκεκριμένον καὶ ἀπτὸν, νὰ σεβασθῇ ἐκάστοτε ὡς τις ὀπτασία.

Τῷ 1820 ὁ Ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, θέλων ν' ἀναδιοργανώσῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολήν, ἐπειθανάγκασε τὸν Γεννάδιον διαβαίνοντα ἐκεῖθεν ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον, ἀναθεῖς αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν μετὰ τῶν ἐτέρων συνδιδασκάλων καὶ φίλων αὐτοῦ, τοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου τοῦ Κανέλλου καὶ τοῦ Γεωργίου Κλεοβούλου. Ὁ Γεννάδιος, τάξας, ὡς πάντοτε, τὸ ἐθνικὸν συμφέρον πρὸ παντὸς ἀτομικοῦ σκοποῦ, ὑπήκουσεν εἰς τὴν τιμητικὴν τοῦ Ἡγεμόνος πρόσκλησιν, οὐχὶ χάριν ἀπολαύσεως τοῦ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐκεῖνη ἀνέτου βίου, τῶν δαψιλῶν ἀμοιβῶν, καὶ τῶν παντοίων τιμῶν ἃς ὁ Ἡγεμὼν ὑπέσχετο αὐτῷ, ἀλλ' ἐλπίζων νὰ μετᾶσχῃ τελεσφόρως ἐγχειρήματος ἄλλου, ποθεινοτέρου καὶ αὐτῆς τῆς ὄψεως συγγενῶν καὶ γῆς γενετείρας, ἐγχειρήματος εὐγενεστέρου καὶ ἥρωϊκοῦ, οὗ τὴν πραγμάτων εἶδεν αἴφνης ἀνακύπτουσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἅμα εὐρεθεῖς ἐν μέσῳ τοῦ Ἑλληνικωτέρου περιβάλλοντος τοῦ Βουκουρεστίου. Τὸ ὄναρ τοῦ ὄλου βίου του τὸ εἶδε τότε μορφήν λαμβάνον καὶ σωματοποιούμενον, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἴσως ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν

ἐμμέσων καὶ μεμακρυσμένων, τὸ εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον. Ὅθεν παρέμεινεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος· καὶ εἰς ταύτην ἀφιέρωσεν ἀμέσως πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ.

Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν ὑπὸ τίνος ἐμυήθη ὁ Γεννάδιος τὰ τῶν Ἑταιριστῶν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς τοῦ ἔθνους ἐλευθερώσεως εἶχε βεβαίως γεννηθῆ ἔν τῇ καρδίᾳ του, ἀφ' ἧς ἀντήχησεν ἔν αὐτῇ ἡ φωνὴ τοῦ πατρός του, ἀφ' ἧς ὁ Φωτιάδης ἐμόρφωσε τὸν νοῦν καὶ τὸ φρόνημά του. Ἄν δ' ἔγκειται ἔν τῇ ἰδέᾳ τῆς ἐλευθερίας νὰ θερμαίνῃ καὶ ἀνυψοῖ πᾶσαν ψυχὴν εὐγενῆ, πολλῶ δὴ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ ἐκκαύσῃ τὴν τοῦ Γενναδίου, ἣτις ἦν φλέγουσα κάμινος ἐνθουσιασμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως. Οὐδεμίᾳ ὅμως ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἐνωρὶς εἶχε κατηχηθῆ τὰ τῆς Ἑταιρίας· διότι, καὶ αὐτὸς παρέχει πειστικωτάτην περὶ τούτου μαρτυρίαν ἔν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου γενναίᾳ ἀπολογίᾳ (ἦν βλ. Γ'.) καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα συγκινδυνεύσας Παναγιώτης Σούτσος ῥητῶς λέγει (ἐν Ἡλίῳ, 16 Ὀκτωβρίου 1865) ὅτι « ὑπῆρξε θερμὸς ἑταιριστὴς καὶ συνεργὸς τοῦ Γεωργίου Λεβέντου καὶ Μιχαὴλ Χρισταφῆ. » Πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιζησάντων διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκείνην εἰς Βουκουρέστιον ἔφ' ἐκάστης παραδόσεως²⁰

²⁰ The outbreak of 1821 had long been foreseen and even prepared for. It extended in some degree to the whole Turkish Empire, and was fostered, especially in Moldavia and Wallachia, by the fervent exhortations of patriots like Georgios Gennadius at Bucharest — a direct descendant of the Patriarch. — Lewis SERGEANT, *Greece* KB', 50.) — In Wallachia, where, under the protection of the Greek Princes, the Hetairia had been long and successfully active, and had organized the numerous Greeks residing in the country, the noble and brave Alexander Ypsilantis, the son of a former prince of Wallachia, proclaimed the insurrection of the Greek people. Young men from all parts of Greece assembled in the College of Bucharest and fired by the words and example of Georgios Gennadius, took up arms and formed themselves into a « Sacred Band » as the ancient Thebans had done under Pelopidas and Epaminondas. —

ὀλίγον μόνον ἐφρόντιζε νὰ διδάσκη τοῖς μαθηταῖς περὶ τῆς γραμματικῆς ἢ φιλολογικῆς ἐννοίας τῶν συγγραφέων οὐς ἐξήγει· σύμπαντα δὲ τὸν χρόνον κατέτριβεν ἐξάπτων τὰ αἰσθήματα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας· καὶ μνημονεύων τῶν δύο τούτων λέξεων, ἐγένετο ἕξαλλος ὑπὸ συγκινήσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἄοκνος λειτουργὸς τοῦ ἀπορρήτου σκοποῦ, παρεσκεύαζε τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἐφοδίων πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, παρεσκεύαζε τὰς καρδίας.

Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ

« Τὸν ἐνθυμοῦμαι (γράφει εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ)²¹, τὸν ἐνθυμοῦμαι ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ, ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ

Leonhard SCHMITZ, *History of Greece* (KB', 44). — Ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς διηγεῖται (Ἀπομν. α', 77) διὰ μακρῶν τὰ τῆς μαθητεύσεως αὐτοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τὸν Γεννάδιον : « Κατετάχθην δὲ καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Αὐθέντου εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, ἐν ἣ ἐδίδασκεν ὁ Γεννάδιος... Ἐν τῇ ὑπερβολῇ δὲ τοῦ ζήλου μου ἐγειρόμην πάντοτε τὸν χειμῶνα, νομίζω, ὥρας τινὰς πρὶν χαράξῃ, καὶ ἀπηρχόμην εἰς τὸ σχολεῖον... καὶ ἅμα ὁ θυρωρὸς, ἠξεύρων ὅτι ἤμουν ἐγὼ, μοὶ ἤνοιγεν, ἀνηρχόμην καὶ εἰσεχώρουν ἀκροποδῆτι εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Γενναδίου· διότι ὁ Διδάσκαλος ἐκοιμᾶτο πάντοτε, καὶ ἐπομένως ἐγὼ καθήμενος εἰς τὴν τράπεζαν, παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ, προεμελέτων τὰ μαθήματα. Μετ' ὀλίγον ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμούς, ἐδῶ εἶσαι Μπασ' Ἀλέχο', μοὶ ἔλεγεν ὁ Γεννάδιος (κατὰ κωμικὴν ἡπειρωτικὴν ἀντὶ Κυρ Ἀλέχο) ; Ἐπειτα ἐπρογεύετο ἐντὸς τῆς κλίνης του, καὶ εἰργάζετο ἐπὶ μίαν ἴσως ὥραν εἰς ἱεράν τινα ἱστορίαν, ἣν τότε συνέγραφε διὰ τὴν διδασκαλίαν· μεθ' ὃ ἐγειρόμενος ἠτοιμάζετο, καὶ οὕτως εἰσηρχόμεθα εἰς τὴν παράδοσιν, ἣς πολυάριθμον ἦν τὸ ἀκροατήριον, συγκείμενον ἐκ νέων τῶν πλείστων ὑπερεικοσαετῶν. Εἰς γωνίαν δὲ τῆς αἰθούσης, πλησίον τῆς καθέδρας τοῦ Διδασκάλου εἶχε διασκευασθῆ ἰδιαίτερα ἐστρωμένη ἐξέδρα ἐφ' ἣς ἐκάθηντο οἱ δύο ἡγεμονόπαιδες... Ὁ Γεννάδιος πολλάκις μ' ἐπέπληττεν· ἀλλ' ἀνωφελῶς, καὶ ἐνίοτε κατέφευγεν εἰς αὐστηρότερα μέτρα, ἅπαξ δὲ μ' ἐνέκλεισεν ἐντὸς τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας... »

²¹ Ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς, ἐν τῷ θαυμασίῳ ἐπικηδεῖῳ ὄν κατ' ἐντολήν τῆς Συγκλήτου ἀπήγγειλε κατὰ τὸ τελεσθὲν τῷ 1855 ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου δημοτελὲς μνημόσυνον (Κ', γ, 3). Τὰ αὐτά, μετ' ἀσημάντων τινῶν διαφορῶν, ἀναφέρει καὶ ἐν τοῖς ἔτη ἱκανὰ βραδύτερον συγγραφεῖσιν Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ (KB' 60) λέγων· « Μίαν ἡμέραν παραδίδων τοῦ Πλουτάρχου τὸν βίον τοῦ Περικλέους καὶ προκειμένου

ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἴσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν εὐκλειαν, ἥσθάνθη ἑαυτὸν ὄλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκβακχευόμενον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῆ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύροις ἐκθέτων οἷα ἦν ἡ Ἑλλάς, διδάσκαλος καὶ κορωνίς τῶν ἔθνων, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' ὅτου ὑπέκυψεν εἰς δουλείας ζυγόν· καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη περιγράφων τὴν ἔνδοξον ἐλπίδα, ἣτις ἦν τότε ἔγκλημα, καὶ ἦν πολλακίς ἐτιμώρησε θάνατος, ὥστε τὴν φωνὴν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκροατῶν του κορυφωθείς ὁ ἐνθουσιασμός, ἐξερράγη εἰς κεραυνώδεις ἐπευφημίας. Οὕτως προητοίμαζε τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας, οὕτως

περὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης δι' ὧν ὁ μέγας ἀνὴρ ἐτίμησε τὴν πατρίδα του, ὁ Γεννάδιος μᾶς ἀνέφερε βρῦσιν τινὰ τῷ σχολείῳ παρακειμένην, ἣν δὲν ἤξεύρω τίς φιλότιμος Ἑλληνα εἶχε κοσμήσει πρὸ μικροῦ δι' ὠραίου γλυπτικοῦ συμπλέγματος. Ἐκεῖθεν δ' ὀρμηθεὶς καὶ γενικεύων τὸν λόγον προήχθη εἰς θεωρίας περὶ πατριωτικῆς φιλοτιμίας, περὶ τῆς εὐκλείας καὶ τῆς εὐημερίας ἣν φέρει εἰς τὸ ἔθνος ἡ ἐλευθερία, καὶ βαθμηδὸν ἐξαπτόμενος, διέταξε νὰ κλείσωσι τὴν θύραν· καὶ τότε μετὰ συγκεκινημένης φωνῆς μᾶς ὠμίλησε περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἦν ἄλλοτε ἡ μήτηρ τῆς δόξης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐπ' ἐσχάτων δὲ κατέκειτο δούλη περιφρονημένη, καὶ ἠύχθη καὶ προήγγειλε τὴν ἀναγέννησιν αὐτῆς διὰ λέξεων θερμοτάτων, μέχρις οὗ δάκρυα ἀνέβλυσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, προκαλέσαντα ἀκατάσχετον ἐνθουσιασμόν εἰς πᾶν τὸ ἀκροατήριον. Τῆς σκηνῆς ταύτης μάρτυρες, οὐχ' ἦττον τῶν ἄλλων συγκεκινημένοι ἦσαν καὶ οἱ ἡγεμονόπαιδες καὶ ὁ παιδαγωγὸς αὐτῶν, ὥστε οὐδεμία ἐδύνατο νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι αὕτη δὲν ἔμεινεν ἀγνωστος εἰς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ ὅμως μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Γεννάδιος προσεκλήθη εἰς γεῦμα εἰς τὴν Αὐλὴν.» — Ἡ δὲ Τεργεστέα Νέα Ἡμέρα (4/16 Ἰανουαρίου 1894) σχολιάζουσα τὰ Ἀπομνημονεύματα ταῦτα ἐπιλέγει : « Ὁ Γεννάδιος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀπόστολον ἐλευθερίας· εἶναι δ' ἀδύνατον ν' ἀναγνώσῃ τις ἄνευ ἱερᾶς συγκινήσεως τὴν σκηνὴν ἣν διηγεῖται ὁ Ῥαγκαβῆς. Γενεὰ οὕτω παιδευομένη ἦτο ὄριμος πρὸς ἀγῶνας ἐλευθερωτικούς, οὐδ' ἐβράδυνε νὰ ἠχῆσῃ τὸ σωτήριον σάλπισμα. Τ' Ἀπομνημονεύματα περιγράφουσι τὴν συγκίνησιν μεθ' ἧς ἠκούσθη ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Ὑψηλάντης, ἀναπετάσας τὴν σημαίαν τῆς ἐθνεγεσίας, εἶχεν εἰσελάσει εἰς Μολδαβίαν. Μεγάλοι καὶ μικροὶ ἠλπίζον ὅτι τάχιστα θὰ ἔφθανεν εἰς Βουκουρέστιον μετὰ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ θὰ ἐλευθέρου τὴν Ἑλλάδα ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ μάχῃ. Ὁ Γεννάδιος ἀπεπειράθη νὰ ὀργανώσῃ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς λόχον, ἐκ τῆς ἀποπείρας δ' ἐκείνης προῆλθεν ὁ Ἰερὸς Λόχος. »

ἡροτρία τὸ ἔδαφος εἰς ὃ ἔμελλε νὰ κατατεθῆ ὁ φλογερός αὐτῆς σπόρος, εἰδὼς ὅτι ἄγονος ἀποβαίνει, ἢ πικρούς παράγει καρπούς, ὅταν ρίπτηται εἰς γῆν ἀκατέργαστον καὶ διεφθαρμένην. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθεν ἡ προωρισμένη ἡμέρα καὶ ἤχησε πρῶτον ἐν Δακίᾳ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὄπλα ὀρμήσασα, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις, ἀφοῦ τῆ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὥφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς »²².

Οὐδεμία ἀπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι ἡ ὑπὸ τὸν Γεννάδιον

²² « Ἡ διδασκαλία του, περιοριζομένη εἰς το σαφές καὶ τὸ χρήσιμον, ἀνευ σχολαστικῆς τινος φορτικότητος, ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἡρώων μᾶλλον ἢ μαθητῶν· καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης προῆλθε, μετὰ πάροδον δύο ὄλων χιλιάδων ἐτῶν, ἡ ἀνασύστασις τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην. Τὸ τελευταῖον μάθημα τοῦ Γενναδίου πρὸ τῆς εἰσβολῆς εἰς Μολδοβλαχίαν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ὅστις περιελάμβανε τὸ ἄνθος τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος εἶναι ἔξοχος σκηνὴ πατριωτισμοῦ. Ἦλθεν ἡ ὥρα (εἶπεν ὁ Διδάσκαλος πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ), νὰ δεῖξετε πρὸς τὸν κόσμον, ὅστις σᾶς κυττάζει, καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣτις ἐλπίζει ἀπὸ σᾶς, ὅτι εἶσθε γνήσια αὐτῆς τέκνα ! Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ δεῖξετε τὴν εὐγνωμοσύνην σας πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣτις σᾶς ἐγέννησε καὶ νὰ προσφέρετε ἐλάχιστον πρᾶγμα ἀντὶ τῆς μεγίστης εὐεργεσίας, ὅτι σᾶς ἔκαμεν Ἑλληνας, νὰ προσφέρετε τὴν ζωὴν σας ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ Πατρίς, ἀφοῦ σᾶς εὐηργέτησε γεννήσασα ὑμᾶς Ἑλληνας, τώρα σᾶς παρέχει καὶ ἄλλην πολὺ μεγαλειτέραν εὐεργεσίαν, νὰ πολεμήσετε καὶ ν' ἀποθάνετε ὡς Ἑλληνες ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀφοῦ σᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν, τώρα σᾶς προτείνει τὴν ἀθανασίαν. Πρόγονοι καὶ πατέρες τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, ἥρωες, μάρτυρες, σοφοί, στρατηλάται, σᾶς κυττάζουν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ ἴδοῦν ἂν θὰ φανῆτε ἄξιοι αὐτῶν καὶ τῆς Πατρίδος. Τῶν Θερμοπυλῶν, τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν αἱ ψυχαὶ σᾶς νεύουν καὶ σᾶς ἐνθαρρύνουν. Τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θεῶν οἱ ἀδελφοί σας σᾶς φωνάζουν : Μὴ μᾶς ἀτιμάσετε ! Μιμηθῆτέ μας ! Σᾶς περιμένομεν μὲ ἀγάλας ἀνοικτάς. Τεσσάρων αἰῶνων τουρκοκρατίας ἥρωες καὶ μάρτυρες, ἡ ἀθάνατη κλεφτουργιά, ἱεράρχαι, ἄρχοντες, προεστοί, διδάσκαλοι, ναυτικοὶ σᾶς φωνάζουν : Μάχεσθε ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ! Τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν οἱ νέοι σᾶς προσκαλοῦν νὰ ὀρκισθῆτε τὸν ὄρκον ἐκείνων. Γονατίσατε καὶ ὀρκισθῆτε ! Ἐγονυπέτησαν καὶ ἀπήγγειλαν τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον ὄρκον : Οὐ κατασχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά. Παιδιὰ τῆς Πατρίδος, ἐξηκολούθησεν ὁ Γεννάδιος, φανῆτε ἄξιοι τῶν πατέρων σας. Ἐφθασεν ἡ στιγμή. Σᾶς παρακαλεῖ ἡ Πατρίς νὰ τὴν ἐλευθερώσετε καὶ ν' ἀποθαναισθῆτε ! Ἐπειτα τοὺς ἐφίλησεν ὅλους καὶ ἔκλεισεν τὴν σχολὴν. » — Γ. Βῶκος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας σ. 238 (ΚΒ', 67).

Σχολή τοῦ Βουκουρεστίου ὑπῆρξεν ὁ Δούρειος ἵππος ἐκ τοῦ ὀποίου ἐξήλθον οἱ ἥρωες τοῦ Δραγατσανίου· « Οὐ μόνον δ' ἐξεπαιδεύετο εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτῆς ἐκαλλιεργοῦντο κατὰ τρόπον μὴ λανθάνοντα τοὺς ἰδρυτὰς αὐτοῦ· διότι, ἂν ὄχι ἄλλο, οὐδεὶς ἠγνόει ὅτι ὁ Γεννάδιος εἶχε διατελέσει συνδιδάσκαλος ἐν Ὀδησσῷ καὶ στενὸς φίλος τοῦ Λασσάνη τοῦ συγγραψαντος τὸ ἐνθουσιώδη πατριωτισμὸν πνέον δράμα του, τὸ ἐπιγραφόμενον « Ἑλλάς ». Ἐπειδὴ εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον συνέρρευσαν καὶ πάμπολλοι τῶν πρῶν ἐν Ὀδησσῷ μαθητῶν τοῦ Γενναδίου, τὸν δὲ Λασσάνην, συνηπειρώτην ὄντα καὶ συνδιδάσκαλον ἐκεῖ χρηματίσαντα, αὐτὸς ἔθετο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λόχου, ὀρίσας τοὺς ἑτέρους τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὸν μὲν Ι. Κατακουζηνὸν προγυμναστήν, τοὺς δὲ Ἀνδρόνικον καὶ Ρίζον ἑκατοντάρχας. Ἀφηγεῖτο δὲ καταλεπτῶς ταῦτα αὐτὸς ὁ Λασσάνης, Νομάρχης Ἀττικῆς γενόμενος ἐπὶ Ὀθωνος. Ἀπεμνημόνευε δὲ καὶ τῆς δραματικωτάτης σκηνῆς ὅτε, διδάσκοντας τοῦ Γενναδίου καὶ παρακαθημένου τοῦ Ἡγεμόνος — διότι ἐσύχναζεν οὗτος εἰς τὰς παραδόσεις ἐκεῖνας αἰτίνας συνεκίνουν τότε τὸ Βουκουρέστιον — εἰσήλθε δρομαῖος ἄγγελος φέρων τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον. Ἐξαλλος τότε ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ γενόμενος, πρῶτος ὁ Γεννάδιος ἔρριψε τὰ βιβλία εἰς τὴν πυρὰν τῆς ἐστίας, καὶ ὀρκίσας τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπέταξεν αὐτοῖς μὲ φωνὴν θείας σάλπιγγος νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν ὅπου τὸ καθῆκον καὶ ἡ τιμὴ τοὺς ἐκάλει²³.

²³ « Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν τρεῖς ἀνήγειρεν ἔθνικὰς ἀκροπόλεις, ἐν αἷς περιπαθῶς ἐμυσταγωγῆσεν εἰς τὸ καθῆκον τοὺς νέους Ἑλλήνας· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην προδρομικῶς ἔρριψε τὸν σπινθῆρα τῆς ἐλευθερίας, ἐξ οὗ ὁ Ἱερὸς Λόχος ἐπήγασεν· εἰς δὲ τὴν τελευταίαν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπλάσεως τῆς νεότητος τὸν βίον αὐτοῦ ἀνέθηκε, προπαρασκευάζων ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀρετῇ οὐχὶ ἀκόσμους λογιωτάτους, ἀλλὰ πολίτας, μέλλοντας νὰ ἐξακολουθήσωσι

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὅστις ταχέως εἶδε τοῦ ἐπιχειρήματός του τὴν ἀποτυχίαν, καὶ ἐνόησεν ὅτι ἡ ἐντολή του περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ χύσῃ μόνον τὴν πρώτην σπονδὴν τοῦ αἵματος καὶ νὰ θύσῃ τὴν πρώτην ἑκατόμβην θυμάτων, ὡς ἄνευ δὲν ριζοῦται οὐδ' ἀποδίδει καρποὺς τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, θαυμάσας τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν θέρμην μεθ' ἧς ὁ Γεννάδιος πρωταγωνιστῶν ἔσπευδεν εἰς τοὺς μεγαλυτέ-
ρους τῶν κινδύνων, καὶ θέλων νὰ προφυλάξῃ ζωὴν τόσῳ πολῦτιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸν ἐξῆς ἀγῶνα, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Τρανσυλβανίαν πρὸς στρατολογίαν καὶ πρὸς συλλογὴν ἐφοδίων καὶ συνδρομῶν. Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος ἡ καταστροφή, καὶ ἀπεσβέσθη ἐνταῦθα, ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀθανάτου Ἱεροῦ Λόχου, ἡ φλόξ ἦν πεπυρωμένος ἐνθουσιασμὸς εἶχεν ἀνάψει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος· ἀλλ' ἐσβέσθη μόνον ἀφοῦ σπινθήρες ἀναπηδήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀνήψαν

τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἤτοι τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὡς βάσιν τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐθεώρει τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν· διότι, διὰ μὲν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας σαφῶς ἡ ἐννοια τοῦ καθήκοντος ἀνεπτύχθη, διὰ δὲ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὡς νόμος τὸ καθήκον ἐπεβλήθη... Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διδασκαλία τοῦ Γενναδίου, μέγਾਲως μὲν καθ' ὅλον τὸν βίον ἀγωνισθέντος, ἔχοντος ὅμως ἀκατάβλητον τὸ σῶμα ἕνεκα τοῦ ἐνθουσιώδους αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος, ἰσχυρὰν τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐνθερμον τὸ αἶσθημα ὑπὲρ τῆς νεότητος, μετὰ τῆς ὁποίας ἤδη, ὡς πατὴρ φιλόστοργος, διατελεῖ ἐν νοερᾷ συγκοινωνίᾳ. Πόσοι εἰσὶν οἱ κατὰ τοῦτο διάδοχοι αὐτοῦ ; » — Α. Διαμαντόπουλος, ἐνθα ἀνωτέρω (ΚΒ', 33). — « Ἀλλ' ἐν τῇ γλυκεῖᾳ ταύτῃ ἀναμνήσει [τοῦ ἄλλοτε ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνισμοῦ], συνέχεται ἡ καρδία ἡμῶν ὑπὸ σφοδροῦ ἄλγους, ἀναλογιζομένων ὅτι, ἐκεῖ ὅπου πρὸ ἐβδομήκοντα ἐνιαυτῶν ἐδίδασκον εὐκλεῶς τὰ Ἑλληνικά, εἰς ἐπήκοον πολυαρίθμων καὶ μουσολήπτων μαθητῶν, Ἑλλήνων τε καὶ Ἑλληνοβλάχων, οἱ ἀείμνηστοι διδάσκαλοι Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, Γεώργιος Γεννάδιος, Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος κτλ., ἐκεῖ ἐν Βουκουρεστίῳ, οὔτε ἀκαδημία ὑπάρχει πλέον, οὔτε σχολεῖον Ἑλληνικόν, οὔτε ἐκκλησία Ἑλληνική, πρὸ μικροῦ δὲ οἱ αὐτόθι Ἑλληνας πρὸς δόξαν τοῦ ἐν Βλάχοις Ἑλληνισμοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ προσκαλέσωσιν ἀλλαχόθεν ἱερέα ἵνα τελέσῃ ἐλληνηστὶ δοξολογίαν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. » — Δ. Θερεϊανός, ἐν Ἀδαμαντίῳ Κοραῆ, α', 62.

ἐν Ἑλλάδι τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα.

ΣΠΟΥΔΑΙ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐκρίνετο τότε ἀποπνεύσας ἐν Δραγατσανίῳ, καὶ ἡ ἐπανάληψις αὐτοῦ ἐφαίνετο ἀναβαλλομένη· τὸν δὲ χρόνον τῆς ἀναβολῆς ταύτης ἐζήτησεν ὁ Γεννάδιος νὰ χρησιμοποίησιν πραγματοποιῶν τὸν παλαιὸν αὐτοῦ πόθον τοῦ ἐπανιδεῖν τὴν γενέτειραν. Ὅθεν προσέφυγε μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰς Ὀδησσὸν ἐλπίζων ἐκεῖθεν νὰ φθάσῃ εἰς Ἡπειρον²⁴. Ἐσκόπει δ' ἐν ταύτῳ νὰ λάβῃ παρὰ τῆς ἐκεῖ Σχολῆς ὅσα ἐκ τῶν οἰκονομιῶν τῶν γλίσχρων πόρων του προκατέβαλεν αὐτῇ χάριν ἰδρύσεως τυπογραφείου. Ἄλλ' ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ματαίως ταλαιπωρηθεὶς, ἐστράφη πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅπου εἶχεν ἤδη φίλους ἱκανοὺς, συμπαθοῦντας ὑπὲρ Ἑλλάδος.

²⁴ Λέγει ὁ ἐξ Ὀδησοῦ περὶ τῆς Σχολῆς ἐπιστέλλων τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου 1820 τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ: « Οὗτος (ὁ Γ. Γ.) ἀναχωρήσας παιδιόθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἐπιστρέφει κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς αὐτὴν διὰ νὰ ἴδῃ τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς του. » Τὴν δ' ἐπομένην ἀξιοσημείωτον ἐπιστολὴν ἐδημοσίευσεν ὁ Βουλόδημος (ΚΒ', 40).

Πρὸς τοὺς Ἐφόρους καὶ Συμβούλους τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῶν ἐν Ὀδησοῦ Ἑλλήνων.

Εἰς Ὀδησσόν, τὴν 29 Ἰουλίου 1822.

Κύριοι. Ἦναγκάσθην νὰ ἔλθω πάλιν ἐδῶ, μήπως εὔρω τῆς μικρᾶς μου καταστάσεως ὀλίγα διὰ νὰ πηγαίνω εἰς τὴν πατρίδα. Ἀπροσδόκητα ἐμπόδια μ' ἔκαμαν νὰ ξεχειμάσω καὶ νὰ ξεκαλοκαιριάσω. Τώρα εἶμαι ἔτοιμος νὰ κινήσω, μόνον οἱ τρόποι μοῦ λείπουν. Πολλάκις καὶ αὐτοπροσώπως καὶ ἐμμέσως ἐζήτησα τὰ 500 ρούβλια, ὅσα ἔχω νὰ λάβω ἀπὸ τὴν εἰς τὸ σχολεῖον δανεισθεῖσαν προκαταβολὴν τῆς μελετηθείσης τυπογραφικῆς ἐταιρείας. Πλὴν εἰς ἀπόκρισιν ἔλαβον, ὅτι δὲν ἔχει τὸ σχολεῖον χρήματα κατὰ τὸ παρόν. Κύριοι! Ἡ ποσότης ὡς πρὸς τὸ σχολεῖον εἶναι ὀλίγη, καὶ μεγάλη ὡς πρὸς ἐμέ. Ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν ἀναγκάζομαι καὶ τοῦτον τὸν χειμῶνα νὰ διατρίψω ἐδῶ. Τοῦτο εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὸ στέρξῃ ἡ φιλοτιμία σας, ἀλλὰ θὰ θελήσητε νὰ φανῆτε ἐπαληθεύοντες ὅσα ἐγγράφως ὠμολογήσατε εἰς τὸ πρὸς με εὐχαριστήριον γράμμα σας.

Μένω τῆς ὑμετέρας ἐντιμότητος ὅλος εἰς τοὺς ὀρισμοὺς σας πρόθυμος.

Γεώργιος ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐβούλετο, κατὰ τὰς ἐν Λειψία πρῶτον καὶ βραδύτερον ἐν Γοττίγγη²⁵ σπουδὰς του, νὰ χρισθῆ αὐτός, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τοῦ οἴκου του παράδοσιν, ἄξιός τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, ἐνασκούμενος εἰς τὰ ὄπλα τῆς Χάριτος καὶ τοῦ Λόγου, δι' ὧν νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως. Μορφούμενος ὡς Ἑλληὴν ἱερεὺς, πνευματικὸς πατήρ καὶ διδάσκαλος, ὁδηγὸς ἐν τῷ βίῳ, ἔχων ἄνωθεν τὸ εἰς τοῦτο κύρος, « ἤλπιζεν νὰ καταγωνισθῆ τὴν ἀμάθειαν, νὰ συνετίσῃ τὸν νοῦν, νὰ μαλάξῃ τὰς καρδίας, ν' ἀναμορφώσῃ τὰ ἦθη, καὶ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔθνος, τὸ διὰ τῆς ἀνδρείας του ἀνακτησάμενον τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἄξιόν τῆς ἐλευθερίας. Τοιαύτην νοῶν ὁ Γεννάδιος τοῦ κλήρου τὴν ἱεράν καὶ μεγάλην ἐντολήν, ἐπεδίωξε καθ' ὅλον τὸν βίον τὴν κατὰ ταῦτα μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἱερατείου· πᾶσαι δ' αἱ μετέπειτα ἐνέργειαι αὐτοῦ μαρτυροῦσι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐρριζωμένην θεοσέβειαν, ἧς ἄνευ ἐφρόνει ἀδύνατον τὴν ἀπὸ τῶν ἑλκῶν τῆς δουλείας ἴασιν τῶν Ἑλλήνων²⁶. »

Τὰ τῆς ἐν Γερμανίᾳ διατριβῆς καὶ τῆς εἰς Ἑλλάδα καθόδου τοῦ ἀφηγεῖται αὐτὸς πάνυ συντόμως, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ μετριοφροσύνης καὶ εὐθύτητος, εἰς τρίτον πρόσωπον ἐν τῷ προμνησθέντι (Σημ. 6) αὐτοβιογραφικῷ σημειώματι : « Φθάσας εἰς Δρέσδην ἔμαθε τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη εἰς

²⁵ Πολυζωῖδαι, Πίκκολοι, Γεννάδιοι, Σχινάδες
Καὶ Βογορίδαι, λόγιοι τοῦ γένους μας λογάδες,
Εἰς τὰς σχολὰς συνέτρεχον τῆς Γέτιγκας, τῆς Πίζας,
Κ' εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Σένας καὶ Ταμίζας.

A. ΣΟΥΤΣΟΥ Πανόραμα.

Καὶ κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ A. ELISSEN (*Versuch einer Polyglotte der Europäischen Poesie*, Leipzig, 1846, i 402) :

Die Auserlesenen, der Kern des Volks, ein Wogorides,
Gennadius und Pikkolos, Schinas, Polysoïdis,
Voll Wissensdurst nach Göttingen's und Piza's Schulen eilten
Und gern am Seine-und Themsestrand am Born der Weisheit weilten.

²⁶ Πρὸβλ. τὰ κατωτέρω ἐν σ. 139.

τὴν Πελοπόννησον ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἡμερῶν, αἵτινες ἐκέρυττον ἄφευκτον τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Διὸ ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐκεῖ διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ Πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Καντακουζηνοῦ. Μετὰ δὲ ἐν ἔτος μετέβη εἰς Λειψίαν ὅπου ἤρχισε νὰ σπουδάζῃ τὴν θεολογίαν, στοχαζόμενος ὅτι οὕτως ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς φωτισμὸν τοῦ κλήρου. Διελθόντος δὲ ἔτους, ἔτυχε, συνμιλῶν μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας Κρυγίου, νὰ μεμφθῇ αὐτὸν διὰ τὴν ἀτολμίαν τὴν ὁποίαν εἶχε δεῖξει εἰς τὴν ἐν Δρέσδῃ συνέλευσιν τῶν Σαξόνων, ὅπου ἐστάλη ἀντιπρόσωπος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐπειδὴ δὲ ἤκουσε παρὰ τοῦ Κρυγίου ὅτι αὐτὸς εἶναι ἔτι ἀτολμότερος, ὡς καθήμενος μακρὰν τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τῆς πατρίδος του, εὐθύς ἀπεφάσισε νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς του καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα²⁷. Καὶ τὴν 15 Αὐγούστου 1824 ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον. »

ΚΑΘΟΔΟΣ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος του, φθάνουσα μέχρις αὐτοῦ, τὸν ἀπέσπασε τῆς ἡσύχου μελέτης του, ἐνῶ τὸν ἐξήγειρε συγχρόνως ἡ κλαγγὴ τῶν

²⁷ Ὁ Γ. Βῶκος ἀναφέρει ἕτερόν τι ἐπεισόδιον τὸ ὁποῖον πιθανότατα παρενέπεσε μετὰ τὰ ἀνωτέρω μνημονεύμενα. « Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Λειψίᾳ διαμονῆς του ὁ ἀγὼν εἶχεν ἀρχίσει. Σκηνὴ συγκινητικωτάτη διαδραματισθεῖσα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μακεδόνοσ Νασούμ, διαμένοντος εἰς Λειψίαν, καὶ ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐώρταζον ἑορτὴν τινα ἄδοντες καὶ χορεύοντες, ἐξόχως χαρακτηρίζει ὅτι εἰς τὴν εὐγενεστάτην ἐκείνην ψυχὴν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο αἶσθημα ἐκράτει ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη. Ὁ Γεννάδιος ἐφαίνετο ὁ εὐθύμότερος ὄλων, ἀλλ' αἰφνιδίως καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ καταλαμβάνεται ὑπὸ ὀδυνηρᾶς μελαγχολίας. Ὁ νοῦς του ἐφέρετο πρὸς τὸν μαρτυρικὸν διωγμὸν τῶν ἀγωνιζομένων ὁμοφύλων του. Μετ' ὀλίγον δάκρυα ἐπλημμύρησαν τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ θρηνῶν ἀνεφώνησε, μεταστρέψας ὄλων τῶν συνδαιτημόνων τὰς εὐθύμους διαθέσεις : Ἡμεῖς ἐδῶ χοροπηδοῦμεν καὶ ἐκεῖ κάτω οἱ ἀδελφοί μας πολεμοῦν καὶ σφάζονται ! Καὶ διὰ τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας ἀπῆλθεν εἰς Ἀγκῶνα » (ΚΒ', 67).

ὄπλων καὶ ἡ φήμη τῶν νικῶν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ οὕτως ἀπεφάσισε ἢ νὰ νικήσῃ συναγωνιζόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ νὰ συναποθάνῃ. Ἐξεκίνησε λοιπόν, καὶ ὁδοιπορῶν διὰ τῆς Ἰταλίας, ἔφθασεν ἐξ Ἀγκῶνος εἰς Ζάκυνθον. Ἐκεῖθεν δὲ πλεύσας εἰς Πελοπόννησον ἀπεβιβάσθη εἰς Κυπαρισσίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1824, καὶ ἐκεῖ πρῶτον ἐπάτησε τὴν δι' αἱμάτων καὶ δακρύων πεφυρμένην γῆν τῆς Ἑλλάδος²⁸.

Τὰ τῆς ἐν Κυπαρισσίᾳ ἀφίξεως τοῦ Γενναδίου διηγήθη πρὸς ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἀφελῶς καὶ γλαφυρῶς ὡς ἑξῆς, ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς καὶ γερουσιαστὴς Γρηγοριάδης κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1868. « Ὁ πατήρ σου ἀπεβιβάσθη εἰς Κυπαρισσίαν ἔλθων διὰ καϊκίου ἐκ Ζακύνθου, ὅπου εἶχεν ἐγγίσει καταβαίνων ἀπὸ τὴν Πίζαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Συνοδοιπóρος του ἦτο ὁ Φώτσιος, ἀνεψιὸς τοῦ εἰς Πίζαν καταφυγόντος περιφήμου ἐπισκόπου Ἰωαννίνων Ἰγνατίου. Καὶ οἱ δύο ἦσαν φραγκοφορεμένοι. Ἦτο ἑσπέρας ὅταν ἀπεβιβάσθησαν καὶ ἠρώτησαν τοὺς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν χωρικοὺς ποῖος ἦτο ἐκεῖ ὁ κοτζάπασης. Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν. Ἐκυττάξατε τὰ σπίτια καὶ κρίνετε· τὸ ὑψηλότερον εἶναι τὸ ἰδικόν του· Γρηγοριάδην τὸν λέγουν. Ἐγὼ ἐκαθήμην εἰς τὸ χαγιάτι, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ἐρχομένους ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τῶν ἀνθρώπων, κατέβην καὶ τοὺς ὑπεδέχθην. Βλέπων αὐτοὺς ξένους καὶ ἀνθρώπους ὅχι κοινούς, Ἐκαλῶς ὄρισάτε, τοὺς εἶπον· καὶ πόθεν ἔρχεσθε; Ἐμοὶ ἀπήντησε λοιπόν ὁ μακαρίτης πατήρ σου ὅτι ἦτο διδάσκαλος, ἀλλ' ὅτι ἤρχετο καὶ αὐτὸς νὰ πολεμήσῃ διὰ τὴν πατρίδα. Ἐμοὶ ἐσύστησε δὲ καὶ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἰγνατίου, λέγων ὅτι μοῦ ἦλθαν μουσαφίρηδες. Καλῶς ὄρισάτε, τοὺς εἶπα, καὶ δίχως αὐτό, ἐγὼ

²⁸ Ὁ Th. Kind (KB', 6) λέγων περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς (σ. 32) προστίθῃσιν ἐν ὑποσημειώσει : Es ist dies derselbe Gelehrte der im Jahre 1823 in Dresden und Leipzig sich aufhielt und im Frühjahr des Jahres 1824 von da über Italien nach Griechenland ging.

πάλιν θά σὰς ἔκρατοῦσα. Οὕτως ἔμειναν μαζύ μου ὀκτώ ἡμέρας. Μὲ τὸν πατέρα σου ὠμιλοῦσαμε συχνὰ διὰ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος, καὶ ἔβλεπα ὅτι ἦτο ἄνθρωπος μὲ σοφίαν καὶ πολὺν πατριωτισμὸν. Εἰς τὸ τέλος τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν ὁ Γεννάδιος μοι ἐζήτησε νὰ φύγῃ· ἐσκόπευε νὰ ὑπάγῃ εἰς Ναύπλιον. Ὁ Φώτσιος ἔμεινεν εἰς Κυπαρισσίαν καὶ νυμφευθεὶς ἀπεκατεστάθη ἐκεῖ. Τοῦ Γενναδίου τοῦ ἔδωκα τὸ ἄτι μου καὶ δέκα παλληκάρια, μὲ διαταγὴν νὰ τὸν πάγουν εἰς Τρίπολιν καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ἂν θέλῃ, καὶ ἕως εἰς Ναύπλιον. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν τοῦ λέγουν τὰ παιδιὰ· Ὁ ἔχομεν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Ἀφέντη νὰ σὲ πάγωμεν εἰς Ναύπλιον, ἂν θέλῃς, ἀλλέως δώσε μας ἕνα τεσκερὲ ὅτι ἔφθασες ἐδῶ καλά. Ὁ πατήρ σου ὁμοῦς τοὺς εἶπεν ὅτι ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἐμπρὸς ἤμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ εὐκόλα, καὶ μοι ἔστειλεν εἶδησιν ὅτι ἔφθασε σῶος. Ἐκτοτε εἶχομεν μεγάλην φιλίαν. Ἦμην καὶ εἰς τὸ Ναύπλιον παρὼν ὅταν ἠνδραγάθησεν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν Τροιζήνα ὅπου ἦτο ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς τὴν Συνέλευσιν. »

ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΓΟΥΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς Ναύπλιον ἀφικόμενος ἐζήτησεν ἀμέσως νὰ πραγματώσῃ τὰ περὶ ἀνθρωπισμοῦ προσφιλεῖ αὐτοῦ σχέδια, καὶ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1824 φαίνεται ἀγωνιζόμενος πρὸς ἴδρυσιν κεντρικοῦ ἐν Ἀργεῖ σχολείου²⁹. « Ἐγένετο λόγος

²⁹ « Ἡ πεποίθησις αὕτη (ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀναγέννησις ἀπὸ τῆς πνευματικῆς πρέπει ν' ἀφορμᾶται) ἐδείχθη οὐχ ἥττον ἐνεργὸς εὐθύς ὡς κατωρθώθη νὰ ἐξελασθῶσιν οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ Μωρέα καὶ μέρους τῆς Ῥούμελης. Ἄνδρες δὲ οἷοι ὁ Γεννάδιος καὶ ὁ Φαρμακίδης, εἶχον τόλμην καὶ ψυχικὴν δύναμιν τοιαύτην, ὥστε ὑπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὀπλῶν, καὶ ἐνῶ καὶ αὐτοὶ ἦσαν δραστήριοι κοινωνοὶ τοῦ πολέμου ἢ τῆς τούτου διοικήσεως, μέρος τοῦ χρόνου νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν σύνταξιν διδακτικῶν βιβλίων. » Chr. BRANDIS, *Mittheilungen* iii. 29 (KB', 12). — In the year 1824 the determination to establish a system of education became manifest again. A committee of five was appointed

περὶ τοῦ διδασκάλου Κυρίου Γενναδίου, καὶ ἐνεκρίθη νὰ συστηθῆ ἄρχιδιδάσκαλος εἰς τὸ κεντρικὸν σχολεῖον τοῦ Ἄργους, ὡς πολυμαθῆς καὶ ἱκανὸς εἰς τὸ σχολαρχεῖν. » (Ἐπίσημα Πρακτ. τοῦ Βουλευτικοῦ Συνεδρ. 14 Σεπτ. 1824, ἐν Ἀρχείοις Ἑλλ. Παλιγγ. β', 407.) Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσημος μνεῖα περὶ Γενναδίου ἐν Ἑλλάδι. Λέγει δὲ καὶ ὁ Σπηλιάδης (ΚΒ', 17,) ἐν σχέσει μὲ τὰς ἐν Ἀστρεῖ (β', 131) περὶ Συντάγματος συζητήσεις :

« Αὐτοὶ ἔκριναν ἀναγκαῖον ν' ἀποτελῆ ἄρθρον τοῦ θεμελιώδους νόμου καὶ ἡ δημοσία παιδευσίς, ὥστε νὰ εἶναι ὑπόχρεως ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο αὕτη ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ δημοτικὰ σχολεῖα, λύκεια καὶ πανεπιστήμιον. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ συστήσῃ εἰς Ἄργος σχολεῖον κεντρικὸν ἀλληλοδιδασκτικόν, ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἐξέρχωνται ὅλοι τοῦ κράτους οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμελλον ἐπομένως νὰ παρειαχθῶσι διάφορα εἴδη μαθήσεως. Εἶχε φθάσει δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς Ναύπλιον ὁ Γ. Γεννάδιος, καὶ τοῦτον διώρισε διδάσκαλον εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον. Ἄλλὰ τὸ εἰρημένον σχολεῖον ἔνεκα τῶν περιστάσεων δὲν θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ. »

Ἄλλ' οὐδὲ ἤρξατο δρῶν. Ἡ ὅλη κατάστασις ἦτο τότε λίαν κρίσιμος καὶ ἀσταθῆς. Εἰς ταῦτα προσετέθη καὶ ἡ ἐνσκύψασα ἐν Ναυπλίῳ πανώλης, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ἀσθενήσας ὑπέστη μυρία δεινά, ἅτινα γραφικώτατα καὶ στωϊκώτατα πολλάκις διηγείτο. Ἄλλ' ἅμα ἀναρρώσας ἔσπευσεν εἰς Ἀθήνας ποθῶν ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦλάχιστον αὐτῶν ἐστίαν, καὶ νὰ ἴδῃ σχολεῖον ὑψούμενον ὅπου ἄλλοτε ἦνθουν ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Λύκειον³⁰. Πῶς δὲ

for the purpose (and decided)... that a model or central school should be at once established at Argos. The School at Argos was established with Gennadius as director. But the vicissitudes of war soon intensified, and the school was closed. — D. QUINN, (KB', 70.)

³⁰ On annonce aussi l'établissement d'un Lycée à la direction duquel est appelé M. George Gennadius, savant rempli de zèle,

εὐρέθη εἰς Ἀθήνας ἀφηγείται ἡ ἑξῆς πρώτη παράγραφος τῆς περιφήμου πρὸς τὸν στρατηγὸν Γούραν ἐπιστολῆς του, ἣς πλήρες τὸ κείμενον μετὰ τῶν αὐτῆ παρομαρτούντων παραθέτομεν (IH', β',) κατωτέρω.

« Ἀπὸ Ἀθήνας, τὴν 6 Φεβρουαρίου 1825.

« Γενναϊότατε στρατηγὲ Γούρα. Τὸν Σεπτέμβριον ἔλαβα εἰς Ναύπλιον παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου ἐπάρχου τῶν Ἀθηνῶν Κυρίου Μ. Σούτζου, προσκλητικὸν νὰ ἔλθω εἰς τὰς Ἀθήνας διδάσκαλος. Ἀλλ' ἐπειδὴ μ' ἐμπόδισαν καὶ ὁ Γενικὸς Ἐφορος τῆς παιδείας καὶ ἄλλοι φίλοι, νομίζοντες συμφερότερον ν' ἀναδεχθῶ τὸ εἰς Ἄργος συσταινόμενον κεντρικὸν σχολεῖον, σκοπὸν εἶχα ἐγγράφως ν' ἀποποιηθῶ τὴν πρόσκλησιν, ἂν δὲν μὲ κατεκυρίευσεν ἡ ἐκεῖ ἐπικρατοῦσα ἐπιδημία. Διατρίβων δὲ εἰς Σίφνον, ὅπου εἶχα παραμερίσει πρὸς ἀνάρρωσίν μου, ἔλαβα καὶ δεύτερον προσκλητικὸν παρὰ τῆς ὁλομελείας τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου. Τότε φοβούμενος τὴν εἰσέτι θερίζουσαν ἐκεῖ ἐπιδημίαν, ἀπεφάσισα νὰ ἔλθω, ἐνῶ δὲν εἶχα ἐλπίδα δραστηρίας καὶ σπουδαίας συνδρομῆς εἰς στερέωσιν καὶ βελτίωσιν τοῦ σχολείου ἀπ' ἄλλων, εἰμὴ μόνον ἀπὸ τὸν ἔπαρχον, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζα προσωπικῶς ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον ἀκόμη, καὶ ἀπὸ τὴν γενναϊότητά σου,

qui a été professeur à Bucharest et à Odessa. Ce Lycée sera établi dans un des couvents d'Athènes. La Société des Philomuses, dissoute par les orages précédents, commence à se rallier. Ταῦτα ὁ Μιχαὴλ Σχινᾶς ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ Tableau moral et politique de la Grèce en 1824, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Παρισιανῇ *Revue Encyclopédique* (KB' 3) Φεβρ. 1825, σ. 305-306. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Th. Kind, ἐν *Beiträge zur besseren Kenntniss des neuen Griechenlands*, 1831 (KB', 12 σ. 32) ἀπομνημονεύει : Auch kündigt man die Gründung eines Lyceums in einem Kloster von Athen an, zu dessen Leitung der gelehrte Georg Gennadios, früher Professor in Bucharest und Odessa berufen worden seyn soll. Καὶ ἐν. σ. 253 : Man errichtete damals nur in Argos eine Normal- und in Athen eine höhere Schule, ein Lyceum, unter der Leitung des bekannten Georg Gennadios, und dem Vorsteher Michael Soutzos. — Ὁ δὲ Γεννάδιος, ἐπιστέλλων πρὸς τὴν Γραμματεῖαν κατ' Αὐγούστον τοῦ 1835, ἔλεγεν· « Κατὰ τὸ 1825 ἐδῶ, εἰς τὰς Ἀθήνας, περικυκλουμένας πανταχόθεν ἀπὸ καθημερινούς κινδύνους, εἶχομεν δύο σχολεῖα ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ ἄλλο Ἑλληνικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδασκάλευσα ἐγὼ αὐτός. »

τὸν ὁποῖον ἡ θεὰ φήμη ἐκήρυξεν εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ἀνδρεῖον πολεμιστὴν, καὶ τότε ἐτοιμάζεται νὰ διασαλπίσῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀγαπώντων εἰλικρινῶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν εὐνομίαν αὐτῆς, καὶ νὰ συστήσῃ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν, ὡς ὑπέρμαχον τῶν νόμων, μόνης πηγῆς τῆς κοινῆς ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ μερικῆς ἑνὸς ἐκάστου εὐδαιμονίας. Ἄλλὰ ποῖος δίκαιος κριτῆς τῆς συνεπειᾶς τῶν πράξεων οἰουδήποτε ἀνθρώπου δὲν θὰ σὲ θαυμάσῃ, Γούρα, ὅταν ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν ἑκατόμφωνον φήμην ὅτι, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν βορύβων τοῦ Ἄρεως, ὄχι μόνον ἐνθυμῆσαι, ἀλλὰ καὶ προνοεῖς διὰ τὸ σχολεῖον καὶ διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας; Ναί, βέβαια θὰ σὲ θαυμάσῃ. »

Διὰ τῆς ἐξαισίας ταύτης ἐπιστολῆς, τῆς πολλάκις ἀνατυπωθείσης³¹, ἣς καὶ μόνη ἡ ἀνάγνωσις ἀποκαλύπτει τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Γενναδίου, τὸν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους φλέγοντα πόθον, καὶ τὴν δεξιότητα μεθ' ἣς ἐφιλοτίμα εἰς τοῦτο τοὺς πέριξ αὐτοῦ — διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐζήτηται τὴν ἀρωγὴν τοῦ Γούρα καὶ τὴν χορηγίαν χιλίων γροσίων διὰ βιβλία καὶ ἄλλας ἀνάγκας τῆς σχολῆς.

³¹ Τὰ Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μεσολογγίου τῆς 4ης Μαρτίου 1825, ἀναδημοσιεύοντα τὴν ἐπιστολὴν ἐπιλέγουσι: « Τὴν ἐφεξῆς ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου Γεωργίου Γενναδίου πρὸς τὸν στρατηγὸν Γούραν καταχωρημένην εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν, ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν Χρονικῶν ἐπειδὴ ἐὰν μόνον ἐξαιρέσῃ τις τὸν πρόλογον καὶ τὸν ἐπίλογον, καὶ τὴν αἴτησιν τῶν χιλίων γροσίων, τὰ ὅποια ἀποτείνονται μερικώτερον πρὸς ὃν ἐπιγράφεται, κατὰ τὰ λοιπὰ ἀνήκει κυρίως εἰς τὸ κοινόν, ἢ μᾶλλον εἰς ἐκείνους ὅσοι ἐμπιστεύθησαν καὶ θέλουν ἐμπιστευθῆ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν, καὶ διὰ τοῦτο συμφέρεи νὰ γενῆ γενικωτέρα ἡ ἀνάγνωσις τῆς. Τίποτε δὲν εἶναι ὠφελιμώτερον εἰς τὴν παροῦσαν τῶν Ἑλλήνων κατάστασιν, παρὰ τὸ νὰ πολλαπλασιασθῶσι τὰ καταστήματα τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως, νὰ εἰσαχθῆ πανταχοῦ ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος, καὶ νὰ διορισθῶσι διδάσκαλοι ἄξιοι, ὅποῖος νομίζεται καὶ εἶναι ὁ κ. Γεννάδιος. Οἱ ἀνδρεῖοι ὀπλισταὶ μας ἔσωσαν τὴν πατρίδα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς τυραννίας, ἀλλ' οἱ διδάσκαλοι θέλουν τὴν σώσει ἀπὸ τὴν ἐπιπολάζουσαν ἀμάθειαν, πολὺ χειροτέραν τῆς τυραννίας, καὶ ἐπομένως θέλουν συντελέσει πολὺ πλέον παρὰ τοὺς πρώτους εἰς τὴν δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς ».

Ὁ Γούρας ἀπήντησε (ΙΗ. β') προθύμως εἰς ταῦτα, ἡ δὲ ἀπάντησις του μαρτυρεῖ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα τῶν τραχέων ἐκείνων μαχητῶν, καὶ καθ' ὃν ἀκόμη χρόνον ἡ Ἑλλάς ἐδηροῦτο ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἄλλ' ἡ ἔξ Εὐβοίας εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβολὴ τῶν Τούρκων ἠνάγκασε τὴν ἐκκένωσιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν διάλυσιν τῆς σχολῆς, καθὰ ἀφηγούμεθα διεξοδικώτερον (Δ') περὶ αὐτῆς. Ὁ δὲ Γεννάδιος, ὅστις εἶχε φθάσει εἰς Ἀθήνας τῇ 1ῃ τοῦ ἔτους ἐκείνου (1825) ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων, μεσοῦντος τοῦ Μαΐου.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΥΣΤΟΥ

Κατέφυγε τότε εἰς Τήνον, ἐλπίσας ὅτι εἰς τὴν ἡρεμον ἐκείνην νῆσον θ' ἀπέβαινε δυνατὸν νὰ ἰδρυθῇ σχολεῖον. Ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πῃσαν ἀντηχοῦσαν πέριξ αὐτοῦ ἀπὸ κλαγγὴν ὄπλων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνῃ ὑπηρετῶν τὰς εἰρηνικὰς Μούσας. Τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὀπαδός, ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγύμναστον χεῖρα του τὸ πυροβόλον ἵν' ἀκολουθήσῃ τὸν Φαβιέρου εἰς τὸ ἀτυχὲς τῆς Καρύστου ἐπιχείρημα³².

Ὁ ἔνδοξος οὗτος φιλέλληνας εἶχε μεταφέρει εἰς Ἀθήνας, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1825, τὸ πλεῖστον τοῦ τακτικοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ὠργάνιζεν ἐν Ναυπλίῳ, ἀφήσας ἐκεῖ ἐν τάγμα, ὡς φρουρὰν τῆς ἀνισχύρου καὶ ἀβούλου Κυβερνήσεως. Εἰς Ἀθήνας προσήλθον γυμναζόμενοι εἰς τὸ τακτικὸν

³² On se tromperait, du reste, si on le prenait pour un homme qui ne sortait jamais de sa sphère littéraire et scolastique... Accouru en Grèce dès les premières années de la Révolution, George Gennadius s'efforça d'abord d'instituer, en 1825, un gymnase à Athènes. Mais les circonstances n'étaient guère favorables à l'accomplissement de ce projet. Ibrahim commençait son invasion dans le Péloponnèse; les pachas de Roumélie faisaient des incursions incessantes dans la Grèce continentale. Gennadius comprit que les temps des études pacifiques n'étaient pas encore arrivés. Il fit alors avec le Général Fabvier la campagne de Carystos. — *Le Spectateur d'Orient* (KB', 20).

καὶ ὁ Μακρυγιάννης, καὶ ὁ Μαμούρης καὶ αὐτὸς ὁ Γούρας. Συγκεντρώσας δὲ ὁ Φαβιέρος περὶ τοὺς τρισχιλίους ἄνδρας ἐκίνησε κατὰ τῆς Εὐβοίας ἀρχομένου Φεβρουαρίου τοῦ 1826. Τότε προσήλθε καὶ ὁ Γεννάδιος τῷ Φαβιέρῳ, μεθ' οὗ εἶχεν οἰκειωθῆ κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του, καὶ οὗτινος προσεῖλκυσε τὴν φιλίαν καὶ ἐμπιστοσύνην, συνδιαλλάξας καὶ ἀδελφώσας αὐτὸν μετὰ τοῦ Κριεζώτου³³. Πρώτην ταύτην φορὰν ἠτένιζεν εἰς αἵματηροὺς ἀγῶνας καὶ φόνους ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, οὗ τὴν τρυφερὰν αἴσθησιν εἶχε πρῶην ἀποτροπιάσει ἢ θεὰ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης. Διηγείτο δ' αὐτός, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀφελείας καὶ εὐθύτητος, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἔφοδον, πτοηθεὶς ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ θεάματος, τοῦ κρότου τῶν πυροβόλων καὶ τῆς βοῆς τῶν μαχομένων, ἤρξατο τρέμων ὄλον τὸ σῶμα, ὡς τοῦτο συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς πρωτοπείρους μάχης. Ἐνῶ δὲ ἠπόρει πῶς σκοπιμώτερον νὰ χρειασθῆ τὸ ὄπλον, ἠσθάνθη στιβαρὰν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου, καὶ στραφείς εἶδε τὸν Φαβιέρον μειδιῶντα καὶ ἐνθαρρύνοντα αὐτόν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ καρδιά του ἐγένετο σιδηρᾶ, καὶ λησμονήσας τὶ ἦτο φόβος, ἠγωνίσθη ἔκτοτε καὶ διὰ τῶν ὄπλων, ὡς μέχρι τοῦδε εἶχεν ἀγωνισθῆ διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου³⁴.

³³ Ἱεροκῆρυξ τῆς Πατρίδος γενόμενος ὁ Γεννάδιος, πανταχοῦ ἐξῆπτε τὴν πυρὰν τῆς φιλοπατρίας καὶ πανταχοῦ κατέσθυσε τὴν πυρὰν τῆς διχονοίας. — Π. Σοῦτσος, ἐν Ἡλίῳ (ΚΑ', 1).

³⁴ "Ὅτε τὰς λόγγας ἡμῶν ὁ κλυτὸς Φαβιέρος ὠδήγει, ἤθελ' ἐκεῖνος νῆ ἴδη πανταχοῦ τοῦ σταυροῦ τὴν σημαίαν, ῥήτωρ, ὀπλίτης καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Κάρυστον ἦλθες. (ΚΒ', 87). Οὕτως ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐξόχου φιλοπατρίας τοῦ ἀοιδίου ἀνδρὸς ὅσοι τῶν ἀλλοδαπῶν, ἐπιμελῶς μελετήσαντες, ἔγραψαν περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς· οἷον ὁ διάσημος ἱστορικὸς J. J. AMPÈRE (ΚΒ', 13). Un seul savant, M. Gennadius, tout en réclamant dans la lutte armée une part glorieuse, resta fidèle à ses fonctions académiques. Nul n'exhorta plus énergiquement que lui les combattants aux sacrifices et à l'union. En même temps, autant que les circonstances le permirent, il ne cessa jamais d'instruire la jeu-

“Οτε δὲ ἔμαθε τὸν κατὰ τὴν ἀτυχὴ ἐκείνην ἐκστρατείαν ἔνδοξον θάνατον τοῦ γνησίου ἥρωος Ἡλία Μαυρομιχάλη, ὁ Γεννάδιος κατέστη ἀπαρηγόρητος. « Πῶς θ’ ἀντικαταστήσῃ ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε, τοιοῦτον ἥρωα; Δὲν ἄρκοῦσι, Θεέ μου, τὰ τοσαῦτα ἀνθρώπινα σφάγια, ἅτινα ἔπεσαν ὑπὸ τὴν μάχαιραν ἀνάνδρων δημίων, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔκυπτον τὸν αὐχένα ὡς ἀληθῆ κτήνη, ἀλλ’ ὀφείλουσι ν’ ἀπόλλυνται καὶ ὅτε μάχονται ὡς λέοντες, ὡς ἀληθεῖς ἥρωες! » Αὐτὸς δὲ « ἀψηφήσας τῆς ζωῆς καὶ κινδυνεύσας, ἐπανήλθεν ἐπὶ Ψαριανοῦ πλοίου εἰς Σύρον ἀνυπόδητος, φθειριῶν καὶ ἠλιόκαυστος, » ὡς διηγεῖται ὁ συναγωνισθεὶς αὐτῷ Παναγιώτης Σουτσοσ. (ΚΑ’, 4.)

Η ΑΠΕΛΠΙΣ ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας περιστάσεις ἐκλάμψασα ἀρετὴ τοῦ Γενναδίου, ἡ ἀκραιφνῆς καὶ ἄδολος αὐτοῦ φιλοπατρία, — γενόμεναι ἀκουσταὶ καθ’ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, περιέβαλον τὸ ὄνομα αὐτοῦ μὲ ἀίγλην ἣν οὐδεὶς τῶν τότε ἰδιοτελῶς ἀξιώματα θηρευόντων ἠδύνατο νὰ διαφιλονεικήσῃ. Ἡ πείρα τῶν ἐν Καρύστῳ σφαλμάτων καὶ κακουχιῶν, μακρὰν τοῦ ν’ ἀποθαρρύνωσιν αὐτόν, τὸν ἐχαλύβδυναν ὡς πρόμαχον τῆς Πατρίδος· ὥστε κατὰ τὴν περὶ τῶν ὄλων κρίσιν, δι’ ἧς ὄφειλε νῦν νὰ διέλθῃ ἡ Ἑλλάς, ἀνεδείχθη ἀληθῆς σωτῆρ³⁵.

nesse. — Gennadius, enfant de cette Épire auquel l’Orient doit tant d’illustrations civiles et militaires... a travaillé dans sa chaire à la glorieuse renaissance de la Grèce. Intrépide, comme tous les Albanais, il défendit avec l’épée la cause qu’il avait soutenue par la parole. (Mme la Comtesse DORA D’ISTRIA KB’, 25.) — Tour à tour et souvent tout à la fois, soldat, maître, orateur, il inscrit son nom sur cette longue liste des libérateurs de la Patrie. M. DUVRAY, *Les Grecs Modernes* (KB’, 31).

³⁵ « Ἄλλ’ ὅπου ὁ Γεννάδιος ἀΐρεται εἰς ὕψος ἀληθοῦς σωτῆρος τῆς πατρίδος εἶνε τὸ ἐν Ναυπλίῳ ἐπεισόδιον κατὰ τὴν χριστιμωτέραν στιγμήν τοῦ ἀγῶνος, ὅπερ ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι ἀπὸ τοῦ Γερβίνου μέχρι

Ἡ Γενικὴ Ἐφημερὶς ἀναφέρει περὶ τῆς συμπράξεως αὐτοῦ εἰς τὰ τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας τοῦ Ναυπλίου, ὅπου εἶχε μεταβῆ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους ἐκείνου (1826.) Ἄλλ' ἐπέπρωτο αὐτὸς τώρα νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄλλο ἔργον, μέγα καὶ ἥρωϊκόν, ἱκανὸν ν' ἀποφασίσῃ τὴν τροπὴν τοῦ ἀγῶνος. Ἴνα δὲ νοηθῆ ἀκριβῶς τί ἐπεχείρησε, τί κατώρθωσεν, ἀνάγκη νὰ παραθέσωμεν πρῶτον τὰς μαρτυρίας καὶ τῶν ξένων ἱστορικῶν καὶ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι γενόμενοι, ἀφηγοῦνται τὰ τῆς ἀπέλπιδος καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ἐκείνην ὥραν. Ἡ μετὰ ἥρωϊκὴν ὑπεράσπισιν πτώσις τοῦ Μεσολογγίου εἶχε καταπλήξῃ τοὺς Ἕλληνας πάντας, παραλύσει τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἀπελπίσει πολλοὺς τῶν φίλων ἡμῶν. Ἡ ἐκ τῶν προηγηθέντων ἐνδόξων κατορθωμάτων λάμψις ἐφαίνετο τότε ὡς τελευταία φλόξ πυρᾶς ἀποσβεννυμένης. Ἡ ἐπανάστασις ἔπνεε τὰ λοίσθια, τῶν δὲ προκρίτων οἱ πλεῖστοι ἐζήτουν μόνον πῶς ἑαυτοὺς νὰ σώσωσιν.

Ἴδου ἐν πρώτοις ἡ περὶ τῶν τότε πραγμάτων μαρτυρία τοῦ Πρόκες (KB', 37, II, σ. 53-61) :

« Κατὰ τὴν πρώτην εἶδησιν τῆς ἀλώσεως τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς τύχης τῶν κατοίκων του, πένθος καὶ κατάπληξις κατέλαβε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα... Ἦδη πρὸ πολλῶν

τῆς Δώρα δ' Ἰστρίας ἀναφέρουν μετὰ θαυμασμοῦ. Ἄλλ' ἂς ὀμιλήσουν τὰ γεγονότα : Τὸ Μεσολλόγγι εἶχε καταστραφῆ καὶ ὁ Ἴμβραῆμ προήλαυσε θριαμβευτικῶς. Κατήφεια καὶ ἀπελπισία ἐκράτει ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πλέον τὰ ἐκ τῆς ἀναρχίας δεινὰ, ἐκδηλωθέντα ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθα εἶχον συρρέουσαι μαχηταὶ ἐκ Μεσολογγίου γυμνοὶ καὶ πειναλέοι. Οὐδέποτε θά λησμονηθῆ — διότι ἀνέγραψε ταῦτα ἡ ἱστορία — ἡ ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὸ 1826 ὑπερφυῆς αὐτοῦ στάσις ». Ἑλλὰς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας (KB', 67). — Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ εἰργάσθη ὀλοφύχως ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἐν κρισιμωτάτῃ στιγμῇ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἐδείχθη ἀληθῆς σωτήρ... Οὕτως ἐξυπηρέτησε τὴν πατρίδα ἐν κρισιμωτάτοις καιροῖς ὁ ἀληθῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους Διδάσκαλος. Σχορδέλλη καὶ Κουρτίδου Σκηνογρ. τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως (KB', 63.) — George Gennadius a été à Nauplie le sauveur de la patrie. E. DRIAULT et M. LHÉRITIER, Hist. Diplom. (KB', 83).

μηνῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ὁ λαὸς δὲν εἶχε πλέον θάρρος, ὡς ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Αἰγυπτίων. Πάνδημος ἀτονία καὶ καταπόνησις εἶχον ἀντικαταστήσει τὸ θάρρος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης... Ἄπηλπισμένος ἐκάθητο ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὰ ὄρη του, ... ἐνῶ ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος φόβου οἱ ἀρχηγοὶ ἐξησθένιζον, τὰ πλήθη ἐταράσσοντο. Ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Ὑδρᾷ ἔλαβον χώραν αἵματηραὶ σκηναί, καθότι ὁ λαὸς ἀντέστη διὰ τῆς βίας εἰς τὴν φυγὴν τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων οἰκογενειῶν, αἵτινες, περιμένουσαι νῦν τὴν ἐπίθεσιν κατ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἤθελον νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ζωὴν, τὴν περιουσίαν, καὶ τὰ κτήματά των... Ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ Βότασης διεπραγματεύοντο περὶ ἀσύλου ἐπὶ τῆς Ἑπτανήσου. Ὅστις ἐδύνατο νὰ φυγαδεύσῃ κρυφίως τὴν περιουσίαν του, τὸ ἔπραξεν. Ὁ κοινὸς λαὸς ἐφύλασσε μετὰ φθόνου τὰ παράλια, ἵνα ἴδῃ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ ἰσχυροτέρους, ὑφ' ὧν ἐσπρώχθη εἰς τὸ βάραθρον, τοῦλάχιστον συγκατακρημιζομένους. Στρατιῶται καὶ ναῦται ἐπανεστάτησαν. »

Ὁ ἀδέκαστος Μενδελσὼν Βαρθόλδης (ΚΒ', 39, μεταφρ. Βλάχου, α', 592) περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν τότε οἰκτρὰν κατάστασιν:

« Οἱ Σουλιῶται καὶ Ῥουμελιῶται, ὑπὸ τὸν Φωτομάραν καὶ τὸν Θ. Γρίβαν, εἶχον καταλάβει τὰ φρούρια τοῦ Ἰτσακᾶ καὶ τοῦ Παλαμιδίου, καὶ συνεῖχον ὑπὸ τρομοκρατίαν τὴν πόλιν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον ἐν τῷ θαλασσοπύργῳ, ἄσημον ἐκεῖ καὶ ἀσθениκὸν διάγουσα βίον. Ἐν Κορίνθῳ ἤριζον οἱ δύο Νοταράδες περὶ τὴν συγκομιδὴν τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος, καὶ τὴν χεῖρα πλουσίας κληρονόμου· ὁ δὲ ἐμφύλιος πόλεμος ἐλυμαίνετο τὰς ἐπαρχίας, ὧν εἶχε φεισθεῖ ὁ Αἰγύπτιος. Ὁ φόβος προσβολῆς τοῦ Ἰβραὶμ ἦν πανταχοῦ τοσοῦτον μέγας, ὥστε οἱ Σπετσιῶται, οἵτινες δὲν ἠσθάνοντο πλέον ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς ἐπὶ τῆς νήσου των, ἔφυγον εἰς Ὑδραν, ἧς ὁμῶς οἱ κάτοικοι, τὴν μοῖραν φοβούμενοι τῶν Ψαρῶν, ἠτοιμάζοντο ἐπίσης νὰ πλεύσωσιν εἰς Ἀμερικὴν³⁶. »

³⁶ Ἐδῶ εἶναι σκόπιμον γὰ παρανεθέσωμεν τὴν σύντομον ἀλλ' ἔτι ζωηρο-

Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ Τρικούπης (δ', 12, ἔκδ. 4^η) συνοψίζει ὡς ἑξῆς τὰ τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης·

« Οὐδέποτε κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος εὐρέθη ἔχουσα ἐν μέσῳ δεινῶν περιστάσεων τόσῳ μικροῦς πόρους· τὸ δάνειον ἐξηντλήθη. Ἐξήκοντα μόνον γρόσια εὐρέθησαν ἐν τῷ ταμείῳ. Ἡ Πελοπόννησος καὶ ὅλη ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ ἔχθρου, ἢ ὑπὸ τὴν φθοροποιᾶν χεῖρα τοῦ στρατιώτου καὶ τὴν φιλόρπαγα τοῦ τοπάρχου, οὐδεμίαν ἔδιδαν πρόσοδον... Ἡ τόση δὲ συρροή στρατευμάτων ἐν Ναυπλίῳ καὶ αἱ ἀκατάπαυστοι ἀπαιτήσεις αὐτῶν ἐμπόδιζαν τὴν κυβέρνησιν νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ὅπως ἀπήτουν αἱ δεινὰι περιστάσεις, καὶ τὴν ἠνάγκαζον νὰ μεθεδρεύσῃ εἰς μέρος ἡσυχώτερον καὶ ἀσφαλέστερον· συνέπεσεν ἀπροσδοκῆτως καὶ ἄλλο κακὸν ἀπαιτοῦν τοῦτο. Ἡ Κυβέρνησις εἰσελθοῦσα εἰς Ναύπλιον ἐπεκύρωσεν ὡς φρούραρχον τὸν Φωτομάραν· ἄλλ' ἢ φρουρὰ τοῦ Παλαμηδίου, ὑποκινηθεῖσα

τέραν ἀφήγησιν ἐτέρου τινος Γερμανοῦ ἱστορικοῦ τοῦ L. SCHMITZ (KB', 44.) The fall of Messolonghi filled all Greece with sorrow and despair. The government at Nauplia was helpless. Brave men from all parts of Greece, and especially the defenders of Messolonghi, assembled there. But they had neither money nor an army, and an epidemic was raging in the devastated country. All confidence had disappeared and the distress was terrible and universal; while Ibrahim, who had returned from Messolonghi and was devastating Peloponnesus, was daily expected before Nauplia. In the mean time Reschid Pacha was marching against Athens, the only important city of continental Greece. But what was worse than all, was the discord among the Greeks themselves which for some time had already done much mischief, but had now reached at Nauplia its highest point. In these circumstances, Georgios Gennadius called together the men in the public square of Nauplia, described to them in heart-stirring words the condition of their country, telling them that the curse of their ancestors, as well as of their wives and children and the contempt of the world, would be upon them if they did not make a last effort. He summoned the wives and children, who, bearing the cross in their hands, implored their husbands, on their knees, rather to kill them, with their own hands, than let them fall into the power of the barbarians. The men were fired with fresh enthusiasm and took a solemn oath to conquer or to die for their country. Every one was ready to sacrifice all he had for the good of his countrymen. All the horses were voluntarily offered, and a cavalry was formed to defend Nauplia against the Egyptians.

διὰ ραδιουργιῶν, ἀπεστάτησεν αἴφνης κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἄλλ' ἀνικάνου τούτου ἀρχηγοῦ τῆς, καὶ αὐτὸν μὲν ἔξωσε, παρέδωκε δὲ τὸ φρούριον εἰς χεῖρας τοῦ Γρίβα ἀντιπολιτευομένου τὴν ἐνεστῶσαν κυβέρνησιν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους μετέβη ἡ κυβέρνησις προσωρινῶς εἰς τὸν θαλασσό-πυργον Ναυπλίου, ὅπου ὁ πρόεδρος καὶ ἄλλα μέλη αὐτῆς ἐξ αἰτίας τῶν ἐπικρατούντων φόβων, ἡμερονυκτέρευαν. »

Δηλαδή διετέλουν ἐκεῖ νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαρκῶς, καὶ ὄχι « προσωρινῶς », καθὰ αὐτοκατακρίτως λέγει ὁ ἱστορικός μας, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο μέλος τῆς ἡρωϊκῆς τῷ ὄντι ἐκεῖνης κυβερνήσεως³⁷.

Ὁ Σπηλιάδης (ΚΒ', 17), ἐξ ἐπαγγέλματος ὑπεραπολογη-τῆς τῆς « Σεβαστῆς Διοικήσεως », ἀναγκάζεται νὰ ὁμο-λογῆσῃ τὰ ἀπαίσια καὶ φοβερὰ ταῦτα (β', σ. 23) :

Οἱ στρατιῶται αὐτοί, καὶ μάλιστα οἱ ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ἐνόμιζον ὅτι, ἐπειδὴ ἐπολέμησαν καὶ ἔπαθον διὰ τὴν πατρίδα πολλὰ δεινὰ, ἦτο δίκαιον νὰ ἔχουσι τὰ πάντα κοινὰ μὲ τοὺς κατοικοῦντας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου ἀόπλους καὶ ἀδυνάτους Χριστιανούς, καὶ νὰ βιάζωσι ὅλα τὰ δίκαιά των, καὶ (νὰ) τοὺς ἀδικουσι παντοιο-τρόπως· καὶ τὸ ἐγκληματικὸν δικαστήριον κοιμᾶται ὅτε ἡ ρομφαία τῆς δικαιοσύνης του συνετριβῆ εἰς τὰς μαχαίρας ἐκείνων οἱ ὅποιοι, μετὰ τοσαῦτα παθήματα, μένουσι τῶν ἀναγκαίων ἀπρομήθευτοι, καὶ δὲν λαμβάνουσι καμμίαν περί-θαλψιν ἢ παρηγορίαν. Τὸ Ναύπλιον εἶναι ἤδη τὸ κατα-φύγιον τῶν Ἑλλήνων· εἰς αὐτὸ ζῶσιν ἐπισεσωρευμένοι, οὕτως εἰπεῖν, ὁ εἷς ἐπὶ τὸν ἄλλον οἱ ἄνθρωποι, καὶ

³⁷ « Δεινὴ ἦτο ἡ θέσις τῶν πραγμάτων διότι ὁ φοβερός Ἰβραὴμ πασσᾶς εἶχε γείνη κύριος ὅλης σχεδὸν τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ στρα-τὸς αὐτοῦ, γαυριῶν διὰ τὰς νίκας του, ἔκαιε καὶ ἐλεηλάτει, καὶ ἔσφαζεν. Ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὄλων, ἡ δ' ἐπανάστασις θὰ κατεπνίγετο ἐὰν δὲν παρεσκευάζετο ὡς τάχιστα στρατὸς ἀξιόμαχος καὶ δὲν ἐστελλετο κατὰ τοῦ ἀλαζόνος ἐχθροῦ. Περιδεῆς καὶ ἐν ἀπογνώσει ὁ λαός, περίλυποι δὲ καὶ κατηφεῖς οἱ στρατιῶται συνηθοῖζοντο εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυπλίου. ἄλλ' οὐδεὶς διέβλεπε μέσον τι σωτηρίας, καὶ πάντες ἐσίγων. » — Σ. Σκορ-δέλης καὶ Α. Κουρτίδης, Σκηνογραφίαι (ΚΒ', 67).

δὲν ὑπάρχει γωνία, δὲν ὑπάρχει ὀπή, δὲν ὑπάρχει σκοτεινὸν καὶ ἀκάθαρτον ὑπόγειον, ὅπου νὰ μὴ κατοικῶσι στενοχωρημένοι πολλοὶ δυστυχεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά καὶ γέροντες, καὶ δὲν βλέπει τις, ὅπου ἂν στρέψη τὰ ὄμματα, εἰμὴ πλήθος χηρῶν καὶ ὄρφανῶν, πλήθος ἀδυνάτων πλασμάτων, καὶ ἀόπλων ἀπολέμων ἀνθρώπων ἀποψυχούντων ἕνεκα τῶν κακοπαθειῶν καὶ στερήσεων... Ἄπαντας δὲ τούτους οἱ ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου καί, ὅχι ἄνευ ἐξαιρέσεων, ὅσοι εὐρισκόμενοι εἰς τὸ Ναύπλιον ῥουμελιῶται, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν εὐάριθμοι ὅτε εἶχον φθάσει, καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἀπὸ τε τὴν δυτικὴν καὶ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ σώματά των, θεωροῦσιν ὡς ὁ λέων τὸ ὑπὸ τοὺς ὄνυχάς του θήραμα, πρὶν ἀρχίσῃ νὰ τὸ κατασπαράττη· καὶ ἅπαντες, οἱ τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου, τρέμουσι, φέροντες κατὰ νοῦν ὅτι θὰ γυμνωθῶσι καὶ θὰ ἀφαιρεθῶσιν ὅτι καὶ ἂν εἶχον. Ὁ Ζαΐμης εἶχεν ἤδη προσκαλέσει τὸν Φωτομάραν νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ Παλαμίδι διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὡς φρουρά, καὶ ἤρχισε νὰ ἐνεργῇ διὰ νὰ καταστήσῃ ἰδικὴν του τὴν φρουράν... Οἱ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς ἀφηνιάζουσι, ἀποβάλλουσι τὸν Φωτομάραν, καὶ δὲν τὸν θέλουσι πλέον ἀρχηγόν των· τὴν ὁ Ἰουνίου στέλλουσι ἀναφορὰν εἰς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, καὶ παραπονοῦνται ὅτι δὲν εἶχον λάβει τὸν μισθόν των, ἄλλοι μὲν δέκα, ἄλλοι δὲ ἕννεα, καὶ ἄλλοι ἕξ μηνῶν· λέγουσι δὲ ὅτι τὸ φρούριον εἶναι τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ οἱ φρουροῦντες, καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ τοὺς πληρώσῃ αὕτη, διὰ νὰ γνωρίσῃ ὅποια ποσότης χρημάτων ἀπαιτεῖτο ἀπὸ τὸν φρούραρχον διὰ τοὺς μισθοὺς των, καὶ ὅποιαν ποσότητα θὰ λάβωσιν· οὕτως ἤθελον νὰ παραστήσωσιν ὅτι ὁ ἀρχηγός των ἠδίκηκε τὸ ταμεῖον. Ἀπειλοῦσιν ἐν ταύτῳ, ἂν δὲν τοὺς πληρώσῃ, ὅτι θὰ ἐλάμβανον ἄλλα μέτρα· πλήν, ἂν ἤθελε τοὺς πληρώσῃ, τότε νὰ διορίσῃ ἐπὶ κεφαλῆς των ἄλλον φρούραρχον, διότι δὲν ἤθελον τὸν Φωτομάραν, τὸν ὅποιον κατηγοροῦν ὅτι τάχα ἤθελε τὸν ὀλεθρον τῆς πατρίδος. Ἡ ἀναφορὰ των ἄλλο δὲν ἦτο εἰμὴ ραδιουργίας ὑφασμα· ὁ σκοπός των ἦτο, καὶ χρήματα νὰ λάβωσι, καὶ τὸ Παλαμίδι νὰ κρατήσωσι. Τούτους ἔχοντες συμμάχους καὶ οἱ ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅσοι, συνηγμένοι εἰς τὸ Ναύπλιον, εἶχον δώσει ἀναφορὰν ὡσαύτως τὴν 3 τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν των, καὶ ἐζήτουν

τούς μισθούς των, παραπονούμενοι ὅτι οὔτοι ἐλάμβανον μισθούς διὰ στρατιώτας διακοσίους, καὶ δὲν ἐπλήρωνον εἰμὴ τριάντα. Ἐζήτουν δὲ νὰ διανεμηθῶσιν ἐξ ἴσου ὅσα χρήματα ἐλάμβανον οἱ ἀρχηγοὶ των, (διότι χωρὶς τῶν στρατιωτῶν αὐτοὶ δὲν ἐγίνοντο στρατηγοί), καὶ μετὰ ταῦτα ν' ἀκολουθήσωσιν ὄν τινα ἢ Κυβέρνησις ἤθελε τοὺς διορίσει ἀρχηγόν. Ἐπιμένουσι δὲ ζητοῦντες ἀπ' αὐτὴν τοὺς μισθούς των. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ταμεῖον χρήματα; ὄχι βέβαια. Καὶ ὁ στρατιώτης ἀπειλεῖ νὰ λεηλατήσῃ τὴν πόλιν. Τὴν ὁ ἀναφέρουσιν ὅτι, ἂν μέχρι τῆς ἐνδεκάτης ὥρας δὲν ἤθελε τοὺς ἀποδοθῆ δικαιοσύνη, νὰ ἦναι εἰς βάρος τῶν αἰτίων ὃ τι ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ Ναύπλιον· καὶ πρὸς ἀθώωσίν των, λέγουσιν, ἤρχησαν νὰ κηρύττωσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν λαόν. Οἱ πολυπαθεῖς στρατιῶται εἶχον δίκαιον· ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἢ Κυβέρνησις ὑπὲρ αὐτῶν; νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν λαὸν ἔρανον³⁸; »

Συνοτομώτερα, ἀλλὰ πολὺ μελανωτέραν ζωγραφίζει τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ὁ Φωτάκος (Ἀπομνημονεύματα, ΚΒ', 77, β', σ. 283 καὶ 289) λέγων :

« Κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς ἐγένετο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅλοι πλέον ἀπελπίσθησαν, καὶ ἀπὸ τὴν ξηράν, καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν... Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον ἐνοθεύθη ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων, καὶ κανεῖς πλέον δὲν ἐφρόντιζε περὶ τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἕκαστος ἐπροσπάθει καὶ ἀγωνίζετο πῶς νὰ πάρῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του περισσότερα. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἕνας, ἕνας, ἤρχετο εἰς τὰ πράγματα τοῦ Ἔθνους, καὶ ἄλλως καὶ διὰ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς ἐναντίους του· ἢ δὲ ἐκδίκησις αὐτῶν δὲν ἐγένετο μόνον κατὰ τῶν ἀντιπάλων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κτήματα καὶ εἰς τὰ χρήματα τοῦ Ἔθνους. »

³⁸ Ὁ Α. Γούδας (Βίοι Παράλληλοι, β', 322-26), περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν πρὸ τῆς δράσεως τοῦ Γενναδίου κατάστασιν τῶν πραγμάτων : « Οἱ πάντες τότε ἐπέινουν, καὶ ὀλίγοι μόνον ὑπῆρχον οἱ δυνάμενοι νὰ προλάβωσι τὴν ἐκ τῆς πείνης καὶ τὴν ἐκ τῶν παντοειδῶν στερήσεων παντελῆ καταστροφὴν τοῦ ἀγῶνος· ἔτι ὀλιγώτεροι ἴσως οἱ προθυμοποιούμενοι νὰ συνεισφέρωσι τὰ λείψανα τῆς σμικρᾶς ἰκμάδος των πρὸς διατήρησιν τοιοῦτου ἀπελπιστικοῦ ἀγῶνος· οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ λαλήσῃ, οὐδεὶς νὰ προτείνῃ τι πρὸς σωτηρίαν τῶν ἔλων. » (ΚΒ', 38).

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἄγγλος Γόρδων ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ (ΚΒ', 7) ῥητῶς λέγει ὅτι ἡ ἀγανάκτησις τῶν Ῥουμελιωτῶν ἠνάγκασε « τὴν Κυβέρνησιν νὰ καταφύγῃ πεφοβισμένη εἰς τὸν πύργον Μπούρτζι καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ κλεισμένη ἱκανὰς ἑβδομάδας. » Χαράπτων δὲ φοβερὰν εἰκόνα τῆς τότε καταστάσεως τοῦ Ναυπλίου, παρατηρεῖ ὅτι « τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως ἔμενον εἰς τὸ Μπούρτζι, ὁ Γρίβας ἦρχε τοῦ Παλαμιδίου, ὁ Φωτομάρας τῆς κάτω πόλεως, οἱ δύο δὲ οὗτοι ἐτήρουν ἐχθρικὴν πρὸς ἀλλήλους στάσιν³⁹. »

Ὁ Φίνλεης (ΚΒ', 7, II, 100) περιγράφας τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν εἰς ἣν ἡ ἀνικανότης τῆς Κυβερνήσεως εἶχε φέρει τὰ πράγματα, καὶ τὰ στρεβλὰ μέσα δι' ὧν ἐζήτει νὰ

³⁹ Ἴδου πλῆρες τὸ κείμενον (ii. σ. 303-305) : « The heroes of Messolonghi finding themselves without means of longer subsisting at Salona... on the 28th of May... made their entry into the capital under a salute from the batteries : they were welcomed with a profusion of compliments, but they wanted a more solid sort of coin, the Suliotes alone presenting a claim for 800.000 piastras of arrears. In the castle of Palamede and Itchkale were 600 Roumeliotes, commanded by old Fotomarra, and these men, who had not been paid for many months, uniting their cause with that of the Suliotes, a dangerous meeting ensued... Zaimis and the Peloponnesian primates took advantage of the confusion to carry on a double intrigue, with a view of getting hold of the citadel, and prosecuting Coletti, to whom they owed a debt of vengeance for the injury he had inflicted upon them in 1824. Their schemes were frustrated; they succeeded, indeed, in procuring Fotomarras' expulsion from Palamedi; but the fortress, after changing masters three or four times in the course of forty-eight hours, remained in the hands of Theodore Grivas, who was as arrogant, cavetous, and insubordinate as the old Suliote. Their design of bringing Coletti to trial raised such a ferment amongst the Roumeliotes, that the government fled affrightened to the castle of the Burj, and was shut up there for several weeks. Overcharged as it was with population, Nauplia presented a mournfull and disgusting spectacle; the streets heaped up with filth, the buildings delapidated, the square and coffee-houses full of idle military men and gay loungers, the lanes crowded with sick and hungry paupers; everywhere the contrast of vanity and riot, with beggary, disease and death. The members of government resided in the Burj, Grivas commanded the Palamide, Fotomarra the lower town, and the two latter observed a hostile attitude towards each other. »

ἐμβαλῶση αὐτά, καυτηριάζει τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ ἀκηδίαν τῶν τότε ἀρχόντων διὰ τῶν ἐξῆς δριμυτάτων φράσεων, ὡς προτιμότερον ἴσως εἶναι νὰ μὴ μεταφράσωμεν :

« The conduct of the members of the executive body in this case was both impolitic and dishonest. It proved that they were dishonest enough to violate every national engagement, and so incapable that they made a display of their bad faith without any profit. A sum sufficient to enable a Greek fleet to put to sea was soon raised by private subscription. Individual patriotism has generally displayed itself on every emergency in Greece, when not thwarted by the action of the government. Many Greeks who were not wealthy subscribed largely ; ministers of state, shipowners, chieftains, and officials, who had enriched themselves with the produce of the English loans, or by farming taxes, endeavoured to conceal their wealth by their illiberality. » Καὶ ἐν ὑποσημειώσει προστίθει : Dr. Howe, the well-known philanthropist of Boston, Mass., who was present, records the manner in which the people expressed their feelings when Professor Gennadius addressed an appeal to their patriotism at a public meeting in the square of Nauplia. » Καὶ παραθέτει τινὰ ἐκ τῶν τοῦ Howe, προσθέτων τὴν δικαίαν ταύτην χλεύην περὶ τῶν μωροπονήρων στρεψοφρασεολογιῶν τοῦ Τρικούπη : « Compare the vauntings of Tricoupis : III, 332⁴⁰. »

Ἡ δὲ μαρτυρία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀδόλου Ἀμερικανοῦ φιλέλληνος Σαμουήλ Χάου ἔχει ἰδιαιτέραν βαρύτητα, καὶ διότι αὐτὸς ἦν παρῶν ἐκεῖ τότε, καὶ διότι ἔμεινε τελείως ἀμέτοχος προσωπικῶν ἐρίδων ἢ κομματικῶν προτιμήσεων. Θὰ διαλάβωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς πλατύτερον περὶ τῶν ὑπ'

⁴⁰ Καὶ ἕτερος Ἄγγλος, μετὰ τὸν Φίνλεην ἱστορήσας τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, λέγει : At last the fatuous Government of Greece awoke to the imminence of the danger. The Greeks had cursed the selfishness and supineness of their rulers, to which Misolonghi had been sacrificed. — PHILLIPS (W. Alison), *The War of Greek Independence*, 1897, p. 207.

αὐτοῦ ἱστορουμένων (ΚΒ', 4), παραθέτομεν δὲ ἐδῶ ὅσα περὶ τῆς τότε καταστάσεως λέγει :

« Ἦτο ἐπίσης ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Ναυπλίου οἱ Ρουμελιῶται ἀγωνισταί, καὶ νὰ πληρωθοῦν οἱ στρατιῶται οἱ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰβραΐμη σταλησόμενοι. Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις οὐδὲ λεπτόν εἶχε, καὶ ἐπέκειτο κρίσις. Οἱ στρατιῶται, οἵτινες πρὸ πολλοῦ ἔμενον ἄνευ μισθοῦ, ἀπήτουν, οὐχὶ τὰ καθυστερούμενα αὐτοῖς, ἀλλὰ μικρὰν κὰν ἐπιχορήγησιν ἴν' ἀγοράσωσιν ὑποδήματα καὶ ἄρτον. »

Παραθέτομεν ἐδῶ καὶ τὰ ἐξῆς ἐκ τοῦ νεωτάτου συγγράμματος περὶ τῶν τῆς Ἐπαναστάσεως :

« La chute de Missolonghi retentit dans le monde entier... En vérité il y eut d'abord parmi les Grecs un désespoir poignant; les défenseurs de Missolonghi, qui avaient pu s'échapper à travers la montagne, sur les petites barques du golfe de Corinthe, arrivèrent à Nauplie, dirent leurs misères, se plainquirent de n'avoir pas été secourus, se firent menaçants; le danger fut un moment terrible; la Grèce allait sombrer dans une lutte fratricide. »
— E. DRIAULT et M. LHÉRITIER, *Histoire Diplomatique*, p. 326 (ΚΒ', 83).

Τέλος, ὁ κριτικώτατος Γερβίνοσ (ΚΒ', 30, β', 238) περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν τότε δεινοτάτην θέσιν·

« Ὅταν ἡ καταπληκτικὴ ἀγγελία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ἦλθεν εἰς τὴν Συνέλευσιν, νεκρικὴ σιγὴ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν κατεκάλυψεν αὐτήν. Ἐμέτρα ὁ καθένας (ὡς ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρώνης) μὲ τὸ νοῦ του τὸν ἀφανισμό μας... Ἡ νέα Κυβέρνησις εἰσήλθεν εἰς τὸ Ναύπλιον ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ τοῦ λαοῦ πένθους. Οὐδέποτε ἡ ἀποθάρρυνσις καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν μέσων εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον βαθμόν... Ἐλθοῦσα ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ Ναύπλιον, δὲν εἶχεν ἐν τῷ ταμείῳ αὐτῆς εἰμὴ ὅο μόνον γρόσια! Καὶ ὅτε κατὰ τὸν Μάϊον οἱ ἐκ Μεσο-

λογγίου διασωθέντες Σουλιῶται καὶ Ῥουμελιῶται ἀφίχθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μόνοι οἱ Σουλιῶται ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὀκτακοσίας χιλιάδας γροσίων, διὰ τοὺς καθυστερουμένους μισθοὺς. Τοῦ τακτικοῦ σώματος τοῦ Φαβιέρου ἐπέκειτο ἡ διάλυσις ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ μέσων. Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ δυσκολίας συνεκράτει ἐν Πελοποννήσῳ τοὺς πρὸς καταπολέμησιν τῶν Αἰγυπτίων στρατιώτας. Οἱ πρόκριτοι τῶν νήσων ἐξησφάλισαν τοὺς θησαυροὺς των, καὶ ἀσμένως, ἂν ἠδύναντο, ἤθελον ἐγκαταλείπει τὴν Ἑλλάδα· οἱ Κουντουριῶται καὶ Μποτασαῖοι ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθωσιν εἰς Κύθηρα· καὶ ἂν ἡ Ἰόνιος Κυβέρνησις δὲν ἀπέκλειε τοὺς λιμένας της, καὶ ὁ φθονερὸς τῆς Ὑδρας ὄχλος δὲν ἐνόει καὶ ἐπετήρει τοὺς σκοποὺς τῶν προκρίτων αὐτοῦ, ἤθελον ἀπολεσθῆ μετ' αὐτῶν, καὶ τῶν τελευταίων χρηματικῶν αὐτῶν μέσων, καὶ αἱ τελευταῖαι τῆς ὑπερασπίσεως ἄγκυραι. Πᾶσα δύναμις εἶχε τοσοῦτον χαλαρωθῆ, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ἕκαστος ἐπερίμενε τὴν σωτηρίαν ἐκ θαύματός τινος, ἢ παρὰ θεοῦ ἐκ μηχανῆς. »

ΤΟ ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΑΝΔΡΑΓΑΘΗΜΑ

Καὶ ἐπεφάνη ὁ ἐκ μηχανῆς θεός, καὶ ἐγένετο τὸ θαῦμα τῆς Κυριακῆς 8^{ης} Ἰουνίου, ἐπετείου ἡμέρας Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου. Κατὰ τὴν θαυμασίως οὕτω συμπεσοῦσαν ἑορτὴν ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, τελῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, παρέστη ὡς θεόπνευστος προφήτης, καλῶν τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου εἰς ὑπέρτατον ἀγῶνα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος⁴¹.

⁴¹ Ὀλίγον πρὸ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀλησιμονήτου ἀνδραγαθήματος, ὁ Κοραῆς ἐδέετο προφητικῶς (τῆς 26 Μαρτίου 1826, ἐν τῷ περὶ Ἑλληνικῶν Συμφερόντων Διαλόγῳ) λέγων : « Διατί νὰ μὴ φανῆ ἀκόμη μεταξὺ τῶν Γραικῶν κανένας λόγιος, νέος τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ φρενωμένος ἀπὸ τοιοῦτου διδασκάλου [τοῦ Σωκράτους] παραγγέλματα, καὶ φλεγόμενος ἀπὸ προγονικὸν ἐλευθερίας ἔρωτα, τὰ μιμηθῆ τὸν Ἀριστείδη, τὸν Ἐπαμινώνδα καὶ τὸν Πελοπίδα, τὸν Τιμολέοντα, τὸν Φιλοποίμενα καὶ τοὺς ὀπαδοὺς καὶ μιμητὰς τῶν παλαιῶν νέους τούτους, Λαφαῖτην, Φουὰν καὶ ἄλλους ἥρωας φίλους τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ νεότητος ἐξεδύθησαν εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα ; » Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπραγματοῦτο ἡ εὐχὴ αὕτη ὑπὲρ τὴν ἐλπίδα τοῦ μακρόθεν καὶ διακαῶς δεομένου γέροντος!

Θ' ἀφήσωμεν ν' ἀφηγηθῆ ταῦτα τὸν πιστότατα καὶ γλαφυρώτατα ἱστορήσαντα τὰ διαδραματισθέντα, τὸν αὐτόπτην αὐτῶν καὶ αὐτήκοον, τὸν ἀείμνητον Ἀλέξανδρον Ραγκαβῆν.*

« Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενῆς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἴκτρα θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συρρεύσει ἀνὰ χιλιάδας εἰς Ναύπλιον καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι καὶ πυρίτιδα διὰ νὰ πολεμήσωσιν⁴². Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, καὶ ὑπὸ ἀνάνδρου καταληφθεῖσα φόβου, ἐκρύπτετο εἰς παρακείμενόν τι φρούριον. Τὸ ταμεῖον ἦν κενὸν καὶ ἡ δεινοτάτη τῶν πραγμάτων κατάστασις εἶχε παραλύσει τὰ νεῦρα πάντων. Τὸ Μεσολόγγιον πυρποληθὲν ἐφάνη λάμπαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικήδειος δᾶς τοῦ ἀγῶνός της· ἡ Στερεὰ μετὰ τὴν πτώσιν

* Περὶ τούτου βλ. τὰ ἐν Προλόγῳ.

⁴² Προτάσσομεν ἐδῶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Γ. Λαμπρυνίδου ἱστορηθέντα (ΚΒ', 74), διότι ἐν τοῖς ἐξῆς (σ. 86) ἐφιστῶμεν ἰδίαν ἐπ' αὐτῶν προσοχὴν. « Μετὰ τὴν ἀτυχῆ πλὴν ἐνδοξον, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826, πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, συνέρρευσαν εἰς Ναύπλιον ὅλοι οἱ ὡς ἐκ θαύματος διασωθέντες ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς ἐκείνης, ἔχοντες ἀπόλυτον ἀνάγκην περιθάψεως, ἣν ἡ Κυβέρνησις, εἰς παντελεῖ χρημάτων ἀπορίαν εὐρισκομένη, ἠδυνάτει νὰ τοῖς χορηγήσῃ. Τὴν δυσχέριαν ταύτην διεσκέδασεν, ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεός, ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Γ. Γεννάδιος, ὅστις, συγκεντρώσας τοὺς πολίτας τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου, δι' εὐφραδοῦς καὶ κατανουκτικῆς ὁμιλίας παρέστησεν αὐτοῖς τὴν δεινότητα τῶν περιστάσεων, καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Κυβερνήσεως ὅπως μόνῃ ἀντιμετωπίσῃ ταύτας, καὶ παρώτρυνε πάντας νὰ καταθέσωσιν ἕκαστος, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, τὸν ὅβολόν του, πρώτου καταβαλόντος τοῦ ῥήτορος ἅς μόνον ἐκέκτητο ὀκτῶ Ἀγγλικὰς λίρας. Πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ Ναυπλίου, συγκινηθέντες μέχρι δακρῶν, ἔσπευσαν φιλοτίμως νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ Διδασκάλου, καταθέσαντες, ὅ,τι ἠδύνατο ἕκαστος εἰς χρήματα ἢ πράγματα ἀξίας. Ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, οὐδὲν ἄλλο κεκτήμενος, κατέθηκε τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποικιλμένα πολύτιμα αὐτοῦ ὄπλα· ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Α. Ζαΐμης, τὸν ἵππον του· καὶ ἄλλοι ἄλλα διάφορα πολύτιμα σκεύη καὶ κοσμήματα, δι' ὧν ἐπληρώθησαν αἱ ἐπείγουσαι τῆς Κυβερνήσεως ἀνάγκαι καὶ ἀνεκουφίσθησάν πως τὰ περισωθέντα λείψανα τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου. »

τοῦ προμαχῶνος τούτου ἤσθάνθη τὰς δυνάμεις τῆς ἑξαν-
τληθείσας ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ· ἡ Πελοπόννησος ἐδηροῦτο
ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ ὁ κίνδυνος ἦν
περὶ τῶν ὄλων⁴³. Γενικὴ καταστροφή καὶ διάλυσις ἐπέκειτο,
ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους
καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφῆς
καὶ περίτρομος συνέρρευσε ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν
πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνήλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πει-
ναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των· ἀλλ'
οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ
Γεννάδιος προκύψας τοῦ ὄχλου ἀνεπήδησε εἰς τὴν ρίζαν
τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ
ἐκείθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ πλήθους πλανῶν, μετὰ

⁴³ Ἡ ἀφήγησις τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ ἔθνοσωτηρίου ἀνδραγαθήματος τοῦ Γενναδίου ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐκρίθη διδακτικὸν καὶ παραδειγματικὸν ἀνάγνωσμα διὰ τὰ παιδιὰ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Ὅθεν σύντομος ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων συμπεριελήφθη ἐν ταῖς Σκηνογραφίαις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Β. Γ. Σχορδέλη καὶ Α. Π. Κουρτίδου (ΚΒ', 63, σ. 54-58), ἐξ ὧν παραθέτομεν τὰς ἐξῆς περικοπὰς : — « Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ εἰργάσθη ὀλοφύχως ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἐν χρισιμωτάτῃ στιγμῇ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐδείχθη ἀληθῆς σωτήρ. Τὸ ἡρωικὸν Μεσολόγγιον εἶχε πέση... ὁ φοβερός Ἰβραῆμ πασσᾶς εἶχε γίνῃ κύριος ὅλης σχεδὸν τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ, γαυριῶν διὰ τὰς νίκας του, ἔκαιε καὶ ἐλεηλάτει, καὶ ἔσφαζεν. Ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὄλων, ἡ δ' ἐπανάστασις θὰ κατεπνίγετο, ἐάν δὲν παρεσκευάζετο ὡς τάχιστα στρατὸς ἀξιόμαχος καὶ δὲν ἐστέλλετο κατὰ τοῦ ἀλαζόνος ἐχθροῦ. Περιδεῆς καὶ ἐν ἀπογνώσει ὁ λαός, περίλυποι δὲ καὶ κατηφεῖς οἱ στρατιῶται, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυπλίου· ἀλλ' οὐδεὶς διέβλεπε μέσον τι σωτηρίας, καὶ πάντες ἐσίγων. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψοῦτο γηραῖά πλάτανος. Αἴφνης ἐκ τοῦ πλήθους ἐξορμᾷ ὁ Γεννάδιος, ἀναρριχᾶται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῆς. Ἐκεῖθεν δὲ μετὰ φωνῆς βροντώδους καὶ συγκινοῦσης τὰς καρδίας, ἀναφωνεῖ... Οὕτως ἐξυπηρέτησε τὴν πατρίδα ἐν χρισιμωτάτοις καιροῖς ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ἀληθῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους διδάσκαλος. » — Ἡ αὐτὴ σχεδὸν τῶν συμβάντων ἀφήγησις συμπεριελήφθη ἐν τοῖς Νεοελληνικοῖς Ἀναγνώσμασι Γ. Δροσίνῃ καὶ Γ. Κασδόνῃ (ΚΒ', 58 ἐκδ. γ', σ. 164-67). Ὁμοίως ἱστορεῖ τὰ συμβάντα ὁ Κ. Σάθας (ΚΒ', 36, σ. 722-25), καὶ ὁ Α. Κ. Πέκιος (ΚΒ', 49, σ. 144-48), ὅστις ἀποφαίνεται ὅτι διὰ ταῦτα « τὸ ἔθνος ἀνέγραψεν αὐτὸν (τὸν Γεννάδιον) ὑπέρτατον αὐτοῦ εὐεργέτην. » Ὁμοίως καὶ ἄλλοι, ὧν αἱ διηγήσεις κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ Παραρτήματι.

φωνῆς στεντορείου καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου (διότι ἦτο τῆς καρδίας ἢ εὐγλωττία) ἀνεφώνησεν : « Ἡ πατρίς καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἄνδρεῖοι οὗτοι, οἵτινες ἔφαγον πυρῖτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἄργοι καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὐρίσκομεν. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἴδου ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει⁴⁴.

« Καὶ ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικὸν βαλάντιόν του. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσίων, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελωδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ

⁴⁴ « Ὁ καθηγητὴς Γεννάδιος ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ θυλάκιόν του πρὸ τῆς πλατείας ἐν Ναυπλίῳ. 'Τοῦτο εἶνε ὅλον ὅπερ ἔχω· δίδω αὐτὸ τῇ πατρίδι τόσον ἐλευθερίως ὅσον τῶ τέκνῳ μου. Εἶμαι πρόθυμος εἰς οἰανδήποτε ἐργασίαν νὰ ὑπηρετήσω ἐπὶ ἕν ἔτος ὅπως χρησιμεύσῃ ἅπανα ἡ μίσθωσίς μου εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον.' Οἱ θεαταὶ ἐκινήθησαν εἰς δάκρυα· τὸ παράδειγμα εὗρε μίμησιν. Ἐνῶ δὲ τὸ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθὲν δάνειον ἐξ ἐνὸς ἑκατομμυρίου κολονάτων ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ὑπουργοὶ τινες καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, οἵτινες ἐπλούτησαν ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ δανείου, μετὰ δισταγμοῦ ἔθετον τὰς χεῖρας εἰς τὸ θυλάκιόν των, ἡ ἰδιωτικὴ θυσία ἀπέβη τόσον πλουσία, ὥστε ὁ Μιαούλης ἐτέθη εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπλεύσῃ μετὰ 20 Ὑδραϊκῶν καὶ 4 Σπετσιωτικῶν πλοίων πάλιν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Μεσολογγίου. » Mendelssohn BARTHOLDY *Geschichte Griechenlands* (KB', 39) i 370. — Ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς φιλέλληνας Δόκτωρ HOWE, ὅστις ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς, διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὰ συμβάντα : « Ὁ Γεννάδιος ἔρριψε κατὰ γῆς τὸ βαλάντιόν του. 'Ἴδου πᾶν ὅ,τι κέκτημαι· προσφέρω αὐτὰ τῇ πατρίδι μου τόσον προθύμως ὅσον ἤθελον τὰ προσφέρει εἰς ἴδιον τέκνον. Εἶμαι δὲ ἔτοιμος νὰ ὑπηρετήσω εἰς οἰανδήποτε ἐργασίαν ἐπὶ ἔτος, καὶ νὰ καταθέσω ὀλόκληρον τὸ μίσθωμα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον.' Ὁ λαὸς συνεχινήθη εἰς δάκρυα· πολλοὶ δὲ ὑψωσαν φωνὴν προσφέροντες χρήματα. » (KB', 4).

προσφορά κατελογίσθη παρά τῆς χήρας τὸν ὄβολον ἐν ταῖς ἀειδίοις δέλτοις ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενῆς πράξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν⁴⁵. « Ἄλλ' ὄχι (ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον), ἡ συνεισφορά αὕτη εἶνε οὐτιδανή. Ὅβολον ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιά του; ἄς καταβάλλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα. » Ἡ γενναιοφροσύνη αὕτη τοῦ Γενναδίου ἐξῆψεν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν μεταξὺ μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντες μετὰ δακρῶν ἔσπευδον προσφέροντες, οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ,τι ἕκαστος, ἢ ὄπλον, ἢ κόσμημα, εἶχε τίμιον.

⁴⁵ Καὶ ἔκτοτε, ὅσάκις τὸ δημόσιον φρόνημα ἐξυπνᾷ καὶ ἀνανήφει ἐν ὀργανισμῷ ἢ ῥωστικῇ τινι ἐφέσει, ὅσάκις αἱ φαινοτέραι καὶ ὑγιέστεραι διάνοιαι στρέφονται πρὸς τὰς ἡρωϊκὰς τῶν πατέρων ἡμῶν πράξεις, τὸ ἀλησμόνητον ἀνδραγάθημα τοῦ Γενναδίου γίνεται κείμενον νέων προτροπῶν πρὸς ἠθικὴν ἀναγέννησιν. Τοιαύτη εἶναι ἡ εὐεργετικὴ δύναμις τῆς μεγαλοψυχίας! Ἐν Ἐφημερίδι Λαοῦ (ἐκδίδοντος Ἀνδρέα Ζιγομαλᾶ) τῆς 27ης Αὐγούστου 1850, λόγου γενομένου περὶ καθηκόντων τῶν ἀστῶν, ἀπαντῶσι τὰ ἐξῆς: « Ὡς παράδειγμα δὲ σοὶ ἀναφέρω ἓνα καὶ μόνον λογιώτατον, τὸν Γεννάδιον ὅστις κύριος τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ ἀληθῆς δικτάτωρ ἐν Ναυπλίῳ γενόμενος, κατὰ τοῦ Ἰβραήμη ἀντεπεξῆλθε καὶ ἔτρεψεν αὐτόν εἰς φυγὴν, ἐν ᾧ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ προὔχοντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου κατεχόμενοι ἔτρεμον. » — Ὁ Ἐθνοφύλαξ τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1868, λέγων περὶ τῶν κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας περιστάσεις ἀσθενῶν, ἀψύχων ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως, προσέθετε τὰ ἐξῆς: « Ἐδημοσιεύσαμεν χθὲς τὴν πρὸν τὸν λαόν διακήρυξιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, διὰ τῆς ὁποίας προσκαλοῦνται οἱ πολῖται ὅπως χορηγήσωσι τὰ ὑλικά μέσα, τῶν ὁποίων ἀπόλυτος ἀνάγκη ὑπάρχει εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἐγγραφον πλεόν κρῦον, καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, δὲν ἠδύνατο νὰ δημοσιευθῇ. Κάθε παράγραφος, κάθε περίοδος, κάθε λέξις, ἔπρεπε νὰ πνέῃ ἐνθουσιασμόν, πῦρ, νὰ στάζῃ αἷμα... Ὅταν ἐκινδύνευε τὸ Ναύπλιον ὁ μακαρίτης Διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεννάδιος προσεφώνησε τὸν λαόν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὠμίλησεν, ὥστε ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν συνεκινούντο ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ θανάτου, ἔχουνον χρονοῦς δακρῶν καὶ ἐκένουσαν τὰ πτωχὰ βαλάντια των, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἦτο προωρισμένον νὰ τοῖς παράσχῃ ἄρτον, εἰς τῆς πατρίδος τὸν δίσκον. » — Παναγυρίζων τὴν Πεντηκονταετηρίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (Ἀθήνησι, 1873) ὁ Δ. Παπαντωνόπουλος (ΚΒ', 42, σ. 119) ἔγραφε: « Ὅθεν, Ἑλληνας καὶ Πανέλληνας, μιμησόμεθα τοὺς κλεινοὺς τούτους περιωνύμους διδασκάλους τοῦ γένους ἡμῶν, τὸν Γεώργιον Γεννάδιον, τὸν περιδόξον, τὸν καλλίνικον

ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκῆς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τὴν ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας ὅπου, προσελθοῦσαι καὶ αἱ γυναῖκες, προσφέρωσι καὶ αὐταὶ τὴν συνδρομὴν των.

« Ἀπὸ βαθέως ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ γυναῖκες, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλήσιν. Τότε αἰσθανθεὶς τὸ αἶμά του ἀναβράζον ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρισταμένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, « Δυστυχή

τῆς ἐλευθερίας στρατιώτην, τὸν λαμπρὸν ἀγορευτὴν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων τῆς πανεθνοῦς μας ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1821, τὸν γλυκύτατον τοῦτον ῥήτορα, τὸν γλυκασμὸν τοῦτον τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας, τὸν ἔθνικώτατον διδάσκαλον, τὸν λίαν φιλόπατριν ἄνδρα, τὸν χέοντα ποταμηδὸν δάκρυα θερμὰ ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ ἀρχαίᾳ τε καὶ νέᾳ ἀναμνήσει, καὶ κλαίοντα ἀπαρηγόρητα ἐπὶ παραδόσεως ἐν τῷ μνησθῆναι τῆς δεδουλωμένης πατρίδος του, τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου, καὶ οὕτως ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τεχνιέντως ἀναρριπίζοντα καὶ ὑποκαίοντα τὸ φιλότιμον καὶ μισοθάραβρον πνεῦμα τῶν πνευματικῶν του τέκνων, τῶν φιλότατων Ἑλληνοπαίδων. » — Ὁ Χαρ. Ἀννίνος ἀφηγούμενος, ἐν τῷ Ἄστει (25 Μαρτίου 1897) τινὰ τῶν τῆς Ἐθνεγερασίας, μνημονεύει καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνδραγαθήματος τοῦ Γενναδίου λέγων : « Ὅταν ἐκινδύνευε τὸ Ναύπλιον, καὶ ἐγένετο πρότασις περὶ ἐκουσίου ἐράνου, ὁ αἰμίμηστος Διδάσκαλος τοῦ γένους Γεννάδιος ἔρριψε τὸ βαλάντιόν του εἰς τὴν ἀγορὰν λέγων : « Ἴδού, ὅ,τι ἔχω, τὸ δίδω εἰς τὴν πατρίδα μου ὡς τὸ ἰδικόν μου τέκνον. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ ὑπηρετήσω εἰς οἰανδήποτε θέσιν ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ νὰ παραχωρήσω ὀλόκληρον τὸν μισθόν μου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. » Οἱ περισσώτερες, συγκινηθέντες μέχρι δακρύων, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του, καὶ οὕτω κατωρθώθη ὁ ἐκπλους τοῦ στόλου τοῦ Μιαούλη. » — Ὁ διὰ πολλῶν ἀρετῶν πεπρωκισμένος καθηγητὴς Α. Φιλαδέλφους, ἀπομνημονεύων (ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας, ΚΒ', 68, σ. 204) τὰ κατὰ τοὺς πρώτους καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου λέγει : « Εἷς τῶν λαμπροτάτων τούτων φωστήρων εἶνε καὶ ὁ αἰδὸς τοῦ Γένους Διδάσκαλος Γ. Γεννάδιος. Ἄνθρωπος τῶν λόγων ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων ἅμα. Παρ' αὐτῷ δὲν ἐχωρίζετο ἡ πράξις ἀπὸ τοῦ λόγου. Μαχητὴς ἐν ἀμφοτέροις καὶ παλαιστής ἀτρόμητος, προσήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα τότε πνεῦμα καὶ σῶμα πλειστάκις ῥιψοκινδυνεύσας καὶ πολλάκις δοὺς πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς αὐταπαρνήσεως. Οὐδέποτε θὰ λησμονηθῆ — διότι ἀνέγραψε ταῦτα ἤδη ἡ Ἱστορία — ἡ ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὸ 1826 ὑπερφυῆς αὐτοῦ στάσις, ὅτε, λιμοκτονου-

παιδιά, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, δυστυχῆ παιδιά, σὰς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Ἦξεύρουσιν ὅτι ὁ ὀθωμανὸς σφάζει καὶ ἐξανδραποδίζει, ὅτι αὖριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σὰς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι φειδωλευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σὰς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!» Καὶ τὰ παιδιά ὑπέκοντα εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνὴν, ἐγονάτισαν. — « Ὑψιστε θεέ, ἀνεφώνησε, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθῶων καὶ τῶν μὴ ἔχόντων καταφυγὴν, μὴ ἐγκαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδιά ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμῶν. Οἱ ἄνθρωποι τὰ

μένων καὶ ἐκ κακουχίας καὶ ἀπείρων στερήσεων θνησκόντων τῶν ἀτυχῶν ἐκ τοῦ ἐνδόξου Μεσολογγίου προσφύγων, ὁ Γεννάδιος προβάς εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας, ὅπου ἦν συνηγμένον ὅλον τὸ Ναύπλιον, καὶ ἀναβάς ἐπὶ βάρου προχείρου, ὡς Δημοσθένης ἀπήγγειλε τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα ἔπη. » — Ὁ Ναυπλιεύς, Γεώργιος Μουντζουρίδης, γράφων ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ναυπλίου, ἐπέστελλε τοῖς Καιροῖς τῆς 1ης Μαΐου 1892 τὰ ἑξῆς: « Ὁ γέρον Γεννάδιος, ὁ ἀθάνατος διδάσκαλος καὶ εὐεργέτης τοῦ ἔθνους, εἰς τὸν Μωριάν μας ἦλθε καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἱεράν Ἐπανάστασιν. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὅτε ἡ τότε ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις, ἡ ὀνομασθεῖσα *Ψωροκώσταινα*, ἦτο τρυπωμένη, καὶ οὔτε ἔγνος ἀρχῆς ὑπῆρχεν, οὔτε στρατός, οὔτε τίποτε, ἀλλὰ μόνον ἀγρία ἀπελπισία, καὶ ἐμφύλιος πόλεμος ἐπεκρέματο, ὁ δὲ Ἰβραΐμης ἐπλησίαζεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος συνάγει τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐκφωνεῖ τοὺς τρεῖς ἐκείνους ἀειμνήστους πατριωτικοὺς λόγους, διὰ τῶν ὁποίων ἔσωσε τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀνεξωπύρῃσε τὴν σθεσθεῖσαν ἐπανάστασιν. Τὴν πρώτην ἡμέραν συμφιλιώνει τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἀδελφώνει καὶ ἐνθουσιάζει, τοὺς ὀρκίζει ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος πολεμοῦντες τὸν Ἰβραΐμην, καὶ προκαλεῖ γενικὴν συνεισφοράν· καὶ πρῶτος ὁ Γεννάδιος προσέφερεν ἓνα γροῦπον φλωριά. Τὸ παράδειγμα τοῦ Γενναδίου ἠλεκτρίζει τοὺς πάντας. Ἄνδρες, γυναῖκες, πτωχοί, πλοῦσιοι, προσέφερον ὅτι εἶχον· αὐτοὶ οἱ στρατιῶται τὰ ἀσήμια τῶν ὀπλων των. Καὶ οὕτως ἡ Πελοπόννησος ἀπέκτησε τότε δημόσιον θησαυρὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος. Τὴν δευτέραν ἡμέραν συνάγει ὅλους τοὺς ἰδιωτικοὺς ἵππους, συσταίνει ἵππικὸν κατὰ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ Ἰβραΐμη, καὶ ὅλους τοὺς ἐξαγριωμένους καὶ ἀπελπισμένους στρατιώτας ἐνθουσιάζει καὶ ὀρκίζει νὰ ὑπερασπισθῶσι ἄλιν τὴν πατρίδα. Συσταίνει στρατὸν καὶ ἀρχηγὸν τὸν Καραϊσκάκην (οὗτινος διέγνω τὴν στρατηγικὴν μεγολοφύϊαν). Μετὰ ταῦτα συνάγει ὅλας τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυπλίου, καὶ τὰς βάζει νὰ γονάτισουν, καὶ νὰ παρακαλέσουν τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συζύγους των, καλλίτερα νὰ τὰς σφάζουν, παρά

παρήτησαν· ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτά, καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣς πάντες ἐξανέστησαν, ἦν παρορῶσιν, ἦν προδίδουσιν αὐτά της τὰ τέκνα. Δός, παρά τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπαναλάβῃς ἐπ' αὐτῆς πάλιν ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὺ δύναμις· τὰ δὲ παιδιά ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν Σου αἰωνίαν! Ἦ, ἂν ὁ Πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέπτωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ αὐτὰ δεινῶν τῆ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἴδω ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ τὴν ταπεινώσιν! » Καὶ ταῦτα εὐξάμενος ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφείς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ δακρυρροοῦντα. Καὶ αἱ συνεισ-

νὰ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Ἰβραίμη. Οὕτως ἐσώθη τότε ἡ Πελοπόννησος διὰ τοῦ Γενναδίου. Ὁ Ζαΐμης εὕρισκόμενος τότε εἰς Ναύπλιον, ἀνεκλήρυξε τὸν Γεννάδιον σωτήρα τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἔκτοτε τὸν ὠνόμαζε ἅγιον ἄνθρωπον. Καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἔλεγε πάντοτε ὅτι ὁ γέρων Γεννάδιος ἔκαμε μὲ τοὺς λόγους ὅ,τι δὲν ἤμπορέσαμεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν μὲ τὰ ἔργατα. Ὁ Γεννάδιός μας τότε κύριος τῶν πραγμάτων ἦτο, καὶ ὁ Ζαΐμης τὸν ἐπρότρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν μέσῳ τῶν ἀντιμαχομένων φιλοδοξίων. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος δὲν ἠθέλησε, καὶ ἔδωκε παράδειγμα μοναδικὸν αὐταπαρνήσεως. » — Καὶ ἡ Πατρίς τοῦ Βουκουρεστίου, λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐκ σπουδαίας τινὸς πολιτικῆς πραγματείας τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Γενναδίου, ἀνεδημοσίευσεν (6 Ἰανουαρίου 1898) τὰς περιφήμους ἐν Ναυπλίῳ δημηγορίας, ἐπιλέγουσα· « Τὰ ὀλίγιστα ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν μεγαλοπρεπῶν ἐπεισοδίων τοῦ βίου τοῦ μεγάλου καὶ ἀθανάτου ἀνδρός, καίπερ γνωστὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, δημοσιεύομεν σήμερον, θεωρήσαντες τὴν ἀναγραφὴν τοιούτων ὑψηλῶν παραδειγμάτων ὡς ἱερὸν καθῆκον. Μετὰ τὴν λαμπροτάτην περὶ τοῦ τελευταίου ἡμῶν ἀτυχοῦς πολέμου καὶ τῆς ἐνεστώσης τοῦ ἔθνους καταστάσεως μελέτην τοῦ ἀξίου τοῦ μεγάλου Γενναδίου γόνου, τὰ ἀνωτέρω ἔστωσαν ὡς πενιχρὸς λίθανος ἐν τῷ μνημοσύνῳ τοῦ ἀθανάτου Γενναδίου καὶ ὡς παρηγορία, ὅτι ὑπάρχουσιν εἰσέτι παρ' Ἑλλήσιν ἄνδρες ἐπόμενοι μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τοῖς βήμασι τῶν ἀθανάτων αὐτῶν πατέρων, καὶ οἵτινες δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι βεβαίως νὰ περιέλθῃ τὸ ἔθνος εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν κατὰ τὰς παρούσας ὥρας τῆς ἀθυμίας. »

φοραὶ ἐπανελήφθησαν βραγδαϊότεραι ἢ τὴν χθές, καὶ αἱ γυναῖκες ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας, οὐ μόνον χρημάτων ποσότητος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των, καὶ αὐτοὺς των τοὺς νυμφικούς δακτυλλοὺς⁴⁶.»

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὡς ἐξῆς τὴν δραματικωτάτην ταύτην διήγησιν ὁ ἀείμνητος Ῥαγκαβῆς. «Τοιοῦτον ἦν τότε τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ, ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία. Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἡ ἐπιρροή εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν αὐτὸ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς, οὐ μόνον τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν Κυβέρνησιν αὐτὴν ἔσωσε, πόρους

⁴⁶ «Ὁ Γεννάδιος ἀναβάς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλάτανου ἐπὶ τοῦ βήματος προεκάλεσε τὸν λαόν, τοὺς προὔχοντας τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν Κυβέρνησιν εἰς συνδρομὴν αὐτῶν (τῶν πεινόντων στρατιωτῶν) καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατεῖαν. Ἴδου δὲ διὰ τῆς ῥητορίας αὐτοῦ τί κατώρθωσε. Τετρακοσίων χιλιάδων δραχμῶν συνεισφοράν· σύστασιν ἵππικοῦ, λαθῶν διὰ τῆς βίας καὶ πειθοῦς 380 ἵππους τῶν ἐν Ναυπλίῳ πολιτικῶν καὶ φατριαρχῶν· τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων· τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θρακῶν· τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος τῶν Ἰώνων. Καὶ οὕτως ἐξῆλθε, τοῦ Καραϊσκάκη στρατηγοῦντος καὶ τοῦ Γενναδίου ῥητορεύοντος, ἡ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν λαίλαψ ἐκ τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν χέρσον Ἑλλάδα. Ἦν δὲ ἡ κρίσιμος ἐκείνη ὥρα τῆς Ἑλλάδος καθ' ἣν διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Πύλης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας διενεργοῦντο περὶ Ἑλλάδος ἐχοῦσης ὄρια τὸν ἰσθμὸν καὶ ὑποτελοῦς γενησομένης εἰς τὴν Τουρκίαν! Ἀετιδες ἡμεῖς ὄντες παρ' αὐτὸν τὸν ἀετὸν τῆς Γραρχικῆς ῥητορείας κατὰ πρῶτον χρῆσιν ἐποιήσαμεν τῶν πρώτων περὶ τῶν ἡμῶν ὑπὸ τὸν Πλάτανον τοῦ Ναυπλίου τότε... Ὅταν ὁμιλῶμεν, ὡς Ἕλληνες, περὶ Γενναδίου, ὀφείλομεν νὰ ὁμιλῶμεν ἀσκεπεῖς περὶ τοιοῦτου ἀνδρός, εἰς ὃν ὁ νοῦς, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ καρδία ἦσαν Πατρίς. Διὰ ταῦτα, ὅτε περὶ τῆς Πατρίδος ὁμιλεῖ, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐξέχυνον λάμπριν θείαν, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐλάμβανεν ἤχον θείας σάλπιγγος, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ, θεοφόρητος, εἶχε τι τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιὴλ θρηνοῦντων τὴν Ἱερουσαλήμ. Διὰ ταῦτα, ὅτε κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα περιήρχετο τὰ στρατόπεδα, οἱ στρατιῶται ἅπαντες ὠρθοῦντο, αὐτὸς δὲ παρίστατο κατέχων τὸ σέβας ἐκείνων ὡς ἄλλος Μωϋσῆς. » Παναγ. Σοῦτσος ἐν Ἠλίῳ. — Καὶ πάλιν. «Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐν Πλατάνῳ τοῦ Ναυπλίου συνεισφορά 500.000 δραχμῶν καὶ ἡ ἐκεῖ σύστασις τεσσάρων ταγμάτων, ἐφ' ὧν στηριχθεὶς ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐσήκωσεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὴν τραυματισθεῖσαν Ἑλλάδα, μέχρις οὗ ἔφθασεν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ῥωσσία ὑπογράψασαι τὴν συνθήκην τῆς ἀνακωχῆς τῶν ὀπλων. » — Αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀδελφῶν Α. καὶ Β. Σούτσων ἔχουσι μέγα κύρος καθὸ παρόντων αὐτῶν καὶ ἀγορευσάντων μετὰ τὸν Γεννάδιον.

ἀνευρών πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν, οἷς αἰ πρὶν κακουχίαι καὶ αἰ παραχρήμα στερήσεις ἐδύναντο νὰ παραγάγωσιν εἰς τι ἀπογνώσεως τόλμημα, ἀλλὰ δυνάμεθα θαρρύντως καὶ τὸν ἀνώτατον ἔπαινον Σωτήρος τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονεύωμεν⁴⁷. Διότι, διὰ τῶν πόρων ἐκείνων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἄγωνά, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας⁴⁸. Ὅπως ὅμως ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη ἦ πλήρης, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη μορφώσεως καὶ ἵππικοῦ τάγματος. Καὶ τοῦτο ἐγένετο αἰτία νέου κατορθώματος καὶ νέου θριάμβου τοῦ Γενναδίου. Διὰ κηρύκων συγκληθεὶς συνήλθεν αὐθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορά του, γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλεύοντα. Οὗτος δέ, ἀφοῦ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως ἵππικοῦ — « Ἄλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὔρει τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς, καὶ

⁴⁷ Gennadius, en cette circonstance, par sa puissance à exciter le sentiment du patriotisme à des actes de dévouement et à le développer, non seulement sauva Nauplie et tira d'embarras le Gouvernement qui ne savait plus où donner de la tête, mais encore se montra le père de toute la patrie hellénique. — J. BLANCHARD (KB', 56.)

⁴⁸ Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀοιδίμου Καραϊσκάκη, οὗ τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν διέγνω τότε ὁ Γεννάδιος. Διέκειτο δὲ πρὸς αὐτὸν δυσμενῶς ὁ Ζαΐμης δι' ὅσα ὁ οἶκος του ὑπέφερε κατὰ τὸν δεῦτερον ἐμφύλιον πόλεμον. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος συνδιήλλαξεν αὐτοῖς, ὥστε, ὅτε ὁ Ζαΐμης ὡς πρόεδρος τῆς Διοικήσεως ἤγγειλε τῷ Καραϊσκάκῃ τὴν ἐκλογὴν του ὡς Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ, οἱ δύο ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους, ὑποσχόμενοι ἀμοιβαίως λήθην τῶν παρελθόντων. Λέγει δὲ καὶ ἡ Δώρα δ' Ἰστρία (KB', 28). Karaiskakis arriva à Nauplie avec l'intention de ranimer l'ardeur patriotique des Péloponnésiens. Les discours éloquentes de George Gennadius, qui réunit le peuple sur la place publique, et qui offrit au pays ce qu'il possédait, firent rougir ceux qu'il accusait de 'tenir plus à l'or qu'à l'indépendance de la patrie'. Nommé général en chef de la Roumélie, Karaiskakis se montra digne de ce choix.

προὔχοντας καὶ ὄπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφήν καὶ ἐπίδειξιν καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς προὔχων, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν. Τοὺς πέρνομεν; » « Τοὺς πέρνομεν, » ἀνέκραξε μιᾶ φωνῇ ὁ λαός. « Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δίδωσι, τοὺς πέρνομεν διὰ βίας; » « Διὰ βίας », ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων⁴⁹. « Ἐμπρὸς λοιπόν », διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκείνον ὡς ἡ λαίλαψ κινεῖ τὰ κύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν ἐκ συνεισφορᾶς ἑκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλην· « Σὺ, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, εἶσαι ἀξίος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν· λάβε τοὺς ἵππους, ὀργάνισον αὐτοὺς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος ». Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεννάδιος, διὰ τῆς ἀτρομῆτου παρρησίας⁵⁰, ἦν τῷ ἐνέπνεεν

⁴⁹ Ὁ S. HOWE λέγων περὶ τῆς περισυλλογῆς τῶν ἵππων προσθέτει : « Ὅλοι οἱ προεξάρχοντες ἠναγκάσθησαν νὰ τοὺς παραδώσωσιν. Ζαΐμης ὁ πρόεδρος προέλαβε τοὺς ἄλλους, διότι ἡ οἰκία του ἦτο παρὰ τὴν πλατεῖαν καὶ ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Γενναδίου. Τρεῖς θαυμασιοὶ ἄραβες ἵπποι ἀμέσως προσεφέρθησαν ἐξ ὀνόματος τοῦ Προέδρου. » Καὶ ὀλίγον κατωτέρω προσθέτει τὰ ἐξῆς : « Ἡ ἕξαψις ἠνάγκασε τοὺς προὔχοντας καὶ τοὺς πλουσίους νὰ προσέλθωσι, καίτοι ἄκοντες· καὶ χλευαστικοὶ ἠκούοντο γέλῳτες καθόσον ἐκαλοῦντο κατ' ὄνομα. » — *Historical Sketch of the Greek Revolution.* (KB', 4).

⁵⁰ « Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πατριωτικῆς ταύτης δημηγορίας ἦν καταπληκτικόν· ὁ λαὸς ἐκινήθη εἰς δάκρυα καὶ ἐφάνη πλέον διεγερθεὶς εἰς συναίσθησιν τοῦ καθήκοντός του, ἢ διὰ τῶν παντοίων ἐπειγουσῶν ἐκκλήσεων καὶ διακηρύξεων τῆς Κυβερνήσεως. » S. HOWE, (KB', 4). — Αἱ μαρτυρίαι τοῦ ἀγνοῦ τούτου καὶ ἐπιφανοῦς Ἀμερικανοῦ φιλελλήνου μεγίστην ἔχουσιν ἱστορικὴν ἀξίαν. Ὁ Χάου ἦτο γνωστὸς διὰ τὸ ἀμερόληπτον καὶ ἀδέκαστον τοῦ χαρακτῆρος καθ' ὅλην τὴν ἐν Ἑλλάδι εὐεργετικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, καὶ ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ ταύτας ἔχει τὰς ἀρετάς. Ὁμολογεῖ δὲ αὐτὸς ὅτι οὐδόλως ἐγνώριζε τὸν Γεννάδιον, καὶ ὅτι πρῶτον εἶδεν αὐτὸν δημηγοροῦντα ὑπὸ τὴν Πλάτανον.

ἢ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου τοῦ εὐγλωττίας ἣτις ἐξεχειτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις ἣτις στρατηγούς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἐνός του λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὀπλᾶρχηγοῖς καὶ τοῖς προὔχουσι, καὶ ὑψοῦτο καὶ ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην Κυβέρνησιν. Ἄν τότε, ὑπακούων εἰς χυδαίας εἰσηγήσεις κενοδοξίας, ἢ ἄν, ἐκτιμῶν ἦττον τὸ ἐπάγγελμα δι' ἐκ πεποιθήσεως ἐξελέξατο, ἐπεθύμει νὰ ὑψωθῆ μέχρι τῶν ὑπάτων βαθμίδων τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν, οὐδὲν ἦτο τὸ δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ⁵¹».

ΑΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΥΡΒΗΣ

Οὐδὲν τῷ ὄντι ἠδύνατο τότε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ν' ἀνέλθῃ, ἄν οὕτως ἐβούλετο, μέχρι καὶ τῶν ὑπάτων βαθμίδων τῆς

⁵¹ « Διὰ τοιούτων μέσων ὁ νέος οὗτος Τυρταῖος κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ καὶ συντηρήσῃ ἕξαψιν ἐνθουσιασμοῦ ἣτις διεδόθη καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ ἣτις προσεπόρησε σημαντικώτατον ποσὸν εἰς ἐπάρκειαν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, » S. HOWE (KB, 4.) Ταῦτα ἔψαλαν καὶ οἱ πρωτεύοντες τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν. Ὁ Ζαλακώστας ἀπομνημονεύων ἐν τοῖς Δάκρυσι (KB', 87) τὰ κατὰ τὸν λατρευτὸν αὐτοῦ διδάσκαλον καὶ συμπατριώτην, λέγει τὰ ἑξῆς:

Ὅτε δ' ὁ Ἄραψ σατράπης τὴν Πέλοπος γῆν ἐπλημμύρει,
κ' ἔμενον ἄλλοι νωθροὶ θεαταὶ τοῦ μεγάλου κινδύνου,
στάς ἐν τῷ μέσῳ προμάχων πολλῶν ἐριζόντων πρὸς ἄλλους,
σὺ μὲ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν πάντα μαλάξας τὰ πάθη,
ἔπεισας ὅλους νὰ δράξουν τὰ ὄπλα, φιλοῦντες ἀλλήλους.

Ἄλλος μαθητῆς, ὁ γυμνασιάρχης Α. Ι. Ἀντωνιάδης, ὕμνησε διὰ μακρῶν ἐν τῇ Μεσολογιάδι τὴν κατὰ καὶ μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἱερᾶς πόλεως ἐνθουν καὶ ἐθνοσωτήριον δρᾶσιν τοῦ διδασκάλου του, ὅστις, ὡς εἶναι γνωστὸν, καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου ὑπὸ τὴν Πλάτανον δράματος εἶχε ἐκθύμως ἐνεργήσῃ ὑπὲρ ἀντιλήψεως τῶν ἐν Μεσολογίᾳ ἀμυνομένων ἠρώων. Εἶναι δὲ τὸ ποίημα ἐκεῖνο ἀληθῆς ἱστορία· διότι, παρὰ τὰς ἐλαχίστας, κατὰ ποιητικὴν ἄδειαν, χρονικὰς μεταθέσεις ἐπεισοδίων, ἢ διήγησις εἶναι πιστή, αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ δηλοῦντος ἐν προλόγῳ ὅτι συνέλεξεν ἐπιτοπίως τὰς σχετικὰς παραδόσεις παρὰ τῶν μετασχόντων τῆς πολιορκίας « προτιθέμενος νὰ μεταδώσω (αὐτάς) εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν βίος ὑλικὸς κατακλύζει τὴν νεαρὰν ἡμῶν κοινωνίαν. » Ἐν τῇ

πολιτείας. Πᾶσα δύναμις, πολιτική τε καὶ στρατιωτική, εἶχε περιέλθει αὐτομάτως εἰς χεῖρας του. Ἄλλ' οὐδ' ἐσκέφθη περὶ τούτου. Μεριμνῶν δὲ μόνον περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ὥρισεν ἐπιτροπήν, αὐτοῦ προεδρεύοντος, ὅπως παραλαμβάνη τοὺς ἑράνους ἐπὶ ἀποδείξεσιν ἐντύποις. Πέντε τοιαῦται, ὧν μία εἶναι ἠριθμημένη 227, σώζονται παρ' ἡμῖν, ἕτεραι δὲ θησαυρίζονται παρ' ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας⁵². Εἰσὶ δὲ πᾶσαι συντεταγμέναι καὶ ὑπογεγραμμέναι κατὰ τὸ ἐξῆς πανομοιότυπον·

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ Ἄρ. 36

Ὁ φιλόπατρις Κύριος Μιχαὴλ Σοῦτζος, Βυζάντιος, εἰς τὴν πάνδεινον ἀνάγκην τῆς πατρίδος, ὡς γνήσιον

ἐβδόμη λοιπὸν ραψωδία, παραστήσας διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὴν δεινὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα, ἀρχεται ἀφηγούμενος διεξοδικῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Γενναδίου πραχθέντα μέχρι καὶ τῶν ἐν Ὑδρᾷ βραδύτερον ἐνεργειῶν του. Τῆς θαυμασίας ταύτης ἐποποιίας παραθέτομεν κατωτέρω ἀκέραια τὰ σχετικὰ χωρία. — Καὶ τρίτος τις, ὁ Δόσιος (ΚΒ, 82) ἐποίησεν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον τὰ ἐξῆς·

Ὁ Γεννάδιος' στ' Ἀνάπλι
μ' ἐνθουσιασμὸ πολὺ
γιὰ τὴν πάμφτωχην Ἑλλάδα
εἰς τὰ πλήθη ὁμιλεῖ·
καὶ ἀδειάζει τὸ πουγγί του
γιὰ τὴ δύστυχην φυλὴ !

Ὅλοι τὸν μιμοῦνται τότε
χρῆμα γίνεται πολὺ,
ντύνονται οἱ γυμνωμένοι,
τρέφονται οἱ νηστικοί !

Καὶ στρατεύματα προβάλλουν,
ἄρματα λαμπροκοποῦν,
τοῦ Μεχμέτ- Ἀλῆ τὰ πλήθη
'στὸ Μεσίρι νὰ γυρνοῦν !

⁵² Φροντίδι τῆς ὁποίας καὶ τινες ἐξετέθησαν ἐν τῇ Ἐκθέσει Μνημείων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, τῇ γενομένῃ ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1884.

τέκνον καὶ εὐγνώμον, ἐπρόσφερον αὐτοπροαιρέτως Γρόσια
 Ἐξήκοντα (Ἄρ. 60).

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν 8ην Ἰουνίου 1826

Ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ
 τῆς αὐτοπροαιρέτου συνεισφορᾶς.

Γεώργιος ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἀναστάσιος Ἀγαλλόπουλος
 Νικόλαος Γερακάρης
 Δ. Ὀρφανός
 Πέτρος Μαρκέζης

Κ. Πολυχρόνης
 Φώτιος Ἡλιάδης
 Ἀντώνιος Τσοῦνης

Ἐκ τούτων ὁ Α. Ἀγαλλόπουλος ἦν ἐξ Ἄργους Συνταγμα-
 τάρχης, ὁ Φ. Ἡλιάδης ἐγένετο βραδύτερον κεντρικὸς ταμίας,
 ὁ Α. Τσοῦνης οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, ὁ δὲ Π. Μαρκέζης ἦν
 Ὑδραῖος πλοίαρχος. Ἐτεροι ἀποδείξεις δηλοῦσιν ὅτι ὁ
 Γεώργιος Ἐνιᾶν προσέφερον ἓνα τουφέκι· ὁ Ζαχαρίας
 Πρακικίδης, Κρής, τὸν ἵππον του, ὁ Ἀναγνώστης Ῥοντό-
 πουλος γρόσια ἑξήκοντα· ὁ Νικόλαος Δεληγιαννόπουλος ἓνα
 ζευγάρι παλάσκαις ἀσημένειαις, ἓνα τουφέκι, καὶ ἓνα μεϊ-
 τανογέλεκο κατηφένειο· καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἰδίᾳ αὐτοῦ φροντίδι ὠργανώθη καὶ σῶμα ἐθελοντῶν
 Μακεδόνων, Θετταλῶν καὶ Θρακῶν⁵³, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς
 ἔγγραφον τῆς Διοικήσεως, ἣτις, καίτοι κρυπτομένη (καὶ
 μετὰ τὴν νεκρανάστασιν ἐκείνην) εἰς τὸ Μπούρτζι, ὅμως
 ἤξιου νὰ διατάσῃ.

Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς τοὺς κυρίους Γεώρ-
 γιον Γεννάδιον καὶ λοιπούς : Ἐλάβεν ἡ Διοίκησις τὴν ἀνα-
 φοράν σας, καὶ βλέπουσα τὸν ὑπὲρ Πατρίδος ζῆλον σας,
 ἐγκρίνει τὴν σύστασιν τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος τῶν Μα-
 κεδόνων, Θετταλῶν καὶ Θρακῶν. Ἐπιθυμεῖ ἐν τοσοῦτῳ νὰ
 τὴν εἰδοποιήσετε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος τούτου διὰ νὰ
 τῷ δώσῃ τὰς ἀναγκαιούσας διαταγὰς καὶ ὁδηγίας ὅταν
 ἐγκριθῇ παρ' αὐτῆς. Ἐν Μπούρτζι, τῇ 25 Ἰουνίου, 1826.

⁵³ Πρὸς. ὅσα περὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ Π. Σοῦτσος ἐν Σημ. 46.

Πάντες παρ' αὐτοῦ ἀπεξεδέχοντο μέτρα σωτηρίας, καὶ εἰς αὐτὸν αὐτοπροαιρέτως ὑπέϊκον. Ἡ φήμη αὐτοῦ ἐπ' ἀρετῇ, συνέσει, καὶ ἀνδρείᾳ, ἀντήχει ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν αὐτήν, ὅπου οἱ φιλέλληνες ἐναγωνίως παρηκολούθουν τὰς τύχας τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ φίλος καὶ συσπουδαστὴς αὐτοῦ Ι. Βενθύλος, ἐπιστέλλων αὐτῷ (ΙΗ', 2,) ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐκ Λειψίας ἔγραφεν· « Ἐνταῦθα τὸ ὄνομά σου ἀκούεται μετ' εὐφημίας· σὲ εὐλογοῦν ὁ Κρύγερος, ὁ Ἑρμαννος, ὁ Ρεΐσιγιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι, μαθόντες ὅσα κατάρθωσας καὶ ἔπαθες εἰς τὴν Ἑλλάδα ». Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ. Ὁ δὲ Γάλλος λόγιος καὶ φιλέλλην Le Tellier (ΚΒ', 2) προσφωνῶν τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν ἐκ Παρισίων (τῷ 1827) ἐπαινεῖ τὰ μέλη αὐτῆς ὅτι δὲν ἤμελησαν τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, « ἐφιστῶντες διδασκάλους καὶ ἐφόρους τοὺς ἐπὶ λόγοις καὶ ἤθεσι διαπρέποντας, καὶ πρὸ πάντων τὸν φιλόπατριν Γεννάδιον, τοῦ ὁποίου ἡ περὶ τοὺς λόγους δεινότης, ἐνωμένη μὲ τὴν περὶ τὰ ἦθη χρηστότητα, διεθρυλλήθη εἰς τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας ὡς ὄργανον τῆς κοινῆς ὁμονοίας καὶ ὁμοψύχου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς καταπονηθείσης σχεδὸν πατρίδος. »

Ἐπόμενον ἦτο καὶ οἱ σωφρονέστεροι τῶν τότε πολιτευομένων νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς ἀρετὰς καὶ τὸ κατόρθωμα τοῦ Γενναδίου. Ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις τὸν ὑπερηγάπα καὶ ὑπέϊκεν εὐθέως εἰς τὰς προτροπὰς του, τὸν ἀνεκήρυττον « Πατέρα μας, πατέρα τῆς πατρίδος, ἅγιον ἄνθρωπον. » Ἀμφότεροι δὲ τὸν συνεβούλευον νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, καὶ τῷ προσέφερον, καὶ τότε καὶ ἀργότερα, τὸ ἀξίωμα στρατηγοῦ· Ἀλλὰ μετ' αὐταπαρνήσεως σπανίως διατρανωθείσης, ἰδίως κατὰ τὴν φίλεριν καὶ φίλαρχον ἐκείνην περίοδον, μετὰ μετριοφροσύνης Σωκρατικῆς καὶ ἀπαραιμιλλου, ὁ Γεννάδιος ἀπεποιήθη πάσαν ἀρχὴν καὶ πάσαν ἀμοιβήν, εἰπὼν ὅτι ἐγεννήθη διὰ νὰ εἶναι δοῦλος τῆς Πατρί-

δος· καὶ ἔμεινε τοιοῦτος⁵⁴! Μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀπεσπίασθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίας εὐγνωμοσύνης, καὶ ὑπεκφυγὼν τὸ κύμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ἀπήλθε κρύφα εἰς Ὑδραν, Σύρον καὶ Τήνον, πανταχοῦ προτρέπων καὶ ὀργανίζων.

Ἄλλὰ τῆς ἀθορύβου ἀποχωρήσεώς του ταύτης αἴτιον ἦτο, οὐ μόνον ἡ μοναδικὴ αὐτοῦ μετριοφροσύνη καὶ ἡ ἀπὸ πάσης φιλαύτου ἐπιδείξεως ἀποστροφή. Ὑπῆρξε καὶ ἕτερος ἰσχυρότερος ἴσως λόγος — ἡ φρίκη καὶ ἡ ἀποτροπίαισις ἦν ἐνεποιοῦν αὐτῷ αἱ ἐν μέσῳ ἐσχάτων κινδύνων ἕριδες, οἱ φθόνοι, τὰ μῖση, αἱ ποταπαὶ φιλοδοξίαι, καὶ ἡ κατὰ θεωρίαν μόνον καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι φιλοπατρία πολλῶν τῶν τότε ἰσχυόντων, οἵτινες ἐγένοντο οἱ κυρίως αἴτιοι τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τῶν προμακρυνάντων τὸν καταστρεπτικὸν ἐκείνον Ἀγῶνα, καὶ στενωσάντων τὰ ὄρια τῆς ἐπὶ τέλος ἐλευθερωθείσης, ἀλλὰ κατεστραμμένης γῆς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τινὰ μὲν παραπτώματα ἡ μεγαλόψυχος αὐτοῦ

⁵⁴ « Ὁ πατὴρ αὐτοῦ (τοῦ Θρασυβούλου Ζαΐμη) ὁ τοσοῦτον ἐμβατεύων εἰς πάντων τὰ φρονήματα καὶ τὰς καρδίας, ἐκάλει τὸν Γεννάδιον ἄγιον· καὶ ἀληθῶς ἄγιος ἦν καὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ἀγαθότητα, ὁ ποθεινὸς ἡμῶν φίλος Γεώργιος Γεννάδιος! » Π. Σοῦτσος ἐν Ἡλίῳ. — « Ὁ Μαυροκορδάτος κατὰ τὴν πρώτην του πρωθυπουργίαν προσέφερεν αὐτῷ τὴν ἐπίτιμον στρατηγίαν. Ὁ Γεννάδιος μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσε λέγων· Ἀλλοίμονον εἰς τὸ ἔθνος ἂν ἀρχίσωμεν τίς νὰ πρωτοαρπάσῃ βαθμοὺς καὶ μισθοὺς! Ὁ Κολοκοτρώνης τῷ ἔλεγε· Βρὲ Γεννάδιε, ἀμ' σὺ ἔκαμες περισσότερα ἀπὸ μᾶς. Ὁ Κωλέττης, ἀμιλλόμενος πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον, ἐπανέλαβε κατὰ τὸ 1846, τὴν αὐτὴν πρότασιν. Ὅλοι οἱ φίλοι του πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ του, προσπαθοῦν νὰ τὸν πείσουν. Ἄλλὰ ἀποκρούει καὶ πάλιν τὴν στρατηγίαν. Καὶ ὅμως, τίς δικαιότερον θὰ ἔφερεν αὐτὴν; Ὅσα ἐθνικὴ δόξα, μόνον ἐν Ἑλλάδι παρουσιαζομένη, Διδάσκαλος καὶ Στρατηγός! » Ἀκρόπολις, 3ο Μαρτίου, 1884. — For this and other services Colocotronis and the rest of the chieftains wished to confer upon him at the end of the war the rank of general. But in that quiet self-effacing manner which contrasted so forcibly with his fiery zeal, when the public good was to be served, he declined, saying that he knew not how to lead men to battle, but only how to make them good citizens. — E. EDMONDS (KB', 62).

ἐπιείκεια εὕρισκεν ἀνοχήν καὶ συγγνώμην. Ἄλλ' ὅ,τι βαθύτατα ἐλύπει, καὶ σχεδὸν τελείως ἀπῆλπιζε καὶ ἐπλήρου αὐτὸν ἐντροπῆς, ἦν ὁ ἄπονος, καὶ ἀσυνείδητος καὶ ἀναιδῆς τρόπος καθ' ὃν διήρπαζον καὶ ἐλήστευον τὸ δημόσιον τινὲς τῶν ἀξιούντων νὰ κυβερνώσι πεινώσαν καὶ γυμνητεύουσαν Πατρίδα⁵⁵. Οἱ τοιοῦτο μοιρασθέντες μέγα μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου, μόλις συνεκεντρώθη, τῇ δράσει αὐτοῦ, εἰσφορὰ μεγάλου διὰ τὰς περιστάσεις ἐκείνας ποσοῦ, καὶ ἀμέσως ἐπέπεσαν ὡς ὄρνεα ἀρπακτικά. Θὰ ἴδωμεν (σ. 69) πῶς ὁ καλὸς ἐκεῖνος νοικοκύρης, ὁ Σπηλιάδης, ἀγανακτῶν ὅτι ἤρπάγησαν οἱ ἵπποι, ἐγαυρία ὅτι ἀκολούθως ἀπεζημιώθησαν — πλουσιοπαρόχως βέβαια — ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου οἱ φίλοι του, οἱ τέως καυχόμενοι ὅτι γενναιοδῶρως προσέφερον τοὺς ἵππους των εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος. Πολλὰ παρόμοια διέπραξαν οἱ εἰς τὸ Μπουρζιφυγάδες. Τὸ βρουσφέτι ἦτο ἕκτοτε θεσμός. Αὐτὸς ὁ Σπηλιάδης ὁμολογεῖ ὅτι « δὲν ἔλειψαν αἱ καταχρήσεις ».

Περὶ τῶν ἀπαισιῶν τούτων ἀμαρτημάτων, φειδόμενος

⁵⁵ Πρὸς. "Ὅσα ὁ Μενδελσὼν Βαρθόλδης ἐν Σημ. 44. Λέγει δὲ καὶ ὁ Φινλέης (i, 100): « Πολλοὶ Ἕλληνες, οἵτινες δὲν ἦσαν εὐκατάστατοι, συνεισέφεραν ἀφθόνως· ἀλλ' ὑπουργοί, πλοιοκτῆτορες, ὀπλارχηγοὶ καὶ τινες ὑπάλληλοι, οἵτινες εἶχον πλουτήσει ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν Ἀγγλικῶν δανείων ἢ ἐκ τῆς μισθώσεως τῶν δεκάτων, προσεπάθησαν ν' ἀποκρύψωσι τὸν πλοῦτόν των διὰ τῆς ἀνελευθεριότητός των. » — « Ἴνα μὴ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα ὅσα ἡ κοινὴ γνώμη τότε ἔλεγε καὶ αἱ ἐφημερίδες ἐπανελάμβανον περὶ τῶν δεινῶν καταχρήσεων εἰς ἃς ἐξώκειλε τὸ λεγόμενον Ὑπουργεῖον τῆς οἰκονομίας ὡς πρὸς τὴν παραλαβὴν καὶ διαχείρισιν τῶν χρημάτων ἐκείνων (τοῦ δανείου), αἵτινες ἄλλως τε ἐπισήμως ἐπιστοποιήθησαν ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς... ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν δύο γεγονότα μαρτυροῦντα ὅπως ἀσεβῶς καὶ ταχέως ἐγένοντο ἀφαντὰ τὰ ἱερά ταῦτα χρήματα. Ἡ ἐπίσημος ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ναυπλίου, ἡ Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος, ἥτις πολλάκις διέστρεψε τὰ πράγματα, καὶ πολλάκις ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ Μεσολόγγιον πυροβολεῖται μακρόθεν μόνον ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, ὅτι οὗτος δὲν ἔχει εἰμὴ ἄλλο ἄνδρα, καὶ ὅτι προσεχῶς διαλύεται ἡ πολιορκία, ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ Μεσολόγγιον εἶναι καλῶς προμηθευμένον καὶ ὅλον ἐπὶ προμηθεύεται ἀπὸ ζωτροφίας, διότι περὶ τούτου ἐφρόντισεν ἡ διοίκησις ἐν καιρῷ. » — Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἱστορ. Ἑλλην. Ἔθνους, ε', 844.

τοῦ γοήτρου τῆς Ἑλλάδος, ἄξιος υἱός τῆς αὐτός, οὐδὲν ἠθέλησε νὰ καταγγείλῃ κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας περιστάσεις. Ἄλλ' ἐξ ὧν εἰς ὁμαλωτέρους καιροὺς πονῶν τὴν καρδίαν διηγείτο τοῖς οἰκεῖοις, ἦτο κατάδηλον ὅτι ἔκτοτε ἀπετροπιάσθη τὸ πολιτεύεσθαι καὶ συνεκέντρωσεν ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς μόρφωσιν χρηστῶν πολιτῶν, ὡς μόνον μέσον σωτηρίας τῶν πραγμάτων τῆς Πατρίδος. Τοιαύτη δὲ ἦν ἡ πρώτη ἐκείνη ἀπογοήτευσίς καρδίας ἀγνῆς, ἀδιαφθόρου, εὐγενοῦς καὶ εἰς πάσαν ἐθελουσίαν προθύμου, ὥστε ἐσκέπτετο νὰ καταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Βενθύλου (ΙΗ', 2) ὅστις, τῇ 5ῃ Σεπτ. 1826, τῷ ἔγραφε :

« Φίλε, ὑπόμεινε ἔτι γενναίως, ἐξακολουθεῖ τὸ στάδιόν σου, ὅσον νομίζεις ὅτι δύνασαι κἂν ὀπωσοῦν νὰ ἦσαι ὠφέλιμος εἰς τοὺς δυστυχεῖς Γραικοὺς. Ἄν ὅμως Σὺ ἀδημονῆς καὶ δυσαρεστήσαι νὰ ἐνδιατρίψῃς περισσότερον μεταξὺ τοιούτων ὁμογενῶν, τίς πρέπει νὰ τοὺς ὑποφέρῃ; Μὴ σύ, φίλε Γεννάδιε, μὴ δείξης τὴν γύμνωσίν μας, μὴ τὰς κακίας μας εἰς τὸ φανερόν, ἀλλὰ προσπάθησον ταύτην νὰ καλύψῃς, ἐκείνας δὲ νὰ θεραπεύσῃς, ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ συγχωροῦσι, καὶ οὕτω ἔχει καλῶς· καθότι, τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εὖρες τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαφόρους τῆς προσδοκίας σου· ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμεῖς παρὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἔθνους, ἥτις μόνον διὰ τῆς τῶν παιδαρίων ἀνατροφῆς κατορθοῦται· ὅθεν ἐκτέλεσον γενναίως τὸ ποθοῦμενον ὅπως ἐμπορεῖς τώρα, ἕως ὅπου τὰ περιστατικά νὰ συγχωρέσωσι τὴν πατρίδα νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλας τὰς καλὰς σου συμβουλάς καὶ νὰ σὲ στέψῃ διὰ τὴν ὑπομονὴν σου, διὰ τὴν καλὴν διάθεσιν, καὶ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις σου ».

Ἄλλὰ καὶ πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἔκκλησιν ταύτην φίλου ἰσαδέλφου εἰς τὴν ἤδη δεδοκιμασμένην μακροθυμίαν καὶ καλο-

καγαθίαν αὐτοῦ, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ὑπομείνῃ, ἀνεχόμενος καὶ ἀπεχόμενος, κατὰ τὸ σοφὸν τοῦ Ἐπικτήτου παράγγελμα. Ὡς ἤδη εἶπομεν ἀπήλθεν εἰς Σύρον καὶ Ὑδραν νουθετῶν, προτρέπων, ἐνισχύων, ἰδίως τοὺς ἥρωας ναυτικούς μας, οὓς ἐθαύμαζε καὶ ἠγάπα· καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου προθύμως καὶ πιστῶς ἐπετέλεσεν ὅ,τι ἡ Πατρὶς ἐπέταξεν αὐτῷ. Ἄλλὰ τῆς τύρβης καὶ φθορᾶς τῆς ἐν Ἑλλάδι μικροπολιτικῆς ἀπέστη σταθερῶς, διδάσκων πολλάκις αὐτὸς ἐκ καθέδρας τὸ τοῦ Σωκράτους ἐκεῖνο·

« Εὖ γὰρ ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ πράγματα, πάλαι ἂν ἀπολώλῃ, καὶ οὔτ' ἂν ὑμᾶς ὠφελήκη οὐδέν, οὔτ' ἂν ἐμαυτόν. Καί μοι μὴ ἄχθεσθε λέγοντι τᾶληθῆ· οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται, οὔτε ὑμῖν, οὔτε ἄλλῳ πλήθει οὐδενί, γνησίως ἐναντιούμενος καὶ διακωλύων πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίνεσθαι, ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχόμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθήσεται, ἰδιωτεύειν ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν. » — Πλατ. Ἀπολ. Σωκρ. 19. 5.

Η ΔΗΘΕΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ἴνα ἡ ἐξιστόρησις τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἠρωϊκοῦ δράματος μένη ἀπαράγραπτος καὶ ἀνόθευτος, ἀνάγκη εἶναι νὰ θέσωμεν ἐκ ποδῶν δύο μυθεύματα, ἀμφοτέρω προῖδν κακῆς πίστεως καὶ δόλου μωροῦ· διότι αὐταποδείκτως μωρὸς φωρᾶται ὁ ἀποπειρώμενος νὰ παραμορφώσῃ τὴν ἱστορίαν.

Εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁποῖα τις ἦν ἡ τότε ἐν Ναυπλίῳ κατάστασις — δεινὴ, ἀξιόθρηνος, ἀπελπις. Φιλαυτία, πλεονεξία, ἰδιοτέλεια, ἔρις, ἀναρχία, ἀνομία ἐσχάτη. Ἐνῶ οἱ στρατιῶται πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες ἐστασίαζον, ὁ Ζαΐμης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐτεκταίνοντο ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ

πρὸ δύο ἐτῶν λυπήσαντος αὐτοὺς Ἰωάννου Κωλέττη. Ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ Βότασης ἐσκέπτοντο περὶ αὐτοῦ ἐν Ἐπτανήσῳ. Τὸ δάνειον εἶχε διαρπαγῆ, καὶ ἡ « Σεβαστὴ Διοίκησις », παντὸς πόρου καὶ παντὸς γοήτρου ἐστερημένη, οὔτε σεβαστὴ ἦτο, οὔτε διοίκησις ἐθεωρεῖτο, ἀλλὰ παραλυτικὴ ἀνθρώπων ψοφοδεῶν καὶ ἀμηχάνων ὁμὰς κρυπτομένη εἰς ἐρειπώμενόν τινα πύργον, καὶ πάνυ εὐστόχως Ψωροκώσταίνα ἐπωνομασθεῖσα⁵⁶. Μὴ τολμῶσα νὰ διάγῃ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ, κατέφυγεν εἰς τὸ περίρρυτον Μπουρτζι, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέδωκε, τῇ 23ῃ Ἰουνίου, τὴν ἐξῆς ταπεινωτικὴν δῆλωσιν, ἣν ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Ἰουνίου, ἧτοι ὀκτῶ ὄλας ἡμέρας μετὰ τὴν δημηγορίαν τοῦ Γενναδίου.

« Ἐπειδὴ ἡ εἰς Ναύπλιον ὑπὲρ τὸ δέον συρροὴ τῶν στρατευμάτων, καὶ τὰ δυσοικονόμητα ἀλλεπάλληλα ζητήματά των, δὲν ἔδιδαν εἰς τὴν Διοίκησιν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν, καὶ τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰς σκέψεις καὶ ἐργασίας τῆς ἡσυχίας, ἡ Διοίκησις μετέβη καὶ συνεκεντρίσθη εἰς τὸ ἀντικρυ τοῦ Ναυπλίου Μπουρτζι, ὅπου θέλει ἐξακολουθήσει τὴν συνέχειαν τῶν συνεδριάσεών της. »

Ἀπέναντι γεγονότων τόσῳ τρανῶν καὶ εὐγλώττων ὁ ἀφελὴς Σπηλιάδης δὲν διστάζει νὰ ἐξακολουθήσῃ (μετὰ τὰ ἐν σ. 41) λέγων ὅτι ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ :

⁵⁶ Αὐτὸς ὁ ἐκεῖ παρὼν τότε Ῥαγκαθῆς λέγει, ὡς εἶδομεν (σ. 47) ὅτι « ἡ Κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, καὶ ὑπὸ ἀνάνδρου καταληφθεῖσα φόβου, ἐκρύπτετο εἰς παρακείμενόν τι φρούριον. » Ὁ δὲ νεώτερος Θουκυδίδης, ὁ συγκρυπτόμενος Τρικούπης, ὑπεραπολογούμενος λέγει ὅτι ἡ συρροὴ τῶν στρατιωτῶν « ἐμπόδιζεν τὴν Κυβέρνησιν νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ὅπως ἀπῆτουν αἱ δεινὰί περιστάσεις, καὶ τὴν ἠνάγκασαν νὰ μεθεδρεύσῃ [χαρακτηριστικῶς παραπειστικῆ ἢ ἔκφρασις] εἰς μέρος ἡσυχώτερον καὶ ἀσφαλέςτερον. » Καὶ ὅμως εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς 7 Ἰουνίου, (σ. 70) ἡ ἔτι κρυπτομένη Κυβέρνησις ἡρωϊκοκομμικῶς ὑπόσχεται αὐτῇ πρώτῃ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα τῆς ἐθελουσίας « εἰς οὐδὲν λογιζομένη τοὺς προσωπικοὺς κινδύνους ! »

«εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἔδειξε πολλὴν φρόνησιν· παρηγόρησε τὸν στρατιώτην μὲ ὑποσχέσεις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς καὶ τὴν ἐπιούσαν· ἀλλ' ἐνταυτῷ, τῶν ἀπλῶν πολιτῶν Ἀντωνίου Τσιούνη, Ν. Γερακάρη, καὶ Δ. Ὀρφανοῦ συμπραττόντων, προσεκάλεσε τὸν διδάσκαλον Γεώργιον Γεννάδιον, καὶ τὸν εἶπε νὰ μεταχειρισθῆ τὴν πειθῶ τοῦ λόγου εἰς θεραπείαν τῶν προκειμένων δεινῶν, προσκαλῶν τοὺς συμπολίτας εἰς ἐκούσιον ἔρανον. Τὴν 8 Ἰουνίου ἦτο πλήθος στρατιωτῶν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ στρατῶνος, καὶ ἔρριπτον ἠγριωμένα βλέμματα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Νικηταρά, ὅπου προέκυπτον εἰς τὰ παράθυρα μέλη τινὰ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἤδη ἐνομίζετο ὅτι ἤθελον ὀρμήσει κατὰ τῶν πολιτῶν· καὶ ἰδοὺ τὴν δεκάτην ὥραν παρουσιάζεται ὁ εὐγλωττος Γεννάδιος, ἀναβαίνει ἐπὶ τινος πέτρας ὑπὸ τὴν Πλάτανον* ἀγορεύει, ἐπαινεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων, ἐξάπτει τὸ φιλοπόλεμον αὐτῶν, τοὺς προτρέπει νὰ δράμωσι πάλιν ἐναντίον τῶν Τούρκων, νὰ τοὺς δεῖξωσι πάλιν τὸ Ἑλληνικὸν τουφέκι καὶ σπαθί, νὰ χύσωσι πάλιν ποταμοὺς αἱμάτων ἐχθρικῶν, νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα, νὰ λυτρώσωσι ἀπὸ τὴν σφαγὴν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, τοὺς γέροντας γονεῖς, τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἀδελφούς των, τοὺς ἀδυνάτους γείτονάς των, καὶ τοὺς φίλους των, καὶ νὰ τιμήσωσι τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Πρῶτος δὲ αὐτὸς ὁ ἀγορεύων, εἰ καὶ πενόμενος, συνεισφέρει τέσσαρας λίρας στερλίνας, δίδων τὸ παράδειγμα· καὶ ἰδοὺ οἱ ἀγαθοὶ Ἕλληνες πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως ἄνθρωποι, πολεμικοί, ἔμποροι, τεχνῖται, βιομήχανοι, τρέχουσι σωρηδόν, διασχίζουσι πανταχόθεν τὸ πλήθος τῶν στρατιωτῶν, καὶ προσφέρουσι μὲ δάκρυα χαρᾶς ἕκαστος τὸν ὀβολόν του, καὶ εἰς ὀλίγον διάστημα χρόνου συνάγονται ὑπὲρ τὰς ἑκατονπενήντα χιλιάδας γρόσια, καὶ γίνεται παρευθὺς ἀλλοίωσις εἰς τὰ πνεύματα, καὶ διατίθενται φιλανθρωπικῶς αἱ καρδίαι· καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ πρὸ μικροῦ ἔβλεπον ἀλλήλους μ' ἐπίβουλα βλέμματα, ἤδη θεωροῦνται ἀδελφικῶς, καὶ πνέουσιν ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους καὶ συμπάθειαν. Εἰς αὐτὴν τὴν

* « Εἰς τὴν κατὰ τὸν Στρατῶνα πλατεῖαν ὑπῆρχε τότε ὑψίκομος πολυετὴς πλάτανος, ἣτις μετ' ὀλίγον ἐξηράνθη. Ἐπειτα ἐφυτεύθησαν ἀντὶ ἐνός (sic) πολλαὶ πλάτανοι καὶ ἄλλα δένδρα. »

περίστασιν ἔτρεχον καὶ γυναῖκες εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου προσέφερον τὰς συνεισφοράς των, ὅ,τι ἐκάστη ἠδύνατο, εἰς τὸν ἐπίσκοπον Δαμαλῶν. Οὕτως ἀπεσκεδάσθη ἡ ἀπειλοῦσα τὸ Ναύπλιον καταιγίς. Ὁ δὲ Γεννάδιος ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ συστηθῇ ἵππικόν, ἔρχεται πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἀγορεύων, παρακινεῖ τοὺς στρατιώτας νὰ ἐπάρωσι τοὺς ἵππους τῶν ὅσοι ἔχωσι, καὶ στρατεύοντες κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἔχωσιν ὅπως οὖν καὶ ἀξιόμαχον ἵππικόν. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς αὐτοὺς λέγει: **Νὰ** ζητήσωμεν λοιπὸν τοὺς ἵππους των; **Νὰ** τοὺς ζητήσωμεν, ἀποκρίνονται οἱ στρατιῶται. Καὶ ἂν δὲν θελήσωσι νὰ τοὺς δώσουν, νὰ τοὺς πάρωμεν; **Νὰ** τοὺς πάρωμεν, ἐπαναλαμβάνουσιν. Ὁ Γεννάδιος παρενεχθεὶς ὑπέδειξεν εἰς τὸν στρατιώτην τὴν ὁδὸν τῆς βίας, ὅπου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ περιορισθῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπάρῃ σήμερον τοὺς ἵππους, καὶ νὰ μὴ μεταχειρισθῇ καὶ αὖριον τὴν βίαν καθ' ὅ,τι ἄλλο θελήσει νὰ ἀδικήσῃ τοὺς πολίτας. Ὅθεν, προλαβοῦσα ἡ Κυβέρνησις αὐθημερόν, διέταξε (τὴν 10) τοὺς ἔχοντας τοὺς ἵππους καὶ τοὺς παρουσίασαν εἰς τὴν Πλάτανον, καὶ ἔλαβον ἀπόδειξιν τοῦ ἀντιτίμου, νὰ πληρωθῶσιν ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐπομένως, καὶ οὕτω προελήφθησαν τὰ ἐνδεχόμενα. Ἡ Κυβέρνησις ἐν τοσοῦτῳ διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας τὰ ἐκ τοῦ ἐκουσίου ἔρανου, ὡς καὶ ὀκτῶ χιλιάδας δίστηλα, τὰ ὅποια εὗρισκοντο εἰς χεῖρας τοῦ Ἐμμανουὴλ Ξένου, ἐξ ὧν εἶχε φέρει χρημάτων ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ὁ Γόρδων· καὶ ἐμποδίσθη μὲν ἡ διαρπαγὴ τῆς πόλεως, ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν αἱ καταχρήσεις καὶ ἀταξίαι· διότι αἱ ὑπερβολικαὶ καὶ παράλογοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπαιτήσεις των δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξοικονομηθῶσιν. »

Ὁ δὲ Τρικούπης, πονηρότερος, λέγει (δ', σ. 16), ἀορίστως πως καὶ ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, μὴ ἔχουσα πῶς ἄλλως νὰ οἰκονομήσῃ τοὺς στρατιώτας, « ἐκάλεσεν εἰς ἐκούσιον ἔρανον τοὺς ἐν Ναυπλίῳ. Ἡ φωνὴ τῆς ἤχησεν εἰς ὄτα ἀκουόντων· συνήλθον οἱ πολῖται εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως· ὁ διδάσκαλος Γεννάδιος ἐξιστόρησεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν δεινότητα τῶν περιστάσεων »... κτλ.

Ἔχομεν δηλαδή ἐδῶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο τέχνασμα τῶν

ἀσυνειδήτως « φρονίμων » πολιτευομένων οἷτινες, κρυπτόμενοι καὶ ἀπέχοντες ἐν καιρῷ κινδύνων ἢ δυσκολιῶν, ἀναφαίνονται, ἅμα τῆς κρίσεως παρελθούσης, ὡς προνοήσαντες δῆθεν καὶ ἐπιτυχόντες ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων, ὅ,τι οἱ γνήσιοι πρόμαχοι ἐπεχείρησαν καὶ κατώρθωσαν, καὶ ὅ,τι αὐτοὶ ζητοῦν νῦν νὰ σφετερισθῶσιν. Ὁ Γεννάδιος δηλαδὴ δὲν ἐπελάβετο αὐθορμήτως τῆς ἐξ ἀπελπισίας εἰς ἐνθουσιασμόν μετατροπῆς τῶν ἐν Ναυπλίῳ πραγμάτων, ἀλλ' ἐνουθετήθη, προετράπη καὶ καθωδηγήθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς εἰς τὸ Μπουρτζι κλειδωμένης Διοικήσεως, τῆς Ψωροκώσταινας!

Ἀηδὲς καὶ ἄχαρι, ἴσως δὲ καὶ περιττὸν ἐγχείρημα ἀποβαίνει ἢ ἀνασκευὴ τόσῳ χονδροειδοῦς παραμορφώσεως τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ πᾶς ἀθῶος ἀναγνώστης δὲν εἶναι καὶ κριτικός. Ἀρχόμενοι λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἀσπίλου Σπηλιάδου παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις ὅτι οἱ τρεῖς οὖς ὀνομάζει ὡς συμπράξαντας μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως προδιαθέσωσι τὸν Γεννάδιον, εἶναι τρεῖς ἐξ ἐκείνων οὖς αὐτὸς ὁ Γεννάδιος ὤρισεν, μετὰ τὴν δημηγορίαν, ὡς ἐπιτρόπους πρὸς ὑπογραφὴν τῶν ἀποδείξεων δι' ὅσας παρελάμβανον εἰσφοράς (ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω σ. 59) Οὐδεὶς δὲ τῶν παρόντων κατὰ τὸ ἐγχείρημα τοῦ Γενναδίου, καὶ ἱστορήσαντες αὐτό, ἀπολύτως οὐδεὶς, λέγει τι, ἢ κἂν αἰνίττεται ὅτι δῆθεν τὰ γενόμενα ἐγένοντο πρωτοβουλία, ἢ προτροπή, ἢ ὑποκινήσει τῆς Κυβερνήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θ' ἀπεσιωπάτο, βέβαια, ἂν τῷ ὄντι οὕτως εἶχεν. Ἀπ' ἐναντίας πάντες ἀνεξαιρέτως, καὶ μάλιστα οἱ αὐτόπται γενόμενοι, ὁμολογοῦσιν ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ Γενναδίου τὸ ἔργον.

Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ὅλον τῆς ὑφῆς, τοῦ νοῦ, τῆς τάσεως τῆς δημηγορίας, ὡς ἀπομνημονεύει αὐτὴν ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ Σπηλιάδης, καταμαρτυρεῖ δριμεῖαν τῆς ὀλιγωρίας καὶ ἀκηδίας τῆς Κυβερνήσεως καταδίκην, καὶ μάλιστα ἢ προτροπὴ πρὸς δήμευσιν τῶν ἵππων. Προδίδει δὲ ἑαυτὸν

ὁ Σπηλιάδης λέγων περὶ τούτου, ἐν τέλει (σ. 26) τῆς διηγήσεώς του : « Ὁ Γεννάδιος ὑπέδειξεν εἰς τὸν στρατιώτην τὴν ὁδὸν τῆς βίας, ὅπου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ περιορισθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπάρῃ σήμερον τοὺς ἵππους καὶ νὰ μὴ μεταχειρισθῆ καὶ αὖριον τὴν βίαν καθ' ὃ, τι ἄλλο θελήσει νὰ ἀδικήσῃ τοὺς πολίτας. » Ἄλλ' ἂν ὁ Γεννάδιος ἐδημηγόρει κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως, πῶς ἠδύνατο νὰ προτείνῃ τὴν δήμευσιν τῶν ἵππων τῶν μελῶν καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς ; Καὶ πῶς ἠδύνατο, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς δημηγορίας, νὰ καταγγέλλῃ τὴν ἀφροντησίαν αὐτῆς ;

Ἐπάγει δὲ ὁ Σπηλιάδης καὶ τὰ ἀξιοσημειώτα ταῦτα : « Προλαβοῦσα ἡ Κυβέρνησις αὐθημερὸν διέταξε τοὺς ἔχοντας τοὺς ἵππους καὶ τοὺς παρουσίασαν εἰς τὴν Πλάτανον, καὶ ἔλαβον ἀπόδειξιν τοῦ ἀντιτίμου νὰ πληρωθοῦν ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐπομένως, καὶ οὕτω προελήφθησαν τὰ ἐνδεχόμενα. » Μακάριε Σπηλιάδη ! Ἀληθῆς τῷ ὄντι πρόγονος ἀξίων ἀπογόνων, τῶν καθ' ἡμᾶς « πολιτευτῶν », ἐγένεσο ! Τὸ ταμεῖον ἦτο κενόν· ἀλλὰ συνήχθησαν εἰσφοραὶ πλούσιαι. Πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ ἰσχύοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἱ μὴ τολμήσαντες ν' ἀρνηθῶσι τοὺς ἵππους των, νὰ μὴ ἀποζημιωθῶσιν (μετ' εὐσχημόν τινα ἀναβολήν) ὑπὸ τοῦ δημοσίου, τηροῦντες συγχρόνως ἀμείωτον τὴν ὑπόληψιν ὅτι τῷ ὄντι προσήνεγκον τοὺς ἵππους των ! Τοὺς προσήνεγκον ἐν μέσῳ τῆς χλεύης τῶν περιεστώτων, ὡς διηγεῖται ὁ Χάου. (Σημ. 49).

Ἄλλὰ καὶ ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις ἔσπευσε ν' ἀφήσῃ, ἂν ὄχι διὰ τοὺς τότε ὑπηκόους τῆς, ἀλλὰ διὰ τὰς μετέπειτα γενεάς, ἀποδείξει τῆς πατρικῆς προνοίας τῆς. Ἐξέδωκε προκήρυξιν χρονολογημένην τῇ 7ῃ Ἰουνίου — τῇ προτεραίᾳ δὴθεν τῆς δημηγορίας — καταχωρισθεῖσαν ὅμως εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς 9ῆς ἡτις ἐδημοσιεύθη μόλις τῇ 10ῃ. Διὰ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐπισήμου ἐγγράφου διετρανοῦτο ἡ πολιτικὴ περίνοια καὶ ἡ πρόνοια τῆς Σεβαστῆς

Διοικήσεως, εἰ καὶ κρυπτομένης πάντοτε εἰς τὸ Μπουρτζι. Καὶ δὲν γίνεται μὲν μνεῖα Γενναδίου, ἢ ἑτέρου τινὸς ἔντολοδόχου, ἀλλὰ μετὰ μεγολοπρεποῦς τινος ἀοριστίας ἀφίεται εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ πιστεύσῃ πόσον ἐγκαίρως ἐπρόνοησαν οἱ ὀκτὼ κατάκλειστοι τοῦ Κυρίου Τρικούπη. Ἡ ἐπαίσχυντος ὁμῶς αὕτη καὶ εὐτελὴς ἀπόπειρα ἀπάτης εἶναι τόσῳ ἀπτή καὶ σκαιά, ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος ἠσκημένος περὶ τὴν ἀρχαιοκριτικὴν εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς συμπεραίνει ὅτι, καθὰ καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον πολλαχοῦ καθιστᾷ κατὰ δῆλον, τὸ ἔγγραφον τοῦτο συνετάχθη μετὰ τὰ γεγονότα, ὧν ὑποκρίνεται ὅτι ὑπήρξε πρόδρομος. Ἴδου πλήρες τὸ κείμενον αὐτοῦ.

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διακηρύττει :

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, τὰ ὁποῖα ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὴν ἢ Γ' ἔθνικὴ μας συνέλευσις, ἐξέθεσεν ἐν πρώτοις εἰλικρινῶς, διὰ τῆς διακηρύξεώς της ὑπ' Ἀριθ. 1, τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, εἰς τὸν ὁποῖον εὕρισκετο τὸ Ἔθνος ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιτυχῶν κινήματων τοῦ ἐχθροῦ, τὴν δεινότητα τῶν περιστάσεων διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν στάσιν τῶν πραγμάτων μας, καὶ τὸ ἀνοικονόμητον τῶν ἀναγκῶν μας διὰ τὴν παντελεῖ ἀχρηματίαν καὶ ἀπορίαν τοῦ ταμείου. Δὲν ἔκρυψε τὴν ἄκραν δυσαρέσκειαν τῶν συγκροτούντων τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν μελῶν· διότι ἀνεδέχθημεν τοιοῦτον ὑπέρμεγα βᾶρος εἰς τοιαύτας γνωστὰς εἰς ὅλους ὑπερμεγέθεις καὶ ἀνοικονομήτους ἀνάγκας. Ἐκήρυξε παρρησίᾳ, ὅτι αἱ ἐλπίδες της ὄλαι ἦσαν ἢ ἐξ ὕψους βοήθεια, τὸ ἄσπονδον μῖσος ὄλου τοῦ ἔθνους κατὰ τῆς τυραννίας, καὶ ἡ συνέργεια, δραστηριότης, καὶ ὁ εἰλικρινὴς πατριωτισμὸς τῶν ἐγκρίτων τοῦ λαοῦ τῆς πολιτικῆς καὶ πολεμικῆς τάξεως. Αὐτὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσα καὶ σήμερον ἡ Διοίκησις, μετὰ τῆς μεθ' ὅλης τῆς ὀφειλομένης ταπεινώσεως εὐχαριστίας της πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὅτι ἐπισκέπτεται τὸν κινδυνεύοντα λαόν του, μετὰ τὴν πάνδημον προσφο-

ρὰν τῆς εἰλικρινοῦς τῆς εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς φιλέλληνας καὶ φιλανθρώπους τῆς Εὐρώπης, τῶν ὁποίων ὁ ἔνθερμος ζήλος ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς Ἑλλάδος καθημερινῶς γεμίζει ἀπὸ τροφᾶς τὰς κενὰς μας ἀποθήκας, ἱκανὰς καὶ εἰς ἐφοδιασμὸν τῶν φρουρίων, καὶ εἰς ἐξοικονόμησιν τῶν στρατοπέδων, προσκαλεῖ τὸ ἔθνος νὰ τρέξῃ πρόθυμον εἰς τὰ ὄπλα καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην φορὰν, καθ' ἣν ὑπὲρ ἄλλοτε εἶναι ἐλπιζόμενον νὰ νικήσωμεν τὸν ἐχθρόν· ἐπειδὴ ποτὲ ὁ ἐχθρὸς δὲν παρουσιάσθη ἀδυνατώτερος, ἀφ' ὅσον παρουσιάζεται τὴν σήμερον, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· ἐπειδὴ ποτὲ πολυαριθμότερον, ἐπιτηδειότερον, καὶ εἰς μάχην ἀποφασιστικώτερον στόλον δὲν εἶχεν ἄλλοτε ἢ Ἑλλάς, ὁ ὁποῖος στόλος ὁσάκις ἀπεφάσισε νὰ νικήσῃ, πάντοτε ἐνίκησε· καὶ ἐπειδὴ ποτὲ ἐλπίδας βασιμωτέρας ἀπὸ τὰς σημερινὰς δὲν ἔλαβε τὸ ἔθνος ἀπὸ ἐξωτερικὰ βοηθήματα. Τί μένει λοιπὸν, διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ μέγας σκοπός; ὄχι ἄλλο, βέβαια, παρὰ ἡ μετὰ προθυμίας καὶ ἀποφάσεως συνδρομὴ καὶ σύμπραξις, καὶ ἡμῶν τῶν κατοικούντων τὴν ξηρὰν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐχόντων εἰς τοὺς κόλπους μας τοὺς ἐχθρούς μας, σύροντας καθ' ἡμέραν εἰς σφαγὴν, εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς ἀτιμίαν τὰ φίλτατά μας, καὶ φοβερίζοντας, ἢ τὸν παντελεῖ ὄλεθρόν μας, ἢ τὴν παντελεῖ ἀτιμίαν μας· Ἀπὸ ἡμᾶς λοιπὸν μόνους κρέμαται τὴν σήμερον, νὰ μὴ διαλυθῶσιν ὡς ὄνειρον εἰς μίαν στιγμὴν αἱ πραγματικαὶ ἐλπίδες καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου· νὰ μὴ μᾶς γένουν ὄνειδος τὰ πενταετῆ τροπαιά μας· νὰ μὴ καυχηθῇ ὁ Αἰγύπτιος ὅτι, καὶ ἀφ' οὗ τὸ Μεσολόγγιον τοῦ ἔφθειρε τὰς περισσοτέρας του δυνάμεις, νικᾷ πανταχοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ θριαμβεύει· καὶ διὰ νὰ μὴ σύρωμεν, τοιουτοτρόπως φερόμενοι, τὸ μῖσος, τὴν καταφρόνησιν καὶ τὸν κατάγγελον ὅλης τῆς Εὐρώπης.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ ὀπλοφόρος καὶ πτωχὸς Ἕλλην χρεωστεῖ νὰ κινηθῇ, καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, χρεωστεῖ χρέος ἀπαραίτητον καὶ ὁ εὐκατάστατος καὶ ἀπόλεμος πολίτης νὰ συντρέξῃ καὶ αὐτός, καθ' ὅσον δύναται, χρηματικῶς εἰς τὰς ἀναποφεύκτους χρείας τοῦ στρατιώτου, καὶ μάλιστα χρεωστεῖ νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, καθ' ἣν, καθὼς ὁ ἴδιος μόνος γνωρίζει, οὔτε δάνεια περιμένει ἢ Διοικήσεις, οὔτε προσόδους ἔχει, οὔτε ἄλλους πόρους εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ, ἐξ αἰτίας τῆς δεινό-

τητος τῶν περιστάσεων. Ἡ χρηματικὴ συνδρομὴ τῶν ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ μόνος πόρος τῆς, ὁ ὁποῖος, ὅσον μικρὸς καὶ ἂν φαίνεται, ὅσον μικρὸς πραγματικῶς καὶ ἂν εἶναι, ἠμπορεῖ ὅπως οὖν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας, καὶ τῶν πολεμιστῶν, καὶ μάλιστα τῶν πολεμικῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν τρομερὰν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἀπεθανάτισαν τὰ ὀνόματά των, καὶ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα των, μὲ ὅσα δεινὰ καρτερικῶς ὑπέφεραν, καὶ μὲ ὅσα λαμπρῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἠγωνίσθησαν.

Τοιουτοτρόπως προσκαλοῦσα σήμερον ἡ Διοίκησις, ἄλλους εἰς μάχην, καὶ ἄλλους εἰς χρηματικὴν συνδρομὴν, ἀπόφασιν ἔχει ἡ ἰδίᾳ, δίδουσα τὸ πρῶτον παράδειγμα καὶ κατὰ τὸ ἓνα καὶ κατὰ τὸ ἄλλο, καὶ χρηματικῶς νὰ συνδράμῃ, καὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νὰ συνεκστρατεύσῃ, εἰς οὐδὲν λογιζομένη τοὺς προσωπικοὺς κινδύνους. Εἰς τὴν παροῦσαν κρίσιμον ὥραν, τοῦτο μένει εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ κάμῃ, αὐτὸ τοῦτο χρεωστεῖ νὰ κάμῃ, καὶ τοῦτο θέλει τὸ κάμει προθυμότατα.

Ἐν Ναυπλίῳ, τῇ 7ῃ Ἰουνίου 1826.

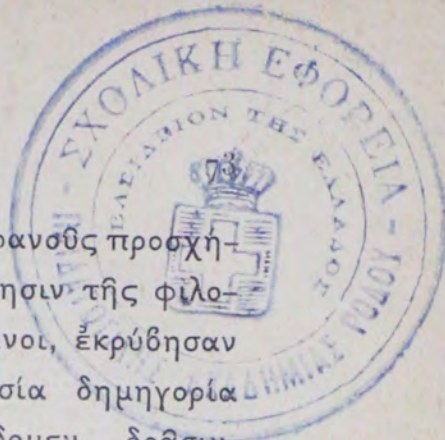
Ὁ Πρόεδρος
Ἀνδρέας Ζαΐμης.

Π. Μαυρομιχάλης
Ἀναγνώστης Δεληγιάννης
Γεώργιος Σισίνης
Δ. Τζαμαδός

Ἀνδρέας Χ. Ἀναργύρου
Σ. Τρικούπης
Ἰωάννης Βλάχος
Παναγ. Δ. Δημητρακόπουλος

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Κ. Ζωγράφος

Παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἱστορηθέντα ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος, Ἀρ. 65 τῆς 12ης Ἰουνίου 1826. Ἡ σύνταξις τοῦ ἐπισήμου ὀργάνου τῆς τότε Κυβερνήσεως ἐν προοιμίῳ προσπαθεῖ, ὡς εἶκός, νὰ διεκδικήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς πρωτοβουλίαν τινὰ καὶ πρόνοιαν, καὶ εἰσηγείται ὅτι δηθεν ἡ « Σεβαστὴ Διοίκησις » ἐνήργησεν ὅπως συγκληθῶσιν οἱ πολῖται, καὶ ὅπως « καταπεισθῇ » ὁ Γεννάδιος νὰ ἀγορεύσῃ. Οὐδεὶς βεβαίως θὰ συγκατέλθῃ εἰς συζητήσεις περὶ

τοῦ χωλοῦ τούτου, καὶ βεβιασμένου, καὶ καταφανοῦς προσή-
ματος, τοῦ φιλοτεχνηθέντος πρὸς ἑξοικονόμησιν τῆς φιλο-
τιμίας ἀνθρώπων οἷτινες, ἔντρομοὶ γενόμενοι, ἔκρῦβησαν
εἰς τὸ Μπουρτζι. Ὀλόκληρος ἡ θαυμασία δημηγορία
τοῦ Γενναδίου ἱκανῶς ἐμφαίνει, ὡς εἶδομεν, δρᾶσιν,
οὐχὶ κατ' εἰσήγησιν ἑτέρου τινός, ἀλλ' ἐξ ἰδίας πρωτο-
βουλίας, οὔσα ἐν ταύτῳ αὐθεντικὴ καταγγελία τῶν ἐν
καιρῷ κινδύνου φωραθέντων φιλαύτων φυγάδων. Ἴδου λοι-
πὸν ἡ ἐπίσημος τοῦ ἡρωϊκοῦ κατορθώματος τοῦ Γενναδίου
ἀναγραφή·

« Ἦλθεν ἡ ἡμέρα· οἱ πολῖται συνάγονται· ἡ ὥρα ἔφθασεν·
ἐπετάχθη σιωπή, καὶ ὁ ῥήτωρ ἀναβαίνει τὸν ἄμβωνα. Ἄρχε-
ται νὰ ὁμιλῇ. Ἡ ὑπόθεσις περὶ τῆς ὁποίας γίνεται ὁ λόγος
εἶναι κοινὴ, καὶ διαφέρει εἰς ὄλους· ὅλοι λοιπὸν προσέχουσιν
εἰς ἀκρόασιν τοῦ ῥήτορος. Ἄκρα σιωπή, καὶ οὐδεμία ἀταξία
καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ λόγου. Ἐφαντάζετό τις κατ'
ἐκείνην τὴν ὥραν ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν Πνύκα, καὶ ἀκούει
τὸν Δημοσθένη φωνάζοντα τρανῆ τῇ φωνῇ πρὸς τοὺς
πολίτας τῶν Ἀθηνῶν· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι! Δεῖ, δεῖ χρημά-
των, καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι. Ὁ ῥήτωρ ἐξιστό-
ρησε τόσον παθητικῶς τὰς παρούσας τῆς πατρίδος περι-
στάσεις, καὶ ἐζωγράφησε τόσον ζωηρῶς τὰς μεγάλας αὐτῆς
ἀνάγκας, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ κινήσῃ ἄνθρωπον εἰς
δάκρυα· νὰ μὴ μαλάξῃ καὶ τοῦ σκληροτέρου πολίτου τὴν
ψυχὴν εἰς συμπάθειαν τῆς πατρίδος, καὶ νὰ μὴν ἐξάψῃ εἰς
τὰς ψυχὰς ὄλων τῶν εἰς τὴν συνέλευσιν παρευρισκομένων
τὸν θεῖον ἐνθουσιασμόν. Μόλις λοιπὸν ἐτελείωσεν ὁ ῥήτωρ
τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἐπεσφράγισε μὲ τὸ παράδειγμα τῆς
ἰδίας του συνεισφορᾶς, τόσον ἀδροτέρας, καθ' ὅσον ἀπετέλει
ὅλην τὴν χρηματικὴν περιουσίαν του, συνισταμένην εἰς
ὀκτῶ λίρας στερλίνας, καὶ ἀμέσως ἄρχονται οἱ ἐνθουσια-
σμένοι πολῖται νὰ συνεισφέρωσιν. Ὁ ἤσυχος πολίτης, ὁ
στρατηγός, ὁ πολιτικός, ἐκάστης τάξεως καὶ ἐκάστου
ἐπαγγέλματος ἄνθρωποι, ἐφιλοτιμοῦντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ
ἀμιλλῶντο τὴν καλὴν καὶ ἀξιέπαινον ἀμιλλαν, τίς νὰ
συνεισφέρῃ περισσότερα, τίς νὰ φανῇ ἐλευθεριώτερος τοῦ
ἄλλου πρὸς τὴν πατρίδα. Ὁ στρατηγός, ὁ στρατιώτης ἐξε-

ζώνοντο τὰ ξίφη, ἔβγαλον ἐκ τῆς ζώνης τὰς χρυσᾶς ἢ ἀργυρᾶς πιστόλας, καὶ τὰς ἐπρόσφερον εἰς τὴν πατρίδα· αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίσθησαν τοσάκις ὑπὲρ αὐτῆς ἐναντίον τοῦ βαρβάρου ἐχθροῦ. Οἱ ἀθάνατοι τοῦ Μεσολογγίου ἥρωες ἔδειξαν κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν ὅτι εἶναι ὄχι μόνον πολεμισταί, ἀλλὰ καὶ πατριῶται ἄριστοι, συνεισφέροντες πλουσίως καὶ χρήματα καὶ ὄπλα. Κάνεις τῶν εἰς τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην συνέλευσιν παρευρεθέντων δὲν κατεδέχθη νὰ μὴ συνεισφέρει τὸ κατὰ δύναμιν· καὶ ἔβλεπέ τις τὸν μὲν προσφέροντα χρήματα, τὸν δέ, ὠρολόγιον χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, τὸν δέ, καλαμάριον ἀργυροῦν, τὸν δέ, πολύτιμον δακτυλίδιον, καὶ ἄλλον ὁμολογίας ἔθνικᾶς ἢ διαταγᾶς. Πολλοὶ ἐπρόσφερον τοὺς ἵππους των μὲ ὅλα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τινες ὀλοχρῦσως στολισμένους, καὶ ἄλλοι ὀλόχρυσα ἐνδύματα. Ἐν συντόμῳ πλούσιος, πτωχός, ὅλοι συνεισέφερον, καθ' ὅ, τι καὶ καθ' ὅσον ἕκαστος ἐδύνατο. Ὁ ἐνθουσιασμός διεδόθη καὶ εἰς τοὺς μὴ παρευρεθέντας εἰς τὴν συνέλευσιν· καὶ ἦτο πρᾶγμα θαυμαστὸν νὰ βλέπη τις καὶ περὶ τὸ δειλινὸν ἕως ἑσπέρας πανταχόθεν συρρέοντας τοὺς πολίτας εἰς τὴν συνεισφοράν. Παιδιά δέκα καὶ δώδεκα χρόνων ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ προχείρου διορισθεῖσαν ἐπιτροπὴν, καθημένην εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ περιτριγυρισμένην ὑπὸ τόσου λαοῦ, χειροκροτοῦντος καὶ εὐφημοῦντος εἰς ἕκαστην προσφοράν, νὰ προσφέρωσι καὶ αὐτὰ τὰ ἀθῶα καὶ ἄκακα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὰ δῶρα των· ὡς καὶ ἐν παιδίον, τὸ ὁποῖον ζῆ πωλοῦν εἰς τοὺς δρόμους νερόν, ἢ ζητοῦν ἐλεημοσύνην, ἐπρόσφερε καὶ αὐτὸ τὸ πτωχόν, ἀλλὰ φίλον τῆς πατρίδος τέκνον, δύο τάλληρα, καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη ἐκίνησε πολλοὺς θεατὰς εἰς δάκρυα, καὶ τις τῶν ἐν Μεσολογγίῳ, τοῦ ὁποῖου ἔργον ἦτον ἐπὶ τῆς πολιορκίας νὰ ρίπτῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν βόμβας, ἐπρόσφερεν ὅσα εἶχε, 200 δηλαδὴ γρόσια εἰς μίαν διαταγὴν καὶ δύο ρουμπιέδες. Στρατιώτης δέ τις τακτικὸς ἀσθενῶν ἐπρόσφερεν ὅλην του τὴν περιουσίαν συνισταμένην εἰς ἓν ἀργυροῦν φυλακτῆριον, καὶ ἓν τάλληρον. Πόσοι πτωχοὶ ἐδάκρυσαν, διότι δὲν εἶχον τί νὰ προσφέρωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν πατρίδα! Πόσοι ἄλλοι ἔκλαυσαν διότι δὲν εὕρισκον, εἰς ποῖον νὰ ἐνεχυριάσωσι καὶ αὐτὰ τὰ πλέον χρειώδη πράγματά των, διὰ νὰ μὴ φανῶσι καὶ αὐτοὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν των κατώτεροι! Πόσοι φιλότιμοι φιλο-

πάτριδες ἐπλήγησαν τὴν ψυχὴν, διότι εἶχον προθυμίαν νὰ συνεισφέρωσι πλουσίως, ἀλλ' αἱ δυνάμεις τῶν ἦσαν μικραὶ! ὦ τῆς εὐγενοῦς φιλοτιμίας! ὦ τῶν γενναίων ὑπὲρ πατρίδος αἰσθημάτων! Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις ἀκριβῶς τὰς κατ' αὐτὴν τὴν διαπαντὸς ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν γενομένης πατριωτικῆς τῶν Ἑλλήνων πράξεις· καὶ μάρτυρες τοῦ πράγματος τόσοι ἀλλογενεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα παρόντες, καὶ πολλοὶ συνεισέφερον πλουσίως. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο ἡμέρα λαμπροτάτη. Τόση κίνησις ἐγένετο εἰς τὴν πόλιν, ὡς νὰ ἦγετο καμμία πανήγυρις. Ἡ χαρὰ ἦτο ζωγραφισμένη εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δὲ ἀνάμιγμα ἐκεῖνο ἐνόπλων καὶ ἀόπλων, χωρὶς νὰ προξενηθῆ οὐδεμία ταραχή, οὐδὲ ἡ παραμικρὰ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐνέπνεεν εἰς τὸν θεατὴν χωριστὴν εὐαρέσκειαν. Ὁλος ὁ ἀληθὴς χαρακτήρ τοῦ ἔθνους ἐφάνετο εἰς ὅλην τοὺς τὴν λαμπρότητα ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ ἔνωσις, ἡ ὁμόνοια, ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη ἦσαν θαυμαστά· Πελοποννήσιος, Δυτικοελλαδίτης, Ἀνατολικοελλαδίτης, νησιώτης, ὅλοι ἐθεωροῦντο ὡς ἀδελφοί, καὶ συνέχαιρεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ πράξις αὕτη ἐπαρηγόρησε τὴν τεθλιμμένην πατρίδα· ἐπρόφθασεν ὅπως οὖν τὴν ἀμηχανοῦσαν Διοίκησιν, καὶ ἐχαροποίησεν ὅλους τοὺς καλοὺς πατριώτας. Ἐθνος, τὸ ὅποion ἔχει τοιαῦτα φρονήματα, καὶ τοιαῦτα αἰσθήματα πρὸς τὴν πατρίδα, ποτὲ δὲν ὑποδουλοῦται· καὶ ἂν δυστυχήσῃ κατὰ τι, εἶναι ἱκανὸν νὰ διορθώσῃ τὴν δυστυχίαν. Ἐδειξε πολλάκις, καὶ τώρα πάλιν κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν, ὅτι, ὅταν ὁδηγεῖται καλῶς, καὶ δὲν ταραττεται ὑπὸ διαβόλων, κάμνει μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα. Ἡ Διοίκησις εὗρηκεν ἐν βραχεῖ διαστήματι πόρον ἱκανὸν εἰς τὴν αὐτοπροαίρετον ταύτην συνεισφορὰν καὶ ἐλπίζει πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀπαντήσῃ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας· νὰ παρηγορήσῃ τοὺς γυμνοὺς καὶ ἐνδεεῖς στρατιώτας, οἱ ὅποιοι μικρὰν τινα βοήθειαν προσμένουσιν εἰς ἐξοικονόμησίν των, καὶ εἶναι ἔτοιμοι πάλιν νὰ ὑποδυθῶσι νέον πόλεμον καὶ νέους ἀγῶνας. »

Συμπληρωματικῶς προσθέτομεν τὰ ἐξῆς. Ἐν τῷ β' τόμῳ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Διονυσίου Ῥώμα (Ἀθή-

νησι, 1906), άπαντᾶ ἔν σ. 304-312, μακρὰ ἐπιστολὴ τῆς κατὰ τὸν Ἐγῶνα ἐν Ζακύνθῳ Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Βιάρων Καποδίστριαν, χρονολογουμένη ἐκ Ζακύνθου τῆ 4ῃ Ἰουλίου 1826. Τὸ πρωτόγραφον ἀπόκειται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, ὑπ' Ἀρ. 6792· μετὰ τὸ Ἰταλικὸν δὲ τοῦτο κείμενον παρατίθεται μετάφρασις, ἣς τὸ ἀφορῶν τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν μέρος ἔχει ὡς ἑξῆς·

« Ἐκ τῆς ἐγκλείστου μεταφράσεως προσφάτου ἐκθέσεως ἐκ Ναυπλίου, χθὲς ληφθείσης ἐνταῦθα, δύνασθε νὰ ἐννοήσητε τὸ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐπικρατοῦν σήμερον πνεῦμα καὶ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν, ὅπως ἐμψυχώσωσι καὶ ὀδηγήσωσιν αὐτὸ ὅπου ἡ σωτηρία τῆς τιμῆς τῆς Πατρίδος καὶ τὸ ἱερὸν καθήκον τῆς θρησκείας καλεῖ αὐτούς... Ἐπὶ τούτοις δεχθῆτε τὰ αἰσθήματα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς μάλλον ἐκδεδηλωμένης ἐγκαρδιότητος ἡμῶν, μεθ' ἣς ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ εἴμεθα. »

Μετάφρασις ἐκθέσεως, σταλείσης ἐκ Ναυπλίου εἰς Ζάκυνθον ὑπὸ χρονολογίαν 12/24 Ἰουλίου 1826·

« Τὴν πρώτην τρέχοντος μηνός, οἱ ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου σωθέντες ἥρωες, παρατηρήσαντες τὰς καταχρήσεις τῶν Ἀρχηγῶν των καὶ τὰς ἀναρμόστους ἀξιώσεις των, ὠρκίσθησαν ἅπαντες, τὸν ἀριθμὸν χίλιοι πεντακόσιοι, ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ὑποσχεθέντες νὰ μὴ ἀκολουθήσωσι πλέον τοὺς Ἀρχηγούς των αὐτούς πρὶν ἢ ἴδωσι τούτους ἐπανερχομένους εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος· τὴν δ' ἐπιούσαν μὲ τοιαύτην ἀπόφασιν ὑπέβαλον ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, διαμαρτυρόμενοι, ὅτι, ὄντες φίλτατα τέκνα τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἐπομένως πρόθυμοι νὰ χύσωσι τὴν τελευταίαν σταγόνα τοῦ αἵματός των ὑπὲρ ταύτης καὶ τοῦ ἔθνους, ἀφιεροῦσι πρὸς τοῦτο ὅλους τοὺς καθυστερουμένους μισθοὺς των, τοὺς σχετικὸς εἰς τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου. Οἱ στρατιωτικοὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ φρουρίου Παλαμηδίου, ἐγκαταλιπόντες ἐπίσης τοὺς

Ἄρχηγούς των, ὀρμώμενοι ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν πρώτων καὶ κλείσαντες πρὸς τοὺς Ἄρχηγούς τῶν τὰς πύλας τῶν φρουρίων, ὑπέβαλον παραχρήμα καὶ αὐτοὶ ὑπόμνημα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀφίνουσιν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου δέκα μηνιαίους μισθοὺς των, κρατοῦντες μόνον δύο, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐφοδιασθῶσι καὶ νὰ ᾧσιν ἔτοιμοι εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως. Πολλοὶ ἐνάρετοι πατριῶται, διορῶντες τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον, ἔπεισαν τὸν ἄριστον καὶ ζηλωτὴν καθηγητὴν Γεννάδιον, ἐκ Ζαγοράς, νὰ ἀγορεύσῃ πρὸς τὸν λαόν· οὗτος δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἰσελθὼν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ ὑψώματος, παρέστησε πρὸς τὸν λαὸν τὴν κρίσιμον θέσιν τῆς Πατρίδος καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους· συνεκλόνησε τὴν δημοσίαν προσοχὴν διὰ τοῦ εὐγλωττοτάτου τῶν παραδειγμάτων, προσφέρων πᾶσαν τὴν περιουσίαν του, περιεχομένην ἐντὸς βαλαντίου καὶ συνισταμένην εἰς ἑπτὰ λίρας στερλίνας, προσφέρων δὲ καὶ ἑαυτὸν, ὅπως γένηται θύμα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἔθνους. Ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀρίστου Γενναδίου ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προὔξενησε τοσαύτην αἴσθησιν ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὥστε ὅλοι ἤρχισαν νὰ κλαίωσι καὶ νὰ χύνωσιν ἀφθονώτατα δάκρυα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος· οὕτω δὲ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐποτίσαμεν διὰ τῶν ἡμετέρων δακρύων τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπου εἶχε τελεσθῆ ἡ ἅγια λειτουργία. Μετὰ τὴν ἅγιαν ταύτην τελετὴν, ὁ λαός, πλήρης συντριβῆς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, μετέβη εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου καὶ ἕκαστος κατέθεσεν ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἀναγκῶν ὃ, τι ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ, τόσον αὐθορμήτως καὶ μετὰ τοσαύτης συγκινήσεως, ὥστε ἐθεάθησαν μεγάλοι καὶ μικροί, πλούσιοι καὶ πτωχοί, πεπαιδευμένοι καὶ ἄμαθεῖς, κυβερνῶντες καὶ στρατιωτικοὶ νὰ σπεύδωσιν εἰς τὰς προσφοράς, καταθέτοντες τίς μὲν ὄπλα, τίς δὲ χρήματα, τίς χρυσόν, τίς ἄργυρον καὶ τίς πολυτίμους λίθους καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ὥστε κατέστησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φαεινότεραν ἐξ ὅσων ἔλαμψαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης. Αὐτοὶ οἱ στρατιῶται ἐθεάθησαν, σχίζοντες τὰς χρεωστικὰς τῶν μισθῶν των ἀποδείξεις τῆς Κυβερνήσεως, νὰ προσφέρωσι παντοειδῆ αὐτοῖς ἀνήκοντα ὄπλα· τοιοῦτοτρόπως δέ, παρὰ τὴν ἐθνικὴν πενίαν, κατετέθη εἰς τὴν πλατεῖαν ἐντὸς βραχυτάτης

ώρας τὸ ἰσάξιον ποσοῦ μείζονος τριακοσίων χιλιάδων γροσίων. Τώρα δύναται τις νὰ θεωρήσῃ βέβαιον, ὅτι ἔστει-
 ρεώθη ἡ ἔθνικὴ ἀναγέννησις, διότι τώρα μόνον ὁ λαὸς
 ἀφυπνίσθη ἐκ τοῦ ληθάργου του καὶ ἔγνω ἐπὶ τέλος τὰ
 ἔθνικὰ δικαιώματά του, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πλέον
 φόβος καταχρήσεων καὶ ἰδιοποιήσεων, διότι οὐδεμίαν θέλει
 λαμβάνεσθαι ἀπόφασις, χωρὶς νὰ δημοσιεύηται πρότερον
 ἐπισήμως πρὸς κοινὴν γνῶσιν. Εἰς τὰς 9 τρέχοντος ὁ ἱερο-
 κήρυξ Νικόδημος, εἰσελθὼν εἰς τὴν προρηθείσαν πλατείαν
 τοῦ Πλατάνου καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος, ἐζω-
 γράφισε μὲ τὰ ζωηρότερα τῆς εὐγλωττίας χρώματα τὴν
 βεβήλωσιν τῶν ναῶν, τὰς καταστροφὰς καὶ τὸν ἐξανδρα-
 ποδισμόν τῶν ἀθῶν παρθένων, τῶν νηπίων καὶ τῶν
 ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν πεσόντων θύματα τοῦ αἰμοβόρου ἐχθροῦ
 ἡμῶν, διὰ δὲ τῆς ὀμιλίας του ἐπὶ τοσοῦτον ἐξήγειρε τὸν
 ἐνθουσιασμόν τῶν ἀκροατῶν του, ὥστε πάντες ἐξέπεμψαν
 κραυγὴν, διακοπτομένην ὑπὸ λυγμῶν, ὅτι ἦσαν μᾶλλον ἔτοι-
 μοι ν' ἀποθάνωσιν ἐνδόξως καὶ ἐντίμως ἐπὶ τῆς πατρίδος
 γῆς, ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τοῦ ἰδίου Ἔθνους, ἢ νὰ ζῶσιν ὑπὸ
 τὴν μάστιγα ἐπαισχύντου δουλείας, ἀναξίας τῆς ἀξιοπρε-
 πείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκολούθως ἀνεπέμφθη ἐπίσημον
 ἀνάθεμα κατὰ παντός, ὅστις ἐν τῷ μέλλοντι ἤθελε τολμήσει
 νὰ διαπράξῃ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ἔθνικὴν σωτηρίαν κατα-
 χρήσεις. Τὴν δεκάτην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὠμίλησεν ἐκ
 νέου πρὸς τὸν λαὸν ὁ ἄξιος πατριώτης καθηγητῆς Γεννά-
 διος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Τὴν δ' ἐπιούσαν ὁ αὐτὸς
 καθηγητῆς Γεννάδιος, συνήγαγε πάντας τοὺς μαθητὰς τῶν
 δημοσίων σχολείων, πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν καὶ ἡλικίας
 ἀπὸ δέκα ἐτῶν καὶ ἄνω, καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον
 τῆς ἄνω μνησθείσης δημοσίας πλατείας, φέροντας τὴν
 Ἐθνικὴν Σημαίαν ἐπὶ κοντοῦ καὶ κρούοντας τὸ στρατιωτι-
 κὸν τύμπανον, τὸ ὁποῖον συνήθροισεν ὅλον τὸν λαόν· ἐκεῖ
 δὲ ἀναβάς ἐπὶ ὑψώματος, ἀπήγγειλε λόγον, πλήρη ἐνθου-
 σιασμοῦ καὶ ἐνεργείας, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὁποῖου οἱ
 νεανίσκοι ἐγονυπέτησαν καὶ μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας πρὸς
 τὸν οὐρανόν, ἀπήγγειλαν μεγαλοφώνως τὰ ἑξῆς. Ὁ Κυβερ-
 νῆται, στρατηγοί, στρατιῶται, ἄνδρες πολιτικοὶ καὶ στρα-
 τιωτικοί, κινηθῆτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ Αἰγυπτίου σατράπου·
 σπεύσατε νὰ ἐκδικήσητε περιφανῶς τὸ ἀθῶν αἷμα τῶν
 ἀθῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, νηπίων καὶ παρθένων· σὰς ἐξορκί-

ζομεν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἐν τῷ γλυκεῖ αἰσθή-
 ματι τῆς Πατρίδος ἡμῶν νὰ μὴ μένητε ἀδιάφοροι εἰς τὸν
 ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλέως, ἐὰν ἀμελήτε τὸ καθῆκον καὶ
 τὴν τιμὴν, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ φλέγωσι τὰς καρδίας σας,
 τὸ αἷμα ἡμῶν νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν κεφαλῶν σας, καὶ
 κατηραμένη ἔστω αἰωνίως ἡ μνήμη σας. Τότε ὁ λαός,
 χύνων δάκρυα, ἔκαμε ν' ἀντηχήσῃ ὁ ὀρίζων, κραυγάζων
 τρὶς Ἄμην. Περὶ τὴν 11ην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ
 προειρημένος Γεννάδιος ὠμίλησε τὸ τέταρτον ἐνεργητι-
 κώτατά πρὸς τὸν λαόν, καταλήξας ὡς ἐξῆς· Ὀπλισθητε,
 ὦ Ἕλληνες, ὅπως ἀπαντήσητε τὸν ἐχθρόν· δράμετε εἰς τὰ
 ἵπποστάσια τῶν πλουσίων καὶ, ἐφοδιασθέντες διὰ τῶν
 ἵππων των, σχηματίσατε σῶμα ἄξιον ν' ἀποκρούσῃ τὸ
 Αἰγυπτιακὸν ἵππικόν, ἵνα οὕτως οὐδὲν λείπη ἀπὸ τὸ θάρρος
 καὶ τὸν ἱερόν ἐνθουσιασμόν σας. Παραχρήμα ὁ λαὸς
 ἔδραμε νὰ συναθροίσῃ πάντας τοὺς ἵππους τοῦ Ναυπλίου,
 τόσον δὲ δραστήριον ὑπήρξε τὸ κίνημα, ὥστε, ἐντὸς δύο
 ἡμερῶν, τριακόσιοι ἵπποι καὶ δισχίλιοι πεζοί, μεταξὺ τῶν
 ὁποίων συγκατελέγοντο οἱ μεθ' ἡρωϊκῆς ἀμιμῆτου ἀνδρείας
 ὑπερασπίσαντες τὰ τεῖχη τοῦ Μεσολογγίου, εἶναι ἕτοιμοι
 νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ
 ἐχθροῦ. Ὁ τρόπος οὗτος [τοῦ Γενναδίου] δὲν παύει νὰ
 ἐνθαρρύνῃ τὸν λαόν, πολλοὶ δὲ ῥήτορες σπεύδουσι νὰ ἐμψυ-
 χώνωσιν αὐτὸν ἐν τε τῷ Ναυπλίῳ καὶ παρὰ τοῖς ἐκτὸς τῶν
 τειχῶν αὐτοῦ στρατεύμασιν. Αἱ πατριωτικαὶ αὐταὶ ἀρχαὶ
 καὶ ὁ ἀπανταχοῦ ἐξεγερθεὶς ἐνθουσιασμός τοῦ ἔθνους
 ὑπόσχονται εἰς πᾶσαν φιλελευθέραν καὶ ἀγαπῶσαν τὴν
 Πατρίδα ψυχὴν βασιμωτάτην ἐλπίδα μελλόντων αἰσίων
 γεγονότων. Αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις συνηνώθησαν ὅσον οὐδέ-
 ποτε μετ' ἐγκαρδιωτάτης εἰλικρινείας. Εἰς οὐδὲν πλοῖον
 ἐπιτρέπεται ν' ἀποπλεύσῃ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς
 Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ναυάρχου Μιαούλη. Ὅλα τὰ πλοῖα
 τῶν Σπετσῶν συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου οἱ
 Σπετσιῶται μετεβίβασαν τὰς οἰκογενείας των. Ὁ στόλος
 ἡμῶν ἐξ 140 πλοίων μετὰ τῶν πυρπολικῶν του εἶναι ἕτοι-
 μος, συγκείμενος ἐξ Ὑδραίων, Σπετσιωτῶν καὶ Ψαριανῶν.
 Ἡ Ὑδρα ἐξησφαλίσθη ὑπὸ ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ τακτικῶν καὶ
 ἀτάκτων δυνάμεων, ἐτοίμων νὰ κινηθῶσι κατὰ τὰς περι-
 στάσεις. »

“Ὅπως τις διατιμήσῃ ἀσφαλῶς τὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου δέον νὰ ἔχη ὑπ’ ὄψει ὅτι ἡ ἐκ Ναυπλίου ἔκθεσις εἶναι ἐξ ἐπισήμου πηγῆς, ὡς μαρτυροῦσι καὶ ἄλλα ἐν τῷ βιβλίῳ τοιαῦτα ἔγγραφα, καὶ αὐτὴ ἡ φρασεολογία του. Τὰ δὲ ἐν ἀρχῇ, περὶ ὀρκισμοῦ δῆθεν, καὶ αὐταπαρνήσεως, καὶ ἀφοσιώσεως τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, εἶναι ἄτεχνα κατασκευάσματα ἀπολογητικὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀποβαλόντων πᾶν κύρος καὶ πᾶν γόητρον. Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καὶ τὸ ἀνωτέρω φωραθὲν χωλὸν πρόσχημα, τὸ πρὸς δικαιολογίαν τῆς τότε κυβερνητικῆς χαυνότητος, ὅτι ὁ Γεννάδιος ἐπελήφθη τοῦ ἡρωικοῦ του κατορθώματος πεισθεὶς δῆθεν ὑφ’ ἐτέρων. Ἐκ τῶν προειρημένων ὅμως προκύπτει ἀριδῆλως ὅτι ἡ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τελεία παραλυσία τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἐν γένει οἰκτρὰ τῶν πραγμάτων κατάστασις, ἡ φιλαυτία, ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ ἔλλειψις παντὸς ὀργανισμοῦ καὶ παντὸς σχεδίου, αἱ ἔριδες καὶ αἱ ἀντεγκλήσεις, ἐγένοντο ἡ αἰτία τῶν τότε ἐσχάτων κινδύνων τῆς Πατρίδος. Ἐκ τοῦ κυκεῶνος δ’ ἐκείνου καὶ τῆς ἀνεμοζάλης ἐξέρχεται ἄγνός, φιλάγαθος, ἀφιλοκερδής, ἐν ἀπροσποιήτῳ αὐταπαρνήσει καὶ φιλοπατρία ἀδόλω, μόνος ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτοῦ προεξέχει τῷ ὄντι ὡς τὸ « φαεινότερον τῶν ὄσων ἔλαμψαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης. »

Ο ΠΕΡΙ Ν. ΣΚΟΥΦΟΥ ΜΥΘΟΣ

Τὸ δεύτερον μύθευμα εἶναι ὅτι ὁ δημηγορήσας καὶ ἀνδραγαθήσας ἐν Ναυπλίῳ ἦν, οὐχὶ ὁ Γεννάδιος, ἀλλ’ ἕτερός τις ὀνόματι Ν. Σκούφος. Ἀπίστευτον φαίνεται ὅτι ἐστάθη δυνατόν νὰ προκύψῃ, ἔστω καὶ ἐν παραβύστῳ, παράκρουσις τόσῳ καταφανῆς. Ἄλλ’ αὕτη δὲν εἶναι ἡ μόνη

περίστασις καθ' ἣν τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως παρεμορφώθησαν, ἀναμένοντα νῦν ἐπιστήμονα ἱστορικόν, ὅστις ν' ἀνορθώσῃ καὶ ἀφηγηθῇ αὐτὰ ἀδεκάστως. Ὅφειλομεν ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ προκείμενον παραδοξολόγημα μετέχει καὶ τοῦ ἀστείου, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως γίνεται δῆλον· καὶ διὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἤξιζε τὴν εἰς αὐτὸ προσνεμηθεῖσαν βαρύτητα διὰ τῆς ἀξιολόγου τᾶλλα διατριβῆς ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Γενναδίου, ἧς ἐμνήσθημεν ἤδη (ἐν Προλόγῳ), καὶ ἧς ποιούμεθα ἐν μέρει χρήσιν ἐν τοῖς ἐξῆς⁵⁷.

Ἴδου δὲ πῶς προέκυψε καὶ πάλιν πρὸς στιγμήν μυθος πρὸ ἑκατὸν ἔτων τεθαμμένος εἰς ἐφήμερον καὶ δυσεύρετόν τι δημοσίευμα. Ὡς εἶδομεν ἤδη (Σημ. 42) ὁ κ. Μ. Γ. Λαμπруνίδης, ἐν τῷ περὶ Ναυπλίας ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγράμματι τοῦ 1898 ἀφηγεῖται πιστῶς καὶ ὀρθῶς τὰ ὑπὸ τὴν Πλάτανον ἱστορικὰ συμβάντα. Μετὰ τινὰ ἔτη, τῷ 1904, ἐν ἄρθρῳ τοῦ Ἰου τεύχους τῆς Ἀρμονίας, ἀναδημοσιευθέντι δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις τῆς 25 Μαρτίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐπα-

⁵⁷ Ἴδου τὸ προοίμιον τοῦ ἐν λόγῳ φυλλαδίου, τοῦ ἀνασκευάζοντος τὰ τῆς διατριβῆς τῆς ἐπιγεγραμμένης Σκηναί πατριωτικαὶ ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὴν κρισιμωτάτην περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος. — « Ὁ συγγραφεύς, κ. Μιχαὴλ Γ. Λαμπруνίδης, εἶνε ἤδη γνωστός διὰ τὰς ἐνδελεχεῖς αὐτοῦ μελέτας, καὶ τὰς δημοσιεύσεις τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας. Διὸ καὶ ὀφείλονται αὐτῷ χάριτες ὅτι διδάσκει ἡμᾶς, τοὺς ἐν ἠθικῇ χαυνώσει καὶ ἐκνευρισμῷ διατελοῦντας νῦν [1905], διὰ ποίων ἀγῶνων καὶ θυσιῶν ἀναζῶσι καὶ ἀναδεικνύονται τὰ ἔθνη, τὰ διεκδικοῦντα βίον ἐλεύθερον, καὶ ἐπιφανῆ ἐν τῇ χορείᾳ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν θέσιν. Τὴν διατριβὴν ἐκείνην ἐνέγνωσα μετὰ πόθου καὶ κατανύξεως, καὶ ὡς Ἕλλην, ἐφιέμενος πατρίδος μεγάλης καὶ εὐδαίμονος, καὶ ὡς υἱὸς τοῦ ἀσιδίου πρωταγωνιστοῦ τῶν σπουδαιοτάτων καὶ συγκινητικῶν συμβάντων, ἅτινα γλαφυρῶς πάνυ ἱστορεῖ ὁ ἡμέτερος λόγιος καὶ φιλόπατρις συγγραφεύς. Ἄν δ' ἐπιχειρῶ νὰ καθυποβάλω συμπληρωματικὰς τινὰς εἰδήσεις καὶ ἐπανορθώσεις, πράττω τοῦτο, καὶ ἐξ ἱεροῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον τοῦ πράγματος, καὶ διὰ τὴν πεποίθησιν ἣν ἔχω, ὅτι αὐτὸς ὁ εὐσυνείδητος ἱστορικός προαιρεῖται τὴν ζήτησιν τῆς αὐστηρᾶς ἀληθείας. Ταύτην πιστεύω ὅτι ἠτύχησα ν' ἀκριβῶσω, ἐμβαθύνας εἰς τὴν μελέτην τῶν κατὰ τὰ συμβάντα ἐκείνα, καὶ ἀναδιφῆσας πάσας τὰς σχετικὰς πηγὰς. »

νέρχεται πλατύτερον (καθ' ἣν διήγησιν ἀνατυποῦμεν, σ. 89) εἰς τὰ συμβάντα ἐκεῖνα λαμβάνων ὡς βάσιν τῆς διηγήσεώς του (ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ)⁵⁸ ἐπιστολὴν τινα γραφείσαν ἐκ Ναυπλίου ὑπὸ τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ Ῥόσχη (Roche), καὶ δημοσιευθεῖσαν ἐν τοῖς Documents relatifs à l'état présent de la Grèce⁵⁹. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Ῥόσχη, ἣς ὁ κ. Λαμπρυνίδης παραθέτει περικοπὰς τινὰς ἐν παραφράσει, ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς.

« Ὁ Ν. Σκουφος, νεαρὸς Ἑλληὴν μὲ ἀξίαν καὶ μεγάλας ἐν τῷ μέλλοντι ἐλπίδας, προσεφώνησε τὸν λαὸν ἐν τῇ πλατεῖᾳ τῆς Πλατάνου, καί, καταθέσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος ἱκανὸν χρηματικὸν ποσόν, εἶπε· Ὁ Φίλοι συμπολιταί, ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι ἔχω. Βλέπω μεταξὺ ὑμῶν, Ἑλληῆνες,

⁵⁸ Τὸ σημειῶδες εἶναι ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Λαμπρυνίδης φαίνεται πιστεύσας εἰς τὸν περὶ Σκούφου μῦθον, οὗ ἐμνήσθη μόνον παροδικῶς· διότι ἀφηγούμενος (σχεδὸν συγχρόνως) τὰ περὶ τινος πρόσφυγος, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Κυδωνιῶν, πάλιν ὁμιλεῖ (ἐν ταῖς Ἀθήναις τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1904) περὶ Γενναδίου ὡς πρωτοστατήσαντος ἐν Ναυπλίῳ· « Κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, τῆς 8ης Ἰουνίου 1826, καθ' ἣν, μετὰ θερμὴν καὶ πλήρη πατριωτισμοῦ ὁμιλίαν τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους ἀειμνήστου Γενναδίου συνέστη ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀὐτοπροαιρέτου Συνεισφορᾶς, ἣτις καθιδρυθεῖσα ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας τοῦ Στρατῶνος ὑψουμένης γηραιᾶς Πλατάνου, ἐδέχετο τοὺς ἐκουσίους ἐράνους τῶν πολιτῶν ὑπὲρ τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς ἀγωνιζομένης τότε Ἑλλάδος, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ ἡ ἀτυχὴς Πανώρρη [ἢ διὰ τὴν ἄκραν αὐτῆς πενίαν Ὑρωκοῦσταίνα ἐπικληθεῖσα]. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κήρυκος Παράσχου, ὅστις ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκάλει τὸν λαὸν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πλατάνου, ὑπήκουσε καὶ ἡ φυγὰς τῶν Κυδωνιῶν, ἣτις ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς Πλατείας, ὅθεν ἤκροᾶτο τοῦ Διδασκάλου, σπεύδει, καί, διασχίσασα μετὰ πολλῆς δυσκολίας τὸ ἀσφυκτικῶς πληροῦν τὴν πλατεῖαν πλῆθος, προσέρχεται πρὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀποθέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν εἰσφορῶν τὸ ἀργυροῦν αὐτῆς δακτύλιον, καὶ ἐν γρόσιον, ὅπερ μόνον ἐπιμελῶς ἔκρυπτεν εἰς τὸ στήθος αὐτῆς. Ἀφθονα δάκρυα καὶ ζωηραὶ ἐπευφημίαι παντὸς τοῦ παρισταμένου λαοῦ διεδέχθησαν τὴν ἐξόχως πατριωτικὴν ταύτην σκηνήν. »

⁵⁹ No. 11 p. 30 καὶ No. 3 p. 46. Τῆς σειρᾶς ταύτης ἐξέδωκε τὸ Φιλελληνικὸν Κομιτάτον, ἐν Παρισίοις, 1824-29, ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Διδότου, δέκα φυλλάδια εἰς 8ον, καὶ εἶναι νῦν πάντα δυσεύρετα. Ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀντιτύπου παραθέτομεν τὸ Γαλλικὸν κείμενον ὡς ἐξῆς· On rapporte (de Nauplie) le fait suivant (Lettre du général Roche). N. Scouffo, jeune Grec

ἀνθρώπους πλουσίους· ἂν τὸ χρυσίον προτιμῶσι τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, προσφέρω νὰ τοῖς πωλήσω ἑαυτόν, καὶ καταθέτω τὸ τίμημα ἀνθ' οὗ θὰ με ἠγόραζον, ἵνα συγκροτηθῇ τὸ ποσὸν ὠρισμένον εἰς πληρωμὴν τῶν προμάχων τοῦ Μεσολογγίου, οἵτινες προσδοκῶσι μόνον μικρὸν ἐπίδομα ἀπέναντι τῶν μισθῶν δεκαπέντε μηνῶν, οὕτως ὥστε ν' ἀγοράσωσιν ὄπλα καὶ πορευθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνθουσιασμὸν τοῦ φιλοπάτριδος τούτου συνεμερίσθησαν πάντες οἱ χρηστοὶ πολῖται, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὥρων τὸ ἥμισυ τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ κατετέθη ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος. Τὴν ἐπαύριον νεαραὶ Ἑλληνίδες προσέφεραν τὰ κοσμήματα αὐτῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀναγκαίου ποσοῦ. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας τετρακισχίλιοι ἀνδρεῖοι Σουλιῶται καὶ Ῥουμελιῶται ἐπρόκειτο νὰ κινήσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐξακισχίλιοι Σπαρτιάται ἦσαν ἐπίσης ἔτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἀλλ' ἀνέμενον, στερούμενοι τροφῶν. »

Καὶ ἐν πρώτοις, ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τίς ἦτο ὁ Ῥόσχης. Διότι ἀπαράβατος κανὼν ἐν ταῖς ἱστορικαῖς ἐρεῦναις εἶναι ἡ ἀκρίβωσις τοῦ ποιοῦ τῶν παρεχόντων τὰς ὑπὸ ἔλεγχον εἰδήσεις. Ὁ στρατηγὸς Roche εἶχε σταλή εἰς Ναύπλιον ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου

de mérite et de la plus grande espérance, a harangué le peuple sur la place du Platane, et déposant sur l'autel de la patrie une somme considérable d'argent, il dit : « Mes chers concitoyens, c'est là tout ce que je possède ; je vois parmi vous, Hellènes, des hommes riches ; s'ils tiennent plus à l'or qu'à l'indépendance de la patrie, j'offre de leur vendre ma personne, et je dépose le prix qu'on donnera de moi pour former la somme destinée à solder nos braves de Missolonghi (*sic*), qui n'attendent qu'un faible acompte de quinze mois de leur paie pour s'acheter des armes et marcher contre l'ennemi. » L'enthousiasme de ce brave fut partagé par tous les bons citoyens et, en peu d'heures, la moitié de la somme due a été déposée sur l'autel de la patrie. Le lendemain les jeunes femmes grecques apportaient à l'envi leurs bijoux pour compléter la somme voulue. Peu de jours après, quatre mille des braves Souliotes et Rouméliotes devaient se mettre en route pour aller au devant de l'ennemi. Six mille Spartiates étaient également prêts à marcher ; mais ils attendaient, faute de vivres.

πρὸς διανομὴν τῶν ἐκ Γαλλίας φιλανθρωπικῶν εἰσφορῶν. Κρυφίως δ' ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, τότε γνωστοῦ ὡς Δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, ἵνα ἐνεργήσῃ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ὑπὲρ ἐκλογῆς τοῦ δευτεροτόκου αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ Δουκὸς Νεμούρ, ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ῥόσχος ἦτο ἀγαθὸς τὰ ἄλλα καὶ φιλέλλην Γάλλος, ἀλλὰ κᾶπως ἐπιπόλαιος, καὶ ἥκιστα κριτικός. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι, διανέμων εἰς τοὺς τυχόντας ὠρολόγια καὶ ὄπλα καλλιτεχνικῶς εἰργασμένα, θὰ ἐπετύγχανε τοῦ ποθομένου. Ὁ σκοπὸς τοῦ οὗτος ἀπέτυχε, καὶ διὰ τὴν πείσμονα ἀντίδρασιν τῆς Ἀγγλίας, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν τοῦ Ῥόσχη κουφότητα. Ταύτης ἕνεκα εὐρέθη περιστοιχισμένος ὑπὸ ἀναξιόπιστων ὀδηγῶν, οἵτινες ἐλάμβανον μὲν ὠρολόγια, ὄπλα, καὶ χρήματα, ἀνταπέδιδον δὲ τῷ « κουτοφράγκῳ » τραγελάφους δίκην πληροφοριῶν. Ταῦτα πιστοῦνται, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων, καὶ ἐξ ἀξιόπιστων ἀφηγήσεων τῶν τότε ἐκεῖ παρευρεθέντων⁶⁰.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ τοῦ Ῥόσχη φαίνεται γραφεῖσα

⁶⁰ Ὁ Τρικούπης (γ', 193-4) λέγει ἐν ἄλλοις ὅτι τὸ ἐν Παρισίοις Κομιτάτον παρήγγειλε τῷ Ῥόσχη « ν' ἀπέχη τῶν πολιτικῶν· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅστις ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον μεσοῦντος τοῦ Ἀπριλίου, ἐβάδισεν ὁδὸν ἐναντίαν τῆς τελευταίας ταύτης ἐντολῆς... Ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶπεν ὑπὸ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κουντουριώτην, τὸν Μαυροκορδάτον καὶ δύο τρεῖς φίλους αὐτῶν ὅτι εἶχε μυστικὴν ἐντολὴν νὰ ἐνισχύσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σχέδιον, καὶ ὅτι εἰς πραγματοποίησιν αὐτοῦ ἔβλεπε κατάλληλον τὴν ὥραν... Ἐφερε δὲ καὶ πολυειδῆ δῶρα, ἐξ ὧν διένειμε καὶ εἰς τινάς. Ἐξ αἰτίας τῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος τὸ πρᾶγμα κατήντησε σπουδαῖον καὶ ἐπικίνδυνον, καὶ ἔφερε διαίρεσιν εἰς τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν. » Καὶ κατωτέρω (δ', 11) προσθέτει ὅτι οὐδ' ὁ Γάλλος Φαβιέρος ἤθελε νὰ μετέχη τῶν σχεδίων τούτων τοῦ Ῥόσχη. Λέγει καὶ ὁ Πρόκης (μεταφρ. Ἀντωνιάδου, β', 58): « Ὁ στρατηγὸς Ῥόσχος καὶ οἱ ὄπαδοί του ἤγειραν σφοδρῶτατος μομφάς, ἀλλ' αὐταὶ διευκόλυναν ἰμόνον τὸ Ἀγγλικὸν κόμμα. » — Λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς καὶ ὁ ὀξυνούστατος καὶ ἀδέκαστος Χάου: « General Roche being most simple and open hearted he disclosed too readily his schemes... But the Greeks were too keen for him; they tickled him with flattery, until they made him disclose all his schemes; received with smiles and thanks the watches, medals, pistols, and other presents which he made them, and then pursued their own course. » *Sketch of the Greek Revol.* p. 270.

ὀλίγον μετὰ τὰ συμβάντα τῆς 8ης Ἰουνίου 1826. Ἡ δὲ ἀφήγησις ἐγένετο προδήλως, οὐχὶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τῶν συμβάντων, ἀλλ' ἐκ προφορικῆς ἀνακοινώσεως μετὰ ταῦτα. Πρὸ πάντων ὅμως ἐφιστῶμεν τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν εἰς τὴν πλοκὴν τῆς διηγήσεως τοῦ Ῥόσχη, ἣς ἡ ὥς πρὸς τὰ ἄλλα ἀκρίβεια καὶ συμφωνία μὲ πάσας τὰς σωζομένας βασίμους ἀφηγήσεις ἐτέρων ἀξιοπίστων μαρτύρων, ἀποδεικνύει τοῦτο· ὅτι ὁ Ῥόσχη παρεπλανήθη μόνον περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ εἰς δὲ ἀποδίδει τὴν γενομένην δημηγορίαν. Ἡ παράθεσις καὶ σύγκρισις τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναμφηρρίστων μαρτυριῶν πείθει ἡμᾶς ὅτι ὁ Ν. Σκουφος, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἔλαβε πρωτοβουλίαν, ἀλλ' οὐδὲ δευτερευόν, οὐδὲ μνείας ἀξιον μέρος ἔσχεν ἐν τοῖς συμβάσι, οὐδ' ἀναφέρεται κἂν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα, ὑφ' ἐτέρου τινὸς τῶν ἐκεῖ τότε παρευρεθέντων, ἢ τῶν ἔκτοτε αὐθεντικῶς τὰ πράγματα ἱστορησάντων. Ὅθεν συμπεραίνομεν ἐπιεικῶς ὅτι ἡ πλημμελὴς αὕτη εἴδησις τοῦ Ῥόσχη εἶναι ἐν τῶν πολλῶν καὶ συχνῶν σφαλμάτων εἰς ἃ ὑπέπεσαν οἱ κατὰ τοὺς τεταραγμένους τότε καιροὺς εὐρεθέντες ἐν Ἑλλάδι ξένοι, σφαλέντες, ἢ ἔνεκα ἀγνοίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἔνεκα παραπειστικῶν εἰσηγήσεων τῶν ἐκπορισθέντων τὰ μειονεκτήματα αὐτῶν ταῦτα⁶¹.

Διότι, ἐπὶ τέλους, ποῦ κρύπτεται ὁ κατὰ τὸν παραπεισθέντα Ῥόσχην πρωταγωνιστὴς Ν. Σκουφος; Πῶς συμβαίνει οὐδὲ κἂν τὸ ὄνομά του νὰ μνημονεύεται; Πῶς δὲν φαίνεται ὡς μέλος τοῦλάχιστον τῆς ὑπὸ τοῦ προεδρεύσαντος Γενναδίου συγκροτηθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν ἑράνων; Τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν ὑπάρχουσιν ἐγγεγραμμένα εἰς τὰς ἐκδοθείσας τότε ἀποδείξεις ἀλλ' οὐδαμοῦ ἢ

⁶¹ Ὁ Φωτάκος (Ἀπομνημ. Ἑλλ. Ἐπαναστ. β', 296) πραγματευόμενος περὶ τῶν τότε ραδιουργιῶν τοῦ Γαλλικοῦ κόμματος, λέγει ὅτι καὶ τοῦ Γκούρα τὰς ἐπιστολάς, ἃς αὐτὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἢ νὰ νοήσῃ, ἐσχεδίαζεν ὁ Ν. Σκουφος.

ὑπογραφή τοῦ Σκούφου! Τὸ μόνον θετικῶς γνωστὸν εἶναι ὅτι εὗρίσκετο παρὰ τῷ Ῥόσχῃ ἐν εἴδει γραμματέως ἢ διερμηνέως, καὶ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι παρέπεισε τὸν εὐπίστον στρατηγὸν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ ἥρωας τοῦ δράματος, φιλοδοξῶν φήμην ἐν Γαλλίᾳ ὅπου προὔτιθετο νὰ μεταβῇ. Ἄλλ' ἐπιθυμοῦμεν νὰ φανῶμεν ὅσον οἶοντε ἐπιεικεῖς, προκειμένου περὶ τεχνάσματος τόσον ἀδεξίου καὶ εὐτελοῦς· διὸ καὶ παραθέτομεν καὶ ἑτέραν λύσιν τοῦ γρίφου. Μετὰ τὸν Γεννάδιον ὠμίλησεν ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος, ὅστις ἐχρησίμευσεν ἐν Ναυπλίῳ ὡς ἡ δεξιὰ του χεῖρ, τρέφων πρὸς αὐτὸν ἀληθινὴν λατρείαν, καὶ πιστὸς διαμείνας μέχρι θανάτου. Ὁ ἐπιπόλαιος λοιπὸν Ῥόσχης, ἀκούσας περὶ τῶν γενομένων, γνωρίζων δὲ καὶ Σοῦτσον καὶ Σκουφον πιθανώτατα ἐνόμισεν ὅτι ὁ Σκουφος ἦν ὁ δημηγορήσας, ἀφοῦ καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πλεῖστα ἐμάνθανε. Καὶ οὕτω ἐπλάσθη ὁ μῦθος. Κατὰ ποίαν δ' ἀκριβῶς στιγμὴν ὠμίλησεν ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς ἐξῆς περικοπῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (ΚΒ', 5, σ. 415-424), ἦν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ τῷ 1829 ἐν Παρισίοις⁶²:

Ὁ ἐνάρετος Γεώργιος Γεννάδιος συγκαλεῖ τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν, καὶ παριστάνει εἰς αὐτοὺς ζωνηρῶς τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· ἐπιστέφει δὲ τὴν ἐκ τῆς δημηγορίας αὐτοῦ ἐντύπωσιν, πρῶτος αὐτὸς προσενεγκῶν διακόσια φράγκα, ἅτινα συναπετέλουν ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν· « Εἶμαι πτωχὸς διδάσκαλος (ἀνέκραξε)· ἰδοὺ πᾶν ὃ, τι ἔχω. Βλέπω ὅμως μεταξὺ ὑμῶν, Ἕλληνες, ἀνθρώπους πλουσίους· ἂν τὸ χρυσίον προτιμῶσι τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, προσφέρω νὰ τοῖς πωλήσω ἑαυτόν, τὴν ἐπιστήμην μου, διὰ τρία ἔτη, καὶ καταθέτω

⁶² Ἡ παραβολὴ τῶν δύο Γαλλικῶν κειμένων καθιστᾷ δῆλον ὅτι ὁ Ἄλ. Σοῦτσος ἐποίησατο χρῆσιν τῶν αὐτῶν σχεδὸν λέξεων, ἅς ὁ Ῥόσχης ὑποθέτει τὸν Σκουφον εἰπόντα. Οὕτω δὲ ὁ Σοῦτσος τρανῶς μαρτυρεῖ ὅτι ὁ

ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος τὸ τίμημα τὸ ὁποῖον θὰ δώσωσι δι' ἐμέ. » Συγκινηθέντες ὑπὸ τῶν λόγων τούτων, οἱ πολῖται ὑπήκουσαν γενναίως εἰς τὴν ἔκκλησιν ταύτην, καὶ ἐφιλοτιμοῦντο συσσωρεύοντες τὰς προσφορὰς τῶν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ βήματος. Οἱ καπιτανέοι, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπεξεδύοντο τὰ ἀργυρόπαστα αὐτῶν ὄπλα. Ἐτεροὶ τινες ῥήτορες, προκύψαντες ἐκ τοῦ πατριωτικοῦ συνεταρισμοῦ, διεδέχθησαν τὸν Γεννάδιον· καὶ πρὸς τὸ ἔσπερας τὸ κίνημα κατέστη τόσον γενικόν, τόσον ἔνθουον, ὥστε καὶ παιδίον τι, ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, ἐθεάθη ἀποσύρων ἐκ τῆς ζώνης του δύο τάλληρα, προῖον ἑνὸς ἔτους περισυλλογῶν, καὶ προσφέρον αὐτὰ μετὰ προθυμίας. Τὴν ἐπαύριον διεδόθη ψευδῶς ὅτι ὁ Ἰθαίμης ἐπήρχετο κατὰ τοῦ Ναυπλίου ἔσπευσμένως. Ἐν τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς [ὁ Π. Σοῦτσος] λαβὼν τὸν λόγον προτρέπει τοὺς μὲν στρατιώτας νὰ συνέλθωσιν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Καραϊσκάκη, τοὺς δὲ εὐπόρους νὰ καταρτίσωσι σῶμα ἱππικόν. Τότε παρουσιάζεται ὁ Γεννάδιος καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. « Πρέπει νὰ ὀπλίσωμεν ὀλόκληρα τάγματα, ἀνεφώνησεν· ἔχομεν ἀνάγκην ἱππικοῦ ἵν' ἀναχαιτίσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ Ἀργολικῷ πεδίῳ. Ἄλλὰ ποῦ θὰ εὔρωμεν τοὺς ἵππους »; — « Εἰς τοὺς σταύλους τῶν προκρίτων », ἀπεκρίθησαν φωναί πανταχόθεν. — « Καὶ ἂν μᾶς τοὺς ἀρνηθοῦν, τί θὰ πράξωμεν »; — « Θὰ τοὺς λάβωμεν διὰ τῆς βίας. » — « Ὑπάγετε, λοιπόν· ἀλλὰ προσέξατε μὴ μιάνητε τὰς χεῖρας μὲ αἷμα συμπολιτῶν. » Μετ' οὗ πολὺ πεντήκοντα κέλητες Ἀραβες παρουσιάζονται εἰς τὴν πλατείαν. Πρῶτος ὁ Μαυροκορδάτος ἔπεμψε τὸν ἰδικόν του. Τὰ πνεύματα πάντων ἠλεκτρίσθησαν· ἄπειροι ἐβελονταὶ προσέρχονται πανταχόθεν. Οἱ Κεφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι, οἱ ἐν Ναυπλίῳ εὐρεθέντες, συναπῆρτησαν δύο σώματα ὑπὸ τὸν Διονύσιον Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Πέταν. Ὁ Περραιβὸς ὀργανίζει φάλαγγα Μακεδονικὴν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς κυριεύει καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς μαλθακῆς Ἰωνίας, ἅτινα, συναθροισθέντα ὑπὸ τὴν Πλάτανον τοῦ Ναυπλίου ἐζήτησαν νὰ εὐλογῆσιν ὁ ἱερεὺς τὴν σημαίαν των.

Γάλλος στρατηγὸς πλημμελῶς προσέειπε τὰ λόγια τοῦ Γενναδίου τῷ οὐδὲν εἰπόντι καὶ οὐδαμῶς συμμετάσχοντι τοῦ ἔργου Σκούφῳ.

Σημειωτέον ἔδω ὅτι ὁ Α. Σουτσοσ ἐγένετο αὐτόπτης ὄσων ἱστορεῖ· μεταξὺ δὲ τῶν μετὰ τὸν Γεννάδιον ἀγορευσάντων ἀναφέρει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Παναγιώτην, τοῦ δὲ Σκούφου ἀγνοεῖ καὶ μόνον τὸ ὄνομα. Τέλος, φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ἐν Παρισίοις Φιλελληνικὸν Κομιτάτον, καὶ ἡ ἐν Ναυπλίῳ Διοίκησις, ἀσφαλῶς διατιμήσασαι τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ, ἀπεφάσισαν ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς 19ης Ἰουνίου λέγουσα περὶ τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου, προστίθισιν· « Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν στρατηγὸν Ῥόσχην, περὶ τῶν πράξεων τοῦ ὁποῖου ἐρρέθησαν πολλά· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομεν σκοπὸν νὰ τὰς ἐξετάσωμεν, μάλιστα μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του. Αἱ πρὸς αὐτὸν ὁδηγίαι τῆς φιλελληνικῆς ἐπιτροπῆς εἶχον βάσιν τὸν πλέον ἄδολον καὶ εἰλικρινῆ φιλελληνισμόν. Μὲ δυσαρέσκεϊάν μας ἐκρούσαμεν αὐτὴν τὴν χορδὴν. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσωμέν τι περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθοῦν ὡς ψευδόφιλοι οἱ συγκροτοῦντες τὴν φιλελληνικὴν ἐπιτροπὴν⁶³. »

Τὸ δὲ Κομιτάτον, θέλον νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ λάθος τῶν ἐν τῷ β' τεύχει τῶν Documents καταχρηστικῶς καταχωρισθέντων, σπεύδει, ἐν τῷ ἀμέσῳ ἐπομένῳ γ' (σ. 46-49), νὰ δημοσιεύσῃ ἐν Γαλλικῇ μεταφράσει, (ἐν εἴδει *amende honorable*,) τὴν γνησίαν διήγησιν τῶν συμβάντων κατὰ τὰ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι (ὡς ἀνωτέρω σ. 73) ἔνθα οὐδὲ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Σκούφου φαίνεται, ἡ δὲ δρᾶσις πᾶσα ὁμολογεῖται ἔργον τοῦ Γενναδίου.

⁶³ « Τοιαύτην ὀδυνηρὰν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων κατάστασιν θεωρῶν ὁ ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Φιλελληνικὴν Ἐταιρίαν τῶν Παρισίων στρατηγὸς Ῥόσχη, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου ἠπειλήθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Διακήρυξιν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τῆς φράσεως πᾶς Ἕλληνας καὶ πᾶς μὴ Ἕλληνας, ἀπεφάσισε τὴν 25 Μαΐου/6 Ἰουνίου, ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. » — Σπηλιάδου Ἄπομν. Β', σ. 26. (Ἡ ἡμερομηνία αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, ἀφοῦ ὁ Ῥόσχη εὗρίσκετο ἐν Ναυπλίῳ καὶ μετὰ τὴν 8 Ἰουνίου σ. π.)

Ἐδῶ ἀρμόζει νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ χρυσᾶ ἐκεῖνα λόγια τοῦ Πολυβίου (xiii 5). « Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις ἀποδείξει τὴν ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθῆναι δύναμιν. Πάντων γοῦν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταπτομένων, οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν παραχρήμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος. »

Εἰς κύρωσιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν ἐδῶ, καθ' ἣν ἠκολουθήσαμεν ἀρχὴν τοῦ παρέχειν αὐτὰ τὰ κείμενα τῶν μαρτυρουμένων πλήρη, τὴν ἐν τῇ Ἑρμονίᾳ, καὶ ταῖς Ἀθήναις τῆς 25 Μαρτίου 1904 διατριβὴν τοῦ Κ. Λαμπρινίδη, ἧς ἐμνήσθημεν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ

Μετὰ τὴν ἀτυχὴν πλὴν ἔνδοξον, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826, ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου συνέρρευσαν εἰς Ναύπλιον πάντες σχεδὸν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς ἐκεῖνης, οἵτινες ὡς ἐκ θαύματος εἶχον κατορθώσει νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Πλὴν τούτων, κατὰ τὴν ἀτυχὴ ταύτην περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος, εἶχον προσφύγει εἰς τὴν σώτειραν πόλιν πλεῖστοι ἄλλαι οἰκογένειαι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, τὸ ξίφος καὶ τὴν δίωξιν τῶν ἀποθρασυνθέντων Τούρκων καὶ τοῦ ἀκαταμαχῆτου ἀποβάντος Αἰγυπτίου ἡγεμονόπαιδος Ἰβραήμ Πασᾶ φεύγουσαι. Πάντες οὗτοι, στυγνοὶ καὶ γυμνητεύοντες, πάσης δεόμενοι προστασίας καὶ περιθάλψεως, κατέκειντο ἀπεγνωσμένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ῥύμαις τῆς ὑπερπληθοῦσης κατοίκων πόλεως, ἣτις, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, παρέμενε τότε τὸ μόνον ἄσυλον, ἡ ἱερὰ ἄγκυρα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὑπὸ τὸν αἰμίνηστον Ἀνδρέαν Ζαΐμην Κυβέρνησις, ἡ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ'. Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων συνελεύσεως ἐκλεχθεῖσα Ἐνδεκαμελῆς Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐν παντελεὶ χρημάτων ἀπορίᾳ εὕρισκομένη, ἠδυνάτει νὰ ἀνταπο-

κριθῆ εἰς τὰς ἀπειροπληθεῖς ἀνάγκας τῶν ἀτυχῶν τούτων θυμάτων τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς· ἐκ τούτων οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὄπλα οὐδὲν ἄλλο ἐζήτουν ἢ τὴν παροχὴν τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων, ὅπως ἐξερχόμενοι τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου, ἐπαναλάβωσι τὸν ἄνισον καὶ δύσελπιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀγῶνα, ὅστις μετὰ τοσαύτας θυσίας καὶ καταστροφὰς ἠπεῖλει τὴν τελείαν τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ ὀνείρων κατάπνιξιν. Κατὰ τὰς κρισιμωτάτας ταύτας στιγμὰς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου συνέβησαν ἐν Ναυπλίῳ σκηναὶ ἐξόχως πατριωτικαὶ καὶ ἀξιοθαύμαστοι, ὧν τὴν εἰκόνα μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων παρέχουσιν ἡμῖν, κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν, ἐπίσημοι ξένοι ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας διατρίβοντες*.

Κατὰ τινὰ πρωΐαν Κυριακῆς, ὁ Νικόλαος Σκουφος, νεανίας, πολλῆς νοημοσύνης καὶ μεγάλου μέλλοντος, προκαλέσας πολυπληθεῖ συνάθροισιν πολιτῶν ἐν μιᾷ τῶν πλατειῶν τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου, ὠμίλησε μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ θέρμης καὶ ἐξέβηκε ζωηρῶς καὶ ἀπεριφράστως τὰς ἀπείρους ἀνάγκας ὑφ' ὧν κατετρύχετο ἡ Πατρίς· ἐξαγαγὼν δ' ἐν τέλει τὸ κάτισχνον θυλάκιόν του καὶ ἐκκενώσας πρὸ τῆς παρατυχοῦσης τραπέζης πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, προσέθηκεν :

« Ἴδού, πολῖται, πᾶν ὅ,τι ἔχω... πλὴν βλέπω μεταξὺ ὑμῶν πολλοὺς πλουσίους... Ὅσοι τυχὸν ἐξ ὑμῶν λογίζεσθε τὸν χρυσὸν πολιτιμότερον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος, ἰδοὺ ἐγὼ προσφέρω ὑμῖν ἑμαυτὸν πρὸς πώλησιν· τὸ δὲ τίμημά μου ἀφιερῶ εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου, οἱ ὅποιοι οὐδὲν ἄλλο ἀναμένουσιν ἀνυπομόνως ἢ τὴν παροχὴν τῶν μέσων, ὅπως δυνηθῶσιν νὰ βαδίσουν ἀνιθὶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. »

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ εὐγενοῦς τούτου νέου μετεδόθη πάραυτα εἰς πάντας τοὺς καλοὺς πατριώτας τοῦ Ναυπλίου, οἵτινες μετὰ τόσης προθυμίας ἔσπευσαν νὰ καταθέσωσι τὸν ὀβολόν των ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος. Τοιουτοτρό-

* Ἐπιστολὴ τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ Roch πρὸς τὸ ἐν Παρισίοις Φιλελληνικὸν Κομιτάτον, γραφεῖσα ἐν Ναυπλίῳ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1826. (Documents relatifs à l'état présent de la Grèce. N° ii σελ. 30 καὶ N° iii σελ. 46-47. Ἴδὲ καὶ Αὐγούστου Fabre ἱστορίαν τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

πως συνεκεντρώθη σημαντική ποσότης χρημάτων, ἦν συμπλήρωσαν νεαραὶ Ἑλληνίδες ἐν φιλοτίμῳ ἀμίλλῃ προσενεγκούσαι πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο. Εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἐπρωτοστάτει ἡ ἡρώϊς τῆς Μυκῶνου Μαντῶ Μαυρογένους, ἣτις προσέφερεν ὑπὲρ τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου σκοποῦ πᾶν πολύτιμον ὑπολειπόμενον αὐτῇ ἐκ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους δαπανηθείσης μεγάλης περιουσίας της. Διὰ τῶν ἐκουσίων τούτων συνεισφορῶν ἐπετεύχθη ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι χρόνου νὰ ἐξοικονομηθῶσι τὰ μέσα, δι' ὧν ἐφοδιασθέντες ἐκ τῶν ἐνόντων τετρακισχίλιοι περίπου Ῥομελιῶται ἐξήλθον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβάδισαν κατὰ τοῦ Ἰβραῆμ πασᾶ, ὅπως περιστείλωσι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ ἀποκλείσωσι τὰς διεξόδους καὶ κλεισωρείας, περιορίζοντες τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὰς θέσεις ἃς κατεῖχεν. Ἡ Κυβέρνησις ἐνθαρρυνομένη ἐκ τοῦ αὐθορμήτου τούτου καὶ ἀπαρσκεύου πατριωτικοῦ διαβήματος τοῦ Νικολάου Σκούφου προέβη τὴν 9ην Ἰουνίου 1826 εἰς τὴν δημοσίευσιν θερμοτάτης διακηρύξεως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, διὰ τῆς ὁποίας ἀφοῦ καθίστα δῆλην τῆς Πατρίδος τὴν κατάστασιν ἐκάλει τὸ ἔθνος καὶ ἰδίᾳ τοὺς κατοίκους τοῦ Ναυπλίου εἰς τὰς ὑστάτας θυσίας, προσεπιφέρουσα ὅτι :

« Καθ' ἣν ὥραν ὁ ἔλλην στρατιώτης, τὸ ὄπλον μόνον κρατῶν ἀνὰ χεῖρας καὶ τῶν πάντων στερούμενος, καλεῖται νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος, ὁ εὖπορος καὶ εἰρηνικὸς ἀστὸς ἔχει καθήκον νὰ συντρέχῃ διὰ τῶν χρημάτων παρέχων αὐτοῖς τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαιοῦντα ἐφόδια... Ἡ συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ Ναυπλίου (συνεπέραινεν ἡ διακήρυξις τῆς Κυβερνήσεως) εἶνε ἡ μόνη ἀπομένουσα πηγή, ἣτις, ὅσον πενιχρὰ καὶ ἂν φαίνεται, προώρισται ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιζομένους, πληροῦσα κατὰ τὸ δυνατόν τὰς μᾶλλον ἐπειγούσας ἀνάγκας αὐτῶν, πρὸ πάντων δ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκλέϊσαν τὸ ὄνομά των κατὰ τὴν ἔνδοξον πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου... »

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐπισήμου ταύτης Διακηρύξεως τῆς Κυβερνήσεως οἱ ἐκούσιοι ἔρανοι ἤρξαντο συρρέοντες ἀφθόνως καὶ ἐξηκολούθουν μετὰ θαυμαστῆς προθυμίας καὶ ἐλευθεριότητος. Δημοτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς αὐτοπροαιρέτου εἰσφορᾶς συνέστη αὐθημερὸν ἐκ τῶν Γεωργίου Γενναδίου, Νικολ. Γερακάρη, Δ. Ὀρφανοῦ, Κ. Πολυχρόνη,

Φωτίου Ἡλιάδου. Κ. Τσούνη, Πέτρου Μαρκέζη καὶ Α. Ἀγαλλοπούλου, οἵτινες ἐκάλεσαν τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς συνέλευσιν ἐν τῇ κεντρικῇ τῆς πόλεως πλατεῖα τοῦ Πλατάνου.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς προσκλήσεως, 8ην Ἰουνίου 1826, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10ην π. μ. μετὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας ἅπας ὁ λαὸς τῆς πόλεως συνήλθεν ἄθροος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου, ὅπου ἐμφανισθεὶς ὁ αἰμνηστος τοῦ Γένους διδάσκαλος καὶ μέλος τῆς ἄρτι συστηθείσης ἐπιτροπῆς Γεώργιος Γεννάδιος ἀνήλθεν ἐπὶ τινος τραπέζης πρὸ τοῦ καφενείου ὑπὸ τὴν οἰκίαν Νικηταρᾶ, ἐν ᾧ συνεδρίαζεν ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ, καὶ ὠμίλησε πρὸς τὸ συμπεπυκνωμένον πλῆθος μετὰ θέρμης καὶ κατανύξεως. Πάντες οἱ παριστάμενοι ἀδιακρίτως ἡλικίας, φύλου καὶ τάξεως ὑπὸ ἐξῆλλου κατελήφθησαν ἐνθουσιασμοῦ· διὰ τῆς φαντασίας αὐτῶν ἐπανήχθησαν εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς δόξης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐνόμιζέ τις ὅτι παρευρίσκετο εἰς τὴν Πνύκα καὶ ἤκουε νέου τινος Δημοσθένους ἢ Περικλέους ἀγορεύοντος. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος παρέστησε διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων τὴν ὑφεστῶσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ δεινὰ δι' ὧν κατετρύχετο ἡ Πατρίς· περιέγραψε πιστῶς καὶ ἀπερίττως τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καὶ κατέδειξεν ἐναργῶς τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει, ἂν πᾶς φιλόπατρις πολίτης δὲν σπεύσῃ αὐτοθελήτως νὰ προσφέρῃ τὴν συνδρομὴν του. Πάντων αἱ καρδίαι ὑπερεπληρώθησαν ἐξῆλλου ἐνθουσιασμοῦ· ὅτε δὲ μάλιστα ὁ ῥήτωρ, ἐν συμπεράσματι τῆς ἐνθουσιώδους αὐτοῦ ὁμιλίας, ἐξαγαγὼν τοῦ κόλπου τὸ δερμάτινον αὐτοῦ βαλάντιον κατέθετο ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος ὀκτῶ ἀγγλικὰς λίρας, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν μόνην αὐτοῦ περιουσίαν, ἢ ἕξαρσις τῶν παρισταμένων Ναυπλιέων μετεβλήθη εἰς φρενίτιδα. Τὸν Γεώργιον Γεννάδιον διεδέχθη ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ ποιητῆς Παναγ. Σοῦτσος καὶ ὁ ἱεροκῆρυξ Καλλίνικος Καστόρχης...

Πάντες οἱ παρεστῶτες δακρυχέοντες καὶ ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλῃ ἔσπευδον, ὠθοῦντες καὶ ὠθούμενοι, νὰ προσφέρωσι εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ὅπλων ἀρχηγοί, ἐξαγοντες ἐκ τῶν σελαχίων τῶν κατέθετον ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν εἰσφορῶν πολύτιμα ξίφη καὶ πιστόλια, χρυσῶ καὶ ἀρ-

γύρω εξειργασμένα, ἄτινα τοσοῦτον ἐπαξίως καὶ ἀποτελεσματικῶς εἶχον μεταχειρισθῆ μέχρι τοῦδε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μόνον τὸ Τουρκοφάγον Ξίφος τοῦ στρατηγοῦ Νικηταρᾶ, τὸ τοσαύτην καταστροφὴν ἐπηνεγκὸν εἰς τὴν στρατιάν τοῦ Δράμαλι ἐν Δερβενακίοις, οὗ ὑπέρποτε νῦν εἶχεν ἀνάγκην ἢ Πατρίς, δὲν ἐγένετο δεκτόν, διότι ἐθεωρήθη ὅτι καταλληλότεραι χεῖρες δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν αὐτὸ ἀποτελεσματικώτερον...

Οὐδεὶς τῶν παρευρεθέντων κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην ἡμέραν ὑστέρησε κατὰ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ τὴν γενναιοφροσύνην. Πάντες προσήνεγκον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος πᾶν ὅ τι ἀπέμενεν αὐτοῖς. Ἐβλεπέ τις τὸν μὲν δίδοντα χρήματα, τὸν δὲ ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν ὠρολόγιον, ἄλλον πολύτιμον δακτύλιον, ἄλλον ἵππους, ἵπποσκευὰς πολυτελεῖς, σκεύη, ἱμάτια χρυσοποίκιλα κτλ. Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Α. Ζαίμης προσέφερε θαυμάσιον ἀραβικὸν ἵππον μετὰ πολυτελοῦς ἵπποσκευῆς, λάφυρον τοῦ ἐχθροῦ, ὃ Δημήτριος Ὑψηλάντης τὰ πολύτιμα αὐτοῦ πιστόλια, ὃ τελευταῖος μάλιστα διὰ βραχείας καὶ νευρώδους προσφωνήσεως τοσοῦτον ἐξήγειρε τὸ φρόνημα τῶν παρισταμένων, ὥστε λαβόντες οὗτοι αὐτὸν ἀνὰ χεῖρας περιέφερον ὡς ἐν θριάμβῳ καθ' ὅλην τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου. Ὁ πατριωτικὸς οὗτος ἐνθουσιασμὸς μετεδόθη ἀκέραιος καὶ εἰς τοὺς μὴ εὐτυχήσαντας νὰ παρευρεθῶσι εἰς τὴν ὄντως πρωτότυπον ἐθνικὴν ταύτην πανήγυριν· οὕτω μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς ἔβλεπέ τις πολίτας ἐκ πάσης γωνίας τοῦ Ναυπλίου σπεύδοντας νὰ προσφέρωσι τὴν συνδρομὴν των. Ἡ ἐπὶ τούτῳ συστάσα δημοτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς αὐτοπροαιρέτου εἰσφορᾶς ἐγκατεστημένη ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ἀρχαίας καὶ ἱστορικῆς πλατάνου, παρέλάμβανε τὰ ὑφ' ἐκάστου προσφερόμενα, ἐνέγραφε ταῦτα εἰς τὰ βιβλία καὶ ἐξέδιδε τοιαύτας ἀποδείξεις.

Ἄριθ. XX

Ἐν Ὄνόματι τῆς Πατρίδος

« Ὁ φιλόπατρις κύριος Δ. Δ. εἰς τὴν πάνδημον ἀνάγκην τῆς Πατρίδος ὡς γνήσιον τέκνον καὶ εὐγνώμον ἐπρόσφερεν αὐτοπροαιρέτως τὸ χρυσοῦν αὐτοῦ ὠρολόγιον... »

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1826

Ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Αὐτοπροαιρέτου Εἰσφορᾶς

Γεώργιος Γεννάδιος, Νικολ. Γερακάρης, Δ. Ὀρφανίδης, Κ. Πολυχρόνης, Φώτιος Ἡλιάδης, Ἄντ. Τσουνής, Πέτρος Μαρκέζης, Α. Ἀγαλλόπουλος.

Τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης τὰ μέλη περιεστοίχιζε πλήθος λαοῦ ἐπευφημοῦντος καὶ χειροκροτοῦντος πάντα προσερχόμενον πολίτην. Ἐξαλλος ὑπῆρχεν ἡ συγκίνησις καὶ αἱ ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ, ὅταν ἡ νεαρά καὶ καλλίμορφος θυγάτηρ τοῦ ἐκ Πατρῶν εὐπατρίδου Ἀνδρέου Καλαμογδάρτη Καλλιόπη, προσήλθεν αὐτοπροσώπως πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰσφορῶν καὶ κατέθετο εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος πάντα τὰ πολύτιμα αὐτῆς κοσμήματα καὶ τὰ δῶρα τοῦ μνηστήρος τῆς Σπυριδωνος Παπαλεξοπούλου, μηδ' αὐτοῦ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου τοῦ ἀρραβῶνος τῆς φεισθεῖσα. Ἐγκριτος Ἀργεῖος ἰατρός, ὁ Μιχαὴλ Κάββας, ὑπὸ ἐγγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων συνοδευόμενος, μετέφερεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου καὶ παρέδωκεν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς πολύτιμα σκεύη καὶ κοσμήματα, ἅτινα εἶχεν ἀποκτήσει κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, ἀνήκοντα εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Χουρσίτ πασᾶ. Στρατιώτης τις τοῦ πυροβολικοῦ κατέθετο μίαν ἐθνικὴν ὁμολογίαν 200 γροσίων καὶ ἡμισυ τάλληρον ἕτερος ἐν τάλληρον καὶ ἀργυροῦν χαϊμαλί, φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπερ εἶχεν ἀναρτήσει εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ ὡς φυλακτήριον κατὰ τῶν σφαιρῶν τοῦ ἐχθροῦ ἢ μήτηρ του. Γραῖά τις, τῆς ὁποίας ἄγριος Ἀραψ κατὰ τὴν τελευταίαν ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως εἶχεν ἀποκόψει τὸ ἕτερον τῶν ὠτων, προσήλθε καὶ ἀποσπᾶσα ἐκ τοῦ ἀπομένοντος μόνου ὠτός τῆς χρυσοῦν ἐνώτιον κατέθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν εἰσφορῶν. Παῖδες δεκαετῆς ἢ δωδεκαετῆς, προσέφερον τὰ δῶρα καὶ τὰ ἀθύρματά των· αἱ νεάνιδες τοὺς στολισμοὺς καὶ τὰ κοσμήματα αὐτῶν, καὶ συνελόντι εἶπεῖν οὐδεὶς ἀπελείφθη. Καὶ αὕτη ἡ περιώνυμος τοῦ Ναυπλίου ἐπαίτις Ψωροκώσταινα, τὸ θύμα τοῦτο τῆς καταστροφῆς τῶν Κυδωνίων, προσέφερε τὸν ἀργυροῦν αὐτῆς δακτύλιον καὶ ἐν γρόσιον, τὸ ὁποῖον ἐπιμελῶς ἔκρυπτεν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς.

Ἡ ἔνθους αὕτη συγκίνησις ὑπῆρξε τοσοῦτον ζωηρά, ὥστε πτωχὸν παιδίον, ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν εὐσπλαγχνῶν διαβατῶν καὶ τῆς ἀνά τὰς ἀγυιάς τῆς πόλεως πωλήσεως ὕδατος, προσέφερε δύο τάλληρα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἔρραμμένα ἐν τῇ ζώνῃ του ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ὑστάτην ἐλπίδα.

Αριθ 254.

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ο φιλόπατρις ^{με} κωρύς ^{με} Ανάγκας ^{με} ενδύσθη.
εις την πάνδεινον ανάγκην της πατρίδος, ως γνήσιον τέκνον και εὐγνωμον,
ἐπρόσφερεν αυτοπροαιρέτως ^{με} Δροβια ^{με} Εξήκοντα. φ 60

1210

Εν Ναυπλίω την ^{με} 3 Ιουνίου 1826.

Η Δημοτική Επιτροπή

της αυτοπροαιρέτου συνεισφοράς

Handwritten signatures and names:
Γεωργίου Γεωργίου
Μαζαράκη Αθανασίου
Νικηφόρου Στρατιώτη
Α. Κωνσταντίνου
" Αϊώνιος Κούνης
Φωκίου Νημάκη
" Αϊθ. Κωνσταντίνου

Ἡ τελευταία αὕτη θυσία βαθύτατα συνεκίνησε πάντας τοὺς παρεστῶτας καὶ ἐξήγειρεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ποικίλα αἰσθήματα ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοπατρίας· χειροκροτήματα ζωηρά, ἐπευφημῖαι, ζητωκραυγαὶ οὐρανομήκεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἠνωμένοι μετὰ λυγμῶν, πανταχόθεν ἠκούοντο· οἱ γεροντότεροι στρέφοντες τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ ὑψοῦντες τὰς χεῖρας ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἀσπαιρούσης Πατρίδος.

Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις ἦν διακεχυμένη εἰς τὰ πρόσωπα πάντων, ὧν αἱ ἐλπίδες ἤρξαντο ἀναπτερούμεναι. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ναυπλίῳ διατρίβοντες ξένοι δὲν ὑστέρησαν νὰ μετὰσχωσι τῆς συγκινητικῆς ταύτης καὶ ἐξόχως πατριωτικῆς πανδαισίας· καὶ οὗτοι ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐφιλοτιμήθησαν νὰ προσέλθωσι καὶ καταθέσωσι τὸν ὀβολόν των διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀγωνιώσης Ἑλλάδος, ἀποπλύνοντες οὕτω τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἀτιμίαν ἣν ἡ ὑπὸ ἀναξίων τῆς Εὐρώπης τέκνων παρεχομένη συνδρομὴ εἰς τὴν στρατιάν τοῦ Ἰβραήμ Πασσᾶ ἐνεκόλαπτεν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ξένων διεκρίθη ἐπὶ ἐλευθεριότητι καὶ ὁ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐν Ναυπλίῳ παρεπιδημῶν Πέτρος Βοναπάρτης. Ἄκρως παρήγορος καὶ ἐνθαρρυντικὴ ὑπήρξεν ἡ αὐτοπροαίρετος αὕτη συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ Ναυπλίου, ἣτις ἐπλήρωσε χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως τὰς καρδίας παντὸς ἀγαθοῦ πατριώτου, ἀνεκούφισέ πως τοὺς πάσχοντας καὶ τοὺς ἐνδεεῖς, παρέσχεν ἐφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ ὑπερέβαλε τὰς προσδοκίας τῆς ἀπορούσης καὶ ἀπεγνωσμένης Κυβερνήσεως.

ΜΙΧ. Γ. ΛΑΜΠΡΥΝΙΔΗΣ

Η ΕΝ ΤΡΟΙΖΗΝΙ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Διὰ τὴν πανδήμως ὁμολογουμένην ἀρετὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ αὐθεντίαν, ὁ Γεννάδιος ἐξελέγη παμψηφεί ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑπειρωτῶν κατὰ τὴν ἐν Τροιζήνι Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Δὲν ἦτο λόγος ἐδῶ περὶ μικροπολιτικῆς τύρβης, ἀλλὰ περὶ ἱεροῦ καθήκοντος, τόσῳ μᾶλλον ἐπιτακτικοῦ, ὅσῳ ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἠπείρου, ἧς τὴν λατρείαν καὶ τὸν πόθον ἐτήρησεν ἄσβεστον μέχρι τελευταίας πνοῆς. Κατὰ τὴν γλαφυρὰν φράσιν τοῦ Παναγιώτου Σούτσου, δρῶν ἐν τῇ Συνελεύσει μεθ' οἷας καὶ ἐν Ναυπλίῳ φιλοπατρίας, « τὰς ἱεράς ἀρχὰς ἐχάραξε τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ συνταγματικῷ χάρτῃ. » Ἐκεῖ, ὅπου τὰ πάθη τῶν κομμάτων ἐσπάραττον τὴν αἱματοφύρτον Ἑλλάδα, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἠκούετο καταπολεμοῦσα ἰδιοτελεῖς ἀξιώσεις, σβύνουσα ἀκαίρους φιλοδοξίας, καὶ ἀδελφώνουσα ἀντιφερομένους πολεμάρχας.

Ἡ τοιαύτη ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἐπίδρασις τοῦ ἐγένετο αἰσθητὴ ἀμέσως κατὰ τὴν ἐν Ἐρμιόνη τὸ πρῶτον συγκέντρωσιν τῶν Κυβερνητικῶν. Εἶχε φθάσει εἰς Πόρον ὁ ὡς σωτὴρ ἀναμενόμενος Κοχράνος (Κόμης Dundonald)· πρώτη δὲ πράξις τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τοὺς στασιάζοντας πληρεξουσίους περίφημος ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἧς τὸ κείμενον παραθέτει ὁ Τρικούπης (δ', 122), καὶ δι' ἧς ἀπῆται τὴν κατάπαυσιν τῶν ματαίων συζητήσεων καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἀλληλομαχούντων ἀρχηγῶν, πρὸ πάσης αὐτοῦ συμπράξεως εἰς τὰ τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Σπηλιάδης, ἀφηγούμενος μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ κομματικῆς περιπλοκῆς τὰ τότε ἐπακολουθήσαντα, ἐπάγει (γ', 220-222) ὅτι πολλοὶ ἀντέτεινον λέγοντες ὅτι « ὁ Κοχράνος προσεκλήθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ, καὶ ὄχι νὰ διατάξῃ τὰ τῆς Συνελεύσεως καὶ τῆς νομοθεσίας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δὲ πληρεξούσιοι, μὴ ἐννοοῦντες τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐλάλει διά-

λεκτον, ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν Ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ τὸν Ν. Μπότασην, Γ. Γεννάδιον, καὶ Ἐμμ. Ἀντωνιάδην, νὰ συνεννοηθῶσι μὲ αὐτὸν δι' ὅσα ἔγραψε, καὶ συσκεφθῶσι περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν κοινὴν σωτηρίαν, καὶ νὰ διακοινώσωσιν εἰς τὴν Συνέλευσιν τὰ δόξαντα... Ἡ ἄνω εἰρημένη Ἐπιτροπὴ ἐπέστρεψε τὴν 24 (Μαρτίου 1827) περὶ τὴν δειλὴν, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πρόεδρον Σισίνην ὅτι ἦτο ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ συνεδριάσωσιν οἱ πληρεξούσιοι, ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῶν ὅσα ἔμελλε ν' ἀκούσωσιν ἐκ μέρους τοῦ Κόχραν. »

Μάταιον θ' ἀπέβαινε νὰ παρακολουθήσωμεν κατὰ πόδας τὰ ὑπὸ τοῦ Σπηλιάδου λίαν συγκεχυμένως καὶ ἔμπαθῶς ἐκτιθέμενα, ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ Τρικούπη ἀνακριβῶς καὶ ἔλλειπῶς ἱστορούμενα. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ἔνταυθα ὅτι, συνεπέλα τῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κομισθεισῶν συμβουλῶν καὶ προτροπῶν, οἱ ἐν Ἐρμιόνη πληρεξούσιοι ἠνώθησαν, τὴν 27 Μαρτίου, μετὰ τῶν εὕρισκομένων ἐν Τροιζήνι, ὅπου, δι' ἔλλειψιν ἱκανῆς οἰκίας, συνεδρίαζον ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ παρὰ τὸν Δαμαλᾶ λεμονῶνος. Ἐκεῖ, μετὰ τὸν Ν. Πονηρόπουλον, « ὅστις ἀκούσας ὅτι ὁ Κόχραν ἠπέλθει ν' ἀπέλθῃ, καὶ ἐκφράζων τῶν πληρεξουσίων τὸ φρόνημα, εἶπε, δὲν θέλομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα δικτάτορας », ἠγόρευσεν ὁ Γεννάδιος συμβουλεύων τὴν ἀποδοχὴν τῶν προτροπῶν τοῦ Κοχράνου, τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὴν ἄνευ περαιτέρω χρονοτριβῶν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος. Ἐπιλέγει δὲ ὁ Σπηλιάδης ὅτι ὁ Γεννάδιος κατέληξε τὸν λόγον δηλώσας ὅτι « εἰς τὴν Σύρον εἶναι προδόται καὶ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Συνέλευσιν. Τότε οἱ πληρεξούσιοι ἐφώνησαν κατὰ τῆς ῥαδιουργίας », καὶ ἐπηκολούθησε σύγχυσις μεγάλη καὶ διάλυσις τῆς συνεδριάσεως.

Βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Γεννάδιος, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ παρρησίας καὶ ἀφόβου φιλοπατρίας, κατήγγειλε τοὺς προδοτικῶς θυσιάζοντας τὰ πολυτιμότεα συμφέροντα τοῦ

ἔθνους εἰς ἰδιοτελεῖς προτιμήσεις καὶ εἰς κομματικὰς ἔριδας. Αὐτόχρομα Ὀμηρικὴ ὑπῆρξεν ἢ ἐπακολουθήσασα ἐν ὑπαίθρῳ ῥήξις. Πρῶτος ὁ Κίτζος ἐπετέθη ὑβρίζων τὸν Κολοκοτρώνην καὶ σείων κατ' αὐτοῦ ὡς ῥόπαλον χονδρὸν κλάδον δένδρου. Τὸν Κίτσον ἠκολούθησαν ἄλλοι βουλευφόροι, ὥστε, παρασυρθεὶς καὶ ὁ Γεννάδιος, ἐφώρμησεν ἵνα μετὰσχη τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλ' αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος εἰς ὃν οἱ ἀτίθασοι καὶ ἀπειθάρχητοι μαχηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προσέβλεπον εἰς πᾶσαν κρίσιν διὰ συμβουλήν καὶ παράδειγμα. Ὅθεν ὁ γέρων Κολοκοτρώνης, καὶ κατὰ τοῦτο στρατηγικώτατος, στραφεὶς πρὸς αὐτὸν ἐβόησε· « Δάσκαλε, ἄφησε σὺ πρῶτος τὸ ξύλο ! » Γελάσας δὲ ὁ Γεννάδιος, ἀπέρριψε τὴν ῥάβδον· καὶ ἐπήλθεν ἀμέσως ἡ ποθητὴ εἰρήνευσις, πάντων μιμηθέντων τὸ παράδειγμα⁶⁴. Ταῦτὰ διηγείτο καὶ αὐτὸς ὁ Γεννάδιος μετὰ χαρακτηριστικῆς εὐθύτητος καὶ θυμηδίας. Ἐν δὲ τῷ αὐτοβιογραφικῷ σημειώματι, οὐτινος ἐγένετο ἤδη λόγος (Σημ. 6), τοῦτο μόνον, πάνυ μετριοφρόνως καὶ εἰς τρίτον πρόσωπον, λέγει· « εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡπειρωτῶν στρατιωτῶν, συνήργησεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Καποδίστρια ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. »

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑἪΓΙΝΗΣ

Ὅτε δ' ὁ Κυβερνήτης ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα εὗρε τὸν Γεννάδιον ἐν Αἰγίνῃ, καὶ μετὰ τινὰς ἐμπιστευτικὰς ἀπο-

⁶⁴ Περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσιν φιλελευθέρως ἀλλὰ σωφρονεστάτης πολιτείας του πολλὰ καὶ ἄλλα ἱστοροῦνται καὶ δὴ καὶ τοῦτο, ὅτι ἀγορευτῶν κατὰ τῶν τίτλων, ὡς ἀντικειμένων εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ὡς γνωρισμάτων ξενοκρατίας, εἶπεν εὐτραπέλως ὅτι, οὔτε ὁ Μαυροκορδάτος, οὔτε ὁ Κουντουριώτης, οὔτε ὁ Κωλέττης, οὐδέ τις ἄλλος τῶν προϋχόντων ἦσαν πυγολαμπίδες, ὥστε νὰ ὀνομάζωνται Ἐκλαμπρότητες. Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημήσαντες, ἐφιλοτιμοῦντο μετὰ τὴν συνεδρίασιν τίς πρῶτος νὰ προσφέρῃ καφὲν εἰς τὸν δημοφιλέστατον ῥήτορα. Πρὸβλ. Ν. Δραγούμη, Ἱστορικ. Ἀναμνήσεις, α', σ. 37. (ΚΒ', 48.)

στολάς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμόν τοῦ μάλιστα τότε, μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τοσοῦτον ἀναγκαίου Ὀρφανοτροφείου⁶⁵, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτηρίου, αὐτοῦ σχόντος τὴν περὶ τούτου πρωτοβουλίαν⁶⁶. Ἡ σχολὴ ἐκείνη ταχέως κατέστη, ὑπὸ τὴν θερμουργὸν τοῦ Γενναδίου διοίκησιν, τὸ πρῶτον παιδευτήριον, οὐ μόνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ πάσης τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. « Ὅλιγοι δέ εἰσιν (ὡς ὁμολογεῖ ὁ Α. Ῥαγκαβῆς) ἐκ τῶν σήμερον (1855) τὴν πατρίδα ἐν οἰαδῆποτε ιδιότητι ὑπηρετούντων οἱ μὴ τῆς παιδείας ἐν τῷ σχολείῳ ἐκείνῳ γευσάμενοι· ἀλλὰ καὶ πάμπολλοι τῶν νῦν ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ τὰ σχολεῖα διευθυνόντων, τρόφιμοι ἐκείνου εἰσὶ, καὶ ἐν αὐτῷ εἰσέτι τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγηταὶ ἀπαντῶνται, οὐδενὸς δεύτερον κατὰ τὴν πολυμαθίαν, οἷτινες εἰς ἑτέρου διδασκῆριου βάθρα οὐδέποτε ἐκαθέσθησαν. »

² Ἀσβεστος πόθος τοῦ Γενναδίου ἦτο τότε ἡ μόρφωσις Νέας Γενεᾶς ἐλευθέρας⁶⁷. « Ἡμεῖς εἴμεθα Τουρκο-

⁶⁵ Ἰδέ, ἐν τμήματι Ζ', τὸ περισπούδαστον ὑπόμνημα ὃ ἀπηύθυνε τῇ 12ῃ Μαΐου 1832, τῷ ἐπὶ τῆς Παιδείας Γραμματεῖ περὶ σκοπιμωτέρας ὀργανώσεως τοῦ Ὀρφανοτροφείου.

⁶⁶ Οὐδεμία περὶ τούτου δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Ἴδου τί αὐτὸς λέγει ἐν τῷ μετριοφρονεστάτῳ ἐκείνῳ αὐτοβιογραφικῷ σημειώματι εἰς ὃ πολλάκις ἀνεφέρθημεν ἤδη : « Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυβερνήτου ἐνήργησε διὰ τοῦ τότε γραμματέως τῆς Παιδείας Νικολάου Χρυσογέλου νὰ συστηθῇ τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κατ' ὀλίγον ἐτελειοποίησε καὶ κατέστησεν αὐτὸ εἰς τὸ καὶ σήμερον ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον. » Σῶζεται δὲ μεταξὺ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ τὸ πρωτόγραφον τοῦ ὀργανισμοῦ, φέρον τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· « Διοργανισμὸς Λυκείου φιλολογικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον παραδίδονται τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς 6 ἐτῶν διάστημα. Διαιρεῖται δὲ αὐτὸ εἰς Σχολεῖον προκαταρχτικὸν καὶ εἰς Σχολεῖον Κεντρικόν, τὸ καθὲν περιέχον τριῶν ἐτῶν μαθήματα. Ἐν Αἰγίνῃ, τὴν α' Αὐγούστου, 1830. » Φέρει δὲ τὰς ὑπογραφάς· « Α. Μουστοξύδης (ἔφορος), Γεώργιος Γεννάδιος, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, Ι. Π. Κοκκώνης. » — Βλ. ἐν ἀρχῇ τοῦ τμήματος F' τὰ τέσσαρα πρῶτα ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῶν διδασκάλων, τῆς μισθοδοσίας αὐτῶν κτλ.

⁶⁷ Τὴν τῆς ψυχῆς παιδείαν, ἧς οὔτε ἀνθρώποις, οὔτε θεοῖς τῇ ἀληθείᾳ

μαθημένοι, » ἔλεγε, λίαν μετριοφρόνως συμπεριλαμβάνων καὶ ἑαυτὸν, τὸν Ἑλληνικώτατον τῶν τότε Ἑλλήνων « πρέπει νὰ πλάσωμεν ἄλλην γενεὰν ἐλευθέρων Ἑλλήνων πολιτῶν. » Καὶ ἅμα ἐκδοθέντος τοῦ Διατάγματος τῆς 1 Νοεμβρίου 1829, ἐπελήφθη τοῦ Ἡρακλείου ἐγχειρήματος, ἐγκαινιάσας τὴν Σχολὴν τῇ 20 Ἰανουαρίου 1830 διὰ παραδόσεως καθ' ἣν παρῆν ὁ Κυβερνήτης καὶ αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι⁶⁸. Μετὰ τῆς σπαιρίας δὲ ἐκείνης εὐστοχίας μεθ' ἧς ἐξέλεγε πάντοτε ὅ,τι μάλιστα ἀρμόζον, τὸ πρῶτον μάθημα ἐδίδαξε ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος (Β', α', 21 καὶ ἐξῆς), ἔνθα ὁ Σωκράτης ἐκτίθησι τὴν κατὰ Πρόδικον τὸν σοφὸν ἐκλογὴν τοῦ Ἡρακλέους μεταξὺ Ἀρετῆς καὶ Κακίας ἐν τῷ βίῳ. Ὡς

τιμιώτερον οὔτε ἔστιν οὔτε ποτε ἔσται. Πλατ. Φαιδ. 18,3 — Θεοῦ ὑπηρεσίαν ἠγήσατο (ὁ Σωκράτης) τὴν ἐπιμέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν νέων. — Ὅρθῶς γὰρ ἔστι τῶν νέων πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἔσονται ὅτι ἀριστοὶ, ὡσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων φυτῶν εἰκὸς πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων. Σωκρ. ἐν Πλατ. Εὐθύφρ. I. 4. — Ἐγραφε καὶ ὁ Κοραῆς (26 Δεκ. 1821) πρὸς τὸν Ῥώτα : « Τὸ εἶπα καὶ πάλιν τὸ λέγω καὶ τὸ πιστεύω, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ὀρθοποδεῖ ἂν δὲν φοφήσωμεν ὅλοι ἡμεῖς οἱ βαρυκέφαλοι γέροντες. » Καὶ πάλιν τῇ 9ῃ Ὀκτ. 1823 : « Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ τὸ εἶπα ἄλλοτε· τὸ λέγω ὅμως καθημέραν εἰς τοὺς ἐδῶ ὁμογενεῖς, καὶ τὸ λέγω χωρὶς κανένα δισταγμὸν· ἂν δὲν φοφήσωμεν ὅλοι ἡμεῖς οἱ γέροντες, ἡ Ἑλλὰς δὲν ὀρθοποδεῖ. » — Καὶ ὅμως ὅποιοι τινες ἐγένοντο οἱ μετ' αὐτούς, καὶ ὅποιοι οἱ νῦν ὄντες !

⁶⁸ « Ἐκεῖ ἤρχοντο ἀχροαταὶ τεσσαράκοντα καὶ πενήκοντα ἐτῶν ἄνδρες, πολλάκις δὲ καὶ πολλοὶ πρόκριτοι καὶ αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης, ὅστις ἐκάθησε καθ' ὅλην μίαν παράδοσιν εἰς τὸν λόγον τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους. Ὁ Γεννάδιος διασαφηνίζων τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἐξέχυνεν ἐκ στόματος ἀγνοῦ ἀφθονα νάματα ἐλευθερίας, ἀρετῆς καὶ γνώσεων ποικίλων. » Π. Σοῦτσος, ἐν Ἠλίῳ. — Πλὴν τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἕτερα σχολεῖα ἰδρύθησαν, ἐν οἷς πρῶτην θέσιν κατέχει τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον. Ἐπεσκέφθημεν τὴν τάξιν τῆς ἀρχαίας φιλολογίας. Ὁ καθηγητὴς Γεννάδιος εἶναι ἀνὴρ πλήρης ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ὑπηρετήσῃ κατὰ τὸν ἀγῶνα ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅστις μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπανέλαβε τὰς πρότερον σπουδὰς του, ἀφιερῶσας τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων. Πλὴν, οὐ μόνον νέοι, προσέρχονται εἰς τὰς παραδόσεις του, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παρατηρεῖ τις οἰκογενειάρχας καὶ δὴ καὶ γέροντας, οἵτινες, διψῶντες παιδείας, ἐνθυμίζουσι τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Τὴν αἰθουσαν κοσμοῦσι προτομαὶ τῶν φιλοσόφων καὶ συγγραφέων ὧν τὰ ἀριστουργήματα παραδίδονται. — Const. BASILI (KB', 9.)

ἔσυνείθιζεν εἰς παρομοίας περιστάσεις, συνεκίνησε τοὺς παρεστῶτας πάντας εἰς δάκρυα, προτρέψας εἰς τὸ καθήκον καὶ τὴν ἀρετὴν νέους ἀρχομένους βίου νέου ἐν πατρίδι νέα. Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην περίοδον· « Ἐἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῆ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, » ἡ φωνὴ του ἤχησεν ὡς βροντὴ, καὶ ἐστράφη πρὸς τὸν Κυβερνήτην, οἶονεὶ αὐτῷ ἰδίως ἀποτείνων τὴν θείαν ἐκείνην προτροπὴν.

Καὶ δὲν ἦτο ἀνάτιος ἡ δῆλωσις αὕτη· διότι ταχέως διέγνω ὁ Γεννάδιος ὅτι τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, καθ' ἧς ἰσοβίως ἠγωνίσθη, διεδέχετο ἡ λογοκρισία τῶν περὶ τὸν Κυβερνήτην θιασωτῶν τῆς Ἑνετικῆς παραδόσεως, οἵτινες ἐζήτησαν πράγματι ν' ἀπαγορευθῆ καὶ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἡ διδασχὴ. Τὴν κρίσιμον θέσιν εἰς ἣν περιήλθον οὕτω τὰ τοῦ Σχολείου πιστῶς ἐκτίθησιν μάρτυς αὐτόπτης, ὁ κλεινὸς φιλέλλην Εἰρηναῖος Θήρσιος, ὅστις ὀλίγον κατόπιν ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα⁶⁹. Ὅσονδῆποτε

⁶⁹ L'école centrale d'Égine devint, peu de temps après son institution, l'objet d'un genre de persécution, sans exemple dans les annales littéraires. C'est le seul établissement connu où l'on ait interdit de lire Platon, c'est-à-dire le dialogue Gorgias, dans lequel on enseigne qu'il vaut mieux supporter l'injustice que la commettre; que les seuls hommes véritablement malheureux sont les hommes injustes, et que les âmes des malfaiteurs paraissent après leur mort devant les juges infernaux pour y être mises à nu et vues dans toute leur difformité morale, et pour être punies comme elles le méritent. Ce fut aussi la seule école où les élèves se soient révoltés contre l'autorité, parce qu'elle leur refusa l'enseignement promis dans le programme. — (Ταῦτα ἐπὶ Κυβερνήτου· τὰ δὲ ἐξῆς περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Αὐγουστίνου.) L'école centrale d'Égine s'était conservée en partie. On commença par supprimer l'enseignement de la langue française, sous le prétexte qu'on ne trouvait plus les moyens de payer le maître. Les élèves, indignés de se voir couper le seul chemin par lequel ils pouvaient parvenir à la connaissance de la littérature et des sciences de l'Europe, s'offrirent de payer les cours de leurs épargnes; alors un ministre s'oublia jusqu'à écrire « que la langue des assassins (ἡ γλῶσσα τῶν δολοφόνων) ne devait pas être apprise par la jeunesse grecque ». — Car c'était un point de dogme adopté dans le parti, que les Français,

λυπηρὰ ἢ ἀνάγνωσις τῆς ἀμερολήπτου ταύτης τῶν πραγμάτων ἐκθέσεως, εἶναι ὅμως ἀναγκαία εἰς κατανοήσιν τῶν ἐπεισοδίων ἐκείνων, ὧν ἀρχὴ καὶ αἰτία ὑπῆρξεν ὁ τότε ταχθεὶς ἔφορος Α. Μουστοξύδης. Ἰκανὸς καὶ πολυμαθὴς τᾶλλα, ὁ ἄνθρωπος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν Ἀγῶνα ἐμπεφορημένος τῶν ἀντιδραστικῶν ἰδεῶν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐσπούδαζεν ἐν τῇ Αὐστροκρατουμένῃ Ἰταλίᾳ· εἶχε δέ, ἐκ τῆς ὀλεθρίας παραδόσεως τινῶν τῶν τιτοφόρων Κερκυραίων, ῥέοντα εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ τὸν ἰὸν τῆς Βενετίας — τὸν Μακιαβελισμόν καὶ τὸν Ἰησουϊτισμόν. Ματαιιόφρων, ἐπετηδεύετο ἐπίδειξιν αὐθεντίας πρὸς τοὺς μόλις ἐξελθόντας τοῦ αἵματηροῦ Ἀγῶνος νέους Ἑλληνας, πρὸς δὲ τὸν Κυβερνήτην ἐξεδήλου ἀφοσίωσιν διὰ μέτρων ἀσυνέτων καὶ βλαβερῶν. Συνδυασμὸς τοιοῦτος, μωρίας καὶ κακονοίας, ἦτο ἀκριβῶς ὅ,τι μάλιστα ὁ Γεννάδιος ἀπεχθῆρετο καὶ περιε-

ou plutôt la France, avait assassiné le Président. Il était à prévoir qu'à une telle époque une semblable mesure produirait de nouveaux mouvements parmi les élèves. Pour les comprimer, le directeur de la police se présenta dans le cours de M. Gennadius avec des passeports, qu'il délivra à trois d'entr'eux en déclarant, qu'étant relégués de l'école et de l'île, ils devaient partir à l'instant. Les jeunes bannis voulurent connaître les motifs de ces décisions arbitraires; leurs camarades prirent leur parti; le directeur de police résista et finit par être mis à la porte. Trois jours après, l'établissement fut fermé par ordre supérieur. Dans tout cela on ne suivait que le système de feu le Président, mais dénué de ses ménagemens. C'était la force mise à nu et tombée entre les mains de l'ignorance et la passion. — L'école d'Égine, dissoute par les conseillers stupides du comte Augustin, fut rétablie [sous le Gouvernement mixte] sur un meilleur plan, et la maison des orphelins fut débarrassée des enfants pervers; la bibliothèque, restée jusqu'alors sans catalogue, ainsi que le musée, et ensevelie dans son local, fut mise en ordre et ouverte aux professeurs et aux élèves. — L'école d'Égine, comme nous l'avons vu plus haut, fut ruinée par M. Mustoxidi, sous le président Jean, puis fermée sous son frère et rouverte par les soins du Gouvernement mixte et de M. Gennadius qui, sous le joug même des Corfiotes, a su maintenir l'honneur des études confiées à son expérience. — *De l'état actuel de la Grèce*, par Fr. THIERSCH, Leipzig 1833, i. 23, 98, 188; ii. 125 (KB', 5) βλ. καὶ KB', 34.

φρόνει⁷⁰. Πλήν τούτου εἰς οὐδένα ἐπέτρεπε νὰ συνταράττη παραλόγως τὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ Σχολείου. Ὅποῖαν δὲ ἠθικὴν βάσανον ὑπέστη τότε μαρτυρεῖ ἡ ἑξῆς συγκινητικὴ περικοπὴ τῆς ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου 1831 ἐπιστολῆς (IH', γ', 5) πρὸς τὸν φίλον του Σ. Γ. Δούκα.

« Ἐγὼ τὸν μῆνα τοῦτον ὄλον κινδυνεύω νὰ περάσω εἰς ταραχάς, αἱ ὁποῖαι μ' ἐψύχραναν μεγάλως, διότι μάλιστα παρεξηγοῦμαι, καθὼς ὁ λύκος ἐπαρεξηγοῦσε τοῦ ἀρνίου τὸ πότισμα. Διὰ τοῦτο τάχα ὁ Θεάνθρωπος θεμελιωτῆς τῆς πίστεως ἡμῶν ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι τοὺς στέλλει ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων; Καὶ ποῖον λόγον ἢ ποῖον ἔργον ἐκείνων τῶν προβάτων δὲν παρεξήγησαν οἱ διψῶντες τὸ αἷμά των; Μήπως ἐγεννήθην ὁ ἄθλιος διὰ νὰ βλασφημῶμαι εὐλογῶν, εὐχόμενος νὰ κακοποιῶμαι; Ἡ δὲν ἠγωνίσθην ἄρκετὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας κατατρέχομαι ὡς ἀλιτήριος; Χρεωστῶ νὰ ἐπιμείνω ἕως τέλους εἰς τὴν τάξιν, ὅπου ὁ θεὸς μ' ἔταξε, καὶ καλὸν ἦτον ἂν οὐδ' ἐγόγγυζα⁷¹ ».

⁷⁰ Τὰ περὶ τούτων εἶχον φθάσει εἰς τὰ ὦτα τοῦ αἰοιδίου Κοραῆ, ὅστις ἔγραφεν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ἑλληνικῶν Συμπερόντων Διαλόγῳ (Παρισ. 1830, σ. 31 σημ.) « Ἐμποδίσθη, λέγουσιν αἱ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰδήσεις, ἡ παράδοσις τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος. Δὲν τὸ πιστεύω. Τοῦτο μόνον τὸ παράνομον ἐμπόδισμα, ἐὰν ἀληθεύῃ, ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ πόσον κίνδυνον τρέχει ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς, ἐπειδὴ τολμῶνται εἰς αὐτὴν ὅσα δὲν ἐτόλμησεν ἀκόμη ὁ Μιχουέλης εἰς τὴν Πορτογαλίαν. » Καὶ εἰδικώτερον περὶ Μουστοξύδου — ἐνῶ τὸ πρῶτον διέκειτο ὁ Κοραῆς εὐμενῶς πρὸς αὐτόν, ὃν ἐθεώρει ὡς ἓνα τῶν εὐελπίδων νέων Ἑλλήνων τῶν τότε, ὥστε ν' ἀνεχθῆ τὴν τερατωδῶς συντεταγμένην ἀφιερωτικὴν ἐπιστολὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ Ἀντιδόσεως τοῦ Ἰσοκράτους, ὅμως βραδύτερον, ὅτε διέγνω ἀκριθέστερον τὰ κατ' αὐτόν, ἔγραφε τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου 1831 τῷ ἐν Ὑδρᾷ τότε εὐρισκομένῳ Α. Κοντοσταύλῳ « Ὁ ἡμέτερος Γλ. εἶναι ὡς ὁ Κοκκῶνης καὶ ὁ Μουστοξύδης, ἀπ' ἐκείνους τοὺς λογιστάτους τῶν ὁποίων ἡ λογιστικὴ ἀπενέκρωσε τὸ Λογικόν. » Καὶ πάλιν πρὸς τὸν αὐτόν, τῇ 19ῃ Μαρτίου 1832, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὀριστικῶς καὶ θετικῶς « Ὁ ἀναίσχυντος Μουστοξύδης. »

⁷¹ Ἄναπαύου καὶ ἀγαλλία, νῦν εὐλογουμένη, μεῖγλη καὶ μακαρία ψυχὴ! Παραπλήσιον μαρτύριον ὑπέστη ὁ συναγωνιστῆς σου Κοραῆς, ὅτε παραμυθούμενος ἔγραφεν « Ἐχει (ὁ χρηστὸς πολίτης) τῆς ἀρετῆς του μαρτυ-

ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ ΥΠΕΡΒΑΣΙΑΙ

Διὰ τὰς ἕνεκα τοῦ Μουστοξύδου ταραχὰς ὁ Γεννάδιος ἀνηνέχθη τότε πρὸς τὸν Καποδίστριαν, οὗτινος ἡ ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου 1831 ἀπάντησις (F, β') μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ μεγάλης περὶ αὐτοῦ ὑπολήψεως τοῦ Κυβερνήτου· « Εἶμαι ἐντελῶς πληροφορημένος περὶ τῶν καθαρῶν αἰσθημάτων σας καὶ περὶ τῆς εὐθύτητος τῶν σκοπῶν σας... Ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἐπάνω σας τὰς ἐλπίδας της, ἢ καλήτερα, ἐπάνω εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ ὑποκειμένου σας, καὶ εἰς τὴν ἄδολόν σας καρδίαν, ἣτις χαρακτηρίζει τὸν εὐγενῆ ἄνθρωπον. Εἶσθε ὁ πατὴρ τῶν μαθητῶν σας. »

Ἄλλ' ὁ Μουστοξύδης παραπαίων, κατεχρᾶτο τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ λειτουργίας, καθὼς προκύπτει ἐκ τοῦ ὀριμυτάτου ἐγγράφου (F, γ') ὃ ἀπηύθυνεν αὐτῷ ὁ Γεννάδιος, συνυπογράφοντος, ὡς φαίνεται, τοῦ διδασκάλου Χορτάκη. Παραθέτομεν τὴν ἐξῆς περικοπὴν, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ὅλου εἶναι διδακτικωτάτη·

« Τοῦτο μόνον προσθέτομεν πάλιν, ὅτι τὸ τοιοῦτο (ἢ εὐεργεσία τῆς ὑποτροφίας) πρέπει ν' ἀποταμιεύεται ὡς βραβεῖον τῆς ἐπιμελείας καὶ χρηστοθεΐας τῶν ἐνδεῶν, ὅσοι ἔχουν ἀπόφασιν ν' ἀφιερῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ κυρίως ἐσυστήθη τὸ σχολεῖον τοῦτο, καὶ ὅχι νὰ γείνωσι κάπηλοι καὶ δημοβόροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν θὰ εὐημερήσῃ ἡ Ἑλλάς. Τὸ καλὸν δὲν εἶναι καλόν, ἐὰν δὲν γίνεται καλῶς. Εἶμεθα τέκνα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιοῦτοι χρεωστοῦμεν νὰ προσφέρῶμεθα πρὸς αὐτὴν

ρίαν αὐτὴν τὴν κοινὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς συμπολίτας. Ἐχει (ὅ,τι δὲν ἤξιώθησαν ν' ἀπολαύσουν πολλοὶ βασιλεῖς) τὴν γλυκυτάτην ἐπιστροφὴν τῆς ὄψεως ὄλων τῶν συμπολιτῶν εἰς τὸ πρόσωπόν του, ὅσάκις πέσει λόγος περὶ χρηστοῦ πολίτου. Αὐτὸς ὁ κατ' αὐτοῦ φθόνος ἢ τὸ μῖσος τῶν ἀχρήστων πολιτῶν μαρτυρεῖ, φωνάζει, ὅτι διὰ τοῦτο τὸν μισοῦν, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ὁμοιότητα μ' αὐτούς, καὶ παροξύνει τοὺς χρηστοὺς πολίτας νὰ τὸν ἀγαπῶσι περισσότερον. » — Προλεγ. εἰς Ἄριστ. Ἠθικά Νικομ. σ. μέ. Πρὸβλ. τὰ κατωτέρω ἐν σημ. 124.

μήτε πράττοντες, μήτε λέγοντες ποτέ τίποτε πρὸς χάριν τοῦ δεινός ἢ δεινός. «Ὅθεν τὰ αἱματόφυρτα τῆς Ἑλλάδος χρήματα διὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ αἱματόσωμα τέκνα πρέπει νὰ ἐξοδεύωνται. »

Γεννάδειος τῷ ὄντι κόλαφος ! Δὲν ἠνείχετο τὴν χάριν προσώπων σπατάλην τῶν δημοσίων πόρων· ἀλλὰ προβαίνει καταγγέλλον καὶ ἑτέραν τοῦ Μουστοξύδου κακόβουλον ἀμεριμνησίαν·

« Ἄν ἡ πρότασις ἡμῶν νὰ συστηθῇ σχολαϊκὴ βιβλιοθήκη — βοήθημα ἀπαραίτητον εἰς τοὺς διδάσκοντας, καὶ μάλιστα ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θαῦμα εἶναι καὶ τὸ πῶς ἐφύλαξαν τινες τὸ νομα διδασκάλου — δὲν παρημελεῖτο, ἴσως ὡς περιττή, ἴσως δὲ καὶ ὡς ἰδιωφελῆς, θὰ εἴχομεν ἐντὸς ὀλίγου καὶ διδασκάλους, καὶ τὰς ἀναγκαίας πηγὰς εἰς σύνταξιν διδακτικῶν βιβλίων, καὶ τὰ ὡς κείμενον ἐπιτήδεια εἰς τὰς παραδόσεις. »

Καὶ οὕτως ἐξηκολούθει ὁ κατὰ τοῦ Σχολείου πόλεμος, ἕως οὗ μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου ἀπῆλθε τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Μουστοξύδης. Τότε δέ, γνωρίζων τῇ νέᾳ Κυβερνήσει εἰς ποίαν εἶχον περιέλθει κατάστασιν τὰ τοῦ Σχολείου, ὁ Γεννάδιος, συνυπογράφοντος τοῦ Χορτάκη, ἀνέφερε (Γ', γ') τῇ Γραμματεία τὰ ἑξῆς, τῇ 5 Μαΐου 1832.

« Ἡ προλαβοῦσα Κυβέρνησις καὶ ἡ μετ' αὐτὴν ἐξουσία, ὑποπτος εἰς ὅλα καὶ κρυφὸς πολέμιος τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως, τῆς ὁποίας ἤθελε νὰ φαίνεται προστάτης, δὲν ἔπαυσε ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμποδίζῃ παντοιοτρόπως τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας. Ὁ Κύριος Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ἔφορος τῶν ἐνταῦθα παιδευτηρίων, φοβούμενος τὴν κοινὴν γνώμην, ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ ἐπινοῇ τρόπους, ὅσον ἐδύνατο εὐπροσώπους, διὰ νὰ συντελῇ εἰς τὸ καταχθόνιον φωτισεστικὸν σύστημα τῆς Κυβερνήσεως... Βλέπων ὅμως, ὅτι καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἡ φιλομάθεια τῶν νέων δὲν ἄφινε τοὺς μετὰ ζήλου κόπους τῶν Διδασκάλων ἀκάρπους, ἐσο-

φίση μυρίους τρόπους, διὰ νὰ διακόψη τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων. Ἀπὸ τὰς πολλὰς ταύτας διακοπὰς ἡ μεγαλειτέρα καὶ αἰσχροτέρα ἔγεινεν περὶ τὰ μέσα τοῦ προπαρελθόντος Ἰανουαρίου, ὅτε ὁ Κύριος Μουστοξύδης ἀπὸ τὸ Ναύπλιον διέταξε τὸν ἐδῶ γραμματικόν του νὰ κλείσῃ τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον, χωρὶς νὰ προῖδεάσῃ τοὺς διδασκάλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἄφησε τὴν φροντίδα αὐτοῦ, ἀναχωρήσας ἀπ' ἐδῶ. »

Μεθ' ὀπόσης δ' αὐθαιρεσίας καὶ κακοβουλίας προσεφέρετο ὁ Μουστοξύδης, καταφαίνεται καὶ ἐξ ἑτέρου ἐγγράφου (12 Αὐγ. 1832) ἀφηγουμένου προγενεστέρας πρὸς αὐτὸν παραστάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου περὶ δύο τῶν διδασκάλων :

« Ὁ ἔφορος τὸν μὲν Ζωχιὸν ἔπαυσε, τὸν δὲ Κύριον Α. Ἐρκουλίδην, τότε μὲν δὲν ἔθιξε, διὰ λόγον ὅτι δὲν εὔρισκεν ἄλλον νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, τὸν Δεκέμβριον ὅμως τὸν ἔπαυσε ὡς ἀποροῦντος τάχα τοῦ Ταμείου. Τότε οἱ μαθηταί, ὑποπτεύοντες τῆς παύσεως τοῦ διδασκάλου αἰτίαν ὄχι τὴν ἀπορίαν τοῦ ταμείου, ἀλλὰ τὴν καθέδραν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, ἔστειλαν ἀναφορὰν εἰς τὸν ἔφορον, εὔρισκόμενον τότε εἰς Ναύπλιον, δι' ἧς ἐπαρακαλοῦσαν ν' ἀφήσῃ τὸν διδάσκαλον, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τοὺς κόπους ὅσους ἔκατέβαλαν εἰς τῆς Γαλλικῆς γλώσσης τὴν σπουδὴν, καὶ ἐὰν τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν μισθοδοσίαν, ἔλεγον ὅτι αὐτοὶ συνεισφέρουσι τὰ εἰς τοῦτο ἀναγκαῖα χρήματα. Συγχρόνως ἔγραψε καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος, προβάλλων νὰ παραδώσῃ ἀμισθί, ἕως ὅτου εὐπορήσῃ τὸ Ταμεῖον. Ὁ ἔφορος ἀπεκρίθη πρὸς τὸν κομιστὴν τῶν ἀναφορῶν μαθητῆν, καθὼς καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον Γ. Γεννάδιον, ὅστις ἔγραψε περὶ αὐτοῦ τούτου, ὅτι εὔρισκουσι τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν ἐν Αἰγίνῃ γραμματέα του. Ὁ γραμματεὺς μᾶς ἀνέγνωσε περικοπὴν Ἰταλικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐφόρου πρὸς αὐτόν, εἰς τὴν ὁποίαν τοῦ ἔλεγε νὰ μᾶς εἴπῃ, ὅτι τὸ Ταμεῖον ἀπορεῖ, δὲν εἶναι ὅμως τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ διδάσκῃ ἀμισθί. »

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ

Τὰς ὑπερβασίας ταύτας τοῦ Μουστοξύδου καταγγείλας ὁ Γεννάδιος, ἔπραξεν ὅ,τι ἡ δι' ὅλου τοῦ βίου ἐκλάμψασα ἀξιοπρέπεια αὐτοῦ καὶ εὐθύτης τῷ ὑπηγόρευον· καθυπέβαλε τὴν παραίτησίν του, ἀφίνων οὕτω τὴν νέαν Κυβέρνησιν⁷² ν' ἀποφασίσῃ ὡς ἐβούλετο. Μετὰ πόσης δὲ αὐταπαρνήσεως καὶ μεγαλοφροσύνης προσηνέχθη πάντοτε δσάκις ἐκρίνετο τὸ δημόσιον συμφέρον, μαρτυρεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι προκειμένου περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, μετὰ τὰς πρὸς διάλυσιν αὐτοῦ ραδιοουργίας τοῦ Μουστοξύδου ὁ Γεννάδιος ἔγραφε πρὸς τὴν Γραμματείαν, τῇ 13ῃ Ἰουνίου 1832, προτείνων :

« Νὰ διορισθῇ τῶν παιδευτηρίων τούτων τῶν δύο Σχολάρχης ἀνὴρ ἐμβριθής, γνωστὸς εἰς τὸ Ἔθνος διὰ τὴν ὀρθὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀκαπήλευτον ἀγάπην διὰ τὴν κοινὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ἀγαπητὸς διὰ τὴν μετοχὴν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τοιοῦτον ἄνδρα γνωρίζομεν τὸν Κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην, ὅστις καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως πολλὰ ἔπαθεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀληθινῆς, καὶ ἐσυντέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν τῆς Κυβερνήσεως· ὡς τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν κατὰ τὸ 1823 καὶ 1825 κατέστησεν αὐτὸν ἔφορον τῶν Σχολείων, καὶ διευθυντὴν τῆς Ἐθνικῆς τυπογραφίας, καὶ ἐκδότην τῆς Ἐφημερίδος. »

Διετέλεσε δὲ ὁ αἰμίμηστος Φαρμακίδης ἰσόβιος τοῦ Γενναδίου φίλος οἰκεῖος, καὶ δὴ καὶ ἀνάδοχος μιᾶς τῶν θυγατέρων του.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ Γεννα-

⁷² Κυβέρνησις ἦν τότε ἡ ἐπωνομασθεῖσα Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος συνισταμένη ἐκ τῶν Γεωργίου Κουντουριώτου (προέδρου) Δημ. Ὑψηλάντου, Ἀνδρέου Ζαΐμη, Ἰωάννου Κωλέττη, Κ. Μπότζαρη, Α. Μεταξᾶ, καὶ Δ. Πλαπούτα.

δίου⁷³, ἀλλ' ἐπεκύρωσεν αὐτῷ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου, καὶ συνέστησε τὴν ὅσον τάχιστα περισυλλογὴν τῶν σκορπισθέντων μαθητῶν καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῶν παραδόσεων. Τοῦτο ἐπετεύχθη λήγοντος τοῦ Ἰουνίου. Ἦσαν δὲ τότε, πλὴν τοῦ Γενναδίου, διδάσκαλοι τοῦ τε Κεντρικοῦ καὶ τοῦ λεγομένου προκαταρκτικοῦ, οἱ Νικ. Χορτάκης, Η. Ἐρκουλίδης, Ἰωσήφ Διστομήτης, καὶ Κ. Οἰκονομίδης. Βραδύτερον, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1833, προσελήφθησαν ὁ γερμανὸς φιλέλλην Ἐρρίκος Οὐλερῖχος, καὶ οἱ Ἰωάννης Ψαρῶς καὶ Δημ. Δουραμάνης⁷⁴.

Ἐν δὲ τῷ κώδικι ἐν ᾧ εὐρίσκονται ἀντιγεγραμμένα χειρὶ τοῦ Γενναδίου τὰ πρὸς τὴν Γραμματεῖαν ἐπίσημα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, μέχρι τῆς ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάσεως τοῦ Γυμνασίου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1835, πολλὰ εἶναι τὰ ἐνδιαφέροντα περὶ τῆς τότε διοικήσεως τοῦ Κ. Σχο-

⁷³ Ἄπ' ἐναντίας, ἐδημοσίευσεν τότε ἐπίσημως τὰ ἑξῆς: « Ὁ Κύριος Γ. Γενναδῖος ἀφοῦ προεκινδύνευσεν πολλάκις εἰς τὸ στάδιον τοῦ Ἄρεως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν εἰρηνικὸν τῶν Μουσῶν βίον ἀναλαβὼν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς. » Ἐκθεσις τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως (Ι. Ρίζου) πρὸς τὴν Δ' Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν. Ἐν τῷ Προαστείῳ Ναυπλίας, τῆ 1ῃ Αὐγ. 1832. — Ἡ ἐν Ναυπλίῳ τότε ἐκδιδομένη Ἀθηνα τῆς 1ῆς Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπάγει περὶ τῶν αὐτῶν « Πασίδηλος ἡ γενναιότης τοῦ ἀτρομήτου διδασκάλου κυρίου Γ. Γενναδίου. »

⁷⁴ Μετὰ πολλὰ ἔτη, κατὰ Μάρτιον 1852, ἐπιστέλλων τῷ Ὑπουργεῖῳ (ΙΖ' 41) ἀναφέρει καὶ περὶ τούτων. « Ὁ Κ. Χρυσόγελος, ὁ νῦν μέλος ἔντιμον τῆς Γερουσίας, γραμματεῦς ἐπὶ τοῦ αἰδίου Κυβερνήτου, γνωρίζει κάλλιστα ὅτι ὁ Γυμνασιάρχης προσκαλούμενος ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μεμισθὸν τετραπλάσιον τοῦ ὅσον καὶ τώρα λαμβάνει, ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ ἐνταῦθα, ὅπου καὶ ἕως τότε δὲν ἦτο ἀσυντελής ὡς διδάσκαλος. Μετὰ δὲ τὸν ἀπευκτέον θάνατον τοῦ αἰδίου ἐκείνου ἀνδρὸς (τοῦ Κυβερνήτου) αὐτὸς καὶ οἱ συνδιδάσκαλοί του Ν. Χορτάκης, Ἰωσίας Διστομήτης καὶ ὁ Κ. Οἰκονομίδης (ὁ νῦν μετὰ 22 ἐτῶν εὐσυνείδητον ὑπηρεσίαν ἐκσφενδονισθεὶς εἰς Ναύπλιον) ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, καὶ ἄμισθοι πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Σχολείου. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἤλθεν ἡ ἀντιβασιλεία, ἐφρόντισαν νὰ ἐπαυξήσωσι τὰ σχολεῖα μετὰ πολλοῦ κόπου πείσαντες τὸν Κ. Μαουὲρ νὰ διορίσῃ καθηγητὰς πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ οὕτω προσέλαβον τὸν Κ. Ψαρῶν καὶ τὸν μακαρίτην Οὐλερῖχον, καὶ τότε πρῶτον εἰσήγαγον τὴν σπουδὴν τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἀνευ τῆς ὁποίας ἡ φιλολογία εἶνε οὐδέν. »

λείου, καὶ μάλιστα ὡς ἀπεικονίζοντα τὸν χαρακτήρα, τὸ ἦθος, τὸν νοῦν τοῦ Γενναδίου. Ἀλλὰ τὰ τεθέντα ὅρια τοῦ τόμου τούτου συγχωροῦσι μόνον τῶν ἐξῆς ὀλίγων τὴν σταχυολόγησιν. Ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκείνων χρόνων ἐμερίμνᾳ περὶ μέσων μορφώσεως τοῦ ἦθους τῶν νέων, καὶ ὄχι μόνον περὶ ξηρῶν γραμμάτων. Τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1833 συνεβούλευε τῇ Γραμματεία :

« Χρειάζεται τοῦλάχιστον καὶ διδάσκαλος τῆς ἰχνογραφίας καὶ καλλιγραφίας, ὡς καὶ τῶν τριῶν διδασκομένων γλωσσῶν. Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις εὐδοκήσῃ νὰ εἰσάξῃ εἰς τὰ σχολεῖα ὅλα τὰ παιδικὰ καὶ τὴν φωνητικὴν μουσικὴν, μεγάλως θὰ ἐνεργήσῃ καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἠθῶν, διότι ἡ μουσικὴ κατασταίνει τοὺς νέους ἐπιτηδεῖους νὰ μετριάζωσι τὰς λύπας καὶ ν' αὐξάνωσι τὴν χαρὰν τῶν μετὰ τὴν μελοδικὴν ἔκφρασιν αὐτῶν. Ἐξάπαντος ὅμως χρειάζεται νὰ εἰσαχθῇ ἡ γυμναστικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ προσκληθεὶς εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον γυμναστής Κύριος Παγῶν δύναται νὰ γυμνάσῃ καὶ ἐνταῦθα τοὺς μαθητάς. Τόπος δὲ κατάλληλος εἰς τοῦτο εἶναι ὁ ἐρημωμένος κήπος τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ οἴκου. Ἡ Γραμματεία μᾶς ἐζήτησε τὸν καταστατικὸν ἔλεγχον τῶν σχολείων· ἡμεῖς ἀπαντῶντες εἰς τοῦτο ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ συντείνοντα εἰς τελειοποίησιν αὐτῶν. »

Καὶ πάλιν ἐπιμόνως τὰ αὐτὰ τῇ 14ῃ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν μακρᾷ καὶ σοφωτάτῃ ἐκθέσει περὶ τῆς καθόλου διδασκαλίας. Συγκινητικὴ εἶναι ἡ ὑπὲρ τοῦ ὑπηρέτου τοῦ Σχολείου (7 Δεκ. 1833) αἴτησις :

Ὁ Ζήσης Ἰωάννου, ἐχρημάτισε καὶ στρατιώτης εἰς τὰ ἄτακτα σώματα. Πρὸ τριῶν δὲ ἔτων ἔλθων ἐνταῦθα ἐδόθη εἰς τὴν σπουδὴν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὥστε οὔτε ἡ παντελὴς του ἀμάθεια, οὔτε ἡ ἄκρα του ἔνδεια ἠδυνήθησαν νὰ τοῦ γείνωσι πρόσκομμα εἰς τὴν πρόοδον. Ἡ ἐπιμέλειά του, ἡ ἡμερότης τοῦ ἀπλάστου χαρακτήρος του, ἡ χρηστότης τῶν ἠθῶν καὶ τὸ ἄοκνόν του, εἴλκυσαν τῶν διδασκάλων του

τὴν εὐνοίαν καὶ συμπάθειαν πρὸς αὐτὸν τόσον, ὥστε μόλις μετὰ πολλὰς δεήσεις ἐδυνήθησαν νὰ πείσωσι τὸν πρῶην ἔφορον κύριον Α. Μουστοξύδη νὰ τὸν διορίσῃ ὑπηρέτην. Ἐκτοτε καταγίνεται ἀπερισπαστότερα εἰς τὰ μαθήματά του, καὶ ἐλπίζεται νὰ γείνη καὶ ἱκανὸς εἰς τὸ διδάσκειν, ὡς μὴ ἔχων ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ 22 ἔτη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ μισθὸς του εἶναι τόσον μικρὸς, ὥστε μόλις ἔξαρκεῖ εἰς διατροφήν του μόνον καὶ μόνον, χρειάζεται δὲ καὶ ἐνδύματα καὶ βιβλία, παρακαλοῦμεν τὴν Γραμματείαν νὰ τοῦ ἀυξηθῇ ὁ μισθὸς εἰς 30 δραχμάς, καὶ νὰ τοῦ χαρίζωνται τὰ βιβλία, ὅσα χρειασθῇ εἰς τὰ μαθήματά του, καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀποθήκην. »

Νοστιμώτατα καὶ διδακτικώτατα, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, εἶναι τὰ ἐν ἐγγράφῳ τινι (περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1834) ἐκτιθέμενα πρὸς τὴν Γραμματείαν. Αὕτη εἶχεν ἐξαποστείλει εἰς Αἴγιναν ὀλόκληρον στρατείαν τριάκοντα ἱερωμένων ὡς ὑποτρόφων τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναγνωρίζομεν καὶ τὸν μετέπειτα χρηματίσαντα, ὡς θὰ ἴδωμεν, διδάσκαλον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ Ἀθηνῶν, καὶ βραδύτερον ἀποσταλέντα εἰς Λονδίνον ὡς πρῶτον ἐφημέριον τῆς νεοσυστάτου ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἐξ Ἀστυπαλαίας Νάρκισσον Μορφινόν, ὅστις καὶ ἐτελεύτησεν ἐν Λονδίῳ περὶ τὸ 1874. Ἄλλ' ὡς ἐπιφανέστερος αὐτοῦ μνημονεύεται κάποιος Ἀρχιμανδρίτης, ὁ Ἰωακείμ Κωνσταντάς, ὅστις διετείνετο ὅτι εἶχεν ἤδη σπουδάσει καὶ χρηματίσει ὡς διδάσκαλος, χρειαν δὲ εἶχε μόνον τῆς Λατινικῆς, ἣν καὶ ταύτην ἐσπούδασεν ἄλλ' « ἀπὸ πολυκαιρίαν ἐλησμόνησεν ».

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης αὐτὸς (ἐξακολουθεῖ ἢ ἔκθεσις) ἔφθασεν ἐνταῦθα τὴν 1ην Ἰουνίου, ἀλλ' ἐμφανίσθη πρὸς ἐξέτασιν τὴν 13ην, ἀφοῦ τοῦ εἶπομεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν γνωρίσωμεν ὡς ὑπότροφον, πρὶν ὑποταχθῇ εἰς τὰ διαταττόμενα παρὰ τῆς Γραμματείας πρὸς ἡμᾶς, καὶ παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς αὐτόν. Εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἔδειξεν ὅτι

ἐγνώριζε τὰ ὀνόματα, ὅχι ὅμως καὶ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὅτι ἐσπούδασε καὶ ἐδίδαξε. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ἰταμὸς τὴν φύσιν εἰς ὑπερβολὴν, λέγει ὅτι καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτοί, ὡς ἐξ ἰδίας πείρας τὸ ἤξεύρει, δὲν δύνανται ν' ἀποκριθῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις, ἐὰν δὲν προμελετήσωσιν. Ἡ εἰς διάφορα τῆς Τουρκίας μέρη διατριβὴ του, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξαετῆς καὶ ἄκαρπος, δεικνύουσιν ὅτι εἶναι τῆς τάξεως τῶν ἀγυρτῶν. Ἐπειτα, ὅσα ἠκούσαμεν ἀπὸ γνωρίσαντας αὐτὸν, ταῦτα δύνανται νὰ τὸν συστήσωσιν ὡς φίλον τῆς ἡσυχίας· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσα αὐτὸς μᾶς εἶπεν, ὅτι δηλαδὴ γνωρίζει ὅλα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὰ μέλη, ὅτι, ἐπειδὴ ἐμοιράσθησαν αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ θέσεις, τοῦ εἶπαν οἱ γνώριμοί του νὰ ἡσυχάσῃ ἕως ὅτου εὐρεθῇ δι' αὐτὸν θέσις, καὶ ὅτι, διὰ νὰ μὴ κάθηται παντάπασιν ἀργός, δίχως νὰ ὠφελῆται (ὡς συμπεραίνει), τὸν ἐδιώρισαν ὑπότροφον ἐδῶ — ἀπὸ αὐτὰ ταῦτα προδίδεται ὅτι ἐξαγοράζει τὸν καιρόν. Τοιαύτην ἀλώπεκα δὲν εἶναι καλὸν, νομίζομεν, νὰ τρέφῃ ἢ Γραμματεία διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, χρήζουσας, τώρα κατ' ἀρχὰς μάλιστα, ἀληθινῶν καὶ ἀδόλων καὶ ἀνυποκρίτων ποιμένων. Ἀλλὰ ὁ Ζηζανοῖερέυς, μεταξὺ τῶν ἱερωμένων τούτων, φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ Θεόφιλος Οἰκονομόπουλος, καθὼς ὑποπτεύομεν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα· Ὁ Αἰγίνης Ἐπίσκοπος, κατὰ διαταγὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰδοποίησε τούτους νὰ ἱεουργῶσι κατὰ σειρὰν τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Ὁ Θεόφιλος ἐκίνησεν ὅλους νὰ μὴν ὑπακούσωσιν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως ἀντέτειναν, ἕως ὅτου ὁ Ἐπίσκοπος τοὺς ἔδειξεν αὐτὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὴν διαταγὴν. Ὅτε δὲ καθυπεβλήθησαν εἰς ἐγγράφους ἐξετάσεις, ὁ Οἰκονομόπουλος [ὅστις κατ' εὐφημισμὸν, φαίνεται, ὠνομάζετο Θεόφιλος] ἠρώτησε, μὲ ὅχι ὀλίγην αὐθάδειαν, τί χρειάζεται τὸ δεύτερον τοῦτο δείγμα, ἀφοῦ ὑπῆρχον ὅσα ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν δείγματα τῆς προκοπῆς των. Καὶ ὅμως οἱ πλείστοι οὐδὲ νὰ γράψωσιν ἑλευθέρως ἠδύναντο, οὐδεὶς δὲ νὰ ὀρθογραφῇ· ὥστε μόνον διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἦσαν ἱκανοί. « Πολὺ ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο (συμπεραίνει ἢ ἔκθεσις), ἂν πρὶν σταλθῶσιν εἰς τὸ Σχολεῖον, ἐξητάζοντο καὶ διὰ τὴν μάθησιν, καὶ διὰ τὴν διαγωγὴν, καὶ διὰ τὰ ἦθη των. Ἐπειδὴ πολλοί, ζήσαντες εἰς τὸν κόσμον χειρότερα παρὰ κοσμικοί, ἐὰν ἐπιστηθῶσιν ἔφοροι ψυχῶν, θὰ γείνωσιν ὀλετήρες αὐτῶν... Οὐδὲ πρέπει πολὺ νὰ ἐμπιστεύεται ἢ

Γραμματεία εἰς τὴν σύστασιν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔσυνήθισαν νὰ ἔχωσι τὰ κοινὰ ἴδιον πορισμόν, καὶ πολλάκις νὰ γίνωνται κύνες ἐπὶ φάτνης, ὥστε, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, αὐτοὶ οὐκ εἰσέρχονται εἰς τὴν Βασιλείαν, καὶ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσιν... Τολμῶμεν δὲ νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Γραμματεῖαν νὰ μὴ συγκατανεύσῃ νὰ διορισθῇ κανένας ἐκ τούτων εἰς Ἑκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, δίχως νὰ ἐρωτηθῶσι καὶ οἱ διδάσκαλοι περὶ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν. Ἀλλῶς οἱ διδάσκαλοι κατανατῶσι νὰ εἶναι καὶ τῶν ἵπποκόμων αὐτῶν χειρότεροι, τῶν ὀποίων ἡ γνώμη κρίνεται πολλοῦ ἀξία εἰς τῶν ἵππων τὴν ἐκλογὴν. »

Ἐπανειλημμένως θὰ ἴδωμαν ἐν τοῖς ἐξῆς ὅτι ἐπελαμβάνετο πάσης εὐκαιρίας ὅπως ὑπομνήσῃ καὶ προτρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ μεριμνᾷ ἰδίως περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς τῶν νέων μορφώσεως, πρεσβεύων καὶ κηρύττων ὅτι ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται μάλιστα ἡ διάπλασις χρηστῶν πολιτῶν. Θέλων δὲ νὰ ἐξημερώσῃ καὶ ἐξευγενίσῃ τῶν μαθητῶν τὰς προτιμήσεις, ἐπέμενε περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διδαχῆς τῆς ἰχνογραφίας καὶ καλλιγραφίας, καὶ πρὸ πάντων τῆς μουσικῆς, ἧς ἐζήτηι τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἐνῶ ἀκόμη οἱ Τούρκοι ἐδήρουν τὴν Πελοπόννησον, πιστεύων, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, ὅτι διὰ ταύτης μαλάσσεται ἡ ψυχὴ καὶ καταστέλλονται τὰ πάθη⁷⁵.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ, ΜΟΥΣΕΙΟΝ, ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

Ἄλλ' ἡ δρᾶσις αὐτοῦ δὲν περιορίζετο εἰς τὰ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου. Εἰς αὐτὸν ἀνετίθετο πᾶσα παρομαρτοῦσα φροντίς. Ὑπῆρχον τότε διεσπαρμένα τῆδε κακεῖσε τὰ στοιχεῖα δημοσίου τυπογραφείου, ἅτινα ἐνέμοντό τινες, ἢ

⁷⁵ « Ὁ Κ. Γ. Γεννάδιος ἐπρόβαλεν ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῆς ψυχῆς τῆς νεολαίας νὰ εὐρεθῇ διδάσκαλος διὰ νὰ παραδίδῃ τὴν μουσικὴν εἰς τὸ σχολεῖον. » Ταῦτα ἐν Ναυπλίῳ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826. Βλ. Ε'.

ἐφημεριδογραφοῦντες, ἢ ἴδια ἔργα ἐκδίδοντες. Τὰ συστατικά ταῦτα μέρη ὁ Κυβερνήτης παρήγγειλεν (Η΄.) αὐτῷ, συμπραττόντων (κατὰ Μάρτιον τοῦ 1828,) τοῦ Ῥίζου καὶ τοῦ Κοντοσταύλου, νὰ ἐξερευνήσῃ πρὸς συγκέντρωσιν, καὶ ὑποβάλῃ ὑπόμνημα περὶ ὀργανώσεως πλήρους Ἐθνικῆς Τυπογραφίας.

Τὰ πολλὰ προσκόμματα, αἱ ἀντιδράσεις, αἱ δυσχέρειαι, καθ' ὧν ἠγωνίζετο, ὡς ἤδη εἶδομεν, οὐδόλως ἐμείουν τὸν ἔνθου αὐτοῦ πόθον ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων ἐκείνων δημοσίων ἰδρυμάτων ὧν ἡ Ἑλλάς ἦν τότε τελείως ἐστερημένη. Οὕτως, αὐτὸς ἐθεμελίωσεν ἐν Αἰγίνῃ τότε τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, τὸ πρῶτον καθ' ἅπασαν τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολὴν ἄξιον τοῦ ὀνόματος τούτου ἴδρυμα, δωρήσας ὡς πρωτόλεια τὰ πλεῖστα τῶν ἰδίων αὐτοῦ βιβλίων. Τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τοῦ 1832 ὑπὸ τοῦ Δημοσίου κτηθέντα ἐκ διαφόρων δωρεῶν⁷⁶ βιβλία ἀπέκειντο τὸ πλεῖστον ἐν κιβωτίοις ἔτι ἐστοιβασμένα, ἐν τινι δωματίῳ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφείου. Πρόνοια περὶ ὀργανώσεως δημοσίας βιβλιοθήκης ἐλήφθη μόλις τῷ 1832, τοῦ Γενναδίου προτείναντος τοῦτο καὶ δηλώσαντος ὅτι ἀνελάμβανεν αὐτὸς τὴν φροντίδα. Προθύμως τότε ἡ Κυβέρνησις ἀνέθηκεν αὐτῷ, πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπουργήμασι, καὶ τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἰδρύσεως τῆς βιβλιοθήκης. Τὸ ἀπὸ 15 Μαΐου 1832 Διάταγμα τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς διαλαμβάνει ὅτι :

« Γνωρίζουσα πόσον συμβάλλεται περὶ τὴν πρόοδον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν διάδοσιν τῶν φώτων ἢ σύστασις Δημοσίου Βιβλιοθήκης... διατάσσει : Ὁ Διδάσκαλος κύριος Γεώργιος Γεννάδιος διορίζεται Ἐπιστάτης αὐτῆς μὲ μισθὸν 100 γρόσια κατὰ μῆνα. Θέλει διορίσῃ ὁ

⁷⁶ Ὁ Κοραΐς ἔγραφε τῷ Ῥώτῃ (Ἐπιστ. Γ', 196-7) τῇ 9ῃ Ὀκτ. 1823 : « Ἐπεμψα εἰς τὴν Βουλὴν τὰ ἠθικά καὶ πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸν Ὀνήσανδρον καὶ τὸν Βεκκαρίαν, ὡς πρῶτον θεμέλιον, ἢ, ἂν ἀγαπᾷς, προζύμιον τῆς μελλούσης τοῦ ἔθνους δημοσίου Βιβλιοθήκης. »

ἴδιος ἕνα Ὑποεπιστάτην, ὅποιον ἐγκρίνει ἱκανώτερον, μεταξὺ τῶν μαθητῶν του εἰ δυνατόν, μὲ μισθὸν 40 γρόσια κατὰ μῆνα... Θέλει καθυποβάλει εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῆς Κυβερνήσεως σχέδιον διοργανισμοῦ τῆς Βιβλιοθήκης ὅσον ἐνδέχεται καταλληλότερον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κυρίου σκοποῦ, δηλονότι τῆς κοινῆς ὠφελείας. »

Κατὰ τὴν συνήθη καὶ γνωστὴν ἕξιν τοῦ σφετερίζεσθαι ἀλλότρια ἔργα, ἡ Γραμματεία, διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Μαΐου ἐγγράφου τῆς (Θ', α'), ἔσπευσε ν' ἀνακοινώσῃ τῷ Γενναδίῳ ταῦτα, ἀπηχοῦσα, ὡς ἰδικὴν τῆς ἔμπνευσιν, ὅσα ἡ πρωτοβουλία αὐτοῦ ὑπηγόρευσεν⁷⁷. Ἐν δὲ Ἐκθέσει τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὴν Δ' Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν, τῆς Αὐγ. 1832 ἀπαντῶσι ταῦτα :

« Ἡ ἐπιστάσια τῆς δημοσίου βιβλιοθήκης ἀνετέθη εἰς τὸν κ. Γεννάδιον ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ κατασταθῇ χρήσιμος εἰς τοὺς φιλομαθοῦντας, ἐκτεθημένη τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἀπερίσπαστον μελέτην τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων,

⁷⁷ Περὶ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὁ G. L. von MAURER ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι, *Der Griechische Volk in öffentlicher, kirchlicher und privatrechtlicher Beziehung nach dem Freiheits Kampfe bis zum 31 Juli 1834* (KB', 9), παρατηρεῖ, ii, 193 : In Aegina bestand noch wiewohl in einem sehr dürftigen Zustand, und fast ohne alle Schüler, die sogenannte Centralschule. Von Männern von Namen befand sich aber daselbst nur noch Georg Gennadios. Gennadios wurde als Director an die Spitze der Anstalt gestellt... Gennadios erhielt ausserdem noch die Aufsicht über dortige Bibliothek. Καὶ κατωτέρω ἐν σ. 223 : « Diese Bibliothek in Aegina nun stand unter der Aufsicht des berühmten Georg Gennadios, und jedermann zum Gebrauch offen. Λέγει δὲ καὶ ὁ Α. Γούδας (KB, 38), ὅστις ἔζη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ πράγματα : « Ἐπελήφθη, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος, τὸν σχηματισμὸν Δημοσίας Βιβλιοθήκης, ἐκ τῶν ἐν τε ταῖς χερσὶ τῶν στρατιωτῶν χρησιμευόντων εἰσέτι πρὸς κατασκευὴν φυσεκίων ἐντύπων συγγραμμάτων, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων εἰσέτι ἐν τισὶ τῶν Μονῶν καὶ ἐν ταῖς κρύπταις. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Γεννάδιος καὶ ἄνευ ἐπισήμου διορισμοῦ ἐκ μέρους τῆς τότε Κυβερνήσεως... Τὸν πρῶτον θεμέλιον, οὕτως εἶπεῖν, λίθον πρὸς καταρτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης ἔθεσεν ὁ Γεννάδιος ».

κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀπανταχοῦ βιβλιοθηκῶν, τοῦ ὁποίου δὲν ἔφερεν ἄχρι τοῦδε οὔτε ἕχνος, διότι ἐχρησίμευε κυρίως ὡς ἀποθήκη βιβλίων, καὶ τούτων ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχε συνεπισεσωρευμένων. Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη μόλις περιέχει κατὰ τὸ παρὸν τόμους βιβλίων χιλίους ὀκτακοσίους, ἀλλ' ἐλπίζεται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ πλουτισθῆ. »

Ἄλλ' ἐν ἰδιοχείρῳ σημειώματι τοῦ Γενναδίου, ἔτι σωζομένων, καὶ χορηγοῦντι βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις, ἀπαντῶμεν τὴν ἀλήθειαν· « Ἐπὶ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἔξουσιοδοτήθη νὰ συνάξω, ὡς ἐπρότεινα, τὰ ἐν κιβωτίοις βιβλία κείμενα ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, καὶ νὰ συστήσω τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, λαμβάνων κατὰ μῆνα ἐπιμισθιον 100 γρόσια. Μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σ. ἡμῶν Βασιλέως μετεβιβάσθη (εἰς Ἀθήνας) τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον μετωνομασθὲν Γυμνάσιον, συνάμα δὲ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη, πλουτισθεῖσα καὶ ἐκ φιλοτίμων ἄλλων προσφορῶν. Ὅτε δὲ ἡ Α. Μ. ἀνέθεσε τὴν Ἐφορείαν τῆς Βιβλιοθήκης εἰς τὸν Κ. Τυπάλδον, ἐμὲ διώρισε φύλακα τῆς συλλογῆς τῶν νομισμάτων καὶ τῶν κειμηλίων ἐπὶ τῷ ἔκπαλαι ἐπιμισθίῳ 80 Δρ. ἰσοδυνάμων 100 Φοινίκων. Ἄλλ' ἐπειδὴ τόπος πρὸς φυλακὴν τῶν νομισμάτων καὶ κειμηλίων δὲν ἦτο, κρίνων ἄδικον νὰ μισθοδοτῶμαι ἀργὸς ὡς πρὸς τοῦτο, παρεκάλεσα τὴν Κυβέρνησιν νὰ παύσῃ τὴν μισθοδοσίαν μου ταύτην. »

Τοιαύτη ἦν ἡ μέχρις ὑπερβολῆς εὐσυνειδησία τοῦ Γενναδίου, καὶ τοιαύτη ἡ περὶ τοῦ δημοσίου πλούτου φροντίς αὐτοῦ, ὥστε καὶ πενόμενος ἀπέβαλε μακρὰν αὐτοῦ πᾶσαν ἀμοιβὴν ἣτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ μὴ αὐστηρῶς δικαιολογημένη. Τῇ δὲ ἐπιμελείᾳ καὶ ἀόκνῳ φιλοπονίᾳ αὐτοῦ τάχιστα ηὐδοκίμησε τὸ νέον τοῦτο κατάστημα, ἡ δὲ ἐν αὐτῷ τάξις καὶ ἀσφάλεια τῶν βιβλίων ἦτο τότε ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα τῆς μετ' αὐτόν· διότι μεταξὺ τῶν συχνάκις εἰς τὰ παλαιοπωλεῖα ἐκτεθημένων βιβλίων, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, εὐρέθησαν καὶ τινὰ τῆς ἔφορείας

τοῦ Γενναδίου, ἐπ' ἑσχάτων ἀπεμπωληθέντα, φέροντα, μετὰ τῆς ἐπισήμου σφραγίδος, καὶ ἰδιοχείρους του σημειώσεις δηλούσας ποῖος ἐδώρησεν αὐτά, καὶ πότε, καὶ ὑπὸ τίνα ἀριθμὸν ἐνεγράφησαν⁷⁸.

Περὶ τῆς Βιβλιοθήκης ἀπαντῶσι καὶ τὰ ἐξῆς (ἐν ἐγγράφῳ τοῦ Γενναδίου, τῷ 1835, πρὸς τὴν Γραμματεῖαν), μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας εἰς τὸ « Μέγα Λουτρὸν » ἐγκατάστασιν αὐτῆς, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς Μητσόπουλος διορίσθη βοηθός, μαθητεύων ὑπὸ τὸν Γεννάδιον :

« Ἡ Δημόσιος Βιβλιοθήκη, συμπεριλαμβανομένης τῆς τοῦ Σακκελαρίου καὶ τῆς τοῦ Ζωσιμᾶ, δὲν περιέχει ὑπὲρ τὰς 6000 τόμων. Εἶναι ὅμως ἐλπιζόμενον ὅτι, ἀφοῦ ἡ Κυβέρνησις δεῖξῃ περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὰ τῆς παιδείας, πολλοὶ ὁμογενεῖς, φίλοι θερμοὶ τῶν καλῶν καὶ τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας, θὰ προσφέρωσι πολλὰ βιβλία δωρεάν, καὶ ἄλλας προσφορὰς χρησίμους εἰς ἐπίδοσιν τῆς παιδείας. Περὶ τούτου ἔχω βεβαιότητα, καθότι πρὸ καιροῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν πόλιν ταύτην κιβώτια μὲ βιβλία, σταλμένα παρὰ τινος πλουσίου Ἡπειρώτου διὰ νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅταν φανῆ ὅτι τὰ βιβλία δύνανται νὰ γείνωσιν εἰς τὸ κοινὸν χρήσιμα, καὶ δὲν κείτονται κατάκλειστα. »

Τὸν Μητσόπουλον, διορισθέντα Ὑποεπιστάτην κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1836, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἀποσταλέντα ὡς

⁷⁸ Οἷον, ἐπὶ ἀντιτύπου τινός τοῦ Ὀνομαστικοῦ περὶ τοῦ παντός Ἰω. Ἀμώσου Κομενίου, Πέστη, 1806 — ἀντίτυπον τὸ ὁποῖον, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, εὔρε τις καὶ ἀγοράσας ἔσωσεν ἐκ πενιχροῦ τινος παλαιοπωλείου τῶν Ἀθηνῶν, τεκμήριον καὶ τοῦτο τῆς ὀλιγορίας ἧς ἔνεκα κλέπτονται, ἢ δανειζόμενα δὲν ἐπιστρέφονται τὰ βιβλία τῆς Βιβλιοθήκης — ἐπὶ τοῦ βιβλιαρίου τούτου εἶχε σημειώσει ἰδίᾳ χειρὶ ὁ Γεννάδιος : « Ἐκ τῶν τοῦ Ἀθ. Σταχειρίτου, διευθυνθέν διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 5087/712 ἐγγρ. τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. κλ. Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας ἀπὸ 18 Ἀπρ. 1836. » Ὁμοίως, ἐπὶ μικρᾶς τινος ἐκδόσεως τῶν Ξενοφώντος Ἀπομνημονευμάτων, Ἀθήνησι, ἐκ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Φιλελληνικοῦ τυπογραφείου, 1832, ἐσημείωσεν : « Διάταγμα ὑπ' Ἀρ : 5817/2097 ἀπὸ 14 Σεπτ. 1834. » Καὶ οὕτω ἐπὶ πολλῶν ἄλλων, ἓνα μόνον ἔχων βοηθόν. Σήμερον δέ... !

ὑπότροφον εἰς Γερμανίαν, διεδέχθη ἕτερος ἐπίσης προσφι-
λῆς μαθητῆς τοῦ Γενναδίου, ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης, κατ'
Αὐγουστον τοῦ 1839. Πρὸ τῆς θητείας τῶν δύο τούτων,
καὶ ἅμα ἐπιληφθεὶς τῆς ιδρύσεως τῆς Βιβλιοθήκης ὁ Γεν-
νάδιος συνέταξε θαυμάσιον τῷ ὄντι ὄργανισμὸν αὐτῆς, οὗ
τὸ κείμενον παραθέτομεν πλήρες (Θ. Β'), καὶ οὐτινος
πλείσται ὅσαι διατάξεις θ' ἀπέβαινον σωστικαὶ τοῦ ιδρύμα-
τος τούτου ἂν καὶ σήμερον ἐφηρμόζοντο πιστῶς.

Ὡς εἶδομεν πρὸ μικροῦ, φύλαξ καὶ τῆς Νομισματικῆς
Συλλογῆς, ἧς πυρὴν⁷⁹ ὑπῆρξαν τὰ λεγόμενα Κειμήλια τῶν
Ζωσιμάδων, εἶχε ταχθῆ ὁ Γεννάδιος, παραγγελθεὶς νὰ
φυλάττῃ αὐτὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ οἰκίᾳ, δι' ἔλλειψιν ἄλλου κα-
ταλλήλου τόπου. Ἀλλὰ τοιαύτη εὐθύνη ἦτο βαρυτέρα ἢ ὅσην
ἠδύνατο, ἢ ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ ιδιότης οἰοσδήποτε. Ὅθεν
μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Γεννάδιος ἠρνήθη νὰ παρατείνῃ τὸ
ἔκρυθμον τοῦτο, καὶ ἔδωκε τὴν παραίτησίν του τῷ 1842,
ὅτε ἡ φροντίς τῆς Βιβλιοθήκης ἀνετέθη τῷ Γεωργίῳ
Κοζάκῃ Τυπάλδῳ, μὲ τίτλον Ἐφόρου, τοῦ Ἐπιστάτου
περιελθόντος τότε εἰς σημασίαν κατωτέραν⁸⁰.

⁷⁹ Διὰ τοῦ ὑπ' Αρ. 598 καὶ ἀπὸ 19 Μαρτ. 1842 Β. Διατάγματος ἔφορος
τῆς Βιβλιοθήκης διωρίσθη ὁ Γ. Κοζάκης Τυπάλδος, ὁ δὲ Γεννάδιος ἔφο-
ρος τῆς Νομισματικῆς καὶ ἄλλων κειμηλίων Συλλογῆς, μὲ τὸ αὐτὸ ὡς
τέως ἐπιμίσθιον 80 ὄρ. Ἔλεγε δὲ τὸ Β. Δ. « Γνωρίζοντες τὸν ὑπὲρ
τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀρχαῖον ζῆλον Σας, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θέλετε
δικαιῶσαι κατὰ πάντα καὶ τὸν νέον τοῦτον διορισμὸν, ἐπαγρυπνοῦντες εἰς
τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐπαύξησιν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πλούτου.» Τῇ 7ῃ
Μαΐου παρηγγέλλετο ὁ ἔφορος τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου Κ. Πιττάκης νὰ
παραδώσῃ τῷ Γενναδίῳ, μετὰ λεπτομεροῦς καταλόγου, τὴν Συλλογὴν, ἣν
εἶχε παραλάβῃ αὐτὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γίδη. Τῇ δὲ 15 Σεπτ. προσε-
καλεῖτο ὁ Γεννάδιος νὰ δεχθῆ παρὰ τοῦ Πιττάκη τὴν Συλλογὴν, καὶ νὰ
φυλάττῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν « τουλάχιστον προσωρινῶς, ἕως
οὔ φροντίσῃ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ ἐτοιμασθῆ δωμάτιον ἀρμόδιον ἐν τῷ Πα-
νεπιστημίῳ, ὅπου ἡ Συλλογὴ νὰ καταταχθῆ μεθοδικῶς. »

⁸⁰ Καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἐφόρου Γεωργίου Τυπάλδου βιογραφικῷ ὑπομνή-
ματι, τῷ ἐν Βενετίᾳ, 1878, δημοσιευθέντι ὑπὸ Π. Τυπάλδου Φορέστη
(ΚΒ', 47), οὗτος λέγει : *Mi e sommamente grato di poter riportare
qui, delle notizie molto interessanti intorno alla detta biblioteca,
estratte delle memorie inedite del Commendatore Emilio de Tipaldo*

Θανόντος τοῦ Γ. Τυπάλδου τῷ 1867 τινές, ἤκιστα εἰδή-
μονες περὶ ὧσων ἤξιζον νὰ φωτίσωσι τὸ κοινόν, προσένειμον
αὐτῷ καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἄλλ' ἐν
τῷ Αἰῶνι τῆς 4 Σεπτεμβρίου ἐδημοσιεύθη ἀνασκευὴ τῆς
σφαλερᾶς καὶ ἀβασίμου ἐκείνης εἰδήσεως δεικνύουσα δι'
ἀναμφηρίστων μαρτυριῶν ὅτι ἰδρυτῆς ὑπῆρξεν ὁ Γεν-
νάδιος :

« Τὸν πρῶτον λοιπὸν ἰδρυτὴν τῆς πρώτης καθ' ἅπασαν
τὴν Ἀνατολὴν (σπουδαίας) Βιβλιοθήκης, περὶ τοῦ ὁποίου
οὔτε συζήτησις ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη, οὐδ' ἀμφιβολία ἐν μέσῳ
πεφωτισμένης κοινωνίας, ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ πλείστοι ν'
ἀγνοοῦν, καὶ ἐτοιμὴν μάλιστα δύνανται ν' ἀπαιτῶσι περὶ
τῆς ἀγνοίας των συγγνώμην· διότι οὐδ' ὁ κοινός, οὐδ' ὁ ἐλά-
χιστος φόρος εὐγνωμοσύνης ἀπεδόθη εἰς αὐτόν, οὐδὲ
θανόντα. Ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς Βιβλιοθήκης ὑπάρχουσι
πολλὰ πολλῶν προτομαὶ καὶ εἰκόνες λογίων τινῶν, οὐδὲν
τοῦ Γενναδίου ὑπερτερούντων ἐπ' ἀγαθοεργίᾳ καὶ πολυμα-
θίᾳ· ἂν δὲ μὴ ἀπατῶμαι, δύναται, ἢ ἠδύνατό τις ἕως πρὸ
μικροῦ νὰ εὕρῃ μεταξὺ αὐτῶν καὶ προτομὴν ἐνὸς τῶν χρη-
ματισάντων ἐφόρων. Τῆς δὲ μορφῆς τοῦ Γενναδίου οὐδὲν
οὐδαμοῦ σημεῖον! Ὑπάρχει ὅμως τὸ μονοῦ φωνὴν ἐκπέμ-
πον ἀναφαίρετον ἔργον τῆς πατριωτικῆς ψυχῆς τοῦ ἀκα-
μάτου καὶ ἀκορέστου περὶ τὰ ἐθνωφελεῆ ζήλου αὐτοῦ. Ἐδῶ
θαυμασιῶς ἀρμόζει τὸ *Si monumentum requiris, circum-
spice.* » (Θ. γ').

Ἄλλὰ καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς, τῆς τότε ὡς
« Μουσεῖον » γνωστῆς, αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος σωτὴρ
καὶ ἐπιμελητῆς. Εἰς ὁποῖαν δὲ οἰκτρὰν κατάστασιν εὗρί-
σκοντο πρὸ αὐτοῦ τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ὅστ' αὐτῶν προγόνων μας,
μαστυρεῖ τὸ ἐξῆς ὑπ' Αρ. 125 καὶ ἀπὸ 29ης Μαΐου 1832
ἔγγραφον τῆς Γραμματείας :

del suo viaggio in Grecia nel 1859-60 : « La Biblioteca di Atene
e posta nell' Università sino dal 1842... Il primo bibliotecario e stato
Giorgio Gennadio, e custode il Signor Giorgio Apostolides ».

« Κατὰ τὸ ὑπ' Ἀρ. II διάταγμα τῆς Σ. Διοικήσεως, ἡ ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ τῆς Αἰγίνης βιβλιοθήκη, χωρισθεῖσα ἤδη ἀπὸ τὸ Μουσεῖον, ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον κατάστημα ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ κ. Γενναδίου. Ἄλλὰ τὸ Ἐθνικὸν τοῦτο Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον, καθὸ ἰδρυμένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, ἡ ὁποία κρύπτει εἰσέτι εἰς τοὺς κόλπους τῆς τὰ λαμπρότερα τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια, καὶ πρυτανεύει τόσους ἤδη αἰῶνας τὰ διασημότερα τῆς Εὐρώπης ταμεῖα, ἔπρεπε νὰ προσηλῶνῃ τὴν περιέργειαν ὅλου τοῦ σοφοῦ κόσμου καὶ τῶν περιηγητῶν, δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε οὔτε ἀπλοῦν τοῦλάχιστον κατάλογον, ἔστρωμένον κατὰ τάξιν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἤμπορέσῃ ἡ Γραμματεία νὰ πληροφορηθῇ τὸ ποσὸν καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἐν αὐτῷ ταμιευθεισῶν μέχρι τοῦδε ἀρχαιοτήτων, διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ὁποίων δὲν ἐξωδεύθησαν ὀλίγα. Τὸ κατάστιχον τὸ ὁποῖον διεύθυνε πρὸ δύο ἡδὴ μηνῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τοῦ Κυρίου Δεσίλλα ὁ ἐμπιστευμένος τὴν ἐπιστάσιαν καὶ τούτου τοῦ καταστήματος Κύριος Λεόντ. Καμπάνης, εἶναι κατὰ τοῦτο μόνον ἀξιοπεριέργον ὅτι παριστάνει χάος ἄμορφον καὶ ἀκατασκεύαστον. Ὁ Κύριος Μουστοξύδης, ἱκανὸς ἴσως δι' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ περισπώμενος εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Ὁρφανοτροφείου καὶ τὴν ἐφορείαν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, μόλις ἐξέδωκε διὰ τῆς Αἰγιναίας παρατηρήσεις τινὰς ἐξηγητικὰς ἐπιγραφῶν ὀλίγων, καὶ ἀπαυδήσας, ὡς φαίνεται, ἐγκατέλιπε τὰ κατὰ τὸ Μουσεῖον εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ (τοῦ Καμπάνη), παντάπασιν ἀπροσφουὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιστάσιαν, ὁ ὁποῖος, ξένος ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἐπομένως ἀφιλόκαλος, μακρὰν τοῦ νὰ ἀνακρίνη καὶ διατιμᾷ τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν πολυτίμων κειμηλίων, καὶ νὰ τοποθετῇ κατὰ τάξιν καὶ εἰς τοὺς καταλόγους, τὰ συνέχεεν ἀδιακρίτως, καὶ οὕτω τὰ φέροντα διαφόρου ὕλης, διαφόρων ἐποχῶν καὶ διαφόρων σχολείων τὴν φυσιογνωμίαν ἔργα, παριστάνει εἰς τὸν εἰδήμονα θεατὴν, ὄχι σειρὰν ἔντεχνον, ἀλλὰ σωρὸν ἐρειπίων. Ὁ προειρημένος εἶναι ἀπόδειξις ἀποχρῶσα τῆς βαθείας περὶ τὰ τοιαῦτα ἀμαθείας του καὶ ἀφροντισίας. Ὁ Κύριος Φαρμακίδης, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ἀπεσιώπησεν, ἀπεποιήθη τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸ ὀλίγου διαπιστευθῆ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐφορείαν τοῦ Μουσείου. »

Καὶ οὕτως ἀνετέθη καὶ τοῦτο τὸ βᾶρος εἰς τὰ Ἀτλάν-
 τεια νῶτα τοῦ Γενναδίου, ὅστις, μετὰ τὴν σύστασιν τῆς
 Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας — ἣς ἐγένετο, οὐ μόνον εἰς τῶν
 πρώτων ἰδρυτῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος δρῶν Ἀντιπρόεδρος,
 τοῦ κλεινοῦ Κουντουριώτου προεδρεύσαντος ἐπὶ τιμῇ μόνον
 — συνεβούλευεν πάντα τὰ τῶν ἀρχαιοτήτων ν' ἀνατίθηνται
 αὐτῇ τῇ Ἑταιρείᾳ⁸¹.

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Βασιλείας τὸ Κεντρικὸν
 Σχολεῖον μεθιδρυθὲν (διὰ Διατάγματος τῆς 10ης Ἀπριλίου
 1835) εἰς Ἀθήνας, μετωνομάσθη Γυμνάσιον, καὶ ταχέως
 κατέστη τύπος καὶ ὑπογραμμὸς⁸² πάντων τῶν διδασκῆριων

⁸¹ Ἐκ τοῦ ἐπομένου ἄρθρου τοῦ Αἰῶνος τῆς 13ης Μαρτίου 1842 προκύπτει ὅτι κοινὴ ἐπιθυμία ἦτο τότε ὅπως καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς ἢ φροντὶς αὐτῆς ἀνατεθῆ αὐτῶν « Ὁ Κ. Γ. Γεννάδιος, γυμνασιάρχης, ἀποδεικνύεται ἔφορος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, ἣ μὲ ἄλλους λόγους, λαμβάνει ὑπὸ τὴν ἐφορείαν του, μὲ τὸ ἴδιον ἐπιμίσθιον, τὴν ἐφορείαν τοῦ κειμηλίου τῶν ἐνδόξων Ζωσιμάδων, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας τὸ Κοινὸν ἔχει ὅλην τὴν πεποιθήσιν ὅτι θέλουν διατηρηθῆ ἀνέπαφα κατὰ τὰς εὐχὰς τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ διατὶ τάχα νὰ μὴ διορισθῆ ὁ ἴδιος Κ. Γεννάδιος καὶ ἔφορος ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅστις πρῶτος σχεδὸν κατέβαλε τὸν λίθον τῆς συλλογῆς καὶ τῆς διατηρήσεώς των εἰς Αἴγιναν, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ ἔθνος ἔχει ὅλα τὰ πιστὰ ὅτι θέλει τὰς διατηρήσει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ; Ἀλλ' ἄρα γε δὲν προδίδεται ὁ Κ. Ῥίζος διὰ τοὺς ὄχι ἐθνικοὺς σκοποὺς του; φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς ἀρχαιοτήτας μας τὰς ἀντιπροσωπεύουσας τὴν προγονικὴν μας δόξαν, ἀπεφάσισε σταθερῶς νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς ξένον. Εὐχόμεθα νὰ μὴν ἔλθωμεν εἰς ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐπικρίνωμεν τοιαύτην τινὰ διαγωγὴν εἰς τὸν Κ. Ῥίζον, ἣτις βέβαια δὲν θέλει τὸν συστήσει εἰς τὸ ἔθνος του. »

⁸² Περὶ τοῦ Γυμνασίου, ἔτει 1838, ὁ γερμανὸς καθηγητὴς F. P. E. GREVERUS, ὅστις μεθ' ὑπερηφανίας χαρακτηρίζει ἑαυτὸν ὡς Mitglied der archäologischen Gesellschaft zu Athen, ἐν τῷ ὁδοιπορικῶ αὐτοῦ *Reise in Griechenland*, λέγει ἐν σ. 357 : « Gymnasien sind vorhanden zu Athen, zu Ostern 1838 besucht von 530 Schülern unter dem wackern Rector Gennadios. » — Καὶ ὁ κλεινὸς φιλέλλην Εἰρηναῖος Θήρσιος ἐν νεκρολογίᾳ (Κ', δ') « Ἰδίως τοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου δύναται νὰ θεωρηθῆ ἰδρυτὴς, καὶ δι' αὐτοῦ κατηρτίσθη τὸ φιλολογικὸν φροντιστήριον χάριν τῶν φοιτῶντων ἐν τῷ κατὰ τὸ 1837 ἰδρυθέντι πανεπιστημίῳ, τοῦ ὁποίου οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων καθηγητῶν εἶναι μαθηταὶ τοῦ Γενναδίου... Ἀλλὰ

τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ὄλην, ἀληθῆς ἐστὶ Ἑλληνικῶν φώτων, ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἠθικῆς μορφώσεως. Περὶ δὲ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς φωτοβόλου ταύτης ἐστίας δύναται δικαίως νὰ λεχθῆ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο, ὅτι « Θεῶν ὑπηρεσίαν ἠγήσατο τὴν ἐπιμέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν νέων. » Ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀνάγκην « παιδείας τῆς ἐν δικαιοσύνῃ », ὡς ὥρισεν αὐτὴν ὁ ἑλληνικώτατος τῶν Ἀποστόλων⁸³. Ἐφρόνει ὅτι οἱ λόγοι καὶ οἱ προεξάρχοντες ἐν γένει τοῦ ἔθνους ὄφειλον νὰ γίνωνται διὰ τοῦ παραδείγματος διδάσκαλοι χρηστοθείας. Αὐτοῦ δὲ ὁ βίος ὅλος καὶ ἡ καθ' ἑκάστην διδασκαλία ὑπῆρξε γνησίως Σωκρατικῆ, οὔσα κατηχητικὴ καὶ παραδειγματικὴ⁸⁴. Εἰς τοὺς νέους τοὺς

κυρίως ἤθελε νὰ εἶναι καὶ ἔμεινεν ὁ μόνος διδάσκαλος τῶν νέων, καὶ τίποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν καταπέσῃ νὰ παραιτήσῃ τὴν γυμνασιάρχίαν του. Διὰ τῆς θέσεως ταύτης ἐν γένει καὶ ἐν μέρει ἐνήργησε πολλαχῶς καὶ ἐπιτυχεστάτα πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. » — Ἐν δὲ τῷ *Spectateur d'Orient* (KB', 20) τὰ ἐξῆς : « Il y a quelques jours encore, on voyait ce vert septuagénaire présider régulièrement aux cours du gymnase d'Athènes, dont il fut pour ainsi dire le créateur. »

⁸³ « Ἐν πάσῃ ἀγαθοσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ... Ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν. » — Β'. Κορινθ. F', 6-7.

⁸⁴ Ὁ μαθητὴς του Ἀλέξιος Π. Κουτσαλέζης ἐν ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, Διαφέροντα καὶ περίεργά τινα ἱστορήματα, (KB', 54), εἰπὼν ὅτι, παρὰ τὴν Κατήχησιν, ἡ σημερινὴ γενεὰ ὄφειλε νὰ μανθάνῃ ὅ, τι μέγα καὶ εὐγενὲς ἔπραξαν οἱ ἐνδοξοὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐπιλέγει (σ. ια') : « Ἀοίδιμε Γεννάδιε ! ἀπὸ τὸ στόμα σου δὲν ἔλειπον οἱ χρυσοὶ λόγοι, καὶ οἱ μαθηταὶ σου σὲ ἤκουον πάντοτε μετὰ προσοχῆς ! » Ὁ δὲ Κύριος Στάης, ὑπουργεῖων τῆς Παιδείας καὶ ὁμιλῶν τῇ 31 Μαρτίου 1904 ἐν τῷ Ἐκπαιδευτικῷ Συνεδρίῳ εἶπεν, ἐν ἄλλοις, τὰ ἐξῆς : « Ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου πάντες ἐρωτῶμεν διαποροῦντες, ποῦ εἶναι ἡ δαιμονία Ἑλληνικὴ εὐφυΐα, ἡ χθὲς ἔτι καὶ προχθὲς διαλάμπουσα διὰ τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν δυσαριθμητῶν ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἀστέρων ; ποῦ ἐκρύβη καὶ λανθάνει ἡ μαγικὴ ἐκείνη δύναμις καὶ μέθοδος τοῦ Γεωργίου Γενναδίου διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἀνεθουσίαστοι καὶ καχέκται μετεμορφοῦντο ἐν τοῖς σχολείοις εἰς ἀγωνιστὰς σοφίας καὶ ἀρετῆς ; πῶς ἐμειώθη τὸ ζωοποιὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὴ πνοὴ τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων διδασκάλων, οἵτινες χθὲς μόνις ἀπῆλθον καὶ κατέλιπον εἰς ἡμᾶς ἔμψυχα παραδείγματα φιλοτιμίας καὶ ὑπεροχῆς ; ποῦ κεῖται ὁ θησαυρὸς ἐκεῖνος τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ φρονημάτων,

μη ἰδόντας καὶ μη δοκιμάσαντας τὰ φοβερά μαρτύρια τῆς δουλείας, τὰ ἀνεκδιήγητα δεινὰ τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος, ἐφρόντιζε νὰ ἐμποιῇ συναίσθησιν τῶν ἡρωϊκῶν θυσιῶν καὶ τῶν ὑπερανθρώπων σχεδὸν κατορθωμάτων τῶν πατέρων, ἀφηγούμενος⁸⁵ μετὰ σπανίας δραματικῆς δυνάμεως τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ συχνὰ προσκαλῶν τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἀγωνιστῶν, καὶ ἰδίως τὸν γέροντα Κολοκοτρώνην, μεθ' οὗ συνεδέετο δι' ἀδελφικῆς φιλίας, ὅπως λαλήσῃ τοῖς μαθηταῖς, μάλιστα ὅτε, μετὰ τὴν παράδοσιν, συνώδευον αὐτὸν περιπατοῦντα πρὸς τὸν λόφον τῶν Μουσῶν ἢ τὴν Πνύκα. Ὡστε πολλοὶ τῶν τραχέων ἐκείνων ὀπλαρχηγῶν προσήρχοντο τακτικὰ εἰς τὰς παραδόσεις, καὶ ἠδέως ἤκροῶντο αὐτοῦ διδάσκοντος⁸⁶.

ὅστις μετεδίδeto ὡς ἀφθαρτος κληρονομία εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐπὶ τῶν πικρῶν ἔτι χρόνων τῆς δουλείας, καὶ ἐστόμου καὶ ἐσφυρηλάτει καὶ παρεσκευάζεν αὐτὰς ἀθλητικῶς εἰς τοὺς παντοδαπούς καὶ δεινοὺς ἀγῶνας ἐν ξηρῇ καὶ ἐν θαλάσῃ, ἐν παντὶ σταδίῳ τοῦ βίου ; »

⁸⁵ Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας (ΚΒ, 67) λέγει ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Γενναδίου « Ἐλαμψεν ὡς νέον φῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἦτο ἀπλή διδασκαλία γραμμάτων καὶ πραγμάτων, ἀλλὰ φωτισμὸς καὶ ὑγεία τοῦ νοῦς, κάθαρσις δὲ καὶ ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τέλειος ἑλληνισμὸς, ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς τυραννίας τῆς τουρκικῆς, κάθαρσις ἀπὸ τῶν δουλικῶν κακῶν, τελεία ἐξευγένισις ἑλληνικὴ πρὸς θεμελίωσιν νέας Μεγάλης Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία ἐκείνη ἦτο ὁ σπινθὴρ ὁ μετὰ ταῦτα ἐκλάμψας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὑψηλάντου. »

⁸⁶ « Ὡς συνομοσία κατὰ τῶν καθεστῶτων ἐθεωρήθη ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τοῦ γένους Γεωργίου Γενναδίου γενομένη πρόσκλησις τῆς σπουδαζούσης τότε νεολαίας εἰς τὴν Πνύκα, ἡμέραν τινὰ πρὸ τοῦ 1843, ὅπως τῇ ὁμιλήσῃ ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ὅστις, καθόσον ἦτο καὶ λαϊκὸς ῥήτωρ καλός, ὅσφ καὶ στρατηγὸς ὑψίστης περινοίας, εἶπεν εἰς τὴν νέαν γενεάν μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ἀκόλουθα ἐν τέλει : ' Τέλος πάντων ἐμεῖς, παιδιὰ μου, ἐλευθερώσαμε κάμποση πατρίδα καὶ ἐβάλαμε τὸ θεμέλιο, δόξα σοι ὁ Θεός, καὶ τώρα ἐσεῖς ἔχετε χρέος νὰ ἐλευθερώσετε καὶ τὸ ἄλλο κομμάτι τοῦ μένει 'ς τὴ σκλαβιά, νὰ κτίσετε τὸ σπήτι, νὰ τὸ στολίσετε μὲ σκαμνιά καὶ καναπέδες. Λοιπὸν ν' ἀκοῦτε τοὺς διδασκάλους σας καὶ νὰ μάθετε γράμματα, γιατί πέρασεν ὁ καιρὸς τοῦ τσαρουχιοῦ κι' ἦρθε Βασιλιᾶς καὶ ὁ καιρὸς τῆς πένας. Κάθε πρῶτὸ νὰ κάνετε τὸ σταυρό σας καὶ νὰ λέτε· Θεέ μου βοήθησε καὶ μένα νὰ μοιάσω τὸν πατέρα μου, νὰ λευθερώσω τὸν τόπο μου, ὅσος μένει 'ς τὰ σίδερα· Θεέ μου φώτισέ με νὰ γείνω καλὸς ἄνθρωπος. Αἶντεστε τώρα 'ς τὴν εὐχὴ μου.' Τότε ἡτοιμάσθησαν νὰ συλλάβουν τὸν γέρων Κολοκοτρώνη καὶ τὸν μέγαν πατριώτην Γεννάδιον. Ἄλλ' ὁ κόσμος τὸ εἶχε πληροφορηθῆ καὶ χιλιάδες λαοῦ ἀφρίζοντες ἐκ θυμοῦ συνεκεντρώθη ὅπως ἐπιτεθῆ. Τότε μὴ δυνάμενοι ἄλλως,

Τῶν δὲ νέων, οὐ μόνον ὑπεξέκαie τὴν φιλοπατρίαν καὶ φιλομάθειαν, ἀλλ' ἐνέπνεεν αὐτοῖς, διὰ παρακελεύσεων ἐξαισίων, πίστιν ἀκράδαντον εἰς τὴν ἀνώλεθρον δύναμιν τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως. Εἶχε δὲ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καὶ τοῦτο τὸ Σωκρατικόν, τὴν ἄκακον καὶ ἀφελή, ἀλλ' εὖστοχον καὶ θυμηδεστάτην εἰρωνεῖαν ἐκείνην δι' ἧς τὸ ἐπιμύθιον τῆς διηγήσεως εἰσέδουε βαθέως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων, ἀνεξίτηλον καταλείπον ἐντύπωσιν. « Καὶ γὰρ παίζων, οὐδὲν ἦττον ἢ σπουδάζων, ἔλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσιν.⁸⁷ » Ἐπίστατο ὅμως νὰ φυλάττη τὸ μέτρον τῆς εὐπρεπειας, ἥτις εἶναι γνῶρισμα τῶν εὐγενῶν καρδιῶν. Ὅθεν ἀπῆτει παρὰ πάντων τῶν προσερχομένων κόσμον ἐν τῇ σχολῇ, καὶ σέβας πρὸς αὐτὸν τὸν χῶρον αὐτῆς, ὃν ἐθεώρει τόπον ἱερὸν καὶ οἶονεῖ ἄσυλον. Σχετικὸν πρὸς ταῦτα ἐπεισόδιον διηγείται γραφικώτατα εἰς τῶν προσφιλεστάτων αὐτοῦ μαθητῶν, ὁ μακαρίτης Πλωτάρχης Ζωχιός:

« Κατὰ τὸ ἔτος 1829 ἠγεῖτο τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου ὁ Γεννάδιος ὁ μακαρίτης. Μίαν γοῦν τῶν ἡμερῶν, διδάσκοντος αὐτοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν εἰς ἕκ τῶν ὄνομαστῶν στρατηγῶν ὀπλοφορῶν καὶ καπνίζων τὸ

κατέφυγαν εἰς τὴν ἀμνηστίαν, καθόσον δὲν ἐτόλμων τότε νὰ τοὺς ἐγγίσωσιν. » Θεωδώρου Γενναίου Κολοκοτρώνη. Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Βασιλείας τοῦ Ὀθωνος (ΚΒ', 53) δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν Τηλεγράφῳ κατὰ Ἰούνιον 1881. Παραθέτομεν (ἐν ΙΓ').) ἑτέρας δύο ἀφηγήσεις τοῦ ἐπεισοδίου τούτου, τὴν μὲν σύγχρονον, ἐκ τοῦ Αἰῶνος τῆς 13ης Νοεμβρίου 1838, τὴν δὲ μεταγενεστέραν τοῦ Κ. Ιω. Βλαχογιάννη.

⁸⁷ Ξενοφ. Ἀπομν. Δ', α', 1. — « Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἦν ἀκράτως αὐστηρὸς ὁ Λυκοῦργος· ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Γέλωτος ἀγαλμάτιον ἐκεῖνος ἰδρύσατο, τὴν παιδιάν, ὡσπερ ἡδεσμα τοῦ πόνου καὶ τῆς διαίτης, ἐμβαλὼν εἰς τὰ συμπίσια καὶ τὰς τοιαύτας διατριβάς. » Πλωτάρχ. Λυκ. κε'. — Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων (Νόμ. ζ' σ. 816) ἐδίδασκεν ὅτι « ἄνευ γελοίων τὰ σπουδαῖα καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία μαθεῖν οὐ δυνατόν. » Οἱ ψευδοφιλόσοφοι ὅμως καὶ οἱ ὑποκριταὶ οὐδόλως ἀνέχονται τὸ τοῦ Εὐριπίδου (ἐν Ἰωνί) « πίνειν, παίζειν καὶ τὰ δίκαια φρονεῖν », ἀλλὰ σκαιοὶ καὶ ἀγροῖκοι ὄντες διατελοῦσιν, ὡς ὁ Πλωτάρχης (ἐν Συμπ. ζ', 2) εἰκονίζει αὐτούς: « Ἄοινος αἰεὶ μέθη καὶ σκυθρωπὴ ταῖς τῶν ἀπαιδευτῶν ἐνοικεῖ ψυχᾶς, ἐπιταραττομένη ὑπ' ὀργῆς τινος, ἢ δυσμενεῖας, ἢ φιλονεικίας, ἢ ἀνελευθερίας. »

τσιμπουκί του. Μόλις ὅμως τὸ πρῶτον εἶχε κάμει ὁ ταλαίπωρος βῆμα, καὶ ὁ Γεννάδιος, στραφείς πρὸς αὐτὸν μετὰ φωνῆς ἀγρίας, εἶπε· Βρὲ Τούρκε, ποῦ νομίζεις ὅτι ἐμβαίνεις; Ἔξω εὐθύς! Ἠλευθερώσατε τὴν Ἑλλάδα, διὰ ν' ἀντικαταστήσητε τοὺς Τούρκους; Ἐπρεπε νὰ λύσης τὰ τσαρούχια σου, νὰ ξυπολυθῆς, πρὶν ἔμβης μέσα, διότι ὁ τόπος εἶναι ἱερός, εἶνε ἅγιος. Ὁ στρατηγὸς ἔμεινεν ἔμβρόντητος, καὶ νὰ προχωρήσῃ δὲν ἔτόλμα, καὶ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ἐντρέπετο· πολλοὶ δὲ πονηροὶ διαλογισμοὶ ἀνέβησαν καὶ κατέβησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπερίσχυσεν ἡ φρόνησις καὶ ὁ φόβος τοῦ ἄρχοντος τοῦ τότε. Ἀνοίξας λοιπὸν τὸ στόμα του, μετὰ φωνῆς τεταπεινωμένης ἀπεκρίθη λέγων· Τί κάνεις ἔτσι δάσκαλε; Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος δὲν ἦτον ἄνθρωπος ἀγανόφρων. Ἄν ἦρχεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκαλός τις, ἐκ τοῦ φυράματος τοῦ Γενναδίου, ἤθελε ποτέ τις τολμήσῃ νὰ πράξῃ ὅσα κατ' αὐτὰς [Φεβρ. 1874] ἔτολμήθησαν, καὶ πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἐντὸς τοῦ Πανεπιστημίου, οὐχὶ ὑπὸ στρατηγῶν, ἀλλ' ὑπὸ δημοσίων ὑπηρετῶν τῆς ἐσχάτης βαθμίδος⁸⁸; Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δέ, καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφήσῃ τὰ πρόβατα καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. »

⁸⁸ « Ἐντεῦθεν ἡ ἀταξία ἐν τῷ σχολείῳ, τὴν ὁποίαν αἱ ποιναὶ αἱ συνήθεις δὲν δύνανται νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸν μακαρίτην Γεννάδιον πῶς διετήρει μόνος του τότε τὴν τάξιν ἐπὶ μαθητῶν ἡλικιωμένων, ὄχι ἐν τῷ σχολείῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔξω. Ποῦ ἠκούσθη ν' αὐθαδιάσῃ μαθητῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον, πολλῶν ἦττον νὰ ἐκφράσῃ ἀπειλὰς, πρᾶγμα σήμερον συνηθέστατον; Ποῦ ἠκούσθη μαθητῆς νὰ τρέχῃ εἰς τὰ καφενεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα, τὸν χρόνον καταναλίσκων εἰς μάτην; Οὐδὲν τοιοῦτο συνέβαινεν, οὐ μόνον διότι ἦτο Γεννάδιος, ἀλλὰ καὶ διότι εἶχεν ἐξουσίαν· καὶ ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ἔπραττε τὸ καλόν, δὲν ἐφοβεῖτο οὐδένα. » — Ἐξ Ὑπομνήματος περὶ μορφώσεως τῆς νεολαίας, δημοσιευθέντος ἐν Φιλολόγῳ τῆς 28ης Σεπτ. 1861.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ

Ἐτερος δὲ μαθητῆς αὐτοῦ, ὁ Μ. Π. Βρετός, (ΚΒ', 32) ἀπομνημονεύει ὡς ἑξῆς τὰ κατὰ τὰς παραδόσεις αὐτοῦ·

« Ἀπὸ τῆς ἔδρας του ἐνόμιζε πολλάκις ὅτι ἐπανέβλεπε τὸ πεδῖον τῆς μάχης, καὶ δακρυρροῶν, μὲ ἄτακτον, ἀτημέλητον πολιάν καὶ μὲ σπαίροντα χεῖλη, ἔρριπτε μακρὰν τὸν Πλούταρχον ἢ τὸν Δημοσθένην, ἵνα διηγηθῆ τὰς σκηνὰς ἐκεῖνας καθ' ἃς ἐβάδιζέ τις πρὸς τὸν θάνατον ὡς πρὸς ἑορτήν. Ἐξεφυλίσθητε, παιδάκια, ἀνέκραζε, μὲ σχῆμα ἀγανακτήσεως ἀπερίγραπτον, ἐξεφυλίσθητε! φεύγετε τὴν στρατολογίαν ὡς λέπραν. Ὅπου οἱ πατέρες σας εἶχον καρδίαν σεῖς ἔχετε ἕνα καλάθι ἀκαθαρσίας. Ἄθλιοι, δὲν γνωρίζετε ὅτι μόνον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἀποθνήσκει τις; ἐπὶ τῆς κλίνης ψοφᾷ ὡς σκύλος. Εἴτα διὰ τῆς ἄκρας τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐξήταζε τὰς ὄψεις τῶν μαθητῶν του, ἄλλους ὠχρούς καὶ ἄλλους κατακοκκίνους, καὶ ἐμειδία εὐχαριστούμενος ὅτι ἔθιξεν αὐτῶν τὴν φιλοτιμίαν. Πολλάκις ἐξανίστατο κατὰ τῆς πολυτελείας, τῆς ὀσημέραι κατακλυζούσης τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλληνικὴν κοινωσίαν. Οἱ πατέρες σας, ἀνέκραζεν, ἠλευθέρωσαν τὴν πατρίδα χωρὶς χειρόκτια, χωρὶς μεταξωτὰ φορέματα, χωρὶς βερνικωμένα ὑποδήματα, καὶ σεῖς χρειάζεσθε τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα ὅπως τὴν διατηρήσετε⁸⁹; Ἡ μορφή ἐκεῖνη μετεῖχε Δημοσθένους καὶ

⁸⁹ Σελίδες τινὲς τῆς ἱστορίας τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, (ΚΒ', 73) συγγραμμάτιον ἀνωνύμως ἐκδοθὲν καὶ περιέχον ἀπομνημονεύματα Νικολάου Α. Λιδωρίκη, τοῦ χρηματίσαντος γραμματέως τῆς ἐν Βιέννῃ πρεσβείας ὑπὸ τὸν Βαρῶνον Σίνα. Ὁ Λιδωρίκης (ὁ κατὰ τὰ φαινόμενα καὶ συγγραφεὺς) ἄρχεται δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν καθηγητὴν Φίλιππον Οἰκονομίδη, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ ἐκδόσῃ τὸ ἔργον, ἂν μὴ προαπέθνησκε: « Φίλε Φίλιππε, πολλήν, ὑψίστην μοὶ παρέσχεν εὐχαρίστησιν ἡ ἐπιστολή σου. Μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀναγενῶμαι ἐλησμόνησα τὰ ἔτη τὰ ἐπιβαρύνοντά με· ἀνετινάχθην, καὶ νέος ἀκμαῖος γενόμενος ἐπὶ στιγμὴν, ἀνεπόλησα τὸ παρεθὸν, μεστὸν τόσων ἐκτάκτων συμβάντων, τόσων ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων, τοιοῦτων αὐταπαρνήσεων, τοιαύτης καὶ τοσαύτης φιλοπατρίας· ἀνεπόλησα τὸν μαθητικὸν μας βίον, τὸν ἀρχαῖον διδάσκαλόν μας Γ. Γεννάδιον, τὸν ἑξοχον ἄνδρα, ὅστις ὄχι μόνον ἀρετὰς ἐκτάκτους εἶχεν, ὄχι μόνον νὰ παιδαγωγῆ ἤξευρεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτιμᾷ ἀγρίως μὲν, ἀλλὰ καταλλήλως. Ὑπὸ τὴν ἀγριότητα ἐκεῖν ν διελάνθανεν ἡ ἀγαθότης

Ἰουβενάλη. Ἡ ἀπώλεια ἢ πρόωρος τοῦ Γενναδίου ὑπῆρξε πραγματικὴ συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος ὁ κατάλληλος διὰ τὴν γενεὰν ἐκείνην ἣτις συνέρρεεν εἰς Ἀθήνας πανταχόθεν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τῶν μαθημάτων ἐκείνων ὁ Γεννάδιος, μετεωριζόμενος εἰς τὸ ὕψος τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητος ῥήτορος, καὶ ἐξαπτόμενος διὰ τοῦ θερμογόνου πάθους πολιτικοῦ ἀποστόλου, ἔσπειρεν εἰς τὰς νεαρὰς τῶν ἀκροατῶν τοῦ ψυχᾶς τὸν ὑπὲρ πατρίδος ἔρωτα, ὃν οὐδεὶς δύναται πλέον τὰ ἐξαλείψῃ — οὐδὲ τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο ψήφισμα τῆς προγραφῆς, τὸ ἐγείρον μεσότειχον μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων Ἑλλήνων, αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων. »

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος, συντάσσων τὸν Θεατὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1872, ἔγραφε·

« Ὁ Γεννάδιος μετέβαλεν εἰς ἔργον αἰσθητὸν ἐκ τῶν πολυτίμων καρπῶν του, ὅ,τι ἐκεῖνος (ὁ Κοραῆς) θεωρητικῶς ἐνετείλατο περὶ τε τῆς φιλοσοφικῆς ἐρμηνείας τῶν ἀπαρμιλλῶν ἡμῶν συγγραφέων, οὓς παρεμόρφουν οἱ μωροὶ καὶ ἄσοφοι γραμματικοί, καὶ περὶ τῆς πατρικῆς τῶν διδασκάλων μερίμνης πρὸς μόρφωσιν ἀγνῶν καὶ ἄρρενωπῶν πολιτῶν. Ὅστις ἤθελε τῷ ὄντι νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὰ ἔξοχα ἐκεῖνα καλλιτεχνήματα δὲν προωρίσθησαν εἰς βασανιστήριον τῆς τῶν ἐφήβων κεφαλῆς, ἀλλ' ἐν μέσῳ πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀγώνων εἰς φῶς προαχθέντα ἔργα, ἔφερον τὸν τύπον τῆς διανοητικῆς ἀνδρῶν πραττόντων καὶ διεργούντων δραστηριότητος, ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ εἰς παράδοσίν τινα τοῦ Γενναδίου, τὸν Δημοσθένην, ἢ τὸν Λυσίαν, ἢ τὸν Ἰσοκράτην ἐρμηνεύοντος.⁹⁰ οἱ δὲ εὐτυχεῖς αὐτοῦ μαθηταί, οἱ γυμνασια-

καὶ ἢ πρὸς τὸν μαθητὴν πατρικὴ ἀγάπη. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐπιτιμήσεως εἶναι ἄγνωστον νῦν εἰς τοὺς νεωτέρους. Ἐκεῖνος μὲ δύο λέξεις, βαρείας ἀληθῶς καὶ σοβαράς, κατῴρθωνεν, ἀδελφέ, νὰ γινώμεθα ἀρνιά, καὶ νὰ ἐμπνεώμεθα ὑπὸ πάσης ἀρετῆς. » (Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Ἐφημερίδι Κυριῶν, τῆς 9ης Μαρτίου 1903.)

⁹⁰ Ἐλεγέ τις (παρὰ Σουΐδα) περὶ τοῦ περιφήμου Σεβηριανοῦ : « Ἐμοὶ δὲ ἐξηγεῖτο λόγους Ἰσοκράτους τοὺς μείζους καὶ πολιτικωτέρους, οὐ τὸν τεχνικὸν καὶ σοφιστικόν, ἀλλὰ τὸν ἔμφρονα καὶ φιλόσοφον τρόπον· ὅτε καὶ εἶδον ἄνθρωπον εὔρουν τε καὶ ἀμφιλαφῆ τὴν διάνοιαν πρὸς τὰς πολιτικὰς ἐξηγήσεις, ἔτι δὲ καὶ κριτὴν ἄριστον ὄντα τῶν λεγομένων. »

καίς μόνον σπουδαίς καταρτισθέντες, καί πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς διεσπαρμένοι, διατηροῦσι καί σήμερον ἔτι ζωηρότατα ἐν τῇ μνήμῃ τὰ πρακτικά τοῦ ἀειμνήστου ἐθνικοῦ διδασκάλου παραγγέλματα τῆς χρηστότητος καί τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἄν δέ που τῶν Σλαβικῶν χωρῶν ἀπαντῶσι καί τινες ἀναμιμνησκόμενοι εὐγνωμόνως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν ἀγωγῆς, εἶναι οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνου ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιτήρησίν του ἀνατραφέντες καί παιδευθέντες. »

Ὁ δὲ ἀτυχῆς Παπασλιώτης, μαθητῆς καί οὗτος τοῦ Γενναδίου προσφιλεῖς γενόμενος, ἔγραφε τὰ ἑξῆς·

« Ὅποιος ἐγένετο ὁ ἀοίδιμος Γεννάδιος περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους, εἰς ἣν τὸ πρῶτον μόνος, καί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἄνευ βοηθῶν, κατέβαλε τὰς βάσεις, θέλουσι μαρτυρήσει καί καταδείξει οἱ ἐπόμενοι χρόνοι, ἂν κατορθώσωμεν ν' ἀναστήσωμεν καί πάλιν τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον ζῆλον καί τὴν γενναιότητα ὑφ' ᾧ ἐνεπνέοντο οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι, ᾧν λείψανον θαυμαστὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ἦν ὁ Γεννάδιος. Ὅχι μόνον αὐτὸς περιεσώθη καί τὸν νοῦν καί τὸ ἦθος ἀκέραιος διὰ τῶν μεγάλων κινδύνων τῆς Ἐπαναστάσεως· ἐγκατασταθέντα τὰ πράγματα εὗρον ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν ὀλίγους ἄλλους, φέροντας τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην γνώμην. Ἐζῆ ὁ Δούκας, ἔζῆ ὁ Κωνσταντᾶς, καί ζῶσιν ἴσως καί ὀλίγοι ἄλλοι. Ἄλλ' ὁ μὲν Κοραῆς ὑπερέβη τότε ἑαυτόν· διότι ἡ ἱστορία, μάλιστα ἡ Ἑλληνική, ἀρχαία καί νεωτέρα, διδάσκει ὅτι ἄνθρωποι, εἴτε πολιτικοί, εἴτε διδάσκαλοι, οἵτινες πρῶτοι ἐκγεννῶσι ἰδέαν μεγάλην, αὐτοὶ εἶναι εὐτυχέστεροι ἂν δὲν ἐπιζήσωσι. Τοῦ Κοραῆ ἡ ἀποστολή ἦν νὰ ἐμβάλη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἰδέαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ· οἱ ἄνθρωποι ἀνεγνώρισαν ταύτην καί ἐπεχείρησαν τῷ 1821 νὰ τὴν ἐκτελέσωσιν. Αὐτοῦ, νομίζομεν, ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου· διότι τῶν ἀκραιφνεστάτων ἀρχῶν γεννᾶται μία ἰδέα, δι' ἄλλων ἐνεργεῖται καί δι' ἄλλων ἐμπεδοῦται. Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι περιττοὶ τὴν σήμερον οἱ ἐπιζήσαντες εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· ἀλλ' ὅτι ἡ τύχη, διασώσασα αὐτούς, ἐφρόντισε μᾶλλον διὰ τοὺς ἄλλους ἢ διὰ τὴν δόξαν ἐκείνων. Οὕτω νομίζομεν ὅτι ὁ Κοραῆς διὰ φθόνου τῆς τύχης ἐπέζησε τὸ ἔτος 1821 καί 1823. Ὁ Δούκας καί

ὁ Κωνσταντᾶς τὸ ἔδειξαν κάλλιστα· διότι ἀντετάχθησαν εἰς τὴν βάσκανον τύχην ἀποχωρήσαντες πρόωρα ἐκ τῆς ἡμέτερας πολυκυμάντου κοινωνίας, φοβούμενοι μὴ ἐμμείναντες, μολύνωσι τὸ παρελθόν των, οὗ εἰκόνα εἶχον τὴν τοῦ διδασκάλου των Λάμπρου Φωτιάδου. Ὁ Γεννάδιος, νεώτερος καὶ ἀκμαιότερος ἐκείνων, ἠθέλησε νὰ ἐπιμείνη καὶ δείξῃ εἰς τοὺς γιγνομένους ἔξ ὁποίων ἀνθρώπων ἐγεννήθη καὶ προήχθη ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ ἄνθρωποι δηλαδή ἐκεῖνοι ἦσαν μὲν τεθωρακισμένοι μὲ ἀληθῆ Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πολυμαθεστάτῳ Κοραῖ ὑπερεῖχε πολὺ τὸ αἶσθημα ὑπὲρ τὴν μάθησιν· διότι οὔτε τὰ βιβλία, οὔτε ἡ μνήμη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων θέλει γηράσει ποτέ, καὶ ἂν τυχὸν κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πολυμάθεια μείζων τῆς ἐκείνων. Τοὺς ἄνδρας ἐκείνους καὶ θανόντας πρέπει νὰ τοὺς θεωρῇ ἡ Ἑλλάς καὶ οἱ κυβερνῶντες τὴν τοῦ ἔθνους παιδείαν ὡς τοὺς κυρίους τῶν ἔργων των, μέλλοντας, ἢ αὐτοὺς ἐν τῷ ἑτέρῳ βίῳ, ἢ διὰ τῆς παρὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις διασωθησομένης μνήμης των, νὰ ζητήσωσι λόγον διὰ τὸν καρπὸν ὃν ἔμελλε νὰ φέρῃ ὁ ὑπ' αὐτῶν διαρριφθεὶς σπόρος. Ἡ δὲ πρᾶξις τῶν ἐν Πάτραις διδασκάλων, οἵτινες, ἅμα ἀκούσαντες τὸν θάνατον τοῦ Παιδαγωγοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἔσπευσαν νὰ δηλώσωσιν εὐγενῶς τὴν εὐγνωμοσύνην των, πρέπει νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι δὲν θέλει ἀπολεσθῆ τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, οἷον ἐνυπάρχει εἰς τὰ βιβλία τοῦ Κοραῖ καὶ τοὺς πολυτετεῖς ἀγῶνας τοῦ Γενναδίου. »

Καὶ ἕτερος πάλιν μαθητῆς, ὁ χρηστότατος καὶ χαριέστατος Γεώργιος Βιώνης, ὅστις εἶχε κληρονομήσει πολὺ τῆς θυμηδίας τοῦ διδασκάλου, ἀπαγγέλλων τὸν ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας πανηγυρικὸν (ΚΒ', 61, Ἀθην. 1886, σ. 8), καὶ μνησθεὶς τοῦ Γενναδίου ὡς τοῦ πρώτου τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς, εἶπεν·

« Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, διευθύνων τὸ Γυμνάσιον Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ διδάσκων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς ἐπίτιμος καθηγητῆς, ἀνέδειξε μαθητὰς διὰ τῆς πατρικῆς καὶ λίαν θελκτικῆς καὶ ἐπιχαρίτου διδασκαλίας του, οἵτινες ἐκυβέρνησαν ἐπὶ πολὺ τὴν προσφι-

λεστάτην πατρίδα, ανέβησαν τὰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας τοῦ ναοῦ τῆς Θεμίδος, ὑπῆρξαν μετ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν διδάσκαλοι τῆς νεότητος τοῦ Ἔθνους, καὶ ὑπηρετήσαν καὶ ὑπηρετοῦσιν ἔτι πολλαχῶς τὴν φίλην πατρίδα, διακριθέντες καὶ διακρινόμενοι ἐπὶ ἰκανότητι, ζήλω καὶ ἀρετῇ, ἀρεταῖς φυτευθείσαις ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δικαίως ὁμολογεῖται παρὰ πᾶσι Διδάσκαλος τοῦ Ἔθνους. Ἐναυλοὶ εἶναι εἰσέτι εἰς τὰς ἀκοάς μου οἱ γλυκεῖς λόγοι του, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοῦ ὠραίου καὶ μελιρρύτου στόματος αὐτοῦ, ἀποστάζοντες φιλοπατρίαν καὶ ἀρετὴν. Ὡς ἐλάχιστον ὑπόδειγμα τῶν λόγων αὐτοῦ ἀναφέρω τὴν προσφώνησιν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς μαθητὴν τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς, Ἡπειρώτην τὴν πατρίδα, δίδων αὐτῷ τὸ βραβεῖον. Ἄλαβε, τέκνον, (τῷ λέγει) τὸ βραβεῖον τὸ ὁποῖον δι' ἐμοῦ ἡ Σχολὴ σοὶ δίδει, καὶ περὶζῶσε τὴν ῥομφαίαν σου τὴν πνευματικὴν, ἵνα ἀγωνισθῆς τὸν καλὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Ἡ φωνὴ σου εἶθε ὡς βροντὴ νὰ ἀκουσθῇ ἐπὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ τῆς πατρίδος σου ὄρους, καὶ ἡ φοβερὰ αὐτῆς ἡχὼ εἶθε νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν περίοικον λαὸν τοῦ Κυρίου, τὸν βαρυαλγῆ καὶ νυστάζοντα. Ὁ Ὑψιστος ἄς εὐλογήσῃ τὸ ἐπιχείρημά σου, καὶ ἄς φωτίσῃ πᾶν σὸν διάβημα⁹¹. Ὅτι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποῖους ἀπεμνημόνευσεν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος συμμαθητῆς τοῦ βραβευθέντος, ἠδύναντο νὰ μὴ συγκινήσωσι τὴν καρδίαν καὶ τοῦ πλέον ἀναλγήτου νέου, καὶ νὰ μὴ τοῦ ἐμπνεύσωσι τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων; τίς ἠδύνατο ἀκούων αὐτοῦ νὰ μὴ συγκινηθῇ, καὶ συγκεκινημένος νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ φωνήν, καὶ νὰ μὴ ἐκτελέσῃ ὅ,τι καὶ ἂν ἔλεγεν αὐτῷ, θυσιάζων καὶ ζῶν καὶ συμφέροντα πρὸς

⁹¹ Ἦτο δὲ ὁ νέος ἐκεῖνος μαθητῆς ὁ νῦν σεβαστὸς καθηγητῆς τῆς θεολογίας Ζῆκος Ῥώσης. Τοιαύτην δ' ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν ἡ αὐτοσχέδιος ἐκείνη προσλαλιά τοῦ Γενναδίου, ὥστε ὁ ἀπομνημονεύσας μαθητῆς ἐξετύπων αὐτὴν ἐπὶ ἰδίου φύλλου χάρτου, οὗ τηροῦμεν πολῦτιμον ἀντίτυπον καὶ ὅπερ ἄρχεται διὰ τῶν ἐξῆς: « Πρὸ τῆς διανομῆς τῶν βραβείων ὁ διανείμενος αὐτὰ ἔφορος καὶ καθηγητῆς τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς κ. Γ. Γεννάδιος ἐξεφώνησε λόγον κατανυκτικόν, κινήσαντα τῶν ἀκροατῶν τὰ δάκρυα. Ἐσχάτος πάντων ἐβραβεύθη νεανίας τις Σουλιώτης, δεκατετραέτης, μικρὸς μὲν τὸ δέμας, ἀλλὰ μαχητῆς. Πρὸς τὸ παιδάριον αὐτὸ ἐγχειρίζων ὁ γέρων Γεννάδιος τὸ βραβεῖον, δακρυρροῶν καὶ μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης εἶπε: Ἄλαβε, τέκνον, » κτλ.

τοῦτο; Τοιοῦτος ὁ αἰδιδιμος ἐκεῖνος τοῦ Ἔθνους Διδάσκαλος Γεώργιος ὁ Γεννάδιος, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποῦ ὡς φόρον εὐγνωμοσύνης κατὰ καθήκον ἱερὸν καὶ ἐκ σεβασμοῦ ὄφειλον νὰ ἀναφέρω ἐν παρόδῳ τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις· ἂν καὶ φοβοῦμαι, μὴ ἐσμίκρυνα τὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Ἔθνους, τοῦ εὐφραδοῦς καὶ δημοτικοῦ ῥήτορος τῆς Πλατάνου τοῦ Ναυπλίου, τοῦ συναγωνιστοῦ τοῦ γενναίου φιλέλληνος Φαβιέρου, καὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτοῦ καθήκοντος θυσιασθέντος ἐν τῇ ἀξιοθρηνήτῳ ἐκείνῃ ἐποχῇ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐνσκηψάσης βροτολοιοῦ χολέρας. »

Ὁ δ' ἐθνικὸς ποιητὴς Π. Σοῦτσος, ὅστις παρηκολούθησεν ὁλόκληρον τὸ στάδιον τοῦ Γενναδίου, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τὴν Πλάτανον δημηγορίας μέχρι τοῦ τάφου, συνοψίζει ὡς ἑξῆς τὰ τῆς διδασκαλίας του:

« Πορεύθητε σήμερον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας διδασκάλους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου· πορεύθητε εἰς τὴν Ἑπειρον, ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας προκρίτους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου· πορεύθητε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὴν Ἰβραίλαν, εἰς τὸ Γαλάζιον, ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας ἐμπόρους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος διδάσκων, οὐχὶ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐνεφύσα εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ἐνέπνεεν εἰς αὐτούς, καὶ τὸν ἔρωτα τῆς ἀπελευθερώσεως ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους. Καθὼς ὁ πρὸ αὐτοῦ, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ὑπέκρυψεν εἰς τὰ δίπτυχα τῆς πατριαρχείας τὸν ἀετὸν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Γεώργιος Γεννάδιος τὸν αὐτὸν ἀετὸν εἰς τὰ στήθη τῶν ἀναριθμῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπέκρυψεν. »

Εὐκολον ἐκ τούτων καθίσταται νὰ νοήσωμεν διατί οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, οὐ μόνον προσέβλεπον πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ἀσφαλῆ ἐν τῷ βίῳ ὁδηγὸν καὶ προστάτην, ἀλλ' ἐθεώρουν ἑαυτοὺς τέκνα, αὐτὸ τοῦτο, πνευματικὰ τοῦ Γενναδίου, μεθ' ὑπεφθαρείας λέγοντες· « Ἐγὼ εἶμαι μαθητὴς τοῦ Γεννα-

δίου. » « Ὅσοι δὲ ἕως πρὸ μικροῦ ἐπιζῶντες, ἢ δημόσιον ὑπουργημα ἐπεζήτουν, ἢ ὡς ὑποψήφιοι εἰς ἐκλογὰς ἐξετίθεντο, ὡς τίτλον προέβαλον ὅτι ἐχρημάτισαν μαθηταί του· καὶ περὶ αὐτῶν θανόντων τὸ αὐτὸ οὕτως ἐμνημονεύετο⁹². Εἰς τὴν τιμητικὴν δὲ ταύτην προσηγορίαν ἐνησμένιζε σφόδρα καὶ αὐτὸς ὁ σεπτὸς πρεσβύτες, διαθρυπτόμενος τὴν φιλοτιμίαν καὶ χαίρων ἐπὶ τῇ τιμῇ — ἥτις δὲν ἀπενέμετο τότε εἰς τὸν τυχόντα — ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῇ εὐδοκίμῳ τοῦ ἀγαθοῦ σπόρου ὃν ἔσπειρεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν νέων.

Οὐχὶ δὲ μόνον ἐν τῇ παραδόσει, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς σχολῆς, ἐπετήρει τῶν μαθητῶν τὸν βίον· καὶ, ἀσκῶν ἐπ' αὐτῶν ἠθικὴν δύναμιν ἀφιλονείκητον, ἐπετίμα αὐτοὺς αὐστηρῶς, καὶ δὴ καὶ ἔπληττεν αὐτοὺς ἀσχημονοῦντας· καὶ περιερχόμενος τὴν πόλιν ἐξέβαλλεν ὄσους αὐτῶν εὕρισκεν ἐν καφενείοις. Πάντες δὲ ὑπέικον ἀσυζητητὶ εἰς ὅσα αὐτὸς ὠρίζε, συναισθανόμενοι βεβαίως τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ Ἀποστολικοῦ ῥητοῦ· « Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας⁹³. »

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΡΑΓΚΑΒΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗ

Τοιαύτη ἦν ἡ τρυφερὰ στοργή, ἢ ἄγρυπνος μέριμνα, ὑπὲρ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ! Ὅθεν εὐφραδῶς καὶ φιλοστόργως πανηγυρίζων τὴν μνήμην αὐτοῦ ὁ ἄξιος μαθητῆς του, ὁ

⁹² His moral power was supreme in Greece, and his authority and influence was felt wherever the Greek language was spoken both in the East, and the West. From every center of national activity he was appealed to. Bishops and cabinet ministers were proud to call themselves his pupils; and the word of the *Master* was all-sufficient. Through his instrumentality many of the public institutions which adorn Athens were raised and endowed by the munificence of Greeks abroad. — E. EDMONDS (K B', 62).

⁹³ Οἷον δὴ μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προτεθεικέναι τοιοῦτόν τινα, ὃς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ ὀνειδίζων ἕνα ἕκαστον οὐδὲν παύομαι τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων. Τοιοῦτος οὖν ἄλλος οὐ ραδίως ὑμῖν γενήσεται. Ἀπολ. Σωκρ. 31, α'.

Ἐλέξανδρος Ῥαγκαβῆς ἔλεγεν· « Ὅποταν, μακαρίτα Γεννάδιε, ἀναπολῶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς, μετὰ πατρικῆς στοργῆς παιδεύων καὶ νουθετῶν με ἠγωνίζου νὰ ἐκκαύσης ἐν ἐμοὶ φιλομάθειάν τινα καὶ ζῆλον πρὸς τὰ καλά, καὶ διὰ τῶν διδαγμάτων σου νὰ μὲ ποδηγετήσης εἰς τοὺς τρίβους τῆς ἀρετῆς, τότε, οὐχὶ λόγοι πανηγυρικοὶ, ἀλλ' ἄφωνα δάκρυα ἀναβρῦουσι μόνον ἐκ τῆς καρδίας μου, ἀποπνίγοντά μου καὶ αὐτὴν τὴν φωνήν· καὶ αἰσθάνομαι τότε ὅτι ἡ θέσις μου δὲν εἶναι μετὰ τῶν ἐπισήμως συνερχομένων ἐνταῦθα εἰς δημοτελές σου μνημόσυνον, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐν μονώσει καὶ σιγῇ πενθούτων εὐγνωμόνων σου τέκνων! »

Ναί· ἀφοσίωσιν καὶ λατρειῶν τέκνων ἐξεκόλαπτεν ὁ Γεννάδιος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μαθητῶν του, τέκνων αὐτοῦ, τέκνων τῆς Ἑλλάδος. Ἰδοὺ δὲ πῶς « Κρής » τις ἀπεμνημόνευσεν (Νέα Ἐφημερίδι 16 Σεπτ. 1888) τὰ ἀφορῶντα ἓνα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὅστις ἠγάπησεν ἐκεῖνον καὶ δι' ἐκεῖνου τὴν Πατρίδα :

« Περὶ τοῦ ἄρτι μεταστάντος Γεωργίου Ξενουδάκη πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, καὶ δίκαιον εἶνε νὰ ἐπαινεθῆ ἢ φλογερὰ φιλοπατρία τοῦ ἀνδρός, καὶ ἡ θρησκευτικὴ λατρεία πρὸς τὴν πολυπαθὴ ἡρώϊδα Κρήτην. Αὐτὸς διηγεῖτο τὰ τοῦ βίου του καὶ τὰ κατὰ τὰς πολλὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης, ἅτινα ἐγνώριζεν ἀκριβῶς... Κατὰ τοὺς παρὰ τὸν Ἰλισσὸν περιπάτους του μετὰ φίλων ἐνετρύφα διηγούμενος ταῦτα ἐπὶ ὥρας πολλὰς... Ἰδίως ἔχαιρε διηγούμενος πῶς νεώτατος ὢν, ὥρμησεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841. Τὸ ἄκουσμα τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε συνταράξει τότε τὰς Ἀθήνας. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν παρεκάθητο μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Κουμουνδούρου⁹⁴ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Γεωργίου Γεννα-

⁹⁴ Ὁ ἀειμνήστος Κουμουνδοῦρος, ὅστις ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη πολιτικὸς ἀνὴρ ἐναρετώτερος, σφρονέστερος καὶ ἰκανώτερος τῶν μετ' αὐτὸν πάντων, ἐτήρει οἰονεὶ θρησκευτικὴν λατρείαν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Γενναδίου. Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐχρημάτισαν καὶ οἱ Θρασ. Ζαίμης, Χαρ. Τριχούπης, Γεωργ. Μαυροχορδάτος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν μέχρι καὶ τοῦ

δίου, τοῦ ἐκτάκτου ἐκείνου καὶ σχεδὸν μυθώδους Διδασκά-
λου, στρατιώτου, παιδαγωγοῦ, ἥρωος, εὐεργέτου, Πατρὸς
τῆς Πατρίδος. Ὡς διηγείτο ὁ Ξενοῦδάκης, αἱ παραδόσεις
ἐκεῖναι ἦσαν τι ὅλως ἔκτακτον, ὑπερβαῖνον τὴν ἀνθρωπίνην
ἀντίληψιν. Μαθηταί, ἱερεῖς, ἱεράρχαι, πολῖται πάσης
τάξεως, ἀγωνισταί, πολιτικοί, στρατηγοί, φουστανελοφόροι,
συνωθοῦντο ἐν θρησκευτικῇ σιγῇ. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος
ἀναλύων τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐξηγεῖτο τὴν ἔννοιαν,
μετὰ ταῦτα ἀνέλυε τὴν σύνταξιν, τὸ κάλλος τῆς γλώσσης,
τὴν σαφήνειαν, τὴν λογικὴν αὐτῆς, καὶ μετὰ ταῦτα τὰς
λέξεις καὶ τοὺς τύπους, παραβάλλων τὴν ἀρχαίαν πρὸς τὴν
νέαν, καὶ διδάσκων πῶς πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὀμιλῶ-
μεν καὶ ἡμεῖς. Μετὰ ταῦτα ἐλάμβανεν ἀνὰ μίαν φράσιν καὶ
μῖαν λέξιν, ἀνέπτυσσε τὴν παραγωγὴν καὶ ἔννοιαν αὐτῆς,
παρεμβάλλων ἀνέκδοτα καὶ ἀστεία, δι' ὧν πᾶσα παρατήρησις
ἐνετυποῦτο ἀνεξίτηλος εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀκροατῶν.
Μετὰ ταῦτα ἐλάμβανε τὰ πράγματα καὶ τὰς ἔννοιαις, ἢ
πατριωτικῶς, καὶ τότε ἢ ἀκρόασις μετεβάλλετο εἰς μῦθον
Ἐλευσινίων μυστηρίων, εἰς διδισκαλίαν Σωκρατικὴν,⁹⁵ ἢ εἰς
δημηγορίαν Δημοσθένους. Διὰ φωνῆς ἥτις εἰσέδυσεν εἰς τὰ
μύχια τῆς ψυχῆς τῶν ἀκροατῶν, ἐνεστάλαζε τὴν ἀγνωστάτην
ἠθικὴν, ἣς αὐτὸς ἦτο ἐμψύχωσις, ἢ ἐξέκαιε τὰς ψυχὰς διὰ
τοῦ πυρὸς τῆς φιλοπατρίας, ἣς ὑπῆρξεν ὁ ἀγνότατος ἥρωος.
Ὅταν ἀνέφερε τὰ Περσικά, καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Ἱεροῦ
Ἀγῶνος, ἱερά φρίκη κατελάμβανε τὸ ἀκροατήριον καὶ δάκρυα
ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν νέων καὶ γερόντων, λαϊκῶν καὶ
κληρικῶν. Ὁ Γέρωσ τοῦ Μωριά (ὁ Κολοκοτρώνης), ἦτο
τακτικὸς ἀκροατῆς τοῦ Γενναδίου, πολλάκις δὲ διὰ νὰ
κρύψη τὴν συγκίνησίν του ἔβγαζε τὴν ταμβακοθήκην του
καὶ ἔρρόφα, ἔπειτα ἐσφογγίζετο τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ
μεγάλου χρωματιστοῦ μανδυλίου του. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ
Γεννάδιος παρέδιδε τὸν Δημοσθένην καὶ εἶχε φθάσει εἰς
τὸν περίφημον ὄρκον· « Οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδύ-

1890 διακριθέντων. Τούτων, καὶ τῶν πρὸ αὐτῶν, πολλὰ ὀνόματα ἀπαντῶ-
σιν ἐγκατεσπαρμένα ἐν ταῖς σελίσιν ταύταις.

⁹⁵ « Καὶ τὸ μὲν Σωκράτους ἠγήσατο (ὁ Ἀλκιβιάδης) πρᾶγμα τῷ ὄντι
θεῶν ὑπηρεσίαν εἰς νέων ἐπιμέλειαν εἶναι καὶ σωτηρίαν... τῶν λόγων
αὐτοῦ καὶ τὴν καρδίαν στρεφόντων καὶ δάκρυα ἐκχεόντων. » Πλουτ.
Ἀλκιβ. 4-6.

νεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχῆσαντας κτλ. » Ὁ μακαρίτης Ξενοῦδάκης, ὅτε μᾶς διηγήθη τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκείνην εἰς τινὰ περίπατον παρὰ τὸν Ἰλισσόν, ἔστη βαθέως συγκεκινημένος καὶ σχεδὸν κατακυριευμένος ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως. Λεληθότως ἔλαβε τὴν στάσιν τοῦ Γενναδίου, καὶ μᾶς διηγήθη περίπου τί εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ Γεννάδιος ἀνέπτυξε τί ἐστὶ Πατρίς καὶ θυσία ὑπὲρ Πατρίδος. Ἀνέπτυξε τὰ Περσικά· ἔφθασεν εἰς τὰ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, τὸ Δραγατσάνι, οὐτινος ὑπήρξεν ὁ ἱεροφάντης, τὸ Μεσολόγι, τὰ Ψαρά, τὰ τοῦ Ἰβραήμ, καὶ τελευταῖον τὰ Κρητικά. « Ἕλληνες, βοηθήσατέ με, φωνάζει σήμερον ἡ Κρήτη (ἐβροντοφώνησεν ὁ Γεννάδιος)· ἐκεῖ, εἰς τὸ Φάληρον, ἔστειλεν ἡ Κρήτη τὰ τέκνα τῆς νᾶ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ ὑμῶν! » Διηγήθη τοὺς ἀγῶνας τῶν Κρητῶν, τὸ καθήκον τῶν Ἑλλήνων νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν αὐτῶν.

Ἱερὰ φρίκη κατέλαβε πάντας. Ὁ Τσαβέλας ἐκάθητο πλησίον ἐμοῦ καὶ τοῦ Κουμουνδοῦρου· ἡ κόμη του καὶ οἱ μύστακες ἠνωρθώθησαν ὡς ζωντανοί. Ἐτελείωσεν ἡ παράδοσις. Εἰς τὴν Κρήτην, ἐλέγομεν ὄλοι, ἄνευ θορύβου, ἀλλ' ἀποφασισμένοι. Ἐγὼ καὶ ὁ Κουρουνδοῦρος, ὁ Βυβιλάκης καὶ ἄλλοι (ὧν τὰ ὀνόματα ἀνέφερεν ὁ Ξενοῦδάκης), ἐπήγαμεν καὶ ἐζητήσαμεν τὴν εὐχὴν τοῦ Γενναδίου, ὃν εὔρομεν περιστοιχισμένον ὑπὸ πολλῶν διδασκάλων, ἀρχιερέων, στρατηγῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Τσαβέλας. Ἐπήνεσε τὴν ἀφοσίωσιν ἡμῶν, μᾶς ἐνθουσίασε, μᾶς ηὐχήθη, μᾶς ἠσπάσθη δακρυρροῶν. Πάντες ἔκλαιον. Ἠσπάσθημεν τὴν χεῖρά του καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Πρὶν ἢ ἐξέλθωμεν τοῦ Γυμνασίου φθάνει ὁ ἐπιστάτης καὶ μᾶς λέγει νὰ ἐπανέλθωμεν μετὰ μίαν ὥραν· μᾶς ἤθελεν ὁ Γεννάδιος. Μετὰ μίαν ὥραν ἐπήγαμεν πάλιν, ὁ Κουμουνδοῦρος καὶ ἐγώ. Ὁ Γεννάδιος πάλιν μᾶς ἐσυμβούλευσε, μᾶς ηὐχήθη καὶ μᾶς ἠσπάσθη. Ὅτε ἐφιλήσαμεν τὴν χεῖρά του, μᾶς ἀφήκε δέμα· ἀναχωρήσαντες τὸ ἠνοίξαμεν καὶ εὔρομεν χιλίας δραχμάς! Φίλε μου (ἔλεγεν ἰστάμενος πάντοτε ὡς ἐν ἐκστάσει ὁ Ξενοῦδάκης), ἔρχονται στιγμαὶ καθ' ἃς νομίζω ὅτι ἠχοῦν ἐδῶ (καὶ ἔδειξε τὸ στήθος του) οἱ λόγοι τοῦ Γενναδίου. Σεῖς οἱ νεώτεροι εἴσθε δυστυχεῖς διότι δὲν ἐμυήθητε τὴν ἀρετὴν ἐκείνην καὶ φιλοπατρίαν. Ἐπήγα εἰς Κρήτην, ἐκινδύνευσα, ἐπανήλθον· εἶδον πολλὰ, ἀλλὰ πάντοτε ἡμεῖς τῆς γενεᾶς ἐκείνης πολικὸν ἀστέρα

ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας εἶχομεν τὴν ἀρετὴν καὶ φιλοπατρίαν τοῦ Γενναδίου. »

ΓΝΩΜΑΙ, ΥΠΟΘΗΚΑΙ, ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

Δὲν θὰ ἐγράφομεν πλήρη καὶ τελείαν τὴν εἰκόνα τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου τοῦ Γενναδίου καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκπαιδευτηρίων ἄν, πλὴν τῶν ἀπομνημονευμάτων τῶν μαθητῶν του, δὲν παραθέτομεν ἐδῶ καὶ σύνοψιν τινὰ, ὅσονδῆποτε βραχείαν, τῶν ἀρχῶν καθ' ἃς ἔδρα, καὶ τῶν συμβουλῶν καὶ ὑποθηκῶν ἃς κατέλιπεν. Ἄρυόμεθα δὲ ταῦτα ἐκ τῶν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐπισήμων αὐτοῦ ἐγγράφων (ὧν ἡ ἓν ΙΖ' περίληψις,) τῶν ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ, ὡς τὸ πλεῖστον, ἀπογεγραμμένων ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Γυμνασίου, ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ μέχρι Νοεμβρίου 1854, ἧτοι μέχρι αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἡμέρας τῆς τελευτῆς τοῦ Γενναδίου.

Τὰ ἐγγραφα ταῦτα, ὁμοῦ μὲ τινὰ ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου ἀρχείου του, συναποτελοῦσι ταμεῖον μὲν πολυτίμου ὕλης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς καθ' ἡμᾶς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, μνημεῖον δὲ τῆς ὀλοψύχου καὶ ἐμπνευσμένης τοῦ αἰορίμου ἀνδρὸς ἀφοσιώσεως εἰς μόρφωσιν χρηστῶν πολιτῶν Ἑλλήνων. Βλέπομεν ἐδῶ λάμποντα καὶ εὐεργετικῶς ἀκτινοβολοῦντα χαρακτηῖρα γενναῖον, ἐλευθέριον, εὐπαρρησίαστον, ἀδέκαστον, ἀδιάφθορον. Ὡστε ἀναγινώσκοντες ὅσα παραινεῖ, ὅσα ἐλέγχει, ὅσα συμβουλεύει καὶ ἀπαιτεῖ, καὶ ἀναλογιζόμενοι πόσον ῥαγδαία ὑπῆρξεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἡ ἐκτροχίασις τῶν δημοσίων πραγμάτων, ἀνασαίνομεν οἶονεὶ ἐξερχόμενοι ἐκ πνιγηροῦ περιβάλλοντος εἰς τὸν καθαρὸν καὶ ζωογόνον ἀέρα ἐν ᾧ εἶδομεν πρῶτον τὸ φῶς.

Μὲ λόγου χαρακτηῖρα ἀπέριπτον, ἀπροσποίητον, εὐθὺν καὶ γοργόν, γράφων προδήλως ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἐν μέσῳ παντοίων ἀσχολιῶν καὶ φροντίδων, θέτει τὰς ἀρχὰς καὶ βάσεις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, καὶ μᾶς ἀναγκάζει ν'

ἀναλογισθῶμεν ὅποια θὰ ἦτο σήμερον ἢ μόρφωσις τῶν ἐν Ἑλλάδι νέων ἂν αἰ σωτήριοι ἐκείναι ἀρχαὶ ἐδέεσποζον, καὶ ἂν αὐταὶ καθοδήγουν ἔκτοτε τοὺς κυβερνῶντας.

Συνιστῶντες ὡς ἄξια ἐκτενεστέρας μελέτης τὰ ἐν τῷ τμήματι ΙΖ', σημειοῦμεν ἐδῶ ἐν πρώτοις πόσον ζηλοτύπως ἐτήρει ὑψηλὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν αὐθεντίαν, καὶ τὰ δικαίωματα τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, σύμφωνα μὲ τὴν μεγάλην καὶ γνησίως Ἑλληνικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ἡ ἀσχολία αὕτη εἶναι τιμιωτάτη, μόλις κατωτέρα τῆς τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου. Ἀπῆται παρὰ τῶν Ὑπουργῶν τὴν τήρησιν τοῦ ὅρου τούτου· διεξεδίκει δὲ ὑπὲρ τῶν καθηγητῶν ἐλευθέραν ἐνάσκησιν τῆς πειθαρχικῆς αὐτῶν ἐξουσίας ἐπὶ ἀπειθούντων μαθητῶν, οὓς τὸ Ὑπουργεῖον ἐζήτη ἐνίοτε νὰ ἐπαναφέρῃ, λόγῳ δὴθεν ὅτι « οἱ συγγενεῖς τῶν ὠφέλησαν τὴν Πατρίδα » ! Εἰς τὴν τερατώδη ταύτην πρόφασιν ὁ Γεννάδιος ἀπεκρίνατο :

✓ « Ἄς μᾶς συγχωρηθῆ (1) νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ἔχοντες εἰς χεῖρας μας τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου, ἔχομεν ἀναγκαίως καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀποβάλλωμεν ὅσους ἡμεῖς νομίζομεν ἐμπόδιον εἰς τὴν πρόοδόν του, καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν μᾶς ἀφῆρέθη ποτέ. Ἐὰν δὲ τώρα ἡ Γραμματεία ἐπιμένῃ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ αὐτό, δύναται βέβαια ν' ἀποφασίσῃ ὅ, τι ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἡμεῖς βεβαιοῦμεν ὅτι χωρὶς τούτου δὲν δύναμεθα νὰ ἐκπληρῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ διδασκαλικά μας καθήκοντα. Ἐξακολουθοῦμεν ὅμως τὰ μαθήματα ἀναμένοντες ταχεῖαν τῆς Γραμματείας τὴν ἀπόφασιν. » Καὶ πάλιν (15) μετὰ τινος μηνῶν : « Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν νὰ μὴ διορίσῃ ποτέ διδάσκαλον ἢ καθηγητὴν εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Σχολεῖον τοῦτο, δίχως νὰ ἔχῃ εἶδῃσιν ἐκεῖνος εἰς τὸν ὅποιον ἐνεπιστεύθη ἢ διεύθυνσις αὐτῶν, καὶ εἰς τὸν ὅποιον χρεωστεῖται, ὅχι μόνον ἡ σύστασις, ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις καὶ ἡ συντήρησις αὐτῶν, καθὼς οἱ Ἕλληνες ὅλοι τὸ ἠξέουρουσι, καὶ οἱ νῦν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Γραμματείας δύνανται νὰ πληροφορηθῶσιν ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τὰ ἀνέκαθεν περὶ αὐτῶν τούτων, τὰ ὅποια βέβαια σώζονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα. »

Εἰς ἄλλας μωρὰς καὶ κακοβούλους ἐνστάσεις ἀπήντα (32) μετὰ ἀξιοπρεπείας καὶ παρρησίας ἀκατακρίτου :

« Τὸ ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου ὑπέβαλον εἰς τὴν σύσκεψιν τοῦ συμβουλίου τῶν καθηγητῶν, οἵτινες εὐρέθησαν εἰς ἀπορίαν, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ ζήλου τὸν ὁποῖον ἔχουσιν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱερωτάτου χρέους, τοῦ νὰ μορφώσωσιν ὅσον δύνανται τοὺς μαθητευομένους ἀξιωτέρους νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν εὐεξίαν τῆς πατρίδος. Τὸ παιδευτήριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρῶτον συνεστάθη ἐν τῇ Ἑλλάδι τῇ ἐλευθέρα, μετὰ τὴν κόπασιν τοῦ πολέμου, ἦτον ἀρχικῶς μικρόν, καθὼς καὶ ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μικρότητί του μεγάλους ἔφερε καρπούς. Μάρτυρας ἐπικαλοῦμαι τοὺς Ἑλληνας ἀπαξάπαντας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν διέποντα σήμερον τὰ τοῦ Ὑπουργείου τούτου. Διὰ κόπων καὶ παντοίων κακουχιῶν οἱ κατὰ πρῶτον διορισθέντες νὰ διδάσκωσιν ἐν αὐτῷ κατῴρθωσαν καὶ νὰ τὸ συντηρήσωσι, καὶ νὰ τὸ ἐπαυξήσωσιν κατ' ὀλίγον, ὥστε νὰ γείνη ὅπερ ὑπάρχει νῦν. Δὲν καυχώμεθα· λέγομεν ὅμως τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπέστω φθόνος καὶ βασκανία ἐκ κακονοίας. »

Τὸ Ὑπουργεῖον τυρβάζων περὶ ᾧ οὐκ ἔδει, κατέλιπε τοὺς καθηγητὰς πενομένους καὶ ἀπειλοῦντας παραίτησιν. Αἰτῶν δ' ὑπὲρ αὐτῶν αὔξησιν μισθοῦ (17) ἔγραφε :

« Παρακαλῶ τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν, διὰ νὰ μὴ διαλυθῇ τὸ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀξιὸν νὰ ὀνομάζεται Γυμνάσιον. » Καὶ ἀρνούμενος νὰ συναινέσῃ εἰς ἄλλας καταχρηστικὰς δαπάνας (35) προσέθετε : « Δὲν ἔστοχάσθην νὰ γείνω συνεργὸς εἰς τὴν ἄλογον καὶ ἀδικὸν διασπάθισιν τῶν δημοσίων χρημάτων ἐν καιροῖς μάλιστα τοσοῦτον δεινοῖς, ὅτε τὸ δημόσιον δὲν ἐπαρκεῖ οὐδὲ εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν διδασκάλων. »

Κωφεύοντος τοῦ Ὑπουργείου εἰς ἄλλας τινὰς παραστάσεις, ἠπειλεῖ (36) παραίτησιν :

« Ἐπειδὴ τὸ Ὑπουργεῖον δὲν δίδει οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς ὅσα διὰ τῆς ἀπὸ 4ης τοῦ παρόντος ἀνέφερον, φαίνεται ὅτι ἔχει τοὺς ὑπηρέτας εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Σχολάρχας. Διό, ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην, ἐγὼ τὸ κατ' ἐμὲ κρίνω ἄξιον τοῦ βαθμοῦ τὸν ὁποῖον κατέχω εἰς τὴν κοινωνίαν νὰ παραιτηθῶ τῆς ὑπηρεσίας τὴν ὁποῖαν δεκαευνέα ἤδη ἔτη ἐξεπλήρωσα εὐσυνειδήτως καὶ ὄχι ἄνευ ὠφελείας. » Καὶ πάλιν (37) μετ' ὀλίγον : « Διὸ παρακαλῶ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ διαθέσῃ ὅπως θέλει τὰ τῶν παιδευτηρίων τούτων· ἐπειδὴ ἐγὼ πλέον δὲν ὑποφέρω νὰ καταφρονῶμαι, ἀφοῦ τόσον ἐκοπίασα καὶ εἰς τὴν σύστασιν καὶ εἰς τὴν συντήρησιν αὐτῶν. » Καὶ ἐν συμπεράσματι, τὸ ἀπόφθεγμα (16) τοῦτο : « Χρέος Ἑλληνοῦ διδασκάλου ἐκπληρῶν, ἐπρότεινα γνώμην δικαίαν καὶ ὠφέλιμον. Χρέος Ἑλληνοῦ Γραμματέως εἶναι νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ. Ἔργον δὲ τοῦ Σ. Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ τὴν ἀποδεχθῇ. »

✓ Τὰ περὶ τῆς ἀνάγκης θρησκευτικῆς ἀγωγῆς εἶναι ἴσως τὰ πλέον ἐξαισία καὶ θελκτικὰ τῶν παραγγελλμάτων του, μαρτυροῦντα, οὐ μόνον περὶ τῆς ἀνυποκρίτου ἐκείνης θεοσεβείας, ἧς ἀπαντῶσι τρανὰ τὰ ἴχνη δι' ὅλου τοῦ βίου του, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀπταιστοῦ προνοίας μεθ' ἧς προεῖδε καὶ προεῖπε τὰ κακὰ τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐνσκηψάσης παρ' ἡμῖν ἀσεβείας. Θερμῶς συνιστᾷ ὡς ὑπότροφον (22) νέον τινα ὄστις,

✓ « καὶ διὰ τοῦ νοός του τὴν δεξιότητα δύναται νὰ γείνη ποτὲ ἄξιος ἐργάτης τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῖου καθεῖλε τὸν φραγμὸν ἢ ἀμάθεια, καὶ κινδυνεύει νὰ γείνη παρανάλωμα τῶν λυμεώνων, οἵτινες ὡς λύκοι ὠρυόμενοι περιεκύκλωσαν αὐτὸν καὶ τὸν ἐπιβουλεύουσι παντοιοτρόπως. Διὸ συσταίνω αὐτὸν εἰς τὴν πατρικὴν πρόνοιαν τῆς Κυβερνήσεως. » Καὶ ἐπιλέγει (23) τὰ ἐξῆς : « Χρειαζόμεθα ἱερεῖς πεπαιδευμένους, διὰ ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τοὺς εὐκολύνοντας τὴν εἰς τὸ ἁμαρτάνειν καὶ ἀσεβεῖν ὁδόν. » Καὶ πάλιν (29) μετ' ὀλίγον : « Ἐπειδὴ ὁμως ἡ πρὸς τὴν πίστην εὐλάβεια σχεδὸν κατήντησεν εἰς τὸ μηδέν, καὶ κινδυνεύει ἡ Ἑλλάς ἢ ἐλευθέρα νὰ γείνη ἀσεβῶν χώρα, καὶ ἐπομένως βδελυκτὴ εἰς τοὺς ἐκτὸς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοθρήσκους, ἀναγκαϊότατον

νομίζω νὰ ἐπεκταθῆ ἢ τῆς πίστεως διδασκαλία καὶ εἰς τὰς τάξεις τοῦ Γυμνασίου, διὰ νὰ στοιχειωθῆ εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἢ νεολαία, ἀφοῦ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ἡ Ἐκκλησία δὲν προσφέρει εἰμὴ παραφώνους ψαλμωδίας καὶ βαττολογικὰς εὐχὰς, καὶ ἀδιακρίτους ἀναγνώσεις, ἀντὶ ὑγιαινούσης διδασκαλίας. »

Τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα εἶναι ἄξια πάσης προσοχῆς, καὶ διὰ τὰς σοφὰς ὑποθήκας, καὶ διὰ τὴν πρακτικὴν, τὴν ἀληθῆ δηλονότι φιλοπατρίαν, ἣτις δὲν κωλύει αὐτὸν τοῦ ἐλέγξει τὰ ἀναποδράστως συνοδεύσαντα τὴν Ἐπανάστασιν κακὰ :

γ (28) « Τὸ μάθημα τοῦτο, (τὸ τῆς κατηχήσεως) ὡς θέτον τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς θρησκείας, ἐγκολάπτεται δυσεξαλειπτότερα εἰς τῶν νέων τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς, ὅταν διδάσκεται ὑπὸ ἱερωμένου, ἔχοντος μάλιστα, παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν μάθησιν, καὶ τῆς θεολογίας γνῶσιν, ὡς δυναμένου ν' ἀναπτύξῃ ταύτην ἐναργέστερον καὶ νὰ κρατύνη μὲ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς τὸ κύρος, ὁσάκις εἶναι ἡ νεαρὰ ἡλικία ἐπιδεκτικὴ τῶν τοιούτων. Ἡ καταστρέψασα τῶν Ἀγαρινῶν τὸν ἀπάνθρωπον καὶ θηριωδέστατον δεσποτισμὸν Ἐπανάστασις, ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς, ἣτις εἶναι ὁ φύλαξ Ἄγγελος πάσης κοινωνίας. Μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἐπαναστατικῆς τρικυμίας συνέρρευσαν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἄνθρωποι, συγκλύδες οἱ περισσότεροι, φέροντες ἕκαστος τὰ ἐν οἷς τόποις διέτριβεν ἔθιμα, καὶ οὕτως ἐγείνεν ἡ ἀρτισύστατος ἡμῶν πολιτεία ἀληθινὴ μισγάγκεια, καὶ ἡμεῖς, βαρβαρωμένοι ἐκ τῆς πρὸ αἰώνων πολυμόρφου δουλείας, ἐμιμήθημεν ὅσα ἐπέισακτα κακὰ μᾶς ἔφερον ἐκεῖνοι, ὅχι ὅμως καὶ ὅσα καλὰ τυχὸν ἔφερόν τινες ἐξ αὐτῶν· καὶ οὕτως ἐγείναμεν καὶ ἑαυτῶν χειρότεροι, ἀντὶ νὰ βελτιωθῶμεν. Ἡ πατρικὴ λοιπὸν Κυβέρνησις τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Ἄνακτος, παρὰ τ' ἄλλα καλὰ, ὅσα ἀγωνίζεται νὰ περιποιήσῃ εἰς τὸν λαόν του, ἀνάγκη εἶναι νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος νὰ διεγερθῆ ἐγκαίρως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ παιδῶν καὶ ἡλικιωμένων, διὰ νὰ μὴ καταντήσῃ ἡ Ἑλλάς πᾶσα νὰ γείνη πονηρούπολις ⁹⁶.

⁹⁶ Καὶ ἐάν μοι μὴ δοκῆ κεκτηῖσθαι ἀρετὴν, φάναι δέ, ὄνειδιῶ, ὅτι τὰ

Καὶ πάλιν, (38) « Εἶνε ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταρτίζωνται οἱ νέοι εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν διὰ νὰ παύσῃ κἂν εἰς τὴν ἐπερχομένην γενεὰν ἡ κατακρατοῦσα ἡμᾶς τοὺς ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως ὀλιγωρία τοῦ σεβασμιωτάτου καὶ κρατίστου θεσμοῦ τῆς κοινωνίας. Διὸ παρακαλῶ θερμότατα τὸ σεβαστὸν τοῦτο Ὑπουργεῖον νὰ προτείνῃ τὴν νομοποιήσιν τῆς τοιαύτης διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ νὰ διορίσῃ τὸν ἀξιώτερον ἱερέα νὰ διδάσκη τὰ εἰς πάντα τινὰ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἀναγκαιότατα καὶ ἀπαραίτητα θρησκευτικὰ μαθήματα. » Καὶ μετ' οὐ πολὺ : « Τὸ ἠθικὸν τῶν σπουδαζόντων εἶνε ἐλλεινὸν τῶν περισσοτέρων, διὰ τὴν παντελῆ ὀλιγωρίαν ἔν τε τῷ κοινῷ καὶ τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ, καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοσμιότητος, παρ' ἐκείνων μάλιστα οἵτινες χρεωστοῦσι νὰ ἦνε παράδειγμα εἰς τοὺς ὑποδεεστέρους· ὥστε κινδυνεύομεν νὰ καταληφθῶμεν ὑπὸ κατακλυσμοῦ κακοθείας παγκοίνου, ἐὰν δὲν φροντίσωσιν οἱ νομοθέται καὶ ἄρχοντες ἐγκαίρως νὰ ὑψωθῇ ἡ θρησκεία, γενόμενοι αὐτοὶ θεοσεβεῖς καὶ ἀνυπόκριτοι· ἄλλως, τὰ σχολεῖα ἀντὶ νὰ ἦνε ψυχῆς ἰατρεῖα γίνονται ἐργαστήρια ἀλαστόρων. » Καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1852 δι' ἑκατοστὴν φορὰν : « Λαμβάνω καὶ πάλιν τὸ θάρρος νὰ ὑπενθυμίσω τὸ Σεβαστὸν τοῦτο Ὑπουργεῖον, καθὼς πολλάκις καὶ πρότερον, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν μάθημα εἶνε ἀνάγκη πᾶσα νὰ εἰσαχθῇ εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ Γυμνασίου, διὰ νὰ ἐμφυτευθῇ καὶ ἀναζωπυρηθῇ ἡ πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων εὐλάβεια· ἐπειδὴ βλέπει κάλλιστα τὸ Ὑπουργεῖον πόσον ἐψυχράνθη, ἢ μᾶλλον ἀπεσβέσθη, τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα παρ' ἡμῖν· καὶ κοινωνία ἄνευ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος εἶνε συναγελασμὸς θηρίων ἀλληλοφάγων. »

Ἄλλὰ τὴν Ὀρθόδοξον θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἠθελε

πλεῖστου ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα περὶ πλείονος. Ταῦτα καὶ νεωτέρω καὶ πρεσβυτέρω ὅτῳ ἂν ἐντυχάνω ποιήσω, καὶ ξένω καὶ ἀστῷ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀστοῖς, ὅσῳ μου ἐγγυτέρω ἔστὲ γένει. Ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ θεός, εὖ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδὲν πῶ ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωματίων ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται. » — Ἀπολ. Σωκρ. 29,5.

διδασκομένην ὑπὸ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων διδασκάλων. Ἡ ἔθνικὴ αὐτοῦ ὑπερηφάνεια, ἡ γνησίως Ἑλληνικὴ αὐτοῦ ψυχὴ, δὲν ἠνείχετο νὰ παιδευόμεθα ὑπ' ἄλλοφύλων καὶ ἄλλοθρήσκων· ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ὀξυδέρκεια διέβλεπε τοὺς κινδύνους οὓς ἐτοιμάζουσιν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν οἱ πολιτικῶς τυφλοὶ, οἱ δουλοπρεπῶς συναινῶντες εἰς τὴν ἀνεξέλεγκτον ὑπαρξιν Φραγκικῶν κέντρων προπαγάνδας καὶ προσηλιτισμοῦ ἐν μέσαις Ἀθήναις. Ἰδοὺ (5) τί προφητικῶς ἔγραφε :

« Μάλιστα καιρὸς εἶνε πλέον νὰ προσκληθῶσιν οἱ ξένοι, ὅσοι ἀπὸ φιλανθρωπίαν τάχα ἔχουσι σχολεῖα ὅπου ἔχει ἡ Κυβέρνησις τοιαῦτα, νὰ τὰ μεταφέρωσιν ὅπου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συστηθῶσιν, οὔτε ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, οὔτε ἀπὸ τὰς κοινότητας. Ἀλλὰ πολὺ καλλίτερον εἶνε ἐὰν ἐμποδισθῶσι, μὲ εὐσχημον τρόπον, ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἔχωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ὡς περδικοπάνια πρὸς τοὺς πολὺ ἀπέχοντας ἀπὸ ἡμᾶς, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ αὐτεπάγγελτοι οὗτοι εὐεργέται μᾶς δὲν ὤκνευσαν νὰ μᾶς ζωγραφίσωσιν ὡς Ὀπτεντώτους καὶ Κάφρους. Ἐὰν δὲ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν πρὸς τοὺς ἔξω ἐξευτελισμόν, καὶ συλλογισθῶμεν τὸ εἰς τὴν ἔστίαν μᾶς αὐτὴν γινόμενον κακόν, γνωρίζομεν ὅτι συμφέρει νὰ παύσωμεν πλέον ἀπὸ τὸ νὰ ἡμεθα χειροῦθεις εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγύρτας. »

Ἐλεύθερος ὢν πάσης θρησκοληψίας, ἦν ἔμπλεος ἱεροῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὡς μέσου πανισχύρου τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς πολιτικῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους. Ἐγνώριζεν ὅτι οἱ Ἕλληνες Ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες, κατ' ἀντίθεσιν τῶν Λατίνων, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἐμπεφορημένοι Ἑλληνικῆς σοφίας, καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς συνεβούλευον τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν. Ταῦτα πρεσβεύων συνέταξε τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ὑπόμνημα (ΙΒ'), καὶ ἐπρότεινε τὴν ἴδρυσιν ἰδιαιτέρας τῶν πανδιδακτηρίων Ἐκκλησίας, ἐν ἣ νὰ ἱεουργῶσι μὲν οἱ καθηγηταὶ τῆς θεολογίας, νὰ διακονῶσι δὲ ὡς ἀναγνώσται καὶ χορὸς ψαλτῶν οἱ φοιτηταί. Διεξερχόμενός τις

τὸ σοφὸν καὶ κατανουκτικὸν ἐκεῖνο ὑπόμνημα κατέχεται ὑπὸ λύπης ὅτι πολλῶν καί, ἔστιν ὅτε, ἀχρήστων ἰδρυμάτων ᾠκοδομηθέντων ἐν Ἀθήναις, τὸ ψυχωφελέστατον ἐκεῖνο ἴδρυμα μένει ἀπραγματοποίητον. Ὑπὸ τῶν αὐτῶν πάντοτε ἐμφορούμενος ἰδεῶν καὶ πόθων ἀπηύθυνε καὶ τὴν περὶ ἐκδόσεως Ἐκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης εὐφραδεστάτην ἐπιστολὴν τῷ Ζώσιμῳ (IH', δ.), ἧς καρπὸς ἦν ἡ ἀρίστη τῶν ὑπαρχουσῶν ἔκδοσις τῶν Κυριακοδρομίων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τρίτον τι προῖδον τῆς ἀκοιμήτου αὐτοῦ φροντίδος ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν ἐδῶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου — εἰς τὸ πρὸς τὸν Βασιλέα μετ' ἀκατακρίτου παρρησίας συντεταγμένον ὑπόμνημα (IF'), περὶ τῶν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν εἰσπηδόντων ἡμιμαθῶν, καὶ περὶ τῆς ἐκ τῆς καταχρήσεως ταύτης δυσθεραπεύτου ζημίας. Περὶ τούτου καὶ τὸ Ὑπουργεῖον (9 καὶ ἐξῆς) ἐπανειλημμένως ἐνουθέτησεν.

Εἰς τ' ἀφορῶντα τοὺς ὑποτρόφους ἐφίστα ἰδιαιτέραν προσοχὴν, πρεσβεύων ὅτι ὄσῳ ὠφέλιμος ἡδύνατο νὰ καταστῇ ὁ θεσμός, σκοπίμως καὶ σωφρόνως ἐφαρμοζόμενος, τόσῳ βλαβερὰ καὶ ὀλέθρια θ' ἀπέβαινον τ' ἀποτελέσματα ἂν ἐπεκράτουν προσωπικαὶ χάριτες καὶ καταχρήσεις. Καὶ φειδόμενος πάντοτε τῶν δημοσίων (23) ἔλεγε :

« Λαμβάνω τὴν τόλμην καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἶπω εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν, ὅτι δὲν εἶνε οὔτε δίκαιον, οὔτε συμφέρον, οὔτε ἔντιμον νὰ ρίπτωνται ὅπως τύχη τὰ χρήματα, ἐνῶ ἔχομεν τόσας ἀνάγκας. »

Εἶχε σταλῆ πρὸς αὐτὸν ὡς ὑπότροφος ἀναλφάβητός τις ἵνα φοιτᾷ εἰς τὸ Γυμνάσιον πρὸς τὸ θεαθῆναι (2)· περὶ τούτου ἀπήντα :

Δὲν ἤξεύρω ὁποῖαν ὠφέλειαν εἴμπορεῖ νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θὰ μισθοδοτῆται, διὰ νὰ παιδευθῇ. Δὲν εἶναι ἱκανὸν συστατικὸν ὁ λεγόμενος περὶ

πατρίδος θάνατος τοῦ πατρός του· ἐπειδὴ τοιοῦτοι εἶνε μυριοὶ ὅσοι τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα· οὐδὲ τὸ ἄόμματον τῆς μητρός του. » — Καὶ περὶ ἑτέρας (23) ὁμοίας περιπτώσεως : « Ἐὰν τινὲς τῶν μισθοδοτουμένων, ἢ ζητούντων τοῦτο, ἔχουσιν οἰκείων προλαβούσας εὐεργεσίας εἰς τὸ ἔθνος, ἐκεῖνοι ἅς ἀνταμείβονται ἀλλέως, καὶ ὄχι μὲν ὑποτροφίαν, ἥτις δὲν τοὺς ἀφαιρεῖ τὰς ἀπαιτήσεις. Δὲν ἔχω νὰ προσθέσω εἰς ταῦτα εἰμὴ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο· τῶν μὲν λόγων ἐγὼ κύριος, τῶν πραγμάτων δὲ ἡ τύχη — μετὰ τοῦ βασιλέως, πρόσθετος, καὶ Γραμματέως. »

Καὶ θέτων γενικὸν τινὰ κανόνα (14) ἔγραφε :

« Πρὸς συντήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ ἁρμονίας, ἥτις μὲ κόπους εἰσήχθη, καὶ πρὸς ἐπίδοσιν τῶν γραμμάτων ἀληθινήν, ὄχι μόνον οἱ ζητούντες οὗτοι δὲν εἶνε καλὸν νὰ εἰσακουσθῶσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἔγειναν ὑπότροφοι δίχως νὰ ἔχωσι τὰ ὑπὸ τοῦ περὶ ὑποτρόφων Β. Διατάγματος ἀπαιτούμενα νὰ καθαιρεθῶσιν. Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἔχη λόγους νὰ βοηθήσῃ τινὰς ἐκ τούτων, ἅς τοὺς βοηθήσῃ δι' ὁποίου ἄλλου τρόπου θέλει, ὄχι ὅμως ὡς ὑποτρόφους, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ δίδεται πάντοτε ὡς βραβεῖον εὐφυΐας, ἐπιμελείας, χρηστοθεΐας, κατὰ σύστασιν τῶν διδασκάλων αὐτόκλητον, ἐλευθέραν καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ μάλιστα μὲ ρητὴν ὑποχρέωσιν νὰ γίνωνται οἱ τοιοῦτοτρόπως βοηθούμενοι διδάσκαλοι ἢ ἱερεῖς. » — Καὶ πάλιν (39) : « Καθὼς ὅμως γίνεται (τὸ τῆς ὑποτροφίας) τότε εἶνε καὶ ἐπιβλαβὲς καὶ αἰσχρὸν· διότι ὑποθάλλεται ἡ ῥαθυμία δι' ὧν ἔπρεπε νὰ δημιουργῶνται ἄνδρες ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀθλίας Ἑλλάδος, ἥτις καταντᾷ ἀξία τῶν θρήνων τοῦ ψαλμωδοῦ λέγοντος : « Κύριε, ἵνα τί διήλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν; »

Καὶ πάλιν (18) περὶ τινος ἀναξίως διορισθέντος ὑποτρόφου :

« Περὶ τούτου ἐγνωμοδότησα ἤδη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 97 ἀναφορᾶς μου, τῆς ἀπὸ 5 Ἀπριλίου, ὡς ἀναξίου τῆς τοιαύ-

της χορηγίας. Δέν πιστεύω νά ἔχη ἡ Κυβέρνησις αἰτίαν νά εὐεργετήσῃ τοῦτον. Ἐπίσης καὶ ἂν εἶχε, καλὸν ἦτον νά τὸν ἐβοήθει ἄλλως, κατὰ τὴν ἐκεῖ πρότασίν μου. Ἐπίσης ἡ γνωμοδότησις ἡ ἰδική μου τί χρειάζεται; Διὰ νά ἐμπαίζωμαι καὶ νά γίνωμαι ἀποτρόπαιος ἀπὸ τοὺς ἀποδοκιμαζομένους; Δέν εἶμαι τοιαύτης περιφρονήσεως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἄξιος, ὡς μὴ πταίσας ποσῶς εἰς αὐτήν. Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Σ. Κυβέρνησιν νά μὴ μὲ περιφρονῇ· εἰδεμὴ ἄς μ' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν γυμνασιαρχίαν, καὶ ἄς δώσῃ αὐτήν εἰς ἄλλον μὲ πλατύτερον στόμαχον καὶ μὲ χάλκινον πρόσωπον. » Δέν ἦτο ἔξ ἐκείνων οἵτινες, ἀνεχόμενοι πάσαν παρανομίαν συμπράττουσιν, προφασίζονται δὲ ὅτι αὐτοὶ δέν εὐθύνονται. Ἐπίσης μετὰ Σωκρατικῆς εἰρωνείας ἔλεγε (7) περὶ τῶν ἀναξίως τροφοδοτουμένων : « Χρησιμώτεροι θὰ εἰνόντο, ἂν ἐμάνθανον τέχνην τινὰ διὰ νά μὴ μολυνθῶσι μόνον ἀπὸ τὸ σχολεῖον, καὶ γίνωσι βάρος αἰώνιον τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἥτις πλημμυρεῖ ἀπὸ τοιούτους. »

Ἴδου δὲ ὑπὲρ τίνων ἀπήτει, μεθ' ἴσου σθένους, τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἑπουργείου· ὑπὲρ τίνος Ψαριανοῦ (20) ὅστις ἐζήτει θέσιν, ἔστω καὶ ὑπηρέτου τοῦ Γυμνασίου, ἵνα οὕτω διάγων δυνηθῇ νά σπουδάσῃ :

« Ἐπειδὴ ἐνόσφ εὐρισκόμεθα εἰς τὸν Ἀγῶνα αὐτὸς ὑπηρέτησε χρόνους τρεῖς ὑπὸ τὸν Κανάρην ὡς πυρπολητής, ὑπὸ τὸν Ἀστιγῆ εἰς τὴν Καρτερίαν, ὑπὸ τὸν Χατζῆ Μικέν, καὶ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Κεφαλᾶν εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ ναυμαχίας. Ἐπειτα, κατασταθέντων ὁποσοῦν τῶν πραγμάτων, ἤρχισε νά σπουδάζῃ εἰς τὴν Αἴγιαν. Ἐφοῦ δὲ μετέβησαν ἐκεῖθεν τὰ παιδευτήρια ἐνταῦθα, ἐκώλυθη δι' ἔνδειαν νά τ' ἀκολουθήσῃ. Δέν ἠδυνήθη ὁμοίως νά κατασβέσῃ τὸν φλογερὸν ἔρωτα πρὸς τὴν παιδείαν. Διὸ καταφρονήσας ὅλας τὰς δυσκολίας, ἦλθε καὶ κατετάχθη μαθητής, παλαίων γενναιοφρόνως πρὸς αὐτάς, καὶ πολυτρόπως κακοχούμενος. Διὰ ταῦτα πάντα παρακαλῶ τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν νά ἐγκρίνῃ τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην, ἥτις καὶ τὴν χρεῖαν ἀπαντᾷ, καὶ ἀνταμείβει, τρόπον τινά, καὶ ἐκδουλεύσεις καὶ ζῆλον πρὸς τὴν παιδείαν παραδειγματικόν. » Οὕτως ἡγάπα τοὺς ἀγωνισθέντας νέους καὶ

πατρικῶς ἐμερίμνα ὑπὲρ αὐτῶν! Καὶ περὶ ἑτέρου τινὸς τὰ αὐτὰ περίπου : « Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς σπουδῆς του ἐπάλαιε μὲ φρικτὴν πενίαν, ἥτις καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου τὸν ἔφερε. Διὰ τὴν καρτερίαν του ταύτην εἰς τὴν ἠθικὴν του βελτίωσιν θὰ ἐτιμᾶτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους μὲ τὴν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν. »

Ἰδίως ὑπὲρ τῶν προσφιλεστάτων μαθητῶν του ἐκθύμως συνηγόρει μετὰ στοργῆς καὶ φροντίδος ἀληθοῦς πατρός.

« Προτείνω (8) μὲ τὴν δμόφωνον ψήφον ὅλων τῶν συναδέλφων μου, ἀντ' αὐτοῦ τὸν Εὐθύμιον Κανέλλου Καστόρχην, Δημιτσανίτην, νέον 18 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, εὐφυέστατον, ἐπιμελέστατον, χρηστὸν τὰ ἦθη καὶ σεμνόν, καὶ μεγίστην κλίσιν ἔχοντα εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. »

Ἐζήτει ν' ἀποσταλῆ οὗτος καὶ τέσσαρες ἄλλοι — ὁ Βασ. Οἰκονομίδης, ὁ Π. Εὐστρατιάδης, ὁ Η. Μητσόπουλος, καὶ ὁ Αθ. Κωστόπουλος — εἰς Γερμανίαν :

« Καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι εἶνε εὐφυέστατοι, ἐπιμελέστατοι καὶ χρηστοθηέστατοι καὶ ἔχουσι κλίσιν νὰ μετέλθωσι τὸ διδασκαλικὸν ἔργον. Ἄλλ' ἐπιθυμοῦσι νὰ τελειοποιηθῶσι καὶ εἰς ὅσας ἐνταῦθα ἔλαβον γνώσεις, καὶ ἄλλας νὰ προσλάβωσι. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις νεύσῃ νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ μέσα νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ σπουδάσῃ ἕκαστος ἰδίαν τινὰ ἐπιστήμην, μετὰ τρία ἔτη θὰ ἔχη τέσσαρας καλοὺς διδασκάλους διὰ τὰς συστηθησομένας σχολὰς τῆς φιλοσοφίας. »

Δι' ἐπανεπιλημμένων καὶ ἐπειγουσῶν ἐκθέσεων τὸ ἐζήτει ἐπιτυχῶν δὲ τοῦτο ἀπήτει μετ' ὀλίγον ν' αὐξηθῆ ὁ μισθός των, ὅπως σπουδάζωσιν ἐν ἀνέσει. Μετὰ τούτους ἐπρότεινε καὶ ἄλλους (27) τινάς :

« Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις δυσκολεύηται νὰ τοὺς πέμψῃ ὡς ἐξοδευομένων εἰς τοὺς ἤδη ἐν Γερμανίᾳ τῶν ἐπὶ τούτῳ προϋπολογισμένων χρημάτων, ἐγὼ τολμῶ νὰ ὑποδείξω εἰς

τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν πόρον τὸν ὅποιον μέχρι τῆς ὥρας δὲν μετεχειρίσθη — τὸν τόκον λέγω τῶν 100.000 ρουβλίων, ὅσα ὁ φιλογενέστατος Ἰωάννης Βόζος πρὸ δύο περῖπου ἔτων προσέφερεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. »

Τὸ κληροδότημα Βόζου αὐτὸς ὁ Γεννάδιος εἶχε προκαλέσει· ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου ἦτο ἕτοιμος ἐξ ἰδίων νὰ ἐγγυηθῇ (11) χάριν ἑτέρου τινὸς μαθητοῦ, τοῦ Πανταζῆ Ῥούσσου :

« Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις χορηγήσῃ εἰς τοῦτον τὰ ἔξοδα δύο ἔτων, ἔχει ἀξιότατον διδάσκαλον τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ταῦτα προτείνων εἰς τὴν Γραμματείαν ὑπόσχομαι ἐγὼ νὰ ἀποδώσω εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰ ἔξοδά της, ἐὰν οἱ προτεινόμενοι ἰδιοτροπήσωσι καὶ δὲν θελήσωσι νὰ διδάξωσιν. Ἐγγύησιν ἔχω τὴν ἑνταῦθα οἰκίαν μου, ἐὰν δὲν φαίνεται ἀξιόχρεως ὁ λόγος μου. »

Καὶ ἐπιμένων, « κηρύττων τὴν ἀλήθειαν εὐκαίρως ἀκαίρως, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, προτρέπων, » προσέθετε, μετ' εὐέλπιδος φιλοπατρίας, καὶ χριστιανικῆς μετριοφροσύνης, ὅτι ἐζήτει ταῦτα ἵνα καταρτισθῶσιν ἄνδρες :

« Χρήσιμοι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, τῆς τε ἑνταῦθα καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ξένην δυναστείαν· ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα μακρὰν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν θὰ γίνωμεν μία ποιμνὴ ὑπὸ ἓνα ποιμένα. Ζητῶ συγγνώμην διὰ τὴν γνώμην, ἀλλὰ χρεωστῶ εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα νὰ λέγω ὅτι εἶνε δίκαιον καὶ συμφέρον. Τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, ἐὰν μὴ καλῶς γένηται. »

Ταῦτα ἔγραφε ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, ὅτε ὑπεμειδία ἀκόμη ἡ ζωογόνος ἐλπὶς τῆς πραγματώσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Διότι τοῦτο ἦτο ὁ ἰσόβιός του πόθος, διὰ τοῦτο ἠγωνίσθη μὲ τὸ ὄπλον καὶ μὲ τὸν λόγον. Πόσον δὲ ὀξυδερκῆς ἦν ἡ ἀντίληψις του τῆς πολιτικῆς πορείας ἣτις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἐπικράτησιν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μαρτυρεῖ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ

Ἐπισημοῦν ἐγγραφον (44) τὸ δύο μόλις μῆνας πρὸ τῆς τελευτῆς του χρονολογούμενον :

« Τὰ κληροδοτήματα εἶνε ὅλα σχεδὸν παρ' ὁμογενῶν μὴ αὐτοχθόνων. Διὸ εἶνε δικαιοτάτον ἐξ αὐτῶν νὰ βοηθῶνται καὶ νέοι ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος, καὶ τῆς Βουλγαρίας ἀκόμη, οἵτινες βοηθούμενοι ἐκ τούτων δύνανται καὶ διδάσκαλοι καὶ ἱερεῖς νὰ γίνωσιν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πατρίδας, καὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸν ἐξελληνισμόν τῶν ὁμοεθνῶν των Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, καὶ Βλάχων. Εἶνε ἤδη γνωστότατον πόσον καὶ πῶς ἡ μεγαλοδύναμος Ῥωσσία προσπαθεῖ, ὄχι μόνον νὰ διατηρῇ τὸν Σλαβισμόν μεταξὺ τῶν Σλαβικῶν ἐν Τουρκίᾳ φύλων, ἐξορίζουσα ἐξ ἐκείνων τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἑλληνιστὶ γινομένας ἱεροτελεστίας, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιζομένη νὰ τὸν ἐκριζώσῃ. Τὸ παράδειγμα τούτων δὲν μᾶς κεντᾷ; Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὰ μικρότατα τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας χωρία ἱερεῖς ἦσαν Ἑλληνες, ἐκ τοῦ Ζαγορίου μάλιστα. Τὴν σήμερον καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς ἤρχισαν Σλάβους ἢ σλαβίζοντας νὰ τοὺς θέλωσιν. Ἐκ τῆς Σερβίας πρὸ καιροῦ ἐξώσθη Ἑλλην ἀρχιερεὺς. Τῆς Ἑλλάδος ἔργον εἶνε τὰ φύλα ταῦτα κατ' ὀλίγον νὰ ἐξελληνίσῃ. Εἰς τοῦτο δὲ ἡ παιδεία καὶ ἡ Ἐκκλησία, ζῶσα καὶ ἐνεργοῦσα, δύναται νὰ συντείνῃ πρὸ πάντων. Καὶ ἐὰν δὲν προλάβωμεν, συγχωνευόμεθα καὶ μηδενίζόμεθα. »

Οὐδὲν καθ' ὑπερβολὴν θὰ ἔλεγέ τις ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀνώτερος δημόσιος λειτουργὸς κατέλιπε σῶμα ὑπηρεσιακῶν ἐγγράφων τοῦ κλάδου του σύγκριτον μὲ τὰς ὑποθήκας ταύτας τοῦ Γενναδίου, καταμαρτυρούσας τὴν ἄδολον καὶ ἔμπρακτον φιλοπατρίαν, τὴν εὐσυνειδησίαν, τὴν ἀκατάκριτον παρρησίαν, καὶ τὴν σπανίαν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν καὶ ὀξυδέρκειαν.

ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΥΠΟΤΡΟΦΩΝ ΕΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Καὶ δὲν ἤρκειτο εἰς τὰς συνεχεῖς πρὸς τοὺς Ἐπισημοῦς συστάσεις καὶ προτροπὰς. Ἄλλ' ὁσάκις οὗτοι ἐκώφευον,

προσέτρεχεν, ἢ εἰς τὰς κοινότητας, ὧν δημόται ἦσαν οἱ προτεινόμενοι ὑπότροφοι, ἢ πρὸς τοὺς ἐν Βλαχίᾳ καὶ ἄλλοι πλουσίους ἱεράρχας καὶ ἰδιώτας φίλους του οὔτινες ἐζήτησαν καὶ ἐπέειθοντο εἰς τὰς συστάσεις του. (ΙΗ', 15-18 κτλ.) Ὅσους δὲ τῶν ἀρίστων καὶ μάλιστα εὐελπίδων μαθητῶν του κατῶρθου οὕτω ν' ἀποστέλλῃ εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν των ἐφωδίαζεν, οὐ μόνον μὲ τὰς σοφὰς καὶ διεγερτικὰς συμβουλὰς του, ἀλλὰ καὶ μὲ θερμὰς συστατικὰς πρὸς τοὺς ἐκεῖ καθηγητάς, παρ' οἷς τὸ ὄνομα του εἶχε κύρος καὶ αὐθεντίαν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἀνεκτίμητον ἐφόδιον διὰ νέους ἄλλως ἀπροστατεύτους, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐξῆς περικοπαὶ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν φιλέλληνα Θεόδωρον Κινδ (ΙΗ', 12-14), πρότυπα οὔσαι ἀξιοπρεποὺς καὶ ἀπερίττου λόγου. Ἐγράφησαν δὲ αὗται ἀπὸ τοῦ 1842 ἕως τοῦ 1847.

« Τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον νηπιάζει ἔτι, ἀλλὰ φροντίζομεν νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ καταστῇ μετοχευτήριον τῶν φώτων τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης εἰς τὴν πρόπαλαι ἔστιαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Οἱ ἐγχειρίζοντες τὴν παροῦσαν εἶνε τρόφιμοι τοῦ καθ' ἡμᾶς γυμνασίου, καὶ ἔρχονται νὰ μυηθῶσιν εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ τῆς σοφίας ἀνάκτορα, διὰ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς παλιγγενεσίας. Διὰ δὲ τὴν ἀνέκαθεν ὑμετέραν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν γέφυραν τῶν τοῦ παναρχαίου κόσμου φώτων πρὸς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, καὶ τὸ προπύργιον τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ἀσιανῆς βαρβαρότητος, συσταίνω εἰς τὴν φιλίαν τὴν ὑμετέραν αὐτοὺς, καὶ ὅ,τι κάμῃς ὑπὲρ αὐτῶν, νόμιζε ὅτι τὸ κάμνεις πρὸς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων χορηγεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς σπουδὴν, καὶ θέλει νὰ γίνωσιν ἄξιοι νὰ διδάξωσι τὴν ἀναστεινομένην γενεάν, εἰς ἣν μέλλομεν νὰ καταλείψωμεν κληρονομίαν τὴν διὰ πολλῶν καὶ δεινῶν θυσιῶν κτηθεῖσαν πολιτικὴν αὐτονομίαν. Παρ' αὐτῶν λαμβάνεις ὀλίγα τινὰ βιβλία, μάρτυρας τῆς ὁποιασδήποτε προκοπῆς ἡμῶν εἰς τὰ γράμματα. »

Καὶ πάλιν τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 1843 : « Συσταίνω εἰς τὴν

φιλίαν σου ἔτι δύο τῶν μαθητῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς γυμνασίου. Διὰ τὴν ἀνένδοτον περὶ τὰ μαθήματα ἐπιμέλειαν, διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τοῦ νοῦ τὴν ὀρθότητα, ἐπέδωκαν ὡς ὀλίγοι τῶν συσχολαστῶν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὰ κοινὰ καλὰ προθυμίαν ἐκέρδισαν καὶ τῶν διδασκάλων τὴν ἀγάπην καὶ τῶν συντοπιτῶν τὸ σέβας. Διὸ καὶ παρὰ τῆς κοινότητος τῆς πατρίδος τῶν πέμπονται εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν νὰ τελειοποιήσωσι τὰς γνώσεις τῶν διὰ νὰ ὀργανίσωσιν ἐπανελθόντες τὰ ἐκεῖ παιδευτήρια. Ὅθεν πᾶς, ὄχι μόνον φιλέλλην, ἀλλὰ καὶ φιλάνθρωπος, πρέπει νὰ ἔχη τούτους καὶ τοὺς τοιούτους ὡς ἀγγέλους θεοῦ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος ὠρισμένους ἄνωθεν, καὶ νὰ τοὺς συντρέχη πάσαις δυνάμεσι. Δὲν σὲ λανθάνει ποίας παιδείας χρεῖαν ἔχουσιν οἱ πρῶτοι ἐκ τοῦ σκότους τῆς δουλείας ἀναβλέποντες. Αὕτη δὲ εἶνε, ὄχι ἡ τρυφή καὶ ἀβρά, ἡ ἐκ τῶν Πανεπιστημίων ἀρυομένη, ἀλλ' ἦν τὰ πρῶτα σχολεῖα καὶ τὰ γυμνάσια παρέχουσιν ὡς ἄρτον ἐπιούσιον εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάσης τάξεως. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ἐλπίζω νὰ τοὺς συντρέξῃ καὶ ὀδηγήσῃ. Παρ' αὐτῶν λαμβάνεις καὶ ὀλίγα βιβλιάρια, γεννήματα τῆς νηπιαζούσης Ἑλληνικῆς Μούσης. »

Καὶ ἐκ τρίτου τῆ 8ῆ Μαρτίου 1847 : Συσταίνω εἰς τὴν φιλίαν σου τὸν αὐτόσε ἐρχόμενον ἐλλόγιμον (Ἀθανάσιον Ῥουσσόπουλον) μαθητὴν τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου φοιτητὴν, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ τὰς φιλολογικὰς τοῦ σπουδᾶς καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐνεργουμένην παλιγγενεσίαν τοῦ πρὸ αἰώνων πολλῶν νεκρωθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ὁ νέος ἐτοιμάζεται πρὸς πολὺ μεγαλιότερον καὶ ἐπιπονώτερον ἀγῶνα ἢ οἱ ὑμέτεροι λειτουργοὶ τῶν Μουσῶν. Διὸ καὶ χρεῖαν ἔχει καὶ ὀδηγίας καὶ τῆς φιλίας ἀνδρῶν πνεόντων ζῆλον ἀπαραποίητον πρὸς τὸν ἐξευγενισμόν ὧσων ἐνδέχεται περισσοτέρων ἔθνῶν. Ὅ,τι λοιπὸν ὑπὲρ τούτου καὶ τῶν τοιούτων πράξεως, τὸ πράττεις ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς, πάλαι μὲν ἐν ᾠδῇ μυρία, νῦν δὲ σπευδούσης ν' ἀπαλλαγθῇ τοῦ ὄνειδισμοῦ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος. Πρὸς μνήμην σοῦ φέρει ὁ συσταίνόμενος καὶ δύο λεξικά παρ' ἐμοῦ, διὰ νὰ ἴδητε καὶ ὑμεῖς αὐτοῦ ὅτι κινούμεθα. Πόσον δὲ τὰ βήματα ἡμῶν εἶνε βέβαια ἢ ἀκροσφαλή, τοῦτο ὑμεῖς εἴσθε ἱκανοὶ νὰ κρίνητε, ὄχι φιλαπεχθημόνως, πρὸς ἐνίσχυσιν ἡμῶν. »

Ἄλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς, τοὺς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν στελλομένους ἐφρόντιζε νὰ γράφῃ, καθοδηγῶν, προτρέπων, ἐνθαρρύνων. Τὰ ἐξῆς δύο ἐπιστολῖα εἶναι γεγραμμένα ὀπισθεν ἐπιστολῶν τοῦ τότε καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονομίδου, πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βασιλεῖον, σπουδάζοντα ἐν Μονάχῳ⁹⁷ :

« Ἐν Ἀθήναις, 27 Ἰουλίου 1838.

« Ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς τὴν ἀχώριστον τριάδα, σέ, τὸν Μητσόπουλον, καὶ τὸν Ῥύσιον, καὶ σὰς βεβαιῶ ὅτι θὰ πασχίσω, ὅσον δύναμαι, διὰ τὴν βελτίωσίν σας. Ἴσως τὸν Σεπτέμβριον εὐκολυνθῶ νὰ στείλω 100 δίστηλα πρὸς βοήθειαν τοῦ Μητσοπούλου καὶ Ῥυσίου. Ὑγιαίνετε καὶ ἐγκαρτερεῖτε. Γ. Γεννάδιος. » — Καὶ πάλιν τῇ 15ῃ Μαΐου 1840. « Καὶ ἐγὼ ἀσπάζομαι ὑμᾶς καὶ τοὺς τέσσαρας, καὶ λέγω ὅτι εἶμαι σύμφωνος κατὰ πάντα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Κυρίου Κωνσταντίνου. Διὸ σπουδαζέ μᾶλλον μαθήματα δι' ὧν δύνασαι νὰ χρησιμεύσῃς εἰς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν τοῦ ἔθνους. Ἐπεθύμουν μάλιστα καὶ αὐτὰ τὰ παιδικὰ μαθήματα νὰ ἤξεύρητε ὅλοι, ἢ κἂν τινὲς ἐξ ὑμῶν, πῶς διδάσκονται αὐτοῦ. Διότι, καθὼς ἐδῶ διδάσκονται, κατὰ τὴν λεγομένην ἀλληλοδιδασκτικὴν, ὀλίγον ὠφελουσι. Χωρὶς δὲ τὴν παιδομάθειαν τὴν ὀρθήν, ὅσον σοφοὶ καὶ ἂν γίνωσιν οἱ ἄνθρωποι, σώζουσι πάντοτέ τι τὸ ὁποῖον προσοχθίζει. Ἐλπίζω ὅτι θὰ κατορθωθῇ, τέλος πάντων, καὶ ἡ αὔξησις μισθοῦ, καὶ ἡ ἄδεια νὰ μεταβῆτε ἄλλου, ὅπου δύνασθε νὰ ὠφεληθῆτε περισσότερο. Μὴ σὰς φαίνεται παράδοξος ἢ βραδύτης ἡμῶν. Ἄν ἦσθε ἐδῶ, θὰ ἐβλέπετε πόσον βραδέως κινουνται καὶ τὰ σπουδαιότερα. Λοιπὸν ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, διὰ νὰ δυνηθῆτε ὑμεῖς ν' ἀναστήσητε γενεὰν δραστικωτέραν* ἐπειδὴ ἡμεῖς πλέον ἐξεθυμάναμεν. Ὑγιαίνετε. Γ. Γ. »

⁹⁷ Ταύτας ἐφύλαττεν ὡς κειμήλια ὁ Βασιλεῖος Οἰκονομίδης, ὁ μετέπειτα γενόμενος εἰς τῶν διαπρεπεστάτων καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ὃς καὶ μοι ἐπέτρεψε νὰ λάβω ἀντίγραφα αὐτῶν κατὰ τὸ 1860 περίπου ἔτος. Ἀναμφισβόλως σώζονται πολλὰ ἄλλα ὅμοια ἐπιστολὰ παρ' ἄλλοις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Οἰκονομίδης προσέθετεν ἐν ὑστερογράφῳ :

« Αἱ ΑΑ. ΜΜ. περιέρχονται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Πελοπόννησον, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἤδη μεσοῦντος ἐπιστρέφουσι, καὶ τότε ὁ κύριος Γεννάδιος παρουσιάζεται πρὸς τὴν Α. Μ. ἐξαιτούμενος τὴν ἄδειαν τῆς εἰς ἄλλην ἀκαδημίαν μεταβάσεώς σας. »

Οὐδὲ περὶ ἰδίων τέκνων ἠδύνατό τις νὰ μεριμνᾷ φιλοστοργότερον. Καὶ οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν ἀποδημούντων μαθητῶν του, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι μενόντων καὶ τοποθετουμένων ἐν Ἀθήναις ἢ ἀλλαχοῦ ὡς καθηγητῶν ἢ ἑλληνοδιδασκάλων ὁμοίως ἐμερίμνα, προστατεύων αὐτοὺς κατὰ ὑπουργικῶν αὐθαιρεσιῶν, ἢ ἀπαιτήσεων τῶν κομματάρχων. Διδακτικωτάτη εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς πατέρα, ἐπιστολῶν (ΙΗ', 24-29) τῶν μαθητῶν του. Ἰδὲ καὶ τὰς συγκινητικωτάτας ἀφιερώσεις αὐτῶν, καὶ ζῶντος τοῦ Γενναδίου, καὶ θανόντος αὐτοῦ. (ΚΒ', ε', 90-95.)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ, ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ, ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Τοιαύτην ἀσκῶν δύναμιν ἠθικὴν, καὶ ὑπὸ τοιούτου ἐμφορούμενος ἔρωτος πρὸς τὸ ἔργον ὅπερ ἐθεώρει ἱερὰν ἐντολήν⁹⁸, μετὰ δυσκολίας ἐπέισθη νὰ συμμετάσχη τῆς ἰδρύσεως Πανεπιστημίου, τὸ ὅποιον ἔκρινεν εὐλόγως, καὶ ὡς τὰ

⁹⁸ Ἐπιστέλλων περὶ τὸ 1837 τῷ Ζωσιμᾷ (ΙΗ' δ) ἔλεγεν : « Εἶμαι διδάσκαλος ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη τώρα· ποτέ μου δὲν ἠθέλησα ἄλλο ἔργον νὰ ἐπιχειρήσω, διότι κατὰ τοῦτο μάλιστα χρησιμεύω εἰς τὴν Ἑλλάδα. » Πρβλ. Σημ. 74 καὶ 82. — Quant à lui, il n'a jamais voulu renoncer à son poste de gymnasiarche. Nommé à une chaire de philologie à l'Université, il refusa, préférant consacrer tout son temps à ces fonctions moins brillantes, mais peut-être plus utiles, auxquelles il se croyait à juste titre spécialement appelé. *Spectateur d'Orient* (Κ' Β', 20).

πράγματα αὐτὰ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐμαρτύρησαν, πρόωρον καὶ ἐπιζήμιον εἰς τὴν βásiμον κατωτέραν παιδευσιν. Τῆς γνώμης ταύτης μετείχον καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ πολὺς Θεόδωρος Μανουσος, διατεινόμενοι ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῆ καὶ νὰ προοδεύσῃ ἡ δημοτικὴ καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευσις, καὶ νὰ τεθῶσιν οὕτω θεμέλια στερεά, πρὶν τὸ οἰκοδόμημα ἐπιστεφθῆ δι' ἀνιδρύσεως Πανεπιστημίου, τοῦ ὁποίου τὸν ὄγκον, οὔτε οἱ πνευματικοί⁹⁹, οὔτε οἱ ὑλικοὶ πόροι τοῦ ἀρτισυστάτου Βασιλείου ἦσαν ἀκόμη ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ἀσφαλῶς καὶ εὐδοκίμως Ἐπὶ τέλος κατίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ Ἰακώβου Ρίζου καὶ τοῦ συμβούλου αὐτοῦ, τοῦ γεραροῦ Αλ. Ρ. Ραγκαβῆ, ὧν τὴν προτίμησιν, ἀπέναντι τῆς πρακτικωτέρας ἀπόψεως τοῦ ζητήματος, ἐλάμπρυνεν ἡ ἰδέα ὅτι ἠτοιμάζετο τέμενος διὰ τὰς ἐπανακαμπτούσας Μούσας εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐνδιαίτημα, τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ συγκινήσῃ τὴν φλέγουσαν καρδίαν τοῦ Γενναδίου, οὗ ἄνευ, ἄλλως τε, τὸ ἔργον θὰ ἔμενε κολοβόν. Οὕτω ὑπεγράφη τὸ Διάταγμα καὶ τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τῇ 3ῃ Μαΐου 1837, τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος προσελθόντος ἐφίππου καὶ ἀγορεύσαντος ἐν βαθείᾳ συγκινήσει.

Ἐπὶ αἱ Μοῦσαι, μετ' οὐ πολὺ, ἤξιουν ἱερὸν μεγαλοπρεπέστερον καὶ εὐπρεπέστερον¹⁰⁰ τῆς ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν

⁹⁹ Πολλαχοῦ τῶν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐγγράφων τοῦ ὑπομιμνήσκει περὶ τῆς ἀνάγκης ἐτοιμασίας καθηγητῶν ἱκανῶν τοῦ Πανεπιστημίου, π. χ. ἐν ΙΖ, II : « Δίχως νὰ φροντίσῃ ἡ Κυβέρνησις νὰ μορφώσῃ τοιοῦτοτρόπως διδασκάλους, εἶνε τῶν ἀδυνάτων νὰ συστήσῃ πανδιδακτήριον, ἢ ἐὰν τὸ συστήσῃ, θὰ πληρῶνῃ μισθοὺς εἰς μάτην. » — Καὶ τῇ 10 Νοεμβρίου 1837 : « Εἶνε δὲ καὶ καταισχύνῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον νὰ διδάσκηται ἡ κατήχησις, ἣτις διδάσκηται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, καὶ εἰς ταῦτα μάλιστα ὄχι κατώτερα παρ' ὧς διδάσκηται ἀπὸ πανεπιστημιακὴν καθέδραν τῶρα. »

¹⁰⁰ Ἀρμόζει νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ τὴν ζωντανὴν ταύτην ἀφήγησιν (KB', 16) αὐτόππου λογίου ἀνδρός, τοῦ Charles LEVÈQUE, παρεπιδημοῦντος ἐν Ἀθήναις : « L'Université était constituée, mais il restait à la loger. Il fut un temps où des professeurs tels qu'Aristote et Platon donnaient leurs leçons immortelles en plein air, en face de la nature, sous les ombrages de l'Académie ou du Lycée, et où le

οικίας τοῦ Κλεάνθους, ἥτις, ὡς μία τῶν εὐρυχωροτάτων καὶ καλλίστων ἐν ταῖς μόλις ἀνακυπτούσαις ἐκ τῶν ἔρειπίων Ἀθήναις, εἶχε τὸ πρῶτον μισθωθῆ ὡς Πανεπιστήμιον. Τῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων ἐπιτροπῆς, οὐ μόνον μετέσχεν ἐκ τῶν πρῶτων ὁ Γεννάδιος, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόρους ἐνίσχυσε συνενεγκών, μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ἐλευθεριότητος, ἐξ ὅλους μισθοῦς τῆς καθηγεσίας του. Σώζονται δ' ἔτι ἀποδείξεις τινῶν τῶν συνεισφορῶν φέρουσαι τὰς ὑπογραφὰς Γεωργίου Κουντουριώτου ὡς προέδρου, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ὡς ἀντιπροέδρου, καὶ ἀμέσως κατόπιν τοῦ Γεωργίου Γενναδίου.

peuple, oubliant les ardeurs du soleil, écoutait cinq heures de suite Démosthène sur les rochers nus du Pnyx. Je ne sais si les temps sont changés ou les hommes, mais aujourd'hui il n'est pas un moment de l'année où cette vie extérieure ne soit pleine de périls. Il fallait donc à l'Université d'Athènes une maison qui ne fût pas seulement un abri sûr, mais un vaste établissement comme la Sorbonne ou le Collège de France... Il s'agissait d'une dépense énorme pour laquelle, à la lettre, on n'avait pas une obole. Dans cette pénurie absolue, tout autre peuple eût perdu courage; mais les Grecs ont foi en eux-mêmes. Exaltés par ce sentiment irrésistible, ils ont fait, qu'on nous passe le mot, un véritable tour de force. L'Université, sachant bien que pour vivre il faut d'abord être, se contenta dans le principe d'un bâtiment trop étroit et mal situé... On était à peine dans cette maison, qu'on s'y sentait mal à l'aise; d'ailleurs on n'était pas chez soi. On perdit patience et on voulut avoir un palais, ou du moins un hôtel beau, vaste et approprié à sa destination. Pourquoi pas? On avait bien refait un peuple et une capitale. Vers la fin de 1838, et au moment où M. Schinas allait quitter ses fonctions de recteur, ceux à qui l'instruction publique était particulièrement chère, parce qu'ils l'avaient presque créée, s'inspirant d'une heureuse idée, résolurent de faire un appel aux sympathies de la nation et de l'Europe. MM. Gennadius, Brandis, Dokos et C. D. Schinas, se formèrent en comité et ouvrirent une liste de souscription où s'inscrivirent sur-le-champ une centaine de personnes. Ces premiers souscripteurs se constituèrent en assemblée, et nommèrent une commission composée d'hommes illustres ou considérables, à la tête de laquelle était M. Coundouriotis, président du Conseil d'État. Le brave Théodore Colocotronis en faisait partie». — Ἡ πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Πανεπιστημίου Ἐπιτροπὴ συνίστατο ἐκ τῶν Γεωργίου Κουντουριώτου, Θ. Κολοκοτρώνη, Γ. Γενναδίου, Α. Πάλλη, Θεοδ. Πάλλη, καὶ Κ. Α. Βράνδη. Ἡ δὲ πρώτη αὐτῆς ἐκθεσις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀθηνᾶ τῆς 5ης Αὐγούστου 1839.

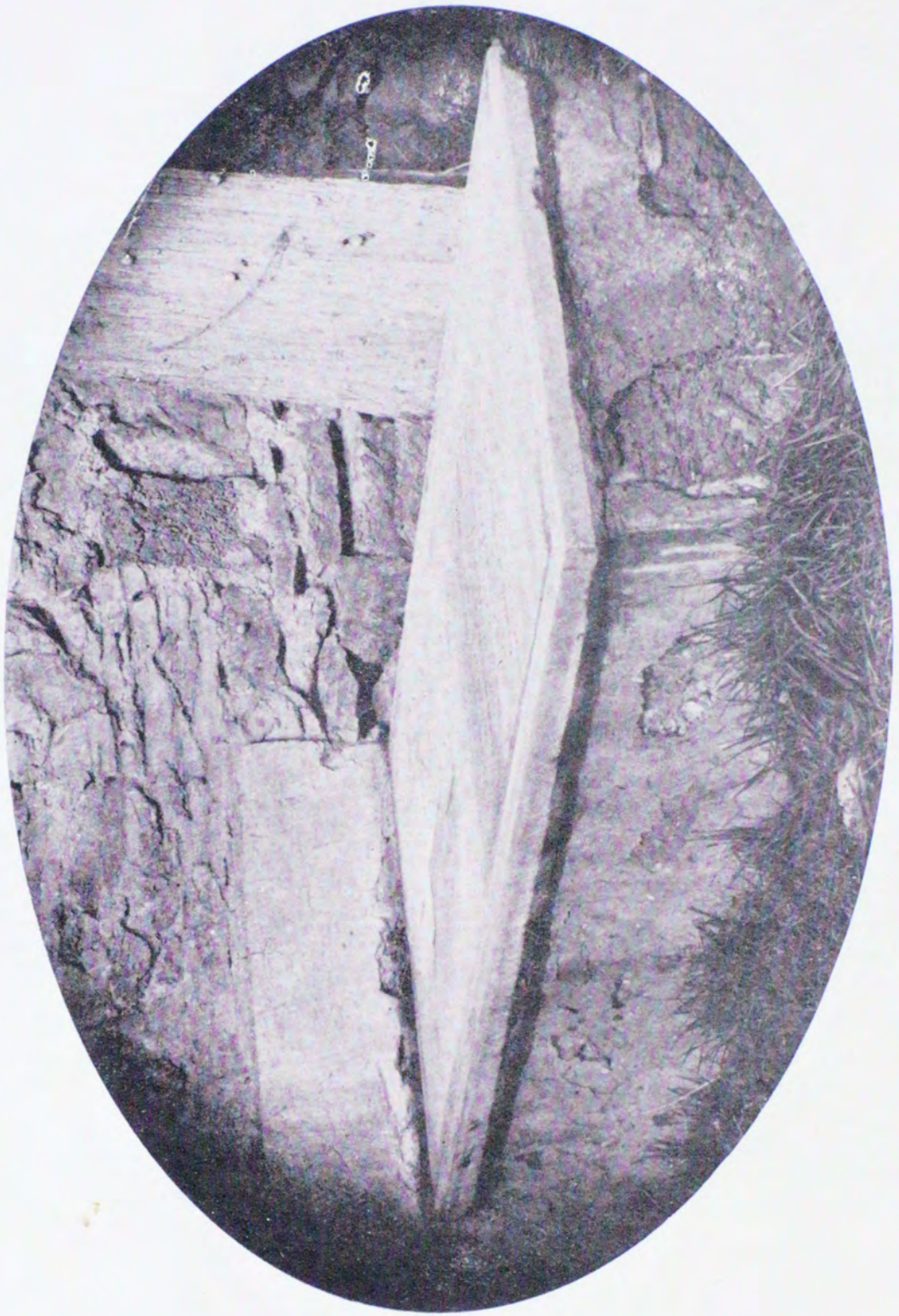
Εἶχον ἤδη συλλεχθῆ, πρὶν ἢ παρέλθῃ τὸ πρῶτον ἔτος, ὑπερ-
τριακόσιαι χιλιάδες δραχμῶν, ὅτε τῆ 2 Ἰουλίου 1839 κατε-
τέθη, ἐν μεγάλῃ πομπῇ, ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ νέου Πανεπι-
στημίου.

Τοῦ προσωπικοῦ τῶν Σχολῶν καταρτισθέντος, ὁ Γεννά-
διος ἀνεδέχθη τὴν ἔδραν τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας¹⁰¹.
Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὐθις πάσαι
αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἢ τε μετριοφροσύνη, ἢ βαθεῖα φρόνησις
καὶ ἡ ἀγνή του φιλοπατρία. « Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι
εἰς τὸ Πανεπιστήμιον [ἐπειδὴ εἶχον ἤδη ἀναφανῆ αἱ συνή-
θεις παράλογοι ἀξιώσεις ἀνθρώπων ἀναξίων], τίς θέλει
μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶνε οὐχ
ἦττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ, ἣτις στερεῶς μὲν
στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται. » Καὶ ἀφήσας τὰς
Πανεπιστημιακὰς ἔδρας εἰς τοὺς μαθητὰς του, κατέθετο
ἀξίωμα τιμητικόν, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνή-
σεως ταύτης κομισάμενος. Ἀναγινώσκομεν δὲ ἐν τῷ πολλὰ-
κις προμνησθέντι αὐτοβιογραφικῷ αὐτοῦ σημειώματι: « Παρη-
τήθην καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας, διὰ νὰ
ἀφιερῶσω ὅλον μου τὸν καιρὸν εἰς τὸ Γυμνάσιον, τοῦ ὁποίου
καὶ πρῶτος συστητὴς ἐχρημάτισα, καὶ προαγωγὸς πολλαχῶς
ἔγεινα. »

Ἐξ ἐναντίας, μετὰ πάσης προθυμίας εἰσήκουσεν εἰς τὴν
εὐπρόσδεκτον τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ παράκλησιν ὅπως διδάξῃ ἐν
τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ¹⁰², ἣς αὐτὸς προῦκάλεσε τὴν σύστασιν,
φιλοτιμήσας καὶ καθοδηγήσας εἰς τοῦτο τοὺς ἀδελφοὺς
Ῥιζάρη, καὶ ἦν αὐτὸς ἐθεμελίωσεν, αὐτὸς ὠργάνωσεν, αὐτὸς

¹⁰¹ Ἐν προλόγῳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἑλληνικῆς Γραμματείας (10')

λέγει ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.
¹⁰² Τὸ κατὰ τύπους ἔγγραφον (Σεπτ. 1848) τοῦ Ὑπουργείου ἔχει ὡς ἑξῆς:
« Ἐπειδὴ διὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ
Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ ἦτο ἐπάναγκες νὰ διορισθῇ καθηγητὴς ἐκ τῶν δει-
νῶν περὶ τὸν Ἑλληνικὸν λόγον, ἡ Β. Κυβέρνησις ἀπέβλεψε πρὸς Ὑμᾶς. »

φιλοστόργως περιέβαλψεν¹⁰³. Ὁ δὲ Γεώργιος Ῥιζάρης ἔταξεν αὐτὸν ἕνα τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης του — τὸν ἕνα εἰς ὃν οὐδὲν ἐκληροδότησε δῶρον. Οἱ ἕτεροι ἦσαν ὁ Χ. Κλωνάρης, ὁ Γ. Σπανιολάκης, ὁ Βέλλιος, ὁ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ ὁ Ν. Ἰωαννίδης, οἵτινες συνήλθον πρῶτον τῇ 5ῃ Ἰανουαρίου 1842 πρὸς θεμελίωσιν τῆς Σχολῆς. Τὰ ἔγκαίνια ἐτελέσθησαν τῇ 15ῃ Μαΐου 1844, παρόντος τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος ὅστις ἀπέτεινε λόγους προτρεπτικούς εἰς τοὺς μαθητάς, μετὰ τὸν πανηγυρικὸν ὃν ἐξεφώνησεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μισαήλ Ἀποστολίδης.

Ὁ Γεννάδιος ἐνδιεφέρετο ἰδιαζόντως εἰς τὰ τοῦ καθιδρύματος τούτου δι' ἣν ἀνέκαθεν εἶχε γνώμην ὅτι ἡ ἀνόρθωσις τοῦ γένους ἐξηρτᾶτο κατὰ μέγα μέρος ἐκ πνευματικῶν πατέρων δεόντως μεμορφωμένων, ὅπως καὶ αὐτὸς τὸ πρῶτον, ὡς εἶδομεν, ἐσκέπτετο νὰ ἱερατευθῇ. Ὅθεν τὴν ἱεράν ταύτην κυψέλην, ἐν ἣ παρασκευάζετο τότε τὸ μέλι τῆς πίστεως, πολλάκις καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ αὐτὸς διώκει καὶ συνεκράτει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδυνάμου ῥοπῆς. Ἐκεῖ τέλος ὁ θάνατος τὸν ἐνήδρευσε, περὶ τῆς Σχολῆς μεριμνῶντα καὶ περὶ ἑαυτοῦ ἀφροντίσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς καταλεπτῶς λεχθήσεται. Ἡ δὲ Σχολή, ἑλληνοπρεπῶς εὐγνώμονοῦσα, οὐδὲ τὸ ὄνομα

¹⁰³ Ὁ Ἡπειρώτης Α. Γούδας (Παραρ. 5) γνωρίζων καλῶς τὰ κατὰ τοὺς ἀδελφοὺς Ῥιζάρη, ἐπιλέγει : « Τί δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς Ῥιζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ; Μόλις γνωρίσας ὁ Γεννάδιος τὴν περὶ συστάσεως καὶ προικοδοτήσεως αὐτῆς ἀγαθὴν προαίρεσιν τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ῥιζάρη, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ συνηγορῇ περιπαθέστατα περὶ τούτου παρά τῷ καθιδρυτῇ... καὶ ἄλλοτε νὰ παρακαλῇ καὶ νὰ ἐξορκίσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπουργοὺς νὰ περιποιῶνται κατὰ τὰ ἐνόητα τὸν γέροντα Ῥιζάρη, ἵνα μὴ παραπικραθῇ τι καὶ μετατρέψῃ τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ πρόθεσιν. Ἡ δὲ διαθήκη τοῦ Ῥιζάρη, ναὶ μὲν κατὰ τὸ νομικὸν αὐτῆς μέρος εἶνε ἀπόρροια συμβουλῶν νομομαθῶν ἀνδρῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν τοῦ Ῥιζάρη καὶ τοῦ Γενναδίου αἰσθημάτων ἐμπνευσμένων, ἀλλ' οὐχ ἦττον εἰς τὸ δικαστικὸν αὐτῆς μέρος συνετέλεσε βεβαίως καὶ ὁ Γεννάδιος. — Καὶ ὁ NICOLAI (KB', 45) βεβαιῶσ' : G. GENNADIUS der die Gründung der Ῥιζαρεία Ἱερατικῆ Σχολῆ veranlasste. »

κὰν τοῦ Γενναδίου διανοήθη ποτέ ν' ἀναγράψῃ ἐπὶ ἀπλῆς πλακός!¹⁰⁴

Ἄλλὰ καὶ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας αὐτὸς ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων καὶ ἐνθερμοτάτων ἰδρυτῶν, καὶ ὡς ἀντιπρόεδρος (τῆς ἐπὶ τιμῇ προεδρείας προσενεχθείσης τῷ ἀοιδίμῳ Κουντουριώτῃ) ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἴθυνε τὰς τύχας αὐτῆς μετὰ ζήλου θερμοῦ καὶ ἐλπίδος· διότι ἐπρέσβευε, καὶ συνεχῶς ἐκήρυττεν, ὅτι μόνον ἀπὸ νεαρὰς Ἑλληνίδας, ἐπιμελῶς μορφωθείσας, ἦτο δυνατόν νὰ ἐλπίσωμεν μητέρας ἱκανὰς νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, ὁμοῦ μὲ τὸ μητρικὸν γάλα, τὸν ἔρωτα παντὸς καλοῦ καὶ ἀγνοῦ, καθοδηγούσας τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα πρὸς τὴν θεοσέβειαν, τὴν χρηστότητα καὶ τὴν εἰς τὰ πάτρια πίστιν¹⁰⁵.

Οἱ μετὰ τοῦ Γενναδίου συνιδρυταί, ὁ Ι. Κοκκῶνης, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μισαήλ Ἀποστολίδης (μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν) καὶ τινες ἄλλοι συνελθόντες συνέταξαν κανονισμόν ὃν καθυπέβαλον εἰς ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1836, καὶ ἐμίσθωσαν μικρὰν οἰκίαν ἔνθα ἤρξατο δρῶσα ἡ Σχολὴ τὸν ἀκόλουθον Σεπτέμβριον. Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς νῦν Ἀρσακείου, καὶ τῆς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπεκταθείσης Ἑταιρείας.

Καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς, καὶ τῆς Φυσιολογικῆς Ἑταιρείας ἦν εἷς τῶν θεμελιωτῶν¹⁰⁶. Καὶ τῶν ὀρφανοτροφείων δὲ καὶ

¹⁰⁴ « Αὐτὸς ἴδρυσε τὴν Ῥιζάρειον Σχολὴν παροτρύνας τοὺς ἀδελφοὺς Ῥιζάρη νὰ διαθέσωσιν πρὸς τοῦτο τὴν περιουσίαν των, καὶ ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ ἐδίδαξε μετὰ ἰδιαζούσης ἀγάπης μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ βίου του. Τίς ὅμως θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐπὶ τῆς τιμητικῆς στήλης τῆς Σχολῆς ταύτης, ὅπου χαράσσονται τῶν εὐεργετῶν τὰ ὀνόματα, δὲν εὐρέθη χώρος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Γενναδίου ; ». Γ. ΒΩΚΟΣ (ΚΒ', 67).

¹⁰⁵ « Ἀξιόλογος ἀμιλλα ἐκίνησε τοὺς Ἕλληνας, ἐν οἷς καὶ προεξέχοντας ἄνδρας, οἷον τὸν Κουντουριώτην, τὸν πρόκριτον Ὑδραῖον, καὶ τὸν εὐγενῆ Γεννάδιον, νὰ καθιδρύσωσι παιδαγωγικὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρείαν, ἥτις νῦν εὐεργετικώτατα ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς συστηθέντος παρθεναγωγείου καὶ διὰ συντάξεως συγγραμμάτων πρὸς χρῆσιν τῆς νεότητος. » — Chr. Brandis, *Mittheilungen über Griechenland* (ΚΒ', 12.)

¹⁰⁶ Διωρίσθη τὸ πρῶτον μέλος τῆς « Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς »

ἄλλων ἀγαθοεργῶν καθιδρυμάτων ὑπήρξεν ἡ ψυχὴ καὶ κινουσα δύναμις, ἐπιστέλλων ἀδιακόπως πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἑγεμονίας καὶ τὴν Ἑσπερίαν ὁμογενεῖς, ἐξάπτων αὐτῶν τὸν ζήλον, προτρέπων τὴν ἐλευθεριότητα καὶ καθοδηγῶν τὴν πρὸς ἔθνωφελῆ ἔργα διεγερθεῖσαν προθυμίαν αὐτῶν. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του αὐτῶν εἰσέρρευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χάριν τοιούτων σκοπῶν, περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια δραχμῶν¹⁰⁷.

κατὰ τὸν νόμον τῆς 10ης Μαΐου 1834, καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ ἀρχεῖφ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας φυλλάδιον χειρόγραφον τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκείνης. (Βλ. : Π. Καββαδία Ἱστορ. τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. Ἀθην. 1900, σ. 13). — Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. ἐχρημάτισεν ἀπὸ 1839-40 μέχρι 1843-44, καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ 1853 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, 1854. Πλὴν τῶν προγεγεστέρων καὶ σποράδην ἤδη μνημονευθεισῶν λειτουργιῶν, σημειοῦμεν καὶ τὰς ἑξῆς. Διὰ τοῦ ὑπ' Ἀρ. 22313 καὶ ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 1835 Β. Διατάγματος προσεκλήθη ν' ἀπαρτίσῃ μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς προσδιορισμὸν τῶν εἰς τὰς μεταφράσεις ἐπισήμων ἐγγράφων παραδεκτέων ἑλληνικῶν λέξεων. (Ἔτερα μέλη, Σ. Κ. Σκαρλάτος Βυζάντιος, Ρίζος Ραγκαβῆς, Κ. Λεβίδης, Φ. Α. Ῥῶς, Σκαρ. Σοῦτσος, Κ. Προβιλέγγιος καὶ ὁ τότε Ὑπουργὸς Σ. Ῥίζος.) — Β. Δ. τῆς 27ης Ἰουλ. 1836, μέλος ἐπιτροπῆς ὅπως σκεφθῆι περὶ τῶν συστηθησομένων ἐπιστημονικῶν καταστημάτων. — Β. Δ. τῆς 8 Αὐγ. 1836, μέλος ἐπιτροπῆς περὶ ἐκδόσεως διδακτικῶν βιβλίων. — Β. Δ. τῆς 20 Δεκ. 1836, μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς ἔρευναν, διάσωσιν, ἀνασκαφὴν, καταγραφὴν, καὶ κατάταξιν τῶν Ἀρχαιοτήτων. (Ἔτερα μέλη, Γ. Αἰνιάν, Γ. Ἀργυρόπουλος, Ι. Βενθύλος, Κ. Σχινᾶς, Π. Σοῦτσος, Γ. Ψύλλας, οἱ ἀρχιτέκτονες Σάουβερτ καὶ Ἄνσεν, μετ' εἰσηγητοῦ τοῦ Α. Ραγκαβῆ.) — Β. Δ. τῆς 15 Ἰανουαρίου, 1837, τακτικὸς καθηγητῆς τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μ' ἐπιμίσιον 100 δρ. — Β. Δ. 30 Ἰουνίου 1837, μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν ὀργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. — Β. Δ. 20 Ὀκτ. 1837, μέλος τριμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐγγραφησομένων ὡς φοιτητῶν. — Β. Δ. 10 Αὐγ. 1837, μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν νέου κανονισμοῦ τῶν Γυμνασίων καὶ Ἑλληνικῶν Σχολείων. — Β. Δ. τῆς 26 Μαρτίου 1843, μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς οἰκοδομὴν Λυκείου ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Βαρβάκη. — 18 Αὐγ. 1848, μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν ἐκ νέου τῶν ἀφορώντων τὸν καθορισμὸν διδακτικῶν βιβλίων.

¹⁰⁷ « Ἄλλως τε, ὅπου ἀνάγκη τῆς Πατρίδος ἐκεῖ ὁ Γεννάδιος οἴκοθεν ἔσπευδε νὰ συναγωνισθῆι ἐκ τῶν πρώτων. Τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, ἡ Ἑταιρεία τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, καὶ ὅσα ἄλλα ἐγένοντο ἐπὶ Γενναδίου καθιδρύματα, σεμνύονται καταλέγοντα ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἰδρυτῶν αὐτῶν τὸν Γεννάδιον. Καὶ δὲν ἦσαν ταῦτα μόνον τὰ ἔργα, εἰς ἃ κατηναλίσκετο, τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος συμφέρον προτάσσειν καὶ ἐξυπηρετῶν πάντοτε προθύμως ὁ Γεννά-

ΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩΝ

Ἄλλ' ἡ δαιμονία ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῶν μαθητῶν του ῥοπή, καὶ ἡ ἀγνώως φιλελευθέρα τάσις τῆς διδασκαλίας του, διήγειρον κατὰ τοῦ Γενναδίου τὸν φθόνον τῶν μὲν, τὰς διὰ βολὰς τῶν δέ, καὶ τὰς ὑποψίας αὐτοῦ τοῦ Ὀθωνος, ὅστις, παρὰ τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ διαθέσεις, εἶχεν ἀντίληψιν οὐχὶ εὐρείαν, ἐπηρεάζετο δὲ καὶ ὑπὸ συμβούλων πολλάκις μοχθηρῶν· διὸ καὶ ἠμέλησε ν' ἀπονείμῃ τῷ Γενναδίῳ τὰς δικαίας ἐκείνας τιμὰς καὶ ἀμοιβάς, ὧν αἱ ἐπιφανεῖς αὐτοῦ ὑπηρεσίαι, καὶ κατὰ, καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα, ἠξιοῦντο — τιμὰς ἀφειδῶς ἐπιδαφιλευθείσας πολλάκις εἰς ἀνθρώπους ἀγνώστους, κοινούς, καὶ δὴ καὶ δυσφήμους, ἀλλὰ δουλόφρονας καὶ ἔστερημένους συνειδήσεως. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, ἰσχυρότερον νοῦν καὶ γενναιοτέραν καρδίαν ἔχουσα, πεπρoικισμένη μὲ τὸ ἀληθές ἡγεμονικὸν προσὸν τῆς διαγνώσεως καὶ ἐκτιμήσεως τῶν χαρακτήρων, ἀντιβασιλεύουσα μετεκαλέσατο τὸν Γεννάδιον καὶ θερμῶς προέτρεψεν αὐτὸν νὰ δεχθῆ τὸ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργεῖον. Ἄλλ' ὁ ἀμετάπειστος ἐκεῖνος τὰς πεποιθήσεις ἀνὴρ ἀπεποιήθη, εἰπὼν παρρησίᾳ ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελε συνδέσει τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς τότε κρατούσης πολιτικῆς διαπάλης, ἀλλ' ὅτι ἡ βασίλειά ἤθελεν εὖρει αὐτὸν πάντοτε ἔτοιμον νὰ συνδράμῃ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς ἴθυσιν τῶν τῆς Παιδείας.

Τοῦ Γενναδίου τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ κύρος δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ

διοσ. Προὔκειτο περὶ σκέψεώς τινος, μυστικῆς ἢ φανερᾶς, πρὸς ἀνακούφισιν ἢ πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἀδελφῶν ; πρῶτος ὁ Γεννάδιος παρίστατο πρόθυμος νὰ κινήσῃ καὶ χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ φρένας, καὶ πάσας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Λόγος ἐγένετο περὶ ἀναδιοργανώσεώς τινος τῶν μὴ καλῶς παρ' ἡμῖν κειμένων, ἢ περὶ καθιδρύσεως νέου τινὸς εὐεργετικοῦ ἢ ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος ; πρῶτος ὁ Γεννάδιος νὰ παρέξῃ οὐ μόνον πᾶσαν τὴν μεγίστην βεβαίως ἔχουσαν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σωματικὴν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἐκ τοῦ ἀείποτε κούφου βαλαντίου του ἀναγκαίαν πρὸς παραδειγματισμόν. » Α. Γούδας (ΚΒ', 38.)

βαθμοῦ ὃν προηρέθη νὰ τηρήσῃ ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τοῦ Κράτους· αὐτὸς ἐξῆρε τὸ ἀξίωμα, οὐχὶ τὸ ἀξίωμα αὐτόν. Ὡστε τῶν μετέπειτα πολυπληθῶν γυμνασιαρχῶν οὐδὲ προσήγγισέ τις πρὸς τὸ ὕψος τῆς περιωπῆς ἐκείνου. Ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ δύναμις ἐγένετο αἰσθητὴ πολὺ πέραν τοῦ εὐρέος κύκλου τῶν μαθητῶν του. Ἐν αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ οἱ προεξάρχοντες ἐπέιθοντο εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, γνωρίζοντες ὅτι οὐδὲν ἐπέδιδκεν ἰδιωτικὸν συμφέρον, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐνεφορεῖτο πατριωτισμοῦ ἀγνοτέρου, ἢ συνέσεως τόσον δεδοκιμασμένης. Οὐ μόνον εἰς ζητήματα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀφορῶντα γενικώτερα ἔθνικὰ συμφέροντα, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐγένετο ἀκουστή.

Εἶναι δ' ἐκ τῶν προτέρων δῆλον εἰς ποῖον στρατόπεδον εὐρέθη ὁ Γεννάδιος, ὑπὲρ τίνων συνεπάθει, καὶ μετὰ τίνων συνειργάσθη κατὰ τὴν συνταγματικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843¹⁰⁸. Ἄλλ' οὐδεμίᾳ ἴσως περιστάσει ὑπῆρξε πλέον σημαντικὴ τῆς ἠθικῆς ἐξουσίας ἣν ἤσκει, ἢ τὸ ἐπεισόδιον τὸ κατὰ τὴν δημοτελῶς τῷ 1847 πανηγυρισθεῖσαν Ἐθνικὴν ἑορτὴν. Παρὰ τὸν ἀγρὸν ὃν ἀγιάζει τό αἷμα καὶ τὸ μνημα τοῦ Καραϊσκάκη, τὸ Φαληρικὸν πεδῖον ἦν κατάμεστον λαοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ἐλάμπρυνον τὴν τελετὴν ὁ Γκριζιώτης, οἱ Τζαβελαῖοι καὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Ῥούμελης. Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀγῶνος ἄρωμα δὲν εἶχεν ἔτι ἐξατμισθῆ. Παρίσταντο δὲ κατὰ τὴν τελετὴν καὶ οἱ τότε ἀμείλικτοι πολιτικοὶ ἀντίπαλοι, ὁ πρωθυπουργὸς Κωλέττης

¹⁰⁸ Διὰ τοῦ ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1844 ἐγγράφου τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῆς πρωτεύουσας στρατηγοῦ Καλλέργη διαβιβάζεται τῷ Γενναδίῳ τὸ Ἀριστεῖον τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 « διὰ τὰ ὅποια ἐδείξατε λαμπρὰ αἰσθήματα κατ' ἐκείνην τὴν ἐθνοσωτήριον ἡμέραν. » Προσθετέον ἐνταῦθα μόνον πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀσῆμων, ἢ ἀνεπιφθόνως « σημαίνοντων », ἐφ' ὧν χύδην καὶ ὡς ῥαγδαία βροχὴ ἐπεφοίτησαν καὶ αὐτοὶ οἱ μεγαλόσταυροι, ὅτι τῷ Γενναδίῳ ἀπενεμήθη ὁ ἀργυροῦς σταυρὸς τοῦ Σωτήρος τῇ 25 Ἀπριλίου 1836, ὁ δὲ χρυσοῦς τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1837· καὶ ἔκτοτε οὐδὲν, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο διακρίνεται τῶν χύδην.

καὶ ὁ Μαυροκορδάτος. Ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Ἀταλάντης, καὶ μετ' ὀλίγον Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νεόφυτος, ἀπήγγειλεν εὐχὴν τόσῳ συγκινητικὴν ἐν τῇ ἀπερίττῳ ἀπλότητι αὐτῆς, ὥστε οἱ παρεστῶτες ἐκινήθησαν πάντες εἰς δάκρυα. Αἰφνης τότε, προβάς εἰς τὸ μέσον ὁ Γεννάδιος, ἀρπάζει ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Κωλέττην καί, φέρων αὐτὸν πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον, λέγει· « Ἐναγκαλισθητε δι' ὅλου τοῦ χρόνου κατατρώγεσθε καὶ σπαράττεσθε· σήμερον πρέπει νὰ φιλιωθῆτε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τόπου! » Ὁ ἄκαμπτος Κωλέττης ἐλυγίσθη, ὁ Μαυροκορδάτος συνεκινήθη, καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι δακρύνοντες ὄρεξαν ἀλλήλοις χεῖρα, εὐλογοῦντες καὶ εὐγνωμονοῦντες τῷ Γενναδίῳ¹⁰⁹.

Ἐπεῖκον δὲ εἰς τὰς προτροπὰς καὶ τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ἀτίθασσοι πολέμαρχοι καὶ τῶν πολιτευομένων οἱ πρωτεύοντες, διότι ἐπίστευον εἰς τὴν ἄδολον αὐτοῦ φιλοπατρίαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τὴν ἀνάλამψασαν δι' ὅλου τοῦ Ἀγῶνος, καὶ συνεχῶς ἐκδηλωθεῖσαν δσάκις προέκυπτε ζήτημα κοινοῦ συμφέροντος, τάξεως καὶ νόμου. Κατὰ νομοταγοῦς πολίτου καθῆκον εἶχε συναινέσει νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς Δημοτικὸς Σύμβουλος· ἀλλ' ἤρνηθη νὰ συμπράξῃ εἰς μέτρα παράνομα καὶ ἀνατρεπτικά, προταθέντα ὑπὸ τοῦ τότε ἰσχύοντος Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη καὶ τοῦ Καλλιφournᾶ, καθὰ λεπτομερέστερον ἐκτίθενται ταῦτα εἰς τὸ εἰδικὸν ὑπόμνημα Ι'.

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΝΟΜΕΝΩΝ

Ἡ πρὸς τὴν δμόνοιαν ἀέναντος πρὸς πάντας προτροπῆ του, καὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ μετ' αὐτόν, ἦτο προῖον καὶ σπανίας κοσμικῆς συνέσεως, καὶ βαθέως ἐρριζωμένου θρη-

¹⁰⁹ Τὰ αὐτὰ ἀπεμνημόνευε καὶ ἡ Ἀκρόπολις τῆς 7ης Μαρτίου 1884, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ πανηγυρισθῇ ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ διὰ τρίτην μετὰ τὸ 1847 φoρὰν εἰς τὸ Φαληρικὸν πεδῖον.

σκευτικοῦ αἰσθήματος. Ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ διχόνοια, ὁ φθόνος, ἡ μισαλληλία, κατέφαγον καὶ ἐξουθένησαν πολλάκις τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν πολικὸς ἀστὴρ τῆς ἐν τῷ βίῳ σταδιοδρομίας του ὑπῆρξε τὸ θεῖον παράγγελμα « Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. » Διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἠθικοποιήσεως τοῦ λαοῦ θ' ἀνεγεννᾶτο τὸ ἔθνος, ἀκαμάτως ἐμόχθει ὅπως, εἰς μὲν τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας ἱερούς ναοὺς τελεῖται ἡ θεία λειτουργία μετ' ἐπιβλητικῆς εὐπρεπείας καὶ τάξεως, εἰς δὲ τὰς ἀνεκκλησιάστους ἐνορίας ἰδρυθῶσι ναοὶ νέοι.

Εἶδομεν ἤδη (σ. 140) πόσον ἐπίμονοι ἦσαν αἱ ἐπανειλημμέναι πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον συμβουλαί του περὶ τῆς ἐν θεοσεβείᾳ παιδείσεως τῶν νέων, καὶ πόσον ἐναρμόνιος μὲ ταῦτα ἦν ἡ πρότασις αὐτοῦ περὶ ἰδρύσεως ἰδιαιτέρας τῶν παιδευτηρίων Ἐκκλησίας. Ὅθεν δρῶν ὁμολογουμένως μὲ ταῦτα, ἐγένετο εἰς τῶν κυριωτάτων ἐργατῶν τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Μητροπολιτικοῦ ναοῦ· εἰς αὐτὸν δὲ πρὸ πάντων ὀφείλεται ὁ κατὰ τὴν Νεάπολιν ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὑπὲρ ἀνεγέρσεως τοῦ ὁποίου ἐδώρησε τὸ πλεῖστον τοῦ οἴκοπέδου, καθὰ πλατύτερον ἀφηγοῦμεθα ἐν τῷ εἰδικῷ σημειώματι ΙΑ'. Ὡς πρόεδρος τῶν ἐπιτρόπων, ἐπέβαλε τάξιν καὶ κόσμον ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις καὶ ἐν τῇ στάσει αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, μετὰ τосαύτης αὐθεντίας ὅσην ἤσκει ἐν αὐτῷ τῷ Γυμνασίῳ. Πολλάκις ἠκούετο ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐπιτιμῶσα τοὺς, ὡς συνήθως παρ' ἡμῖν, ἀσεβῶς εἰσερχομένους καὶ ἀναλήγτως, καὶ δὴ καὶ ταραχῶδως ἐν τῷ ναῷ διάγοντας, ἢ μηχανικῶς πως τελούντας τύπους τινὰς θρησκευτικούς, ἐκχυδαῖσθέντας διὰ τὴν ἀμάθειαν καὶ βαρβαρότητα. Ἀπεχθαίνετο τὴν ἀδιάκοπον περὶ τοὺς δίσκους καὶ τὰ κηροπήγια τύρβην, καὶ τοὺς ἀγῶνας περὶ τὴν εἰς αὐτὰ προσκόλλησιν τῶν « ποντικοουρῶν, » ὡς ἀπεκάλει τὰ ἀνάξια τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ κηρία ἐκεῖνα.

Αὐτὸς ἀνεγίνωσκε πολλάκις τοὺς Ψαλμοὺς ἢ τὸν Ἀπό-

στολον, καὶ τακτικὰ ἀπήγγελλε τὸ Πιστεύω, τῆς ἡχηρᾶς αὐτοῦ φωνῆς καὶ τῆς ἀπαραμίλλου καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀπαγγελίας του ἠλεκτριζούσης ἀπάντων τὸ θεοσεβὲς αἴσθημα. Κατὰ δὲ τὰς κατανυκτικὰς ἑορτὰς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ τῆς Ἀναστάσεως, προβαίνων εἰς τὸ μέσον, ἐπέβαλλε τάξιν διὰ μόνης τῆς παρουσίας του, παρακωλύων τὰς ἀσέμνους καὶ ἔθνισμοῦ ἀποζούσας ὀχλαγωγίας ἐκείνας αἵτινες ἀποτροπιάζουσι πάντας τοὺς ὀπωσθήποτε νοοῦντας ὅποια τις ὀφείλει νὰ εἶναι ἢ περὶ τὴν θείαν λατρείαν εὐπρέπεια. Ὡστε ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ εἶχε τότε καταστή τὸ καταφύγιον πάντων τῶν ποθούντων ἀπολαῦσαι ἀνοθεύτου τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας. Πολλοὶ δὲ ἔτι ἐνθυμοῦνται αὐτὸν ἱστάμενον, κατὰ τὴν Δευτέραν Ἀνάστασιν, παρὰ τὴν θύραν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς· ἀφοῦ δὲ ἠσπάζετο αὐτὸς πρῶτος τοὺς ἐξερχομένους, ἠνάγκαζεν αὐτοὺς ν' ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους, πολλὰς οὕτω χρονίας ἔριδας καὶ ἔχθρας ἀπαλείφων, κατὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ συγκινητικὸν ἔθιμον καὶ τὴν παράδοσιν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας¹¹⁰. Ἐπειδὴ ἐτήρει

¹¹⁰ Ὁ Αἰὼν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1853 ἀνέφερε καὶ ἐσχολίαζεν ὡς ἐξῆς τὰ τότε γινόμενα : « Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως ὁ Γυμνασιάρχης Ἀθηναίων Γ. Γεννάδιος, ὡς ἐπίτροπος τῆς ἐν Νεαπόλει Ἐκκλησίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἀπηύθυνε, καὶ εὐλόγως, τὴν ἐξῆς παρατήρησιν πρὸς τοὺς ἐνορίτας : Ἀδελφοί, τοῖς εἶπε, μετὰ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, παντοιοτρόπως ὁ Ἅγιος Θεὸς ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν ἀληθῆ λατρείαν αὐτοῦ. Ἐπεμψε τοὺς Προφῆτας, κηρύττοντας μετάνοιαν· ἀλλὰ δι' αὐτῶν οὐδὲν κατορθώσας, ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Υἱὸν Αὐτοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνάγνωσιν ἠκούσατε σήμερον, διαλαμβάνει τὸ Εἰρήνη ὑμῖν. Εἰρήνη λοιπόν, ἀδελφοί, ἀγάπη καὶ ὁμόνοια εἶναι ἀναγκαῖα ἀφεύκτως εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς. Διὸ καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες ἡμῶν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ζωηφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας, ἔταξαν νὰ κάμνωμεν τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπου ἂν εὐρέθην ἐπὶ ζωῆς μου, εἶδον ἐνεργούμενον τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἔθιμον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, καὶ σήμερον ὁ Ὀρθόδοξος Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας κάμνει τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν, ἀσπασζόμενος ἐν φιλήματι ἀγίῳ καὶ αὐτὸν τὸν ἐλάχιστον τῶν ὑπηκόων του, ὅστις ἤθελεν εὐρεθῆ σήμερον συνεκκλησιαζόμενος μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. Αὐτὸ τὸ ἔθιμον, ἀδελφοί, προτρέπω ὑμᾶς νὰ κάμνωμεν σήμερον ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου, ψαλλομένου

ἀπαράγραπτα τὰ πάτρια, καὶ πιστὸς ἔμενεν εἰς τὰ ὠραία ἐκεῖνα ἔθιμα, ὧν ἐγίνωσκε τὴν βαθεῖαν σημασίαν, ἐξετίμα τὴν καλλονήν, καὶ ἐνόει τὴν ἀγαθοεργὸν ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐνέργειαν. Ἀπετροπιάζετο δὲ τοὺς φραγκισμοὺς καὶ περιεφρόνει τοὺς ἀηδεῖς πιθηκισμοὺς τῶν κατ' ἐπίφασιν βερνικωθέντων, ἢ κατὰ φαντασίαν ἐξευγενισθέντων δῆθεν, ἀλλ' ἀμαθῶν τὸν νοῦν, ἀγενῶν τὴν καρδίαν, καὶ ἀξέστων τὸ ὄλον ἦθος.

τοῦ Τροπαρίου, Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ Πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. »

« Σ. Σ. Ἐπαινοῦμεν τὸν ἀγαθὸν Γυμνασιάρχην, διότι προέτρεψε τοὺς συνενόριτας του, καὶ ὁ κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ γενόμενος ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸς διήρκεσεν ὑπὲρ τὴν ὥραν. Ἀλλ' ἐντούτοις τὸ ἔθιμον τοῦτο οὐδὲ ἐφέτος ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ψαλλομένων τῶν Αἰνῶν, πρὸ τῆς Θείας Λειτουργίας. Ὁ Συνοδικὸς Τόμος συνιστᾷ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ παρ' ἡμῖν Σύνοδος, ἀπαντῶσα κατὰ τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1850 πρὸς τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην, λέγει ὅτι ταῦτα πάντα τὰ ἐν τῷ Συνοδικῷ Τόμῳ ὡς δῶρον τιμαλφές παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εὐγνωμόνως ἀπεδέξατο, καὶ ὅτι ἐπιμελῶς σπουδάσει, ὅπως ἀξία τῆς τοιαύτης ἀναδειχθῆ χάριτος, λαβοῦσα, οὐπὲρ ἐδέετο, καὶ ἀξιωθεῖσα, ὅπερ ἀναγκαῖον ἦν αὐτῇ, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄρα γε τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀποκηρύττει ὁ Μητροπολίτης ἡμῶν, παρόντων ἐτησίως ἐν τῷ ναῷ καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς πρὶν μὲν Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, νῦν δὲ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ; »

Ταῦτα ὁ Αἰών· αἱ δὲ γενναῖαι καὶ χριστιανικώταται πράξεις τοῦ Γενναδίου ἔμενον βαθύτατα ἐγκεχαραγμένοι εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀσυνήθεις καὶ διάφοροι τοῦ ψοφοδεοῦς καὶ ἰδιοτελοῦς ἦθους τινῶν τῶν συγχρόνων του. Ὡστε καὶ μετὰ πάροδον γενεᾶς ὅλης, ἀπεμνημονεύοντο εἰς παραδειγματισμὸν καὶ προτροπὴν τῶν νεωτέρων. Τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἐξῆς, οἷς ἐνετύχομεν ἐν τῇ Νέᾳ Ἐφημερίδι τῆς 7ης Ἀπριλίου 1885 :

« Κατὰ τὰς ἀγίας ταύτας ἡμέρας τῶν παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τινὲς ἐνθυμοῦνται ἴσως πρᾶξιν λίαν χαρακτηριστικὴν τοῦ ἀειμνήστου γέροντος Γενναδίου. Ὁ ὄντως ἐκεῖνος πατὴρ τῆς πατρίδος ἤθελε τοὺς Ἕλληνας του ὅλους ἀγαπημένους ὡς ἀδελφούς. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, τῆς ὁποίας ἦτο ἰδρυτὴς καὶ ἔμεινεν ἐπίτροπος μέχρι τέλους τοῦ βίου του, (ποῖοι ἦσαν ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν τότε !) ἴστατο εἰς τὴν θύραν καὶ ἐπειθανάγκαζεν ὅλους, καὶ μάλιστα ὄσους ἤξευρεν ἐχθροὺς ἢ δυσηρεστημένους, νὰ ἀσπάζονται ἀλλήλους τρίς. Τοιοῦτοτρόπως διήλλαττεν ἀπίρους ἐχθροὺς ἀσπόνδους, καὶ ἐνεφύσα εἰς τὰς ψυχὰς ἀπάντων, ὄχι μόνον τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην. »

Ἐν ἅπασαν Κυριακῇν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὁ Ἀβραμιαῖος αὐτοῦ οἴκος ἦν πλήρης μαθητῶν, χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, τῶν μὲν αἰτούντων συμβουλήν, τῶν δὲ προστασίαν καὶ συνδρομήν. Πάντες προσήρχοντο ὡς πρὸς φιλόστοργον πατέρα, φίλον θερμὸν καὶ προστάτην· ὁ δὲ Γεννάδιος δεχόμενος αὐτοὺς μετὰ τῆς ἀπαραμίλλου ἐκείνης φαιδρότητος καὶ εὐπροσηγορίας, ἣτις ἠῦφραине ψυχὰς καταπεπονημένας, εἶχε δι' ἕκαστον λόγους μαλακτικούς, παραίνεσιν ἢ ἐνθάρρυνσιν, ἢ καὶ τινα ἀστειότητα¹¹¹. Καὶ εἰς μὲν τοὺς μαθητάς του αὐτὸς ἐνεχειρίζε τὰς συνδρομάς· εἰς δὲ τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανά, ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα λεπτὸς καὶ φιλοφρονέστατος ἀνὴρ, εἶχε τὰ βοηθήματα ἕτοιμα ἐντὸς δέματος ἢ φακέλλου, καὶ ἐμοίραζεν αὐτὰ ἢ σύζυγος, ἢ τις τῶν θυγατέρων του. Κατὰ τὰς χαρμοσύνους ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ Νέου Ἔτους αἱ συνδρομαὶ ἦσαν μεγαλύτεραι. Οἱ ἐν Βλαχίᾳ μαθηταὶ του, ἡγεμονόπαιδες καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντες καὶ ἑλληνισθέντες, ἔστελλον κατ' ἔτος πλούσια δῶρα εἰς χρήματα καὶ κοσμήματα¹¹². Ἄλλ' ἅπαντα ταῦτα διένειμεν εἰς ἐνδεεῖς μαθητάς, εἰς χήρας καὶ ὀρφανά ἀγωνιστῶν. Γεννηθέντος δὲ τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ Ἀναστασίου, ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Στούρζας, ὁ Ἡπειρώτης ἔμπορος Καραστάθης καὶ ἄλλοι, ἔπεμψαν αὐτῷ δῶρα ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἐφόδιον τῆς αὐξούσης ἤδη οἰκογενείας του. Ἄλλὰ καὶ ταῦτα διένειμεν ὁμοίως. Τῆς δὲ

¹¹¹ « Διὰ πάντος τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν (ὁ Σωκράτης) τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει. » — Ξεν. Ἀπομν. Α', Β', 61.

¹¹² Ὁ Συνταγ. Π. Ῥόδιος, ἐν Ἀρ. 2 τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἐφόρου (Ephore Militaire), Ναυπλίου, 1835, σ. 115, ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ Προσφοραὶ καὶ Ἐπιδόσεις, ἐπιλέγει : « Ὀφείλεται λοιπὸν καὶ παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ παρ' ἡμῶν μεγίστη εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς φίλους τούτους τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν χριστιανικωτάτην Κυρίαν Κόμησσαν Ὀρλώφ, ἣτις, ἐκτὸς τῆς μεγαλομεροῦς προσφορᾶς χρημάτων ὑπὲρ τῶν ἐν Ῥωσίᾳ φυγάδων Ἑλλήνων, προσέφερε πρὸς τούτοις κατ' ἔτος τριάκοντα χιλιάδας ρουβλίων, ἅτινα διενέμοντο εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι δυστυχοῦντας διὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Αὐτοκρατορικῆς Πρεσβείας. Ἡ διανομὴ αὕτη ἐγένετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τοῦ διδασκάλου Κυρίου Γενναδίου. »

συζύγου του δυσφορούσης και ἑξανισταμένης, ὁ Γεννάδιος ἀπεκρίνετο· « Τὰ παιδιά μας ἔχουν γονεῖς, δὲν ἔχουν ἀνάγκας. Ἀνάγκην ἔχουν τὰ καψόπαιδα αὐτά, τὰ χανδακωμένα, τὰ ἔρημα καὶ μαυρα, » ὅπως συνήθως ὠνόμαζε τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς καὶ τὰ ὄρφανὰ¹¹³.

Ἡὺφραίνεται, καὶ αὐτὸ τοῦτο ηὐδαιμόνει δυνάμενος νὰ καταστήσῃ ἄλλους εὐτυχεῖς, ἢ βλέπων τοὺς περὶ αὐτὸν ηὐχαριστημένους καὶ φαιδρούς. Κατὰ τὴν πρώτην ἐν Γερμανίᾳ διατριβὴν, πεζοπορῶν μετὰ τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτῷ νέων μαθητῶν, συνήντησεν ἀγρότας τινας θερίζοντας καὶ ἄδοντας· ἐπιστήσας δὲ τῶν νέων τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς εὐδαιμονίας ἦν ἀσφαλιζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ ἐν φιλοπονίᾳ αὐτάρκεια, ἐκάλεσε τοὺς θεριστὰς εἰς τὸ παρακείμενον πανδοχεῖον καί, προσενεγκῶν αὐτοῖς ζῆθον, ἐζήτησε νὰ ψάλωσι καὶ πάλιν τὸ ἄσμα τοῦ θερισμοῦ. Μὴ ἀναλογισθεῖς ἔκτοτε τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο, διήρχετο πάλιν δύο ἔτη βραδύτερον, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ὅτε εἶδε μακρόθεν χωρικούς τινας σείοντας τοὺς πῖλους αὐτῶν καὶ ζητοκραυγάζοντας.

¹¹³ « Ὁ αἰίδιμος Γεννάδιος παρὰ πᾶσαν τὴν πρὸς τὰ ἴδια τέκνα στοργὴν, τοσοῦτον ἐφίστα τὸν νοῦν εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναπλάσεως τῆς νέας τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς, ὥστε πολλάκις ἡμέλει, καὶ δὴ ἐθυσίαζε τὰ στοιχειωδέστατα τῶν οἰκιακῶν αὐτοῦ συμφερόντων... Πλειστάκις δὲ ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἐθελοθυσία ὑπερέβη καὶ τοῦ προσήκοντος τὰ ὄρια· οὐ μόνον δηλαδὴ πάντα τὰ ἐν τῷ θύλακι αὐτοῦ καθ' ἐκάστην ἐδαπάνη εἰς περίθαλψιν ἐνδεῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὡς αὐτόπται μαρτυροῦσι, καὶ τὸ ἱμάτιον ἐξεδύθη ἵνα καλύψῃ γυμνητεύοντας καὶ ὥρα χειμῶνος ριγῶντας νέους. Ὡστε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἡ προνοοῦσα σύμβιος ἐδέησε νὰ τὸν ἀφέλῃ πᾶσαν χρηματικὴν διαχείρισιν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοπτώχου ὁρμῆς παραφερόμενος ἀποβῆ ἀνηκέστως τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπιζήμιος. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ κηδεμονικὸν τοῦτο τῆς ἐναρέτου Ἀρτέμιδος, δεινὰ προέκυψαν τὰ ἐπακολουθήματα· διότι τελευτήσαντος τοῦ Διδασκάλου, πλὴν βαρέους χρέους τινός, ἐξ ἀπαισίας τοῦ καλοκαγάθου ἀπάτης, ἄλλαι ἀνεφάνησαν ἀδρότεραι καὶ ὅλως ἀπροσδόκητοι ὑποχρεώσεις. Εἷς τῶν τότε γνωστῶν ἐν Ἀθήναις ραπτῶν προήνεγκε πληθὺν ἰδιοχείρων τοῦ Γενναδίου ἐπιταγῶν χάριν ἱματισμοῦ νέων ἀπόρων· ἄλλας δὲ παραπλησίας ἕτερος φαρμακοποιός. Μέγας δὲ τις ἐκδότης ἀνέδειξεν αὐτὸν ὀφειλέτην χάριν βιβλίων χορηγηθέντων πρὸς μαθητὰς πενομένους. » Ἀρτεμῖς, Γ. Γενναδίου Βιογραφικαὶ ἀναμνησεις ὑπὸ Θ. Λ. ἐν Ἡμέρᾳ 31/12 Ἀπριλίου 1884 (ΚΒ', 97).

Ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ θερισταί, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὸν ἄγνωστον φίλον, μὴ λησμονήσαντες ποτὲ τὴν προσήνειαν καὶ ἀγαθότητα αὐτοῦ¹¹⁴.

ΟΨΙΣ, ΗΘΟΣ, ΠΟΛΥΜΑΘΕΙΑ, ΕΡΓΑ, ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἦτο Γεννάδιος ἦτο μετρίου ἀναστήματος καὶ πῶς εὐτραφής, ἀλλὰ σύμμετρος τὸ δέμας καὶ τύπος καλλονῆς ἀνδρὸς Ἑλληνος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐχώλαινε τὸν ἕτερον πόδα, παθὼν ἐκ ρευματισμοῦ, ἀποτελέσματος τῶν κατὰ τὸν Ἄγωνα κακουχιῶν· ἀλλ' εἶχε τὸ παράστημα μεγαλοπρεπές καὶ ἐπιβλητικόν, τὴν ὄψιν φαιδρὰν, καὶ τοὺς τρόπους ἀνδρικούς, εὐθεῖς καὶ εὐγενεῖς, ἄνευ καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἴχνους ἐπιτηδεύσεως· ὥστε εἰσερχόμενος εἰς συνάθροισιν τῶν τὰ ὑπάτα ἀξιώματα κατεχόντων, ἔλαμπεν ὅλος, ὡς ἐξ αὐτοφυοῦς εὐγενείας, καὶ ἐγένετο δῆλος τοῖς καὶ πρῶτον συντυγχάνουσιν αὐτῷ, ὡς ἀνὴρ ὑπερόχου διανοίας καὶ ψυχικῆς δυνάμεως.

Καὶ ὁμῶς ἦτο ἀπλούστατος τὸ ἦθος καὶ λιτότατος τὸν βίον. Καταλιπὼν παιδιόθεν τὴν Ἠπειρον, ἠτύχησε κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐμιάνθη ἐκ τῆς ἐξευτελιζούσης πρὸς δεσπότης ἐπαφῆς, ἀλλ' ἠνδρώθη ἀκατάβλητος τὸ πνεῦμα καὶ ἀταπείνωτος τὴν καρδίαν, ἀνατραφείς ἀνὴρ ἐλεύθερος. Ἦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδέα μόνη ἐδέσποζεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐρρῦθμιζε τό τε ἦθος αὐτοῦ καὶ τὴν πολιτείαν, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστρέφετο τοὺς φραγκισμούς, καὶ ἰδίως τὰ μιξοβάρβαρα ἔθνη καὶ αὐτὰ τὰ βαρβαρόφωνα ὄνόματα, οἷα τὰ Ἀμπάσογλους καὶ Καραγιαννόπουλος, καὶ τὰ ὅμοια. Ὅθεν καὶ ἀνεβά-

¹¹⁴ « Τοῦ Γενναδίου ἡ καρδιά ἦτο σεμνὸν τέμενος καὶ ἄσθετος βωμὸς ἐνθουσιώδους ἀγάπης καὶ εἰλικρινείας ἀγνωστῆς, πίστεως ἐνδομύχου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἐπιεικείας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέρως πάσης ὑποψίας τῆς καταδασανίζουσας συνήθως ἡμᾶς. » Κ. ΠΑΠΑΣΛΙΩΤΗΣ.

πτισε δι' Ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ὡς πνευματικός τις πατήρ, πολλοὺς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ τοὺς δύο φίλους αὐτοῦ Βενθύλον καὶ Τισαμενόν, οὕτως αὐτοὺς μετωνομάσας¹¹⁵.

Καίτοι κάτοχος βαθείας καὶ ἀμφιλαφοῦς παιδείας, ποτὲ δὲν ἐπεδείκνυε τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν λογίων· ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως ἠδύνατό τις ν' ἀπατηθῆ νομίσας ὅτι ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀπλούστατος ἐκεῖνος Διδάσκαλος δὲν ἦτο καὶ δεινὸς τις ἐπιστήμων. Ἀλλὰ στενωτέρα μετ' αὐτοῦ σχέσις ἀπεκάλυπτε νοῦν σπανίως πεπροικισμένον· καὶ πᾶν ὅ,τι ἔγραψεν ἢ ἐδημοσίευσεν μαρτυρεῖ ἑλληνιστὴν οὐδενὸς ὑστεροῦντα. Ἐδημοσίευσεν δὲ ὀλίγα, διὰ τε τὴν ἄλλην ἀδιάκοπον αὐτοῦ ἐνέργειαν, καὶ διὰ τὴν ὑπέρμετρον αὐτοῦ μετριοφροσύνην, ἧς ἕνεκα προέβη σχεδὸν μέχρι τοῦ λάθε γράψας. Ὅθεν ὑπὸ τινων μὲν ἐπιπολαίως κρινόντων, ἠγνοήθη ὡς συγγραφεύς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ὀλίγοις εἰδόσιν ἔτυχεν ἐπαξίως τιμῶν ἐξαιρετικῶν. Τὸ ἐν Λειψία Πανεπιστήμιον, ἔνθα εἶχε σπουδάσει, πανηγυρίζον τὴν ἴδρυσιν αὐτοῦ τῷ 1838, ἀπένειμε τῷ Γενναδίῳ τὸ

¹¹⁵ Καραγιαννόπουλος ὀνομάζετο ὁ Γεώργιος Τισαμενὸς ὃν ἐγνώρισεν ἐν Βουκουρεστίῳ νέον, διάπυρον Ἑλληνα, ἱκανὰ πατριωτικὰ ἄσματα στιχοῦργήσαντα, ἰσόθιον γενόμενον φίλον, τελευτήσαντα δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 1872. Ἡ δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα βάρβαρα ὀνόματα ἀποστροφή του ἦτο γέννημα οὐχὶ στενοῦ τινος σχολαῖσμοῦ, ἀλλὰ ψυχῆς καθαρῶς Ἑλληνικῆς καὶ διανοίας ὀξύτατης, ἀπταίστως σταθμιζούσης καὶ προεικαζούσης τί τὸ ἀνεκτὸν καὶ τί τὸ ἀποτροπιαστικὸν διὰ τὴν ἀηδίαν. Ἦθελε δὲ Ἑλληνας ἐν πᾶσι τοὺς Ἑλληνας. Καὶ ταῦτα εἶναι κοινὰ γνωρίσματα πάντων τῶν πεπροικισμένων μὲ νοῦν μεμορφωμένον καὶ εὐγενῆ. Λέγεται, π. χ., ὅτι ὁ μέγας Κουστίνος, δεξιωθεὶς εὐμενῶς τὸν μετέπειτα ἐπιφανῆ καταστάντα Ἰούλιον Σίμωννα, καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ ὅτι ὀνομάζετο Jules François Simon Suisse, εἶπεν αὐτῷ: *Laissez de côté cet affreux Suisse; est-ce qu'on s'appelle Suisse, quand on veut arriver à quelque chose?* Ὁμοίως ἕτερός τις φιλόσοφος, ὁ διάσημος σχολάρχης τῆς ἐν Ὁξωνία Σχολῆς τοῦ Βαλλιῶλου, ὁ Jowett, ἔσωσε εὐδόκιμόν τινα μαθητὴν ἀφεύκτου ἐν τῷ βίῳ ναυαγίου, πείσας αὐτὸν ν' ἀπαλλαγῆ τοῦ βαναύσου καὶ καχοφώνου Juggins, μετωνομαζόμενος Bruce. Χάριν ἀκριθείας εἰρήσθω ὅτι ἀμφοτέρω τ' ἀνέκδοτα ταῦτα χρονολογοῦνται μετὰ τοὺς πατριαρχικοὺς ἀναβαπτισμοὺς τοῦ Γενναδίου.

ἐπὶ τιμῇ δίπλωμα, τῇ προτάσει τῶν κλεινῶν καθηγητῶν Ἐρνέστου Οὐεβέρου, Ἀντωνίου Οὐεστερμάννου, καὶ Γουλιέλμου Βαχσμουθίου — διάκρισιν ἣς οὐδεὶς τῶν τότε Ἑλλήνων εἶχε τύχει¹¹⁶. Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Γερμανῶν σοφῶν, ὅσοι ἐσχέτισθησαν μετ' αὐτοῦ, ὑπερεξετίμων τὸ ἐδραῖον καὶ ἀμφιλαφές τῆς πολυμαθείας του, ἰδίως ὁ κλεινὸς Θήρσιος, καὶ ὁ ἀείμνηστος Λ. Ῥόσσιος, ὅστις καὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν τοῦ Γενναδίου δεινότητα ὠμολόγει¹¹⁷.

Καὶ ὁ μὲν Θήρσιος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν σύζυγόν του (KB', 34) τὸν ὀνομάζει *der beste Lehrer der Schulen*, ὁ δὲ Maurer (KB', 10) *der berühmte George Gennadius*, ὁ δὲ Greverus (KB', 11) *der wackere Rector Gennadius*, ὁ Th. Kind (KB', 6) *der bekannte gelehrter*, καὶ ὁ νεώτερος τῶν ἄλλων R. Nicolai (KB', 45) *der hochverdienste und ehrenwerthe gymnasialdirector*¹¹⁸.

Ἀπεχθαίνετο καὶ ἐπετίμα σφοδρῶς τὴν ἐπιπολαιότητα, τὴν κακῇ μοίρᾳ συνήθη παρ' ἡμῖν καταστάσαν καὶ ἐπιζήμιον, πρεσβεύων ὅτι βάσις τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἢ περὶ τὰ ἔργα εὐσυνειδησία, καὶ ὅτι τὸ τέλειον εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς

¹¹⁶ Q. D. B. V. de litteris in Graecia instaurandis bene meritus Georgius Gennadius litterarum Graecarum in Universitate Othon. P. P. O. scholae Athen. Gymnasiarcha, Biblioth. Central. Praefectus, Ord. Graec. S. Salvat. Eques, honoris causa Philosophiae Doctor et Bonarum Artium Magister creatus et hac tabula publica declaratus est.

¹¹⁷ Ὁ Ῥόσσιος ἐν ἄλλοις προσεφώνησε τῷ Γενναδίῳ τὴν περὶ Θεσίου καὶ Ναοῦ τοῦ Ἄρεως σπουδαίαν αὐτοῦ διατριβὴν (Ἄθην. 1838), λέγων ἐν τῇ προσφωνήσει καὶ τὰ ἑξῆς: « Ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1832 ἐν Αἰγίνῃ σὺ πρῶτος μοὶ ἀνεκοίνωσας τὰς τε ἰδίας σου καὶ τὰς ἄλλων λογίων ὀρθοτάτας σκέψεις περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ τότε νομιζομένου ναοῦ τοῦ Πανελληνίου Διός, τολμῶ ἀμοιβαίως νὰ σοὶ προσφωνήσω τὰς ἑξῆς ἐνστάσεις μου εἰς ὅμοιον ἀντικείμενον, παρακαλῶν, ὅποια ἂν μέλλῃ νὰ ᾔναι ἡ τύχη τοῦ πονηματοῦ μου, νὰ ὑπολάβῃς τὴν προσφώνησιν ταύτην ὡς εἰλικρινές τεκμήριον τῆς πρὸς σὲ ἀληθοῦς ὑπολήψεως καὶ ἐγκαρδίου φιλίας μου » (KB', 95).

¹¹⁸ Ἐπιστέλλων τῇ 9 Αὐγ. 1812 τῷ Ἀλεξ. Βασιλείῳ (Ἐπιστολαὶ Β', σ. 325) ὁ Κοραῆς κατακρίνει τὰ συγγράμματα τῶν « ἐπαρίστερα γράμματα μαθόντων, Παπαδοῦκα καὶ Δαρβάρεως » καὶ ἐπιλέγει: « Μῆτε ὁ φιλοσοφῶν καὶ φιλολογῶν χρεωστεῖ, διὰ νὰ λέγεται τοιοῦτος, νὰ γράψῃ

Ἑλληνικῆς ἰδίως διανοίας¹¹⁹. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ δημοσιεύματα αὐτοῦ, καὶ αὐτὰ τὰ ἀπλούστατα, εἶναι πρότυπα εὐσυνειδήτου ἐργασίας· ἡ δὲ Γραμματικὴ αὐτοῦ ἢ ἐπὶ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη διδάξασα τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν Ἑλληνόπαιδας τὴν μητρικὴν γλῶσσαν,

ἢ νὰ μεταφράσῃ τι· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σωκράτης δὲν ἔγραψε τίποτε, ἀλλ' ἔκρινε πολλὰ καλὰ. » — Καὶ ὁ ἀείμνηστος φιλέλλην καὶ ἑλληνομαθὴς καθηγητὴς John Stuart Blackie, ἐν τῷ περὶ τοῦ φιλολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς Νεοελληνικῆς διαλέκτου κεφαλαίῳ τῶν *Horae Hellenicae*, London 1874, σ. III, λέγει περὶ τῶν συντελεσάντων εἰς φωτισμὸν τοῦ ἔθνους : Those highly gifted and well instructed persons, have with a patriotic self denial been less anxious about their reputation as authors, than about their great usefulness as teachers. — Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος (ἐν Ἀλεξ. Τύχῃ, 2) « Καὶ τοι γε οὐδὲ Πυθαγόρας ἔγραψεν οὐδέν, οὐδὲ Σωκράτης, οὐδὲ Ἀρκεσίλαος, οὐδὲ Καρνεάδης, οἱ δοκιμώτατοι τῶν φιλοσόφων... Πόθεν ἐπιστεύθησαν ἐκεῖνοι φιλοσοφεῖν; ἀφ' ὧν εἶπον, ἀφ' ὧν ἐβίωσαν, ἢ ἀφ' ὧν ἐδίδαξαν ». Περὶ δὲ τῆς ματαιοφροσύνης τῶν ἀκαίρως φιλοδοξούντων ἀπατηλῆν φήμην μεγάλων συγγραφέων, ἀντὶ τῆς συντάξεως βιβλίων χρησίμων καὶ ἀναγκαίων, ὁ ἀείμνηστος Δ. Θερειανὸς πολλὰ καὶ ὀρθὰ λέγει ἐν Ἀδαμαντίῳ Κοραῆ, α', 65-71. « Τὸ ἔθνος, καταπιεσμένον ὑπὸ τῆς ἀπαιδεύσεως, ἔχρηζε βιβλίων διδακτικῶν, δι' ὧν καὶ μόνων θὰ ἠδύνατο νὰ ὀρθώσῃ ὅποσοῦν τὴν κατάπονον αὐτοῦ διάνοιαν καὶ μέχρι τινὸς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πολυειδεῖς πνευματικὰς ἀνάγκας. Ὁ Εὐγένιος (Βούλγαρις) ἀκαίρως διαγνοὺς τὸ νόσημα τῶν Ἑλλήνων, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸ διὰ πολυτελῶν ἱαμάτων· ἀγαθὴ καὶ ἐπαινετὴ ἢ προαίρεσις, ἀλλὰ διὰ τῆς θεραπευτικῆς ταύτης μεθόδου, ὁ ὑπὸ τοῦ νοσήματος κατειλημμένος οὐδαμῶς θ' ἀνέκυπτεν, αὐτὸ δὲ τὸ νόσημα θὰ καθίστατο χαλεπώτερον ἅμα καὶ ὀξύτερον... Ἡ φύσις ἐπεδαφιλεύσατο πρὸς τὸν Εὐγένιον πάμπολα προτερήματα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἐφιλοτιμεῖτο μᾶλλον νὰ ποιῆται πρὸς τοὺς ἰδίους ὀμιλητὰς ἐπίδειξιν τῆς μεγάλης πολυμαθείας του, ἢ νὰ διδάσκη αὐτοὺς διὰ σκοπίμου μεθόδου. Πρὸς μείζονα τῶν μαθητῶν κατάπληξιν συνείθιζεν ὁ Εὐγένιος νὰ παρατείνῃ ἐπὶ ἕξ μῆνας τὴν διδασκαλίαν μαθήματος εἰς οὗ τὴν παράδοσιν ἤρκει εἷς καὶ μόνος μῆν... Ἡ Λογικὴ του ἀπέδειξε πολλοὺς δοκησισόφους· διότι ὅσοι ἀνεγίνωσκον τοῦ Βουλγάρεως τὰ ποιήματα ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ὡς ἐκ θείας ἐλλάμψεως πάσης σοφίας ἐμπεφορημένους. »

¹¹⁹ Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας ἐν Γερμανίᾳ, τῆς κατὰ τὸ 1884 ἐκδοθείσης ἐν Μονάχῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κορράδου Βουρσιανοῦ, ἀναγινώσκομεν : « Μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες τινὲς ἀποκτήσαντες ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ βαθυτέραν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου τῆς ἐρεῦνης καθόλου, ἄνδρες ὡς ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος κτλ. ἐθεώρησαν ὀρθῶς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς Γυμνασίοις, καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν διδακτικῶν μέσων πρόβλημα τῶν φιλοπατρίδων Ἑλλήνων λογίων. » L. BURSIAE (KB', 57). —

εἰσέτι διατελεῖ ἡ μόνη αὐτῶν ὑγιεινὴ καὶ ἀπαλαίωτος τροφός¹²⁰.

Τῶν ἔργων τοῦ Γενναδίου, τῶν τε δημοσιευθέντων καὶ τῶν ἐν χειρογράφοις σωζομένων, παρεθέσαμεν (ἐν τμήματι ΙΘ΄,) πλήρη καὶ συστηματικὴν ἀναγραφὴν, μετὰ τινῶν προεισαγωγικῶν παρατηρήσεων· ὡσαύτως (ΙΗ΄) τῆς ἐπιστολικῆς αὐτοῦ ἀλληλογραφίας μεθ' ἑρμηνευτικῆς προειδοποιήσεως. Ἀλλὰ τῶν ὀλίγων διασωθεισῶν ἐπιστολῶν τοῦ τὴν ἀληθῆ ἀξίαν, διὰ τε τὸν χαρακτήρα τοῦ λόγου καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν θεμάτων, μόνη ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν δύναται νὰ καταστήσῃ κατὰδηλον. « Σχεδὸν γὰρ εἰκόνα ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γράφει τὴν ἐπιστολήν· καὶ ἔστι μὲν καὶ ἐξ ἄλλου λόγου παντὸς ἰδεῖν τὸ ἦθος τοῦ γράψαντος, ἐξ οὐδενὸς δὲ οὕτως ὡς ἐπιστολῆς. » ΔΗΜ. ΦΑΛ. Περὶ Ἑρμ. 227.

Πάντων δὲ τῶν λογίων Ἑλλήνων, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ ἑξαίρουμένου, περὶ μόνου τοῦ Γενναδίου δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι οὐδέποτε ἦλθεν εἰς φιλολογικοὺς διαπληκτισμοὺς· τοῦτο δέ, διὰ τε τὸ μετριόφρον καὶ ἀπειρόκακον αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀδιαφιλονείκητον σέβας, καὶ αὐτῶν τῶν πρεσβυτέρων¹²¹. Τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς, ὁ δεινὸς ἑλληνιστὴς Κόντος,

Among the leading authors the past and present generation has been George Gennadius, to whom the Greeks owe the organization of their educational system, after the War of Independence, and the establishment of the Public Library at Athens. — Lewis SERGEANT, *Greece* (K B', 50).

¹²⁰ « Διὰ τῆς γραμματικῆς τοῦ Γενναδίου ἐδιδάχθησαν καὶ εἰσέτι διδάσκονται χιλιάδες μαθητῶν· ἐτελεύτησε δὲ ὁ ἀείμνηστος Διδάσκαλος ἐν πενίᾳ, καταλιπὼν καὶ χρέη τοῖς οἰκείοις, διότι κρύφα εἰώθει νὰ ψωμίζει τοὺς πεινῶντας, νὰ ποτίζει τοὺς διψῶντας καὶ νὰ ἐνδύη τοὺς γυμνητεύοντας τῶν τότε μαθητῶν. » Θ(εαγένης) Λ(ιθαδάς), ἐν Κλειοῦ τῆς 16/28 Ἀπρ. 1883. — Περὶ τῆς Γραμματικῆς ταύτης ἀποφαίνεται καὶ ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς James Donaldson (KB', 19) ὁ καὶ πρῦτανις τοῦ ἐν Σκωτίᾳ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα: « It is much superior to many of the grammars used in Britain. It has reached a third edition. »

¹²¹ Οὐδέποτε κατῆλθεν εἰς τὰς παρ' ἡμῶν συνήθειας πρὸς συναδέλφους ἔριδας, οἷα ἡ σκανδαλώδης ἐκείνη ἢ μεταξὺ Χρυσοβέργη καὶ Ἀσωπίου,

μόνου τοῦ Γενναδίου, ἐκ τῶν λογίων τῆς παρελθούσης γενεᾶς, μόνου τοῦ Γενναδίου δὲν ἔκρινε δυσμενῶς τὸν φραστικὸν καὶ λεκτικὸν χαρακτήρα¹²².

Ἐν μακρῷ φιλολογικῷ ἄρθρῳ, δημοσιευθέντι κατὰ τὰ τελευταία ἔτη τοῦ βιωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Γενναδίου, ἐν ΠΑΝΔΩΡΑ τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1851 σ. 208, ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς — κρίσεις αὐταὶ ἐνὸς τῶν τριῶν συντακτῶν τοῦ περιφήμου ἐκείνου περιοδικοῦ, πιθανώτατα τοῦ Ῥαγκαβῆ :

« Ὅταν ἔλθῃ ἡ ἐποχὴ νὰ ἐκτιμηθῶσι δικαιότερον παρ' ὅτι σήμερον συμβαίνει τὰ κατὰ τὸν διδάσκαλον Γεννάδιον, πάντες θέλουσι συνομολογήσει, ὅτι κέκτηται ὁ ἀνὴρ τὰ πλεῖστα τῶν προτερημάτων τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πρωταθλητῶν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ὅπόσους ἀγῶνας δὲν κατέβαλεν ἀείποτε διὰ νὰ διακρίνῃ τοὺς ἐπιμελεστέρους τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς πενεστέρους τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς δειλοτέρους; Ὅπόσοι ἐκ τῶν σημερινῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν δὲν εἶναι ἔργα τῶν

καθ' ἣν ἀντενεδρεύοντες ἀμφοτέροι ἐξεφαυλίσθησαν. Ἡ ἔρις ἦτο κατ' ἐπίφασιν φιλολογικὴ, κατ' ἀλήθειαν ὁμῶς ἀπέβλεπε πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς φιλολογικῆς ἑδρας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἧς ἀντεποιοῦντο ἀμφοτέροι. Ἀπολογητὴς ἀνδρικός τοῦ Ἀσωπίου προσῆλθεν ὁ ὑπ' αὐτὸν ἐπί τινα καιρὸν μαθητεύσας Ἰω. Ν. Οἰκονομίδης, ὅστις μετὰ τινα ἔτη ἀπέστειλε τῷ Ἀσωπίῳ δῶρον τὰς περιφήμους ἐπιγραφικὰς του διατριβὰς. Ἀλλ' ὁ Ἀσώπιος (καθὰ ἐπάγει ὁ ἀείμνηστος Δ. Θερειανός, ὁ διεξοδικῶς ταῦτα ἱστορήσας) « προσηνέχθη πρὸς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ φίλον καὶ συνήγορον μετ' ἐπιδεικτικῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀλλοτριότητος. Ὡς φαίνεται, ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ τῶν μάλιστα εὐπαιδευτῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν παράγονται ἐνίοτε παροδικαὶ τινες καὶ ἀσινεῖς κνησμοὶ φθόνου καὶ μικροψυχίας ! » Καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ ὁ Γεννάδιος, ὅτι οὐδέποτε οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος τοῦ εὐτελοῦς καὶ εἰδεχθοῦς τούτου πάθους ἀνεφάνη ἐν αὐτῷ. Ἀπ' ἐναντίας πολλάκις προσεκάλει τοὺς ἄλλους νὰ προηγηθῶσιν αὐτοῦ. Προβλ. Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ ἱερὸν μνημόσυνον τῶν ἀοιδίμων Ζωσιμάδων σὺν ἧ καὶ ὁ ἐπιτάφιος λόγος ὁ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἐκφωνηθείς. Ἀθήνησι, 1842, τυπ. Χρ. Ἀναστασίου 8ον, σ. 60. Ἐν προλόγῳ τοῦ φυλλαδίου τούτου σημειοῦται ὅτι ὁ Οἰκονόμος τὸ μὲν πρῶτον ἀπεποιεῖτο τὴν πρόσκλησιν τῆς συγχροτηθείσης ἐπιτροπῆς (Γ. Α. Μαυροκορδάτου, Γ. Γενναδίου, Π. Ἀργυροπούλου κτλ.) ὅπως αὐτὸς ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ὅτι « προσεπειγούσης τῆς εὐρήμονος τοῦ Κ. Γενναδίου προσλαλιᾶς, » τέλος ἐνέδωκεν.

¹²² Προβλ. ἀνασκευὴν πλημμελῶν τινῶν διαδόσεων περὶ διαθέσεως Γενναδίου πρὸς Κόντον ἐν τμήματι ΙΕ'.

χειρῶν αὐτοῦ! Ὅποσοι, πρὶν ἀναβῶμεν εἰς τὴν καθέδραν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἤδη ἔτη αὐτὸς καθ' ἑκάστην ἀναβαίνει, δὲν ἐκαθήσαμεν εἰς τὰ κατέναντι αὐτοῦ ταπεινότερα βάρθρα, καὶ δὲν ἠκούσαμεν τὰς νουθεσίας, καὶ δὲν ἐλάβομεν τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ! Ὅποσοι ἄρα γε τὸ ἐνθυμοῦνται! Μὴ λησμονήσωμεν δὲ καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἅμα ἐκραγέντος τοῦ ἀγῶνος, καταλιπὼν τὸν ἄνετον τῆς εἰρηνικῆς σπουδῆς βίον, παρέστη ἐν τῷ μέσῳ τῶν τοῦ πολέμου συμφορῶν, καὶ ἐξεστράτευσε, καὶ ἐδημηγόρησε καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐπὶ ψάθης ἐνόσησεν, ὡς ὁ ἔσχατος τῶν στρατιωτῶν· ἅμα δὲ καταλυθέντος τοῦ πολέμου, ἐπανήλθε πάλιν, ἄνευ ἀξιώσεων, ἄνευ φωνασκιῶν, ἄνευ δικαιωμάτων, εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ἐπάγγελμα· καὶ πρωτουργὸς μὲν ἐγένετο τῆς συστάσεως τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου, πρωτουργὸς δὲ καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου, προϊστάμενος μέχρι τοῦδε, ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν δυσχερειῶν, τοῦ καταστήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κυριώτατον φυτώριον τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου. Ὅποσοι ἄρα γε Ἑλλήνων παῖδες δύνανται νὰ καυχηθῶσιν, ὅτι πλείοτερον συνετέλεσαν εἰς τὴν τοῦ ἔθνους διαμόρφωσιν ; »

ΦΘΟΝΟΣ ΤΩΝ ΚΑΚΟΒΟΥΛΩΝ

Καὶ κυρίως μὲν εἰπεῖν ὁ Γεννάδιος ἐχθροὺς δὲν εἶχεν. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς θὰ ἦτο οἷος ὑπῆρξεν, οὐδὲ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες¹²³ ὁποῖοι ἀνέκαθεν ἐγενόμεθα, ἂν ἀρετῇ, φιλο-

¹²³ Σήμερον ἡμεῖς πάντες (πλὴν τοῦ Ψυχάρη) ὁμιλοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ περὶ Κοραῆ, ἔμπλεοι εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ δι' ὅσα ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος ἔθνους εἰργάσατο. Ταῦτα αὐτοῦ θανόντος. Ἀλλὰ ζῶντα τὸν Κοραῆν διέβαλον, ὕβρισαν, κατέτρεξαν καὶ ἐπιλάτευσαν παντοῖοι μικροὶ καὶ μεγάλοι ἕνεκα φθόνου, ἀκριβῶς δι' ὅσα κατώρθωσε, δι' ὅσην εἶχεν ἀρετὴν καὶ ἄδολον φιλοπατρίαν, δι' ὅσας ἔτυχε παρὰ ξένοις τιμάς. Εἶναι δὲ τραγικωτάτῃ ἢ ἀνάγνωσις πολλῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἐν αἷς ἀγανακτῶν καὶ ὑπεραπολογούμενος διηγεῖται « Πόσα φάρμακα μ' ἐπότισαν. » Πρβλ. Ἐπιστολῶν Α', 527, 587, 700, 733, 741, κτλ. Β', 7, 13, 101, 172, 175 καὶ ἐξῆς πολλαχοῦ.

Ἦ τῆς μεγίστης τοῦ φθόνου πονηρίας !
Τὸν εὐτυχῆ μισεῖ τις, ὃν θεὸς φιλεῖ.
Οὕτως ἀνόητοι τῷ φθόνῳ πλανόμεθα,
οὕτως ἐτοιμῶς μωρῖα δουλεύομεν.

πατρία καὶ ὑπηρεσίαι οἷαι αἰ τοῦ Γενναδίου δὲν διήγειρον τὸν φθόνον, τὴν χολὴν καὶ τὴν ἀγακάκτησιν τῆς θερσιτικῆς ἐκείνης μερίδος ἣτις πάντοτε διεδραμάτισεν, φεῦ, ἐνεργὸν πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ ἀφιλοκερδῆς, ἄδολος καὶ ἀκάθεκτος αὐτοῦ φιλοπατρία, ὁ παραδειγματικὸς καὶ ἀνεπίληπτος δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος, ἡ ἀδέκαστος εὐθύτης μεθ' ἧς κατέκρινε τὰ ἔθνοβλαβῆ, ἡ ἀτρόμητος παρρησία μεθ' ἧς ἤλεγχε τὰς καταχρήσεις τῶν πολιτευομένων, ἡ Σωκρατικὴ εἰρωνεία μεθ' ἧς κατεγέλα τῶν μωρῶν καὶ φαύλων, ἔθιγον καὶ ἐκείνους οἵτινες συμφέρον εἶχον ν' ἀνέχωνται τοὺς πταίστας¹²⁴. Ὡστε πολλοὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ βάλωσι κατ' αὐτοῦ τὸ ὄστρακον· ἀλλὰ τὸ προδήλως ἄκακον καὶ ἀνεπίβουλον τοῦ ἀνδρὸς ἀφώπλιζε συνήθως τοὺς εὐσυνειδητοτέρους, χωρὶς τῆς ἐλαχίστης ἐκ μέρους αὐτοῦ θυσίας ἀρχῶν ἢ πεποιθήσεων, χωρὶς προσπαθείας οἵασδήποτε ὅπως καταστῆ εἰς πάντας εὐάρεστος.

Ἑλληγες ἐσμὲν ἄνδρες ἐσποδωμένοι,
νεκρῶν ἔχοντες ἐλπίδας τεθαμμέναις·
ἀνεστράφη γὰρ πάντα νῦν τὰ πράγματα.

Παλλαδᾶς ἐν Ἀνθολ. Χ. 90.

¹²⁴ Ἀείμνηστε καὶ ποθεινὲ Διδάσκαλε! Αὐτὴ ἡ δυσφορία καὶ ἀγανάκτησις [τῶν διαδρασιπολιτῶν καὶ φαύλων, αὐτῆ σου ἡ χριστιανικωτάτη ἀνοχή, μακροθυμία καὶ ἐγκαρτέρησις, ταῦτα καὶ μόναι μαρτυροῦσιν ὅτι σὺ τῷ ὄντι ὑπῆρξας τῶν ἡμερῶν σου ὁ Δίκαιος! « Ἐνεδρεύσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ, καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου, καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας ἡμῶν· ἐπαγγέλλεται γινῶσιν ἔχειν Θεοῦ, καὶ παῖδα Κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν· βαρὺς ἐστὶν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος· ὅτι ἀνόμιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι αὐτοῦ· εἰς κίβδηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν· μακαρίζει ἔσχατα δικαίων, καὶ ἀλαζονεύεται πατέρα Θεόν. Ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ἐστὶν ὁ δίκαιος υἱὸς Θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ, καὶ ρύσεται αὐτὸν ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων. Ὑβρίει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γινῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ. Θανάτῳ ἀσχήμενοι καταδικάσωμεν αὐτόν· ἔσται γὰρ αὐτοῦ ἐπισκοπὴ ἐκ λόγων αὐτοῦ. Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν. » — Σοφ. Σολομ. β', 12-20. — Εἰ καὶ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν... εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Ιω. ιε', 18. — Πρβλ. καὶ τὰ ἐν Σημ. 71.

Οὐδ' ὁ ἐναρετώτατος καὶ ἀγνότατος Τιμολέων, οὐδ' αὐτὸς ἐγένετο ἀρεστὸς εἰς πάντας τοὺς Συρακουσίους· δι' ὃ καὶ τις τῶν ἀρχαίων εἶπεν ὅτι ἀδύνατον τοῖς πᾶσιν ἀρεστόν τινα εἶναι « εἰ μὴ πλακοῦντα γενόμενον » — Ζαχαρόπιττα δηλονότι. Περὶ δὲ τοῦ Γενναδίου δύναται νὰ λεχθῆ τὸ ὑπὸ Πλουτάρχου (Βρ. 29) ἱστορούμενον : « Βροῦτον δὲ λέγουσι δι' ἀρετὴν φιλεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν πολλῶν, ἐρᾶσθαι δ' ὑπὸ τῶν ἀρίστων, μισεῖσθαι δὲ μῆδ' ὑπὸ τῶν πολεμίων. »

Ἄλλ' εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, μετὰ τὸ « Ἐθνοσωτήριον Σύνταγμα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου », ἡ γοργῶς ἔκτοτε βαίνουσα παραλυσία τῆς διοικητικῆς μηχανῆς. Πλὴν τούτου, ἡ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα εἰς ἀκμὴν φθάσασα πανελλήνιος φήμη τοῦ Γενναδίου ἐπὶ ἠθικῇ δυνάμει καὶ Σωκρατικῇ ἀρετῇ, ἐτάραττε τὴν φιλαυτίαν καὶ ἐκίνει τὸν φθόνον ἀνδραρίων μικρῶν καὶ μοχθηρῶν, ἐν οἷς καὶ τινες τῶν χρηματησάντων Ὑπουργῶν, οἵτινες τὴν τε παιδείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκπορθήσαντες, ἐγένοντο ἐπιβόητοι ἐπὶ νεποτισμῷ καὶ σιμωνίᾳ. Ἄλλὰ καὶ τινες τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντων δεινῶς ἔφερον τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐκ τοῦ μηδενὸς ὑπ' αὐτοῦ ἐξανθρωπίσθησαν¹²⁵. Ὡστε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς γυμνασιαρχίας του ὑπῆρξαν ἀληθῆς μαρτύριον. Ἐξηκολούθησεν ὁμως ἐκεῖνος ἀκαταπτόητος καὶ πιστὸς εἰς ὅ,τι ἐπίστευεν ὡς καθῆκον ἱερὸν. Ἡ δὲ ἐγκαρτέρησις αὕτη, ἡ ἀταραξία καὶ μακροθυμία αὐτοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ διεγείρωσι τὸν θαυμασμόν, τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγανάκτησιν τῶν σωφρο-

¹²⁵ Ἐν τινι περὶ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους ἄρθρῳ τοῦ Θεατοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἀγνὸς ἐκεῖνος Ἕλληνας, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος ἔγραφε τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1872 : « Ὅτε νάννοι τὸν νοῦν καὶ τὴν μάθησιν, ἀχάριστοι καὶ ἀναίσθητοι τὴν καρδίαν, ἐτόλμησαν, τὸν κόσμον πάντα ὑβρίσαντες, νὰ ἐκτοξεύσωσι κατὰ τοιούτων ἀνδρῶν, οἷος ὁ Γεννάδιος, τὰ ἀποφώλια προϊόντα τῆς πεπωρωμένης ψυχῆς των, δὲν ἐγνώριζον οἱ τοῦ οἰκτροῦ οἰκτρότεροι ὅτι ἐγκλημα καθοσιώσεως διέπραττον κατὰ τῆς πατρίδος των, οὐδὲ ἐσυλλογίσθησαν ὅτι οἱ ἐκείνων πολλαπλοὶ μόχθοι παρεσκευάσαν τὴν ἀνετον ἡμῶν εὐτυχίαν. Σεπτῇ χορεία μεγάλων τῆς διανοίας ἀγωνιστῶν προήγγειλε τὴν ἀνέγερσιν ἡμῶν ἐκ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου. »

νεστέρων καὶ ἑναρετωτέρων πολιτῶν, ὡς μαρτυροῦσι καὶ ἄλλα, καὶ ὅσα παραθέτομεν ἐν τμήματι ΙΔ', ἀπαράλλακτα, ἐν τῇ ἀπροσποιήτῳ αὐτῶν ἀπλότητι.

Καὶ ἂν μὴ διέπραττεν ἐν μέγα λάθος, ὁ Γεννάδιος θ' ἀπελάμβανε τῶν ὑψίστων τιμῶν ζῶν καὶ ἰδίως μετὰ θάνατον, ὅτε πάντες οἱ ἀσήμως γνωστοὶ Ἑλληνες, φρονίμως ἀπάραντες τοῦ κόσμου τούτου, προθύμως ὑμνοῦνται ὑπὸ τῶν ἀπομενόντων διότι μάλιστα ἐκένωσαν τόπον. Τὸ πταῖσμα τοῦ Γενναδίου ἦτο ὅτι νυμφευθεὶς, κατέλιπε κληρονόμους τοῦ ὀνόματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀξιόλους αὐτοῦ. Ἄν ἔμενεν ἄγαμος καὶ ἄκληρος, ὡς ὁ Κοραῆς, οὐδεὶς τῶν γνωστικῶν Ἑλλήνων, τῶν συνήθως περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων προνοοῦντων, θὰ ἤρνεῖτο παντοίας τιμὰς τῷ μεταστάντι καὶ μὴ πλέον μετέχοντι ὀπωσδήποτε τῶν τοῦ κόσμου τούτου¹²⁶.

¹²⁶ Οὐχὶ ἄσκοπος εἶναι ἡ ἐδῶ ἀναγραφὴ τῆς ἐξῆς διαμαρτυρίας τῆς ἐν Ἄκροπόλει (9 Ἰουνίου 1900) δημοσιευθείσης· « Ἐκ τῆς ὀνοματοθεσίας τῶν ὁδῶν μιᾶς πόλεως πλεῖστα συμπεράσματα δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ. Ἀσφαλῶς δύναται τις νὰ ἐκτιμῆσθαι τὴν ἀμάθειαν ἢ τὴν μάθησιν, ἢ τὴν μωρίαν ἢ τὴν εὐφυΐαν, τὴν καλαισθησίαν ἢ τὴν χυδαιότητα τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως, ἰδίως δὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀρχομένων. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου πλεονάζουν τὰ ἐλαττώματα. Εἶνε τόσα πολλά, ὅσα δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ νὰ κρίνῃ περὶ τούτου, ὥστε ἀπαιτεῖται πολὺς χῶρος ἐν ἐφημερίδι διὰ τὸ δέκατον αὐτῶν. Ὁ κ. Καλλισπέρης, ὅστις τόσον ἐπιμελῶς φαίνεται μελετήσας τὸ ζήτημα, ἀλλὰ καὶ τόσον συντόμωςπραγματευθεὶς αὐτό, εἶνε ἴσως ὁ καταλληλότερος νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παρίδω ἄνευ θλίψεως καὶ οἴκτου τὴν ἀποδειχθεῖσαν μέχρι τοῦδε καὶ ὑπὸ τῶν δημοτικῶν μας ἀρχῶν καὶ ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀγνωμοσύνην πρὸς ἕνα τῶν μεγαλειτέρων, τῶν πατριωτικωτέρων, τῶν ἀγιοτέρων, δύναμαι νὰ εἴπω, ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐννοῶ τὸν μέγαν διδάσκαλον τοῦ γένους, τὸ σπουδαιότατον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, τὸν εὐεργέτην καὶ πατέρα ὅλης τῆς σπουδαζούσης τότε νεολαίας, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ Πανεπιστημίου, τὸν Γεώργιον Γεννάδιον. Τί ἔπραξεν ὁ Γεώργιος Γεννάδιος κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ὁποίας θυσίας χρημάτων, υγείας, κόπων ὑπὲρ αὐτοῦ παρέσχε, πῶς διὰ τῆς Δημοσθενείου ῥητορείας του ἔσωζε πόλεις καὶ στρατοὺς, προτρέπων εἰς θυσίας καὶ ἀγῶνας, πρῶτος αὐτὸς ὑποκείμενος παράδειγμα, εἶνε γνωστὰ εἰς πάντα ἀληθῆ Ἑλληνα. Πᾶσα πόλις ἑλληνικὴ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν ὁδὸν τῆς τοῦ Γενναδίου, ἀλλ' ἰδίως αἱ Ἀθῆναι. Αὕτη ἐκτὸς τῆς ὀφειλομένης γενικῆς εὐγνωμοσύνης τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ, ἰδιαιτέρως εἶνε ὀφειλέτις αὐτῷ. Αὐτὸς εἶνε ὁ δωρήσας μέγιστον οἰκόπεδον ἐν Νεαπόλει,

ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΣ ΟΙΚΙΑΚΟΣ

Ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ, ἐν Αἰγίνῃ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πραγμάτων διατελῶν, ἐσχετίσθη μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Βενιζέλων, ἦτις, δηρωθεισὼν τῶν Ἀθηνῶν, εἶχεν εὖρει ἐκεῖ ἄσυλον μετ' ἄλλων προσφύγων. Ὅποῖος ὑπῆρξεν ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος οἶκος ἰστόρησαν πάντες οἱ περὶ Ἀθηνῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα συγγράψαντες. Ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ Ἄγγελος, συγγενεύσας πρὸς τοὺς Φλωρεντίνους Δούκας τῶν Ἀθηνῶν Ἀκκιαγιώλας, προσωνομάσθη ὑπ' αὐτῶν, διὰ τὸ κάλλος αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, Βεν-Ανζελί ἐξ οὗ, κατὰ διαλεκτικὴν παραφθοράν, καὶ τῆς οἰκογενείας τὸ ἐπίθετον ἔκτοτε. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ὄνομα ὁ

στερήσας τὴν οἰκογένειάν του, ὅπως ἀνεγερθῆ ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὅστις καὶ ἀνηγέρθη ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐν τούτοις ἐκ τῆς γειτονίας ταύτης, ὅπου ἐν τινι ὁδῷ εἶχεν ἀναγραφῆ τὸ ὄνομά του, ὅταν ἀκόμη ὁ κόσμος ἐνθυμεῖτο, ἀπληλείφθη αὐτὸ διὰ τὴν τεθῆ δὲν ἤξεύρω ποῖον ὄνομα συγγενοῦς δημοτικοῦ τινος συμβούλου. Πόσα ὀνόματα, ἅτινα ἔδει νὰ στολίζουσαν τὸ μητρῶον τῶν καταδίκων εἰς εὐνομούμενον Κράτος, δὲν στολίζουσαν νῦν τὰς ὁδοὺς τῆς βασιλευούσης πόλεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ! Ὅποιον αἴσχος καὶ ὁποῖα ἀγνωμοσύνη! Ἄλλ' ἀγνωμοσύνη ἄρα γε εἶνε καὶ λησμοσύνη, ἢ τὸ κατὰ τῶν τέκνων μῖσος παιδεύει γονεῖς; » Α. Ν. Πετσάλης. — Ὁ χαριέστατος καὶ ἑλλητικώτατος τὴν ψυχὴν κ. Α. Πετσάλης εὐφυῶς πάνυ τίθησι δίλημμα μεταξὺ ἐπιμέμπτου ἀγνωμοσύνης καὶ ἐπονειδίστου ἐμπαθείας. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ Ἀθηνῶν δὲν θ' ἀποκάμωσι — πολὺ φοβούμεθα — παραδοκοῦσαι τίς διαφημίζεται ἐν τοῖς « βουλευαρίοις » τῶν Παρισίων μυθιστοριογράφος ἢ « βωδεδιλλιστής », οὐδὲν κοινὸν ἔχων μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἢν' ἀμέσως προικίσωσι τὸ ἄστυ τῆς Ἀθηναῖς δι' ἀνελληνίστου τινὸς ὀνόματος. — Ὁ Ν. Κ. Λανίτης ἐν τῇ πρὸς τὴν Δημαρχίαν τῆς Λεμεσοῦς ἐκθέσει του περὶ ὀνοματοθεσίας τῶν ὁδῶν, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Ἀληθείᾳ τῆς Κύπρου, 16 Ὀκτωβρίου 1908, λέγει: — « Τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, τέκνου μὲν τῆς εὐάνδρου Χίου, ἀλλ' ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ὀλόκληρον, καὶ τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου, τῶν δύο λόγῳ παιδείας καὶ ἀρετῆς ἐπιφανεστάτων ἐκ τῶν νεωτέρων τέκνων τῆς Ἑλλάδος, ἃς προσπίπτωσι καθ' ἐκάστην εἰς τὰ βλέμματα καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς νεολαίας τοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖ γύρω τῶν Σχολείων, εἰς ὁδοὺς καὶ παρόδους αὐτῶν, ἃς τεθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων τοῦ Γένους ἀνδρῶν, οἵτινες κατὰ τὴν τρίτην τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δεκαετηρίδα ἐδίδαξαν τὸν ἐκπεπληγμένον κόσμον, ὅτι ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀνανεώσωσι τὸ ἔργον τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν. »

ἐπιμελῶς τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναδιφήσας μακαρίτης Κ. Χρηστομάνος. Διέπρεψαν δὲ οἱ Βενιζέλοι ἀνὰ πᾶσαν γενεάν ἐπὶ φιλοπατρία, παιδεία καὶ θεοσεβεία, κλειζούσης καὶ ἀγιαζούσης τὰ χρονικά τοῦ οἴκου τῆς σοφωτάτης θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου, Ἀγίας Φιλοθέης¹²⁷, ἧς τὸ λείψανον ἀναπαύεται ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν. Τῶν δὲ Βενιζέλων οἱ πρωτότοκοι διεκρίθησαν, ὡς προεστοὶ τῆς πόλεως ἐπὶ 250 κατὰ συνέχειαν ἔτη χρηματίσαντες, καὶ προθύμως κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα πᾶσαν τὴν οὐσίαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος προσενεγκόντες, πένητες αὐτοὶ γενόμενοι.

Ἐπήρχε λοιπὸν ἡ ἱερὰ αὕτη τῆς φιλοπατρίας παράδοσις κοινὸς δεσμὸς μεταξὺ τοῦ Γενναδίου καὶ τῆς χαριεστάτης κόρης Βενιζέλου. Ἦνθει ἤδη τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἡ νεαρὰ Ἀρτεμις ὅτε εἶδε τὸ πρῶτον ἐν Αἰγίνῃ τὸν αἰοίδιμον Γεννάδιον, ἀναλώσαντα μὲν τὰ κάλλιστα τῆς νεότητος ἔτη εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνα, ἀλλ' ἀκμαῖον ἔτι ὄντα καὶ νεάζοντα τὴν ὄψιν. « Οὔτε νέος εἶμαι, οὔτε εὖμορφος οὔτε πλούσιος, » τῇ εἶπεν, ὡς δακρύουσα πολλάκις ἐκείνη ἀφηγεῖτο τὰ κατὰ τὴν πρώτην συνάντησιν, « ἀλλ' ἔχω ἀπόφασιν νὰ μείνω πιστὸς εἰς σὲ σύζυγος καὶ φιλόστοργος πατὴρ τέκνων χρησίμων τῇ Πατρίδι· μὲ θέλεις ὡς σύντροφον τοῦ βίου; » Ἡ ἀπέρिटτος καὶ πάνυ μετριόφρων ἔκκλησις τοσοῦτον ἔσχε τὸ πειστικόν, ὥστε ἡ κόρη τοῦ Βενιζέλου οὐδόλως ἐδίστασεν. Ἐν τῷ Γενναδίῳ ἔβλεπεν ἄνδρα ἀκουστὸν διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας, τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, φέροντα δὲ ὄνομα ἄξιον τοῦ Ἑλληνικωτάτου οἴκου, μεθ' οὗ ἐζήτει νὰ συνάψῃ τὰς τύχας αὐτοῦ. Ὅθεν εἰκότως ἠλπιζεν ἐκείνη ὅτι τῶν ἰδίων αὐτῆς γονέων αἱ παραδόσεις θ' ἀνεβλάστανον ἐν ἑστίᾳ

¹²⁷ Βλ. Βίος καὶ πολιτεία Φιλοθέης (ΚΒ', 96), — Καμπούρογλου Ἀθηναϊκὸν Ἀρχοντολόγιον (ΚΒ', 98).

ιδρυομένη ὑπὸ τοιούτου συμβίου. Προσφυέστερον συνοικέσιον δύσκολον ἦτο νὰ συναφθῆ· οὔτε ἡ θυγάτηρ τῶν Βενιζέλων ἠδύνατο νὰ συζευχθῆ ἀνδρὶ ἀξιωτέρῳ αὐτῆς, οὔτε ἡ κατόπιν φήμη τοῦ Γενναδίου θ' ἀπέβαινε οἷα ἀπέβη ἄνευ γυναικὸς τοσοῦτον φιλάνδρου καὶ φιλοστόργου· καὶ δυνατὸν εἶπεῖν ὅτι εἰς αὐτὴν ὀφείλεται μέγα μέρος τοῦ μετέπειτα ἔθνικοῦ ἔργου τοῦ Γενναδίου¹²⁸.

Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν τέσσαρες θυγατέρες καὶ τέσσαρες υἱοί, ὧν ὁ τριτότοκος Κωνσταντῖνος, αὐτὸ τοῦτο εἰκὼν τοῦ πατρός, τὴν τε ψυχὴν καὶ τὴν ὄψιν, προῶπως ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ξένῃ¹²⁹. Τὸ βάρος τῆς πολυμελοῦς ταύτης οἰκογενείας δὲν θὰ ἦτο δυσφόρητον ἂν ὁ Γεννάδιος ἐνεφορεῖτο μὲν τῆς συνήθους τῶν ἀνθρώπων περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων φροντίδος, ἀφιέρου δὲ οὐχὶ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς διαλογισμοὺς εἰς μόρφωσιν τῶν νέων ἐκείνων, ὧν τινες ἐπέπρωτο νὰ γίνωσιν αἵτιοι τῶν μεγίστων πικριῶν τοῦ βίου του. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἕξαπατηθεὶς ὑπὸ τριῶν, οἵτινες πολλαχῶς εἶχον εὐεργετηθῆ ὑπ' αὐτοῦ, ἠγγυήθη ὑπὲρ αὐτῶν ποσὸν σπουδαῖον· τηρῶν δὲ τὴν τιμὴν τῆς ὑπογραφῆς του, ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τινὰ τῶν κτημάτων καὶ νὰ ὑποθηκεύσῃ ἄλλα. Καταχρασθέντος δὲ ἑτέρου τινὸς δημιουργήματός του, ὅστις ἀκολούθως ὑπερεπλούτησεν, ὁ Γεννάδιος ἦν ἀπαρηγόρητος, οὐχὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἀκόλουθον τῶν τέκνων πενίαν, ἀλλὰ διότι δὲν ἴσχυε πλέον νὰ βοηθῆ ὡς ἤθελε « τὰ καψόπαιδα. » Τότε περίπου παρενέπεσε καὶ ὅ,τι συνήθως συμβαίνει ὁσάκις ἄνθρωποι οὐτιδανοὶ καὶ τυχαῖοι ἄσκοοισιν ἀρχὴν παρ' ἐλπίδα καὶ ἀναξίως. Τοιοῦτός τις ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐπιβόητος διὰ τὴν σιμωνιακὴν αὐτοῦ αἰσχροκέρδειαν, καὶ ἐν γένει ἄνθρωπος μοχθηρὸς καὶ κακεν-

¹²⁸ Βλ. ἐκτενέστερον τὰ περὶ τούτων ἐν Βιογραφικαῖς Ἀναμνήσεσιν Ἀρτέμιδος Γ. Γενναδίου, ὑπὸ Θ. Α. (ΚΒ', 97.)

¹²⁹ Βλ. : Διαμαντοπούλου Ἐπικήδειος εἰς Κ. Γεννάδιον. (ΚΒ', 33.)

τρεχής, καὶ βάνουσος, προσηνέχθη πρὸς αὐτόν, οὕτω πάσχοντα, μετ' ἰταμότητος σκαιᾶς καὶ ἀσεβοῦς, καταπικρανάσης καὶ ἀπογοητευσάσης τὸν ἤδη καταβεβλημένον σεπτὸν γέροντα¹³⁰. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀκατακρίτως ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ ὅσα ὁ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διδάσκαλος ἔλεγεν ἐλέγχων τοὺς ἀγνώμονας συμπολίτας του· « Ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας, οὔτε τι τῶν τῆς πόλεως πρᾶξαί μοι σχολὴ γέγονεν, οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν πενίᾳ μυρία εἰμί διὰ τὴν τῆς πατρίδος λατρείαν! » Ἄλλ' ὁ νέος τῆς Ἑλλάδος Σωκράτης, πάσχων ἴσως δεινότερα, ἐσίγα. Ὅποια δέ τις ἦτο ἡ μαρτυρική αὐτοῦ ἀγωνία, ἐρμηνεύει ἡ ἐξῆς ἀληθῆς εἰκὼν, δημοσιευθεῖσα μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν τῇ τότε πανισχύρῳ Ἀθηνᾶ.

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

« Ἄλλ' ἂν τις, καὶ ὁ ἀπαθέστατος, θέλῃ νὰ συγκινηθῇ ποτε καὶ αὐτός, ἡμεῖς τῷ λέγομεν τί νὰ πράξῃ εἰς τοῦτο· ἐξεγερθεὶς μίαν ἡμέραν πολλὰ πρωί, τὴν ἕκτην ὥραν, καὶ ἐλθὼν εἰς τὰ ὄπισθεν τῶν Ἀνακτόρων, ἃς καθαστῆ κατὰ τὸ κράσπεδον τῆς λεωφόρου· ἐκεῖθεν θέλει ἴδει διαβαίνοντα γέροντα ἐβδομηκοντούτη, μὲ λευκὰς τρίχας εἰς τὴν κεφαλὴν, κρατοῦντα βακτηρίαν εἰς τὴν δεξιάν, ὑποσκάζοντα τὸν ἕτερον πόδα καὶ ἀνὰ βήματά τινα ἰστάμενον εἰς ἀνάρρωσιν καὶ ἀποσπόγγισιν τοῦ ῥέοντος ἰδρώτος. Ἄς περιμείνῃ ὁ θεατῆς αὐτοῦ, καὶ μετὰ δύο ὥρας θέλει ἴδει τὸν διαβάτην ἐπανακάμπτοντα τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἀργότερον διὰ τὸν μέγαν κάματον εἰς δὴν ὑπέβαλεν ὀλιγόϋπνον τὸ γηραιὸν σῶμά του ἀπὸ τῆς πέμπτης ὥρας, καὶ ὅμως σπεύδοντα παρὰ δύναμιν,

¹³⁰ Σώζεται, ἔτοιμον πρὸς ἀποστολὴν ἔγγραφον ἐπὶ χαρτοσήμου ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ γραφέν, δι' οὗ σφοδρῶς, ἀλλ' ὑψηλοφρόνως ἐλέγχει τὸ Ὑπουργεῖον διὰ τὴν πρὸς αὐτόν ἀχαριστίαν καὶ ἀκηδεῖαν. Ἄλλ' ἐκράτησε καὶ τότε ἡ ἀκαμπτὸς αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια, καὶ τὸ ἔγγραφον δὲν ἐστάλη.

υποβοηθούμενον ὑπὸ δύο μικρῶν παιδίων¹³¹, ὅπως διανύση τὴν μακρὰν εἰς τὴν πόλιν ὁδόν, καὶ διὰ τοῦτο ἔχοντα ὅλον τοῦ σώματος τὸ αἷμα συμπεφορημένον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον. Ὁ γέρων οὗτος εἶνε ὁ Γεώργιος Γεννάδιος· ἐδίδαξε δύο ὥρας εἰς τὴν Ῥιζάρειον Σχολὴν καὶ πορεύεται ἐκεῖθεν εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς πόλεως ὅπως ἐκπληρώσῃ ἐκεῖ τὸ διπλοῦν ἔργον τοῦ διευθυντοῦ καὶ διδασκάλου. Τὰ ἑννέα δέκατα τῶν λογίων καὶ ὑπαλλήλων, τῶν τραφέντων καὶ παιδευθέντων ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας, εἶνε μάρτυραί του. Πεντήκοντα ἔτη διδάσκει, συνηγωνίσθη τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα ὡς ὀλίγοι, συνέστησε μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πραγμάτων τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον, κατήρτισε κατὰ μικρὸν τὸ ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον, ὅθεν ἐξέπεμψε διδασκάλους εἰς τὰ ἀπώτατα ὅπου οἰκοῦσιν Ἕλληνας. Ἐφρόντισε, κατὰ τοὺς χρόνους ὅτε εἰσηκούετο, νὰ ἀποστείλῃ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀνθρώπους εἰς τελειότεραν μάθησιν, ἐξ ὧν οἱ ἀξιώτεροι διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τὴν σήμερον. Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, μετὰ τσοαῦτα, δὲν εἶνε τεθειμένος οὐδὲ βαθμίδα μίαν ἀνώτερος τῶν μαθητῶν του, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς τὰ αὐτὰ βάρη μὲ τὰς αὐτὰς ἀμοιβὰς ὡς ἐκεῖνοι¹³². Εἰς ἄλλος, ἰδὼν τὸ ἀνωτέρω θέαμα καὶ εἰδὼς τὰ πράγματα εἶπε·

« Καὶ Βεδουῖνοι θὰ προσεφέροντο ἀνθρωπινώτερον εἰς

¹³¹ Οἱ δύο νεώτεροι υἱοὶ αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος, οἵτινες παρακολοθοῦντες αὐτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐκάθηντο εἰς τὰ κράσπεδα τῆς ἔδρας αὐτοῦ διδάσκοντος. Οὕτως, νήπια σχεδὸν ἔτι ὄντες, εἰσέπνευσαν λεληθότως τὰ ζώπυρα τοῦ εὐγενοῦς ἡθους καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ του.

¹³² Ἡ αὐτὴ ἑφημερίς, ἡ Ἀθηναῖα (14 Ὀκτ. 1842) καὶ πρὸ ἐτῶν εἶχεν ὑποδείξει τὸ τραγικὸν τῆς πολλαπλῆς ἐκείνης λειτουργίας : « Ὁ νεωστὶ ἐλθὼν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν Κύριος Ῥύσιος θέλει διορισθῆ, ὡς λέγουσιν, εἰς τὸ ἐδῶ Γυμνάσιον. Εἶναι δίκαιον νὰ ἐλαφρώσουν πλέον ὀλίγον τὸν Κύριον Γεννάδιον· αὐτὸς καὶ Γυμνασιάρχης, αὐτὸς καὶ καθηγητὴς εἰς τὸ Γυμνάσιον, καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, παιδιοτρόφος, καὶ τί ἄλλο ; καὶ ἡμεῖς λησμονοῦμεν. Διοριζομένου λοιπὸν τοῦ Κυρίου Ῥυσίου προσλαμβάνει ὁ Κύριος Γεννάδιος ἓνα βοηθόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφορτίσῃ κανὲν τῶν οὐσιωδεστέρων μαθημάτων τοῦ Γυμνασίου, ὡς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν θεματογραφίαν, καὶ ὁ Κύριος Γεννάδιος νὰ ἀναδεχθῆ ἐλαφρότερα μαθήματα, διὰ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὀκτακοσίους περίπου μαθητάς.»

τοιοῦτον ἄνθρωπον, ἂν ἐγεννάτο μεταξὺ αὐτῶν. » Τὸ Σύνταγμα ὥρισε τὴν Γερουσίαν συνεδρίασιν διὰ τοὺς τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντας τὴν Πατρίδα· καὶ ἡμεῖς ἐρωτῶμεν σύνολον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ πάντα πολίτην νὰ μᾶς εἴπη, ὁπόσοι ἐκ τῆς χορείας ἐκείνης εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα ἴσα μὲ τὸν γέροντα αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστεῖ ἡ παιδεία ὅ,τι καλὸν καὶ ἂν ὑπάρχη; διότι τὴν μεγάλην ἐν αὐτῇ βαβυλωνίαν καὶ σύγχυσιν συνεισφόρησαν αἱ ἀμάθειαι καὶ αὐθαιρεσίαι τῶν ἐκάστοτε ὑπουργευσάντων καὶ γραμματευσάντων. Ἡ, ἂν τις ὁμολογῇ ὅτι εἶνε δίκαιον εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦλάχιστον τῶν νεωτέρων ν' ἀνταμειφθῇ εἰς διὰ τὴν παιδείαν, τίς δύναται νὰ παραστῇ εἰς σύγκρισιν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἢ ποῖος πολίτης δὲν ἤθελεν ἐπευφημήσει εἰς τόσον δικαίαν πρᾶξιν; διότι ποία οἰκογένεια δὲν περιλαμβάνει τοῦλάχιστον ἓνα υἶδὸν χρηματίσαντα μαθητὴν τοῦ γέροντος τούτου; Ἡμεῖς ἐκφράζομεν μίαν κρίσιν τοῦ νοῦς ἡμῶν, καὶ μηδενὸς ἔστω πρὸς βάρος. Ἄπαντες οἱ ἀπὸ δεκαετίας ὑπουργήσαντες ἐπὶ τῆς παιδείας μεθ' ὅλης τῆς ομάδος τῶν ὑπαλλήλων των, καὶ τὸ Πανεπιστήμιον σύσσωμον, δὲν ἔπραξαν ὅ,τι ὁ Γεννάδιος, ὁ εἰσαγαγὼν πρῶτος μέθοδόν τινα, κατὰ πολλὰ ἀμείνονα τῆς παλαιᾶς, ὡς ἐμπεριέχουσιν πολλὰ Γερμανικὰ στοιχεῖα, καὶ ὡς ὢν ὁ μόνος, καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη, ὅστις, μείνας ἀμόλυντος ἀπὸ τὸ αἰσχρὸν μίασμα τῆς νεοφανοῦς ἀπωλείας, λέγει, ἐν πεποιθήσει καὶ δακρύων πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι δὲν θὰ ἴδωσι πρόσωπον θεοῦ ὅσοι τῶν νεωτέρων δὲν θὰ γίνωσι καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς γέροντας. Διὸ καὶ μόνος ὁ Γεννάδιος ὑπολείπεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου γένους τῶν ἀνθρώπων, οὓς οἱ ἄλλοι ὑποκοριζόμενοι ἀποκαλοῦσιν ἀπλοὺς ἀνθρώπους, ὄντες τῷ ὄντι αὐτοὶ πολλαπλοῖ. Τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ διοικεῖν καὶ κυβερνᾶν συνειθίζουσι μὲν νὰ λέγωσιν οἱ μὴ ἀκριβολογοῦντες ἀχαριστίαν τῆς πατρίδος, ἢ ἱστορία ὅμως τῆς τοῦ ἔθνους παιδείας θέλει διυλίσσει τὰ τόσον περιπεπλεγμένα αὐτὰ

πράγματα, ἀποδίδουσα εἰς ἕκαστον τὰ ἐπίχειρα· διότι δύναται μὲν ἐπὶ καιρὸν νὰ φιμωθῆ ἢ ἀλήθεια, ἐν τέλει ὅμως θέλει εὖρει καιρὸν νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα της καὶ ἐξετάσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, μάλιστα κατὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐπάγγελμα, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν τύχην, καθ' ἡμᾶς, κεῖται τὸ μέλλον τῆς Πατρίδος¹³³. »

Ἡ Ἀθηνᾶ διενείμετο τότε περὶ τὸ ἑσπέρας· μετὰ δὲ τὸν κάματον τῆς ἡμέρας συνείθιζεν ὁ αἰόδιμος γέρων, δειπνήσας, ν' ἀκροᾶται ἀναγινωσκομένων τῶν ἐφημερίδων ὑπὸ μιᾶς τῶν θυγατέρων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐκτενὲς ἐκεῖνο ἄρθρον, οὗ μόνην τὴν σχετικὴν περίοδον ἀνεγράψαμεν ἐνταῦθα, ἐπραγματεύετο ἐν γένει περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐπέτεινε τὴν προσοχὴν του· καὶ οὐδεὶς ὑπώπτευεν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις δ' ἀπέληγεν εἰς τὸν ἀνωτέρω συγκινητικὸν ἐπίλογον. Ὅτε δὲ ἡ τρυφερὰ νεᾶνις ἔφθασεν, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ περιεχομένου, εἰς τὰ περὶ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρὸς ἐκτιθέμενα, ἐκόπη εἰς δάκρυα καὶ ὀλοφυρμούς. Κύψας δ' ἐκεῖνος περιεπτύχθη αὐτὴν παρηγορῶν, ὅτι αὐτὸς προήρητο τὸν τοιοῦτον βίον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος, ἣν δὲν ἠθέλησε νὰ καταφάγῃ ὡς σάραξ, αἰτῶν, ὡς πάντες οἱ ὅπως-δήποτε μετασχόντες τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀδράς ἀμοιβάς· ἀλλὰ παρώτρυνε τὰ παρακαθήμενα τέκνα νὰ προτιμῶσι τὸ

¹³³ « Αἰόδιμε διδάσκαλε ! Πόσον προεμάντευσες τὴν σημερινὴν ἐκπαιδευτικὴν κακοδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, εὐθύς ὀξύδερκῶς διαθλέψας τὸν ἀληθῆ σάρακα, ὅστις προπαρασκεύαζε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἔργου ! Τίς σήμερον ἔχει τὸ σθένος προτεινόμενος καὶ διοριζόμενος καθηγητῆς νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἀγὰ ἐκεῖνα ἔπη τοῦ μεγάλου πατριώτου ! Σήμερον ὅτε οἱ ὑποψήφιοι μνηστῆρες κατέρχονται εἰς τὰς ἐξευτελιστικωτάτας θηραυλίας καὶ ἐπετείας ψήφων διὰ πᾶσαν τυχὸν κενουμένην θέσιν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ Παιδευτηρίῳ ! Ὁ Γεννάδιος ἐδίδαξεν ἐπὶ πενήντα ἔτη, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν λογίων τῆς προτέρας γενεᾶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγαλουχήθησαν. Ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἰδρυτῶν πλείστων ἐθνωφελῶν ἐκπαιδευτηρίων σχολῶν, βιβλιοθηκῶν κτλ. καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ κύριος αἴτιος. Ἐπὶ τοῦ τάφου του, ὅταν μίαν ἡμέραν εὐγνωμονοῦσα ἡ Πατρίς τῷ ἀνυψώσῃ ἀνδριάντα, δέον νὰ ἐγγλυφθῶσιν διεσταυρωμένα τὸ ξίφος καὶ ὁ κάλαμος, τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἀσπίς ! » — Α. Φιλαδελφεύς· ἐνθα ἀνωτέρω.

βρωστικὸν ἐρύθημα τοῦ τιμίου ἀγῶνος, παρὰ τὸ ἐντρύφημα τῶν ἐπονειδίστως ἐκποριζομένων τὰ τῆς πατρίδος¹³⁴. Ἡ δὲ δραματικὴ ἐκείνη σκηνὴ καὶ οἱ ἀλησμόνητοι λόγοι τοῦ ἔμειναν βαθέως ἐγκεχαραγμένοι εἰς τὰς τρυφεράς τῶν τέκνων καρδίας.

Τὴν αὐτὴν εὐστάθειαν καὶ γενναιοψυχίαν εἶχεν ἤδη διατρανώσει ὅτε, δύο ἔτη πρότερον οἱ ἐν Σμύρῃ τὸ πρῶτον, καὶ μετέπειτα οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς προσεκάλεσαν αὐτόν, μισθὸν χιλιόδραχμον κατὰ μῆνα ὑποσχόμενοι, ὡς καὶ ἀπολαβὰς ἄλλας πλουσιοπαρόχους. Ἐδήλουν δὲ ὅτι καὶ τὸν μισθὸν τοῦτον πρόθυμοι ἦσαν ν' αὐξήσωσιν κατὰ τὸ ἡμισυ, ἂν ἀνυπερθέτως τὸ ἀπήτει. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος, διστάσας ἐπὶ μικρόν, τῆς συζύγου προτρεπούσης αὐτὸν νὰ δεχθῆ, ἀπήντησεν ὅτι εἰ καὶ ἐποτίσθη πικρὰν ἀγνωμοσύνην, καὶ μετὰ πεντηκονταετεῖς ἀγῶνας πενόμενος οὐδ' ἄρτον εἶχε νὰ καταλίπη τοῖς τέκνοις, ὅμως ποτὲ δὲν ἠθελεν ἀβητήσῃ τὴν διδαχὴν ὀλοκλήρου βίου, ἐγκαταλείπων τὴν γωνίαν ἐκείνην τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἣν συνηγωνίσθη νὰ ἐλευθερώσῃ. Ἄλλως τε, ἠσθάνετο ὅτι ἀδύνατον ἦτο ν' ἀναπνεύσῃ τὸν μεμολυσμένον ἀέρα τουρκοκρατουμένης χώρας, ἐπόθει δὲ ν' ἀφήσῃ τὰ ὀστᾶ ἐν γῆ ἐλευθέρᾳ!

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΤΩ 1854

Εἰς γῆν ἐλευθέραν κεῖνται τὰ ὀστᾶ του, καὶ κατέλιπεν αὐτὰ ἐκεῖ ὅπου μέχρις ἐσχάτης πνοῆς ἠγωνίσθη ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀναγεννήσεως! Εἶχεν ἔκραγῆ ἢ ἐν Ἡπειρῷ ἐπα-

¹³⁴ « Ὅτι δ' ἐγὼ τυγχάνω ὢν τοιοῦτος, οἶος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῇ πόλει δεδόςθαι, ἐνθένδε ἂν κατανοήσαιτε· οὐ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ἔοικε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἑμαυτοῦ ἀπάντων ἡμεληκέναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελουμένων τσαῦτα ἤδη ἔτη, τὸ δὲ ὑμέτερον πράττειν αἰεὶ, ἰδίᾳ ἐκάστῳ προσιόντα ὡσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον, πείθοντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς... Ἰκανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι τὸν μάρτυρα, ὡς ἀληθῆ λέγω, τὴν πενίαν. » — Πλατ. Ἀπολ. Σωκρ. ιη'.

νάστασις τοῦ 1854. Οἱ ἀπανταχοῦ Ἑπειῶται, ὑγιᾶ ἔτι τηροῦντες συναίσθησιν τοῦ πρέποντος καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, παρείδον τὰς γελοίας ἀξιώσεις τινῶν πλούτῳ μόνον καὶ τύφῳ ὑπερεχόντων, καὶ ὁμοθύμως ἐξελέξαντο τὸν Γεννάδιον πρόεδρον τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀνέλαμψε τότε ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχαία φλόξ τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος καὶ ἐκυρίευσεν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὄλος ὁ ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος πόθος¹³⁵. Διότι διακαῶς δι' ὄλου τοῦ βίου ἠϋχετο ν' ἀξιωθῆ πρὶν ἀποθάνῃ νὰ ἐπισκεφθῆ, ὡς εὐσεβὲς προσκύνημα, τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πατρίδα, τὰ Δολιανὰ, ἐλευθέραν ἀπὸ Τούρκους, ὧν καὶ μόνον τὸ ὄνομα προφέρων ἀνετριχιάζει.

Ἀπεκδυθεὶς εἰς τὸ ἔργον μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ διαπύρου ζήλου, τὴν οἰκίαν του μετεμόρφωσεν εἰς ἀποθήκην ἱματισμοῦ καὶ ἐφοδίων, εἰς στρατῶνα τῶν συνηπειρωτῶν τοῦ ἐθελοντῶν. Ἡ δὲ περίξ τῆς οἰκίας αὐλὴ καὶ ὁ κήπος ἐγένοντο ἀληθὲς στρατόπεδον ἐν ᾧ κατηυλιζόντο καὶ ὠργαζοῦντο τὰ ἀλληλοδιαδόχως ἐκπεμπόμενα σώματα, ἀφοῦ ἠυλόγει αὐτῶν τὸ ἐγχείρημα, καὶ διήγειρε διὰ τῆς ῥητορείας του καὶ ἐχαλύβδινε τὴν ἀπόφασίν των μόνον νικηταὶ νὰ ἐπανέλθωσιν, ἢ νὰ πέσωσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὸν δὲ νεώτερον αὐτοῦ φίλον Τισαμενόν, καὶ αὐτὸν Ἑπειώτην, ἐξέπεμψεν ὡς πράκτορα τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὰ μεθόρια.

Εἶχεν ἀνανεώσει τὴν ὄψιν καὶ τὸ παράστημα, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο πάλιν μετὰ τῶν μαχομένων. Ἄλλ' ἡ μετὰπτωσις ὑπῆρξεν ὀξεῖα καὶ ὀδυνηρά. Κατεπικράνθη καὶ ἦτο ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν ἀπροσδόκητον κατάσβεσιν τοῦ κινήματος, τῇ ἀπανθρώπῳ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων παρεμ-

¹³⁵ Ἐκ παντοίων σημειωμάτων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἐνδείξεων καταφαίνεται ὁ δι' ὄλου τοῦ βίου τοῦ υποκάρδιος οὗτος πόθος, καὶ ἡ ἀνεξίτηλος ἀνάμνησις τῶν Δολιανῶν. Οὕτως ἐν Ὀδησσῷ ἔτι διδάσκοντος αὐτοῦ, ἀνευρίσκομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῶν συνδρομητῶν τῶν Στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Βιέννη, 1818) τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου, δι' ἐν σῶμα, « Διὰ τὸ Σχολεῖον τῶν Δολιανῶν. »

βάσει¹³⁶. Ἡ κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησις καὶ καταφορά του ἦν τόσῳ βαρεῖα ὅσῳ καὶ δικαία. Αἱ πυκναὶ ἐπ' ἐσχάτων τοῦ βίου δοκιμασίαι ἐδεινώθησαν διὰ τῆς ἐσχάτης ταύτης καὶ βαρυτάτης δι' αὐτὸν πληγῆς¹³⁷.

ΤΕΛΕΥΤΗ

Οὕτω καταπεπονημένον, ἠγανακτημένον, καταβεβλημένον, εὗρεν αὐτὸν ὁ τελευταῖος κίνδυνος. Ἡ χολέρα, ἦν ἐκόμισεν εἰς Πειραιᾶ ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς, φθάσασα μέχρις Ἀθηνῶν, ἐπήνεγκε πραγματικὴν κοινωνικὴν ἀποσύνθεσιν. Πανεπιστήμιον, γυμνάσια, σχολεῖα, πάντα διελύοντο, πάντες ἔφευγον· μόνος ἐκεῖνος ἔμενε πιστὸς εἰς τὴν τάξιν, ὡς ἀληθῆς στρατιώτης. Ἐκινδύνευσε νὰ διαλυθῆ καὶ ἡ Ῥιζάρειος Σχολή· στασιασάντων τῶν μαθητῶν, ὁ διευθυντῆς ἔδραμε πρὸς αὐτὸν αἰτῶν τὴν παρέμβασίν του, ἥτις μόνη ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς νέους. Ἦτο πρωῖα τοῦ Νοεμβρίου· ἀπηνῆς ὁ βορρᾶς ἐσύριζε κατερχόμενος ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ, καὶ τὸ ψυχὸς ηὔξανε τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιδημίας. Ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες γονυπετεῖς ἰκέτευον τὸν γέροντα νὰ φεισθῆ αὐτῶν καὶ νὰ προνοήσῃ περὶ ἑαυτοῦ, ἅπαξ κἂν τότε, μᾶλλον ἢ περὶ τῆς Σχολῆς. Ἄλλ' ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος ἦτο ἰσχυροτέρα τῶν ἰκεσιῶν τῶν οἰκείων. « Ἀφήσατέ με, εἶπε, νὰ πράξω τὸ καθήκόν μου· ἡ συντήρησις τῆς Σχολῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, καὶ δὲν θέλω νὰ

¹³⁶ La dernière révolution de l'Épire vint ranimer les espérances qu'il n'a jamais cessé de nourrir sur l'affranchissement complet de la race grecque et, les malheurs qui s'ensuivirent, l'affliction profonde qu'il en ressentit, n'ont que trop contribué à le prédisposer à devenir une des premières victimes du fléau auquel il a succombé. *Spectateur d'Orient* (KB', 20).

¹³⁷ Τὰ τῆς ἐν Ἠπείρῳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1854 καὶ τῆς κατ' αὐτὴν δράσεως τοῦ Γενναδίου ὁ Κ. Γ. Βῶκος ἀντιπαρέστησε δραματικῶς ἐν δυοὶ δημοσιεύμασι. Βλ. Παραρ. 27-28.

βαρύνη ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς μου ἢ εὐθύνη τῆς διαλύσεως αὐτῆς· ὁ Θεὸς βοηθός! » Καὶ ἐξήλθεν, ἀψηφῶν πρόδηλον καὶ μονοноῦ βέβαιον θάνατον. Προσεβλήθη ὑπὸ τῆς χολέρας ἐνῶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτῆς τῆς ἔδρας ἀπὸ τῆς ὁποίας μετέδωκε τὴν διανοητικὴν ζωὴν εἰς μυριάδας Ἑλλήνων· ἐπανακάμψας δὲ οἴκοι ἐτελεύτησεν ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, 12ῃ Νοεμβρίου 1854. Κατακλιθεὶς, εἶχε λάβει ἀνὰ χεῖρας (ἐπειδὴ οὐδέποτε ἔμενεν ἀργός) τὸ Ἱστορικὸν καὶ Θρησκευτικὸν Λεξικὸν τοῦ Thomas Broughton· δεινουμένης δὲ τῆς νόσου ἠναγκάσθη ν' ἀποθέσῃ αὐτό, καταλιπὼν τὰ ὀφθαλμοῦα αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἀνεγίνωσκε, μεταξὺ τῶν λέξεων Geistlichkeit (κλήρος) καὶ Geheimnisse (μυστήρια). Οὕτως ἠτοιμάσθη νὰ μετάσχη τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ νὰ προσέλθῃ ἐνώπιον τοῦ Πλάστου αὐτοῦ τεθωρακισμένος, ὡς καλὸς στρατιώτης.

« Τρόμος εἶχε καταλάβει τὴν πόλιν, ἐνῶ ἀπαίσιον ἠκούετο κροταλίζον ἐν μέσῃ νυκτὶ τὸ βῆμα τοῦ θανάτου, ἀπάγοντος διὰ τῶν ἐρήμων ὁδῶν τὰς φοβεράς ἐκατόμβας του. Ἄπανταχοῦ ἦν φόβος καὶ ἀπανταχοῦ γόος καὶ κοπετός· ἡ πόλις μετεβάλλετο εἰς νεκροταφεῖον τῶν πολιτῶν, οἱ δὲ τάφοι δὲν ἤρκουν εἰς ἐνταφιασμὸν τῶν θνησκόντων. Καὶ πάντες ἔφευγον βλέποντες τὴν σκιὰν τοῦ δρεπάνου ἐπ' αὐτῶν πλανωμένην διὰ τῶν συνωθουμένων θυμάτων τῆς θείας μάστιγος. Μεταξὺ τοῦ πλήθους ἐκείνων ὅσοι ἀλλεπαλλήλως ἐξεφέροντο πρὸς τὸν χαίνοντα καὶ ἀχόρταγον τάφον, ἀπεκομίσθη ἐν ἀκαρεὶ καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ Γενναδίου. Ἀτίμητος, ἀπόμπευτος, ἀπαρακολούθητος ἐπορεύθη ἐν φοβερᾷ καὶ μαύρῃ σιγῇ τὴν τελευταίαν ὁδὸν διὰ τῆς πόλεως ἧς εἶχεν ἀπολιθώσει τὴν αἴσθησιν ὁ φόβος, καὶ ἐξαντλήσει τὰ δάκρυα ὁ θρῆνος. » Δάκρυα δὲ μόνον ἐπότισαν τὸ σπέρμα ὅπερ ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου ἔσπειρεν ἐκεῖ ὡς Ἀθανασίαν, μόνος θρῆνος ἀντήχησεν ἐπὶ τοῦ ἀφανοῦς αὐτοῦ τάφου τὰ ἀνεξάντλητα δάκρυα καὶ οἱ ἀκατασίγαστοι θρῆνοι τῆς χήρας

καὶ τῶν ὄρφανῶν αὐτοῦ¹³⁸. Τέσσαρες δὲ μόνοι πιστοὶ μαθη-
ταὶ εὐρέθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. Ὁ
ἀτυχῆς Παπασλιώτης, ὅστις ὀλοφυρόμενος ἐδήλωσε τότε
ὅτι αὐτὸς εἶχε γράψει τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο ἄρθρον τῆς
᾿Αθηνᾶς, ὁ μακαρίτης προσφιλῆς ἡμῖν ζωγράφος Λύτρας,
ὁ ἕκτοτε τελευτήσας μαθητῆς τῆς ᾿Ριζαρείου Σχολῆς
Βασιλειάδης, καὶ ὁ μόνος ἐπιζῶν τότε ἐκ μητρὸς συγγενῆς, ὁ
ἀνεψιὸς τοῦ Γενναδίου Γ. Εὐαγγελίδης. Αὐτοὶ ἔθαψαν
αὐτὸν εἰς μεμονωμένον τάφον κατὰ τὸ κάτω Νεκροταφεῖον,
ὅπου ἀπλῆ πλάξ ἔτι καὶ νῦν καλύπτει τὴν κόνιν αὐτοῦ,
φέρουσα τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον τοῦ Φιλίππου ᾿Ιωάννου¹³⁹.

« Χεῖλεα Γενναδίοιο τὰ πεντήκοντ' ἐν ἔτεσσι
προὔχεν ἠιθέοις νᾶμα δαημοσύνης,
Τηκεδανῆ νούσῳ πελιωθέντα ξυνέμησε.
Φεῦ! ἄπνουν δὲ κόνις τῆδ' ἐκάλυψε δέμας.

¹³⁸ Ἐν τοῖς Καιροῖς τῆς 12ης Νοεμβρίου 1909 μετετυπώθη τὸ
πλεῖστον τοῦ κεφαλαίου τούτου, προταχθέντων τῶν ἐξῆς : « Τὰ τέκνα τοῦ
μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους, ἐν οἷς ὁ διπλωμάτης μας Κ. Ἰωάννης
Γεννάδιος, μεταβαίνουσι σήμερον τὴν πρωίαν εἰς τὸ Β' Νεκροταφεῖον,
μόνα καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς πομπῆς, ἵνα δεηθῶσι τοῦ Ὑψίστου ἐπὶ τῇ πεντη-
κοστῇ τρίτῃ ἐπετείῳ τοῦ Μεγάλου αὐτῶν Πατρός. Πράγματι σὰν σήμερον
πρὸ πενήκοντα τριῶν ἐτῶν, τὴν 12 Νοεμβρίου 1854, μετεκομίζετο εἰς
τὴν θέσιν ἐκείνην ὁ τίμιος νεκρὸς τοῦ μεγάλου πατριώτου. »

¹³⁹ Ὁ Φ. Ἰωάννου συνέταξε καὶ ἕτερον ἐπιτύμβιον δημοσιευθὲν ἐν τοῖς
Παρέργοις αὐτοῦ, τὸ ἐξῆς :

Ἐνθάδε κεύθει γαῖα Γεώργιον ἱεροφάντην
Μουσάων κλεινόν, Γεννάδιον δ' ἐπίκλην
Ἠπείριοι γόνον, φάος Ἑλλάδος, ὃ σθέσεν, αἶ!
ἀργαλέης νούσου πνεῦμ' ἐπιθρῖσαν ἄφαρ.
Καὶ δόμον οἱ χήρωσεν, ἀν' Ἑλλάδα δ' εὐρὺ ὄρινε
πένθος ἀμερθεῖσαν τοῖο διδασκαλῆς.

Ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Φ. Α. Οἰκονοκίδης. (Ἀρχαία Μοῦσα ὑπὸ νέον
πνεῦμα, ΚΒ', 55) μεταφράζει οὕτω :

Τοῦ Γεωργίου ἡ γῆ Γενναδίου τὸ σῶμα καλύπτει
ἱεροφάντου κλεινοῦ τῶν Πιερίδων Μουσῶν,
γόνον Ἠπείρου καὶ φῶς τῆς Ἑλλάδος, ὃ ἔσθεσεν οἶμοι!
νούσου δεινῆς ἡ πνοὴ μετ' αἰφνιδίου ὀρμῆς,
ἧτις τὸν οἶκον αὐτοῦ κατηρήμωσε, κ' ἔφερε πένθος
εἰς τὴν Ἑλλάδα βαρὺ, χήραν τοιοῦτου σοφοῦ.

Πενθει μὲν πατρὶς Ἑπείρος, πενθει δὲ μιν Ἑλλάς
 πᾶσα θανόντα, κόραι θ' αἱ Ἑλικωνιάδες,
 Ἐν δὲ δόμῳ χήρη καὶ τέκνα δυσάμμορα πενθει,
 τοῖσι πόθον καὶ ἄλγος κάλλιπεν οἰχόμενος. »

Ἐγραψε δὲ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦττος τὸ ἐξῆς περιπα-
 θέστατον τετράστιχον¹⁴⁰

« Κλίνουσα εἰς τεφροδόχον λάγηνον ἡμιθραυσμένην,
 Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὰς λύπας κεφαλὴν λευκαινομένην,
 Κλαίει τὸν Γεννάδιόν της, ῥήτορα τῶν στρατοπέδων
 Καὶ διδάσκαλον μυρίων φιλονόμων αὐτῆς παιδῶν. »

« Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης· Γράψον·
 Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι.
 Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα· ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων
 αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. » ΑΠΟΚΑΛ.
 ιδ', 13¹⁴¹.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ

Μόλις ἐκόπασεν ὁ ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐπιδημίας θρήνος, καὶ
 τὸ ἔθνος συνελθὸν εἰς ἑαυτὸ ἐνόησεν ἦν εἶχεν ὑποστῆ
 σκληρὰν καὶ ἀνεπανόρθωτον ζημίαν. Πανταχόθεν ὅπου
 κατῴκουν Ἕλληνες καὶ ἠκούετο λαλουμένη ἡ Ἑλληνικὴ
 γλῶσσα συνέρρευσαν συλλυπητήρια πρὸς τὴν χήραν τοῦ ἀοι-
 δίμου ἀνδρός. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς Παιδείας τότε Ὑπουργὸς Π.
 Ἀργυρόπουλος δι' ἐπισήμου ἐγγράφου ἐθρήνει μὲν « τὴν
 στέρησιν ἦν ἡσθάνθη τὸ Πανελλήνιον, » ὑπέσχετο δὲ ὅτι

¹⁴⁰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου. (ΚΒ',
 23) Τὸ δὲ θαυμάσιον ἐλεγεῖον τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Ζαλακώστα παραθέ-
 τομεν ἐν Παραρτ. 26. Καὶ ἐδῶ ἀρμόζει νὰ προσθέσωμεν τὸ ἀθάνατον
 ἐκεῖνο τοῦ Σιμωνίδου :

Οὐδὲ τεθῆσσι θανόντες, ἐπεὶ σφ' ἀρετὴ καθύπερθε
 Κυδαίνουσ' ἀνάγει δώματος ἐξ Ἀΐδew.

¹⁴¹ Οὐκ ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται
 εἰς γενεὰς γενεῶν. Τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγῆσονται ἔθνη, καὶ τὸν ἔπαινον
 αὐτοῦ ἐξαγγελεῖ ἐκκλησία. Σοφ. Σειράχ, λθ', 9-10. — Τὸ σῶμα αὐτοῦ
 ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζῆ εἰς γενεὰς. — Αὐτόθι, μδ', 14-15.

« προϋργιαίτατον καθήκον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐθεώρει νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας τοῦ σεβαστοῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὴν στέρησιν θρηνοῦμεν πάντες, τὴν ἐπιψήφισιν τῶν Βουλευτικῶν Σωμάτων, ἣτις οὐδέποτε ἔλειψεν εἰς πᾶν ὅ,τι γενναῖον καὶ ἐθνικόν· καὶ τοιοῦτον ἀναμφιβόλως εἶνε πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περίθαλψιν τῆς τοῦ μακαρίτου οἰκογενείας, ὅστις πεντήκοντα ὄλα ἔτη οὐ διέλιπε μοχθῶν ὑπὲρ διαδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τοῦ ὁποίου μαθηταὶ καυχῶνται ὅτι εἶνε οἱ πλείστοι τῶν διαπρεπόντων σήμερον εἰς τὰς διαφόρους τῆς κοινωνικῆς κλίμακος βαθμίδας. » (Κ', ζ'). Ὁ δὲ τότε Πρωθυπουργός, ὁ αἰοίδιμος Μαυροκορδάτος, ἐπισκεφθεὶς ἐπισήμως τὴν σεβασμίαν χήραν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν θλίψιν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῷ ἀνεπανορθώτῳ δυστυχήματι, ἐδήλωσεν αὐτῇ, αὐταῖς λέξεσιν, ὅτι « ἡ πατρὶς υἰοθέτει τὴν ὄρφανὴν οἰκογένειαν τοῦ υἰοθετήσαντος τὴν νεολαίαν τῆς Ἑλλάδος. » (Κ', γ'). Περὶ τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἐπισκέψεως ἡ τότε ὑπουργικὴ Ἀθηνᾶ ἐδημοσίευσεν ἀμέσως κατόπιν τὸ ἑξῆς ἡμιεπίσημον ἄρθρον·

« Ὁ σεβαστὸς πρωθυπουργὸς ἐπεσκέφθη χθὲς περὶ τὴν 4 ὥραν μ. μ. τὴν ὄρφανισμένην οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Γενναδίου. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Κ. Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπέκλεψεν ὥρας τινὰς ἐκ τοῦ πολυασχόλου χρόνου του, ὅπως παρηγορήσῃ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειαν ἑνὸς ἀγωνιστοῦ καὶ διδασκάλου τῆς Ἑλλάδος, ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ὅτι τανῦν κατέχει τὰς τύχας τοῦ ἔθνους ἄλλος ἄνθρωπος ἢ οἱοὶ ἦσαν οἱ... καὶ συντροφία, εἰς οὓς, οὔτε ὁ θεός, οὔτε ἡ τύχη ἔδωκε καρδίαν καὶ νοῦν νὰ ἐννοήσουν ὅποιος ἄνθρωπος ἦν ὁ Γεννάδιος καὶ ὁποίαν ἐπιρροὴν ἔσχεν εἰς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν. Ἐνῶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἄλλοι οἱ ἔχοντες ἢ μὴ ἔχοντες μικρὰ τινα δικαιώματα ἔτρεχον καθ' ἅπαντας τοὺς καιροὺς καὶ καθ' ἀπάσας τὰς Κυβερνήσεις ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ ἑνὸς εἰς τὴν τοῦ ἄλλου ἐπαιτούντες θέσεις μεγάλας, προβιβάσμοὺς καὶ δοξάρια ἔμμισθα, ὁ γέρων Γεννάδιος γενναιοψύχως ἐπέμενε εἰς τὸ βαρὺ ἀλλ' ἔθνω-

φελές ἔργον εἰς ὃ, φαίνεται, ἡ θεία Πρόνοια τὸν εἶχε προορίσει ἐπὶ ἀγαθῷ τῆς πατρίδος¹⁴². Πρῶτος, ἀγαθός, εὐπροσήγορος, γλυκός, ἀδέκαστος καὶ φίλος τῶν νέων ὢν, εἶχε καταστήσει πρῶτον τὸ Σχολεῖον τῆς Αἰγίνης, καὶ ἔπειτα τὸ Γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν, παιδευτήρια ὅλης τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶντες πένητες καὶ πλούσιοι, εὕρισκον ἀσύστατοι προστάτην πατρικόν, ὑφ' ὃν ἔμαθον καὶ πλεῖστοι, οἵτινες ἄλλως ἐκ τῆς πενίας των δὲν ἤλπιζον νὰ ἐκφύγῃ τὸν χειρωνακτικὸν βίον. Οὐ μόνον τοὺς Ἑλληνας νέους πάσης χώρας, Ἀσιανούς, Πελοποννησίους, Νησιώτας, Ἑπειρώτας, ἀλλὰ καὶ Βουλγάρους καὶ Βλάχους καὶ Σέρβους καὶ οἰουσδήποτε δεικνύοντας προθυμίαν εἰς τὴν μάθησιν, ἐθεώρει καὶ ἡγάπα ὡς τέκνα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος, εἰς ὃν τοὺς πενεστέρους προσεπάθει παντοίοις τρόποις νὰ ἐξεύρη πόρον, δι' οὗ ἐκπαιδευθέντες νὰ ἀπέλθουν εὐγνωμονοῦντες ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις τοὺς ἔθρεψεν ἠθικῶς. Διὸ καὶ ἀκαμάτως καθ' ἐκάστην, ἢ ἀνήρχετο εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὅπως συστήσῃ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τοιούτους, ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἢ ἔγραφεν ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς, οἵτινες μεγάλως ἐσέβοντο τὸ ὄνομά του, ὅπως ἐνεργήσῃ βοηθείας ὑπὲρ τῶν ἀπόρων. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος συχνότατα ἐβοήθει αὐτοὺς ἐκ τοῦ στερήματός του, παρέχων καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ οἰκήματα εἰς ὄσους φιλομαθεῖς δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἐξοικονομήσῃ. Εἰς τὸν Γεννάδιον ὀφείλει ἡ πατρίς νὰ μὴ παρίδῃ τὴν οἰκογένειάν του δυστυχοῦσαν, οὐδὲ ν' ἀνεχθῇ νὰ μεταπέσωσι τὰ τέκνα τοῦ πρώτου διδασκάλου εἰς ταπεινότερον βίον. Οἱ δ' ἄπειροι μαθηταὶ του χρεωστοῦσι μνημεῖον ἄξιον τοῦ διδασκάλου καὶ ἑαυτῶν, ἐνθυμούμενοι ὅτι πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν μόνον δι' αὐτοῦ ἀνηγέρθησαν ἐκ τῆς κοπρίας, ἀναδειχθέντες ἄνθρωποι ἐν τῇ κοινωνίᾳ¹⁴³ ».

¹⁴² Ἡ τοιαύτη τῆς δημοσίας συνειδήσεως γνώμη διετρανοῦτο ἐκάστοτε καθ' ὅλον τὸ στάδιον τοῦ Γενναδίου. Προκειμένου περὶ τῶν ἀπαιτούντων παρὰ τοῦ Δημοσίου μεγάλας ἀμοιβάς, δι' ὑπηρεσίας ὤθθεν κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἢ Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς τῆς 8 Ἰουλίου 1836 ἔλεγεν ἐν ἀντιδιαστολῇ : « Ὁ Γ. Γεννάδιος ὅμως ἐπεξοπότερὶ ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1828 διδάσκων καὶ ἱεροκηρύττων εἰς τὰς πόλεις ἀμισθί » — Βλ. καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν ΚΑ'.

¹⁴³ Τὴν ἀξιόθρηνον καὶ ἥμισυ παραδειγματικὴν τοῦ ἔθνους ὀλιγορίαν περὶ τοῦ τάφου τοῦ Γενναδίου ἐστιγμάτισε καὶ τις τῶν ἔξω ὁμογενῶν, ὅστις

Ἐπὶ πεντήκοντα ὄλα ἔτη ἠθέτησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβερνησις τὰς ἐπισήμους καὶ αὐτεπαγγέλτους ἐκείνας ὑποσχέσεις τῶν ἐπιφανεστάτων αὐτῆς ἀνδρῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν οἰκογενειῶν ἃς δαψιλῶς τὸ ἔθνος ἠμειψε καὶ περιέβαλψε δι' ἑξαιρετικῶν συντάξεων καὶ προικίσεων, λόγῳ ὑπηρεσιῶν τῆ πατρίδι, πολλάκις ἀμφισβητησίμων, μόνη τοῦ Γενναδίου ἡ οἰκογένεια ἔλαβε γλισχροτάτην σύνταξιν λογισθεῖσαν αὐστηρῶς ἐπὶ τοῦ εὐτελοῦς μισθοῦ ὃν ὁ μακαρίτης ζῶν ἔτι προείλετο νὰ λαμβάνη μᾶλλον ἢ νὰ στέρξῃ τὰ ὑψιστα τῶν αὐτῷ προσενεχθέντων ἀξιωματῶν¹⁴⁴. Ἡ δ' ἐπὶ τριάκοντα ὄλα ἔτη τοῦ φιλοστοργοτάτου συζύγου ἐπιζήσασα σεπτὴ χήρα καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Γενναδίου, πρὸς τῆ ἄλλῃ πατρῷα εὐκλεία καὶ ἐπὶ τούτῳ δύνανται εὐλόγως νὰ καυχῶνται, ὅτι μόναι αὐταὶ τῶν ἐπιφανῶν Ἑλληνίδων ἔχουσι τὸ ἔθνος ἐκπρόθεσμον ὀφειλέτην ἀντὶ τῶν μεγάλων τοῦ πατρὸς εὐεργεσιῶν, καὶ ὅτι μόναι αὐταὶ οὐδὲ σπιθαμὴν δύνανται νὰ καλέσωσιν ἰδικὴν των ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης ἣν ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, κατέστησεν ἔλευθέραν¹⁴⁵.

Πολὺ διάφορος ἦν ἡ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Γενναδίου λατρεία τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὧν πρῶτοι οἱ καθηγηταὶ τοῦ ἐν Πάτραις Γυμνασίου ἐψήφισαν κοινὸν πένθος καὶ ἐτέλεσαν ἐπίσημον μνημόσυνον. (Κ', α'.) Παρομοίως καὶ ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου (Κ', γ'), ὅτε ὁ ἀείμνηστος Ῥαγκαβῆς ἀπήγγειλε τὸν θαυμάσιον ἐκείνον ἐπιμνημόσυνον λόγον, τοῦ ὁποῦ πολλάκις ἤδη ἐποιησάμεθα μνείαν.

ἀμόλυντον φθόνου καὶ μισαλληλίας τὴν ψυχὴν ἔτι ἔχων, τὸν δὲ νοῦν ὀρθοφρονοῦντα, ἀπηύθυνε, κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν του (Ἰανουαρ. 1879), ἐπιστολὴν τῷ Τηλεγράφῳ, οἰκτεῖρων ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς νεκροταφείοις πολυτελῶν μαυσωλείων οὐδὲν εὔρε μνημεῖον ἀντάξιον τῆς Πανελληνίου φήμης τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου.

¹⁴⁴ « Οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν, δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον, τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας καὶ πρὸς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Γενναδίου, οὐδέν, εἰμὴ μόνον ἡ ἀγνωμοσύνη πρὸς τὴν μνήμην του καὶ πρὸς τὸν οἶκον του. » — Δίκαιος ἐν Ἀχροπόλει, 30 Μαρτ. 1884.

¹⁴⁵ Βλ. τὰς ἐν αὐτῇ τῇ Βουλῇ καὶ τῇ Γερουσίᾳ γενομένας συζητήσεις καὶ δοθείσας ὑποσχέσεις (Κ', η'-θ').

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐφη αὐτῷ ὁ Κύριος αὐτοῦ· Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Ἐἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Μτθ. κς', 21.

Τοιοῦτος ὑπῆρξε τοῦ Γενναδίου ὁ βίος, βίος συναπαρτιζων οἶονεὶ ἔπος ἠρωϊκόν· ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ του ἐνεφορεῖτο ποιητικοῦ τῷ ὄντι οἷστρου, ὑψηπετοῦς καὶ ἀρχαίζοντος. Καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι, παρὰ τὰ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου πρῶτα ἔμμετρα δοκίμια, οὐδὲ γραμμὴν ἐστιχούργησεν. Ἄλλ' οὕτω καὶ περὶ Λουθήρου λέγει τις τῶν δοκίμων Ἀγγλων κριτικῶν ὅτι ποιητὴς ἦτο, καὶ δὴ καὶ ἐφάμιλλος τῶν κρατίστων, αἱ ποιητικαὶ ὁμῶς αὐτοῦ ὀπτασίαι περίπταντο περὶ αὐτὸν ζωνταναί, κατακυριεύουσαι τῆς διανοίας αὐτοῦ· διὸ οὐδὲν μὲν συνέταξε ποίημα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σκηνης τοῦ βίου ἐδίδαξεν ὁλόκληρον ἔπος¹⁴⁶. Περὶ τοῦ ἡμετέρου Γενναδίου, ἐνθυμίζοντος ἡμῖν ἐν πολλοῖς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ ἐθνάρχου, τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ ἀσφαλῶς· ὅτι ἡ μὲν γενεὰ τοῦ 21 πολλὰς ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῶν σελίδων τῆς ἱστορίας εἰκόνας φιλοπατρίας καὶ ἠρωϊσμοῦ ἀνυπερβλήτου· ἀλλ' ὅτι ἡ φυσιογνωμία τοῦ Γενναδίου ἔχει τι τὸ ὅλως ἰδιάζον καὶ πρωτότυπον. Μόνη ἡ ἀναδίφησης τῶν χρονικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δύναται πῶς νὰ προσπορίσῃ τῷ ζητοῦντι ὄψιν παράλληλον¹⁴⁷.

¹⁴⁶ 'He was a poet indeed, as great a poet as ever lived in any age or country; but his poetic images were so vivid that they mastered the poet's own mind. He was possessed with them as with substances distinct from himself: Luther did not write, he acted, poem.' — COLERIDGE.

¹⁴⁷ Ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν οὕτως ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δὲ ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατὴς δὲ ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος,

Δύσκολον εἶναι νὰ ὀρίσῃ τις διὰ βραχέων ποῦ ἐνέκειτο ἡ δύναμις τοῦ δαιμονίου ἐκείνου ἀνδρός· δύσκολον δι' ἐμὲ πρὸ πάντων, τὸν μὴ ἀντιποιοῦμενον τὸ ἐπίζηλον δῶρον τοῦ ζωγράφου ἦθους καὶ φυσιογνωμίας, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπέικοντα, διὰ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης μαρτυριῶν ἀδιαφιλονεικῆτων εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν συνειδήσεως μαθητοῦ εὐγνωμονοῦντος. Ἡ δύναμις τοῦ ἦτο διάφορος τῆς καταδήλου καί, οὕτως εἶπεῖν, ὠμῆς δυνάμεως τοῦ στρατηλάτου ἢ τοῦ πολιτευτοῦ· ἦτο δύναμις εἶδους λεπτοτάτου καὶ οἶονεὶ ἀκαθορίστου· ἦτο δύναμις μαγευτικῆ, μαγνητικῆ, ἀψηλάφητος, ἀλλ' ἀκατάβλητος καὶ ἀμετάτρεπτος, ὡς ἡ πίστις, ἡ ἀπεργαζομένη θαύματα¹⁴⁸. Ἦτο δύναμις ἠθικῆ, θεόσδοτος μανία, « θεία δόσει διδομένη, » δύναμις πηγάζουσα ἐκ τοῦ παραδείγματός του, ἐκ τῆς περὶ καθήκοντος πεποιθήσεώς του, ἐκ τοῦ προφανοῦς ὅτι οὐδένα ἐπέδιδωκε ἰδιοτελεῖ σκοπὸν. Τόσῳ δὲ γνησίᾳ καὶ ἀκεραίᾳ ἦτο ἡ αὐταπάρνησις ἐκείνη, ὥστε τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἐπειθανάγκαζε νὰ συμμετάσχῃσι τοῦ ἔργου, αὐτὸν δὲ τὸν πρωτουργὸν καθίστα σχεδὸν λανθάνοντα. Ἐπειδὴ γνώρισμα τῶν μεγάλων καὶ διαρκῶν ἔθνικῶν εὐεργεσιῶν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, οἰκειούμενοι ῥαδίως μὲ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀγαθὰ, ἀποβάλλουσιν, οἱ κοινότεροι καὶ εὐηθέστεροι, τὴν συναίσθησιν τῆς εὐεργεσίας· καρπούμενοι δὲ τὰ πλεονεκτήματα, παραγνωρίζουσι τὴν πηγὴν, ἢ καὶ ἰδιοποιοῦνται αὐτήν, τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν αἱ πράξεις, ἀνυψοῦσαι ὀλόκληρον τὸ ἔθνος, αὐτομάτως βελτιοῦσι τὴν

φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ λόγῳ εἶπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμᾶσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐξελέγξαι καὶ προτρέψασθαι ἐπὶ ἀρετὴν καὶ καλοκάγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. — Ξενοφ. Ἄπομν. Δ', ἡ' 11.

¹⁴⁸ Ὡς καὶ ὁ Τάκιτος λέγει περὶ τοῦ Ἀγρικόλα, ὅτι, ὅπερ σπανιώτατον, ἢ πραότης οὐδὲν ἡλάττου τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ αὐστηρότης τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ λαοῦ. Nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem diminuit.

τύχην τῶν ἀτόμων. Χορηγηθέντος δὲ τοῦ σπόρου, πᾶς ἕκαστος δύναται νὰ δρέψῃ ἄνθη κοινά.

Ζῶντος ἔτι τοῦ Γενναδίου εἶχεν ἀρχίσει ὁ σφετερισμὸς τοῦ ἔργου του, ἢ ἄνευ ὁμολογίας ἀρπαγὴ τῶν κόπων του, ἢ ἄνευ αἰδοῦς καὶ ὑπὸ βαναύσων χειρῶν παραχάραξις προτύπων ἀμιμήτων (ΙΘ', η'). Ἀλλά, διὰ τοὺς ὑγιαίνοντας τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν σωφρονούντας, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος διαμένει ἄγνη, ἀκένωτος καὶ εὐργετικὴ πηγὴ, ὡς τὰ ἄνθη τὰ λευκά, τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως προικισθέντα, οὐχὶ μὲ βιαίας καὶ ἐπιπλάστους χροιάς, θαμβούσας τὰς μυίας, ἀλλὰ μὲ τὸ γλυκὺ ἄρωμα τὸ τρέφον τὰς μελίσσας¹⁴⁹. Οὕτως ἔθρεψε καὶ τρέφει ἔτι τοὺς πεινῶντας σοφίαν καὶ δικαιοσύνην. Δι' αὐτοὺς δὲν ἐξέλιπεν, ἀλλ' ὑπάρχει θησαυρὸς ἀληθινὸς ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας. « Καὶ νῦν Σωκράτους ἀποθανόντος, οὐδὲν ἦττον, ἢ καὶ πλεῖον, ὠφέλιμός ἐστιν ἡ μνήμη ᾧν ἔτι Ζῶν ἔπραξεν ἢ εἶπεν¹⁵⁰ ».

Καὶ αὐτὸς ὁ Χάρων φαίνεται καταισχυθεὶς ὅτι ἐθέρισε τὴν πλάτανον ἐκείνην τὴν μεγαλοπρεπὴ καὶ σκιερὰν· καὶ μεταμελούμενος δεικνύει νῦν εἰς ἡμᾶς τὴν σωζομένην ῥίζαν, ὅπου ἡ Φήμη περιίπταται, καὶ ἐγείρει βωμὸν ἢ Δόξα εἰς τὸν μεγαλόφωνον καὶ μεγαλόφρονα κήρυκα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τὸν ἱεροφάντην τῶν φώτων, τὸν

¹⁴⁹ « Πρόκειται περὶ προσώπου, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐπροίκισε δι' ὅλων τῶν τόσῳ σπανίων καὶ δυσσευρέτων ἐν ἐνὶ χαρισμάτων τῆς ψυχῆς ἐπ' ἀγαθῶ. Συγκεντρώνει ἐν ἑαυτῷ ὅλας τὰς ἀρετὰς ἄνευ τινὸς σκιεροῦ διαλείμματος τῆς ὑπερτάτης κατ' ἀνθρώπον τελειότητος. Φθάνει οὕτω τὸ ὕψος τῶν ἀσπίλων ἐκείνων μορφῶν τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, τὰς ὁποίας κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα καταλείπει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἢ ἱστορία, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται ἡ αἰωνία ἠθικὴ τοῦ κόσμου. Ἐπειτα, ὀπόσῳν δρᾶσιν δὲν ἐγκλείει ἡ ζωὴ αὐτῆ τοῦ ἀφελοῦς διδασκάλου, ὅστις, κατὰ τὸν ἐπιτυχῆ χαρακτηρισμὸν διακεκριμένου φίλου, ὑπῆρξεν ἕκτακτον φαινόμενον διδασκάλου καὶ πολεμιστοῦ, λαϊκοῦ ἱερέως καὶ μεγιστᾶνος, ὄρφανοτρόφου, εὐεργέτου καὶ ἐθνικοῦ πατρός, καὶ ὀπόσῳν ἀρρήκτως συνδέεται μὲ τὴν ἐποποιίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὥστε, ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ διδασκάλου, ν' ἀναμιμνησκώμεθα τῶν ὠραιότερων ἐπεισοδίων τῆς ποιητικῆς ἐκείνης ἐποχῆς ! » — Γ. Βῶκος, ΚΒ' 67.

¹⁵⁰ Ἐπικτ. Διατρ. Δ', α', 168.

πνευματικὸν ἱατρὸν τῶν δουλευόντων Ἑλλήνων. Ἐκεῖ καὶ
ἡμεῖς οἱ πιστοὶ μαθηταὶ προσερχόμεθα προσκυνούμεντες.
Ἄείμνηστε καὶ ποθεινὲ Διδάσκαλε, Χαίρε!

« Χαίρε, μάκαρ· σὲ μὲν οὐ δακρύσομεν, εἰς Ἄϊδαο
τὸν δολιχὸν ζωῆς ἔξανύσαντα δρόμον·
τοῖον γὰρ θνήσκων ἔλιπες μέλος ἀνθρώποισιν,
σημα χέων ψυχῆς οὐ τάφου ἀκαμάτου·
ἄμφοῖν γὰρ συνέβη μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς φάος ἔλθειν,
τῷ μὲν ἐνὶ θνητοῖς, σοὶ δ' ὑπερουράνιον. »

ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

κατά χρονολογικήν σειράν.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

α'. — Ἐντυπα.

1. — S. G. HOWE, Greek Revolution, 1828, καὶ μετάφρασις ἑλληνιστί.
2. — S. G. HOWE, Letters etc, (1906), καὶ μετάφρασις ἑλληνιστί.
3. — A. SOUTSO, Révolution Grecque, 1830.
4. — DUVRAY, Les Grecs Modernes, 1862.
5. — Α. ΓΟΥΔΑ, Βίοι Παράλληλοι, 1870.
6. — ΜΕΝΤΩΡ, Περιοδικόν, 1874.
7. — Α. Κ. ΠΕΚΙΟΣ, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, 1880.
8. — L. SERGEANT, Greece, 1880.
9. — Sir R. C. JEBB, Modern Greece, 1880.
10. — G. CHASSIOTIS, L'Instruction chez les Grecs, 1881.
11. — I. BLANCARD, George Gennadius, 1882.
12. — E. M. EDMONDS, Greek Lays, 1886.
13. — — Rhigas Pheraios, 1890.
- 13 δὲς. — Β. Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ καὶ Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ, Ἑλλ. Ἐπαν. 1889.
14. — Κ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ, Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, 1890.
15. — General H. T. ROGERS, Neohellenica, 1892.
16. — Γ. ΒΩΚΟΣ, Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλ. Ἀγῶνας, 1896.
17. — Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, Οἱ Ἀρχαιότεροι Καθηγ., 1897.
18. — L. SERGEANT, Greece in the XIX Century, 1897.
19. — D. QUINN, Education in Greece, 1898.
20. — N. G. DOSSIOS, Studiî Greco-Române, 1911.
- 20 δὲς. — Π. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀπομνημον., 1903.
21. — Sir J. SANDYS, Classical scholarship, 1915.
22. — E. DRIAULT et M. LHÉRITIER, Hist. diplomat., 1925.

β'. — Ἐν χειρογράφοις.

23. — Ν. ΖΑΝΟΥΒΙΟΥ, (1856 ?).
24. — Μ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, 1890.

γ'. — Ἐμμετρα.

25. — Α. Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, Μεσολογγιάς, 1876.
26. — Γ. ΖΑΛΑΚΩΣΤΑ, Τὰ Δάκρυα, 1859.

Μετάφρασις ἀγγλιστί.

δ'. — Δραματικά.

27. — Γ. ΒΩΚΟΥ, Ἡ Κατοχή, 1903.
28. — — — Θέατρον, 1909.
-

α'. — Τὰ ἔντυπα.

1. — Samuel G. Howe, Greek Revolution, New-York, 1828. (KB', 4.)

σ. 329-336. — The Square was filled at the time appointed, and the people stood all eager expectation to know what was wanted of them; when one Gennadios, a school-master, and man of some learning, began to address them. He stated the course the revolution had taken; called to mind the enthusiasm and union of feeling which existed in its commencement; dwelt on the present depressed state of affairs, and the lowering prospects of their beloved Greece; and called upon them, by every thing dear, to come forth in the hour of common suffering and danger, and throw in their substance. Then, suiting the action to the word, he threw down his purse, saying, « there is my all, I give it to my country as freely as I would give it to my child, and I promise to serve, any one, in any occupation for a year, and pay the whole salary into the public chest. » The effect of his patriotic speech was astonishing — the crowd were moved to tears, and seemed more awakened to a sense of their duty, than they had been by the numerous and urgent appeals and proclamations of the Government. Many voices were raised offering their money, and it was found necessary to appoint a Commission from the people, to receive the gifts; a Secretary was named to record them; and every man's name called out with the sum annexed to it. Other speakers rose, and the feeling was kept up all day; there was a rush to see who should get in their offering first, and each one courted the shout of applause, which burst from the crowd when the sum given was supposed to be large, in proportion to the means of the donor. The public excitement forced the Chiefs and rich men to come forward, though unwillingly; and a scornful laugh was raised as their names were called out. But a different shout, a burst of enthusiastic applause followed the announcement of the message of Prince Demetrius Ipselanti; he had no money he said, but he sent the gold scabbard and trimmings of his sword,

begging that they might be kept in deposit, till he should get a thousand piastres to redeem them with.

Toward evening, Gennadios again came forward, and proposed that every able bodied man should arm, and march against the enemy; and that all the horses in the places should be taken for the public service — « and if any of the rich refuse », said he, « let us take them by force ». His words seemed to be law to the people; for instantly the Captains and soldiery began to run off in every direction, and soon returned leading in the horses of all the principal men, who were obliged to give them up. Zaimis the President had anticipated them; for his house being near the Square, the words of Gennadios had been heard, and three superb Arabian coursers were brought forward in the name of the President. The next day the excitement continued, and contributions poured in; the soldiers gave their ornaments, the women sent jewels, and even the children were anxious to have their names called out among the contributors.

The third day Gennadios collected the scholars from all the schools, and paraded them in the public square; he then addressed the people, appealed to their feelings as men, as fathers, if they could withhold their money when thousands and tens of thousands of children, such as those present, in every part of their country were about to fall into the hands of their enemies, for want of means to defend them. Then the children, who had been instructed to act their part, all cried out, « save — oh! save us from the Turks. » By such means did this modern Tyrtaeus contrive to raise, and keep up an excitement, which spread to many towns, and produced a very considerable sum for the supply of public wants. »

1 bis. — Μετάφρασις (ὡς καὶ ἐν Τοῖς Πατρίοις, 8ης Ἰανουαρ. 1911).

(Ὁ Χάου παραστήσας τὴν αὐτόχρημα μαύρην καὶ ἀπέλ-
πιδά κατάστασιν τῶν τότε πραγμάτων, λέγει ὅτι συνεκλήθη
ὁ λαὸς εἰς τὴν πλατείαν.) Τότε Γεννάδιός τις, διδάσκαλος

καὶ ἀνὴρ παιδείας, ἤρξατο ἀγορεύων. Περιέγραψε τὴν τροπὴν ἣν εἶχε λάβει ἢ ἐπανάστασις· ὑπενθύμισε τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ὁμόνοιαν ἣτις ἐβασίλευεν ἐν ἀρχῇ· ἐνδιέτριψεν ἐπὶ τῆς νῦν σκοτεινῆς τῶν πραγμάτων ὄψεως, καὶ τῶν ἀφανιζομένων ἐλπίδων τῆς προσφιλεστάτης των Ἑλλάδος· καὶ ἐξώρκισεν αὐτούς, ἐπὶ παντός ὅ,τι εἶχον ἀγαπητόν, νὰ προσέλθωσι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τῶν κοινῶν παθημάτων καὶ κινδύνων, καὶ νὰ προσενέγκωσι τὰς περιουσίας των. Ἄμ' ἔπος ἅμ' ἔργον· πρῶτος αὐτὸς ρίψας κατὰ γῆς τὸ θυλάκιόν του, εἶπε· « Ἴδου πᾶν ὅ,τι ἔχω· τὸ προσφέρω τῇ πατρίδι μου μεθ' ὄσης προθυμίας ἤθελον τὸ δώσει εἰς τέκνον μου, καὶ ὑπόσχομαι νὰ ὑπηρετήσω οἷονδήποτε καὶ εἰς οἷανδήποτε ὑπηρεσίαν ἐπὶ ἐν ἔτος, καταθέτων ὅλον τὸν μισθὸν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. » Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φιλοπάτριδος ταύτης δημηγορίας ὑπήρξε καταπληκτικόν. Ὁ λαὸς ἐκινήθη εἰς δάκρυα, καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος ἐφαίνετο ὅτι διηγέρθη ὀξύτερον ἢ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκκλήσεων καὶ ἐπειγουσῶν διακηρύξεων τῆς Διοικήσεως. Πολλοὶ ἀνεφώνησαν προσφέροντες χρήματα, ὥστε κατέστη ἐπιανάγκες νὰ ὀρισθῇ ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ λαοῦ, πρὸς παραλαβὴν τῶν προσφορῶν. Διωρίσθη γραμματεὺς ὅπως ἐγγάφῃ αὐτάς. καὶ μεγαλοφώνως ἠγγέλλετο ἐκάστου τὸ ὄνομα καὶ τὸ ποσόν. Ἄλλοι ῥήτορες ἠκολούθησαν, καὶ ἡ συγκίνησις διήρκεσε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Συνωθοῦντο πάντες, τίς πρῶτος νὰ προσφέρῃ, καὶ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ τύχωσι τῶν ἐπευφημιῶν δι' ὧν τὸ πλῆθος ἐχαιρέτιζε τὰς προσφορὰς ἐκεῖνας, αἵτινες ἐφαίνοντο μεγάλαι ἐν συγκρίσει τῶν μέσων τοῦ δωροῦντος. Ἡ ἔξαψις τοῦ κοινοῦ ἠνάγκασε τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς εὐπόρους νὰ προσέλθωσιν, εἰ καὶ ἄκοντες· καὶ διεγείρετο σκωπτικὸς γέλως, καθόσον ἠγγέλλοντο τὰ ὀνόματά των. Ἄλλὰ κραυγὴ πάντη διάφορος, ἔκρηξις ἐνθουσιώδους ἐπευφημίας, ἐπηκολούθησε τὴν ἀγγελίαν τοῦ μηνύματος τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντη, ὅστις ἔλεγεν ὅτι χρήματα μὲν δὲν εἶχε, ἀλλὰ προσέφερε τὸν χρυσοῦν κολεὸν καὶ τὰ κοσμήματα τοῦ ξίφους του, παρακαλῶν νὰ τηρηθῶσι ταῦτα ὡς κατάθεμα, ἕως οὗ δυνηθῇ νὰ πέμψῃ χίλια γρόσια ὡς λύτρα αὐτῶν. Περὶ τὸ ἑσπέρας ὁ Γεννάδιος πάλιν προήλθε προτείνοντας ὅπως πᾶς ἀκμαῖος ἀνὴρ ὀπλισθῇ καὶ στρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅπως πάντες οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ἵπποι ληφθῶσι διὰ δημοσίαν χρεῖαν· « Ἄν δέ τις τῶν εὐπόρων

ἀρνηθῆ (προσέθηκε), τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας. » Οἱ λόγοι τοῦ ἐφαίνοντο ὡς νόμος εἰς τὸν λαόν· διότι ἀμέσως οἱ καπιτανεοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἤρχισαν τρέχοντες δεξιὰ ἢ ἀριστερά, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν ὀδηγοῦντες τοὺς ἵππους πάντων τῶν προὔχοντων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ τοὺς παραδώσωσιν. Ὁ Πρόεδρος (τῆς Διοικήσεως) Ζαίμης, τοὺς προκατέλαβεν, ἐπειδὴ ἡ οἰκία τοῦ ἦτο παρὰ τὴν πλατεῖαν, καὶ ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Γενναδίου. Τρεῖς λοιπὸν θαυμάσιοι Ἀραβες κέλητες προσηνέχθησαν ἐξ ὀνόματος τοῦ Προέδρου. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξηκολούθησε τὴν ἐπαύριον, καὶ αἱ εἰσφοραὶ συνέρρεον· οἱ στρατιῶται προσέφερον τὰ ἀσημικά των, αἱ γυναῖκες τὰ κοσμήματά των, καὶ αὐτὰ τὰ παιδία ἐπόθουν ν' ἀκούσωσιν ἀγγελλόμενα τὰ ὀνόματα αὐτῶν μεταξὺ τῶν συνενεγκόντων. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ Γεννάδιος προσεκάλεσε τοὺς μαθητὰς πάντων τῶν σχολείων, καὶ παρέταξεν αὐτοὺς ἐν τῇ πλατεῖᾳ. Ἀποταθεὶς δὲ πρὸς τὸν λαόν, ἐποίησατο ἔκκλησιν εἰς τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ὡς πατέρων, καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς ἂν τοῖς ἦτο δυνατὸν νὰ κατακρατῶσι τὸ χρῆμα, καθ' ὃν χρόνον δεκάδες χιλιάδων παιδίων, ὡς τὰ παριστάμενα, θὰ ἔπιπτον ἀπανταχοῦ τῆς χώρας εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, δι' ἔλλειψιν μέσων πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν. Τότε τὰ παιδία, ἅτινα εἶχον παραγγεληθῆ τί νὰ πράξωσιν, ἀνέκραξαν ὁμοθυμαδόν· « Σώσατε, σώσατέ μας ἀπὸ τὸν Τουρκον! » Διὰ τοιούτων μέσων κατάρθωσεν ὁ νέος οὗτος Τυρταῖος νὰ διεγείρῃ καὶ συγκρατήσῃ μέγαν ἐνθουσιασμόν, ὅστις διαδοθεὶς εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις, ἐπόρισε σπουδαιότατον χρηματικὸν ποσὸν εἰς ἐπάρκειαν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν.

2. — Samuel Grindley Howe. Letters and Journals, edited by his daughter, Laura E. Richards. Boston, 1906. (KB', 79).

σ. 182. — You will see by my letter to Professor Everett that public affairs are at a most interesting crisis. The Greeks now begin to rouse from the stupor into which they seemed to have fallen since the loss of Missolonghi. Yesterday, in accordance with a notice stuck up previously, calling all Greeks to meet in the public square to

consider the state of the country, a large part of the inhabitants assembled, when there came forth a man to address them. He was of high character and education, and universally marked for his patriotism. He painted in glowing colours the dangerous state of the country; called on the people in the name of all that was dear to them, to lay aside their party feeling and disputes, to unite one and all against the enemy, to contribute every cent they could spare to feed the starving soldiery. "And that you may know, my dear countrymen," said he, "that I am not a man of mere words — behold my purse! It is all — all I have in the world, but I give it to my country, and swear to devote to her as freely my services and my blood."

The effect of his simple and pathetic speech was astonishing. The crowd was in tears. Then, as if moved by one common impulse, each rushed forward to contribute his uttermost. A committee was chosen, and each one, even the poor soldiers, who had no money, gave in something, a gold or silver ornament, &c. Others gave their horses, their jewels. Prince Ypsilanti sent in the golden scabbard and mounting of his sword, of immense value. Poor fellow, he has done his uttermost, and he has become destitute. Had Greece many such sterling patriots (as Gennadius) she would not now be so low. I hope this newly awakened enthusiasm may spread over the country, and be productive of some good. It was in this way that they (the Greeks) hewed down so many armies in the commencement.

2 bis. — Μετάφρασις.

Θὰ ἴδῃς ἐκ τῆς πρὸς τὸν καθηγητὴν Ἐβερει ἐπιστολῆς μου ὅτι τὰ δημόσια πράγματα (ἔδω) διατελοῦν ἐν κρίσει λίαν ἐνδιαφερούση. Οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν τώρα ν' ἀνακύπτουν ἐκ τῆς καταπλήξεως εἰς ἣν ἐφαίνοντο βυθισθέντες ἀφ' ἧς ἀπώλεσαν τὸ Μεσολόγγι. Χθές, κατὰ τοιχοκολληθεῖσαν ἀγγελίαν, προσκαλοῦσαν ὄλους τοὺς Ἕλληνας νὰ συνευρεθῶσιν εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν ἵνα σκεφθῶσι περὶ

τῆς καταστάσεως τῆς χώρας, μέγα μέρος τῶν κατοίκων συνήλθε, καὶ τότε προήλθεν ἀνὴρ τις ὅπως τοῖς ὁμιλήσῃ. Οὗτος ἦτο ἄνθρωπος ὑπερόχου χαρακτηρὸς καὶ παιδείας καὶ ὑπὸ πάντων διακρινόμενος διὰ τὴν φιλοπατρίαν του. Παρέστησε διὰ φλογερῶν χρωμάτων τὴν ἐπικίνδυνον κατάστασιν τῆς χώρας· ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς πάντας, ἐν ὀνόματι παντὸς ὅ,τι ἠγάπων, ν' ἀποθέσωσι τὰς κομματικὰς τῶν διαφορὰς καὶ τὰς ἔριδας, νὰ συνενωθῶσι πάντες κατὰ τοῦ ἔχθρου, καὶ στεροῦντες ἑαυτοὺς, νὰ συνεισφέρωσι πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο ἵνα θρέψωσι τοὺς λιμώττοντας στρατιώτας.

« Καὶ ἵνα μάθετε, φίλτατοι συμπολίται, (εἶπεν) ὅτι δὲν εἶμαι ἄνθρωπος λόγων κενῶν, ἰδοὺ τὸ βαλάντιόν μου· εἶναι ὅ,τι ἔχω — πᾶν ὅ,τι ἔχω εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· ἀλλὰ τὸ δίδω εἰς τὴν πατρίδα μου, καὶ ὁμνύω ν' ἀφιερῶσω ὑπὲρ αὐτῆς ἔλευθέρως τὰς ὑπηρεσίας μου καὶ τὸ αἷμα μου. » Ἡ ἐκ τοῦ ἀπλοῦ τούτου καὶ συγκινητικοῦ λόγου ἐντύπωσις ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Τὸ πλῆθος ἐκινήθη εἰς δάκρυα, καὶ ἀμέσως, ὡς φερόμενοι ὑπὸ μιᾶς κοινῆς ὀρμῆς, ἕκαστος ἔδραμε νὰ συνεισφέρῃ ὅ,τι πλεόν ἠδύνατο. Ἐπιτροπὴ ἐξελέγη, καὶ πᾶς ἕκαστος, καὶ αὐτοὶ οἱ πτωχοὶ στρατιῶται, οἵτινες χρῆμα δὲν εἶχον, συνεισέφερον μικρόν τι χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν κόσμημα κτλ. Ἄλλοι ἔδιδον τοὺς ἵππους ἢ τὰ κειμήλιά των. Ὁ πρίγκηψ Ὑψηλάντης ἔστειλε τὸν χρυσοῦν κολεόν καὶ τὰ κοσμήματα τοῦ ξίφους του, μεγίστης ἀξίας. Ὁ δυστυχῆς, εἶχε κάμει ὅ,τι πλεόν ἠδύνατο, καὶ τώρα ἐπένετο. Ἄν ἡ Ἑλλάς εἶχε πολλοὺς τόσῳ γνησίους φιλοπατρίδας (ὡς τὸν Γεννάδιον) δὲν θὰ εὕρισκετο τώρα εἰς τοιαύτην κατάστασιν. Εὐχομαι οὗτος ὁ νεωστὶ ἀφυπνισθεὶς ἐνθουσιασμός νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλης τῆς χώρας καὶ νὰ παρέξῃ ὠφέλειάν τινα. Οὕτω πράττοντες εἰς τὴν ἀρχὴν (τῆς Ἐπαναστάσεως) οἱ Ἕλληνες κατέκοψαν τοσαύτας (Τουρκικὰς) στρατιάς. »

(Ἐφιστῶμεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν, καὶ εἰς τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Χάου ἀναγραφέντα, καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἣτις ἀπηυθύνετο πρὸς τινα τῶν ἐν Ἀμερικῇ φίλων του, καὶ χρονολογεῖται ἐκ Ναυπλίου τῇ 8ῃ Ἰουλίου 1826, δηλαδὴ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν διεδραματίσθησαν ὅσα ἐκτίθησιν, αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος γενόμενος τῶν πραγμάτων,

κατὰ τὴν τετραετῆ διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως διαμονὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἀντιπρόσωπος κατὰ τὰ τελευταία ἔτη τοῦ ἐν Βοστώνῃ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου. Ἦν δὲ ὁ ἀείμνηστος Χάου ἀνὴρ σπανίας ἀρετῆς, εὐθύτητος καὶ ἀμεροληψίας, οὐτινος ἢ πρὸς ἡμᾶς συμπάθεια δὲν ἐπεσκοτιζε τὴν ἀδέκαστον αὐτοῦ κρίσιν περὶ τῶν τότε μεμπτῶν πράξεων καὶ σφαλμάτων. Ὅθεν ὅσα λέγει, καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, εἶναι ἀπολύτως ἀξιόπιστα, ἐκτεθημένα μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης τοὺς ἀρίστους τῶν Ἀγγλοσαξόνων ἀκριβείας καὶ σωφροσύνης. Ἡ ἀνωτέρω λοιπὸν ἐπιστολὴ εἶναι ἡ προτάτη καὶ γνησιωτάτη ἀφήγησις τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἱστορικοῦ ἄθλου, τόσῳ μᾶλλον ἀσφαλῆς καὶ βásiμος οὔσα, ὅσῳ ὁ Χάου δι' οὐδεμιᾶς φιλίας, οὐδὲ κἂν γνωριμίας, συνεδέετο μετὰ τοῦ Γενναδίου.)

3. — Alex. Soutso. Histoire de la Révolution Grecque. Paris, 1830. (KB', 5.)

σ. 419-24. — Le vertueux Georges Gennadius convoque les habitants de la capitale sur la place publique, et leur dépeint vivement les besoins et les périls de la Grèce continentale ; il complète l'effet de sa harangue, en présentant le premier deux cents francs constituant toute sa fortune. « Je ne suis qu'un professeur indigent, s'écrie-t-il ; c'est là tout ce que je possède : mais je vois parmi vous, Hellènes, des hommes opulents ; s'ils tiennent plus à l'or qu'à l'indépendance de leur patrie, j'offre de leur vendre ma profession, ma personne, pour trois années, et je dépose à l'instant à l'autel de la patrie le prix qu'on donnera de moi. » Émus par ces paroles, les citoyens accourent généreusement à cet appel, et accumulent à l'envi leurs offrandes au pied de la tribune ; les capitaines, les officiers et les soldats se dépouillent de leurs armes recouvertes d'argent ; d'autres orateurs, sortis du sein de la ligue patriotique, succèdent à Gennadius ; et vers le soir le mouvement devient si universel, si vif, qu'on voit un enfant, qui vivait de la charité des passants, ôter de sa ceinture deux écus, fruit de ses quêtes d'une année, et les offrir avec empressement. Le lendemain, le bruit se

répand faussement qu'Ibrahim s'avance vers Nauplie à marches forcées. Un des membres de la ligue, prenant la parole, exhorte les soldats à s'enrôler sous les drapeaux de Karaïskakis, et les riches à former à leurs dépens un corps de cavalerie. Gennadius se présente de nouveau au peuple. « Nous devons armer des bataillons, s'écrie-t-il ; nous avons besoin de cavaliers pour arrêter l'ennemi dans les plaines d'Argos ; mais où trouverons-nous des chevaux ? — Dans les écuries des primats, lui répondent plusieurs voix. — S'ils nous les refusent, que ferons-nous ? — On les prendra de force. — Allez : mais gardez-vous bien de tremper vos mains dans le sang de vos concitoyens. » Bientôt cinquante coursiers arabes paraissent sur la place publique ; Mavrocardatos, le premier, y envoie le sien. Tous les esprits sont électrisés ; une foule de volontaires se présentent de toutes parts ; les Céphaloniens et les Zantiotes, qui se trouvaient à Nauplie, se forment en deux corps, et placent à leur tête Denis Eumorphopoulos et Pétas ; Pérévos organise une phalange macédonienne. L'enthousiasme gagne jusqu'aux enfants de la molle Ionie ; ils se rassemblent sous le grand platane de Nauplie et font bénir leur bannière par un prélat...

Μετάφρασις ἑλληνιστί, ἀνωτέρω ἐν σ. 87.

4. — DUVRAY [ψευδώνυμον Μαρίνου Π. Βρετοῦ]. Les Grecs Modernes, ἐν *La Semaine Universelle*, Bruxelles, 16 nov. 1862, καὶ ἐν βιβλιαρίῳ εἰς 8ον ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον. (KB, 34.)

De tous les professeurs, Gennadius, mort il y a douze ans, s'est rendu le plus populaire. La révolution grecque trouva Gennadius professant à Bucarest ; il abandonne aussitôt sa chaire et accourt en Grèce où, tour à tour, et souvent tout à la fois, soldat, maître et orateur, il inscrit son nom sur cette longue liste des libérateurs de la patrie. En 1843, il était directeur du Gymnase d'Athènes ; du haut de sa chaire il revoyait le champ de bataille, et souvent les larmes aux yeux, ses cheveux blancs en désordre, les lèvres frémissantes, il jetait loin de lui Démosthène ou Plutarque, pour nous raconter ces scènes

où l'on marchait à la mort comme à une fête... « Vous avez dégénéré, moutards ! s'écriait-il, avec un mouvement d'indignation impossible à rendre, vous avez dégénéré... vous fuyez la conscription* comme la lèpre... là où vos pères avaient un cœur... chez vous il n'y a qu'un panier d'ordures... malheureux, ne savez vous pas qu'on ne meurt que sur le champ de bataille... Sur un lit, on crève comme un chien »... Puis du coin de l'œil il examinait nos visages aux traits bouleversés, les uns pâles, les autres enflammés... et il souriait de satisfaction.

Souvent il s'élevait contre le luxe, qui chaque jour envahit notre société naissante. « Vos pères ont délivré la patrie sans gants, sans robes de soie, sans souliers vernis ! Et à vous, vous faut-il ces engins pour ne pas perdre cette liberté?... » Il y avait du Démosthène et du Juvénal dans ces reproches. La perte de Gennadius a été une véritable calamité pour la patrie hellénique. C'était bien l'homme qu'il fallait à cette génération qui accourt à Athènes de tous les coins de l'Orient grec. Une de ces leçons où Gennadius s'élevait à la hauteur du plus grand orateur de l'antiquité, à l'exaltation du plus passionné missionnaire politique, jetait dans ces jeunes âmes le germe de cet amour passionné de la patrie que rien ne pourra effacer plus tard, pas même l'infâme décret de proscription qui tire une ligne de démarcation entre les Grecs libres et les Grecs esclaves.

Καὶ ἑλληνιστὶ σχεδὸν ἐπὶ λέξει τὰ αὐτὰ ἐν Μ. Βρετοῦ Ἐθνικῆ Ἡμερολογίῳ (ΚΒ', 32) καὶ ἀνωτέρω, σ. 125.

5. — Ἀναστάσιος ΓΟΥΔΑΣ. Βίοι Παράλληλοι. Ἀθηνησι, 1870. (ΚΒ, 38.)

σ. 309-338. — Γεώργιος Γεννάδιος. (Τὸ βιογράφημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνοδεύει καὶ προσωπογραφία ξυλογραφημένη, εἶναι ἐν τῆς ἑπτατόμου ταύτης σειρᾶς, ἧς ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Γενναδίου. Παραθέτομεν τὰ σπουδαιότερα χωρία, ὡς ἑξῆς.)

* La loi exempte de la conscription les élèves du gymnase.

Ὁ περὶ οὗ πρόκειται ἔνταυθα Γεννάδιος δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἠθικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος πολλῶν ἐκ τῶν σήμερον διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ... Διδάσκαλος τῆς (ἐν Ὀδησσῷ) σχολῆς προσεκλήθη διὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ φήμην του. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τρία μόνα ἔτη ἐδίδαξεν, ἀλλ' ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ διαστήματι συνέδεσε τοιαύτας σχέσεις μετὰ τῶν ἐκεῖ ἀποκατεστημένων Ἑλλήνων, ὥστε πάντες σχεδὸν οὗτοι ἔκτοτε, καὶ καθ' ἅπαν τὸ μακρὸν τοῦ Γενναδίου διδασκαλικὸν στάδιον, τοῦτον μετεχειρίζοντο ὡς σύμβουλον καὶ συμπράκτορα, προκειμένου περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων... Τῷ 1820 ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Σουτσοσ θέλων ν' ἀναδιοργανώσῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολήν, προσεκάλεσεν ἐν αὐτῇ τὸν Γεννάδιον... Καὶ δὲν ὀρίζει μὲν ἀκριβῶς ἡ ἱστορία τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν κατηχήθη (τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας) ὁ Γεννάδιος, ἀλλ' οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἐνωρὶς ἀνεκάλυψε καὶ οὗτος τὰ σχέδια τῶν Ἑταιριστῶν· διότι πολλοὶ ἐκ τῶν ζώντων διηγοῦνται ὅτι ὁ Γεννάδιος μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ταύτην εἰς Βουκουρέστιον ἐφ' ἐκάστης παραδόσεως ὀλίγον μόνον ἐφρόντιζε νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητὰς του τὴν κατὰ γράμμα φιλολογικὴν ἔννοιαν τοῦ συγγραφέως ὃν ἐξήγει· σύμπαντα δὲ τὸν χρόνον αὐτοῦ κατέτριβεν εἰς τὸ νὰ ἐξάψῃ τὸ αἴσθημα τοῦ ἀκροατηρίου ὑπὲρ πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας· πολλάκις μάλιστα μνημονεύων τῶν δύο τούτων ὀνομάτων συνεκινεῖτο μέχρι δακρύων... Ἐκραγείσης ἐν Δακίᾳ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Γεννάδιος ἄφησε κατὰ μέρος τὴν ἀπὸ τῆς ἔδρας διδασκαλίαν, καὶ ἔσπευσε νὰ ἀποδείξῃ ἐμπράκτως ὅτι δὲν ἦτο ἐκ τῆς τάξεως ἐκείνων οἷτινες διδάσκουσι μόνον, ἀλλ' ὀκνοῦσι νὰ πράξωσιν ὅ,τι κηρύττουσιν, ὥσπερ οἱ εἰπόντες τὸ γνωστὸν καὶ παροιμιῶδες ἐκεῖνο, « ἢ ὅλοι ν' ἀποθάνητε ἀγωνιζόμενοι, ἢ ὅλοι νὰ σωθῶμεν. » Ὁ Γεννάδιος σὺν τῷ λόγῳ καὶ ταῖς προτροπαῖς παρέιχεν, ὡς διδακτικωτέραν διδασκαλίαν, καὶ τὸ ἑαυτοῦ παράδειγμα, πανταχοῦ τρέχων ν' ἀγωνισθῆ, νὰ διακινδυνεύσῃ, νὰ θυσιασθῆ, ἂν ἡ χρεῖα τὸ ἀπήτει... Παρηκολούθησε τὸν Φαβιέρων εἰς τὴν ἀτυχὴν κατὰ τῆς Καρύστου ἐκστρατείαν. Τότε ὁ Γεννάδιος μικροῦ ἐδέησε νὰ αἰχμαλωτισθῆ. Ὅπου κίνδυνος μέγας, ὁ Γεννάδιος ἔσπευδε, ὄχι μόνον νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς κινδυνεύοντας, ἀλλὰ καὶ ν' ἀγωνίζεται καὶ νὰ συνκινδυνεύῃ... Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὁ Γεννάδιος δὲν

ἔσταύρωσε τὰς χεῖρας, ὡσπερ οἱ ἀπελπισμένοι, ἀλλὰ πανταχοῦ ἔθετεν εἰς ἐνέργειαν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ φρένας, καὶ πάσας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις εἰς τὴν τῆς πατρίδος ἀπολύτρωσιν... (Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐν Ναυπλίῳ) οἱ πάντες τότε ἐπείνουν, καὶ ὀλίγιστοι ὑπῆρχον οἱ δυνάμενοι νὰ προλάβωσι τὴν ἐκ τῆς πείνης καὶ τὴν ἐκ τῶν παντοειδῶν στερήσεων παντελεῖ καταστροφὴν τοῦ ἀγῶνος· ἔτι ὀλιγώτεροι ἦσαν οἱ προθυμοποιούμενοι νὰ συνεισφέρωσι τὰ λείψανα τῆς μικρᾶς ἱκμάδος των πρὸς διατήρησιν τοιοῦτου ἀπελπιστικοῦ ἀγῶνος· οὐδεὶς δ' ἐτόλμα νὰ λαλήσῃ, οὐδεὶς νὰ προτείνῃ τι πρὸς σωτηρίαν τῶν ὄλων.

Ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ καταστάσει ὁ Γεννάδιος σπεύσας... (ἔπονται σχεδὸν ἐπὶ λέξει τὰ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ῥαγκαβῆ ἱστορούμενα). Μόλις ἐγκατασταθεὶς ὡς Διδάσκαλος τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου ἐπελήφθη, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος, τὸν σχηματισμὸν Δημοσίας Βιβλιοθήκης, ἐκ τῶν ἔν τε ταῖς χερσὶ τῶν στρατιωτῶν χρησιμευόντων εἰσέτι πρὸς κατασκευὴν φυσεκίων ἐντύπων συγγραμμάτων, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων εἰσέτι ἔν τισι τῶν Μονῶν καὶ ἐν ταῖς κρύπταις. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Γεννάδιος καὶ ἄνευ ἐπισημοῦ διορισμοῦ ἐκ μέρους τῆς τότε Κυβερνήσεως... Τὸ πρῶτον θεμέλιον, οὕτως εἶπεῖν, λίθον πρὸς καταρτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης ἔθεσεν ὁ Γεννάδιος... (Ἀφηγείται ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς, ὡς περὶ τρίτου τινός, πῶς μαθητεύων ὑπὸ τὸν Γεννάδιον προετρέπετο ὑπ' αὐτοῦ νὰ σπουδάσῃ θεολογίαν ἢ φιλολογίαν, ἐνῶ αὐτὸς ἐπροτίμησε τὴν ἱατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, οὗ καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος τελειόφοιτος. Ἐπιθυμῶν δὲ ν' ἀποσταλῆ ὡς ὑπότροφος εἰς τὴν Ἑσπερίαν, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, « πενόμενος εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον », προσήλθε πάλιν τῷ Γενναδίῳ ὅστις) ἀμέσως μὲν ἔγραψε κατάλληλον εἰς τὸν Ζωσιμᾶν ἐπιστολήν, προσκαλέσας δὲ οἴκοι τὸν μαθητὴν· « Σὲ ἀδίκησα, τῷ εἶπεν, ἀλλ' ἐλπίζω νὰ ἐπιζήσω καὶ θεραπεύσω τὸ ἄδικον. Ἴδου σήμερον πέμπω τὴν ἐπιστολήν ταύτην, καὶ δι' αὐτῆς ἐλπίζω ὁ Ζωσιμᾶς νὰ σοὶ παρέξῃ τὰ πρὸς τελειοποίησίν σου, ἵνα μὴ ἦσαι ἱατρὸς κομπογιαννίτης»... Ὁ Γεννάδιος κατέστη ἠθικὸς πατὴρ καὶ ἀποτελεσματικὸς εὐεργέτης καὶ πολλῶν ἐκ τῶν διαπρεπόντων σήμερον ἐπὶ παιδείᾳ ἀνδρῶν, καὶ οὐκ ὀλίγων ἐκ τῶν κατεχόντων τὰς ὑψίστας καθηγητικὰς, ἢ κυβερνητικὰς, ἢ οἰκο-

νομικὰς θέσεις. Ἄλλως τε, ὅπου ἀνάγκη τῆς πατρίδος, ἐκεῖ ὁ Γεννάδιος οἴκοθεν ἔσπευδε νὰ συναγωνισθῆ ἔκ τῶν πρώτων. Τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, ἡ Ἑταιρεία τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, καὶ ὅσα ἄλλα ἐγένοντο ἐπὶ Γενναδίου καθιδρύματα, σεμνύνονται καταλέγοντα ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἰδρυτῶν αὐτῶν τὸν Γεννάδιον. Καὶ δὲν ἦσαν ταῦτα μόνα τὰ ἔργα εἰς ἃ κατηναλίσκετο, τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος συμφέρον προτάσεων καὶ ἐξυηρητῶν πάντοτε προθύμως. Προὔκειτο περὶ σκέψεώς τινος μυστικῆς ἢ φανερᾶς πρὸς ἀνακούφισιν ἢ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἀδελφῶν; πρῶτος ὁ Γεννάδιος παρίστατο πρόθυμος νὰ κινήσῃ καὶ χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ φρένας, καὶ πάσας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Λόγος ἐγίνετο περὶ ἀναδιοργανώσεώς τινος τῶν μὴ καλῶς παρ' ἡμῖν κειμένων, ἢ περὶ καθιδρύσεως νέου τινὸς εὐεργετικοῦ ἢ ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος; πρῶτος ὁ Γεννάδιος νὰ παρέξῃ, οὐ μόνον πᾶσαν τὴν μεγίστην βεβαίως ἀξίαν ἔχουσιν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σωματικὴν, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἐκ τοῦ ἀείποτε κούφου βαλαντίου τοῦ ἀναγκαίαν πρὸς παραδειγματισμόν. Καὶ ἡ Ζωοδόχος πηγὴ, καὶ τὸ Ὁρφανοτροφεῖον τῶν ἄρρένων, ἂν μὴ ἀπατώμεθα καὶ τὸ τῶν θηλέων, δὲν ἔσπευδῆσαν φρονούμεν τῆς συνδρομῆς τοῦ Γενναδίου... Τί δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς Ῥιζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς; Μόλις γνωρίσας ὁ Γεννάδιος τὴν περὶ συστάσεως καὶ προικοδοτήσεως αὐτῆς ἀγαθὴν προαίρεσιν τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ῥιζάρη, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσε νὰ συνηγορῆ περιπαθέστατα περὶ τούτου παρὰ τῷ καθιδρυτῇ, καὶ ἄλλοτε νὰ παρακαλῆ καὶ νὰ ἐξορκίζῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπουργοὺς νὰ περιποιῶνται, κατὰ τὰ ἐνόητα, τὸν γέροντα Ῥιζάρην, ἵνα μὴ παραπικρανθῆ τι καὶ μετατρέψῃ τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ πρόθεσιν. Ἡ δὲ διαθήκη τοῦ Ῥιζάρη, ναὶ μὲν κατὰ τὸ νομικὸν αὐτῆς μέρος εἶναι ἀπόρροια συμβουλῶν νομομαθῶν ἀνδρῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν τοῦ Ῥιζάρη καὶ τοῦ Γενναδίου αἰσθημάτων ἐμπνευσμένων, ἀλλ' οὐχ ἦττον εἰς τὸ διδακτικὸν αὐτῆς μέρος συνετέλεσε βεβαίως καὶ ὁ Γεννάδιος...

6. — ΜΕΝΤΩΡ, Περιοδικὸν μηνιαῖον. Ἐν Σμύρνη, τομ. Ε΄, Μάιος, 1874. (ΚΒ, 43.)

σ. 267-271. — Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος. Ἡ ἐπάρατος καὶ ὀλεθρία νόσος χολέρα, ἡ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1854 τοσοῦτον ἀνηλεῶς μαστίξασα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς κἀγαθοῖς εἶχεν ἐφαρπάσει καὶ ἓνα τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ μεγάλου διανοητικοῦ Ἀγῶνος, τοῦ προπαρασκευάσαντος τὴν πολιτικὴν ἀναβίωσιν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐξακολουθοῦντος νὰ χειραγωγῇ αὐτὴν πρὸς τὴν ὀλοσχερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος σύμπαν ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ Γενναδίου, διότι καὶ σύμπασα ἡ νέα γενεὰ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Μαθηταὶ καὶ ὑμεῖς χρηματίσαντες τοῦ ἀοιδίου τούτου διδασκάλου, ὅτε κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἐγυμνασιάρχει τοῦ Ἀ' Βασιλικοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου, πρὸ πολλοῦ ὀφείλομεν λόγῳ εὐγνωμοσύνης νὰ κοσμίσωμεν τὰς στήλας τοῦ Μέντορος διὰ τε τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνας καὶ τῆς βιογραφίας του. Μὴ ποιήσαντες τοῦτο μέχρι τοῦδε, δι' αἷτια ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεως ἡμῶν, ἤδη ἀσμένως ἐκπληροῦμεν τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον ἀποσπῶντες τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ὑπὸ τοῦ μελισταγοῦς Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ ἐκφωνηθέντος εἰς τὸ μνημόσυνον Γ. Γενναδίου, τῆ 19ῃ Μαρτίου 1855.

(Ἐπεταὶ ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ λόγος μετ' εἰκόνας ξυλογραφημένης.)

7. — Ἀλέξανδρος Κ. ΠΕΚΙΟΣ, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Κωνσταντινουπόλει, 1880. (ΚΒ, 49.)

σ. 144-145. — Ὁ δὲ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἡπείρου, παιδευθεὶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Λειψίᾳ, ἐδίδαξε φιλολογίαν καὶ θεολογίαν εἰς Βουκουρέστιον μετὰ τοῦ Ν. Δούκα, εἰς Ὀδησὸν καὶ εἰς Αἴγιναν, βραδύτερον δὲ εἰς Ἀθήνας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ Ῥιζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ, ἧς ἡ ἴδρυσις καὶ προαγωγή κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται τούτῳ. Ὁ Γεννάδιος ἀναμφιλέκτως ἐστὶν εἰς τῶν μεγίστων διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, καθότι, εἴπερ τις ἄλλος, γονίμως ἐπὶ πεντηκονταετίαν εἰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος σχολὰς διδάξας, παρεσκεύασε τῇ πατρίδι τοὺς σοφωτέρους καὶ

διαπρεπεστέρους τῶν νῦν ἀκμαζόντων ἀνδρῶν. Ἄλλὰ τὸ ἀθάνατον τοῦ ἀνδρὸς μεγαλεῖον δὲν ἔγκειται ἐνταῦθα. Ἐν τῷ ἔθνικῷ ἐκείνῳ τοῦ 1821 ἀγῶνι, καθ' ὃν ἐκ τῆς νάρκης ἐξελθόντες ἀπητῶμεν τὴν ἀνάκτησιν ἀπαραγράπτων δικαίων, ὁ Γεννάδιος, ψυχὴ εὐγενῆς, καρδία ἐνθουσιώδης, ὄλος φιλοπατρία, ἐγκαταλιπὼν τὴν διδασκαλικὴν ἔδραν, κατήλθεν εἰς τὴν κονίστραν ταχύς, ὅπλα ἔχων ἀπλᾶ τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ὄντως τὰ ἰσχυρότερα πάντων, τὰ ὅπλα τοῦ λόγου, ὄντος φωνῆ τῆς καρδίας. Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ παραστήσωμεν πολεμοῦντα τὸν Γεννάδιον ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης· τοῦτο ἐκ μέρους ἡμῶν θὰ ἦτο βεβήλωσις. Ἄλλ' ἀπλῶς παρέχομεν δύο τεκμήρια τῆς ἀπείρου φιλοπατρίας τοῦ ἀνδρὸς, καταδεικνύοντες διὰ τούτων τοὺς λόγους δι' οὓς τὸ ἔθνος ἀνέγραψεν αὐτὸν ὑπέρτατον αὐτοῦ εὐεργέτην. Τοῦ ἡρωικοῦ Μεσολογγίου πεσόντος τῷ 1826, ὀλεθρία ἀπόγνωσις κατέλαβεν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γεννάδιος, ἀκούσας τὸ ἀπαίσιον τοῦτο, τὸ πρῶτον ἐδάκρυσεν, ἀλλὰ προαισθανθεὶς τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τῆς γενικῆς ἀποθαρρύνσεως ταύτης, ἀμέσως προσκαλεῖ εἰς δημοσίαν τοῦ Ναυπλίου πλατεῖαν τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα τῆς πεσοῦσης πόλεως λείψανα, καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ γηραιοῦ κορμοῦ πλατάνου, ἄρχεται ὧδε... (ἔπονται τὰ τῆς ἐν Ναυπλίῳ δημηγορίας). Ἡ γλυκεῖα καὶ συμπαθὴς τοῦ Γενναδίου φωνὴ ἐπὶ τοσοῦτον συνεκίνησε καὶ ἠλέκτρισε πάντας, ὥστε πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῶν προθύμως συνεισέφερον οὔτοι ὑπὲρ τῶν γυμνῶν καὶ λιμωττόντων τοῦ Μεσολογγίου φυγάδων. Οὕτως ἐγνώριζεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐν καιρῷ ἔθνικῆς ἀνάγκης νὰ ἐκμεταλλεῖται ὑπὲρ τῆς πατρίδος τὰ πλούτη ἀπάντων. Τὴν δ' ἐπαύριον, μετὰ τὴν λειτουργίαν, μὴ βλέπων ὁ Γεννάδιος παρισταμένης γυναίκας, καὶ νοήσας ὅτι ἐκ τοῦ φόβου ἀπουσιάζουσι, πλήρης θυμοῦ καὶ διὰ βροντώδους φωνῆς ἀνεβόησε ταῦτα, ἀποτεινόμενος πρὸς τὰ ἐκεῖ συνηθροισμένα παιδία : « Δυστυχῆ παιδία, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας... (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ῥαγκαβῆ). Ἄλλ' ὁ ἀθάνατος οὗτος ἀνὴρ, μὴ ἀρκούμενος εἰς ὅσα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ζῶν ἐποίησεν, ἠθέλησε καὶ μετὰ θάνατον νὰ ὠφελῆ αὐτό, καταλιπὼν τὰ ἐξῆς σπουδαιότατα συγγράμματα.

(Ἐπεταὶ συνοπτικὴ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Γενναδίου.)

8. — Lewis SERGEANT. Greece. London, 1880 (KB', 50).

σ. 96. — The outbreak of 1821 had long been foreseen and even prepared for. It extended in some degree to the whole Turkish Empire, and was fostered, especially in Moldavia and Wallachia, by Russian intreaques, and by the fervent exhortations of patriots like Georgios Gennadius at Bucharest — a direct descendant of the Patriarch. — σ. 176. — Among the leading authors of the past and present generation has been George Gennadius, to whom the Greeks owe the organization of their educational system after the War of Independence, and the establishment of the Public Library at Athens.

9. — Sir R.-C. JEBB. Modern Greece. Edinburgh, 1889 (KB', 51.)

σ. 122-123. — The chief organiser of this system (of public instruction adopted in Modern Greece) was George Gennadius, the father of the present Minister of Greece in England, and a descendant of Gennadius Scholarius, the first Patriarch of Constantinople after the Turkish Conquest. George Gennadius was studying in Germany when the Greek Revolution broke out. He served in the war; he was a prominent speaker in the assemblies; and on the settlement of the state, he devoted his life to public education. Many of the Bishops and scholars of Greece have been his pupils; and the memory of his unselfish energy is still held in deserved honour.

10. — G. CHASSIOTIS. L'instruction publique chez les Grecs. Paris, 1881. (KB', 52.)

Μνημονεύει ἐκάστοτε τοῦ ἀειμνήστου Γενναδίου· ἐν δὲ σ. 105 τὰ ἐξῆς :

Un des élèves de Gennadius, pour donner une idée du dévouement et du patriotisme des maîtres d'alors, rapporte ce qui suit : « Je me souviens qu'un jour, Gennadius expliquait, dans une des écoles publiques de Bucharest, en présence d'une foule nombreuse d'auditeurs et d'élèves, parmi lesquels se trouvaient les enfants du Prince, un des

discours panégyriques d'Isocrate sur l'ancienne Athènes, sur la célébrité et l'état de cette cité; soudain il fut transporté de tels sentiments patriotiques, en retraçant les glorieux traits de la ville de Minerve et l'état présent de la Grèce, qu'il donna ordre de fermer les portes de la salle; au milieu d'un silence religieux, il exposa sous de tristes couleurs l'état de la Grèce de son époque, les motifs des railleries dont elle était l'objet de la part de toutes les nations, elle qui, autrefois, la maîtresse et la reine de tous les peuples, était devenue sujette d'une race tyrannique et barbare; il peignit ensuite les souffrances du peuple grec, sa misère, les cruautés dont il était victime, et il fut tellement ému lui-même, tellement touché, que des torrents de pleurs coulèrent de ses yeux; l'auditoire, enthousiasmé, ne cessa pas d'applaudir pendant cet intervalle. »

II. — Jules BLANCARD. Georges Gennadius; esquisse biographique. *La Bibliographie*, Paris 1882. (KB', 56.)

Ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη γνωστός καὶ προσφιλὴς τοῖς Ἑλλησικαταστάς συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνηματίου τούτου ἐχρημάτισεν εἰς τῶν πρώτων τροφίμων, καὶ μετέπειτα γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Προσωπικῶς δὲ γνωρίσας τὸν Γεννάδιον ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζεν αὐτόν, ὃν καὶ πιστῶς εἰκονίζει ἐν τοῖς ἑξῆς :

Nous entreprenons la biographie d'un savant grec. Un des fondateurs de l'enseignement en Orient, modeste, désintéressé, se dépouillant de tout pour venir en aide à ses élèves pauvres, *devenu le SAUVEUR de son pays* dans une des plus terribles crises qu'il ait traversées, par cette éloquence qu'on puise uniquement dans son patriotisme et l'ascendant d'un caractère irréprochable, et qui, pour prix de tant de mérites et de vertus, est mort dans un état voisin de la misère, laissant une nombreuse famille dans le besoin; dans un temps de défaillance comme le nôtre, vous me saurez peut-être gré de vous avoir présenté un tel modèle.

C'est de Georges Gennadius que je veux parler, et que nous avons beaucoup connu; sa maison est la première habitation qu'ait occupée l'École Française à Athènes...

Ses enfants, surtout Anastase et Jean, qui étaient alors d'un âge où les enfants sont si intéressants, venaient souvent à l'École. A présent, ils doivent être tous deux en Angleterre, où Jean, le cadet, était dernièrement Chargé d'Affaires de Grèce près le Gouvernement Britannique, et où Anastase, l'aîné, professeur à l'Université d'Athènes, et dont M. Mézières, de l'Académie Française, a fait, dans la *Revue des Deux Mondes*, un nouveau Pierre l'Ermite, prêchant à la jeunesse grecque la Croisade contre les Tudesques en faveur des Français pendant la guerre de 1870, mène sans doute la vie d'homme de lettres. Panagiotis, le troisième et le plus jeune des frères, était membre de je ne sais quelle commission hellénique à l'Exposition française de 1878...

En quelque lieu que la fortune guidât ses pas, le cœur de Gennadius était toujours tourné vers le pays où il avait vu le jour pour la première fois, et il ne négligeait rien avec Néophyte Doucas pour faire fonder un collège en Épire. Mais d'autres soins détournèrent les bons patriotes épirotes de leurs desseins. La vision enchantée que lui montrait, dans le rêve qu'il avait caressé toute sa vie, le prisme de son imagination enflammée par le plus ardent patriotisme, Gennadius la vit tout à coup prendre une forme et devenir une réalité. Il crut toucher au terme qu'il avait poursuivi presque sans espoir par des routes longues et tortueuses, et il resta dans une contrée, centre alors d'une activité mystérieuse, et lui consacra toute sa vie. Gennadius, par son enseignement brûlant en Valachie, enflammait la jeunesse hellénique, et préparait les cœurs, le plus sûr garant du succès, au triomphe de la cause secrète, dont il était un ministre infatigable... Lorsque l'heure marquée par les destins sonna, et que retentit la trompette de la Révolution, toute la jeunesse des Principautés courut aux armes, et alla se ranger sous les ordres de Gennadius, qui, après lui avoir prêché l'évangile de la liberté, devait la conduire aussi sous sa bannière. .

Se trouvant à Nauplie en 1826, il y vit comme s'entasser, déguenillés, couverts de vermine et mourant de faim, les héroïques débris de Missolonghi, qui ne demandaient pour toute récompense de leurs glorieux services au

Gouvernement que du pain pour subsister et de la poudre pour combattre. Mais les circonstances étaient difficiles, et le Gouvernement se trouvait dans la plus extrême détresse. La ruine de la patrie était imminente et on ne pouvait s'attendre qu'à une dissolution générale, si on n'envoyait aussitôt une armée capable d'arrêter les ennemis et de rendre le courage aux défenseurs de la liberté. Le peuple affluait morne et tremblant sur la place de Nauplie, où se réunissaient aussi en même temps les soldats affamés, que le désespoir rendait menaçants. Mais personne n'osait rien dire, rien proposer. Alors Gennadius, se détachant de la foule, sauta sur la racine du platane qui s'élève au centre de la place, et promenant un regard flamboyant sur la multitude, il s'écria d'une voix de stentor, et avec une éloquence toute puissante : « La patrie court les plus grands dangers, le but de la guerre est manqué, la liberté expire. Nous avons besoin d'un prompt et puissant secours ; il faut que ces braves, habitués à se nourrir de poudre et de respirer des flammes, qui maintenant nous entourent oisifs et mourant de faim, accourent où de nouveaux dangers les appellent. Pour cela il faut des moyens, et les moyens manquent. Mais, si nous voulons avoir une patrie, si nous sommes dignes de vivre en hommes libres, les moyens ne nous manqueront pas. Que chacun donne ce qu'il a et ce qu'il peut. Voici ma maigre offrande. Qu'il fasse comme moi ». Et aux applaudissements de la foule, il vida à terre sa maigre bourse. Le bruit de ces quelques pièces de monnaie tombant sur l'autel de la patrie, unique produit de ses dures épargnes, seules ressources de sa vie pénible et laborieuse, dut retentir sans doute au ciel comme une douce mélodie, et cette maigre offrande dut être comptée à l'égal de l'obole de la veuve dans les diptyques éternels, où toute bonne action rapporte au centuple. — « Mais non ! reprit-il peu après ; cette offrande ne suffit pas ! Il ne me reste plus rien, mais j'ai moi-même, et me voici, je me vends ! Qui a besoin d'un professeur pour ses enfants pendant quatre ans ? Qu'il en dépose le prix ! » Ces paroles généreuses excitèrent un enthousiasme irrésistible, et tous, les yeux noyés de larmes, sans en excepter même les soldats mou-

rant de misère et de faim, s'empressèrent d'apporter, qui de l'argent, qui des bijoux ou des armes et ce que chacun avait de plus précieux, de sorte qu'en très peu de temps il fut recueilli une somme suffisante pour subvenir aux premières et plus pressantes nécessités. Il fut résolu qu'on se réunirait le lendemain dans les églises, afin que les dames pussent y venir elles aussi porter leur offrande volontaire.

De grand matin Gennadius attendait dans l'église de Saint-Georges; mais la messe fut achevée, et les dames, craignant sans doute l'affluence des soldats étrangers, ne parurent pas, ou du moins il n'y en eut qu'un très petit nombre qui se rendirent à l'invitation, Alors Gennadius, sentant son sang bouillonner d'une généreuse indignation, et s'adressant aux élèves des écoles publiques qui étaient présents : « Malheureux enfants, s'écria-t-il d'une voix qui faisait trembler les voûtes de l'église, malheureux enfants, vos mères vous ont abandonnés !... Il ne vous reste d'autre protecteur sur la terre que celui que nous avons tous là-haut. » Et les enfants, n'osant pas désobéir à cette voix impérative, tombèrent à genoux. Découvrant alors sa tête, et, les yeux levés au ciel : « Dieu Très-Haut, s'écria-t-il, qui protèges les innocents et ceux qui n'ont pas d'asile, n'abandonne pas ces pauvres enfants, qui t'implorent à genoux. Sauve-les des fers de l'esclavage. Les hommes les ont abandonnés, veille sur eux; veille aussi sur la Grèce, contre qui tous se révoltent, que tous oublient, et que trahissent ses propres enfants. Fais que, malgré le mauvais vouloir des hommes, le soleil de la liberté brille sur elle d'un bout à l'autre bout, que tes desseins s'accomplissent, et que ces enfants, devenus citoyens libres, la servent un jour fidèlement et avec loyauté, pour son salut et pour ta gloire éternelle ! Ou si tu sais, ô sagesse souveraine, qu'un jour, élevés dans des sentiments peu élevés, égoïstes et ambitieux, ils doivent être la cause des malheurs de la patrie, livre-les au poignard des assassins, et fais-moi périr moi-même, plutôt que de voir encore la Grèce humiliée et redevenir esclave ! » Ayant prié ainsi, il se précipita hors l'église, laissant le peuple frappé de stupeur et fondant en larmes; les offrandes recommen-

cèrent plus abondantes que la veille, et les dames envoyèrent, non seulement des sommes d'argent, mais encore leurs parures et jusqu'à leurs bagues nuptiales.

Gennadius en cette circonstance, par sa puissance à exciter le sentiment du patriotisme à des actes de dévouement et à le développer, non seulement sauva Nauplie, et tira d'embarras le Gouvernement qui ne savait plus où donner de la tête, mais encore se montra le père de toute la patrie hellénique; car, avec les collectes qu'on recueillit, on équipa une armée, qui partit sous les ordres de l'illustre Karaïskakis, recommença la lutte presque désespérée, et ramena la victoire sous les drapeaux humiliés des Hellènes. Pour que rien ne manquât à l'expédition, on jugea nécessaire de former un escadron de cavalerie, ce qui fut l'occasion d'un nouveau triomphe pour le noble patriote. Le peuple, convoqué par des hérauts, s'assembla de nouveau sous le platane de Nauplie, impatient d'entendre proposer par son orateur bien-aimé quelque chose de généreux et d'utile; celui-ci, après avoir exposé l'état des choses et le danger de la situation, parlant de la nécessité de former un escadron de cavalerie : — « Mais où trouverons-nous des chevaux ? dit-il. Ici je vois des *primats* et des officiers, qui nourrissent deux ou trois chevaux, pour aller parader sur la voie publique; qui a un cheval pour son plaisir et sa vanité, et ne l'offre pas à sa patrie dans un pressant besoin, celui-là ne mérite pas de porter le nom de *primat*, ou de ceindre l'épée d'officier. Avec ces chevaux nous pourrions former la cavalerie; les prenons-nous ? » — « Nous les prenons ! » s'écria le peuple d'une seule voix. « Et si on ne veut pas nous les donner, les prenons-nous de force ? » — « Nous les prenons de force », répondirent des milliers de voix. — « Allez donc », ordonna celui qui agitait ce peuple, comme la tempête agite les flots. Mais, avant qu'on en vînt à procéder à l'exécution de cet ordre énergique, plus de trois cents chevaux avaient été conduits sur la place en offrande volontaire. Alors appelant du milieu de la foule par son nom Khatji-Mikhalis : — « Tu es digne, lui dit Gennadius, de commander la cavalerie; prends ces chevaux, organise-les, et pars au plus tôt. »

Ainsi, dans ces jours de dangers extrêmes, qui font

briller le mérite et la vertu des hommes généreux, Gennadius, devenu le Démosthène de la lutte hellénique, par la confiance intrépide que lui inspirait le sentiment du devoir, et par son éloquence impétueuse, qui coulait, comme d'une source pure, de son cœur enthousiaste et magnanime, s'imposa comme un pouvoir qui faisait des généraux, conduisait le peuple d'une seule parole, commandait à l'armée, résistait de front aux officiers et aux *primats*, et s'élevait au-dessus du Gouvernement lui-même alors faible et chancelant. A peine le grand patriote eut-il terminé son œuvre de salut public qu'il se déroba aux manifestations de la reconnaissance nationale, et, échappant au flot qui le portait forcément en haut, le vertueux maître se rendit à Syra, à Tinos et à Égine, où, loin de la foule et des affaires, il continua à se consacrer à l'éducation de la jeunesse. Capodistrias l'y trouva se livrant à ces occupations, et après diverses missions de confiance qu'il lui donna, il le chargea de l'organisation de l'*Orphelinat d'Égine*, et plus tard de l'*École Centrale*, alors l'établissement d'instruction le plus élevé...

Gennadius était, non seulement le maître de la jeunesse studieuse, mais encore le conseiller et le père, et il joignait souvent, pour les plus pauvres, aux sages avis et aux leçons qu'il leur donnait, des secours plus *substantiels*, qu'il trouvait moyen d'économiser en vivant lui-même de privations. Lors de l'organisation de l'Université, Gennadius y prit rang un des premiers, comme c'était naturel, et y fut nommé professeur de l'histoire de la philologie. Mais dans cette circonstance brillèrent encore toutes ses vertus, sa modestie, sa profonde sagesse et son pur patriotisme : « Si, dit-il, nous passons tous à l'Université, qui restera pour les autres écoles, dont l'enseignement, quoique ces écoles soient d'un rang inférieur, n'est pas moins important ? Malheur à l'édifice dont le toit est bien établi, et les fondements ne sont pas solides ! » Et il renonça bénévolement à ce poste honorable, s'honorant bien davantage par son abnégation et son désintéressement... En 1852, les Grecs de Constantinople avaient désiré s'attacher Gennadius et lui promirent 1000 drachmes par mois et même 1500, s'il augmentait ses préten-

tions. L'honorable maître répondit qu'il était pauvre à la vérité, après cinquante ans de lutttes et de labeurs, mais que le désir de toute sa vie avait été de faire reposer ses os dans une terre libre. Tel cet ardent patriote et illustre maître, rendit l'âme au Seigneur, le mois de novembre 1854, moissonné par le choléra qui régnait alors à Athènes.

12. — Elizabeth M. EDMONDS Greek Lays, Idylls &c, London, 1886. (KB', 61.)

Ἡ μουσολήπτος αὕτη φιλελληνίς, πλουτίσασα τὴν ἔκδοσιν ταύτην μὲ θαυμασίαν τῷ ὄντι μετάφρασιν ἕμμετρον τῶν « Δακρύων », τοῦ Ζαλακώστα (ἦν μετάφρασιν παραθέτομεν κατωτέρω,) προσέθηκεν (σ. 279-282), ὡς ἐρμηνεῖαν τοῦ ἐλεγείου, τὸ ἐξῆς βιογραφικὸν περὶ Γενναδίου ὑπόμνημα.

George Gennadius, one of the most prominent figures in the Greek struggle for Independence, was born at Doliana, a small town in Southern Albania. His father, a priest of the Orthodox Church, was the head of one of the oldest Greek houses, claiming descent from the family of George Gennadius Scholarius, the first Patriarch of Constantinople after its conquest by the Turks,* which family had originally emigrated from the island of Scio.

After his father's death, which occurred when he was a

* There is in the British Museum a small but rare volume which has upon its title page a woodcut which represents the meeting between Sultan Mohammed II and Gennadius outside the walls of the conquered city. Gennadius was then only a simple monk, but so renowned for his erudition, as well as his piety, that he was called upon to explain to the Sultan the doctrines of the Christian religion. By means of this exposition Gennadius was enabled to allay the ferocity of the Sultan, and to secure for the Patriarchate those immunities and privileges through which the Greek Church kept alive the spirit of the nation under Turkish oppression. This fact has been recorded by Gennadius himself in the volume referred to viz. *De synceritate Christianae fidei. Dialogus qui inscribitur περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας ἀνθρώπων, id est. De via salutis humanae*, published for the first time in Vienna, 1530, by James Alexander Brassicanus.

child, Gennadius was sent to his uncle, the abbot of one of the Greek monasteries in Wallachia. The Danubian Principalities, governed at that time by Greek Hospodars, were the refuge for all Greeks who thirsted alike for liberty and learning. Those enlightened princes favoured the spread of education, and established schools, which were soon rendered famous by the teachings of Eughenios, of Doukas, and of Lambros Photiades. The latter great master and patriot, having discerned the fervent enthusiasm of the young Epirote and his devotion to learning, cultivated this love for the literature and glorious traditions of his enslaved race; and Gennadius soon became his favourite pupil. He afterwards repaired to Germany to study medicine, hoping therefrom to alleviate the untold miseries of his countrymen. But there was in his character, as was evinced by his after career, such an admixture of almost feminine tenderness with an heroic nature, that, after three lectures on anatomy in the dissecting room, he was prostrated by sickness. Henceforth applying himself solely to philosophical studies, and having taken honours at the University of Leipzig, he returned to Bucharest, and was unanimously chosen as the successor of his great master, Photiades.

In those days there was no more honourable position to which the ambition of a young Greek could aspire than that of teacher of his people ($\Delta\iota\delta\acute{\alpha}\sigma\kappa\alpha\lambda\omicron\varsigma$). In the absence of any political career, it promised the intellectual and moral supremacy always dear to the Greek mind, and gave scope for the exercise of an immense and most beneficial influence. The lectures and the patriotic harangues of Gennadius became so celebrated that they were attended by the Hospodar, the Boyars, and their ladies, who at that time vied with each other for distinction in Greek culture. It was during one of his most impassioned harangues that a messenger entered the lecture hall, bringing to the Prince the news that Ypsilanti had crossed the Pruth and raised the standard of revolt. Thereupon Gennadius, tossing his books and papers into the fire, called upon his pupils to follow him to the Greek camp.

The « sacred battalion » of Ypsilanti, recruited from the

noblest Greek families, was unhappily almost all slaughtered at Dragachan; but out of that bloodshedding burst forth the revolution in Greece proper. Thither Gennadius went with the survivors and was foremost in the ranks of the first regular Greek corps formed by the French Philhellene, General Fabvier. It was at the battle of Karystos, in Euboea, that he first distinguished himself as a soldier, fighting at the side of his commander and friend. But it was chiefly by his wisdom in council and his oratory in the camp that he won the admiration of his countrymen.

The Egyptian army which had invaded the Peloponnesus was menacing Nauplia. Within that fortress was crowded the remnant of the garrison of Missolonghi, with many helpless widows and orphans. Poverty brought discontent and internal discord, and the town was considered lost, when Gennadius stood up under the plane-tree in the market-place and harangued the dispirited crowd with such power that the men felt again animated to self-sacrifice and heroism. Money being wanted to organise a cavalry corps, he placed his watch upon the stone by the tree, and emptied thereon what few coins he possessed, crying aloud, « Now do I bind myself publicly to serve gratis as a teacher in the family of any one who will here deposit some gold pieces. » Thus he obtained control over those who only wanted a stout heart to guide them. He ordered all available horses to be seized; money flowed in freely; the demoralized soldiery were formed into an army, a cavalry regiment was organized, and the enemy were repulsed in a sortie which ended that year's campaign. For this and other services Colocotronis and the rest of the chieftains wished to confer upon him at the end of the war the rank of general. But, in that quiet self-effacing manner, which contrasted so forcibly with his fiery zeal, when the public good was to be served, he declined, saying that he knew not how to lead men to battle, but only how to make of them good citizens; and he devoted his efforts to organize that admirable system of gratuitous public instruction which is one of the proudest achievements of modern Greece. Later on he decli-

ned the urgent invitation of King Otho to accept the post of Minister, objecting again that he was fitted not for politics, but instruction. His moral power was, however, supreme in Greece, and his authority and influence was felt wherever the Greek language was spoken, both in the East and the West. From every centre of national activity he was appealed to. Bishops and cabined ministers were proud to call themselves his pupils; and the word of « the Master » was all-sufficient. Through his instrumentality many of the public institutions which adorn Athens were raised and endowed by the munificence of rich Greeks abroad.

Large sums were constantly entrusted to him for these objects; and although, from his scanty means, the strictest frugality was necessitated to rear his numerous family, yet he continually helped struggling students; and when his wife, a scion of the old and noble Athenian family the Venizeloi, withheld from his too-open hand even his pocket-money, he could not resist the appeals of the many Greeks who gathered round him, but gave written orders for books, clothing &c, thus incurring debts which, amounting to a large sum, were paid after his death by his executors. His influence was at its highest when, during the Crimean war in 1854, Epirus, his native land, was in revolt. He was at once proclaimed President of the Revolutionary Committee, and threw himself into the sacred cause of liberation with all his old fire and enthusiasm. But the action of the Powers, ever opposed to the extention of Greece, broke his heart. The excessive toils to which he had exposed himself, regardless of his advanced age, conjoined to the pain he felt at the suppression of the revolt by the Powers, had exhausted his powerful frame, and in November, 1854, he fell a victim to the cholera, which was supposed to have been brought to the Piraeus by the foreign vessels which occupied that port.

The consternation at Athens was so great, and the number of interments so hastily made, that his funeral was necessarily a hurried one and was feared that the spot was not precisely marked. The indignation felt that no tomb had been at once raised was great, and it is to

this painful incident that reference is made in the opening lines of the Elegy. (KB', 26).

13. — Elizabeth M. EDMONDS. Rhigas Pheraios. London, 1890. (KB', 64.)

σ. 112-116. — George Gennadius, who is alluded to in the dedication of this volume as one of the « foremost workers » for the freedom of Greece, belonged to that noble band of apostles of light and freedom to which we have so often referred. His patriotism and self-sacrificing devotion was surpassed by none, and his sagacity was deemed so great that he was appealed to by Greeks in all parts of the world in matters concerning the common weal. He was one of those « who on festivals sang with tears in his eyes the songs of Rhigas. » Descended from an old Epirote family, his lineage dated back to George Gennadius Scholarius, the first Patriarch of Constantinople after its conquest by the Turks in 1453. Gennadius was sent at an early age to Germany to qualify as successor, in due time, to his own great master, Lambros Photiades. In those days there was no more honourable position to which the ambition of a young man could aspire than that of a teacher of his people (Διδάσκαλος). In the absence of any political career, it promised that intellectual and moral ascendancy so dear to the Greek mind, and gave scope for the exercise of great and most beneficial influence.

Whilst lecturing in the famous Greek school of Bucharest, a messenger brought the news to the Hospodar of Wallachia, who attended his lectures, that Ypsilanti had crossed the Pruth, and had raised the standard of revolt. Thereupon Gennadius, tossing his books and papers into the fire, called upon his pupils to follow him to the Greek camp. After the slaughter of Dragachan, when the flower of the Greek youth fell as a primal offering to liberty, Gennadius, with the survivors, joined the first regular Greek corps formed by the French Philhellene General Fabvier, and it was at the battle of Karystos in

Euboea that he distinguished himself as a soldier, fighting by the side of his commander and friend. But it was chiefly by his wisdom in council and his fervid oratory that he won the admiration of his countrymen. The Egyptian army which had devastated the Peloponnesus had arrived before Nauplia, menacing its surrender. The fortress was held by the demoralised remnant of the garrison of Missolonghi, and was crowded with helpless widows and orphans who had there sought refuge. Misery and want created internal discord, and the place was considered as lost, when Gennadius stood up under the plane-tree in the market-place, and harangued the dispirited crowd with such power, that the men were reanimated to self sacrifice and deeds of heroism. But means were needed to organize a cavalry corps, and this he determined to accomplish; for, taking all his valuables, he placed them with his watch and the few coins he possessed on a stone near the tree, and said: « This is all I have; but it is not enough; I offer myself to serve as a teacher to anyone who will deposit twenty gold pieces here ». Thus he obtained control over those who needed but a stout heart to guide them. He ordered all available horses to be seized; money flowed in freely from those whom danger had rendered selfish, and the demoralized soldiery were formed into an army; a corps of cavalry was organized, and the Turks were repulsed in a sortie, which ended that year's campaign. For these signal services Kolokotrones and the other military leaders offered him at the end of the war the rank of General. But this, in his usual self-effacing spirit, he declined, saying that he did not know how to lead men to battle, but only how to make good citizens of them; and he directed his efforts to the organization of that admirable system of gratuitous public instruction which is one of the proudest achievements of modern Greece. Later on he declined the urgent persuasions of King Otho to accept a post in the Cabinet. His moral power, however, was always supreme in Greece, and his influence was felt wherever the Greek language was spoken. From every centre of national activity he was appealed to. Bishops and Cabined Ministers were

proud to call themselves his pupils, and the word of « the master » was decisive. No man in modern Greece left a more illustrious name, or one more akin to the heroic virtue of old.

1381ς. — Β. Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ καὶ Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ,
Σκηνογραφίαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀθή-
νησι, 1889 (ΚΒ', 62.)

σ. 53-58. — Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἐν ὥρᾳ μεγίστων κινδύνων τῆς Πατρίδος. Κατὰ τοὺς βαρεῖς τῆς δουλείας χρόνους τὸ ἔθνικὸν φρόνημα καὶ ἡ γλυκεῖα ἐλπίς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος διετηροῦντο ὡς ἄσβεστον πῦρ ἐν τοῖς σχολείοις. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ γένους, θαυμασταὶ τοῦ μεγαλείου τῶν ἐνδόξων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, ἐνέπνεον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων τὸ μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας· παραβάλλοντες δὲ τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ἡ ἐλευθερία ἐζωογόνοι ὅλην τὴν Ἑλλάδα, πρὸς τὰς μαύρας ἡμέρας τῆς ὑπὸ τὸν ζυγὸν στεναζούσης πατρίδος, παρώρμων τοὺς νέους διὰ ἐνθουσιωδῶν διδαγμάτων εἰς μίμησιν τῆς φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνησίας τῶν προγόνων, καὶ παρεσκεύαζον κατὰ μικρὸν τὸ ἔθνος πρὸς ἐξέγερσιν... Ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὧν ἡ μνήμη εἶναι διὰ παντὸς σεβαστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας, εἶναι καὶ ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὅστις καὶ καθ' ὅλον μὲν τὸν βίον αὐτοῦ εἰργάσθη ὀλοψύχως ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἐν κρισιμωτάτῃ δὲ στιγμή τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἐδειχθῆ ἀληθῆς σωτὴρ. Τὸ ἥρωϊκὸν Μεσολόγγιον εἶχε πέση, οἱ δὲ γενναῖοι αὐτοῦ πρόμαχοι ὅσοι διεσώθησαν ἐκ τῶν φλογῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν, εἶχον συρρέυση εἰς Ναύπλιον καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἄρτον μόνον, διὰ νὰ φάγωσι καὶ πυρίτιδα διὰ νὰ πολεμήσωσιν· ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐστερεῖτο καθ' ὀλοκληρίαν χρημάτων καὶ εὐρίσκετο εἰς ἐσχάτην ἀμηχανίαν· δεινὴ δὲ ἦτο ἡ θέσις τῶν πραγμάτων· διότι ὁ φοβερὸς Ἰβραῆμ πασσᾶς εἶχε γελῆναι κύριος ὅλης σχεδὸν τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ, γαυριῶν διὰ τὰς νίκας του, ἔκαιε καὶ ἐλεηλάτει καὶ ἔσφαζεν. Ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων ἢ δ' ἐπαναστασις θὰ κατεπνίγετο, ἐὰν δὲν παρεσκευάζετο ὡς τάχιστα στρατὸς ἀξιόμαχος καὶ δὲν ἐστέλλετο

κατὰ τοῦ ἀλαζόνος ἐχθροῦ. Περιδεῆς καὶ ἐν ἀπογνώσει ὁ λαός, περίλυποι δὲ καὶ κατηφείς οἱ στρατιῶται, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ναυπλίου· ἀλλ' οὐδεὶς διέβλεπε μέσον τι σωτηρίας καὶ πάντες ἐσίγων... (Ἐπονται τὰ πλείστα τῆς γνωστῆς ἀφηγήσεως). Ταῦτα εἰπὼν ὁ Γεννάδιος ἐξήλθε τῆς ἐκκλησίας, ἀφήσας τὸν λαὸν δακρύνοντα ἐκ τῆς συγκινήσεως. Αἱ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν μετὰ μεγίστης προθυμίας καὶ γενναιοδωρίας. Καὶ ὁ μὲν ἔδιδε χρήματα, ἡ δὲ ἔδιδε τὰ κοσμήματά της, ἄλλος ἔστελλε πολύτιμον ἔνδυμα, ἄλλη σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, πολλαὶ δὲ προσέφερον καὶ αὐτοὺς τοὺς νυμφικούς δακτυλίους. Εὐθύς ἐξοικονομήθησαν τὰ ἀναγκαιούντα χρήματα, δι' ὧν ἐξωπλίσθη ἐν τάχει στρατὸς ὑπὸ τὸν γενναῖον Καραῖσκάκην· ὁ δὲ στρατὸς οὗτος ἀνεζωογόνησε τὸν σχεδὸν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα. Οὕτως ἐξυπηρέτησε τὴν πατρίδα ἐν κρισιμωτάτοις καιροῖς ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ ἀληθὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους διδάσκαλος.

14. — Κ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ, Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1891. Ἀθήνησι, 1890. (ΚΒ', 63.)

σ. 193-204. — Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυβρίᾳ τῆς Θράκης ἔνθα ὁ ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου πατὴρ αὐτοῦ Ἀναστάσιος, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν Τούρκων τῆς πατρίδος του, κατέφυγε καὶ διετέλει ὡς ἱερεὺς. Ἀποθανόντος δὲ τούτου τρία ἔτη μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Γεωργίου, ἡ μήτηρ αὐτοῦ Σωσάνα παραλαβοῦσα τὰ μόνα τέκνα της, Γεώργιον καὶ Ἀναστασίαν, ἐπανέκαμψεν εἰς Δολιανὰ παρὰ τοῖς ἐκεῖ συγγενεῖσιν. Ἐνταῦθα ὁ Γεώργιος διδάχθεις τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, μετέβη ὕστερον εἰς Ἰωάννινα πρὸς σπουδὴν τῶν ἐγκυκλίων. Ἐνδεκαετῆς δὲ περίπου ὢν, ἐστάλη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖον τοῦ Γεννάδιου, ἡγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Ἐκεῖ ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ κλεινῷ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, ὅστις ἐτήρει παρὰ τὸν Ἰστρὸν ἀκμαίαν τὴν φλόγα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου τῷ 1804, ἔφηβος μόλις ὢν, ἤρχισε διδάσκων καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Ζητηθεὶς ὅπως συνοδεύσῃ ὡς παιδαγωγὸς εἰς Λειψίαν τοὺς

υίους τινός τῶν ἐν Δακίᾳ μεγιστάνων καὶ δεχθεὶς, ἀπῆλθεν ἐκεῖ τῷ 1809. Ἐνταῦθα ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας ὅπως, καὶ αὐτὸς ἐμπλησθεὶς τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀνθούσης ἐπιστήμης, καταστήῃ χρησιμώτερος τοῖς ὑπὸ τὸν ζυγὸν μοχθοῦσι συμπατριώταις αὐτοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Ἄλλ' ἐπιληφθεὶς τῆς ἀνατομίας ἐπὶ τοσοῦτον ἀπετροπιάσθη καὶ ἀηδίασεν, ὥστε αὐτὸς μὲν ἠσθένησε καὶ τῆς κρεωφαγίας ἐπὶ μακρὸν ἀπέστη, τῆς δὲ ἐπιστήμης ταύτης παραιτηθεὶς, ἔστρεψε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ πρὸς τὴν φιλολογίαν. Οὕτως ἑαυτὸν καταρτίσας καὶ τοὺς νέους Δάκας μορφώσας, ἐπανέκαμψεν εἰς Βουκουρέστιον περὶ τὸ 1814,.. Ἡ διδασκαλία τοῦ Γενναδίου δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν ξηρῶν τύπων τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ. Ὁ Γεννάδιος αἰείποτε διδάσκων προσεπάθει νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἄλλὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην κατέβαλλεν ἰδίως κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅτε κατελθὼν εἰς Βουκουρέστιον μεμνημένος εἰς τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρείας, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ χρόνος τοῦ περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνος ἦτο ἐγγύς. Ἐν Βουκουρεστίῳ σύμπαντα τὸν χρόνον αὐτοῦ κατέτριβεν ἐξάπτων τὰ αἰσθήματα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας, καὶ μνημονεύων τῶν δύο τούτων λέξεων συνεκινεῖτο μέχρι δακρύων... Ἐκραγείσης ὁμως καὶ διατηρηθείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι, ὁ Γεννάδιος ἐγκατέλιπε τὴν Γερμανίαν τῷ 1824. Ὀδοιπορῶν δὲ διὰ τῆς Ἰταλίας διεπεραιώθη εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κυπαρισσίαν, ἔνθα ἐξενίσθη ὑπὸ τοῦ κατόπιν γερουσιαστοῦ Γρηγοριάδου, ὅστις, τῇ αἰτήσει του, τὸν ἀπέστειλε μετὰ συνοδείας εἰς Τρίπολιν. Ἐκεῖθεν μεταβάς εἰς Ναύπλιον καὶ ἀκολούθως εἰς Ἀθήνας συνέδεσε στενὴν φιλίαν μετὰ τοῦ Γούρα ὅστις ἐσκέπτετο νὰ ἰδρῦσῃ σχολεῖον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ μετὰ τοῦ Φαβιέρου, ὃν συνδιήλλαξε καὶ ἠδέλφωσε μετὰ τοῦ Κριεζώτου καὶ παρηκολούθησε, μὲ τὸ πυροβόλον ἀνά χεῖρας, εἰς τὸ ἀτυχὲς τῆς Καρύστου ἐπιχείρημα. Μετὰ τὴν ἀτυχὴ δὲ ταύτην στρατείαν ἐπανέκαμψεν ἐπὶ Ψαριανοῦ πλοίου εἰς Σύρον «ἀνυπόδητος, φθειριῶν καὶ ἠλιόκαυστος,» ὡς διηγεῖται ὁ συναγωνιστῆς αὐτοῦ Παναγιώτης Σοῦτσος. Ἄλλ' οὐδαμοῦ ἔλαμψεν ἀνδρὸς ἀρετῆ ὡς ἡ τοῦ Γενναδίου ἐν Ναυπλίῳ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου... «Ἰδοὺ δὲ τί διὰ τῆς ῥητορείας του

ταύτης κατώρθωσε: 40.000 δραχμῶν συνεισφορᾶν· σύστασιν ἵππικου, διὰ τῆς βίας καὶ τῆς πειθοῦς παραλαβὴν 350 ἵππων παρὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ πολιτευτῶν καὶ φατριαρχῶν· τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων· τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος τῶν Ἑπειρωτῶν· τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος τῶν Ἰονίων. Καὶ οὕτως ἐξῆλθε, τοῦ Καραΐσκου στρατηγούντος καὶ τοῦ Γενναδίου ῥητορεύοντος, ἡ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν λαίλαψ ἐκ τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν Χέρσον Ἑλλάδα. » (Π. Σουτσοῦ ἐν Ἑλίῳ). Ὅτε συνήλθεν ἡ ἐν Τροιζήνι ἔθνικὴ Συνέλευσις ὁ Γεννάδιος ἐστάλη ἐκεῖ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑπειρωτῶν. Ὅτε δὲ ὁ Κυβερνήτης ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα εὔρε τὸν Γεννάδιον ἐν Αἰγίνῃ, καὶ μετὰ τινὰς ἐμπιστευτικὰς ἀποστολὰς τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμόν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καθιδρύματος, ἔνθα ἵδρυσε τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸ Μουσεῖον, ἅτινα μετενεχθέντα ἀκολούθως εἰς Ἀθήνας ἐχρησίμωσαν ὡς πυρῆνες τῶν ἤδη ὑπαρχόντων Κεντρικοῦ Μουσείου καὶ Βιβλιοθήκης. Ὁμοίως τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου ὁ πυρὴν μετενεχθεὶς εἰς Ἀθήνας ἀκολούθως μετωνομάσθη Γυμνάσιον, ἀποδοὺς πλουσίους καὶ ἀγλαοὺς καρποὺς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν... Ἐξ ἐναντίας δὲ ἐδέξατο μετὰ πάσης προθυμίας τὴν καὶ τῆ φρενὶ καὶ τῆ καρδίᾳ του προσφιλεστέραν πρόσκλησιν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς προῦκάλεσε τὴν σύστασιν, φιλοτιμήσας εἰς τοῦτο τοὺς ἀδελφοὺς Ῥιζάρη, καὶ ἦν αὐτὸς ἐθεμελιώσεν, ὠργάνωσε καὶ φιλοστόργως μέχρι τοῦ θανάτου του ἠγάπησεν. Ἀλλὰ καὶ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας αὐτὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἐνθερμοτέρων θεμελιωτῶν, καὶ ὡς ἀντιπρόεδρος (τῆς ἐπὶ τιμῇ προεδρείας ἀφεθείσης τῷ κλεινῷ Κουντουριώτῃ) ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθωδήγησε τὰς προόδους αὐτῆς. Καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς καὶ Φυσιολογικῆς ἑταιρείας ἦν εἰς τῶν πρώτων ἱδρυτῶν, καὶ τῶν ὀρφανοτροφείων καὶ ἄλλων ἀγαθοεργῶν καθιδρυμάτων ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ κινουσα δύναμις, ἐπιστέλλων ἀδιακόπως πρὸς τοὺς κατὰ τὰς Ἡγεμονίας καὶ τὴν Ἑσπερίαν ὁμογενεῖς, ἐξάπτων αὐτῶν τὸν ζῆλον, προτρέπων τὴν ἐλευθεριότητα, καὶ καθοδηγῶν τὴν ὑπὲρ ἔθνωφελῶν ἔργων οὕτω διεγερθεῖσαν προθυμίαν αὐτῶν. Τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦτο προστάτης,

ἦτο πατήρ, καθοδηγῶν καὶ βοηθῶν αὐτοὺς καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς. Πάντες οἱ ἐκ τῆς ἐλευθέρως καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος πτωχοὶ μαθηταὶ εἰς τὸν Γεννάδιον προσέτρεχον ὅπως θεραπεύσωσι τὴν ἀνέχειάν των.., Εἶχεν ἔκραγῆ ἢ ἐν Ἡπειρῷ ἐπανάστασις τοῦ 1854, ὅτε οἱ ἀπανταχοῦ Ἡπειρώται ἐξελέξαντο αὐτὸν ὁμοθύμως πρόεδρον τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀνέλαμψε τότε ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχαία φλόξ τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος, καὶ διήγειρε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὅλην ὃ ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος πόθος. Ἀπεκδυθεὶς εἰς τὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ἐνθουσιασμοῦ, κατεπικράνθη ὑπὸ τῆς προώρου καταπτώσεως τοῦ κινήματος. Αἱ πυκναὶ δὲ ἐπ' ἐσχάτων τοῦ βίου του δοκιμασίαι ἔκορυφώθησαν διὰ τῆς ἐσχάτης ταύτης καὶ βαρυτάτης δι' αὐτὸν πικρίας. Οὕτω καταπεπονημένον, καταβεβλημένον, ἡγανακτημένον, εὗρεν αὐτὸν ἡ ἐσχάτη στιγμή. Ἡ χολέρα ἦν ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς ἐπήνεγκε κοινωνικὴν διάλυσιν. Πανεπιστήμιον, γυμνάσια, σχολεῖα, ὅλα διελύθησαν. Πάντες ἔφευγον. Μόνος ἐκεῖνος ἔμενε πιστὸς εἰς τὴν τάξιν του ὡς ἀληθῆς στρατιώτης. Ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῆ ἢ Ῥιζάρειος σχολή, καὶ στασιασάντων τῶν μαθητῶν, ὁ διευθυντὴς ἔδραμε πρὸς αὐτὸν αἰτῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἥτις μόνη, διὰ τῆς παντοδυνάμου ἐπιρροῆς του ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν μαθητῶν, ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ αὐτούς. Ἦτο φοβερὰ πρωΐα τοῦ Νοεμβρίου, ὁ βορρᾶς ἐσύριζε σφοδρὸς, καὶ τὸ ψυχὸς ἠῦξανε τοὺς κινδύνους τοὺς ἐκ τῆς ἐπιδημίας. Ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες γονυπετεῖς ἰκέτευον αὐτὸν νὰ φεισθῆ αὐτῶν, τότε ἄπαξ, μᾶλλον ἢ τῆς Σχολῆς. Ἄλλ' ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος ἦτο ἰσχυρωτέρα. « Ἀφήσατέ με εἶπε νὰ πράξω τὸ καθήκον μου. Ἡ συντήρησις τῆς Σχολῆς ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμοῦ, καὶ δὲν θέλω νὰ φέρω ἐν τῇ συνειδήσει τὴν εὐθύνην τῆς διαλύσεως αὐτῆς. Ὁ Θεὸς βοηθός! » Καὶ οὕτως ἐξῆλθεν αὐτὸ τοῦτο εἰς βέβαιον θάνατον. Προσεβλήθη ὑπὸ τῆς βροτολοιγοῦ νόσου ἐπ' αὐτῆς τῆς ἔδρας ἀφ' ἧς ἔδωκε τὴν διανοητικὴν ζωὴν εἰς μυριάδας Ἑλλήνων, καὶ ἐπανακάμψας οἴκαδε ἀπέθανεν ἡμέρᾳ παρασκευῆ, 12 Νοεμβρίου 1854.

15. — M. CONSTANTINIDES and General H.-T. ROGERS. Neohellenica. London 1892 (KB', 65.)

σ. 420-432. — After the glorious but disastrous fall of Missolonghi I am afraid that the struggle of the Greeks for independence was wavering in the balance. — Yes, there was then a most critical condition of affairs. Here is how A. R. Rangabes describes it in his funeral oration upon the immortal George Gennadius, the father of H. E. Monsieur J. Gennadius the Greek Envoy in London.

Missolonghi had fallen, the first noble offering to liberty, and its heroic defenders, as many as had escaped the flames and the enemy, the pitiable victims of hunger and misery, had crowded by thousands into Nauplia, and were begging from the government, as the only reward of their glorious sacrifice, dry bread to sustain them and powder to fight with. But the government was in the utmost straits, the treasury empty, and the situation most critical. Missolonghi in flames seemed to have cast its glare over Greece as the funeral torch of her struggle. Continental Greece, after the fall of this protecting rampart, felt her power paralysed in the face of a now arrogant enemy, the Peloponnesus was being ravaged by the Egyptian (Pasha) with scarcely any resistance, and the danger was one that threatened complete destruction. General ruin and utter collapse was imminent, unless an army were sent to check the enemy and put heart into the defenders of liberty. Dejected and in terror, the people of Nauplia flocked to the public square of the city, and there too were collected the famished soldiers, with a threatening mien in their despair. But no one ventured to submit any proposition : no one knew what to propose. It was then that Gennadius, emerging from the crowd, sprang upon the roots of the plane-tree which grew in the centre of the square, and from that position, flashing his fiery glances among the crowd, with a stentorian voice, and with an eloquence which was all-powerful because it came from his heart : « The fatherland », he cried, is being destroyed : the struggle is resulting in failure : liberty is at its last gasp. Unremitting help is required. It is imperative that these brave men who have lived on gunpowder and breathed flames, and who now surround us inactive and starving, should hasten where new danger

calls them. For this (purpose) funds are required, and funds are wanting. But if we wish to have a fatherland, it we are worthy to live free, we will find funds. Let each of us give what he has and what he can. Here is my poor contribution. Whoever likes, let him imitate me ! »

And amid the plaudits of the crows he emptied on the ground the slender purse of a scholar... « But no ! » he resumed after a little, « this contribution is worthless. I have not another penny to give, but I have myself, and myself I now offer for sale ! Who wants a teacher for his children for four years ? Let him pay down here the price ! » These noble words kindled an inextinguishable fire of enthusiasm, and all, with tears in their eyes, hastened to offer, some, money, others, not even excepting the very soldiers who were in the greatest distress from poverty and hunger, whatever each had of any value, arms or ornaments, so that in a short time a sufficient amount was collected to provide for the principal and most pressing necessities. It was resolved that they should assemble on the following day in the churches, whither the ladies also were to repair and make what offerings they wished. From the earliest dawn Gennadius waited in St. George's church ; but the service was over, and the ladies, perhaps alarmed at the concourse of strange soldiers, had not made their appearance, or only a few had obeyed the summons. Then he felt his blood boil with indignation, and looking at the pupils of the primary schools who were present : « Unhappy children ! » he cried with a voice which shook the vault of the church, « unhappy children, your mothers have deserted you ! They know that the Ottoman is butchering and enslaving, and that to morrow he will come and drag you too away into captivity ; but to save a little gold, they look on with indifference. No other protector is left you in the world, except the common protector of us all above. Down then upon your kness and call on Him ! » The children, not daring to disobey that commanding voice, all fell upon their kness. Then uncovering his head and raising his eyes to heaven, he exclaimed : « Most High God, Thou, the protector of those who are in misery and

have no refuge, do not Thou too abandon these children prostrated now before Thee. Save them from the chains of slavery. Men have forsaken them. Look Thou down upon them; look down upon Greece, against whom all men have risen, whom her own children abandon and betray. Grant that, in spite of the machinations of men, the sun of liberty may everywhere shine upon her, that Thy power may be made perfect, that these children, as free citizens, may one day serve her in faith and sincerity, for the salvation and Thy eternal glory! Or, if Thou, who knowest all things, knowest that it is destined that these, fostered in ignoble sentiments and brought up in selfishness and love of power, are hereafter to be the cause of misery to their country, give them rather to the edge of the sword, and give me too to it, before I see again a day of slavery and humiliation for Greece! »

Having offered up this prayer, he rushed out of the church, leaving the people overcome with awe and in tears. The contributions were now repeated, and with greater profusion than on the previous day; and the ladies, with the utmost eagerness sent not only quantities of money, but even their wedding-rings, and the very ornaments they wore upon their heads. Such was at that time the feeling of patriotism from which sprang the independence of Greece; but so great was also the influence of this noble patriot in kindling and developing it into acts of devotion, that through his influence he not only saved the seat of government, but the government itself, having devised funds for maintaining thousands of soldiers whom their previous misfortunes and their present necessities might have impelled to some daring act of desperation; and moreover we may without hesitation award to him the highest honour, that of having been at this juncture the *Saviour of the entire fatherland*; for it was by means of these very funds that there was equipped and despatched an army under the famous Karaiskakes, which renewed the struggle that had almost been given up in despair, and brought back victory to the humiliated standards of the Greeks. But in order that the force for this expedition might be complete, it was felt that a cavalry division

should be raised; and this was the cause of a fresh triumph for Gennadius with the people. Summoned by messengers, the people again assembled under the plane-tree, impatient to hear their beloved orator give them some noble and useful advice. After setting forth the situation and the critical condition in which public affairs were, and the necessity of forming a cavalry corps, he said : « But where shall we find horses ? I see before me many leaders and chieftains who each keep two or three horses and show how proud they are of this in the streets. Whoever keeps a horse for luxury and ostentation, and does not proffer it to supply the necessities of his country, is not worthy to be called one of her leaders, or to wear the sword of a commander. With these horses we can raise a body of cavalry : shall we take them ? » « We will take them ! » cried the people with one voice. « And if they refuse them, shall we take them by force ? » « We will take them by force », came the reply from thousands of mouths. « Come on then », was the command given by the man who moved that crowd as the tempest moves the waves. But before the stern order could be carried out, three hundred and fifty horses were brought into the square as a voluntary contribution. Then, calling Haji Michales by his name out of the crowd, « You are the man, » Gennadius said to him, « to command the cavalry. Take these horses, form a regiment, and set out as soon as possible ».

Thus, in the days of those extreme dangers which reveal the worth and the qualities of men, Gennadius by that fearless freedom of speech which a sense of duty inspired in him, by that impetuous eloquence which flowed from the pure fountain of his passionate and noble heart, became a power, which appointed generals, led the people in any direction by a single word, imposed itself upon the army, resisted openly the chieftains and the leaders, and which even rose above the then feeble and tottering government.

When did Gennadius die ? — This great man, who devoted his whole life to the regeneration of his race, which he immensely benefited in every way, died in

November 1854, at the time when a fearful pestilence, which attacked Athens, consigned many thousands to the tomb. As his funeral had been conducted in great haste by reason of the panic which then prevailed, and no public honours were at the time paid to the remains of this celebrated man, the poet Zalacostas, giving expression to the universal regret exhibited on this account, composed the following beautiful elegy entitled *The Tears*.

Of course a tomb was erected over this great benefactor of the nation? — Certainly, and upon it were engraved the two following epitaphs, one in ancient Greek and the other in modern. The first was composed by Philippos Johannou and the second by Alexander Soutsos. Here is the first :

« The lips of Gennadius, which for fifty years poured forth for the young a stream of learning, livid by wasting disease are now closed. Alas! the dust here hides his lifeless frame. His native Epirus grieves for him, grieves for him all Greece that he is dead, grieve too the Maids of Helicon. In his home his widow and his children ill-fated bewail their loss, to whom when he departed he left sorrow inconsolable. »

« Bending over a half-broken urn of the ashes of the dead, her head grown white with grief, Hellas mourns her Gennadius, the orator of camps, the teacher of myriads of her loyal children. »

16. — Γεράσιμος ΒΩΚΟΣ. Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας. Ἀθήνησι, 1896. (ΚΒ', 67.)

(Ἐκ τοῦ γλαφυρωτάτου τούτου δοκιμίου παραθέτομεν τὰ ἑξῆς χωρία :)

Ἐὰν ᾗτο δυνατὸν νὰ γραφῆ ἓν ὀλόκληρον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον Γεώργιος Γεννάδιος, ὅπου νὰ ἤθελε περιληφθῆ ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, βεβαίως τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ καθίστατο πολὺτιμιον παιδαγωγικόν, ἀλλὰ καὶ εὐρυτέρας μορφωτικῆς ἐννοίας ἔθνικὸν σύγγραμμα. Διότι πρόκειται περὶ προσώπου, ὅπερ ὁ θεὸς ἐπροίκισε δι' ὅλων τῶν τόσῳ σπανίων καὶ δυσσευρέτων ἐν ἐνὶ χαρισμάτων τῆς ψυχῆς ἐπ' ἀγαθῶ. Συγκεντρώνει ἐν ἑαυτῷ ὅλας τὰς ἀρετάς, ἄνευ τινὸς

σκιερού διαλείμματος, τῆς ὑπερτάτης κατ' ἄνθρωπον τελειότητος. Φθάνει οὕτω τὸ ὕψος τῶν ἀσπίλων ἐκείνων μορφῶν τῆς ἱστορικής παραδόσεως, τὰς ὁποίας κατὰ μακρὰ χρονικά διαστήματα καταλείπει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἢ ἱστορία, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται ἡ αἰωνία ἠθικὴ τοῦ κόσμου. Ἐπειτα, ὁπόσῃν δρᾶσιν δὲν ἐγκλείει ἡ ζωὴ τοῦ ἀφελοῦς διδασκάλου, ὅστις, κατὰ τὸν ἐπιτυχητὴν χαρακτηρισμὸν διακεκριμένου φίλου, ὑπήρξεν « ἕκτακτον φαινόμενον διδασκάλου καὶ πολεμιστοῦ, λαϊκοῦ ἱερέως καὶ μεγιστάνου, ὄρφανοτρόφου, εὐεργέτου καὶ ἔθνικοῦ πατρός », καὶ ὁπόσον ἀρρήκτως συνδέεται μὲ τὴν ἐποποιίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὥστε, ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ διδασκάλου, ν' ἀναμνησώμεθα τῶν ὠραιότερων ἐπεισοδίων τῆς ποιητικῆς ἐκείνης ἐποχῆς!

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἦτον ἀπόγονος οἰκογενείας ἱερέων, ἀνερχομένης μέχρι τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου Γενναδίου. Υἱὸς τοῦ Ἀναστασίου Γενναδίου ἱερέως ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἡπείρου, ἐσπούδασεν εἰς Βουκουρέστιον, ἀποσταλεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἐν Βλαχία διαμένοντος θείου του πλουσίου ἡγουμένου. Ἐν Βουκουρεστίῳ διετήρει Ἑλληνικὴν σχολὴν ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, Ἡπειρώτης, ὁ ὁποῖος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ ἦθος τοῦ μαθητοῦ του. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς του ταχέως ἐγένετο διδάσκαλος ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ. Ὁ αὐτὸς φίλος, εἰς ὃν ὀφείλομεν τὸν ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸν, γράφει περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Γενναδίου : « Ἐλαμψεν ὡς νέον φῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἦτο ἀπλὴ διδασκαλία γραμμάτων καὶ πραγμάτων, ἀλλὰ φωτισμὸς καὶ ὑγεία τοῦ νοός, κάθαρσις δὲ καὶ ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τέλειος Ἑλληνισμὸς, ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς τυραννίας τῆς Τουρκικῆς, κάθαρσις ἀπὸ τῶν δουλικῶν κακῶν, τελεία ἐξευγένισις Ἑλληνικὴ πρὸς θεμελίωσιν νέας Μεγάλης Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία ἐκείνη ἦτο ὁ σπινθὴρ ὁ μετὰ ταῦτα ἐκλάμψας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὑψηλάντου ». Ἀπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ σχολείου εὐρίσκομεν τὸν Γεννάδιον ἰδρυτὴν καὶ διευθυντὴν σχολῆς ἐν Ὁδησσῷ κατὰ πρόσκλησιν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων... Ἐν Ὁδησσῷ ἐκυριάρχησεν ἡ προσωπικότης του μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Ἐγείνεν ὁ Γεννάδιος ἡ ψυχὴ τῶν Φιλικῶν, ὁ ἐμπνευσμένος κατηχητὴς τοῦ μέλλοντος Ἑλληνικοῦ κινήματος. Ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἦπιος μὲν καὶ εὐεργετικώτατος

πρὸς τοὺς ἔνδεεις καὶ πάσχοντας, τραχὺς δὲ καὶ ἀπότομος πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς μεγιστάνους, ἐφείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ὄλων τῶν ὁμογενῶν. Ὁ ἡγεμονικὸς οἶκος Μουρούζη ἐπρότεινε εἰς τὸν Γεννάδιον συνοικέσιον, ἀλλ' ὁ διδάσκαλος ἀπεποιήθη εὐσχήμως. Ἴσως ἐπόθει ν' ἀφοσιωθῆ ἔξ ὀλοκλήρου, ἄνευ τινὸς οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ, εἰς τὸν ἀγῶνα, Ἴσως ἠσθάνετο τότε θρησκευτικὴν τινα κλίσιν ἔξ οἰκογενειακῆς παραδόσεως νὰ γείνη ἱερεὺς. Τὸ γεγονός εἶνε, ὅτι δὲν ἀπεδέχθη τὸ συνοικέσιον, ὅπερ καὶ πλοῦτον θ' ἀπεκόμιζεν αὐτῷ πολύν. Συνδυάζων τὴν πατριωτικὴν του ἐργασίαν μὲ τὰ καθήκοντά του ὡς διδασκάλου ἐμόρφωσε τὴν σχολὴν εἰς ἕξοχον ἴδρυμα, καταστήσας αὐτὴν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ ἅμα παρὰ τοῖς Ῥώσσοις. Ἐτερον ἐπεισόδιον ὑπὸ σοβαρωτέρας τοῦτο περιστάσεις ἔρχεται νὰ καταδείξῃ πάλιν τὸ ἀγέρωχον καὶ ἀδάμαστον τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἑλληνος διδασκάλου. (Ἐπονται τὰ ἐν σ. 14-15) Εἰς Βουκουρέστιον ἐπανήλθεν ὁ Γεννάδιος ἵνα διαδεχθῆ ἐκεῖ τὸν Λάμπρον Φωτιάδην ἀποθανόντα. Ἐννόει, ὅτι ἐν Βλαχίᾳ ἦτο τὸ προσφορώτερον ἔδαφος πρὸς προπαρασκευὴν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰργάσθη δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς του, ἐνθουσιῶν καὶ παροτρύνων τὴν νεολαίαν πρὸς τὸ ἱερὸν ἔργον. Τοσαύτη ὑπήρξεν ἡ ἐπίδρασις του ἐπὶ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν ψυχῶν, ὥστε καὶ πολλοὺς τῶν μαθητῶν του Βλάχων αὐτόχρημα ἐξήγειρε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν των ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὥστε μέχρις ἐσχάτων νὰ καυχῶνται καὶ νὰ λέγουν : Εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Γενναδίου ! Εἰς τὸν Γεννάδιον ὀφείλεται ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κινήματος καὶ ἡ κρύφα ὑποστήριξις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ μέρους πολλῶν ἐκ τῶν ἐξεχουσῶν οἰκογενειῶν τῆς Βλαχίας, ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα, τῶν Γκικαίων, τοῦ προέδρου τῆς Γερουσίας Ῥωσσέτη, τοῦ Βραϊλόη, καὶ ἄλλων, παρὰ τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων συστηματικὸν ἐκ μέρους τῶν Βλάχων διωγμόν, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν ἡ Ῥωσσία. Κατ' ἐντολὴν τῶν πατέρων των τὰ τέκνα τῶν Βλάχων τούτων μεγιστάνων ἠσπάζοντο τὴν δεξιάν τοῦ Γενναδίου, εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ... (Ἐπονται τὰ ἐν Σημ. 22.)

Εἶναι γνωστὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος. Οἱ Ἕλληνες παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν ἀγχόνην. Ὁ Γεννάδιος μετ' ἄλλων τινῶν μόλις

κατώρθωσε νὰ σωθῆ φεύγων διὰ τῆς Τρανσυλβανίας εἰς Γερμανίαν, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Λειψίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς. Δύο ἐκ τῶν καθηγητῶν του, κορυφαῖοι τῆς ἐπιστήμης, ὁ φιλόσοφος Ἑρμαννος καὶ ὁ φιλόλογος Κρύγιος, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων φιλελλήνων, βαθέως ἐξετίμων τὸν Γεννάδιον, εἰς ὃν καὶ βραδύτερον, κατὰ τὸ 1838 ὅτε τὸ Πανεπιστήμιον ἐώρτασε τὴν τριακονταετηρίδα του, ἐστάλη τιμητικὸν δίπλωμα, ἐξαιρετικὴ τιμὴ, ἣτις εἰς οὐδένα τῶν τότε Ἑλλήνων ἀπενεμήθη... (ἔπονται τὰ ἐν Σημ. 27). Διὰ τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας ἀπήλθεν εἰς Ἀγκῶνα. Ἐκεῖ ἐναύλωσε πλοῖον καὶ μὲ πολεμοφόδια ἀπεβιβάσθη εἰς Κυπαρισσίαν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ περιφήμου ἐπισκόπου Ἰωαννίνων Ἰγνατίου Φώτσιον. Διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος, τῷ 1824, βλέπομεν αὐτὸν προσπαθοῦντα νὰ συστήσῃ κεντρικὴν σχολὴν εἰς Ἄργος. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι τοῦ εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν. Τὸ 1825 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ σκοπῷ ἰδρύσεως σχολείου. Τὰς σκέψεις του κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνευρίσκομεν ἐν ἐπιστολῇ, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Γούραν... Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀνὴρ, ὁ ἥκιστα ἐπιστάμενος τὴν πολεμικὴν τέχνην, θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον εἰς αὐτὸν καθῆκον νὰ συμμετάσχη καὶ αὐτὸς ἐγγύτερον τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου, καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου ὑπὸ τὸν φιλέλληνα Φαβιέρον, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ φιλίας καὶ τὸν ὁποῖον εἶχε συμφιλίωσει μετὰ τοῦ Κριεζώτου. Μεταξὺ τῶν συναγωνιστῶν του ἦσαν ὁ Ἥλιος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ ποιητὴς Παναγιώτης Σοῦτσος. Τὸ ἥρωϊκὸν τέλος τοῦ πρώτου ἀπαρηγόρητος ὁ Γεννάδιος ἤκουσεν, ἐπιφωνήσας ἐκεῖ ὡς εἰς αὐτοσχέδιον ἐπικήδειον πρὸ τοῦ γενναίου ὄσφ καὶ περικαλοῦς μαχητοῦ : « Πῶς θ' ἀντικαταστήσῃ ἡ Ἑλλὰς τοιοῦτον ἥρωα ; Δὲν ἀρκοῦσι, Θεέ μου, τὰ τοσαῦτα ἀνθρώπινα σφάγια, ἅτινα ἔπεσαν ὑπὸ τὴν μάχαιραν ἀνάνδρων δημίων, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔκυπτον τὸν αὐχένα ὡς ἀληθῆ κτήνη, ἀλλ' ὀφείλουσι ν' ἀπόλλυνται καὶ ὅτε μάχονται ὡς λέοντες, καὶ ὡς ἀληθεῖς ἥρωες ; » Ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐκστρατείας ὁ Γεννάδιος ἐπανῆλθεν εἰς Σύρον ἐπὶ Ψαριανοῦ πλοιαρίου « ἀνυπόδητος, φθειριῶν καὶ ἠλιόκαυστος » κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παναγιώτου Σοῦτσου.

Ἄλλ' ὅπου ὁ Γεννάδιος αἵρεται εἰς ὕψος ἀληθοῦς σωτήρος τῆς πατρίδος εἶνε τὸ ἐν Ναυπλίῳ ἐπεισόδιον

κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος, ὅπερ ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, ἀπὸ τοῦ Γερβίνου μέχρι τῆς Δώρας δ' Ἰστρίας, ἀναφέρουν μετὰ θαυμασμοῦ. Ἄλλ' ἄς ὁμιλήσουν τὰ γεγονότα : Τὸ Μεσολόγγι εἶχε καταστραφῆ, καὶ ὁ Ἰμβραῆμ προήλαυνε θριαμβευτικῶς. Κατήφεια καὶ ἀπελπισία ἐκράτει ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πλεόν, τὰ ἐκ τῆς ἀναρχίας δεινὰ ἐκδηλωθέντα ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθα εἶχον συρρεύσει μαχηταὶ ἐκ Μεσολογγίου γυμνοὶ καὶ πειναλέοι... (Ἔπονται τὰ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀνδραγαθήματος). Τὸ πλήθος συνεκινήθη μέχρι δακρύων. Ἰσχυρὰ ὑπήρξεν ἡ ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐντύπωσις. Αἱ γυναῖκες προσέδραμον εὐθύς προσφέρουσαι τὰ κοσμήματά των καὶ τινες αὐτοὺς τοὺς γαμηλίους δακτυλίους των. Στρατὸς πάραυτα συνεκροτήθη καὶ ἐξεπέμφθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔταξε δὲ ἀρχηγὸν αὐτὸς ὁ Γεννάδιος, (ὅστις ἐγένετο παντοδύναμος ἐν τῇ ἐκτιμήσει τοῦ λαοῦ), τὸν Καραϊσκάκην, τοῦ ὁποῦ εἶχε διαγνώσει τὴν στρατιωτικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἄλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο. Ὑφίστατο ἀνάγκη ἵππικοῦ, καὶ ἵπποι δὲν ὑπήρχον. Αὐθις ὁ Γεννάδιος ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς θέσεως, κάτωθεν τοῦ πλατάνου, ἐδημηγόρησε πρὸς τὰ πλήθη ἐπικαλούμενος νέας θυσίας, εἶναι ἡ δημηγορία του αὕτη ἔμπλεως ἀρχαϊκοῦ μεγαλείου, ὑψίστης ρητορικῆς δεινότητος, αὐτόχρημα δημοσθένειος. Τοὺς λόγους ἐν ἀκαρεὶ διεδέχθησαν τὰ πράγματα... Οὕτω ἀναδειχθεὶς σωτὴρ τῆς πατρίδος ὁ Γεννάδιος κατέκτησε τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἀπεκάλει « Πατέρα μας, πατέρα τῆς πατρίδος, ἅγιον ἄνθρωπον ». Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ Ζαΐμη τοῦ προσέφερον τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος. Ἄλλ' ὁ διδάσκαλος ἠρκέσθη νὰ εἴπη : « Οὐδεμίαν θέλω ἀρχήν. Ἐκαμα τὸ καθήκόν μου ὡς Ἕλλην ! » καὶ μετριοφρόνως ἀπεσύρθη ἐκ τοῦ τόπου τῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας, ἀληθοῦς πρὸς αὐτὸν ἀποθεώσεως τοῦ λαοῦ, μεταβὰς εἰς Ὑδραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σύρον καὶ Τήνον. Βραδύτερον, ὅταν ἔληγεν ὁ ἀγὼν, ὁ Γεννάδιος ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἐν Τροιζήνι Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡπειρωτῶν, κηρύσσων τὸν λόγον τῆς ἰσότητος μεταξὺ ἐλευθέρων, καταπολεμῶν τὰς ἰδιοτελεῖς ἀξιώσεις καὶ τὰς ἀκαίρους φιλοδοξίας, συμβιβάζων καὶ ἀδελφώνων τοὺς ἀντιμαχομένους, οἵτινες ἡμέραν τινὰ ἔφθασαν μέχρι τοῦ

σημείου τῆς ἐναντίον ἀλλήλων διὰ βάρβδων ἐπιθέσεως. Ἦτο ὡς τις σκηνὴ ἐποποιίας ἢ ἔρις αὕτη ἐν τῇ ὑπαιθρῷ ἐκεῖνῃ συνεδριάσει. Οἱ βουλευφόροι ἀπέκοψαν κλάδους δένδρων καὶ ὤρμησαν κατ' ἀλλήλων. Ἐφώρμησε καὶ ὁ Γεννάδιος προτείνων τὴν βακτηρίαν του. Ἐπέκειτο αἱματηρὰ ρήξις ὅτε ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ Κολοκοτρώνη λέγοντος : « Δάσκαλε, ἄφησε σὺ πρῶτος τὸ ξύλο ». Ὁ Γεννάδιος ἐγέλασεν, ἀπέριψε τὴν ράβδον του, καὶ ὅλοι τὸν ἐμιμήθησαν.

Ὅταν ὁ Καποδίστριας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνέθηκεν εἰς τὸν Γεννάδιον τὴν διοργάνωσιν τοῦ πρώτου ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου, ὅπου συνέρρευσαν πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς μαθηταί. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, ὁ πόθος πρὸς μόρφωσιν νέας γενεᾶς ἐλευθέρας, ἐνέπνεον τὸν διδάσκαλον. Ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τοὺς τελειότερον ἐκφράσαντας τὴν ιδέαν τῆς ἐλευθέρας ἀγωγῆς, τὸν Δημοσθένη καὶ τὸν Πλάτωνα, τοῖθ' ὅπερ προσέκρουσεν εἰς τὴν στενοκέφαλον λογοκρισίαν τῶν περὶ τὸν Κυβερνήτην, οἵτινες ἐζήτησαν ν' ἀπαγορεύσουν τὴν διδασκαλίαν τῶν δύο τούτων συγγραφέων, καθ' ἃ ἀφηγεῖται εἰς τὰς ἐντυπώσεις του ὁ περιηγηθεὶς τότε τὴν Ἑλλάδα γερμανὸς λόγιος Εἰρηναῖος Θήρσιος. Ἀλλὰ μεθ' ὅλας αὐτάς τὰς ἀντιδράσεις, ἠγωνίσθη σθεναρῶς καὶ δὲν ἀπεκαρτέρησεν. Ἰδρυσεν ἐν ταύτῳ τὴν πρώτην ἐν Ἀνατολῇ Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, δωρήσας χιλίους τόμους. Ἐπίσης καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον αὐτὸς ἰδρυσεν. Ἀμφότερα τὰ ἰδρύματα ταῦτα, μετενεχθέντα ἔκτοτε εἰς Ἀθήνας, εἶναι ἔργα ἰδικά του. Ἄλλου θελήσαντος νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ἐπιστάτου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ὡς ἀπεκαλοῦντο τότε οἱ ἔφοροι, προθύμως καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως ἐξεχώρησεν αὐτήν.

Τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον μετηνέχθη ἐπίσης εἰς Ἀθήνας καὶ μετωνομάσθη Γυμνάσιον. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας ὁ Γεννάδιος ἀφηγεῖτο τὰς ἀναμνήσεις του ἐκ τοῦ ἀγῶνος, παρακαλῶν πολλάκις καὶ ἀγωνιστὰς νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ νὰ ὁμιλοῦν οἱ ἴδιοι πρὸς τοὺς μαθητάς, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς περιπάτους, τοὺς ὁποίους ἐπεχειρεῖ μετὰ τούτων πρὸς τὸν Λόφον τῶν Μουσῶν καὶ τὴν Πνύκα ἀρχαϊκώτατα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτον εἰς τῶν τακτικῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ σχολείου ὡς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἠρώων. Παραδειγματικὴ

ἦτον ἢ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ σχολείῳ τάξεις, καὶ παροιμιώδης ἀπέμεινεν ἢ αὐθεντία τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὀλοκλήρου τῆς κοινωνίας. Εἶχε καταστήσει τὴν σχολὴν αὐτοῦ ὥσει ἱερὸν χῶρον, ἄσυλον τῶν Μουσῶν, τὸ μόνον ἐν Ἀθήναις διδασκῆριον, ὅπου, πλὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι καὶ ἄλλοι Ἀνατολίται προσήρχοντο ν' ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν του. Τοσαύτη ἐκράτει ἐν τῇ σχολῇ εὐκοσμία, ὥστε ποτέ, καθ' ἃ ἀφηγεῖται ὁ πλωτάρχης Ζωχιός, διατελέσας μαθητῆς τοῦ Γενναδίου, ἓνα τῶν ὀνομαστῶν στρατηγῶν, θελήσαντα νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν παραδόσεων μὲ τὰ ἄρματα του καὶ μὲ τὸ τιμποικί του, ἀποτόμως ἐξεδίωξεν ὁ διδάσκαλος ὡς τὸν τελευταῖον τῶν ἀνθρώπων... Αὐτὸς ἴδρυσε τὴν Ῥιζάρειον Σχολὴν παροτρύνας τοὺς ἀδελφοὺς Ῥιζάρη νὰ διαθέσουν πρὸς τοῦτο τὴν περιουσίαν των, καὶ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐδίδαξε μετὰ ἰδιαζούσης ἀγάπης μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ βίου του. Τίς ὅμως θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐπὶ τῆς τιμητικῆς στήλης τῆς Σχολῆς ταύτης, ὅπου χαράσσονται τῶν εὐεργετῶν τὰ ὀνόματα, δὲν εὐρέθη χῶρος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Γενναδίου; Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀρσακίου ὑπήρξεν ἐκ τῶν πρώτων θεμελιωτῶν διατελέσας ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ· καὶ συνδρομὰς ἐκ μέρους τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμογενῶν προεκάλει, δι' ὧν ἀπέστειλεν εἰς Εὐρώπην μαθητάς του πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς, καὶ τὸν πατριαρχικὸν αὐτοῦ οἶκον εἶχε καταστήσει ἄσυλον τῶν δεομένων προστασίας. Ὅταν τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξήρχετο τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα ἦτο πρόεδρος τῶν ἐπιτρόπων, καὶ ὅπου ἀνεγίνωσκε τὸν Ἀπόστολον καὶ ἔλεγε τὸ Πιστεύω, εὕρισκεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πλῆθος ἀπόρων μαθητῶν καὶ χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, οἵτινες τὸν ἀνέμενον. Ἀφειδῶς ἐμοίραζε τὰ πρὸς αὐτὸν ἀποστελλόμενα παρ' ἀρχαίων μαθητῶν του εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης δῶρα καὶ χρήματα, θυσιάζων οὕτως εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς εὐποιίας τὸ ἄνετον μέλλον τῶν τέκνων του.

Ὁ Γεννάδιος ἦτο μετρίου ἀναστήματος, ἀλλὰ κοινωνικῆς σωματικῆς διαπλάσεως, εὐρωστος καὶ ὠραῖος ἀνὴρ. Πρόσωπον δὲ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἰλικρινές καὶ τρόποι ἀνεπιτήδευτοι. Ὑπὸ τὸ ἀφελές ἦθος τοῦ ἀνθρώπου δὲν διέκρινε κἀνεὶς ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν βαθεῖαν μόρφωσιν τοῦ σοφοῦ. Ἀλλ' ἦρκει βραχεῖά τις μετ' αὐτοῦ ἀναστροφή διὰ νὰ ἐκλάμψῃ

αὕτη, καὶ ὡς πρὸς τὴν δεινότητα αὐτοῦ ὡς Ἑλληνιστοῦ, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιολογικὰς του γνώσεις, καθ' ἃ οἱ μετ' αὐτοῦ σχετισθέντες εὐρωπαῖοι σοφοί, καὶ ὁ Θήρσιος καὶ Ρόσσιος, περιφανῶς εἰς συγγράμματά των ὠμολόγησαν. Διὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρτέμιδος Βενιζέλου συνεδέθη ὁ Γεννάδιος πρὸς ἐπιφανῆ τῶν Ἀθηνῶν οἶκον ἐξ οὗ κατήγετο ἡ Ἀγία Φιλοθέη. Ἐνυμφεύθη δὲ ἐν Αἰγίνῃ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἔθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει ἐξ Ἀθηνῶν ἡ οἰκογένεια Βενιζέλου... Ὁ θάνατος τοῦ Γενναδίου, ἐπελθὼν τὴν 12 Νοεμβρίου 1854, μετέχει τοῦ τραγικοῦ. Ἡ χολέρα ἐλυμαίνετο τὰς Ἀθήνας. Κατὰ σωροὺς ἐθάπτοντο οἱ νεκροί. Ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ πόλις εἶχεν ἐρημωθῆ. Ὅλα τὰ καταστήματα εἶχον κλείσει καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ σχολεῖα διελύθησαν. Ἢδη οἱ μαθηταὶ τῆς Ριζαρίου Σχολῆς ἐζήτουν καὶ αὐτοὶ νὰ φύγουν. Ὁ φόβος παρέφερεν αὐτοὺς μέχρι στάσεως, καὶ ὁ Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς, θέλων νὰ προλάβῃ τὴν διάλυσιν αὐτῆς, ἔδραμε πρὸς τὸν Γεννάδιον παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κατάστημα ἵνα συγκρατήσῃ τοὺς μαθητάς, ὡς ὁ μόνος ἔχων τὴν δύναμιν πρὸς τοῦτο. Ἡ ἡμέρα ἦτο παγερά. Τὸ ψῦχος ὑπεβοήθει τὴν ἐκ τῆς ἐπιδημίας καταστροφὴν. Μάτην ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες του ἰκέτευον αὐτὸν νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀνένδοτος... Καὶ ἀπῆλθε. Προσεβλήθη ἐπ' αὐτῆς τῆς ἔδρας ἐν ᾧ ὠμίλει πρὸς τοὺς μαθητάς του, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸν οἶκόν του παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς Κύριον ἐν γαλήνῃ, ἀφοῦ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας του.

17. — Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ. Οἱ Ἀρχαιότεροι Καθηγηταί. Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ἀγῶνας, Ἀθήνησι, 1897. (ΚΒ, 68).

σ. 204-205. — Εἰς τῶν λαμπροτάτων τούτων φωστήρων εἶναι καὶ ὁ αἰδῖος τοῦ Γένους διδάσκαλος Γ. Γεννάδιος. Ἄνθρωπος τῶν λόγων ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων ἅμα. Παρ' αὐτῷ δὲν ἐχωρίζετο ἡ πρᾶξις ἀπὸ τοῦ λόγου. Μαχητῆς ἐν ἀμφοτέροις καὶ παλαιστῆς ἀτρόμητος προσήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα τό τε πνεῦμα καὶ σῶμα πλειστάκις ριψοκινδυνεύσας καὶ πολλάκις δούς πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς αὐταπαρνήσεως. Οὐδέποτε θά λησμονηθῇ — διότι ἀνέγραψε ταῦτα ἤδη ἡ Ἱστορία — ἡ ἐν Ναυτιλίῳ κατὰ τὸ

1826 ὑπερφυῆς αὐτοῦ στάσις, ὅτε, λιμοκτονουμένων καὶ ἐκ κακουχίας καὶ ἀπειρῶν στερήσεων θνησκόντων τῶν ἀτυχῶν ἐκ τοῦ ἐνδόξου Μεσολογγίου προσφύγων, ὁ Γεννάδιος προβάς εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας, ὅπου ἦν συνηγμένον ὅλον τὸ Ναύπλιον καὶ ἀναβάς ἐπὶ βάρου προχείρου, ὡς Δημοσθένης ἀπήγγειλε τὰ ἐξῆς ἀθάνατα ἔπη :

« Ἡ πατρίς, ἀνεφώνησε, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει! Πρέπει οἱ ἄνδρες αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιδα καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἤδη ἄργοι καὶ λιμῶπτοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὐρίσκομεν. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται! Ἴδου ἡ πενιχρά μου εἰσφορά! Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει! »

Καὶ ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικὸν του βαλάντιον. Ἐκεῖνοι οἱ ὀλίγοι ὀβολοί, οἷος πακτωλὸς χρυσοῦ προερχόμενοι ἐκ πτωχοῦ διδασκαλικοῦ πουγγίου καὶ συνοδευόμενοι, ὡς ὑπὸ θείας ἁρμονίας καὶ μαγευτικῶν μελῶν μουσικῆς, ὑπὸ τῶν ὠραίων καὶ θαυμαστῶν ἐκείνων λόγων, οἵτινες εἶπερ ποτὲ ἄλλοτε σήμερον τοσοῦτον ἐπικαίρως ἀντηχοῦσιν εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν, τῶν ἀπολεσάντων ἐξ ἀτολμίας τοσαύτας θαυμαστάς εὐκαιρίας ἵνα πλείστας χώρας ὑποδούλους ἔτι ἑλληνικὰς λυτρώσωμεν ἐκ τοῦ βαρβάρου ζυγοῦ!,... « Πόρους εὐρίσκομεν ἔάν εἴμεθα ἄνδρες ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἐλεύθεροι! » Δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα μόνον ὁ μεγαλόψυχος διδάσκαλος : « Ἄλλ' ὅχι! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον. Ἡ συνεισφορά αὕτη εἶναι οὐτιδανή. Ὅβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἔμαυτὸν καὶ ἰδου τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιὰ του; Ἄς καταβάλλῃ τὸ τίμημα! » Ἐκαστος ἐννοεῖ οἷαν βροχὴν ἐπικροτήσεων καὶ εἰσφορῶν προῦκάλεσαν οἱ φλογεροὶ οὗτοι λόγοι. Εὐθύς ποσὰ μεγάλα συνεσωρεύθησαν δι' ὧν ἀπεστάλη ὁ Καραϊσκάκης ὡς στρατηγός, ἐκ δὲ προσφορῶν ἑκουσίων πολλῶν πλουσίων κατηρτίσθη καὶ λαμπρὸν ἵππικὸν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην. Διὰ τῆς εὐγλωττίας του κατάρθωσε νὰ συναθροισθῶσιν 40,000 δραχμῶν καὶ ἵππικὸν ἐκ 350 ἵππων, πρὸς δὲ καὶ νὰ συστηθῶσι τοσαῦτα τάγματα ἀνά τὴν Ἑλλάδα ὅλην. Θαυμαστὴ δὲ ἡ διαγωγή του καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου ὅτε κληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἰδρυθέντος

Ἔθν. Πανεπιστημίου καὶ διορισθεὶς μάλιστα καθηγητῆς τῆς Φιλολογίας, παρητήθη ἐθελουσίως εἰπὼν τὰ ἔξοχα ταῦτα : « Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶναι οὐχ ἥττον σπουδαῖος ; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ, ἥτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται ! »

Ἀοίδιμε διδάσκαλε ! Πόσον προεμάντευσες τὴν σημερινὴν ἐκπαιδευτικὴν κακοδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, εὐθύς ὀξυδερκῶς διαβλέψας τὸν ἀληθῆ σάρακα, ὅστις προπαρεσκεύαζε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἔργου ! Τίς σήμερον ἔχει τὸ σθένος, προτεινόμενος καὶ διοριζόμενος καθηγητῆς, νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἀγνὰ ἐκεῖνα ἔπη τοῦ μεγάλου πατριώτου ! Σήμερον ὅτε οἱ ὑποψήφιοι μνηστήρες κατέρχονται εἰς τὰς ἐξευτελιστικωτάτας θηραυλίας καὶ ἐπαιτείας ψήφων διὰ πᾶσαν τυχὸν κενουμένην θέσιν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ Παιδευτηρίῳ ! Ὁ Γεννάδιος ἐδίδαξεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, οἱ πλείστοι δὲ τῶν λογίων τῆς προτέρας γενεᾶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγαλουχήθησαν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν πλείστων ἔθνωφελῶν ἐκπαιδευτηρίων, σχολῶν, βιβλιοθηκῶν κλπ. καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ιδρύσεως τῆς Ῥιζαρέλου Σχολῆς αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ κύριος αἴτιος.

Ἐπὶ τοῦ τάφου του, ὅταν μίαν ἡμέραν εὐγνωμονοῖσα ἡ Πατρὶς τῷ ἀνυψώσῃ ἀνδριάντα δέον νὰ ἐγγλυφθῶσιν διασταυρωμένα τὸ ξίφος καὶ ὁ κάλαμος, τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἄσπις !

18. — Lewis SERGEANT. Greece in the XIX century. London, 1897. (KB', 69.)

σ. 354-55, καὶ 370-71. — George Gennadius was amongst the founders and first professors of the University. He was connected with education before he played his memorable part in the War of Independence ; and when the war was ended he established the « Central School » at Ægina, which flourished in spite of the illiberal discouragements of Capo d'Istria and his Corfiote sycophants. On the death of Gennadius, Professor Thiersch wrote an appreciative notice of him in the *Ausland* (1854), in which he says : « Gennadius may be considered as the founder of the Greek Gymnasia, and to him is due the

first Philological faculty in the University of Athens, wherein most of the professors are his disciples. He has left many original works and translations ; but he (notwithstanding his great patriotic work during the War of Independence) wished to be, and remained to the last, the true master and guide of the youth of Greece, a position which no inducement could prevail upon him to abandon, and through which he influenced in many ways and with much effect the intellectual and scientific regeneration of Greece. His death leaves an irreparable gap in Greece and throughout the Hellenic world, in which his many disciples cherish his memory. But in Germany also, where Gennadius sojourned in 1822 and 1823, on his way from Southern Russia to Greece, those who had the good fortune to make the acquaintance of this talented man of letters and eminent patriot will hold his name in abiding and affectionate remembrance. » The career of this illustrious Greek is aptly summarised by the French historian J. J. Ampère : « Un seul savant, M. Gennadius, tout en réclamant dans la lutte armée une part glorieuse, resta fidèle à ses fonctions académiques. Nul n'exhorta plus énergiquement que lui les combattants aux sacrifices et à l'union ; en même temps, autant que les circonstances le permirent, il ne cessa jamais d'instruire la jeunesse ».

George Gennadius, who died at the age of sixty-four, had also been a pupil of Photiades. In the funeral oration which A. Rhangabé was deputed by the University to deliver in 1855, there occurs a graphic account of the spirited action by which Gennadius was able to avert one of the greatest dangers which menaced the country in the War of Independence. Nauplia was crowded by refugees from Missolonghi, who were growing desperate and dangerous. « But no one had the courage to act ; no one had a plan to propose. Then Gennadius, emerging from the crowd, sprang upon the roots of the plane-tree which grew in the middle of the square, and thence, turning his flaming eyes upon the multitude, with a loud voice, and an eloquence which carried all before it, because it came from the heart, cried : ' The fatherland is being destroyed ; the struggle is failing ; freedom is at her last

gasp. There is need of immediate help. These brave men, who have lived on powder and breathed flames, who swarm about us in their idleness and starvation, must be hurried off to new scenes of danger. We need money for this, and money there is none. But if we mean to have a fatherland, if we are worthy to be free, the money will be found. Let each man give what he has and what he can. Here is my poor mite. Let him copy me who will ! ' And amidst the cheering of the crowd he turned out upon the earth the slender purse of a scholar... ' But no ! ' he continued, after a pause, ' this is a worthless contribution. Not another obolos have I to give ; but I have myself, and I offer myself to the highest bidder. Who wants a teacher for his children for four years ? Let him throw the price down there ! ' These noble words kindled a flame of irrepressible enthusiasm. All hastened forward with tears in their eyes, and some brought money, and others, not excepting the very soldiers who were suffering from poverty and hunger, brought arms or ornaments, or whatever they had which would fetch a price. Thus in a short time enough was collected to provide for the first and most pressing needs. The women were called upon to assemble next day in the church, and add their contributions ; but many stayed away. Then, hot with indignation, he turned to the children of the public schools who stood beside him, and cried aloud : ' Unhappy children, your mothers have deserted you ! They have heard that the Ottoman butchers and enslaves the Greek, that to-morrow he will come and drag you into captivity ; but little they reckon if they can save their paltry gold. No other protector remains to you on earth, but only the common protector of all, who is yonder in heaven. Fall upon your knees and pray to Him ! ' And all the children, afraid to disobey that imperious voice, knelt down. And he bared his head, and raised his eyes to heaven, and cried : ' O God, most high, Thou that art the protector of the wretched, and of them that have no refuge, do not Thou also abandon these children that bow before Thee. Save them from the chains of slavery. They who begat them have turned aside from them ; do Thou look down upon them. Look down

upon Greece, against whom all men have risen, whom her own offspring desert and betray... Or if Thou, the all-wise, knowest that it is destined that they should be trained to ignoble feelings, and brought up to selfishness and love of power, so that they should hereafter bring evil upon their country, give them rather to the edge of the sword, and me with them, that I may not again behold a day of slavery and humiliation for Greece! ' And when he had ended his prayer, he hurried out of the church, leaving the people awestruck and in tears. « After that the women subscribed more than the men; and from Nauplia were despatched the expedition of Karaiskakis and Hadji Michaeli's troop of horse, which did much to turn the tide of war. »

19. — David QUINN. Education in Greece. Washington, 1898. (KB', 70.)

σ. 290-347. — « The warm though smouldering patriotism which was so instrumental in keeping the schools alive, and which was in turn fostered into intense heat by these same schools, is well illustrated by an event which happened one day in the Greek school at Bucharest where George Gennadius was teaching; and this event is described in the writings of Alexander Rangabes, who was then present as one of Gennadius's scholars. Among the pupils were also the sons of Alexandros Soutzos, hospodar of Wallachia. Gennadius was interpreting Isokrates's celebrated Panegeric. The teacher read to his students the old sophist's description of the glory and splendour of ancient Athens. Becoming filled with celestial fire, he told the students to bar the doors. Then, shut in from all contact with the world outside, he made a burning comparison between the greatness of the past and the fallen condition of the present. Tears streamed from his eyes, and every young Hellene present wept and cheered. A few months later many of them followed Gennadius to the war as members of the Sacred Band.

Thus it was that the schools which the dull oppressors

allowed to exist, if properly bribed, became, each and every one of them a radiating point whence the hope of freedom glitted out. Indeed it was through literature, and through the schools, and through the church that the flame at last burst out. The young palikars were whelmed with determination by the writings of such as Koraes, and by the teaching of Gennadius... The Ἰερός Λόγος was made up of five hundred students. They wore a uniform of black, and on their standard was the old Spartan motto ἦ τάν, ἦ ἄπὶ τάν... Most of them were in Gennadius's school at Bucharest. Gennadius was in the midst of his lecture when a messenger rushed into the room with the news that Ypsilantis had passed the Pruth. He threw his books into the fire of the open grate, and rushed off, followed by his students to join the prince. The young soldiers of the Sacred Band were true to their Spartan motto, and on the 19th. June, 1821, four hundred of them lay as a first holocaust to liberty, dead in their blood on the hill slope of Dragachan (a monastery a few miles distant from Rimnik in Wallachia)... In the year 1824 (during the War of Independence) the determination to establish a system of education became manifest again. A committee of five, appointed for the purpose, submitted to the Government a plan... that a model or central school should be at once established at Argos. The school at Argos was established, with Gennadius as director. But the vicissitudes of the war soon interfered, and the school was closed.

20. — N. G. Dossios. *Studii Greco-Române*, Iasi, 1901. (KB', 78.)

σ. 29. — Academia domnescă din Bucuresci (1645-1821). Gheorghios Ghennadios (Γεώργιος Γεννάδιος), alt insemnat dascal și patriot din Epir, care a predat în academia din Bucuresci înaintea revoluțiunei grecești de la 1821. Ghennadios a fost și eley a lui Lambros în academia din Bucuresci, mai târziu a fost trimis la Lipsea împreună cu copiii unei mobile familii, ca conducător, unde a ascultat și el lecțiile universitare și în deosebii medicina. Neofit il

stima mult ca coleg. Pentru cît-va timp a profesat și la șcôla elenescă din Odesa, unde a fost chemat de cãtră comunitatea elină, de unde a fost rechemat domnitorul Alexandru Sutzu în Bucuresci. În urma Gennadios a fost în universitatea din Atena un apreciat profesor al istoriei filosoficî precum și în seminarul de acalo (Ριζάρειος Σχολή) pănă la mórtea sa 1854. Despre Gennadios vedi mai multe informațiuni la Sathas op. c. pag. 720, Chasiotis pag. 82, Ionescu op c. pag. 197-98.

20 bis. — Πηνελόπης ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ (πρώην Κυρίας ἐπὶ τῶν Τιμῶν παρὰ τῇ Βασιλίσση Ἀμαλίᾳ). Ἀπομνημονεύματα, ἐπιγραφόμενα Οἱ πρῶτοι Βασιλεῖς, δημοσιευθέντα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Κυριῶν. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ φύλλου τῆς 9 Μαρτίου 1903. (ΚΒ', 79 bis.)

σ. 2-3. — Ὁ Γεννάδιος ἦτο τόσον μέγας ἐν τῇ σφαίρᾳ του ὥστε, ἂν οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ τοῦ 21, Κολοκοτρώνης, Καραϊσκάκης, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ γενεὰ τῶν γιγάντων ἤθελεν ἀνασηκῶσει πρὸς στιγμὴν τὴν πλάκα τοῦ τάφου των, οὐδόλως θὰ εὔρισκον παράδοξον ὅτι τολμῶ νὰ τὸν συγκαταλέξω εἰς τὴν χορείαν των. Οἱ μὲν διὰ τῆς σπάθης των, ὁ δὲ διὰ τοῦ λόγου του ἔφθασαν εἰς τὸ μέγα ἀποτέλεσμα. Καὶ τόσον εἶναι τοῦτο ἀληθές, καὶ τόσον ἐξετιμᾶτο ὁ Γεννάδιος, ὥστε οἱ μεγάλοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τότε, ὅτε ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει, καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καποδιστρίου, εἰς τὸν Γεννάδιον ἀπετείνοντο νὰ ἐξομαλύνῃ ἢ νὰ ἐφεύρῃ μίαν διέξοδον· ὅπως καὶ εἰς τὸν Χριστόν, ἔλεγον : Διδάσκαλε τί πράξωμεν ; Καὶ ἴσως ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς Ναύπλιον γέροντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐνθουμούμενοι τὴν σπαρακτικὴν σκηνήν, ἣτις ἔλαβε χώραν, ὅτε ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ τελευταία μάχη εἰς τοὺς ἐναπομειναντας Τούρκους, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηρτᾶτο ἡ τελεία ἀποχώρησις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ἐστεροῦντο τότε πάντων τῶν χρειῶδων, καὶ πολεμοφοδίων, καὶ τροφῶν, καὶ ἐνδυμάτων. Ὁ Γεννάδιος λαβὼν γνῶσιν τούτου, ἐγκαταλείπει ἀμέσως τὸ σχολεῖον καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ μιᾶς πέτρας, ἐν τῇ πλατείᾳ, ὠμίλησε μετὰ τοιαύτης ἐξάρσεως, ὥστε ἀμέσως πάντες ἄνδρες, γυναῖκες, πτωχοί, πλούσιοι, ἐπαῖται καὶ μυλωθροὶ κλαίον-

τες συνεσώρευον ἐνώπιον τοῦ Γενναδίου πᾶν τὸ ἔχειν των. Χρήματα, κοσμήματα, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, σκεύη πολύτιμα, λάφυρα κρυμμένα, ὄπλα, γιαταγάνια πλουσίως διακεκοσμημένα, σάκκους σίτου, ὄσπριων, βαρέλια βρακῆς, οἴνου, ἐξεφορτώνοντο ἐν τῇ πλατείᾳ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, μαζὺ μὲ τὸν ὄβολον τῆς χήρας. Καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του, μὴ ποθῶν ἄλλο τι εἰμὴ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τῆς Πατρίδος, ἔμεινε μετριοφρονέστατα πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, διδάσκων μεθοδικῶς, ἄνευ σχολαστικότητος, ὠφελούμενος παντὸς μαθήματος ἱστορικοῦ ἢ μὴ, ὅπως ἐξυψοῖ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν του· καὶ καταστήσας τὸν οἶκον του φυτώριον Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, ἐδέχετο ἐσωτερικοὺς μαθητὰς ἐξ ὅλων τῶν ὑποδοῦλων μερῶν, οἱ ὅποιοι ἐπέστρεφον οἴκοι τέλειοι Ἑλληνισταί, ἀρίστης ἠθικῆς μορφώσεως, καὶ ὡς ἄλλοι ἀπόστολοι κηρύττοντες τὴν Ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

21. — Sir John E. SANDYS. History of classical scholarship. Cambridge, 1915. (KB', 81.)

σ. 389. — Among the leading scholars of the Greek Revolution was Georgios Gennadius (1786-1854), who in 1820 became the head of the Greek School in Bucharest. The study of Demosthenes and Plutarch had inspired him with the love of liberty, and, under his enthusiastic teaching his pupils were thoroughly imbued with the spirit of patriotism. While Koraes remained abroad, editing the Greek classics in a patriotic spirit and arousing the martial ardour of his countrymen by a new edition of his **Σάλπισμα πολεμστήριον**, Gennadius actually fought in the war. While Koraes was a great writer, Gennadius was a great teacher. It is from his Greek Grammar of 1832 that the modern Greeks have learned their own ancient language for the last three generations.

22. — Ed. DRIAULT et M. LHÉRITIER. Histoire diplomatique. Paris, 1925. (KB', 83.)

σ. 131-132. — A Bucharest un savant grec, associé à la pensée de Coray, la rénovation de la nation par l'instruc-

tion, George Gennadius, avait fondé un groupement patriotique où l'on entretenait le souvenir de Rhigas le martyr ; l'enthousiasme de la jeunesse s'y enflammait dans le culte des gloires d'autrefois ; on y fermait les portes pour parler plus à l'aise ; on y travaillait, on y étudiait passionnément, pour refaire la patrie. A la nouvelle de l'arrivée d'Ypsilanti, les 500 auditeurs de Gennadius se levèrent dans un grand cri de joie au chant de la Marseillaise de Rhigas, brûlèrent leurs livres, car le temps était venu d'agir, formèrent le « Bataillon sacré », reprirent la devise des Spartiates, ἡ τάν, ἡ ἐπὶ τάν, et coururent à la bataille.

σ. 326-327. — La chute de Missolonghi retentit dans le monde entier... En vérité il y eut d'abord parmi les Grecs un désespoir poignant ; les défenseurs de Missolonghi, qui avaient pu s'échapper à travers la montagne, sur les petites barques du golfe de Corinthe, arrivèrent à Nauplie, dirent leurs misères, se plainquirent de n'avoir pas été secourus, se firent menaçants ; le danger fut un moment terrible ; la Grèce allait sombrer dans une lutte fratricide. George Gennadius, le vaillant patriote de Bucharest, celui qui avait mené ses cinq cents jeunes gens à la rencontre d'Alexandre Ypsilanti, n'avait pas cessé depuis d'enseigner la patrie et la liberté. Malgré la guerre, il avait fondé des écoles à Syra, à Tinos, à Égine ; il dirigeait celle d'Argos ; devant l'invasion égyptienne, il était venu à Nauplie, et il soutenait les courages ; il était fort aimé. Quant il vit que ses compatriotes allaient se jeter les uns sur les autres, dans une folie de suicide, il monta sur la racine du platane que l'on vénère encore sur la place de Nauplie ; il arrêta les bras déjà levés ; il jeta sur cette foule frémissante une harangue enflammée ; il dit que la patrie était en danger de mourir ; qu'elle avait droit à tous les sacrifices, de sang et d'argent, qu'il n'y avait plus que soixante piastres dans la caisse publique. Il vida sa bourse sur l'autel de la patrie ; emportés par son exemple, tous firent de même ; il les mena à l'église Saint-Georges ; les offrandes s'y entassèrent, jusqu'aux anneaux de mariage ; un grand serment jaillit de toutes les poitrines, de

vaincre ou de mourir comme les héros de Missolonghi. Une troupe de volontaires se forma; une cavalerie se constitua avec les chevaux que donnèrent les primats et les riches. Toute une armée, sortit de terre, pour ainsi dire, se mit sous les ordres de Karaïskakis, et partit au secours d'Athènes que les Turcs, à son tour, allaient serrer de près. George Gennadius avait été à Nauplie « le sauveur de la patrie ».

β'. — Τὰ ἐν χειρογράφοις.

23 (KB', 84). — Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς χειρογράφων, τῷ δημοσιευθέντι ὑπὸ Σ. Π. Λάμπρου ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμωνι τοῦ 1905, τόμ. β', σ. 358, μνημονεύεται Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Κωνστ. Κοντογόνη, ἀντιγραφεῖσα ὑπὸ Νικάνδρου Ζανουβίου, τοῦ ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, φοιτητοῦ, Ἀθήνησι, 1855 4ον μκρ. ἐκ 132 σελ. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου τοῦ τῆς Ἱστορίας ταύτης (ἥς μόνος ὁ πρῶτος τόμος ἐδημοσιεύθη τῷ 1866, καὶ εἰς β' ἔκδοσιν τῷ 1876) ὁ Ζανούβιος προσέθηκεν βιογραφικὰ σχεδιάσματα περὶ Κοραῆ, Κούμα καὶ Γενναδίου. Τὸ τρίτον τοῦτο εἶναι ἀρκετὰ ἐκτενές, συγκείμενον τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ τοῦ Βρετοῦ καὶ τῷ θαυμασίῳ τῷ ὄντι ἐπιμνημοσύνῳ λόγῳ τοῦ Ῥαγκαβῆ, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ἀνακριβιῶν τινῶν αὐτοῦ τοῦ Ζανουβίου. Ὡς δείγματα τοῦ ὅλου παραθέτομεν τὰ ἐξῆς ὀλίγα χωρία:

« Μόλις δὲ πατήσας τὴν ἐξ αἱμάτων πεφυρμένην γῆν τῶν Ἑλλήνων, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς ἴδρυσιν σχολείου. Ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν ἀπὸ κρότον ὄπλων, γενόμενος ὀπαδὸς τοῦ Ἄρεως, παρηκολούθησε τὸν Φιλέλληνα Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχές ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου, μεθ' ὃ ἐπανήλθε πάλιν εἰς τὰς Μούσας, πεπεισμένος περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος... Ὁ αἰοίδιμος Κυβερνήτης ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, τοῦ ὕστερον Κεντρικοῦ Σχολείου ἐπωνομασθέντος. Ὅμως, οὐ μόνον διδάσκαλος ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατὴρ τῆς μαθητευούσης νεολαίας ὑπῆρξε... Μετὰ δὲ τὴν

σύστασιν τῆς Ῥιζαρείου σχολῆς, ἥσπερ αὐτὸς προὔκάλεισε τὴν ἴδρυσιν, ἐδίδασκε τὴν ἱεράν ταύτην κυψέλην τὰ θεῖα τῆς πίστεως καὶ πατρίδος καθήκοντα... Ἀπέθανε δὲ ὁ Γεννάδιος τὸν Νοέμβριον τοῦ 1854, τρωθεὶς ὑπὸ τῆς μαστιζούσης τότε τὰς Ἀθήνας ἀνθρωποδόρου χολέρας, ἐν γωνίᾳ τινὶ ταφεῖς. Ἀπόκειται νῦν τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει ν' ἀποδώσῃ τῷ Σωτήρι τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν.»

24. — Μ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, βιογραφικὸν περὶ Γενναδίου ἀνάγνωσμα, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1908 (ΚΒ', 85.)

Οἱ ἐν τῇ Ῥοβερτίῳ Σχολῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνες μαθηταὶ εἶχον ἰδρύσει, ἀπὸ τοῦ 1890 ἤδη, Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἐν ᾧ κατὰ καιροὺς ἀνεγινώσκοντο πραγματεῖαι ἐπιστημονικαὶ διάφοροι ὑπὸ τινων τῶν καθηγητῶν. Εἷς τούτων, ὁ Κύριος Μ. Γ. Μιχαηλίδης, κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1908 ἀνέγνωσε γλαφυρῶς καὶ σοφῶς συντεταγμένον βιογραφικὸν περὶ Γενναδίου ὑπόμνημα, ἐν συνεδριάσει περὶ ἧς ἐπέστελλεν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Γενναδίου ὅτι « διεξήχθη μετὰ πανηγυρικῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐνθουσιώδους συγκινήσεως. Ὑπήρξα εὐτυχῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι κατάρθωσα, ἔχων θέμα τὸν βίον τοιοῦτου ἐνδόξου ἀνδρός, νὰ συναρπάσω εἰς τὰς ὑψηλὰς σφαῖρας τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ τοὺς ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ διακοσίους Ἑλλήνας μαθητάς, μετὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων, καὶ πολλῶν κυριῶν καὶ κυρίων ἐλθόντων ἐπίτηδες ἐκ τῆς Πόλεως πρὸς ἀκρόασιν τῶν μεγαλουργημάτων τηλικούτου Ἑλληνοσ. Τῶν πλείστων τρεῖς καὶ τετράκις οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγράνθησαν, εἰκοσάκις δὲ τοῦλάχιστον διεκόπη ὁ λόγος ὑπὸ παταγοδῶν χειροκροτημάτων. Ὁ Σύλλογος εἶτα, μιᾷ φωνῇ καὶ ψήφῳ, ἐξελέξατο ὑμᾶς ἐπίτιμον μέλος αὐτοῦ, ἐπιθυμῶν σφόδρα νὰ ἔλθῃ εἰς στενωτέρας μεθ' ὑμῶν σχέσεις καὶ νὰ ἔχη ποτὲ τὸ εὐτύχημα ν' ἀκούσῃ ὑπὸ τῆς γραφίδος σας χαρμόσυνα καὶ πάλιν φιλοπάτριδα καὶ ἐμπεισμένα ῥήματα. »

Τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ καθηγητοῦ Μιχαηλίδου μένει ἐν χειρογράφῳ· μετὰ προεισαγωγικὰς δὲ τινὰς παρατηρήσεις ἄρχεται οὕτως : « Ἀγνοῶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐκ τῆς πρώτης μου ἡλικίας τρέφω βαθύτατον σεβασμὸν καὶ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὸ τετιμημένον ὄνομα τοῦ διδασκάλου τοῦ

γένους Γενναδίου. Ἴσως διότι τὰ πρῶτα παιδικὰ μου ἔτη καθωδήγησεν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἢ χιλιάδας Ἑλλήνων γαλουχήσασα Γραμματικὴ τοῦ Γενναδίου. Ἴσως διότι τὰς πρῶτας ἀνταυγείας τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας ἐνέσταξεν ἐν τῇ ἀπαλῇ παιδικῇ καρδίᾳ μου ἢ ἀνάγνωσις τῶν μεγαλουργημάτων τοῦ περικλεοῦς ἥρωος ἕκ τινος ἀναγνωστικοῦ τῆς δ' τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, διαλαμβάνοντος βραχέως ἀλλὰ ζωηρῶς ἐπεισδιδόν τι τοῦ δραματικοῦ βίου του. Θὰ θεωρήσω δ' ἑμαυτὸν εὐτυχῆ σήμερον ἐὰν σταγόνων κἄν τινων τοῦ θεσπεσίου μέλιτος ὅπερ ἔσταζεν ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὅλην ἕκ τῶν πατρικῶν χεϊλέων του κατορθώσω νὰ καταστήσω ὑμᾶς κοινωνοὺς διὰ τῆς πενιχρᾶς μου ταύτης σκιαγραφίας τοῦ ἥρωος διδασκάλου, στρατιώτου καὶ ῥήτορος, τοῦ ἐν πᾶσιν ἀπαραμίλλου Γενναδίου... Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου μου εἶπον ὅτι ὁ Γεννάδιος προώριζεν ἑαυτὸν εἰς ἱερέα, δι' ὃ στάδιον ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς παιδείας πλουσιώτατα εἶχε κοσμηθῆ· ἀλλ' εἰ καὶ βραδύτερον ἐθεώρησε χρησιμώτερον εἰς τὸ ἔθνος νὰ μείνη λαϊκός, ὅμως διετέλεσεν αἰείποτε ὁ ἄριστος τοῦ Χριστοῦ λευίτης, ὑπὸ κοσμικὸν ἔνδυμα, ὁ ἀγνότατος κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ θεοσεβέστατος πολίτης... Οὕτως ἔκλεισε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ μεγάλη ἐκείνη μορφή, ἣτις ἠνέωξε τοὺς πνευματικoὺς ὀφθαλμοὺς χιλιάδων Ἑλλήνων πρὸς τὴν πατρῶαν ἀρετὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν· ἔπαυσε νὰ πάλῃ ἢ καρδίᾳ τοῦ μεγάλου ἐκείνου πατριώτου, ὅστις συνεκίνει τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του καὶ ἐπυράκτου αὐτὰς εἰς κατάληψιν καὶ ἐκτέλεσιν γενναίων βουλευμάτων καὶ ἔργων· ἔκλεισε διὰ παντὸς τὸ μελίρρυτον στόμα ἕξ οὗ ἐπήγαζον ποταμοὶ θεοσεβείας, φιλανθρωπίας, ἡρωϊσμοῦ καὶ φιλοπατρίας... τοῦ μεγάλου νεκροῦ τὸ σεπτὸν σκῆνος παρεδόθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς γῆς, σιωπηλῶς, ἀφανῶς, ἀνεπισήμως. »

γ'. — Τὰ ἔμμετρα.

25. — ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ (Ἄντ. Ἰω.) Γυμνασιάρχου Πειραιῶς, Μεσολογγιάς, ἔπος ἱστορικόν. Ἀθήνησι, 1876. — (ΚΒ', 86).

Ἐν τῷ κειμένῳ ἐγένετο ἤδη λόγος περὶ τῆς ἐποποιίας

ταύτης, ήτις είναι οὐ μόνον ἔργον ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ ἀπομνημόνευσις γεγονότων ἅτινα αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἤλεγξε καὶ ἐβεβαίωσεν ἐπὶ τόπου, καθὰ ἐν τῷ προλόγῳ πληροφορεῖ ἡμᾶς. Ἐν τῇ ἐβδόμῃ ῥαψῳδίᾳ, ἐπιγραφομένη Οἱ πρέσβεις τοῦ Μεσολογγίου ἐν Ναυπλίῳ καὶ ὁ Γεννάδιος, παραστήσας διὰ ζωνῶν χρωμάτων τὴν δεινὴν καὶ μόνον οὐκ ἀπέλπιδα θέσιν τῶν πολιορκουμένων, καὶ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν ἐν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κουντουριώτου, τοῦ τότε προέδρου τῆς Κυβερνήσεως (σ. 64-69), ὁ ποιητὴς ἐπιλέγει :

« Καὶ πῶς λοιπὸν » ; ὑπέλαβε, κί' ὀργίλος ἐπηγέρθη ὁ μέχρι τοῦδε ἤσυχα καθήμενος πλησίον τοῦ Κουντουριώτη σεβαστὸς διδάσκαλος· « τῷ ὄντι ἀπράκτους νᾶποπέμψετε σκοπεύετε τοὺς πρέσβεις; »
 « Καὶ τί λοιπὸν νὰ κάμωμεν; » ἀπήντησ' ὁ Ὑδραῖος. —
 « Νὰ δώσωμεν τὸν ἄρτον μας καὶ τὰ ἐνδύματά μας, » ὑπέλαβεν ὁ λόγιος διδάσκαλος μὲ τόνον·
 « Πλέον ἐγὼ δὲν δύναμαι τοιαῦτα νᾶκροῶμαι, θὰ συγκαλέσω τὸν λαόν, τοὺς κώδωνας θὰ κρούσω, εἰς τὸν ναὸν τοὺς γέροντας καὶ νέους θὰ καλέσω· κί' ἂν πᾶς τις κατὰ δύναμιν βοήθειαν δὲν δώσῃ, τὸ ἔθνος ἅς ἀπολεσθῆ, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη. Ἐλάτε, πρέσβεις, ἄγωμεν πρὸς τὸν ναὸν ἐν τάχει. »
 Εἶπε, κ' ἠγέρθη μὲ ταχὺ περιπατῶν τὸ βῆμα· μὲ θάμβος δὲ καὶ μὲ χαρὰν τὸν θεωροῦν οἱ πρέσβεις, καὶ τὸν ἀκολουθοῦν εὐθύς, ἂν κί' οὐδαμῶς γνωρίζουν τοῦ τοὺς ᾠδήγει, τί σκοπὸν ὁ τρόπος οὗτος εἶχεν. Ὅποσον δὲ χρειάζεται καιρὸν ἐν μέγα πλοῖον τὴν συγκρατοῦσαν ἄγκυραν νὰ ῥίψ' εἰς τὸν λιμένα, εἰς τόσῃν ὥραν ἔφθασαν εἰς τὸν ναόν, καὶ κρούει τὴν θύραν ὁ Γεννάδιος (ἐπονομάζετ' οὕτως ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος) εὐθύς τῆς ἐκκλησίας.
 Ὁ νεωκόρος δ' ἔφθασε ταχέως, κί' ὡς τὸν εἶδε, σέβας ὁμοῦ καὶ θαυμασμὸς τὸν κυριεύει μέγας. Καὶ μετ' ὀλίγον ἅπασα ἡ πόλις ἐκθαμβοῦται, τοῦ κώδωνος μὲ πάταγον ἠχούντος τοῦ μεγάλου· καὶ φόβους ἢ καρδία των αἰσθάνεται δικαίως,

μήπως τυχὸν κατέλαβε τὸ γένος δυστυχία,
καὶ σπεύδουν ὅσον τάχιστα εἰς τὸν ναὸν νὰ φθάσουν.

Ὡς δ' ὅταν εἰς πυρκαϊᾶν μεγάλην ἀντηχῶσιν
οἱ κώδωνες, καὶ τρέχωσι κατεσπευσμένως πάντες,
ᾠθούμενοι κ' ὑπὸ τινος ἄρρητου ὑποψίας,
μήπως τυχὸν ἐγγὺς αὐτῶν ἀνήφθησαν αἱ φλόγες·
ὁμοίως τότε σύμπαντες οἱ Ναυπλιεῖς ταχύνουν
τὰ βήματα, πρὸς τὸν ναὸν τὸν ἅγιον νὰ φθάσουν.
Καὶ μετ' ὀλίγον γέροντες καὶ νέοι καὶ παιδιὰ,
γυναῖκες πολιότριχες καὶ τρυφεραὶ παρθένοι,
τὴν ἐκκλησίαν πανταχοῦ ᾠθούμενοι πληροῦσι.
Εὐθύς δ' εἰς θέσιν ὑψηλὴν ἀνέβη, καὶ τοιαῦτα
μὲ τόνον ὁ διδάσκαλος ἐφώνησε τοῦ γένους
δεικνύων εἰς τὰ δεξιὰ τῶν Αἰτωλῶν τοὺς πρέσβεις·
« Ἴδετ' αὐτούς ! ὠχροὶ κ' ἰσχυροὶ καθὼς ἢ φθίσις εἶναι,
ἂν κ' ἤδη πέντε τρώγωσιν ἡμέρας κρέας κ' ἄρτον,
κ' ἀκόμ' ἢ φουστανέλλα τῶν τὸ αἷμα περισώζῃ,
εἰς τὸ ὅποιον πλέουσιν ἀπαύστως πολεμοῦντες.
Τὸ ἱερὸν τοὺς ἔπεμψεν ἐνταῦθα Μεσολόγγι,
διότι τρεῖς κατέφαγε πασσάδες ἕως τώρα,
πλὴν ἤδη ἀπειλεῖ κ' αὐτούς νὰ καταφάγ' ἢ πεῖνα,
καὶ καταπέσ' ἢ Στερεὰ εἰς τὸν Σουλτάνον δούλη.
Ὅλιγον ἄρτον μᾶς ζητοῦν, δὲν θέλουν τίποτ' ἄλλο,
καὶ τὸν Μπραΐμην δύνανται αὐτοὶ νὰ καταισχύουν.
Ἡ δὲ κυβέρνησις αὐτοὺς ἀπράκτους ἀποπέμπει,
διότι τὸ ταμεῖόν της κενὸν χρημάτων εἶναι.
Κ' ἡμεῖς λοιπὸν παρόμοια θάφήσωμεν οἱ πρέσβεις
ἐκεῖ νὰ ἐπιστρέψωσιν, καὶ εἴπωσιν· ' ἀσπλάγχχνως
οἱ ἀδελφοί μας Ναυπλιεῖς μᾶς ἔχουν καταλίπει·
εἰς τὸν Μπραΐμην δώσωμεν τάματῶμένα ὄπλα ; »
Τὰ πάντα πλεόν ἔδωκα ὁ τάλας, ὅσα εἶχον,
καὶ δὲν μ' ἀπέμειν' ἄλλο τι, εἰμὴ τινα βιβλία,
εἰς τὰς παντοίας λύπας μου παρηγορία μόνη·
τὰ δίδω τώρα καὶ αὐτά· δὲν ἔχω τίποτ' ἄλλο·
καὶ δέχομαι διδάσκαλος νὰ γείνω τῶν παιδίων
ἐκείνου, ὅστις ἤθελε συνεισφορὰν νὰ δώσῃ.
Καὶ σεῖς πᾶν ὅ,τι ἔχετε, νὰ δώσετε προθύμως,
τὴν ἱεράν νὰ σώσωμεν ἀκρόπολιν τοῦ γένους·
οἱ ἄνδρες τὸ βαλάντιον καὶ τὰ κειμήλιά σας,
καὶ τὰ χρυσὰ κοσμήματα αἱ πλούσιαι γυναῖκες. »

Εἶπε, καὶ δίσκον ἔδραμε τοῦ νάρθηκος νὰ λάβῃ,
 δι' οὗ ζητοῦν οἱ εὐλαβεῖς ἐπίτροποι ἑλέη.
 Ὁ ἴδιος δ' ἐπέθηκεν εἰς τοῦτον τὰ βιβλία,
 καὶ περιέρχεται ἔπειτα, πρὸς τὰς γυναῖκας πρῶτον
 φωνάζων· « Ἐλεήσατε τὰ τέκνα τὰ πεινῶντα,
 κ' εἰς τὰς νοσοῦσας πέμψατε βοήθειαν μητέρας. »
 Ἐκείνας δὲ συγκίνησις μεγάλη κυριεύει,
 καὶ τοὺς ματαίους στολισμοὺς πρὸς ὦραν λησμονοῦσιν·
 ἐπὶ τοῦ δίσκου θέτουσι πᾶν ὅ,τι πᾶσα φέρει,
 περόνας, δακτυλῖδια, ἐνώτια· καὶ λάμπουν
 ἀδάμαντες τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ θεατοῦ θαμβοῦντες.
 Κατόπιν δὲ πρὸς τῶν ἀνδρῶν τὸν ὄμιλον κατήλθε·
 κ' ὡσαύτως δακτυλῖδια πολλὰ ἐνταῦθα δίδουν,
 πιστόλας ἀργυρᾶν λαβὴν ἔχούσας καὶ μαχαίρας·
 τινὲς δ', οἱ ὀλιγώτεροι, καὶ τὸ βαλάντιόν των
 ἐπέχυσαν (οἱ δὲ λοιποὶ νομίσματα δὲν εἶχον).
 Μετέπειτα δ' εἰς τὰς ὁδοὺς ἐξέρχεται τὸ πλῆθος,
 κ' ἡγεῖται ὁ διδάσκαλος τὸν δίσκον ἀνυψόνων
 ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μὲ τὰς λεπτὰς του χεῖρας.
 Εἰς τῶν πλουσίων δ' ἔστεκον τοὺς οἴκους, ὅσοι τότε
 συνέβη νὰ μὴ εὗρεθῶν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας.
 Οὐδ' ἔφευγον πρὶν λάβωσι πολύτιμόν τι πρᾶγμα
 κραυγάζοντες· κ' ὅπου τυχὸν ἦ ἐντροπὴ διόλου
 τῶν φιλαργύρων τὰς σκληρὰς καρδίας δὲν ἐκίνει,
 τὸ πλῆθος τοὺς ἠνάγκαζε νὰ δίδουν ἀκουσίως.
 Οὕτω λοιπὸν ἡ φλογερὰ ψυχὴ τοῦ διδασκάλου
 εἰς μέγαν ἐνθουσιασμὸν ἐξήγειρε τὸ πλῆθος.
 Οὐδ' ἔμεινεν ἀργὸς αὐτὸ τᾶργύριον ἀθροίσας·
 ἀλλὰ καράβια εὐθὺς μὲ δίπυρα φορτόνει,
 τοὺς πρέσβεις δὲ λαβὼν ὁμοῦ, ἐκπλέει πρὸς τὴν Ὑδραν
 τὸν ναύαρχον τὸν ἀκουστὸν τοῦ ἔθνους νὰ συντύχη.
 Βαρύθυμον δ' εὗρηκε αὐτόν, καὶ μ' ὄμμα στηλωμένον,
 πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ βαδίζοντα βραδέως,
 καὶ βλέποντα μὲ στεναγμοὺς τὸ πέλαγος ἐκεῖνο
 εἰς τὸ ὁποῖον ἔφευγον οἱ Τούρκοι ἔμπροσθέν του
 καθὼς οἱ λάροι φεύγουσι τὰς μελανὰς θυέλλας.
 Νῦν ὅμως δὲν ἠδύνατο τὸν στόλον νὰ κινήσῃ
 μὴ ἔχων πῶς πυρίτιδα νὰ πορισθῇ καὶ σφαίρας,
 τοὺς δὲ μισθοὺς τῶν ναυτικῶν πληρώσῃ τῶν ἀπόρων·
 κ' ὡς λέων ὑπὸ δυνατὰς ἀλύσεις δεσμευμένος

ἐκάθητο περίλυπος τὴν θάλασσαν προσβλέπων.

Ὦς δ' εἶδε τὸν Γεννάδιον πατήσαντα τὸν πόδα εἰς τὴν ἄκτὴν, ὃν καὶ προτοῦ εἶχε καλῶς γνωρίσει, ταχέως ἔσπευσ' εἰς αὐτόν, τὸν ἠγκαλίσθη κ' εἶπε·
 « Τί νέον, ὦ διδάσκαλε, μάς φέρεις εἰς τὴν Ὑδραν ; λόγον τινὰ παρήγορον δὲν ἔχεις νὰ μάς εἴπῃς ; » —
 « Ἴδου τί νέον φέρομεν, » ἀπήντησεν ἐκεῖνος, δεικνύων μὲ τὴν δεξιὰν τῶν Αἰτωλῶν τοὺς πρέσβεις·
 « τὸ Μεσολόγγι δύναμιν δὲν ἔχει νὰ βαστάξῃ, ἔαν δὲν πλεύσ' εἰς τὰ ἐκεῖ ὁ στόλος τοῦ Μιαούλη πρὸς τοὺς πεινῶντας μαχητὰς κομίζων διπυρίτην.
 ὦ ναύαρχε, πολὺ καλὰ πρὸ χρόνων σὲ γνωρίζω· θὰ φάγῃ τὴν καρδίαν σου ἔνταῦθα ἢ ἄργια, κί' ὁ πόνος ὅτι δυστυχῆς τὸ γένος σου ἀκούεις. Ταχέως ἐτοιμάσθητι· ἐγὼ σοῦ δίδω ναῦλον, τροφήν διὰ τὰ τέκνα των νὰ φήσωσιν οἱ ναῦται.
 Ἐγέρθητι· τὸ πέλαγος σὲ θέλει κυριάρχην. »

Εἶπεν, ἐκ σάκκου δὲ χρυσὸν εἰς τράπεζαν σκορπίζει τῶν λόγων τὴν ἀλήθειαν μὲ πράγματα δεικνύων.
 Ἐσκίρτησε δ' ὑπὸ χαρᾶς ὁ ἥρωες τῆς θαλάσσης, τοῦ διδασκάλου ἔσφιξε τὴν χεῖρα κί' οὕτως εἶπεν·
 « Ὁ Ὑψιστος σ' ἀπέστειλε, τοὺς θησαυρούς του βλέπω· ἤδη στιγμήν δὲν κάθημαι· διότι θάποθάνω, τῷ ὄντι, ἂν πλειότερον ἄργός ἔνταῦθα μείνω. Πλὴν ἄκουσε· δὲν δύνασαι κ' εἰς τῶν Ψαρῶν τοὺς ναύτας κ' εἰς τοὺς Σπετσιώτας ὅμοια μικρὸν νὰ δώσης ναῦλον ; Σρατεῖαν κατὰ θάλασσαν μεγάλην ἐτοιμάζουσι οἱ Τούρκοι, καθὼς ἤκουσα, 'ς τὴν Βηρυτόν, καὶ πρέπει ἐκεῖ νὰ τοὺς κτυπήσωμεν, πρὶν ἔλθωσιν ἔνταῦθα. » —
 « Θὰ εὐρεθῇ καὶ δι' αὐτούς, » ἀπήντησε προθύμως τοῦ γένους ὁ διδάσκαλος· « καιρὸν μὴ χάνῃς μόνον· ἀλλὰ ταχέως ὅπλισον τοὺς στόλους, ὡς εἰξεύρεις. »
 Οὕτως εἰπόντες ἔστρεψαν τὸ βῆμα πορρωτέρω πρὸς τράπεζαν, ἧς ἔβρεχεν ἡ θάλασσα τοὺς πόδας. Αὐτοῦ δὲ παρεκάθηον τρεῖς ναυτικοὶ σπουδαῖοι, ὁ Κολανδροῦτσος, ναύαρχος τῶν Σπετσιωτῶν κί' ὁ πρῶτος τῶν Ψαριανῶν εἰς τὸν βαθμόν, ὁ ἥρωες Ἀποστόλης· ἔν μέσῳ δ' ὀλιγόλογος καὶ μὲ νευρώδεις σάρκας ὁ ἔνδοξος πυρπολιστὴς ἐκάθητο Κανάρης.

Παρεμπίπτει ἔδῳ διάλογος προτρεπτικός (30 στίχων) μεταξὺ Μιαούλη καὶ Κανάρη· καὶ ἔπακολουθεῖ ἀμέσως (σ. 70-71) ἡ διήγησις ὡς ἑξῆς·

Εἶπε, καὶ νεύμα ἔκαμε ὁ ναύαρχος τῆς Ὑδρας
πρὸς τὸν πλησίον μένοντα διδάσκαλον τοῦ γένους·
εἰς δὲ τὴν τράπεζαν χρυσὸς ἀπήστραψε ταχέως·
κι' ἐσκίρτησεν ὑπὸ χαρᾶς ὁ Ἀποστόλης τότε
ὁ ναύαρχος τῶν Ψαριανῶν κι' ὁ ἥρως Καλανδροῦτσος·
εἰς κῆρυξ δ' ἐπροσκάλεσε τοὺς ναύτας νὰ προσέλθουν
νὰ λάβουν τοὺς μισθοὺς αὐτῶν, κι' ἂν θέλουν, νὰ ἐκπλεύσουν.
Μετὰ χαρᾶς δὲ καὶ βοῆς συρίττοντες, πηδῶντες
οἱ ναῦται τάχιστα ἔφθασαν, καὶ μὲ φαιδρὰν τὴν ὄψιν
τί νέον ἦλθε μήνυμα ἐπιθυμοῦν νὰκούσουν.

Πρὸς τούτους δ' ὁ Γεννάδιος ὠμίλησε τοιαῦτα·

« Ἀτρόμητοι θαλασσινοί, δελφίνες τοῦ Αἰγαίου,
σεῖς τοῦ Σουλτάνου τὴν ὄφρυν ἐρρίψατε, κι' ὁ πρόφην
φαινόμενος πανίσχυρος, οἰκτρῶς ἔταπεινώθη·
οὐδ' εἶναι βράχος εἰς ἀκτὴν οὐδ' ὄρμος παραλίας,
ἔνθα τὸ κύμα Τουρκικὰ ναυάγια δὲν σύρει,
τὴν σιδηρὰν σημαίνοντα τῶν ναυτικῶν καρδίαν.
Καὶ τώρα τὴν ταλαίπωρον πατρίδα λυπηθῆτε·
τὴν Πελοπόννησον μὲ πῦρ ἐρήμωσ' ὁ Μπραΐμης,
καὶ μόλις εἰς τὴν Στερεὰν τὸ Μεσολόγγ' εἰσέτι
τοὺς Τούρκους μὲ τὴν πεινάν του τολμᾶ νὰ κατατρώγη.
Ἰδοῦ, ἀπὸ τὰ τέκνα των τὸν ἄρτον οἱ πολῖται
ἀφῆρέσαν, καὶ πέμπουσιν αὐτὸν διὰ τὸν στόλον.
Τὴν πρώτην ἀναλάβετε ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς σας.
Σὰς δὲν ἐτρόμαξε ποτὲ ἡ μάχη τῶν στοιχείων,
οὐδ' ὄγκος πλοίων ὑψηλῶν ἀτέχνων πολεμίων.
Ὑπάγετ' ! ὅσον τάχιστα νὰ σώσετε τὴν πόλιν
τὴν ὑψηλὰ ἐπαίρουσαν τὴν ἔθνικὴν σημαίαν·
εἰς τοὺς πεινῶντας ἀδελφοὺς ὀλίγον ἄρτον δότε,
τὸ παρελθὸν στολίζοντες μὲ νέας πάλιν δάφνας·
ὁπότεν δὲ ὁ Ὑψιστος συστήσῃ τῶν Ἑλλήνων
τὸ κράτος ἢ πατρίς ποτὲ δὲν θέλει λησμονῆσει
τὰ τέκνα τὰ κοσμήσαντα μὲ δόξαν τῶνομά της. »
Εἶπε, τὸ πλήθος δ' εὐθυμον κατέστ' ὑπὸ τοῦ λόγου·
σκιρτῶσιν ὑπὸ τῆς χαρᾶς, συρίττουν, ἀλαλάζουν,

καὶ θέλουν, ἀποβάλλοντες ἀφόρητον ἀργίαν,
 νὰ σχίσωσι τὴν θάλασσαν μὲ τὰς ὀξείας πρῶρας.
 Τὰ δὲ σχοινία λύουσιν, ἀνέλκουν τὰς ἀγκύρας
 καὶ τὰ ἱστία τὰ λευκὰ μὲ τέχνην διανοίγουν·
 ἐν ᾧ συγχρόνως φέρουσιν ἀδιακόπως λέμβοι
 τὰ πρὸς τὸν πλοῦν ἐφόδια, πυρίτιδα καὶ σίτον.

Οὕτω τὰ πλοῖα τῶν Ψαρῶν καὶ τῶν Σπετσῶν τὰς πρῶρας
 πρὸς τὴν Συρίαν στρέφουσι· οἱ ναῦται δὲ τῆς Ὑδρας
 μὲ τὸν Μιαούλην μέλλουσιν τὸν ἄγριον Μαλέαν
 νὰ κάμψωσι, ζητήσουν δὲ τὸν κόλπον τῆς Κορίνθου.
 Οἱ πρέσβεις δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἐπέβησαν ἐπίσης,
 τὴν προσφιλεῖ πατρίδα των νὰ ἴδωσιν ἐκ νέου,
 τροφὰς ἐκεῖ κομίζοντες καὶ βοηθοὺς τοιούτους.
 Καὶ μόνον τὸν κολυμβητὴν Κανάταν δὲν ἀφήκε
 τοῦ γένους ὁ διδάσκαλος ὡσαύτως νὰ ἐκπλεύσῃ·
 ἀλλὰ τῷ εἶπε· « φίλε μου, σὺ μετ' ἐμοῦ θὰ μείνης·
 κ' εἰς ἄλλον θέλω ἦρωα σὲ πέμψει μετὰ ταῦτα,
 τὸν τόπον σας, ὡς δύναται, κι' αὐτὸς νὰ βοηθήσῃ. »

Ἐδῶ λήγει ἡ ἐβδόμη ραψῶδία. Τῆς δ' ἐννάτης τὸ πλεῖστον
 μέρος (σ. 83-84) κατέχει ἡ ἀφήγησις τῶν προσπαθειῶν τοῦ
 Γενναδίου πρὸς ὀργάνωσιν στρατιωτικῆς ἀντιλήψεως τῶν
 πολιορκουμένων·

Ἐν τούτοις ὁ διδάσκαλος τοῦ γένους ἐτοιμάζει
 καὶ ἄλλην πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς βοήθειαν νὰ πέμψῃ.
 Ὑπήρχε δ' εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην
 Κορίνθιος, ἐπιφανὴς τοῦ τόπου εὐπατρίδης.
 Ὠραῖος δ' ἦτο καὶ στολὴν ὀλόχρυσον ἐφόρει·
 ὁπότε δ' εἰς τὰς ἀγυῖας ἐβάδιζε, καὶ πέντε
 τὸν ἠκολούθουν ὄπισθεν ὠραῖοι νεανῖαι,
 ἀπανταχόθεν ὁ λαὸς συνήγετο νὰ βλέπῃ
 τῷ ἄρχοντόπουλον ὡς ἀετὸς βαδίζον.
 Πρὸς τοῦτον ὁ Γεννάδιος ὀρθῶς φρονῶν ἐστράφη·
 μὲ τέχνην δὲ κεντῶν χορδὰς φιλοτιμίας εἶπεν·
 « Ἀγαπητέ μου Νοταρᾶ, ὑπέρμαχε τοῦ ἔθνους,
 τὸ γένος σας ἀνέκαθεν ἐξακουσμένον ἦτο,
 πρὶν ἔτι κυριεύσωσιν οἱ Τοῦρκοι τὸν Μωρέαν.
 Κι' ἀφότου δὲ ὁ Γερμανὸς ἐκ τῆς ἀγίας Λαύρας

τὸ σύνθημα διέδωκε τοῦ ἔθνικοῦ πολέμου,
 ὀλίγοι δάφνας ἔδρεψαν καθὼς οἱ Νοταραῖοι.
 Πλὴν ἤδη πρέπει τόλμημα νὰ διαπράξης μέγα,
 τὰ κατορθώματα τὰ πρὶν πλειότερον λαμπρύνων·
 καθόσον μάλιστα πλὴν σοῦ κάνεις δὲν μένει ἄλλος,
 δυνάμενος βοήθειαν εἰς τοὺς ἑκτὸς νὰ δώση.
 Ὁ Παππαφλέσας ἔπεσε μὲ σπάθην γυμνωμένην
 πρὸς μυριάδας πολεμῶν βαρβάρων τῆς Αἰγύπτου·
 ἔντὸς εἰρκτῆς τὸν γηραιὸν κρατοῦν Κολοκοτρώνην,
 καὶ τὸν Νικήταν πανταχοῦ βοήθειαν νὰ δώση
 καλοῦσιν αἱ σφαζόμεναι γυναῖκες τοῦ Μωρέα.
 Τί δὲ νὰ κάμη δύναται κί' ὁ ἀρχηγὸς τῆς Μάνης,
 ἄφοι κ' ἐκεῖ τὰ δρέπανα λαμβάνουν αἱ γυναῖκες
 μαχόμεναι τοὺς Ἄραβας μακρὰν νάποδιώξουν ;
 Σὺ μόνος τώρα τὸν Ἴσθμὸν θὰ δυνηθῆς νὰ φήσης,
 διότι ἔχεις ἀδελφοὺς καὶ πλῆθος ἑξαδέλφων.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν στρατηγὸν τῆς Ῥούμελης, μ' ἐκείνον
 τὸ Μεσολόγγι κύταξε μ' ἔν τόλμημα νὰ σώσης·
 διότι, ἂν κί' αὐτὸ χαθῆ, ἐλπίς δὲν εἶναι πλέον·
 τετέλεσται· ὀλόκληρος ἡ Στερεὰ ἐχάθη. »

Πρὸς ταῦτα δὲν ἐβράδυνε νάποκριθῆ ὁ ἥρωσ·
 ἔσφιξε δὲ τὴν δεξιὰν τοῦ διδασκάλου κ' εἶπε.
 « Διδάσκαλε, μ' ἐπρόβαλες· κ' ἐγὼ τὸ πρᾶγμα τοῦτο
 διανοοῦμην πρὸ καιροῦ· τοῦ γένους μας ν' αὐξήσω
 τὸ ὄνομα, καὶ τόλμημα νὰ διαπράξω μέγα.
 Ἀσμένως πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ῥούμελης θὰ ἔλθω
 τὸ κινδυνεῦον μετ' αὐτοῦ νὰ σώσω Μεσολόγγι·
 τίς θέλει ὅμως πρὸς αὐτὸν συστατικὰ μοὶ δώσει
 καὶ χρήματα, οἱ μαχηταὶ ἐφόδια νὰ ἔχουν ; »

Περιχαρῆς δ' ἀπήντησεν ὁ λόγιος τοιαῦτα·
 « Δὲν ἔχεις σὺ συστατικῶν ἀνάγκην· τῶνομά σου
 γνωστὸν εἰς τὸν ὄπλαρχηγὸν τῆς Ῥούμελης θὰ ἦναι.
 Καὶ ὅμως θέλω μετὰ σοῦ ἔλθει καὶ προσπαθήσει
 ὁμοίως καὶ τὸν ἥρωα ἐκείνον νὰ προτρέψω.
 Δὲν πρέπει νάποκάμωμεν, καθ' ὃν καιρὸν τὰ πάντα
 μηνύουν πλησιάζουσιν τὴν λύτρωσιν τοῦ γένους·
 καὶ χρήματα, μὴ φρόντιζε, θὰ εὐρωμεν ὅποσα
 ἄρκοισι τὰ ἐφόδια τῶν ὀπλιτῶν νὰ γείνουν. »
 Οὕτως εἰπὼν βαλάντιον παχὺ τῷ ἐγχειρίζει·
 καὶ μὲ χαρὰν ὁ Νοταρᾶς ἀπέρχεται μεγάλην

νά συναγάγη τάχιστα λογάδας Κορινθίους.

Παρεμπίπτουσί τινα περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἐνεργειῶν τοῦ Νοταρᾶ· καὶ ἀμέσως (σ. 86) κατόπιν·

Ἐσκίρτησε δ' ὑπὸ χαρᾶς ὁ λόγιος τοῦ ἔθνους (ἤδη πρὸ δύο ἡμερῶν ἐνταῦθα εἶχε φθάσει), τὴν προθυμίαν τὴν πολλὴν ἰδὼν τῶν Κορινθίων· μ' ἐνθουσιώδη δὲ φωνὴν τὸν Νοταρᾶν προτρέπει· « Λοιπὸν καιρὸν μὴ χάνωμεν ὅλως διόλου τώρα· ἀλλὰ πρὸς τὰς πηγὰς εὐθύς τραπῶμεν τοῦ Εὐήνου, ἔνθα σταθμεύει, λέγουσιν, ὁ εὐκλεῆς στρατάρχης. Κάμμιαν περὶ τῶν ὁδῶν μὴ ἔχετε φροντίδα· τῆς Στερεᾶς τὰς ἀτραποὺς γνωρίζει ὁ Κανάτας, ὃν ἔχω ἐξεπίτηδες ὡς ὁδηγὸν κρατήσει. » Εἶπε, καὶ πάντας μὲ φαιδρὰν προσμειδιῶσιν ὄψιν, τὸν πόλεμον χαρὰν αὐτῶν μεγάλην θεωροῦντες.

Καὶ μετ' ὀλίγον (σ. 89-91) ἑτέρα γραφικωτάτη σκηνὴ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Καραϊσκάκη, κατὰ τὸν Παρνασσόν·

Ἄλλ' ὅμως τὴν ὑπομονὴν δὲν εἶχεν ὁ Καλύβας ἀτάραχος ὡς πρότερον νὰ λάβῃ τὸ ποτόν του· εἰς τὴν στιγμὴν δ' ἐπήδησε πρὸς τ' ἄνω, νὰ κομίσῃ τὰ δίοπτρα τοῦ στρατηγοῦ τὰ βλέποντα μακρόθεν. Μόλις δ' ἐγγὺς τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἔφερεν ἠρέμα κ' ἐβόησε· « πολὺ καλὰ τὸν διακρίνω· εἶναι ἐκεῖνος... τᾶρχοντόπουλον... κι' ὁ ἄλλος ὁ πλησίον... παράδοξον! διδάσκαλος μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι· ναί, ναί, εἶν' ὁ Γεννάδιος. » — « Παράδοξον! » οἱ πάντες ἐπίσης ἀνεφώνησαν· « βεβαίως τι σπουδαῖον νὰ μᾶς μηνύσουν ἔρχονται· αἱ! κι' ἂν τὸ πεπρωμένον τοὺς ἔφερε νὰγγεῖλωσι τὴν λύτρωσιν τοῦ γένους... ἂν τέλος ἀπεφάσισαν τὸ πρᾶγμα αἱ δυνάμεις!... πλὴν τότε τί στρατὸς πολὺς τοὺς ἄνδρας συνοδεύει; »

Τοιαῦτα ὑποθέτουσι συμφώνως πρὸς ἐκεῖνα, ὅσα, ἐντὸς ἡ τάλαινα καρδία των ἐπόθει· περιέργοι δ' ἐγείρονται καὶ τρέχουν ἔσπευσμένως τοὺς ξένους νὰ ὑποδεχθοῦν, νὰ μάθωσι τί νέον. Εὐθύς δ' ἀφοῦ συνέβληψαν τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πρώτους

ἀντήλλαξαν χαιρετισμούς, ὁ στρατηγὸς νοήσας
ἀπάντων τ' ἀνυπόμονον, ἠρώτησε τοιαῦτα·

« Πῶς ἄφησες, διδάσκαλε τοῦ γένους, τὰ βιβλία,
εἰς τὰ βουνὰ μὲ πέδιλα σκληρὰ νάναριχᾶσαι ;
μήπως τοῦ ἔθνους ἔφθασεν ἡ μακαρία ὥρα,
κί' ἀσμένως τὴν χαρμόσυνον μᾶς φέρεις ἀγγελίαν ; »

Μὲ ζωηρὰν δ' ὁ λόγιος φωνὴν ἀπήντησ' οὕτω·

« Φεῦ ! ἔτι δὲν ἀνέτειλε τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας,
τὸ μέλλον εἰς τὴν γῆν ἡμῶν ἐλεύθερον νὰ λάμψη.
Μακρόθεν μόνον φαίνονται τὰ χρυσωμένα νέφη,
βεβαίαν ἀναγγέλλοντα τὴν ἔλευσιν ἐκείνου.

Ἄλλ' ἄλλο τι πρὸς τὰ βουνὰ τοὺς ἀσθενεῖς μου πόδας
ἐκίνησε, καὶ μ' ἔφερε τὴν Ῥούμελην νὰ ἴδω.

Ἦ σαρτηγέ, τὰς δάφνας σου ζητῶ νὰ ἐπαυξήσω.

Τοσάκις εἰς Καρβασσαρᾶν καὶ Μακρυνόρος, ἄγων
ὀλίγους τῶν συντρόφων σου, δὲν ἔλαβες καμήλους
τῶν ἐναντίων μὲ τροφάς, κ' ἐλύτρωσες ραγιαδες
σταλμένους, ἵνα σκάπτωσι 'ς τὸ Μεσολόγγι τάφρους ;

Ἐν ἔτι πρέπει τόλμημα τὰ τόσα τρόπαιά σου
νὰ ἐπιστέψη, δόξαν δὲ νὰ καταλίπῃς τόσην,
ὀπόσην τῶν Θερμοπυλῶν ὁ ἦρωσ Λεωνίδας
κ' οἱ μετ' αὐτοῦ κλονίσαντες τὸν θρόνον τῆς Περσίας.

Ἦ στρατηγέ μου ! πέριξ σοῦ τοσοῦτους στρατιώτας
κί' ὀπλαρχηγούς ἐπιφανεῖς συναθροισμένους βλέπω.

Ἦς λέοντες μ' ἐν πῆδημα δὲν δύνασθ' ἐφορμῶντες
τῆς Αἰγυπτίας στρατιᾶς νὰ ῥήξετε τὰς τάξεις,
τὸ Μεσολόγγι δ' ἐκ τῆς γῆς ἐλεύθερον νὰ μείνῃ ;

Οἱ τάλανες ἐὰν τροφάς δὲν λάβωσιν ἐγκαίρως,
θὰ γείνουν παρανάλωμα τῆς πείνης καὶ τῶν νόσων. »

Στενάξας δὲ ἀπήντησεν ὁ Καραΐσκος οὕτω·

« Διδάσκαλέ μου, ταύτην δὰ συχνὰ κ' ἐγὼ τὴν σκέψιν
μὲ τοὺς συντρόφους ἔκαμα· ἐπιπεσόντες νύκτα
τοὺς Τούρκους νὰ σκορπίσωμεν μὲ ξίφος γυμνωμένον.

Πλὴν ποίας ἔπειτα τροφάς ἠθέλομεν προσφέρει
εἰς τοὺς προσμένοντας ἡμᾶς ὡς ἐκ Θεοῦ σωτήρας ;

Ἡμέρας δέκα τρέφονται οἱ ἄνδρες μου μὲ χόρτα,
καρπούς ἀχράδων καὶ δρυῶν, καὶ κόπτοντες ἐλάτας
τὸ τρυφερὸν ἐκ τοῦ φλοιοῦ ἐξάγουσι πεινῶντες.

Πῶς ἠθελον τοὺς Αἰτωλοὺς ἐκ τῶν δεινῶν λυτρώσει ;

Ἄν ἦρχετο τοῦλάχιστον ὁ γηραιὸς Φραγκίστας,

δὲν ἔστειλα πρὸς τ' Ἄγραφα νὰ συναθροίσῃ σίτον,
τὴν ἔφοδον ἠθέλομεν μετὰ χαρᾶς ποιήσει. »

Εἶπε, φαιδρὰ δ' ἐγέλασαν τὰ χεῖλη τοῦ λογίου,
κ' εἰς τὰς παρθένους ἔνευσεν ἐκεῖ νὰ προσαγάγουν
τοὺς ἡμιόνους· πάντες δὲ οἱ στρατιῶται σπεύδουν
νὰποφορτώσουν τεχνικὰ τῶν ζώων τὰ φορτία.

.....Προβάς ὁ λόγιος τοιαῦτα

μὲ συστολὴν τὸν στρατηγὸν φρονίμως συμβουλεύει·
« ὦ στρατηγέ μου, πώποτε εἰς τὴν ζωὴν εἰσέτι
χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου τοσαύτην δὲν ἠσθάνθην,
ὡς ὅτε νῦν τοὺς μαχητὰς τοῦ ἔθνους μου θαυμάζω
μὲ προθυμίαν τρέχοντας πρὸς τὸν καλὸν ἀγῶνα.
Πλὴν ἄκουσον· καλλίτερον δὲν ἦτο νὰ γνωρίζουν
τί μέλλομεν νὰ κάμωμεν τῶν Αἰτωλῶν οἱ πρῶτοι;
Ἐπίσης θέλουν ἔξοδον κ' ἐκεῖνοι κάμει τότε,
διπλὴ δ' εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ζημία θέλει γείνει. »
« Τῷ ὄντι, ναί, » ὑπέλαβεν ὁ στρατηγὸς ἐν τάχει·
« πλὴν πῶς θὰ τὸ μνηύσωμεν; » — « Ἐγὼ τὸ ἀναγγέλλω·
τοιούτου ἔχω μηνυτὴν ἐνταῦθα τὸν Κανάταν,
δυνάμενον ἀπανταχοῦ νὰ πλέῃ καὶ βαδίζῃ,
πολλὴν δὲ πείραν ἔχοντα τῶν ἀτραπῶν καὶ δρόμων. »

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐν σ. 95-96. Καὶ μετὰ τὴν ἐτοιμα-
σίαν τῆς ἐκστρατείας, ἐν ἀρχῇ (σ. 99) τῆς δεκάτης βραψφ-
δίας προστίθησι τὰ ἑξῆς·

Ἐν τούτοις δὲ τὸν λόγιον ὁ Καραῖσκος πέμπει
ὀπίσω, ταῦτα προσειπὼν· « Οὐδόλως χρησιμεύεις
ἐνταῦθα σύ, διδάσκαλε· πορεύου νὰ ἐξάπτῃς
τὸ αἴσθημα, κ' ὁμόνοιαν νὰ παραινῆς ἀπαύστως. »
Εἰς ὄρος δ' ὁ Γεννάδιος ἀνέβη κ' ἐθεῶτο
μετ' εὐφροσύνης ψυχικῆς τοὺς Ἕλληνας εἰς τάξιν
πῶς ἔμβαινον, σκοπεύοντες νὰ ἐκστρατεύσουν ἤδη.

Τοιαύτη εἶναι ἡ διήγησις μαθητοῦ καλοῦ κάγαθοῦ, ὅστις
πολλὰ μὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ἤκουσε, πολλὰ δὲ
παρ' ἄλλων ἔμαθε. Λεπτόμεριαί τινες εἰσὶ βεβαίως ποιητι-
κῆς τέχνης ἐπικοσμήματα. Κατ' οὐσίαν ὅμως εἰκονίζεται

ἔδω πιστῶς ἢ ἀκαταπτόητος καὶ ἀκαταπόνητος κατὰ τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα διεγερτικὴ ἐκείνη δρᾶσις καὶ συνεκτικὴ δύναμις τοῦ Γενναδίου, ἣτις ἐνέπνευσε καὶ τὸν ἔθνικὸν ἡμῶν ποιητὴν Ἀλέξανδρον Σούτσον νὰ ποιήσῃ τὸ θαυμάσιον ἐπιτύμβιον ἐκεῖνο·

Κλίνουσα εἰς τεφροδόχον λάγηνον ἡμιθραυσμένην
ἢ Ἑλλάς ἀπὸ τὰς λύπας κεφαλὴν λευκαينوμένην,
κλαίει τὸν Γεννάδιόν της, ῥήτορα τῶν στρατοπέδων,
καὶ διδάσκαλον μυρίων φιλονόμων αὐτῆς παιδῶν.

26. — ΖΑΛΑΚΩΣΤΑ (Γεωργίου) Τὰ ἅπαντα· ἐκδίδονται δαπάνῃ τῆς χήρας αὐτοῦ. Ἀθήνησι, 1859. — (ΚΒ' 87.) ἐκδ. δευτέρα, ὑπὸ Εὐγενίου Γ. Ζαλακώστα. Ἀθήνησι, 1873. — 8ον.

Τὸ ἐλεγεῖον τοῦτο, ἐπιγραφόμενον Τὰ Δάκρυα, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Πανδώρα (τοῦ 1856) σ. 308-9. Ἐν τῇ β' ἐκδόσει τῶν Ἀπάντων εὐρίσκεται ἐν σ. 112-14.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Τίς νὰ μοι δείξῃ τὴν γῆν ἣτις κρύπτει τὸν ἄριστον πάντων;
Ποῦ νὰ ζητήσω, Γεννάδιε, ποῦ τῆς ταφῆς σου τὸν τόπον;
Μαύρην κυπάρισσον, ὅπου κοιμᾶσαι, ποθῶ νὰ φυτεύσω,
Γόνυ νὰ κλίνω ποθῶ, καὶ νὰ σπείρω ἐν ἄνθος, ἐν δάκρυ·
Μάτην, οὐαί, τῆς ταφῆς σου νὰ ἴδω ζητῶ ἐν σημείον,
Μάτην ζητῶ κ' ἐλαχίστου σημείου παρήγορον γράμμα,
ᾧδε κοιμᾶται πατήρ διδασκάλων, ἀπόστολος φῶτων.
Ἄνευ ὀνόματος, τοῦτο καὶ ἤρκει νὰ δείξῃ ποῦ κείσαι,
Χῶμα, πλὴν ἄκριτον, σὲ τὸν αἰοίδιμον ἄνδρα καλύπτει.

Λύκεια, κλείσθητε, ἄλυτον ἄγετε πένθος αἱ Μοῦσαι!
Ἄν τῶν τιμῶν ἐστερήθη τοῦ τάφου εἰς μαύρας ἡμέρας,
Ἄν δὲ τὸ Γένος ποτὲ οὔτε μάρμαρον ἐν τῷ ἐγείρῃ,
Εἰ μηδὲν ἄλλα, κἂν πλέκουσα σὺ κυπαρίσσινον στέμμα,
Γράψον τὸν βίον του, πότνια μήτηρ Μουσῶν, Μνημοσύνη.
Νήπιον ἔτι, διψῶντα παιδείας, ἀλλ' ἄμοιρον πλούτου,
Μοῖρα ἡμῶν εὐεργέτις ὠδήγει αὐτὸν εἰς Δακίαν,
Ὅπου τὸ γάλα Μουσῶν ὁ κλεινὸς τὸν ἐπότισε Λάμπρος.
Ἦσαν ἡμέραι δακρύων, τὸ δοῦλον βαρύνουσαι Γένος,

Τρέφουσαι μόνον ἐλπίδα διττήν, τὴν θρησκείαν καὶ γλώσσαν·
 Ἄνευ τῆς πίστεως, ἄνευ τῆς γλώσσης Ἑλλάς δὲν ὑπήρχε.
 Δόξα, Γεννάδιε, δόξα εἰς σὲ τὸν γενναῖον υἱὸν τῆς !
 Εἴκοσιν ἔτη ἐδίδασκες σὺ τῶν Πλατῶνων τὴν γλώσσαν,
 Ὅτε ἡ πέδη τῶν δούλων εἰς ξίφος ὄξυ μετεπλάσθη,
 Ὅτε, εἰς μέγαν ἀγῶνα, τὸ βούκεντρον ἔγεινε λόγχη.
 Τότε δὲ τότε λιπὼν τὴν Σχολὴν τῆς σοφῆς Γερμανίας,
 Ἐδραμες ὅπου ἡ γῆ ἐποτίζετο μ' αἷμα μαρτύρων,
 Ὅπου ἐπάλαιον δύο ἀντίθετα ὅλως στοιχεῖα,
 Τοῦτο ἀλήθεια, ψευδος ἐκείνο — Χριστὸς καὶ Μωάμεθ.
 Ὅτε τὰς λόγχας ἡμῶν ὁ κλυτὸς Φαβιέρος ὠδήγει, —
 Ἦθελ' ἐκείνος νὰ ἴδῃ παντοῦ τοῦ Σταυροῦ τὴν σημαίαν —
 Ῥήτωρ, ὀπλίτης καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Κάρυστον ἦλθες.
 Ὅτε ὁ Ἄραψ σατράπης τὴν Πέλοπος γῆν ἐπλημμύρει,
 Κ' ἔμενον ἄλλοι νωθοὶ θεαταὶ τοῦ μεγάλου κινδύνου,
 Στὰς ἐν τῷ μέσῳ προμάχων πολλῶν, ἐριζόντων πρὸς ἄλλους,
 Σὺ μὲ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν πάντα μαλάξας τὰ πάθη,
 Ἐπεισας ὄλους νὰ δράξουν τὰ ὄπλα, φιλοῦντες ἀλλήλους.
 Τέλος ἐπλήρου τοῦ χρόνου τὴν λάγνηνον βούλησιν θείαν,
 Σύμμαχοι δὲ κραταιοὶ τὴν καλὴν ἐκατόμβην τῆς Πύλου
 Θύσαντες, φέρουν ἐδῶ τὸν ἀνδρείον στρατὸν τοῦ Μαιζῶνος,
 Κ' ἔντρομος φεύγει ὁ Ἄραψ, ἡμᾶς βλασφημῶν ἐλευθέρους.
 Ἱεροφάντης παιδείας καὶ ἄλλα τριάκοντα ἔτη,
 Ἄπαν τὸ Γένος, αἰμίνηστε, σὺ εὐηργέτεις διδάσκων·
 Ἄφησας ὅμως τὰ τέκνα σχεδὸν ἐνδεῆ καὶ τοῦ ἄρτου.
 Δύστηνα τέκνα, τὴν μαύρην τοῦ οἴκου του κλείσατε θύραν,
 Λύκεια, κλείσθητε, ἄλυτον ἄγετε πένθος αἰ Μοῦσαι !
 Τοῦτο μου ἦτο τὸ ὕστερον δάκρυ, ὁ πρῶτιστος θρήνος.

26 bis. — Ἐμμετρος μετάφρασις ἀγγλιστὶ ὑπὸ τῆς Κυρίας
 E.-M. EDMONDS ἐν Greek Lays Idylls, and Legends. London
 1886. (KB', 61).

ELEGY ON GEORGE GENNADIUS

Who now will show me the earth where the noblest of
 all is concealèd ?
 Shadowy cypress I long to implant on the spot where
 thou'rt lying,

Longing my knee low to bend, and to sow there a tear
 and a flower.
 Vainly ! — alas ! all in vain — for a trace of thy tomb
 I am asking,
 Vainly I seek for a token wherein is some words' conso-
 lation,
*Here the apostle of light and the father of learning is
 sleeping !*
 Name — although none — yet enough — it would tell me
 that there thou reposest,
 Thought, all ill-judging, the sod hath no ken of the great
 one it shroudeth.
 Close the Lyceums ! Lament, O ye Muses, with sorrow
 unbounded !
 If in the days of grief he was borne to his grave with no
 honours ;
 If by his people, his country, no marble be raised to him
 ever ;
 If there be given nought else ; thou, a wreath of the dark
 cypress weaving,
 Write of his life, Mnemosyne, O mother revered of the
 Muses !
 Whilst but a child, poor and needy, athirst yet for wisdom
 and learning,
 Led by a destiny loving his feet unto Dacia which guided,
 There was he given to drink of the milk of the Muses by
 Lambros¹.
 Those were the days of our weeping — a people enslavèd
 thy burthen !
 Yet didst thou cherish a twice linkèd hope in thy tongue
 and religion.
 Lost had Hellas been for ever, of faith and her learning
 unmindful.
 Glory to thee, O Gennadius ! to thee, hër brave son, be
 the glory !
 Twenty long years, then, still waiting, wast teaching the
 language of Plato,

¹ Lambros Photiadès.

When — for the fetters of slaves was exchanged the sharp
 flashing falchion —
 When, in the marvellous struggle, transformed was the
 goad to a jav'lin.
 Then, then, at once from the school of wise Germany
 hastily fleeing,
 Speedest thou straight to the land that was drenched with
 the blood of the martyrs,
 Where there were wrestling in conflict two principles
 ever contending.
 Here was the Truth — there the Falsehood ; and ours
 was the Christ — theirs Mohammed !
 What time the host of our spearmen the redoubtable
 Fabvier² was leading,
 (He who the flag of the cross was but hoping o'er all to
 see waving)
 Cam'st thou to Karystos³ with him, as orator camest and
 soldier.
 When the satrap, the Arabian, the country of Pelops was
 smiting,
 Others as careless beholders unmoved the great danger
 were viewing,
 Standing alone in the midst of the champions in wrathful
 contention,
 Thou, by the power of reason, assuaging their anger,
 beheld them
 Lowering straightway their weapons, and each one the
 other embracing.
 Filled was the chalice at last as the counsel divine had
 decreèd !
 Strong were the comrades in arms who, the Porte's
 goodly host overwhelming,
 Hither came bearing along of brave Maison⁴ the valiant
 battalion.

² General Fabvier, who had been with Marmont in the Napoleonic wars and who formed the first *regular* Greek corps, and under whom Gennadius served.

³ A small town in the southern extremity of Euboea.

⁴ General Maison was the commander of the French expeditionary corps sent to occupy the Morea and expel the Egyptian troops at the close of the struggle.

Trembling the Arab, he fled, while cursing us, then, who
 were freemen !
 Thirty long years yet again, thou, the well-doing high-
 priest of learning,
 Thou, who wilt aye be remembered, the whole of thy race
 wast instructing;
 Yet, for thy children, how scant is the morsel of bread
 thou art leaving !

Close ye, O desolate children, the darkening door of his
 dwelling !
 Close the Lyceums ! Lament, O ye Muses, with sorrow
 unbounded !
 This was the last of my tears, and in this my most heart-
 felt bewailing.

δ'. — Τὰ δραματικά.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΤΩ 1854

Ὁ Γεράσιμος Θ. ΒΩΚΟΣ ἀναπαρέστησε τὰ κατὰ τὴν ἐν
 Ἡπειρῷ καὶ Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασιν τοῦ 1854, καὶ τὴν ἐπα-
 κολουθήσασαν τὸ φθεινόπορον ἐκεῖνο κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς
 ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων, ἐν δυσὶ δημοσιεύμασιν :

27. — Η Κατοχή, ἱστορικὸν μυθιστόρημα. Ἀθή-
 νησι, 1905, μὲ εἰκόνας ἐν τῷ κειμένῳ (ΚΒ', 88).

28. — Θέατρον· ἡ Κατοχή, τὸ Εἰκοσιένα, ἡ
 Μεγάλη Ἰδέα. Ἀθήνησι, 1909 (ΚΒ', 89).

Ἐν ἀμφοτέροις παρουσιάζει τὸν Γεννάδιον, ἐλθόντα εἰς
 τὴν « Ὠραίην Ἑλλάδα, » τὸ τότε σύνηθες κέντρον πατριω-
 τικῶν συναθροίσεων, καὶ ἐνθουσιάζοντα διὰ λόγων προτρε-
 πτικῶν τοὺς ἐτοιμαζομένους νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἡπει-
 ρον. Ἴδου συνοπτικὴ τις αὐτῶν ἐπὶ λέξει περίληψις :

Αἴφνης εἰς τὸ καφενεῖον εἰσῆλθεν ἄσθμαίνων ὁ γηραιὸς
 διδάσκαλος τοῦ γένους Γεώργιος Γεννάδιος παρακολουθού-
 μενος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Γεωρ-
 γίου Ὀλυμπίου. Ἦσαν ὁμοῦ ὠραία καὶ συγκινητικὴ εἰκὼν·
 τὸ ἔνδοξον γῆρας τὸ ὅποιον ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἀναγεννη-

θείσης πατρίδος, ἡ νεότης ἢ ὁποῖα ἤλπιζε νὰ στεγάσῃ τὸ μέγα οἰκοδόμημα, περιβλεπτον εἰς τὰ ὄμματα ὄλου τοῦ κόσμου, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς χρόνους... Τὰ λόγια σου τὰ ὠραῖα, ὑπέλαβεν ὁ Γεννάδιος συγκεκινημένος, εἶναι γιὰ μένα μία δροσερὴ πνοὴ νεότητος εἰς τὴν ψυχὴν μου. Καὶ ἐγειρόμενος ἐν ὀρμῇ νεαροῦ ἀνδρός, ὡς ὅταν ποτὲ ἐδημηγόρει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἡρώων εἰς Ναύπλιον, εἶπε μὲ τὴν γλυκεῖαν καὶ ἤχηράν του φωνήν : Θέλω νὰ ξανακούσω τὸ κανόνι, ἂν κι' αὐτὴν τὴν φορὰ θὰ τ' ἀκούσω ἀπὸ μακρὰ ἴσ' ὅσον ὑστερινὴν παρήγορη μουσικὴ τοῦ θανάτου. Θέλω νὰ ξαναἰδῶ τὸν πόλεμο, μ' ἓναν Βασιληᾶ μπροστὰ καββάλα στὸ ἄσπρο του ἄτι, σὺν ὑστερινὸν ὄνειρο δευτέρας παρουσίας. — Καὶ τὴν μουσικὴ θ' ἀκούσης, Δάσκαλε, ἀπήντησεν ὁ Ὀλύμπιος, καὶ τὸ ὄνειρο θὰ τὸ ἴδῃς... Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσήλθεν εἰς τὸ καφενεῖον ὁ Γιοροῦκος, παλαιὸς μαθητὴς τοῦ Γενναδίου... Ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γεννάδιον ἐζήτησε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς γνώμης του. Ἐκεῖνος, μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἠγέρθη τῆς θέσεώς του καὶ, ἀναμνησθεὶς ἡμερῶν ἀρχαίων, ἤρχισε νὰ δημηγορῇ : Εὐλογημένη νὰ ἦναι ἡ ὥρα, παιδιὰ μου ! (Ἀκούεται ἔξω μακρόθεν τὸ ἐμβατήριον ἄσμα· Ὡ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου.) Ἀπὸ τὴν ἱεράν αὐτὴν στιγμὴν, ἐξηκολούθησεν ὁ ἐμπνευσμένος ρήτωρ, ὅπου δακρυσμένα βλέπουν τὰ μάτια μου τὸ ὠραῖον ὄνειρον νὰ φανερώνη τὴν ἰδέαν τῆς ἀναγεννήσεως μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν σὰς λέγω ὅτι τὸ μυστικὸν τῆς ψυχῆς μου, ὅπου κρύβω μὲ ζηλοτυπίαν ἀπὸ φόβον μὴ τὸ ἴδω βεβηλωμένον, σὰς τὸ ἀποκαλύπτω μὲ ἀνεπιφύλακτον θαυμασμόν, καὶ σὰς λέγω, σὰς τοὺς νέους : Ὑπάγετε καὶ σεῖς ὅπως ἐπήγαμε κ' ἐμεῖς καὶ φανεῖτε πολὺ καλλίτεροι. (Φθάνουν ἔξωθεν τοῦ καφενείου τὸ σῶμα τοῦ Λουκᾶ Νάσου.) Ὁ Ὀλύμπιος, ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρα τοῦ Γενναδίου : Δάσκαλε, τὴν εὐχὴ σου· φεύγω γιὰ λίγη δροσιά, λίγη ζωὴ στοὺς σκλαβωμένους. (Πάντες ὀρμῶσιν ἔξω ἐνούμενοι μὲ τοὺς στρατευομένους.)

Καὶ τὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν : « Αἴφνης εἰσήλθεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγὸς Ὀλύμπιος. Ἡ ἐκστρατεία εἶχε προσδώσει εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐκφρασιν τραχύτητος, ἐπὶ τῆς ὁποίας βαθεῖα λύπη τώρα διεχύνετο. Σὰς φέρω μίαν λυπηρὰν εἴδησιν, εἶπεν εἰς τοὺς στρατηγούς, μόλις τοὺς εἶδεν.

Ὁ Γεννάδιος ἀπέθανεν ! Ὅλοι ἐταπεινώσαν τὰς κεφαλὰς μὲ τὸ λυπηρὸν αὐτὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου. Ἦσθάνθησαν ὀδύνην εἰς τὴν καρδίαν. Ἀπέθανε λοιπὸν ὁ θαλερὸς πρεσβύτης, ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γένους, ὁ ἀτρόμητος καὶ ἐνθουσιώδης ἀνὴρ τὸν ὁποῖον θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ὁ θάνατος δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ θίξῃ !... Ἀναμνήσεις ἀγαθαὶ καὶ ὠραῖαι ἤρχισαν νὰ πτερυγίζουν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῆς ἐν πένθει ὀμηγύρεως. Ὅλοι τὸν εἶχον γνωρίσει, ὅλοι τὸν εἶχον ἀκούσει, ἀπὸ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου οἱ νεώτεροι, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης οἱ ἄλλοι, τὸ αὐτὸ κήρυγμα ἐκφωνοῦντα, τὸ αὐτὸ μάθημα ἐπαναλαμβάνοντα, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. — Εὐτυχισμένος αὐτός, ποῦ δὲν θὰ βλέπη πλέον, εἶπεν ὁ Γρίβας. Ἡ μνήμη του νὰ ἦναι αἰωνία ! ἀνεφώνησεν ὁ Χατζηπέτρος. Ζῆ ἀπὸ τώρα μεσ' τὴν καρδιά μας. Ἐδῶ, ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν τὸν ἤκουσα τὴν τελευταίαν φορὰν, ὑπέλαβεν ὁ νεαρὸς ὑπολοχαγός, νὰ μᾶς προπέμπῃ εἰς τὸν πόλεμον. Μὲ πόσῃν πικρίαν θὰ ἔκλεισε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμούς του ! — Καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς ἤρχισε νὰ θρηνῆ ὡς μικρὸν παιδίον τὸν ἀγαπητόν του διδάσκαλον.

Τὸ δρᾶμα ἐδιδάχθη πολλάκις ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις σκηνῆς λίαν ἐπιτυχῶς, τοῦ ἠθοποιοῦ κ. Γ. Χρυσάφη ὑποδυθέντος τὸ πρόσωπον τοῦ Γενναδίου, κατὰ τὴν συνημμένην εἰς τὸ κείμενον τοῦ Βώκου εἰκόνα, ἣτις καὶ χρωμολιθογραφημένη ὑπάρχει.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΒΙΟΣ ΕΡΓΑ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΒΙΟΣ

ΕΡΓΑ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ὑπό

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

μετὰ μιᾶς εἰκόνης.

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ « LES BELLES LETTRES »

95, BOULEVARD RASPAIL

1926

Μετ' ἐπιφυλάξεως παντός δικαιώματος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ἄρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ,
θήραμα κάλλιστον βίῳ,
σᾶς πέρι, παρθένε, μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος,
καὶ πόνους τληναὶ μαλεροῦς ἀκάμαντας,
τοῖον ἐπὶ φρέν' ἔρωτα βάλλεις,
καρπὸν φέρεις τ' ἀθάνατον.

ΑΡΙΣΤΟΤ. ὕμν. εἰς Ἄρετήν.

Πεννη Αερίον Ποσειών

1888
Ε. Η. Ν. Ν. Μ. Ν. Ν. Ν.
— Κόνιτσα —

Α'

ΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ

(σ. 5)

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΨΗΦΙΣΜΑ

α'. — Τοπογραφία.

Παραθέσαντες εικόνα τῶν Δολιανῶν, σκόπιμον εἶναι νὰ προσθέσωμεν καί τινα περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς ὀνομαστῆς ταύτης πολίχνης :

« Ὁ ἀδελφός μου [Μ. Χρυσοχόος] περιηγούμενος (τῷ 1877) τὴν Ἑπειρον, ὅπως διαγράψῃ τὰ μέλλοντα τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας σύνορα, καὶ ἐξερευνήσῃ τὰς πηγὰς τοῦ Καλαμᾶ, εὕρισκετο τότε εἰς Δολιανὰ, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου τοῦ γένους Διδασκάλου, τοῦ Γενναδίου. Τὰ Δολιανὰ, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐν ἐπιστολῇ του, κεῖνται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πεδιάδος, εἰς τὰς ὑπὸ ὑψώματος πανταχόθεν ἀπόπτου, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς Βελλᾶς. Κάτωθεν τῶν Δολιανῶν, εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ βουνοῦ, κεῖνται αἱ μεγάλαι τοῦ Θυάμιδος, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ἀπώτεραι πηγαί, ὑπὸ πυκνῶν καλάμων περιβαλλόμεναι, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶς. » — Ἡ Ζίτσα, γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφή τῆς Κωμοπόλεως ταύτης τῆς Ἑπείρου, ὑπὸ Ἀμαλίας Κ. Παπασταύρου, Ἀθήνησι, 1895, 8ον, σ. 19.

β'. — Ἱστορία.

Τὸ ἐξῆς περὶ τῆς τύχης τῶν Δολιανῶν ὑπόμνημα εἶχε σταλῆ τῷ Γενναδίῳ ὅπως ἐνεργήσῃ, κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτιθέμενα, ὑπὲρ τῆς δεινοπαθούσης γενετείρας του. Δὲν φαίνεται ὅποια μέτρα ἔλαβεν. Ἀλλὰ προδήλως αἱ τότε

περιστάσεις τῆς Ἡπείρου, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ πρὸς τελεσφόρον τινὰ ἐνέργειαν.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ἰωαννίνων κεῖται χωρίον ὀνομαζόμενον Δολιανὰ. Τοῦτο τὸ χωρίον ὁ ἐκ Τεπελενίου Ἀλῆ Πασιάς βιαίως κατέστησεν ἔθνικόν (ἰμλιάκιον), ἐνῶ ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων ἦτον ιδιόκτητον ἢ ἐλεύθερον, καὶ ἠνωμένον μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Ζαγορίου. Κατέστησε δὲ αὐτὸ ἔθνικόν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Κατὰ τὸ 1792 ἔτος, ἀφοῦ πρῶτον ἐζήτησε παντοίοις τρόποις νὰ τοῦ παραδώσωσιν οἱ κάτοικοι τὸ χωρίον καὶ ἀπέτυχε, συλλαβὼν ἐκ τῶν προϋχόντων δύο, τὸν Ἐξαρχον καὶ τὸν Παπαβλάχον, σιδηροδεσμίους τοὺς ῥίπτει εἰς τὴν φυλακὴν, ἀπειλήσας αὐτοῖς θάνατον τρομερόν, ἐὰν δὲν τῷ παραδώσωσι τὸ χωρίον. Ἀφοῦ δὲ οὐδὲ τότε δὲν τῷ παρέδωκαν, αὐτός, συλλαβὼν καὶ ἄλλους ἐξ ἀκόμῃ ἐκ τῶν κατοίκων, τὸν Οἰκονόμον, τὸν Γεώργιον Ἐξάρχου, τὸν Πρεμικύρην, τὸν Μίχον Μιλίου, τὸν Α. Σουζανᾶν καὶ Παπαναστάσην, ἐξαγαγὼν δὲ καὶ τοὺς δύο πρώτους ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ συνδέσας ὄλους ὁμοῦ, τὸν ἀριθμὸν ὀκτώ, ἐπιβιβάζει αὐτοὺς εἰς πλοιάριον, καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μεθ' ὄρκου τοῖς λέγει, ἦτοι νὰ τοῦ παραδώσωσι τὸ χωρίον, ἢ θὰ τοὺς πνίξῃ ὄλους εἰς τὴν λίμνην· καὶ ἐνταυτῷ τοὺς ἀφίνει τέσσαρα πέντε ἡμερόνυκτα ἐκτεθημένους νηστικούς, καὶ κατακλυζομένους ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς λίμνης. Ἰδόντες λοιπὸν οἱ δυστυχεῖς τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς θηριώδους γνώμης του, ἀπελπισθέντες δὲ καὶ ἀπὸ πάσης βοηθείας (διότι τίς ἐτόλμα νὰ προσφέρῃ ὅποιανδήποτε βοήθειαν ἀπέναντι ἀδιακρίτου ἀγριότητος;) ὑπέφερον οἱ ἄθλιοι νὰ ἴδωσι τὴν πατρίδα των, τὸ περίφημον χωρίον Δολιανὰ, ἔκδοτον καὶ πωλημένον ἄνευ τῆς θελήσεώς των, καὶ ἄνευ οὐδενὸς μάλιστα λεπτοῦ, καὶ νὰ κατασταθῇ ἔθνικόν ὑπὸ τῆς τρομερᾶς βίας καὶ ἀρπαγῆς, ἐνῶ, ὡς εἴρηται, ἦτον ἀνέκαθεν ιδιόκτητον.

Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ῥηθέντος Ἀλῆ Πασιά, γενομένην τὸ 1822, παρουσιασθέντες οἱ κάτοικοι τοῦ ῥηθέντος χωρίου εἰς τὸν Χουρσίτ Πασιᾶν, τὸν Στρατάρχην καὶ πληρεξούσιον τοῦ Σουλτάνου, ἀνήνεγκον ὅλα ὅσα ὑπέστησαν καὶ ἔδοκίμασαν δεινὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασιά διὰ τὸ χωρίον των. Ὁ Χουρσίτ Πασιάς, ἀκούσας τὰ ἀναφερόμενα

καὶ γνωρίσας τὸ δίκαιόν των, κηρύττει τὸ χωρίον ιδιόκτητον (χανικέσικον), τοῖς δίδει ἔγγραφον διαταγὴν (μπουγιουρδί), νὰ ἦνε τοῦ λοιποῦ ὡς ἦτον ἀπ' ἀρχῆς ιδιόκτητον, καὶ τοῖς ὑπόσχεται νὰ τοὺς φέρῃ καὶ τὸ Β. Διάταγμα (τὸ Φερμάνι). Ἄλλ' ἐπειδὴ μετ' οὐ πολὺ μετέθεσεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τότε εἰς τὴν Λάρισσαν, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα διώρισε Πασιᾶν τὸν Οὐμέρ Βριώνην, ὅστις ἰδὼν ὅτι ὁ προκάτοχός του Χουρσίτ Πασιάς εἶχε καταστήσει τὸ χωρίον αὐτὸ πάλιν ιδιόκτητον, βιάζει ἐκ νέου τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους, τοὺς πέρνει 50.000 ἕως 60.000 χιλ. γρόσια, λόγῳ ἀποζημιώσεως τοῦ Βασιλικοῦ Ταμείου (τοῦ χαζνέ), διότι εἶχε μείνει ἐν ἔτος εἰς τὴν ιδιοκτησίαν, καὶ οὕτως ἐπανέφερε πάλιν τὸ χωρίον εἰς τὴν ἐθνικὴν κατάστασιν.

Τοῦτο ἀναξιοπαθοῦντες οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, ἀποφασίζουσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Πόλιν (τὴν Κωνσταντινούπολιν), ὅπως ἀπαιτήσωσιν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ χωρίου των· καὶ διελθόντες ἀπὸ τὸν εἰς Λάρισσαν τότε Χουρσίτ Πασιᾶν, τῷ διηγοῦνται τὰ ἐκ νέου δυστυχήματά των, ὅστις πεισθεὶς τοὺς ἐφοδιάζει καὶ μὲ ἄλλα συστατικὰ ἔγγραφα, καὶ μεταβαίνουσι τότε δύο ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Πόλιν, ὅπου τὸ Διβάνιον, θεωρήσαν τὰ ἔγγραφα αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φερμανίου, καὶ ὑπέβαλε μάλιστα τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις, πληροφορηθεὶς τὸ ἀναμφίλεκτον δίκαιόν των, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐκδοθῇ τὸ Φερμάνιον. Ἄλλ' αἴφνης, διὰ τὴν ἀτυχίαν των, θανατόνεται ὁ Χουρσίτ Πασιάς, ἀκυροῦνται ὅλαι αἱ πράξεις του, καὶ εὐθὺς τοὺς πέρνουσι τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ῥίπτουσι εἰς τὴν ἀχρηστίαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἦτοι εἰς τὸν Ζαραπχανᾶν. Τοῦτο ἐπὶ τέλους παθόντες ἐπανερχονται οἱ δυστυχεῖς ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν πατρίδα των ἄπρακτοι, καίτοι καταδαπανήσαντες διὰ τοῦτο ὑπὲρ τὰς 150.000 χιλ. γρόσια.

Ταῦτα πάντα ὑποστάντες καὶ δεινοπαθοῦντες οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου Δολιανῶν, καὶ καταγυμνωθέντες ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνωφελῶς ἐξοδευθέντων χρημάτων, καὶ καταπιεζόμενοι σκληρῶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἐνοικιαστῶν, ἐσκορπίσθησαν τῆδε κάκεισε εἰς τὰ διάφορα κράτη, καὶ δὲν ἔμεινεν οὔτε τὸ δέκατον ἐκ τῶν κατοικούντων, καὶ τούτων ὅλως ἀδυνάτων καὶ ἀθλίων. Ὡστε, ἂν ἤδη ἐκδοθῇ τὸ ἀπαιτούμενον Φερμάνι νὰ γείνη, ὡς ἦτον ἀνέκαθεν, ιδιόκτη-

τον, εἶνε ἐλπίς νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ φυγάδες καὶ νὰ συναχθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἄλλως καὶ τὸ χωρίον θ' ἀποκαταστραφῆ ἔρημωθέν, καὶ τὸ Ταμεῖον τίποτε δὲν θ' ἀπολαμβάνη.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Ἰουλίου 1854.

Υ. Γ. Προσθετέα καὶ τὰ ἐξῆς. — α') Εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, ὅτε οἱ Ἀλβανοὶ συνομόσαντες συνήλθον νὰ ἐκβάλωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ Φρουρίου, αὐτοὶ (οἱ Δολιανῖται) εἰδοποίησαν εἰς τὸν Στρατάρχην Χουρσίτ Πασιᾶν (Σερασκέρ Πασιᾶν) τοὺς ἐπιβούλους σκοποὺς αὐτῶν· καὶ συνεστήθησαν μάλιστα διὰ τοῦτο εἰς τὸν Σουλτάνον ὡς πιστοὶ ὑπήκοοι (ραγιάδες).

β') Ἐπὶ τοῦ Γκιουλέκα, κατὰ τὸ 1846 ἢ 47, ὅτε οἱ Ἀλβανοὶ ἀποστατήσαντες συνήλθον νὰ κυνηγήσωσι τὰ βασιλικά στρατεύματα καὶ τὸν Πασιᾶν τῶν Ἰωαννίνων, αὐτοὶ πάλιν βοηθήσαντες ἔσωσαν καὶ τὰ βασιλικά στρατεύματα καὶ τὸν τότε Πασιᾶν τῶν Ἰωαννίνων, ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ὅτε μάλιστα ὀργισθέντες οἱ Ἀλβανοὶ κατέστρεψαν τὸ χωρίον, καὶ πολλὰς οἰκίας ἔκαυσαν, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν (τὸν Ἅγιον Δημήτριον), καὶ ἀπὸ ἡμισυ ἑκατομμύριον γροσίων τὸ ἐζημίωσαν, κλπ. κλπ.

καὶ γ') Καὶ ὅτε ἀποστατήσαντες πολλοὶ πολλῶν χωρίων, αὐτοὶ ἰδόντες τὸ ἄκαιρον κίνημα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἰσχυράν, ἐπήραν Τουρκικὰ στρατεύματα, καὶ σὺν αὐτοῖς στρατηγούντος τοῦ Οἰκονόμου, ἐκυνήγησαν τοὺς ἀποστάτας, καὶ ὑπερεπηνέθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀπὸ τὸν Πασιᾶν. Ὡστε καὶ ἤδη ἀπεδείχθησαν πιστοὶ ὑπήκοοι ὑπὲρ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας.

γ'. — Κοινότητος ψήφισμα.

Δολιανὰ, τῆ 30 Ἰανουαρίου 1924.

Ἀξιότιμε Κύριε Ἰωάννη Γεννάδιε, εἰς Λονδίνον.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ πέμψω ὑμῖν συνημμένως τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 53 ἀντίγραφον Πρακτικοῦ τοῦ οὗ προΐσταμαι Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Δολιανῶν, δι' οὗ τοῦτο ἀποφασίζει· ἐπειδὴ συνεπληρώθη ἤδη ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς μεγαλειώδους χειρονομίας τοῦ αἰοιδίμου Μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου πατρὸς ὑμῶν Γεωργίου Γενναδίου, εὐκλεοῦς

τῆς μικρᾶς μας πατρίδος τέκνου· 1ον **Ν**ὰ καθιερωθῆ ἑτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τῶν γραμμάτων· 2ον **Ν**ὰ ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητος πλατεῖαν « Πλατεῖαν Γενναδίου »· 3ον **Ν**ὰ ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Γραφείου τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, τόσον τὸ Ἑλληνικόν, ὅσον καὶ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν ἀντιγράφῳ ἐκ τῆς εἰς Ζωσιμαίαν Σχολὴν ἀφιερωθείσης ἐλαιογραφίας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας σας· 4ον **Ν**ὰ ἐγγράψῃ ὑμᾶς δημότην Δολιανῶν· καὶ 5ον **Ν**ὰ ἀποσταλῆ πρὸς ὑμᾶς τὸ ῥηθὲν ψήφισμα ὅπως εὐαρεστηθῆτε, διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς πολιτογραφῆσεως, νὰ τιμῆσετε τὴν ἰδιαιτέραν ὑμῶν πατρίδα καὶ κοιτίδα τῆς οἰκογενείας σας.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι θέλετε ἀποδεχθῆ τὰ ἀνωτέρω αἰτήματα μας, στηριζόμενοι εἰς τὰ φιλοπάτριδα καὶ εὐγενῆ ὑμῶν αἰσθήματα, ἀναμένομεν εὐνοϊκὴν ὑμῶν ἀπάντησιν. Διατελοῦμεν μετ' ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Δολιανῶν Ἡπείρου.
Δημήτριος Ζήσης.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ 53ον ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΔΟΛΙΑΝΩΝ

Ἐν Δολιανοῖς σήμερον τῇ τρίτῃ (3) τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους χίλια ἑνεακόσια εἴκοσι τρία (1923), ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Δευτέραν καὶ ὥραν 10 π. μ. τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον Δολιανῶν Ἡπείρου, συγκεκλιμένον ἐκ τῶν κάτωθι ὑπογεγραμμένων κ.κ. Δημητρίου Ζήση προέδρου, Φωτίου Κυργιοπούλου, Ἰωάννου Σακελλαρίου, Νικολάου Ζούπα, καὶ Γεωργίου Γκατζογέρου μελῶν αὐτοῦ, συνελθὼν ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Κοινότητος Δολιανῶν εἰς ἕκτακτον συνεδρίασιν κατόπιν προσκλήσεως τοῦ οἰκείου προέδρου κ. Δημητρίου Ζήση, καὶ συσκεφθὲν ἐπὶ τῶν κάτωθι, ὅτι :

Συμπληρωθείσης ἑκατονταετηρίδος ἤδη ἀπὸ τῆς μεγαλειώδους χειρονομίας τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου Γ. Γενναδίου, εὐκλεοῦς τῆς μικρᾶς μας πατρίδος τέκνου· Ἀποφασίζει :

1ον **Ν**ὰ καθιερωθῆ ἑτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τῶν γραμμάτων.

2ον Νά ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοι-
νότητος πλατεῖαν « Πλατεῖαν Γενναδίου. »

3ον Νά ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ γραφείου τῆς
Κοινότητος, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, τόσον τὸ Ἑλλη-
νικὸν ὅσον καὶ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν
ἀντιγράφῳ ἐκ τῆς εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν ἀφιερωθείσης
ἐλαιογραφίας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

4ον Νά ἐγγράψῃ δημότην Δολιανῶν τὸν ἐπιζῶντα μόνον
αὐτοῦ υἱόν, τὸν εὐγενέστατον κ. Ἰωάννην Γεννάδιον, τέως
ἐν Λονδίῳ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος.

5ον Ἀντίγραφον τοῦ παρόντος ν' ἀποσταλῆ πρὸς αὐτὸν
παρακαλούμενον ἀρμοδίως ὅπως εὐαρεστηθῆ διὰ τῆς ἀπο-
δοχῆς τῆς πολιτογραφήσεως νὰ τιμήσῃ τὴν ἰδιαιτέραν
αὐτοῦ πατρίδα καὶ κοιτίδα τῆς οἰκογενείας του.

Ἐφ' ᾧ ἐγένετο τὸ παρόν, ὅπερ ἀναγνωσθὲν καὶ βεβαιωθὲν
ὑπογράφεται παρὰ πάντων ὡς ἔπειτα :

Τὰ μέλη τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου.

Φώτιος Κυργιόπουλος, Νικόλαος Ζούπας,
Ἰωάννης Σακελλαρίου, Γεώργιος Γκατζόγερως.

Ὁ πρόεδρος Δολιανῶν Ἡπειροῦ,
Δημήτριος Ζήσης.

Ἀπόφασις Νομαρχίας Ἰωαννίνων.

Ἀριθμ. Πρωτ. 13921. Ἰωάννινα, τῆ 12 Δεκεμβρίου, 1923.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον Κοινότητος Δολιανῶν.

Λαβόντες ὑπ' ὄψει τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 881 ἀπὸ 5
Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. ὑμετέρας ἀναφορᾶς ὑποβληθεῖσαν ὑπ'
ἀριθμ. 53 ἀπὸ 3 Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. πράξιν τοῦ Κοινοτικοῦ
Συμβουλίου Δολιανῶν δι' ἧς ψηφίζει· 1ον Νά καθιερωθῆ
ἐτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου τοῦ
Γένους Διδασκάλου Γ. Γενναδίου, τέκνου τῆς Κοινότητός
σας. 2ον Νά ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς
Κοινότητός σας πλατεῖαν « Πλατεῖαν Γενναδίου ». 3ον Νά
ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ γραφείου τῆς Κοινότητός
σας καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταύτης τὴν εἰκόνα αὐτοῦ·
καὶ 4ον Νά ἐγγράψῃ δημότην τῆς Κοινότητός σας τὸν ἐπι-
ζῶντα γόνον αὐτοῦ κ. Ἰωάννην Γεννάδιον, τέως ἐν Λονδίῳ
πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος·

Ἰδόντες τὸ ἄρθρον 17 τοῦ 1051 Νόμου, ἀποφαινόμεθα·

Ἐγκρίνομεν τὴν ἄνω πρᾶξιν καθ' ὅλας τὰς διατάξεις καὶ ἐντελλόμεθα τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας
Βασίλειος Γιαννῆς.

Ἐν Λονδίῳ, τῇ 6 Αὐγούστου 1924.

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Τὸ ὑπ' Αρ. 42 καὶ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου ὑμέτερον ἔγγρα-
φον, μετὰ τῶν συνημμένων αὐτῷ, ἔλαβον βραδέως, ἕνεκα
τῆς ἀταξίας τῶν ἐξ Ἑλλάδος ταχυδρομείων, καὶ ἐν μέρει,
ἕνεκα προσωρινῆς ἀπουσίας μου ἐντεῦθεν. Ὅθεν παρακα-
λῶ Ὑμᾶς νὰ συγχωρήσητε τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τὴν
βραδύτητα, δι' ἣν ἐγὼ πρῶτος λυποῦμαι.

Σπανίως ἐν τῷ βίῳ ἠσθάνθην συγκίνησιν τόσον γλυκεῖαν,
ὅσον ἐκείνην ἦν μοι ἐπροξένησεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀποφά-
σεων τοῦ Κοινοτικοῦ Ὑμῶν Συμβουλίου, τῶν ληφθεισῶν
πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ αἰοιδίμου πατρός μου καὶ μεγά-
λου πολίτου τῆς μικρᾶς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως. Αἱ εὐσε-
βεῖς καὶ γενναῖαι Ὑμῶν ἀποφάσεις μαρτυροῦσιν ὅτι τηρεῖτε
γνησίαν καὶ ἀκμαίαν τὴν ἡμῶν τῶν Ἡπειρωτῶν παράδοσιν
τῆς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς πιστῶς καὶ εὐδο-
κίμως ὑπηρετήσαντας τὴν Πατρίδα. Καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξε
πιστότερος τοῦ Γεωργίου Γενναδίου ὑπηρέτης τῆς Πατρί-
δος, ἢ εὐκλεέστερον τῆς Ἡπείρου τέκνον.

Ἐνθυμοῦμαι τὴν λάμπιν τοῦ προσώπου του καὶ τὴν ἀνα-
πηδῶσαν αὐτοῦ χαρὰν ὁσάκις τὸ ὄνομα τῶν Δολιανῶν
ἠκούετο, ἢ ὁσάκις ἐγίνετο δεκτὸς νέος τις μαθητῆς ἐξ
Ἡπείρου, ἧς ἡ ἀπελευθέρωσις ὑπῆρξεν ὁ κύριος αὐτοῦ
πόθος, ὁ ἀνένδοτος αὐτοῦ ἀγὼν, ἡ ὑστάτη αὐτοῦ πρὸς τὸν
Ὑψιστον εὐχή. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐκ παίδων λαβὼν,
τηρῶ ὡς παρακαταθήκην ἱερὰν τὸν πρὸς τὴν κοιτίδα τοῦ
οἴκου ἡμῶν ἔρωτα· τὸν δὲ πόθον ὅπως ἴδω καὶ ἀσπασθῶ
αὐτὴν ἀνεζωπύρωσεν ἡ ἀνάμνησις Ὑμῶν τῶν συμπολιτῶν
μου, ὡς μὲ ἠξιώσατε ν' ἀποκαλῶ Ὑμᾶς εἰς τὸ ἐξῆς.

Λατρεῖαν δὲ ἀληθῆ παιδιόθεν ἔχων πρὸς τὴν μνήμην τοῦ
πατρός, πόθον ὑποκάρδιον ἠσθανόμην πάντοτε, καὶ εὐχὴν
ἐνθερμον ἀνέπεμπον πρὸς τὸν Ὑψιστον ὅπως μὲ ἀξιώσῃ

νά πράξω τι μόνιμον εἰς τιμὴν οὐ μόνον πατρὸς φιλοστοργοτάτου, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνοσ τῶν ἐπιφανεστάτων. Ἀγαπήσας δὲ τὰ βιβλία, ἰδίως τὰ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα ἀναφερόμενα, κατήρησα κατ' ὀλίγον βιβλιοθήκην μοναδικὴν ὁμολογουμένην εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς. Ταύτην ἐδώρησα τῇ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῇ Ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ, ὑπὸ τὸν ὄρον ἀνεγέρσεως μεγάρου πρὸς τήρησιν αὐτῆς ἐν Ἀθήναις ἐς αἰεὶ, εἰς μνήμην τοῦ πατρός μου, οὗ τὸ ὄνομα θὰ φέρῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ περικαλλὲς ἴδρυμα τὸ ὁποῖον ἀνοικοδομεῖται νῦν ἐκεῖ.

Ἀποστέλλω Ὑμῖν ταχυδρομικῶς ἐπὶ συστάσει τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν τὸ περιέχον εἰκόνα τῆς οἰκοδομῆς ταύτης καὶ τὰ κατ' αὐτήν· συναποστέλλω δὲ καὶ τόμον ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς δημοσιευθέντα περὶ τινῶν τῶν πολιτικῶν δέσεων τῆς βιβλιοθήκης, ὁμοῦ μὲ ἀναπαραστάσεις αὐτῶν, ἵνα ἐκ τῶν δύο τούτων δημοσιευμάτων πληροφορηθῆτε περὶ τῶν γινομένων εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου Ὑμῶν συμπατριώτου. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ « Γενναδείου » θὰ τελεσθῶσι κατὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν ὅτε ἐλπίζω, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, νὰ κατὰβῶ μετὰ τῆς συζύγου μου εἰς Ἀθήνας. Εὐελπιστῶ ὅτι τότε καὶ Ὑμῶν τις θὰ παραστή ἐκ Δολιανῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο εὐχομαι τοῦ Ὑψίστου ὅπως ἀξιωθῶ νὰ ἔλθω εἰς Δολιανὰ ὡς εἰς προσκύνημα, πραγματοποιοῦν οὕτως ἰσόβιον πόθον πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς.

Συναποστέλλω Ὑμῖν βιογραφικὸν τοῦ Γενναδίου δοκίμιον, συγγραφὲν πρό τινῶν ἐτῶν ὑπὸ λατρευτοῦ τινος αὐτοῦ. Νομίζω δὲ ὅτι ἐρμηνεύω τὴν ἐπιθυμίαν Ὑμῶν πέμπων καὶ φωτογραφήματα τῆς συζύγου μου καὶ ἐμοῦ, ἕως οὗ ἡμεῖς αὐτοὶ σὰς ἐπισκεφθῶμεν.

Ἐκφράζων καὶ αὐθις πρὸς πάντας Ὑμᾶς τοὺς συμπατριώτας καὶ συμπολίτας μου τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας καὶ εὐχὰς ἐμοῦ τε καὶ τῆς συζύγου μου, ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν Δολιανῶν, διατελῶ μετ' ἄκρας ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης.

Ἰωάν. Γεννάδιος.

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ Δημητρίῳ Ζήσῃ,

Προέδρῳ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Δολιανῶν.

Β'

Η ΕΝ ΟΔΗΣΣΩΙ ΣΧΟΛΗ

(σ. 11-17)

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ,

Η ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣ

α'. — Γράμμα εὐχαριστήριον.

Σώζεται ἔτι τὸ πρωτόγραφον τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου :

Τῷ Ἑλλογιμωτάτῳ κυρίῳ Γεωργίῳ Γενναδίῳ.

Τὸ ἔνταυθα Ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν σχολεῖον χρεωστεῖ εἰς τὴν Ἑλλογιμότητά σας μεγάλας τὰς χάριτας, καὶ ἕως οὗτοῦ ὑπάρχει δὲν ἐμπορεῖ ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τὰς εἰς αὐτὸ ἐκδουλεύσεις σας. Εἰς τὸ διάστημα σχεδὸν τριῶν ἔτων τῆς ἀρχιδιδασκαλίας σας, ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεώς του ἕως τοῦδε, ἠγωνίσθητε ἐπιμόνως, ὄχι μόνον διὰ τὴν εὐμέθοδον τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χρηστοθήτη καὶ συντελεστικωτέραν τῆς νεολαίας ἐκπαίδευσιν· ἐπροσπαθήσατε μὲ ἀπερίγραπτον ζῆλον, τόσον διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν μαθητιῶντων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν στοιχειώδους καὶ συστηματικῆς παιδείας, καὶ πραγματιωδῶς ἀπεδείξατε πόσον δύνανται ἡ ἀληθινὴ φιλογένεια καὶ ἡ φρόνησις τοῦ πεπαιδευμένου διδασκάλου. Αὐτὸ τὸ σχολεῖον, λέγω, τοῦ ὁποίου ἦσθαι, οὕτως εἶπεῖν, ἡ ψυχὴ, καὶ οὐτινος τὴν πρόοδον, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογούμενον, ἡ Ἑλλογιμότης σας τόσον ἀρμοδίως προπαρεσκευάσατε, δικαίως λυπεῖται τώρα διὰ τὸν ἀναχωρισμὸν σας· ὄχι ὀλιγώτερον λυποῦνται δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ ἐδῶ φιλόκαλοι ὁμογενεῖς μας. Μὲ ὅλον τοῦτο παρηγορούμεθα, πεποιθότες εἰς τὸν πρὸς τὸ καλὸν τοῦ αὐτοῦ σχολείου ζῆλον σας, ὁ ὁποῖος, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, θέλει σὰς ἐμπνεύσει ἀναμφιβόλως καὶ ταχεῖαν τὴν ἐπιστροφὴν διὰ νὰ συντελέσητε τὸ ὁποῖον ἔργον ἀρχίσατε. Διὰ δὲ τοὺς μέχρι τοῦδε ἀξιοτίμους κόπους σας, διὰ τὴν ζηλοτικωτάτην τοῦ σχολείου προαγω-

γὴν εἰς τὴν βάσιμον καὶ ἐπωφελεστάτην παιδείαν, καὶ δι' ἄλλας πολλὰς ἀξιοπρεπεῖς καὶ φιλογενεστάτας ἐκδουλεύσεις σας, χρέος ἔχομεν νὰ σὰς προσφέρωμεν τὴν εἰλικρινεστάτην εὐγνωμοσύνην μας.

Τούτου χάριν, εἰς σημεῖον αὐτῆς τε καὶ τῆς ἀψευδοῦς ἡμῶν πρὸς τὴν Ἑλλογιμότητά σας εὐνοίας, δίδομεν τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον καὶ μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ σχολείου ἐσφραγισμένον κατὰ τὸ σύνηθες.

Τῆ 20 Φεβρουαρίου 1820, Ὁδησσῷ.

Τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Σχολείου.

Οἱ Σύμβουλοι :
Θεόδωρος Ῥαδινός,
Κωνσταντῖνος Ἀρτινός.
Γεώργιος Μαρασλῆς.

Οἱ Ἐφοροὶ :
Ἰωάννης Ἀμβροσίου,
Ἀλέξανδρος Κουμπάρης,
Ἰωάννης Πεταλάς.

β'. — Ἡ μεπέπειτα φροντίς.

Τὸ ζωηρὸν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης ἐνδιαφέρον τοῦ Γενναδίου δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του τῷ 1820. Συνεχῶς ἐφρόντιζε καὶ ἐπυνθάνετο περὶ τῶν κατ' αὐτὴν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1850 ὁ ἐκεῖ ἐγκατεστημένος Ἰωάννης Δούμας ἐπέστελλεν αὐτῷ ζητῶν γνώμην καὶ ὁδηγίαν περὶ τῆς μελετωμένης ἐπὶ τὰ βελτίω ἀναδιοργανώσεως τῆς Σχολῆς. Λήγοντος δὲ τοῦ Αὐγούστου οἱ Ἐφοροὶ, Θεόδωρος Ῥοδοκανάκης, Ἰωάννης Β. Μαῦρος καὶ Στέφανος Μπούμπας, ἔγραφον ἐπισημότερον τὰ ἑξῆς : « Ἡ ἐν Ὁδησσῷ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων συντηρούμενη σχολὴ πρῶτον ὄργανισμὸν ἔλαβε παρὰ τῆς Ὑμετέρας Σοφολογιότητος πρὸ ἑτῶν ἐπέκεινα τῶν τριάκοντα... Νῦν δὲ ὅτε οἱ πόροι (τοῦ σχολείου) ἐβελτιώθησαν ὀπωσοῦν, ... ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπιχειρήσωμεν βελτίωσιν βαθμηδόν, ἐκρίναμεν εὐλογον ν' ἀποταθῶμεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σοφολογίτητα παρακαλοῦντες νὰ μὰς χορηγήσετε συμβουλὰς καὶ σχέδιον μεταρρυθμίσεως... [Ἐζήτουν ἐνταυτῷ καὶ ἐκλογὴν καταλλήλου διδασκάλου]... Ταῦτα ἐνθαρρυνόμεθα νὰ ὑποβάλωμεν ὑπ' ὄψιν Σας καὶ νὰ Σὰς παρακαλέσωμεν θερμῶς, ἐλπίζοντες ὅτι, ὡς ἦσθε ποτὲ πρωτουργὸς τῆς συστάσεως τοῦ καταστήματος τούτου, καὶ νῦν μακρόθεν θέλετε

εὐδοκήσει νὰ κατασταθῆτε μεταρρυθμιστὴς καὶ ἀνακαινιστὴς αὐτοῦ. Ὡστε καὶ ἡ παρούσα καὶ ἡ μέλλουσα γενεὰ τῶν ἐκπαιδευομένων παιδῶν εὐγνωμονοῖσα, νὰ εὐλογῇ τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργέτου αὐτῆς. » Ἐπέστελλε δὲ αὐτῷ εὐγνωμονῶν καὶ ἕτερός τις τῶν ἐκεῖ πρωτευόντων Ἑλλήνων, ὁ Μ. Παλαιολόγος : « Ἐλπίζω ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ θέλετε μᾶς ἐνθαρρύνει εἰς τὸ στάδιον, πρὸ πάντων δὲ νὰ μᾶς προτρέπετε εἰς τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν κατορθοῦται, καὶ τῶν ὁποίων μάλιστα ἔχομεν ἀνάγκην διὰ τὰς περιστάσεις τοῦ σχολείου. » Τῇ 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1851 ἔγραφε πάλιν ὁ Ἰω. Δούμας : « Ὁ παρ' ὑμῶν συστηθεὶς διδάσκαλος παρέλαβε τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ ἐδῶ σχολεῖον μας, καὶ εὐχομαι νὰ ἦναι ἐφοδιασμένος ἔστω καὶ μὲ ὀλιγώτερα προτερήματα παρ' ὅσα μοῦ τὸν συσταίνετε. » Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Γ. Δ. Παππαγεωργίου, ὅστις ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐκεῖ, διεδέχθη δ' αὐτόν, κατὰ σύστασιν πάλιν τοῦ Γενναδίου, ὁ Χαράλαμπος Ἰω. Βουλόδημος, ὁ ἐκ Ζαγορίου, ὅστις ἦν ἀγαπητὸς μαθητὴς αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ. Μεριμνῶν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐνήργησεν ἵνα προταθῆ αὐτῷ τριετῆς ὑποτροφία πρὸς σπουδὴν τῆς Θεολογίας ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸν ὄρον, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἱερατευθῆ. Ἄλλ' ὁ Βουλόδημος ἀπαντῶν εἰς ταῦτα ἔγραφε : « Μετὰ μεγίστης ψυχικῆς συγκινήσεως, καὶ μόνον οὐχὶ δακρύων, ἀνέγνων τὴν ἐπιστολήν σας, διότι ἅμα ῥίψας ἐπ' αὐτῆς ἐν βλέμμα μου εἶδον ἐξακολουθοῦσαν τὴν περὶ ἐμοῦ, καίτοι μακρὰν ἀπόντος, μέριμνάν σας τῆς ὁποίας τοσαῦτα δείγματα πλησίον ὑμῶν εὐρισκόμενος ἀπήλαυσα. Εἶθε ὁ Θεὸς μὲ καταστήσῃ ἄξιον ν' ἀποδείξω ποτὲ ἐμπράκτως τὴν εὐγνωμοσύνην μου, τὴν ὁποίαν νῦν μόνον διὰ λόγου δύναμαι νὰ ἐκφράσω. » Καὶ τὴν μὲν περὶ ἱερωσύνης πρότασιν ἀπέβαλεν, ἐξηκολούθησε δὲ προϊστάμενος τῆς ἐν Ὁδησσῷ σχολῆς μέχρι καὶ τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτῆς τῷ 1871, ἐκδοῦς τότε τὴν περὶ ταύτης ἱστορικὴν διατριβὴν (ΚΒ, 40.)

γλώσσαν, καὶ προσέτι ἀκόμη δὲν εἶχον αὐξήσει ἀρκετὰ τὰ μουστάκιά του, τὰ ὅποια πρότερον ἐξυράφιζε.

Τὸν δὲ Αὐθέντην ἐδηλητηρίασαν ὄχι μόνον οἱ Ἴατροί, καθὼς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δὴθεν οἱ διδάσκαλοι τῆς Αὐθεντικῆς σχολῆς! καθὼς ἐδημοσίευσε τότε ὁ Αὐστριακὸς Παρατηρητῆς λέγων, ὅτι ὁ Αὐθέντης ἐπεσκέφθη τὰς παραδόσεις, καὶ μετὰ τοῦτο ἐκάθησεν εἰς τοῦ διδασκάλου, τοῦ μακαρίτου Κ. Βαρδαλάχου, τὸ δωμάτιον. Ἐκεῖ δὲ τοῦ ἐπρόσφεραν οἱ διδάσκαλοι γλυκόν, καφέν καὶ τσιμπουκι, καὶ εἰς τὸν καφέν εἶχον βαλμένον δηλητήριον! Ἀλλὰ δὲν ἤξευρεν ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου ἐκείνου, ὅτι οἱ Αὐθένται ὅπου καὶ ἂν πηγαίνωσι, παντοῦ παρακολουθοῦνται ὑπὸ ἰδίων ἀνθρώπων, οἵτινες προσφέρουσι καὶ γλυκόν, καὶ καφέν, καὶ νερόν, καὶ τσιμπουκι, αὐτοὶ ἔχοντες ταῦτα πάντα οἴκοθεν.

Γ. Γεννάδιος.

Τῆ 2 Ἰανουαρίου 1854.

Εἰς τὰ εὐθέως, ἀκατακρίτως οὕτω καὶ ἀναντιρρήτως ἐκτιθέμενα δὲν ἦτο, βέβαια, δυνατὸν νὰ συγκατανεύσωσιν ἄνθρωποι ἐπαγγελλόμενοι τὴν συκοφαντίαν καὶ ἐπιτηδεύοντες τὴν διαλεκτικὴν. Ὅθεν ἡ Ἐνότης τοῦ Γένους ἐδημοσίευσε ἀμέσως τὴν κατόπιν ἡμέραν τὰ ἑξῆς :

Ο ΣΟΦΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Εἰς τὰ ἀρτισύστατα ἔθνη συμβαίνει ἐν ἀρχῇ ὅπερ συνέβη εἰς τὸν πρωτόπλαστον. Καθὼς ὁ θεὸς ἔπλασεν ἀπὸ χοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν πνεῦμα ζωῆς, οὕτω καὶ τὰ ἀρτισύστατα ἔθνη δίδουσιν εἰς τοὺς μὴ ὄντας τὸ εἶναι. Ἀλλὰ φεῦ, καθὼς ὁ πρωτόπλαστος ἄνθρωπος δὲν ἀνεγνώρισε τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα, ἅπερ ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο εἰς αὐτόν, οὕτω καὶ οἱ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀναδειχθέντες εἰς τὰ ἀρτισύστατα ἔθνη, παθαίνουσι τὸ τῆς Εὐας. Πρόκειται περὶ τοῦ σοφοῦ Γενναδίου. Ὁ κ. Γ. Γεννάδιος δὲν εὐχαριστεῖται, φαίνεται, εἰς ἣν ἡ κοινωνία τὸν ἀνύψωσε περιωπὴν, ἀλλὰ παραγνωρίζων τὴν ἐντολήν του, καταβιβάζεται εἰς ἀνοίκεια ἔργα· καὶ δὲν εἶναι ποσῶς παράδοξον ν' ἀκούσωμεν αὐριον αὐτὸν λέγοντα, ὅτι τὸν ἐξηπάτησεν ὁ ὄφις! Ἐπαραξενεύθημεν πρότερον ὅτε οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι προσεκάλουν αὐτὸν καὶ τιν' ἄλλα ἀνθρωπάρια, ὡς μάρτυρας εἰς τὴν τοῦ

πατρός των πολιτείαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμεθα πάποτε νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἀνὴρ, ὅστις ἐγκαυχᾶται ἐπὶ φιλοσοφικῆ ἄρετῆ καὶ συνέσει, ἤθελε συγκαταβῆ, ὅπου οἱ Σοῦτσοι τὸν προσεκάλουν, καὶ ἤθελ' ἀναρρίψει τὸν ὑπὲρ τῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ κύβον· ἀλλὰ δυστυχῶς ἠπατήθημεν, καὶ ἰδοὺ ὅτι ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, παρίσταται διαπρύσιος κήρυξ τῆς τοῦ ποτὲ Βλαχοδόδα φιλογενείας. Καὶ τί οὗτος ἀντιβοᾷ καὶ μάχεται, καὶ ἀνατρέπεται, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἀφ' ὅλης τῆς ἱστορίας; κηρύσσει τὴν φιλογένειαν τοῦ ποτὲ Σούτσου Βοεβόδα Βλαχίας, καὶ τὸ πάντων τολμηρότατον, ὅτι ἐγίνωσκεν οὗτος τὸ μυστήριον τῶν Φιλικῶν, ἐνῶ ὡς πρῶτιστον δικαιολόγημα τῆς ἐντευθεν αὐτοῦ πολιτείας, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ παριστῶσι τὴν ἄγνοιαν, καὶ αὐτοὶ οἱ πατέρες τῶν φιλικῶν Ἀναγνωστόπουλος, Ξάνθος, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι συνεργάται Λεβέντης, Βαλέττας, Λασσάνης, ἐπιβεβαιούσι τὸ ἐναντίον, ὅπερ ἔστί, συμφωνοῦσι μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ ἀποθανόντος, εἴτ' ἐκ δηλητηριάσεως, εἴτ' ὀπωσδήποτε, Α. Ν. Σούτσου.

Καὶ τὸ μὲν τελευταῖον τοῦτο κακότητες ἀρθρίδιον συμπεριελάβομεν ἵνα ἡ ἀφήγησις τοῦ ἐπεισοδίου ἦ πλήρης καὶ ἀνεπίληπτος. Ἀλλ' ἐκ τῆς εὐθείας καὶ ἀνυποκρίτου ἐκθέσεως τοῦ Γενναδίου κατάδηλον γίνεται ὅτι αὐτὸς διετέλει ἐν πλήρει γνώσει καὶ συμπράξει μὲ τὰ τῶν Ἑταιριστῶν.

Δ'
Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΧΟΛΗ

(σ. 30-33.)

Σκόπιμον εἶναι νὰ σημειωθῶσιν ἔδῳ τὰ ἀφορῶντα τὴν Σχολὴν ταύτην, ἀμέσως πρὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεως τοῦ Γενναδίου, καὶ τὴν διάλυσιν αὐτῆς ὀλίγον ἔπειτα, ἔνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ἐχθροῦ. Διότι ταῦτα ἔχουσιν ἱστορικὴν ἀξίαν. Ἐν Ἐφημερίδι Ἀθηναίων, Ἀρ. 4, Σαββάτω, 13ῃ Σεπτεμβρίου 1824, ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς :

Τὸ σχολεῖον τῶν Ἀθηναίων ὀργανίζεται ἔδῳ μὲ τὴν μεγαλειτέραν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν. Αὐτὸ εἶνε σήμερον τὸ πρῶτον ὑποκείμενον τῆς προσοχῆς τοῦ Στρατ. Γκούρα, Ἐπάρχου, Δημογερόντων, καὶ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας. Ὁ λαὸς ὅλος συνειθισμένος, ὅπου ποτὲ δὲν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπον τὸ κοινὸν σχολεῖον εἰς τὸ ὅποιον νὰ σπουδάζουν οἱ νέοι ἀπ' ὀλίγον ἕως πολὺ, τὸ ἀναζητᾷ σήμερον ἐπιμόνως καὶ φωνάζει διὰ τὴν σύστασίν του. Δύο διδάσκαλοι εὐδόκιμοι καὶ ἐλλόγιμοι, κύριοι Ἰω. Εἰρηναῖος, καὶ Διονύσιος Σουρμελῆς, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ τὸν περασμένον, ἐσυστήθησαν ἐκ νέου καὶ διὰ τὸν ἐρχόμενον χρόνον, καὶ παραδίδουν πρὸς τὸ παρὸν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἰταλικὴν διάλεκτον. Ἐσχάτως ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ Ναύπλιον καὶ ὁ Ἑλλογιμώτατος κύριος Γεώργιος Γεννάδιος, τοῦ ὁποίου ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ ἀρετὴ φημίζεται ἀπὸ ὅλους. Περιμένεται ἀκόμη καὶ τέταρτος διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, προσκαλεσμένος ἀπὸ τὴν Φιλόμουσον Ἐταιρίαν διὰ νὰ διδῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὰ παιδία τὰς ἀρχὰς τῆς καλῆς καὶ ἐλευθέρως ἀνατροφῆς. Ἡ Φιλ. Ἐταιρία ἐφρόντισεν ἀπὸ προηγουμένων καὶ διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἀναγκαίων τόπων δι' αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους, ἐδιόρθωσε μὲ ἕξοδά της καὶ εὐπρέπισε τὸ παλαιὸν σχολεῖον τοῦ αἰοιδίμου Ντέκα, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σπανίους ὡσάν αὐτὸν πατριώτας, ὁ ὅποιος τὸ ἔκτισε μὲ μεγάλα ἕξοδα εἰς τὰ 1790, καὶ τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Πατρίδα του, ἀφοῦ τὸ ἐπροίκισεν ὕστερα καὶ μὲ ἀρκε-

τὸν καπετάλι τὸ ὁποῖον κακῇ τύχῃ ἐβύθισε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἄχανῃ Κάσσαν τῆς Βενετίας μαζὺ μὲ ἄλλα ὄλα. Ἐχει ἔτοιμον ἡ Φιλ. Ἐταιρία καὶ ἐν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα τζαμιά νὰ χρησιμεύσῃ διὰ Ἀλληλοδιδασκτικὸν Σχολεῖον. Αὐταῖς ταῖς ἡμέραις μετέφερεν ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα, ὡς ἀναγκαίαν καὶ τὴν κοινὴν Βιβλιοθήκην, ἡ ὁποία εἶχε φυλαχθῆ ἀπὸ τὰ κακὰ τοῦ πολέμου εἰς τὸ ἐκεῖ Μοναστήριον τῆς Φανερωμένης. Μ' ὄλον ὅτι ὁ ζήλος εἶναι κοινός, καὶ ὅλοι συνεργοῦν διὰ τὴν σύστασιν τούτου τοῦ ἐπιθυμητοῦ Σχολείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐκρίθη ὅμως εὐλογον κατ' αὐτάς νὰ διορισθῶσι καὶ Ἐφοροί, εἴτε ἐπίτροποι αὐτοῦ ξεχωριστοί, οἱ ὁποῖοι ν' ἀναδεχθῶσι τὴν προστασίαν, καὶ νὰ φροντίζωσι διὰ τὴν προοδὸν του. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐπίτροπους ἐλπίζομεν ἄρκετὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικώτερα καὶ πλέον φιλόκαλα ὑποκείμενα ὅπου ἔχομεν ἐδῶ, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξῆς διακήρυξιν, τὴν ὁποῖαν ὁ φιλόμουσος Ἐπαρχος τῶν Ἀθηνῶν Κύριος Μ. Σουτζος ἐξέδωκεν εἰς τὸ Κοινόν.

Ἐπεταὶ ἡ ἀπὸ 12 Σεπτ. 1824 διακήρυξις, ἣτις δηλοῖ ἐν ἄλλοις ὅτι : « Ἐφοροὶ ἐνεκρίθησαν τοῦ γυμνασίου τούτου ὁ γενναιώτατος καὶ φιλόμουσος Στρατηγὸς Κύρ. Ἰω. Γκούρας, οἱ Κύριοι Καίσαρ Βιτάλης, Ἀνάργυρος Πετράκης, Νικόλαος Ζαχαρίτσας, Ἰω. Βλάχος, Ἰω. Πάλλης, Γεωργ. Ψύλλας καὶ ὁ Μιχ. Σουτζος. » Οὗτος δὲ λέγει ἐν τῇ προκηρύξει : « Ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ φιλοκαλία τεσσάρων ἐκ τῶν πνευματικῶν μας ποιμένων, τῶν Ἡγουμένων Πεντέλης, Πετράκη, Καισαριανῆς καὶ Βρανᾶ, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μένουν εἰς τὸ ἐξῆς, κατὰ διαταγὴν τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως, ἀνενόητοι ἀπὸ ἐκτάκτους συνεισφοράς, ἀπεφάσισαν γενναίως νὰ καταβάλλωσι κατ' ἔτος γρόσια 5.000 ὑπὲρ τῆς στερεώσεως καὶ τελειοποιήσεως τοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν, εὐκόλυναν ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς ἐγχειρίσεως. » — Ἐπεταὶ τὸ ἀπὸ 5 Σεπτ. καὶ ὑπ' Ἀρ. 4472 ἔγγραφον τῆς ἐν Ναυπλίῳ Προσωρινῆς Διοικήσεως κυρούσης ταῦτα. Ἐν δ' Ἐφημερίδι Ἀθηνῶν, Ἀρ. 47-48 τῆς 11 Μρτ. 1825, ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ Ἐταιρία τῶν Φιλομούσων, ἡ προνοοῦσα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις Σχολείων, προῦκάλεσε τὴν ἐξῆς

διαταγήν τῆς ἐν Ναυπλίῳ Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, ἀπὸ 18 Νοεμβρίου 1824 :

« Ἐπειδὴ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρξε ποτὲ καθέδρα τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ἔπειδὴ ἡ Διοίκησις προσπαθεῖ νὰ εἰσάξῃ τὸν φωτισμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατεξοχὴν ἐπιθυμεῖ νὰ φθάσῃ ἡ πόλις αὕτη εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς δόξαν καὶ λαμπρότητα, βλέπει δὲ καὶ τὸν εἰς τοῦτο ζῆλον καὶ προθυμίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς, συναινέσει καὶ τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ Σώματος, διατάσσει : α') Τὸ τζαμί τοῦ Σταυροπάζαρου διορίζεται Σχολεῖον τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου. β') Τὸ τζαμί τῆς Κολώνας, Βιβλιοθήκη Δημόσιος. γ') Τὸ τζαμί τοῦ Ῥοδακιοῦ, Σχολεῖον τῶν Ἐπιστημῶν. δ') Ἡ περὶ αὐτὸ γῆ, Κήπος Βοτανικός. »

Ἐν τῇ αὐτῇ Ἐφημερίδι, Ἀρ. 8 τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1824 :

« Εἰδοποιήσις. »

« Τὰ διδακτικὰ βιβλία τῆς νέας παιδαγωγίας (Ἀλληλοδιδακτικῆς), εἰς τόμους ἕξ, μεταφρασμένα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ἀπὸ τὸν Γ. Γεννάδιον, καὶ οἱ 73 πίνακες τῆς ἰδίας Μεθόδου, συνθεμένοι ἀπὸ τὸν διδάσκαλον Κλεόβουλον, πωλοῦνται εἰς Σύρον ἀπὸ τὸν Κύρ. Ζαχαρίαν Λεονάρδον.

Ἀθῆναι, τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1824. »

Τέλος, ἡ Ἐφημερίς Ἀθηνῶν Ἀρ. 63 τῆς 12 Μαΐου 1825, ἀγγέλλει τὸ ἐν Σαλώνοις δυστύχημα τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, καὶ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων. Ἐν δὲ Ἀρ. 64 τῆς 26 Μαΐου, ἀγγέλλει ὅτι « μετὰ τὸ λυπηρὸν συμβεηκὸς τῶν Σαλώνων » ἀπεφασίσθη, ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου, « νὰ ἀδειασθῇ ἡ πόλις ἀπὸ γυναικόπαιδα καὶ ἀδυνάτους ἀνθρώπους, περνώντας εἰς Σαλαμίνα. » Καὶ : « Σαλαμίνα, 25 Μαΐου. Μὲ τὸ γενικὸν ξενίτευμα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀναγκάσθη νὰ ξενιτευθῇ καὶ ἡ παροῦσα ἔφημερίς μετὰ τὴν Τυπογραφίαν. » Ἐκ τούτων συμπεραίνεται ὅτι καὶ ἡ Σχολὴ διαλυθεῖσα ἔπαυσεν ὑπάρχουσα τότε. Περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ πρὸ αὐτῆς σχολῶν βλ. ὅσα ἐκτενέστερον ὁ Θ. Ν. Φιλαδελφεὺς ἐν Χρυσᾷ ἀλλίδι, τόμ. Δ', σ. 713.

Ε΄

Η ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

(σ. 37.)

Ἡ Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, Ἄρ. 56, τῆς 28ης Ἀπρ. 1826, δημοσιεύει δήλωσιν (ἀπὸ 10 Ἀπρ.), τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας (Γεώρ. Γλαράκης, Πρόεδρος, Ν. Καλλέργης, Δ. Δεσύλλας, Ἰω. Βλάσσης, Δημ. Γουζέλης, Ἐδουάρδος Μάσσων, καὶ Ν. Φλογαίτης, Γραμματεὺς) ὅτι ἡ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1824 συστάσα Ἐπιτροπὴ αὕτη περιώρισε τὰς ἐνεργείας τῆς εἰς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολήν, τοῦ νοσοκομείου καταργηθέντος διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως σύστασιν νοσοκομείου, καὶ δι' ἔλλειψιν μέσων. Ποιεῖται δὲ ἔκκλησιν διὰ συνδρομάς. — Ἄρ. 68 τῆς 23 Ἰουνίου : Τὴν 28 Μαΐου συνεκροτήθη γενικὴ συνέλευσις τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας. Ὁ Πρόεδρος Γλαράκης ἔδωκε τὴν παραίτησίν του διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἐπρότεινε νὰ μὴ γίνῃ αὕτη δεκτὴ, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν παράγραφον 7 τοῦ κανονισμοῦ, καθ' ἣν ἡ προεδρεία εἶχεν ἀκόμη δύο ἐτῶν διάρκειαν. Ὁ Γλαράκης ἐπέμεινε, καὶ οὕτως ἐγένετο δεκτὴ ἡ παραίτησίς του. « Μετὰ ταῦτα συγκατηρήθησεν ἡ συνέλευσις εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας τὸν κ. Γ. Γεννάδιον, « ὡς ἄνδρα δυνάμενον νὰ ὠφελήσῃ διὰ τῆς παιδείας του τὴν Ἐταιρείαν. Ἐξελέχθη νέα ἐπιτροπὴ μὲ Πρόεδρον τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Γ. Γεννάδιον. » — Ἄρ. 72 τῆς 7 Ἰουλίου : Γενικὴ συνέλευσις τῆς 6 Ἰουνίου « ὁ κ. Γ. Γεννάδιος ὠμίλησεν εἰς πλάτος, ἀποδεικνύων τὴν προσδοκωμένην ὠφέλειαν ἐκ τῆς

αυξήσεως τῶν μέσων τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, καὶ τῶν ὁποίων
 χρῆζει μεγάλων καὶ σταθερῶν πόρων πρὸς ἐπιτυχίαν...
 Ὁ κ. Γ. Γεννάδιος ἐπρόβαλεν ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐξημέ-
 ρωσιν τῆς ψυχῆς τῆς νεολαίας, νὰ εὐρεθῆ διδάσκαλος διὰ νὰ
 παραδίδῃ τὴν μουσικὴν εἰς τὸ σχολεῖον. Ὁ κ. Γ. Γλαράκης
 δὲν ἦτο αὐτῆς τῆς γνώμης, παρασταίνων ὅτι ἡ σημερινὴ
 τῶν Ἑλλήνων μουσικὴ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐξημερώνη
 τὰ πάθη. Ἐμεινεν ὅμως ἡ πρότασις αὕτη νὰ ἐξετασθῆ
 ὅταν τῆς Ἐταιρείας οἱ πόροι γίνωσι σημαντικώτεροι, καὶ
 πρὸς τὸ παρὸν νὰ περιορισθῆ τὸ σχολεῖον εἰς μόνον τὴν
 παράδοσιν τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως. » Προσελήφθη
 ὡς μέλος ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης. — Ἄρ. 92 τῆς
 15ης Σεπτ. Συνέλευσις τῆς 30 Αὐγ. « Ἀντὶ τοῦ κ. Γ. Γεν-
 ναδίου, πρὸ πολλοῦ ἀναχωρήσαντος ἐντεῦθεν », ἐξελέχθη ὁ
 Θ. Φαρμακίδης μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς.

Γ'

ΤΟ ΕΝ ΑΙΓΙΝΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

(σ. 97-112.)

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ,
ΤΑ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ

Τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν τῷ κει-
μένῳ καὶ ταῖς συμειώσεσιν ἐκτεθημένων συναποτελοῦσι
πλήρη καὶ σαφῆ ἀφήγησιν τῶν ἀφορώντων τὸ περίφημον
ἐκεῖνο Σχολεῖον, τὸ πρῶτον μεθοδικῶς καταρτισθὲν παιδευ-
τήριον ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ Ἑλληνικῇ πολιτείᾳ.

α'. — Ἐπίσημα ἔγγραφα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἄρ. 53.— Τῇ 20 Ὀκτωβρίου, 1829.

Πρὸς τοὺς Ἐλλογιμωτάτους Διδασκάλους Κύριον Γ. Γεν-
νάδιον, Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, καὶ Ἰω. Βενθύλον.

Ἡ Γραμματεία αὕτη σπεύδει νὰ σὰς διευθύνῃ τὰ ἐσω-
κλειστα ἀντίγραφα τοῦ ὑπ' ἄρ. Α' ψηφίσματος, καὶ τοῦ
ὑπ' ἄρ. 46 Διατάγματος, ἐκ τῶν ὁποίων βλέπετε τὴν ἐκλο-
γὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ὑπηρε-
σίας τῆς ὁποίας ἔκρινεν ὑμᾶς ἀξίους.

Ἡ ταχεῖα ἐκπεραίωσις τοῦ Ἔργου τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάν-
ετε εἶναι τόσον εὐκταία εἰς τὴν Κυβέρνησιν καθ' ὅσον θεω-
ρεῖται ὡς ἀρχὴ θεμελιώδης τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως,
περὶ τὸν γενικὸν ὄργανισμὸν τῆς ὁποίας ἐνασχολεῖται ἡδὴ
συντόνως ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης.

Αἱ βαθεῖαι περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο γνώσεις σας, ἡ μακρὰ
πεῖρα, ἐνωμένη μὲ τὸν ζῆλον τὸν ὁποῖον πνέετε τοῦ νὰ συν-
τελέσητε εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν, σὰς ἐγγυῶνται εἰς
τὸ Κοινὸν τὴν ἐνδεχομένην τελειότητα τούτου τοῦ Ἔργου,

καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκολούθως, ὅσα δύνασθε νὰ συνεισφέρετε εἰς ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας. Εὐτύχημα νομίζω μέγα τὸ νὰ δυνηθῶ νὰ ὑπηρετήσω ὅπως οὖν εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν τῆς Σ. Κυβερνήσεως, καὶ νὰ φανῶ χρήσιμος διὰ τῆς συμ-πράξεώς μου πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὅσοι ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους μας.

Ἐν Ναυπλίῳ, Ὁ Γραμματεὺς, Ν. Χρυσόγελος,

Ἄρ. 97. — Τῆ 1 Νοεμβρίου 1829.

Πρὸς τοὺς Ἐλλογιμωτάτους κ. Γ. Γεννάδιον καὶ Ἰ. Βενθύλον.

Διὰ νὰ φθάσῃ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προέθετο ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ ὑπ' ἄρθ. Α' ψήφισμα, θεωρεῖ ὡς πρώτην βᾶσιν τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κεντρικοῦ τῆς Αἰγίνης Σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖον θέλουν προπαρασκευασθῆ ἑγκαίρως οἱ μέλλοντες νὰ διευθύνωσι τὰ τυπικὰ σχολεῖα διδάσκαλοι, τὰ ὁποῖα θέλουν συστηθῆ ἀκολούθως εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἐπικρατείας.

Ἡ θέσις τῆς Αἰγίνης, ἡ διατριβὴ τῶν ἐπιτρόπων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, τῶν ὁποίων τὰ μέλη δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν, πείθουσι τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐκλέξῃ τὸ μέρος τοῦτο εἰς σύστασιν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, καὶ νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς ὑμᾶς τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἔχουσα ὅλην τὴν πεποίθησιν, ὅτι θέλετε ἐκπληρώσει τὸ ἔργον τοῦτο ἀξίως τῶν εὐχῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς, ἐὰν ἀφιερῶσετε ἐκάτερος ὀλίγην ὥραν εἰς παράδοσιν μαθημάτων.

Συνεννοούμενοι διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ Κυρίου Ἄν. Μουστοξύδη, θέλετε κανονίσει τὸν προσωρινὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κεντρικοῦ τούτου Σχολείου, καὶ τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτό, διορίζοντες καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν ὁποῖους κρίνετε ἱκανοὺς νὰ διδάσκωσιν ὡς μάθημα καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι θέλετε ἀναδεχθῆ μετὰ προθυμίας τὸ ἔργον τοῦτο, διὰ νὰ καταβάλετε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς παιδείας εἰς τὴν νεολαίαν τοῦ ἔθνους σας, διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ ὁποῖου ἠγωνίσθητε ἐξ ἀρχῆς μετ' ὅσον ζήλον.

Ἐν Ναυπλίῳ 7 Νοεμβρίου 1829.

Ὁ Κυβερνήτης, Ι. Α. Καποδίστριας.

Ἄρ. 104. — Τῆ 2ῃ Νοεμβρίου 1829.

« Θεωροῦντες τὸ ἄρθρον β' τοῦ ὑπ' ἄρ. Α' ψηφίσματος, τοῦ κατὰ τὴν 18ῃν τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου,

Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνθαρρύνωμεν τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ τὴν Ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας, καὶ τὴν πρόοδον τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσι τὰ χρηματικά μέσα τοῦ Ἔθνους,

Διατάσσομεν

α') Οἱ Κύριοι, Γ. Γεννάδιος, καὶ Ἰ. Βενθύλος, μέλη τῆς Βασιλικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ Διδάσκαλοι τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου, θέλουσι λαμβάνει ἀνά γρόσια πεντακόσια κατὰ μῆνα.

β') Οἱ Κύριοι, Κ. Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης, ὡς συμβοηθὸς τοῦ Κυρίου Ἄνδρ. Μουστοξύδη, καὶ Ἰ. Κοκκῶνης, μέλη τῆς τρίτης ἐπιτροπῆς, καὶ Διδάσκαλοι τῆς αὐτῆς Σχολῆς γρόσια τετρακόσια κατὰ μῆνα.

γ') Εἰς εὐτυχεστέρας περιστάσεις ἢ Κυβέρνησις ὀφείλει πρὸς τοὺς συντελοῦντας εἰς τὴν Δημόσιον Ἐκπαίδευσιν ἀμοιβὰς ἀνταξίας τῆς ἰκανότητος ἐκάστου, καὶ τῆς πρὸς τὸ Κοινὸν ὠφελείας.

Ὁ Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας Γραμματεὺς διατάσσεται νὰ ἐνεργήσῃ τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ.

Ὁ Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Ὁ Κυβερνήτης,

καὶ τῆς Παιδείας Γραμματεὺς,

Ι. Α. Καποδίστριας.

Ν. Χρυσόγελος.

Ἄρ. 201. — Τῆ 23ῃ Νοεμβρίου 1829.

Πρὸς τοὺς Ἐλλογιμωτάτους Διδασκάλους κ. κ. Γ. Γεννάδιον, Γ. Κωνσταντῶν, καὶ Ἰωάννην Βενθύλον.

Ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ὅποια διευθύνετε σχέδια διὰ τῆς ἀναφορᾶς σας τῆς 17 τοῦ παρόντος, καὶ παρετηρήσαμεν εὐχαρίστως τὸν ὅποιον προβάλλετε τρόπον εἰς ἐκτέλεσιν τῶν προταθέντων διὰ τοῦ ἄρθ. β' τοῦ Α' ψηφίσματος, καὶ τοῦ ἄρθρου β' τοῦ ὑπ' ἄρ. 46 Διατάγματος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ ἐπιταχύνωμεν, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, τὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν σας, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν Δημοσίων

Καταστημάτων τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, διορίζομεν τὰ εἰς προμήθειαν τῶν καταλεγόμενων βιβλίων ἑξακόσια τάλληρα. Διατάττομεν καὶ τὸν κύριον Α. Μουστοξύδην νὰ συνεννοηθῆ μεθ' ὑμῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγγελίας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων, τὸν ὁποῖον θέλομεν βάλῃ εἰς πρᾶξις ὅσον συντομώτερον καὶ ὠφελιμώτερον.

Πολλοὶ νέοι πανταχόθεν, κατὰ τὰς ὁποίας ἔχομεν πληροφορίας, προσμένουσιν ἀνυπόμονοι νὰ ἴδωσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ Κεντρικὸν τῆς Αἰγίνης Σχολεῖον, διὰ νὰ μαθητεύσωσι παρ' ὑμῖν· ἡ ὠφέλεια τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς Διδασκαλικῆς Καθέδρας δύνασθε νὰ προξενήσετε εἶναι τόσον εὐκταία εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅσον θεωρεῖται ἀναγκαία εἰς τὴν Δημόσιον Ἐκπαίδευσιν — ἡ μόρφωσις νέων ἱκανῶν νὰ διευθύνωσι τὰ ὑπάρχοντα καὶ συστηθησόμενα Τυπικὰ σχολεῖα.

Σπεύσατε λοιπὸν νὰ ἐκπληρώσητε τὰς εὐχὰς τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὸν πόθον τῶν ὁμογενῶν νέων, ἀρχίζοντες τὴν παράδοσιν τῶν Μιαθημάτων εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον, καὶ ἀφιερώνοντες εἰς τὰς ἄλλας σας μελέτας τὴν ἀπὸ τούτου σχολήν.

Ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ Κυβερνήτης, Ι. Α. Καποδίστριας.

Ἄριθ. 47. — Τῆ 16 Μαΐου 1832.

Πρὸς τοὺς Κυρίους Γ. Γεννάδιον, Ν. Χορτάκην, Ι. Διστομίτην καὶ Κ. Τ. Οἰκονομίδην, διδασκάλους τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου καὶ τοῦ Προκαταρκτικοῦ.

Κύριοι,

Ἡ μέχρι τοῦδε κατάστασις τῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σας σχολείων, τὴν ὁποίαν ἐξιστορεῖτε διὰ τῆς ἀπὸ ὧν τοῦ ἰσταμένου ἀναφορᾶς σας πρὸς τὴν Γραμματεῖαν ταύτην, λύπης αἰσθήματα ἐνεποίησεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας ἡ σπουδαιοτέρα φροντίς, μεταξύ τῶν διοικητικῶν περισπασμῶν, εἶναι καὶ ἡ πρόοδος τῆς παιδείας.

Τῶν αἰτιῶν τῆς τοιαύτης τῶν σχολείων καταστάσεως, ὅσον μέρος πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ μόνον διάθεσιν τοῦ μέχρι τοῦδε ἐμπιστευμένου τὴν διεξαγωγῆν των, [Α. Μουστοξύδου] τοῦτο ἤδη ἐξέλιπε, καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ λοιποῦ δὲν ἔχει σκοπιμώτερον ἄλλο, παρὰ τὴν διόρθωσιν τῶν προλαβόντων. Ἄλλ' ὅσον μέρος ἐπήγασεν

ἀπὸ τὴν περὶ τὸ χρηματικὸν τοῦ Ἔθνους ἀδυναμίαν, τοῦτο πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ μετριάσῃ, καὶ προσηύξῃσθε κατὰ δυστυχίαν. Οὐχ ἦττον ὅμως ἢ Κυβέρνησις, σπεύδουσα νὰ προοιδοποιήσῃ, τοῦλάχιστον εἰς τὸ μέλλον, τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱερωτέρου τῶν σκοπῶν τῆς, ἢ ὄλοσχερῆς ἔκβασις τοῦ ὁποίου ἀπέκειτο, φαίνεται, εἰς ἄλλον καιρὸν εὐτυχέστερον, προσεκάλεσεν ἤδη διὰ τῆς Γραμματείας ταύτης τοὺς διοικητὰς καὶ τοποτηρητὰς τοῦ Κράτους νὰ διευθύνωσι πρὸς αὐτὴν, ὅσον τάχιον, τὰς πληροφορίας των περὶ τῶν ὑφισταμένων ἤδη κατὰ τὴν Ἑλλάδα διδασκῶν, διὰ νὰ κανονισθῶσιν ἀκολούθως τὰ περὶ τούτων ἐπὶ τὸ προσφορώτερον.

Ἄλλ' ἐν τοσοῦτῳ, ἐπειδὴ τὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σας Σχολεῖα ἀπαιτοῦσιν ἰδιαίτεραν καὶ ταχυτέραν ἐπιστάσιαν, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ προλαβοῦσαι ἀλλεπάλληλοι διακοπαὶ ἐνάρκωσαν τὴν προθυμίαν τῶν μαθητῶν καὶ διεσκόρπισαν τοὺς περισσοτέρους, προσκαλεῖσθε ἤδη, Κύριοι, ν' ἀρχίσῃτε τὰς ἐργασίας σας ἐν τῷ ἅμα, καὶ συγκαλοῦντες τοὺς μαθητὰς σας, νὰ ἐπαναλάβῃτε τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων, τῶν ὁποίων τὴν παράδοσιν, ἐσχάτως ἀναγκασθέντες, εἴχατε διακόψει. Δι' ἰδιαίτερου τῆς Γραμματείας ἐγγράφου προσκαλεῖται καὶ ὁ συνάδελφός σας Κύριος Ἐρκουλίδης νὰ ἐπαναλάβῃ ὡσαύτως τὴν διδασκαλίαν τῆς Γαλλικῆς· καὶ ἡ ἔναρξις αὕτη τῶν μαθημάτων θέλει δημοσιευθῆ ἐντεῦθεν διὰ τῆς Ἐφημερίδος.

Τὸ ζητούμενον διάγραμμα δὲν εὗρέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Γραμματείας· ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς ἐλπίζω νὰ μεταβῶ εἰς τὰ αὐτόθι, διὰ νὰ λάβω ἐπιτοπίως διὰ τῆς συνδρομῆς σας τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας περὶ πάντων τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων καταστημάτων, τότε θέλομεν συσκεφθῆ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ κανονισθῆ πρὸς τὸ μέλλον ἢ παράδοσις καὶ τὸ εἶδος τῶν μαθημάτων, καὶ ἐξετάζοντες δημοσίᾳ τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν, νὰ προσδιορίσωμεν ἐν ταῦτῳ καὶ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν αἱ ἐφεξῆς δημόσιαι ἐξετάσεις θέλουσιν πληροφορεῖ τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς καρποφορίας τῶν ἀγώνων σας. Θέλετε πληροφορήσει ἐν τοσοῦτῳ, Κύριοι, τοὺς μαθητὰς σας, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ 28 τοῦ παρελθόντος ἀναφορὰν των, διὰ τῆς ὁποίας ἐξέφρασαν πρὸς αὐτὴν, ὡς πρὸς μητέρα φιλόστοργον, τὰ παράπονά των, καὶ ὅτι προσπαθοῦσα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν διόρθωσιν τῶν καταχρή-

σεων, εἰς τὰς ὁποίας θέλει ὡσαύτως ν' ἀποδώσῃ τῆς μὴ προόδου των τὴν αἰτίαν, ἐλπίζει ὅτι καὶ αὐτοὶ θέλουν συντελέσει τὸ μέγιστον τῶν ἐφ' ἑαυτοῖς, φιλοτιμούμενοι ν' ἀναφανώσιν εἰς τὸ ἕξῃς ἐπιμελέστεροι καὶ κρείττονες ἑαυτῶν καὶ κατὰ πάντα.

Ὁ Γραμματεὺς, Ι. Ρίζος.

Ἀριθ. 100. — Τῆ 24 Μαΐου, 1832.

Πρὸς τὸν Κύριον Γ. Γεννάδιον,
Διδάσκαλον τοῦ ἐν Αἴγινη Κεντρικοῦ Σχολείου.

Σὺς ἐγκλείεται ἡ πρὸς τὸν Ἐφορον τοῦ αὐτόθι Νομισματοκοπείου πρόσκλησις τῆς Γραμματείας ταύτης, περιέχουσα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 29 Γραμμάτιον τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας, διὰ νὰ μετρήσῃ εἰς παραλαβὴν σας φοίνικας 640 εἰς μεταλλικὰ νομίσματα, τὸ μηνιαῖον τῶν διδασκάλων τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου καὶ τοῦ Προκαταρκτικοῦ, διὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον, ὡς ἀκολούθως :

Φοίνικες 200 διὰ τὸν ἑαυτὸν σας,

— 200 διὰ τὸν Κύριον Ν. Χορτάκην,

— 120 διὰ τὸν Κύριον Ι. Διστομίτην, καὶ

— 120 διὰ τὸν Κύριον Κ. Ι. Οἰκονομίδην

640 ἦτοι ἑξακοσίους τεσσαράκοντα τοὺς πάντας, περὶ τῆς παραλαβῆς καὶ διανομῆς τῶν ὁποίων δίδοντες τὴν ἀνήκουσαν ἀπόδειξιν πρὸς τὸν Ἐφορον τοῦ Νομισματοκοπείου, θέλετε εἰδοποιήσῃ συγχρόνως καὶ τὴν Γραμματεῖαν ταύτην διὰ νὰ τὰ σημειώσῃ εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ Κατάστιχα.

Ὁ Γραμματεὺς, Ι. Ρίζος.

β'. — Ἰδιαιτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτου.

Ἐν Ναυπλίῳ, τῆ 3/15 Σεπτεμβρίου 1831.

Ἐβράδυνα νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν σας μὲ τὸ συμβὰν εἰς Αἴγιναν σκάνδαλον κατὰ τὴν γενομένην τῶν παρόικων συνέλευσιν. Ἡ ἀναβολὴ αὕτη ἦτον ἔκουσία, διότι δὲν ἀγαπῶ νὰ κρίνω περὶ σπουδαίων πραγμάτων κατὰ τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας μὲ κάμνουν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶμαι ἐντελῶς πληροφορημένος περὶ τῶν καθαρῶν

αἰσθημάτων σας καὶ περὶ τῆς εὐθύτητος τῶν σκοπῶν σας δὲν ἤμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι, ἀνίσως δὲν εἴχετε εὐχαρίστησιν νὰ δουλεύσετε τὸ Ἔθνος ὑπὸ τὴν ἐνεστῶσαν Κυβέρνησιν, ἠθέλετε δεχθῆ μίαν τοιαύτην θέσιν, ὅποια εἶναι ἢ εἰς τὸ ὑποκείμενόν σας ἐμπιστευθεῖσα.

Κατ' ἐμὲ ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἡ πλέον ἀξιόλογος. Ἡ Κυβέρνησις σὰς ἐνεχείρισε τὴν μέλλουσαν γενεάν τῶν Ἑλλήνων, ἐκείνην ἣτις μόνη θέλει ποτὲ δυνηθῆ νὰ γείνη τῆς πατρίδος ἢ σωτηρία. Σὰς τὴν ἐνεπιστεύθη καὶ σὰς παρακαλεῖ νὰ ἐπαγρυπνεῖτε εἰς τὴν συντήρησίν της· διότι δὲν σὰς νομίζει ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων οἵτινες φαντάζονται νὰ διοργανίσουν τὸ Ἔθνος μὲ ἐπαναστατικὰ μέσα. Ἄνθρωπος πεπαιδευμένος, ὅποιος εἴσθε, ἠξεύρει προὔπαρχόντως ὅτι τὰ ρηθέντα μέσα δύνανται ν' ἀνατρέψουν τὴν ὑπάρχουσαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἀλλ' ὄχι ποτὲ ν' ἀντικαταστήσουν ἄλλην. Τούτου σαφεστάτην ἀπόδειξιν μὰς δίδουν ὅσα ὑπέφερεν ὁ δυστυχῆς τῆς Ἑλλάδος τόπος εἰς διάστημα ἐννέα ὀλοκλήρων ἐτῶν πρὸ τῆς ἐδῶ ἐλεύσεώς μου. Καὶ ὡς τίμιος ἄνθρωπος δὲν θέλετε ἀρνηθῆ βέβαια ὅτι τὰ πάθη τῶν Ἑλλήνων προήλθον περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, παρ' ὅσον ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐπάσχιζαν νὰ ἐλευθερωθῶσιν. Ὅταν λοιπὸν ἐν οἰονδήποτε πραγμάτων σύστημα θεμελιωθῆ διὰ τῆς ραδιουργίας καὶ τῶν ἀποστατικῶν κινήματων, θέλει βέβαια δώσει ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀναρχίαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐπήγασεν. Ἄρκετὰ εἶναι αὐτὰ ἐπάνω εἰς τὸ περὶ οὗ λόγος κεφάλαιον. Ἐρχομαι τώρα εἰς ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν διδασκαλικὸν χαρακτήρα σας καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἐπάνω σας τὰς ἐλπίδας της, ἢ καλῆτερα ἐπάνω εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ ὑποκειμένου σας, καὶ εἰς τὴν ἄδολόν σας καρδίαν, ἣτις χαρακτηρίζει τὸν εὐγενῆ ἄνθρωπον.

Εἴσθε ὁ Πατὴρ τῶν μαθητῶν σας. Κρατεῖτε τοὺς πάντοτε ἐπάνω εἰς τὴν εὐθειαν γραμμὴν τῶν χρεῶν των, καὶ δώσατέ τους νὰ καταλάβουν καλά, ὅτι ὅσοι ποτὲ ἔχουν σκοπὸν νὰ γείνουν ἀρχικοὶ ἄνδρες, πρέπει νὰ μάθωσι προλαβόντως νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ πείθωνται εἰς αὐτὴν των τὴν ἡλικίαν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ ἀνωτέρους των. Ἐμπνεύσατέ τους αἰσθήματα εὐσεβείας πρὸς τὰ θεῖα, καὶ τοὺς γονεῖς των, πρὸς τὴν Πατρίδα των. Χωρὶς αὐτῆς οὔτε

υῖός, οὔτε πολίτης καλὸς ἢμπορεῖ κανεὶς ποτὲ νὰ δειχθῆ.

Δὲν ἐκτείνομαι εἰς περισσότερα, διότι τὰ κρίνω περιττὰ δι' ἄνδρα συνετὸν καὶ μὲ πραγμάτων γνώσεις.

Πρὸς τὸν Κύριον Γ. Γεννάδιον
Εἰς Αἴγιναν.

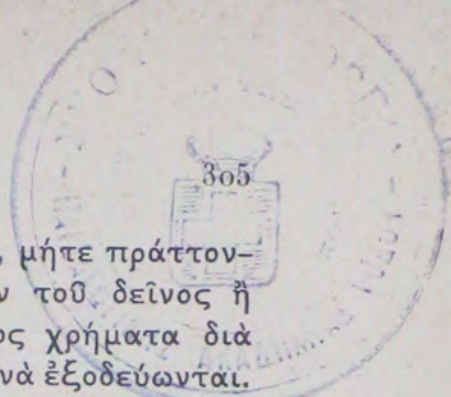
Σὰς ἀσπάζομαι,
Ι. Α. Καποδίστριας.

γ'. — Τὰ περὶ Μουστοξύδου.

Κύριε,

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 29ην τοῦ παρόντος ἐπιστολήν σας σοῦ λέγομεν ὅτι τὰ μαθήματα ἀρχίζουσι τὴν γ' τοῦ ἐρχομένου Φεβρουαρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν προλαβόντως μᾶς ἔδωσες γνώμην. Ἡμεῖς, ἐνθυμεῖσαι, ἠθέλομεν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἀκόμη τοῦ μηνὸς ν' ἀρχίσωμεν, νομίζοντες ἀρκετὰς τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας εἰς ἐτοιμασίαν τῶν εἰς τὸ μέγα ἀκροατήριον ἀναγκαίων βάθρων. Ὅμως, ἀπ' αὐτὸ ἀκόμη λείπει ἡ γραφικὴ σανὶς, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀρχῆς ἐπαραγγέλαμεν, καθὼς καὶ τὰ βάρθρα, εἰς τοὺς λεπτουργοὺς τοῦ Ὀρφανοτροφείου. Τὸ περὶ τῆς γραφικῆς σανίδος παράξενον φαίνεται βέβαια εἰς πάντα ἄλλον ἐκτὸς τῆς εὐγενείας σου, ὅστις ἠξεύρεις ὅτι στερούμεθα ἀπ' ὅλα τὰ σχολαστικὰ βιβλία, καὶ ὁ διδάσκαλος ἐπομένως χρειάζεται, ὄχι νὰ ὑπαγορεύῃ ἀλλὰ νὰ προγράφῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ παραδιδόμενα, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ γράφωσιν ἄλλ' ἄντ' ἄλλων,

Μᾶς ζητεῖτε πληροφορίας περὶ τῶν ὑποτρόφων καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι εἶναι ἄξιοι τῆς εὐεργεσίας ταύτης. Ἀπὸ τῆς δι' ὀλίγην ὥραν ἐξετάσεως ἑνὸς ἐκάστου τῶν παρουσιασθέντων εἰς καταγραφὴν ἡμεῖς δὲν ἐμποροῦμεν ἄλλην κρίσιν νὰ ἐπιφέρωμεν εἰμὴ τὴν εἰς τὸν κατάλογον σημειωμένην, τὸν ὁποῖον θέλετε ἔχει ἀντιγραμμένον. Τοῦτο μόνον προσθέτομεν πάλιν, ὅτι τὸ τοιοῦτο (ἡ εὐεργεσία τῆς ὑποτροφίας) πρέπει ν' ἀποταμιεύεται ὡς βραβεῖον τῆς ἐπιμελείας καὶ χρηστοθηρίας τῶν ἐνδεῶν ὅσοι ἔχουν ἀπόφασιν ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ κυρίως ἐσυστήθη τὸ σχολεῖον τοῦτο, καὶ ὄχι νὰ γείνωσι κάπηλοι καὶ δημοβόροι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν θὰ εὐημερήσῃ ἡ Ἑλλάς. Τὸ καλὸν δὲν εἶναι καλόν, ἐὰν δὲν γίνεται καλῶς. Εἴμεθα τέκνα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιοῦτοι

χρεωστοῦμεν νὰ προσφερώμεθα πρὸς αὐτήν, μήτε πράττον-
τες, μήτε λέγοντες ποτέ τίποτε πρὸς χάριν τοῦ δεινὸς ἢ
δεινός. Ὅθεν τὰ αἱματόφυρτα τῆς Ἑλλάδος χρήματα διὰ
τῆς Ἑλλάδος τὰ αἱματόσωμα τέκνα πρέπει νὰ ἐξοδεύωνται.

Ἐγράψαμεν εἰς γνωρίμους νὰ δεχθῆ τις ἐξ αὐτῶν νὰ
γείνη συνεργός μας εἰς τὰ μαθήματα· ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἔχο-
μεν ἀπόκρισιν. Διὰ νὰ μὴ μείνωσιν ὅμως ἄργοι οἱ τῆς τρί-
της τάξεως, ἡμεῖς τοὺς παραδίδομεν καθὼς ἐτοιμασθῆ τὸ
δι' αὐτοὺς ἀκροατήριον.

Ἄν ἡ πρότασις ἡμῶν νὰ συστηθῆ σχολαϊκὴ βιβλιοθήκη —
βοήθημα ἀπαραίτητον εἰς τοὺς διδάσκοντας, καὶ μάλιστα
ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θαῦμα εἶναι καὶ τὸ πῶς ἐφύλα-
ξάν τινες τὸ νομα τοῦ διδασκάλου — δὲν παρημελείτο, ἴσως
ὡς περιττή, ἴσως δὲ καὶ ὡς ἰδιωφελῆς, θὰ εἴχομεν ἐντὸς
ὀλίγου καὶ διδασκάλους, καὶ τὰς ἀναγκαίας πηγὰς εἰς σύν-
ταξιν διδακτικῶν βιβλίων, τῶν ὡς κείμενον ἐπιτηδείων εἰς
παραδόσεις. Τώρα, διὰ νὰ ἐλαφρόσωμεν ὅποσον τοὺς μα-
θητὰς ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀντιγραφῆς ὄλων, θέλομεν δώσει
τοὺς παραδοθησομένους λόγους εἰς τύπωσιν.

Ἐπιτρέψτε τοῦ Σχολείου προτείνομεν τὸν..... ὅστις δὲν
μέλλει νὰ καταργῆ τὸν τόπον. Εἰς τοῦτον λοιπὸν παρακα-
λοῦμεν νὰ προσδιορίσετε τὰ πρὸς ζωάρκειαν.

Τὸν κώδικα ὅστις θὰ περιέχη τὴν ἀλληλογραφίαν, τὰ
διατάγματα, καὶ τοὺς κανονισμοὺς, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστά-
σεως τοῦ Κεντρικοῦ τούτου Σχολείου, τὸν ἐστοχάσθημεν
καὶ ἡμεῖς ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἐπαραγγείλαμεν. Αὐτὸς θὰ
παραστήσῃ τὴν ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν σπουδὴν περὶ τὰ κοινω-
φελῆ εἰς τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων.

Καὶ πάλιν σὲ παρακαλοῦμεν καὶ ἐγγράφως νὰ παραγγεί-
λετε νὰ σηκωθῶσιν αἱ περὶ τὸ Σχολεῖον ἀκαθαρσαί, διὰ νὰ
μὴν ὁμοιάζει τοῦ Αὐγέλου τὸν σταυλον, καὶ νὰ γείνωσιν αἱ
ἐξέδραι, διὰ νὰ μὴν ἀσχημονῶσιν ἀποφορτιζόμενοι ἐκεῖνοι,
ἔσοι χρειάζεται νὰ ἦναι τύπος εὐσχημοσύνης πρὸς τοὺς
ἄλλους. Σὰς εὐχόμεθα ὑγείαν καὶ θυμηδίαν*.

Γεώργιος Γεννάδιος, Ν. Χορτάκης.

Εἰς Αἴγινα, 31 Ἰανουαρίου 1830.

* Ἐξ αὐτογράφου τοῦ Γενναδίου, ἀνευ σημειώσεως τοῦ πρὸς ὃν ἀπηυθύ-
νετο, ἀλλὰ προδήλως τῷ Α. Μουστοξύδη.

Πρὸς τὴν Γραμματείαν τὴν ἐπὶ τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδύσεως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ἡ προλαβοῦσα Κυβέρνησις καὶ ἡ μετ' αὐτὴν ἐξουσία, ὑποπτος εἰς ὅλα, καὶ κρυφὸς πολέμιος τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως, τῆς ὁποίας ἤθελε νὰ φαίνεται προστάτης, δὲν ἔπαυσε ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμποδίζῃ παντοιοτρόπως τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας.

Ὁ Κύριος Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ἔφορος τῶν ἐνταῦθα παιδευτηρίων, φοβούμενος τὴν κοινὴν γνώμην, ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ ἐπινοῇ τρόπους, ὅσον ἐδύνατο, εὐπροσώπους, διὰ νὰ συντελῇ εἰς τὸ καταχθόνιον φωτοσβεστικὸν σύστημα τῆς Κυβερνήσεως. Δὲν ἠθέλησεν ὁ ἔφορος νὰ εἰσάξῃ εἰς τὸ Κεντρικὸν σχολεῖον διδασκάλους, ὅσοι ἐχρειάζοντο καὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ διδάξωσι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μήτε εἰς τοὺς παρὰ γνώμην τοῦ εὐρεθέντα νὰ χορηγήσῃ τὰ ζητηθέντα βοηθήματα εἰς παράδοσιν τῶν μαθημάτων, μήτε αὐτὰ τὰ ἀπὸ φιλοκάλους χαρισθέντα βιβλία νὰ κάμῃ χρήσιμα εἰς τοὺς διδάσκοντας καὶ τοὺς διδασκομένους. Βλέπων ὅμως, ὅτι καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἡ φιλομάθεια τῶν νέων δὲν ἄφινε τοὺς μετὰ ζήλου κόπους τῶν Διδασκάλων ἀκάρπους, ἔσοφίσθη μυρίους τρόπους διὰ νὰ διακόψῃ τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων.

Ἀπὸ τὰς πολλὰς ταύτας διακοπὰς ἡ μεγαλειτέρα καὶ αἰσχροτέρα ἔγεινεν περὶ τὰ μέσα τοῦ προπαρελθόντος Ἰανουαρίου, ὅτε ὁ Κύριος Μουστοξύδης ἀπὸ τὸ Νάυπλιον διέταξε τὸν ἐδῶ γραμματικὸν τοῦ νὰ κλείσῃ τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον, χωρὶς νὰ προΐδεάσῃ τοὺς Διδασκάλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἄφησε τὴν φροντίδα αὐτοῦ ἀναχωρήσας ἀπ' ἐδῶ. Ὅλιγον πρὸ τῆς διακοπῆς ταύτης ἔπαυσε τὸν διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ὅχι δι' ἄλλην καμμίαν αἰτίαν, παρὰ τὴν πρόφασιν ὅτι τὸ ταμεῖον τὸ ἐθνικὸν πάσχει χρηματικὴν ἔνδειαν· ὁ διδάσκαλος ἐζήτησε δι' ἀναφορᾶς του, οἱ μαθηταὶ ἐπαρακάλουν, καὶ οἱ ἄλλοι διδάσκαλοι ἐσύστησαν τὴν αἴτησιν ταύτην — νὰ παραδίδῃ ἄμισθος, ἕως ὅτου εὐπορήσῃ τὸ ταμεῖον. Ἄλλ' ὁ ἔφορος δὲν ἔκρινεν ἀρμόδιον εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Κυβερνήσεως νὰ παραδίδῃ ἄμισθος ὁ δημόσιος διδάσκαλος.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ προκαταρκτικοῦ Σχολείου, μὴ ἔχοντες πλέον ἐλπίδα νὰ προβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἀνώτερον σχολεῖον,

ἐψυχράνθησαν τόσον, ὥστε διεσκορπίσθησαν οἱ περισσότεροι, καὶ οἱ μείναντες μὲ πολλὴν δυσἀρέσκειαν καὶ ἀμέλειαν ἐπισκέπτονται ἐκ διαλειμμάτων τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ παραδίδωσι, Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὴν Γραμματείαν νὰ διατάξῃ νὰ γείνη πάλιν ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων, νὰ κατασταθῇ ὁ διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς γλώσσης, καὶ νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἔναρξις τῶν σχολείων· ὅσας δὲ μεταβολὰς κρίνῃ εὐλογον ἡ Γραμματεία νὰ κάμῃ εἰς τὸ διάγραμμα τῆς περιόδου τῶν μαθημάτων τὸ ὁποῖον εἶχαμεν στείλει πέρυσιν εἰς τὴν Γραμματείαν καὶ πρέπει νὰ σώζεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς, παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς τὰ κοινοποιήσῃ πρὸς ὀδηγίαν μας.

Ἐν Αἰγίνῃ, τὴν 5 Μαΐου 1832,

Οἱ διδάσκαλοι : Γ. Γεννάδιος, Ν. Χοριάκης.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ

(σ. 99)

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κύριον Ἰάκωβον Ῥίζον Νερουλόν.

Εὐγενέστατε Κύριε,

Προχθὲς σὰς ἔλεγα ὅτι, μὲ δεύτερον σὰς γράφω τὴν περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου γνώμην μου· εἶνε δὲ αὕτη :

Εἰς αὐτὸ εἶνε συναγμένα παιδία, καθὼς ἤξεύρετε, ἀπὸ τὰ στρατόπεδα, ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Τουρκικῆς Ἐπικρατείας, ὅπου ἐσύρθησαν αἰχμάλωτα, καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα αὐτήν.

Πολλὰ ἐκ τῶν παιδίων αὐτῶν εἶνε τόσον μεγάλα, ὥστε παρὰ τὴν παιδικὴν κακοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐπολλαπλασίασαν ἐδῶ, ὅπου ἔφερε τὸ καθένα τὴν ἐδικήν του, γυμνάζονται καὶ εἰς ἀνδρικὰς αἰσχροουργίας. Αὐτὰ ὅλα καλὸν εἶνε νὰ ἀποβληθῶσι, διὰ νὰ ζήσῃ τὸ καθένα μὲ τοὺς κόπους του. Παρομοίως πρέπει νὰ ἀποπεμφθῶσι καὶ ὅσα ἔχουσι γονεῖς δυναμένους νὰ τὰ θρέψωσι. Τὰ ἐπίλοιπα δὲ νὰ μὴ εἶνε μεγαλείτερα τῶν 15 ἕως 16 ἔτων, καὶ ὅλα νὰ καταγίνονται εἰς τὸ νὰ μάθωσι μόνον νὰ ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ λογαριάζωσι. Παρὰ ταῦτα πρέπει ὅλα νὰ μανθάνωσι τέχνας δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων καὶ τῆς δεξιότητος εἰς μίαν τινὰ βιομηχανικὴν τέχνην, ἣτις δύναται νὰ τὰ κάμῃ νὰ ζῶσιν μὲ τοὺς ἰδρώτας τοῦ προσώπου των.

Τοιαύτας τέχνας ἐγὼ νομίζω τὰς ἑξῆς : α) Τὴν Ἰχνογραφίαν· Ἐπειδὴ αὕτη συνηθίζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν χεῖρα εἰς καλλιέργειαν. Ἐπειτα ἐνδέχεται νὰ φανῶσι καὶ ὀλίγα τινὰ ἐπιτήδεια εἰς τὰς πλαστικὰς τέχνας, εἰς τὰς ὁποίας ἤμπορεῖ τις νὰ τὰ παιδεύσῃ ἰδίως. β) Τὴν πλεκτικὴν ἐξ ἀχύρων, διὰ τῆς ὁποίας ἤμποροῦν νὰ πλέκωσι σκιαδία εἰς χρήσιν ἑαυτῶν

καὶ διὰ πώλησιν, ψαθία διὰ τραπέζας, ὑαλοθήκας καὶ ποτηροθήκας. Εἶχαν πέρυσιν ἓνα Σίφνιον διδάσκαλον ἀχυροπλεκτικῆς· ὅμως κανέν σχεδὸν δὲν ἔμαθε, διότι τὸν ἐμεταχειρίζοντο μᾶλλον ὡς μάγειρον, παρὰ ὡς διδάσκαλον. Ἔπειτα ἐπρόσμεναν τὴν προαίρεσιν τῶν παιδίων, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὰ ἀναγκάζωσιν ὅλα νὰ μανθάνωσιν τὴν τέχνην, καθὼς μανθάνουσι καὶ τὰ γράμματα, εἰς ὥρας ῥητᾶς τῆς ἡμέρας. γ) Τὴν λυγαριοπλεκτικὴν, δι' ἧς νὰ πλέκωσι καλάθια, κανίστρια, κοφίνια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια οἱ θεόπτωχοι ἡμεῖς κουβαλοῦμεν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Διδάσκαλον τῆς λυγαριοπλεκτικῆς ἠμπορεῖ τις νὰ εὔρη κανέναν Ἀγιορίτην καλόγηρον ἢ κανέναν Φράγκον. δ) Τὴν τορνευτικὴν διὰ τῆς ὁποίας νὰ κάμνωσι λυχνοστάτας, δικανίκια, διάφορα εἶδη κουτίων, κουμπιά, καλαμάρια, ἀλατερά, χουλιάρια, κτένια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια ἐβγάζουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τόσον περισσότερα χρήματα, ὅσον εἶνε πάγχρηστα· ἐνῶ καὶ ξύλα ἔχομεν ἐπιτήδεια, τὰ δὲ κόκκαλα, καὶ κέρατα βρομίζουσι εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ὅπου σφάζουσι ζῶα. Καὶ τορνευτᾶς ἠμπορεῖ νὰ εὔρη τις ἐδῶ, ἢ νὰ φέρῃ ἀπ' ἔξω, μὲ συνθήκην νὰ λαμβάνῃ κατὰ πρῶτον μικρὸν μισθὸν καὶ τὰ τεχνουργήματα τῶν μαθητευόντων, ὅσα κάμωσιν εἰς ἕξ μῆνας, ἢ εἰς ἓνα χρόνον.

Ἐάν τὰ παιδιά τοῦ Ὀρφανοτροφείου παιδευθῶσιν εἰς τὰς τέχνας ταύτας, ἐκτὸς τῶν κοινῶν λεγομένων γραμμάτων, ἠμποροῦν, ὅταν μετὰ 3 ἕως 4 ἔτη ἐξέλθωσιν ἀπ' αὐτό, νὰ ἔχωσι καὶ μικρὸν κεφάλαιον, συναγόμενον ἀπὸ τὴν τιμὴν τῶν ὅσα ἐργασθῶσι, τὸ ὅποion δύναται νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ τῆς τέχνης, ἐάν θελήσωσι νὰ μετέλθωσιν αὐτὴν ὡς ἐργόχειρον εἰς τὴν ζωὴν των, ἢ ἄλλης, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχουσι δεξιότητα καὶ κλίσιν νὰ μάθωσιν. Ὅστις προτείνει νὰ διδάσκωνται τὰ τοιαῦτα παιδιά γραμματικὴν καὶ Ἑλληνικά, ἐκεῖνος καὶ γέρων καὶ πεπαιδευμένος ἐάν εἶνε, δὲν ἐσυλλογίσθη ποτέ του, ὅτι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα χρειάζονται καὶ καιρὸν πολὺν, καὶ δαπάνην ὄχι ὀλίγην, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰ σχολεῖα ἐκβαίνει τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο εἶδος τῶν ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι λέγονται ἡμιμαθεῖς, καὶ εἶνε πολὺ ἀχρηστότεροι ἀπὸ τοὺς παντάπασιν ἀμαθεῖς.

Ὁ σφδὸς Θήρσιος λέγει, ὅτι καλὸν εἶνε νὰ διασπαρθῶσι τὰ παιδιά ταῦτα κατὰ πόλεις εἰς τεχνίτας, διὰ νὰ διδάσκωνται καὶ γράμματα 2 ἕως 3 ὥρας τὴν ἡμέραν, ἐνῶ μαν-

θάνουσι τὴν τέχνην εἰς τὴν ὁποίαν θὰ τὰ προσδιορίσωσιν· ἐνόσφ δὲ εἶνε εἰς μαθητείαν, νὰ ἔχῃσι τὴν τροφήν καὶ ἐνδυμασίαν τῶν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, καὶ νὰ ἦνε ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν κατὰ τόπους Διοικητῶν. Ἡ γνώμη αὕτη θὰ ἦτον ἀρίστη, ἂν οἱ τεχνῖται ἦσαν ἄνθρωποι τίμιοι καὶ νηφάλιοι. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ δυστυχίαν ἡ δουλεία ἢ πολύτροπος καὶ πολυχρόνιος μᾶς ἔφθειρε, διὰ τοῦτο δὲν εἶνε καλὸν νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς φύτρους τῆς ἀνασταينوμένης γενεᾶς, ἀλλὰ νὰ τοὺς περιθάλωμεν ὅσον δυνάμεθα ἠθικώτερα, διὰ νὰ δυνηθῶμεν εἰς δευτέραν καὶ τρίτην γενεᾶν νὰ ἐκριζώσωμεν διόλου τὴν κακίαν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν μας.

Διὰ νὰ βαλθῇ εἰς πρᾶξιν ἡ γνώμη, τὴν ὁποίαν προτείνω, δὲν χρειάζονται ἔξοδα περισσότερα, ἀλλ' ἄνθρωπος μὲ ζῆλον καὶ μὲ νοῦν, καὶ ἄς μὴ ἔχη ἄσπρα γένεια, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Σολομὼν εἶπεν, ὅτι εἶνε χρόνου μὴνυσις, ἀλλ' ὄχι φρονήσεως. Ἡ φρόνησις δὲν ἀποκάμνει, ἐὰν ἡ πρώτη πείρα ἀποτύχη· τὸ γήρας ὅμως νομίζει ὅλον τὸν κόσμον χαλασμένον, καὶ ὅλα τὰ νέα πολὺ κατώτερα τῶν παλαιότερων.

Εἴσθε εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἐμπορεῖτε νὰ γείνετε θεμελιωτῆς τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους, ἢ ὁποῖα, δὲν σὰς λανθάνει, ὅτι πηγάζει ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν. Κάμετε λοιπόν, χωρὶς νὰ φωνάξετε, νὰ ἄρῃ κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς της ἡ Ἑλλάς, καὶ νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα της ἐνθουσιῶντα ὡς νεόφυτα ἔλαιων.

Ἀπὸ Αἴγιναν, τὴν 12 Μαΐου, 1832.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Η'

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

(σ. 112-113.)

Πρὸς τοὺς κυρίους Γεννάδιον, Ῥίζον καὶ Κουστόσταυλον.

Ἡ Κυβέρνησις, Κύριοι, ἐπικαλεῖται τὴν εἰδημοσύνην καὶ τὸν ζῆλον ὑμῶν πρὸς διευθέτησιν τῶν τοῦ τυπογραφείου, μέρους ὄχι ἀναξιοχρέου τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας. Τὸ τυπογραφεῖον, τό τε ἑλληνικὸν καὶ τὸ γαλλικόν, εἶναι τῆς Κυβερνήσεως· τὸ μὲν πρῶτον διευθυνόμενον ἐν μέρει παρὰ τοῦ Κ. Χρηστίδου, τὸ δὲ λοιπὸν παρὰ τοῦ συντάκτου τοῦ Ἀνεξαρτήτου, πρῶν ἐν Ὑδρᾷ ἐκτυπούμενου, καὶ σήμερον ἐν Αἰγίνῃ· τὸ δὲ γαλλικόν, προστατούμενον παρὰ τοῦ Κ. Κιάπη· ἄλλα δὲ σπάσματα τυπογραφικῆς ὕλης ἔμειναν εἰς Ναύπλιον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κ. Χρηστίδου. Καὶ πιεστήρια, τοῦ Ναυτικοῦ λογιζόμενα, ὄντα λησμονισμένα ἐν Σύρῳ, τηροῦνται ἤδη, ἐκ προσταγῆς μου, ὑπὸ τῷ προσωρινῷ διοικητῇ τῆς Αἰγίνης. Ὑπάρχει τέλος διακομισθεῖσα ἐνθάδε ἡ λιθογραφία, ἡ παρ' ἐμοῦ ἀγορασθεῖσα ἐν Παρισίοις, διευθυντὴν ἔχουσα καὶ ἐνεργήτορα ἄξιον τὸν Κ. Ἀποστολίδην.

Σὰς παρακαλῶ λοιπὸν, Κύριοι, πρῶτον μὲν νὰ λάβετε λόγον παρὰ τῶν σημειωθέντων τυπογράφων τε καὶ διευθυντῶν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπηρετηρίων, ἔπειτα δὲ νὰ ἐπισκεφθῆτε καὶ ὑμεῖς ἵνα μάθετε τί τὸ πρακτέον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς δεξιωτέραν διεύθυνσιν τοῦ προκειμένου ὑπηρετήματος, καὶ ποίας διαβαθμίους βελτιώσεις αὐτὸ ἐπιδέχεται. Πρὸ πάντων τὸ τυπογραφεῖον πρέπει νὰ ἐπαρκῆ εἰς τὰς τῆς Κυβερνήσεως χρείας. Αἱ δὲ ἐφημερίδες, ἃς ἦναι κατὰ τὸ παρὸν δύο μόνον, ἡ μὲν ἑλληνική, ὑπὸ ἄμεσον ἐπιτήρησιν ἐφόρου τινός, ἔχοντος ἅμα καὶ τὴν γενικὴν τῶν τυπογραφείων διεύθυνσιν, καὶ φέροντος τὸ ἐπὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπεύθυνον παρὰ τῇ Κυβερνήσει.

Περὶ δὲ τῆς δαπάνης καὶ τῶν τῆς διοικήσεως, ἀφοῦ λάβετε λόγον τοῦ ἐνεστῶτος διαχειρισμοῦ, θέλετε κατα-

σκευάσει καὶ διαγράψει τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος, προβάλλον-
τες καὶ τὸν μισθὸν τῶν ἐργαζομένων, ἐκτὸς τῆς ἐκ τῶν συν-
δρομῶν τῶν ἐφημερίδων προσόδου. Συνθεωρήσαντες τέλος
πῶς δυνάμεθα ἐκ τῶν παρόντων νὰ ἐπισυνάξωμεν εἰς ἓν καὶ
τὸ αὐτὸ μέρος τὰ ἐργοστάσια ἀμφοτέρων τῶν τυπογραφείων,
θέλετε ἐκτείνει τὴν σύμπασαν ἔκθεσίν σας τόσον, ὅσον
κρίνετε συμφέρον εἶς τε τὰς χρείας τῆς ὑπηρεσίας, καὶ εἰς
τὸ στενὸν τῶν δημοσίων πόρων.

Ἐν Αἰγίνῃ, 31 Μαρτίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης, Ι. Α. Καποδίστριας.

Θ'

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

(σ. 113-118.)

ΔΙΑΤΑΓΜΑ, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ,
ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΩΝ

α'. — Τὸ Διάταγμα.

Ἄρθ. 42. — Τῆ 16 Μαΐου 1832.

Πρὸς τὸν Διδάσκαλον Κύριον Γ. Γεννάδιον.

Ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 Διατάγματος, τοῦ ὁποῦ ἀντίγραφον σὰς ἐγκλείεται, ἔκρινεν εὐλογον νὰ σὰς διορίσῃ Ἐπιστάτην τῆς ἐν Αἰγίνῃ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Ὁ σκοπὸς τῆς Κυβερνήσεως ἐμπιστευομένης εἰς τὰς φροντίδας σας τὴν διεύθυνσιν καὶ τούτου τοῦ καταστήματος, εἶναι ὄχι μόνον ἡ διατήρησις, ἡ βελτίωσις καὶ ἡ ὅσον ἐνδέχεται αὔξησις του, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὁ διοργανισμὸς αὐτοῦ μὲ τρόπον, ὥστε νὰ ἦναι ὅσον τὸ δυνατὸν χρησιμώτερον εἰς τοὺς φιλομαθοῦντας. Συμμορφούμενοι μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Κυβερνήσεως, θέλετε ἐπομένως παραλάβει, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰ περικλειόμενα δεκατρία ἔγγραφα (περιέχοντα καταγραφὴν τῶν κιβωτίων), τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην παρὰ τοῦ μέχρι τοῦδε γενικοῦ Ἐπιστάτου τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ἐπιστατοῦντες ὥστε νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ μετ' αὐτῆς ἠνωμένον κατὰ τὸ παρὸν Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον θέλει μετακομισθῇ εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προσδιορισθησόμενον δωμάτιον· καὶ ἀφ' οὗ καταστρώσετε κατάλογον ἀκριβῆ τῶν βιβλίων ὄλων, θέλετε τὸν διευθύνει, συνωδευμένον μὲ τὰς παρατηρήσεις σας, πρὸς τὴν Γραμματεῖαν.

Συνιστῶσα ἐπὶ πᾶσιν ἡ Γραμματεία εἰς τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὸν ζῆλον σας καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου, περὶ τοῦ ὁποῦ διαλαμβάνει τὸ Εὐον ἄρθρον τοῦ προειρημένου Διατάγματος, σπεύδει, Κύριε, νὰ σὰς πληροφορήσῃ εὐχαρίστως

ὅτι ἡ Κυβέρνησις, εἰς τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν προθυμίαν σας πεπειθυῖα, προσμένει δικαίως τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κοινωφελέστερον μεταρρύθμισιν τοῦ καταστήματος τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιστάσιαν ἀναλαμβάνετε.

Ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως,
 Ι. Ρίζος.

β'. — Ὁ πρῶτος ὄργανισμός.

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεῖαν.

Κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 11 διάταγμα τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 42 διαταγὴν τῆς Γραμματείας ταύτης, παρέλαβον, ἐνώπιον τῆς τοῦ Ὁρφανοτροφείου Ἐπιτροπῆς, παρὰ τοῦ μέχρι τοῦδε ἐπιστατοῦντος ἐν τῷ Ὁρφανοτροφείῳ, τὰ βιβλία ὅσα περιέχει τὸ κατάστημα τοῦτο.

Κατέστρωσα τοὺς καταλόγους ὄλων τῶν εὕρισκομένων εἰς αὐτὸ βιβλίων ἀκριβεστάτους, εἰς τοὺς ὁποίους σημειόνονται τὸ εἶδος, τὰ σώματα, οἱ τόμοι, τὸ μήκος καὶ τὸ δέσιμον τῶν βιβλίων, καὶ οἱ ἀφιερωταί, ὧν εὕρέθησαν σημειωμένοι.

Τὸ δ' ἄρθρον τοῦ διαληφθέντος διατάγματος διατάσσει νὰ γείνη ἀκριβῆς κατάλογος τῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ καταστήματος εἰσαχθέντων, πωληθέντων καὶ ἀντικατασταθέντων βιβλίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γραμματεία αὕτη μὲ διατάσσει, διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 202 διαταγῆς, νὰ μὴ παραλάβω ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν μου εἰμὴ ὅσα πρέπει νὰ συγκροτῶσι τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, διὰ τοῦτο ἄφησα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ὁρφανοτροφείου τὰ εἰς τὰς ἀποθήκας βιβλία ὅσα δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Ἐπομένως ἐκείνη, ἐὰν δυνηθῆ, ἅς ἐκπληρώσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ δ' ἁρθροῦ τοῦ διατάγματος.

Οἱ κατάλογοι τῶν συγκροτούντων τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην πέμπονται εἰς τὴν Γραμματεῖαν ταύτην εἰς πέντε τετράδια ὑπὸ σημεῖα Α, Β, Γ, Δ, καὶ Ε. Ἐκ τούτων ὁ μὲν κατάλογος Α, περιέχει Ἑλληνικῶν βιβλίων εἶδη 223, σώματα 315, τόμους 625, καὶ ἐκκλησιαστικῶν εἶδη 43, τόμους 55, ὁ δὲ Β, ἀπλοελληνικὰ εἶδη 170, σώματα 212, τόμους 296, καὶ χειρόγραφα εἶδη καὶ σώματα 35, τόμους 57. Ὁ δὲ Γ, Λατινικὰ εἶδη καὶ σώματα 38, τόμους 103, καὶ Ἰταλικά εἶδη

καὶ σώματα 79, τόμους 244. Ὁ δὲ Δ, Γαλλικὰ εἶδη καὶ σώματα 79, τόμους 238. Ὁ δὲ Ε, Γερμανικὰ εἶδη καὶ σώματα 110, τόμους 228. Ὅλοι ὁμοῦ, εἶδη 588 σώματα 722, τόμους 1844.

Κατὰ τὸ εἴ ἄρθρον τοῦ διατάγματος προβάλλω τὸν ἐξῆς ὀργανισμόν. α') Ἡ Βιβλιοθήκη νὰ μετατεθῆ ἀπὸ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον· ἐπειδὴ οὕτω θὰ εἶναι προχειροτέρα εἰς τὴν χρῆσιν καὶ διδασκάλων καὶ μαθητῶν, καὶ δὲν θὰ ταραττωνται οἱ ἀναγινώσκοντες ἀπὸ τὰς θορυβώδεις κραυγὰς τῶν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον παιδίων, τὰ ὁποῖα λαμβάνουσιν ἄδειαν νὰ ἐξαχλυάζουν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὥραν, καθ' ἣν μέλλει, καὶ πρέπει, νὰ ἀνοίγεται ἡ Βιβλιοθήκη· διότι τότε παύουσιν αἱ παραδόσεις καὶ εὐκαιροῦσιν οἱ μέλλοντες νὰ συμβουλευθῶσι τὰ βιβλία.

β') Διὰ νὰ μὴ διαρπάζωνται τὰ βιβλία, νὰ γείνη νόμος ἕξω τῆς Βιβλιοθήκης νὰ μὴ λαμβάνη κανεὶς βιβλίον. Μόνοι οἱ διδάσκαλοι νὰ λαμβάνωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, ἀλλὰ μόνον ἕξ ἐκείνων ὅσων εἶναι σώματα 2 ἢ 3, καὶ ταῦτα μόνον δι' ὀλίγας ἡμέρας. Ὅστις δὲ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Βιβλιοθήκης βλάβῃ βιβλίον, νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ· ἢ ἂν δὲν εὕρῃ εὐθὺς ἄλλο τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως, νὰ καταθέτῃ εἰς τὸν Ἐπιστάτην διπλὴν τὴν τιμὴν αὐτοῦ, κατὰ βιβλιογραφικοὺς καταλόγους, ἕως ὅτου τὸ εὕρῃ καὶ τὸ ἀντικαταστήσῃ.

γ') Νὰ γίνῃ σφραγὶς τῆς Βιβλιοθήκης, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ σφραγισθῶσιν εἰς τὴν πρώτην, τὴν μέσην καὶ τὴν ἔσχατην σελίδα τὰ βιβλία ὅλα τῆς Βιβλιοθήκης. Τὴν αὐτὴν σφραγίδα νὰ μεταχειρίζεται ὁ Ἐπιστάτης εἰς τὰ ἔγγραφα ὅσα ἐκδίδει περὶ τῆς Βιβλιοθήκης.

δ') Ὅλα τὰ βιβλία νὰ ἔχουν εἰς τὴν ράχην τοῦ στιχώματος τὸν ἀριθμὸν εἰς ὅσον τύχη ν' ἀναβαίνει ἢ τάξις τὴν ὁποῖαν κατέχει εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἕκαστον. Ἐνδοθεν νὰ σημειώνεται τὸ ὄνομα τοῦ δωρήσαντος καὶ ἡ ἡμερομηνία καθ' ἣν τὸ ἐδώρησε, ἢ ἡ τιμὴ δι' ὅσην ἠγοράσθη, καὶ πότε, καὶ διὰ τίνος.

ε') Νὰ ὀρισθῇ μηνιαία χρηματικὴ ποσότης, τὸ ὀλιγώτερον 300 φοίνικες, διὰ ν' ἀγοράζωνται δι' αὐτῶν : 1) Φιλολογικαὶ ἔφημερίδες, μία ἢ δύο Γαλλικαὶ καὶ μία ἢ δύο Γερμανικαὶ, αἱ ὁποῖαι νὰ καταθέτωνται εἰς τὴν βιβλιοθήκην διὰ νὰ χρησιμεύωσιν εἰς συμβουλήν. 2) Ἐπιστημονικὴ καὶ παιδαγωγικὴ

ἔφημερις ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.
3) Νεοφανῆ βιβλία ἀναγόμενα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλο-
λογίαν.

ζ') Νὰ διαταχθοῦν ὅλα τὰ τυπογραφεῖα, ὅσα εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ πέμπωσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην ἀνὰ δύο ἢ τρία σώματα ἐκ τῶν βιβλίων ὅσα εἰς αὐτὰ τυπό-
νονται.

ζ') Ὅλαι αἱ ἔφημερίδες τῆς Κυβερνήσεως, ὅσαι ἐτυπώ-
θησαν, νὰ σταλῶσιν ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν τυπογραφίαν εἰς τὴν
Βιβλιοθήκην, καὶ νὰ στέλλωνται τακτικὰ ὅσαι τυπωθῶσιν εἰς
τὸ ἔξῃς.

η') Τὰ χρήματα, ὅσα τύχη νὰ συναχθῶσι ἀπὸ πώλησιν
βιβλίων, ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ Ὀρφανοτροφείου,
νὰ ὀρισθῶσι δι' ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιο-
θήκην.

θ') Νὰ κηρυχθῆ διὰ τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος πρόσκλησις
πρὸς ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ Φιλέλληνας νὰ συντρέξωσιν
εἰς αὐξήσιν τῆς Βιβλιοθήκης, προσφέροντες ἢ ἴδιά των
πονήματα, ἢ βιβλία τὰ ὁποῖα τοὺς περισσεύουσι.

ι') Νὰ συναχθῶσιν ἀπὸ τὰ Μοναστήρια, ὅσα ἔχουσιν
Ἑλληνικὰ βιβλία τυπωμένα ἢ χειρόγραφα, διὰ νὰ μὴ φθει-
ρῶνται ἐκεῖ ἡμελημένα, καὶ διὰ νὰ μὴ σφετερίζωνται ἀπὸ
τὸν μὲν καὶ τὸν δέ, καὶ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν
Βιβλιοθήκην διὰ νὰ ἦναι χρήσιμα πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν
τῶν ἀφιερωσάντων αὐτὰ εἰς τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα καταγώγια.

ια') Νὰ σταλῶσι διὰ τοῦ Ἐπιστάτου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιο-
θήκης εἰς Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Βιέννην, Λειψίαν,
καὶ Παρισίους, πρὸς ἀνθρώπους τιμίους καὶ φίλους τῆς
Ἑλλάδος καὶ τῶν γραμμάτων, τοὺς ὁποίους αὐτὸς γνωρίζει,
ἢ θὰ γνωρίζῃ τοιούτους, χρήματα ἀνὰ 200 φοίνικας πρὸς
τὸ παρόν, διὰ ν' ἀγοράζωσιν ἀπὸ δημοπρασίας ἢ παλαιοβι-
βλιοπώλας, ὅταν εὐρίσκωσιν εὐθηνὰ καὶ καλὰ βιβλία πρὸς
αὐξήσιν τῆς Βιβλιοθήκης· ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως δύνανται
ν' ἀγορασθῶσι μὲ ὀλίγην τιμὴν βιβλία καὶ καλὰ καὶ σπάνια.

ιβ') Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βενετία ἦτον ἡ πρώτη ἔστία τῶν Ἑλλή-
νων σοφῶν, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ
εἰς αὐτὴν ἀπαντῶνται πολλάκις βιβλία ἀναγόμενα εἰς τὴν
νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν, μάλιστα διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπὶ πολὺν
καιρὸν τὸ Βενετικὸν κράτος εἶχεν ἐξουσίαν εἰς πολλὰς
Ἑλληνικὰς νήσους καὶ πόλεις, εἶναι καλὸν εἰς ἐκείνην τὴν

πόλιν νὰ εὐρίσκωνται ὀλίγα χρήματα διὰ νὰ ἀγοράζωνται τὰ τοιαῦτα δυσεύρετα, καὶ εἰς ἡμᾶς χρησιμώτατα.

ιγ') Νὰ γείνη ὑπὸ τῆς Γραμματείας πρόσκλησις πρὸς τὸν Βαρῶνον Χριστόφορον Σακκελάριον νὰ στείλῃ τὴν Βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸ Ἔθνος δῶρον, καὶ τῆς ὁποίας ὁ κατάλογος σώζεται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, σταλεῖς πέρυσι ἀπὸ τὸν φιλογενῆ τοῦτον ἄνδρα.

ιδ') Ὅσοι χαρίσωσι βιβλίον ἢ βιβλία εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, ἐκείνων ἢ προσφορά νὰ κηρύττεται διὰ τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος, [καὶ τὸ φύλλον τοῦτο νὰ πέμπεται ἀπὸ τὸν Ἐπιστάτην τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης μὲ εὐχαρίστηριον γράμμα συνοδευμένον.

Ταῦτα εἶναι ὅσα νομίζω ἀναγκαῖα εἰς συντήρησιν καὶ αὐξήσιν τοῦ κοινωφελοῦς τούτου καταστήματος, καὶ ἡ Γραμματεία ἐμπροσθεῖ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι δὲν εἶναι δυσκατόρθωτα· ἐπειδὴ καὶ ἡ αἰτουμένη χρηματικὴ χορηγία δὲν ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς παρούσας δεινὰς περιστάσεις. Ἐπειτα, οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς ὁποίους θὰ σταλῶσι τὰ ὀλίγα χρήματα ταῦτα θὰ φιλοτιμηθῶσι ἐξ ἰδίων, ἢ παρὰ φίλων, νὰ στείλωσι πολὺ περισσότερα βιβλία, ἀπ' ὅσα δύνανται ν' ἀγορασθῶσι μὲ αὐτά. Περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης δύναται νὰ βεβαιωθῇ ἡ Γραμματεία ἀπὸ τὴν ἐσώκλειστον πρὸς με ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ Θεοδώρου Κίνδ, ὅστις διατρίβει εἰς Λειψίαν. Τὸ βιβλίον κατετέθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, πλὴν δὲν περιέχεται εἰς τὸν Κατάλογον, ὡς μὴ ὄν ἐξ ἐκείνων ὅσα παρέλαβα ἀπὸ τὸν ἐπιστάτην κ. Λ. Καμπάνην. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἂν κρίνῃ εὐλογον ἡ Γραμματεία, ἄς τὴν δημοσιεύσῃ ἢ Ἐθνικὴ Ἐφημερίς, μετὰ τῆς παρ' ἐμοῦ ἀπαντήσεως, τὴν ὁποίαν ὡσαύτως παρακαλῶ νὰ τοῦ σταλῇ διὰ τοῦ Διδασκάλου Εἰρηναίου Θηροῦ.

Πρὶν κατατεθῇ ἡ Βιβλιοθήκη εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον, χρειάζεται νὰ κατασκευασθῶσιν αἱ θῆκαι, αἱ ἀναγκαῖαι τράπεζαι, καὶ τὰ καθίσματα διὰ τοὺς ἀναγνώστας. Δι' αὐτὰ χρειάζονται 500 φοίνικες, ὡς εἶπον οἱ προσκληθέντες λεπτουργοί. Αἱ θέσεις τῶν βιβλίων θὰ εἶναι ἀπὸ ἀπλᾶς Βενετικᾶς σανίδας, ὁμοίως καὶ αἱ τράπεζαι, καὶ τὰ κανάτια τῶν πέντε παραθύρων τοῦ δώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ πρότερον σχολεῖον διὰ τοὺς διδασκομένους τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον· ἐπειδὴ αὐτὸ ἀρκεῖ τώρα, οὐδὲ εἶναι

ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἐξῆς. Πολὺ καλλίτερα εἶναι νὰ διδάσκωνται οἱ τοιοῦτοι τὴν μέθοδον εἰς τοῦ Ὁρφανοτροφείου τὸ Ἀλληλοδιδασκτικόν, ὅπου δύνανται συγχρόνως νὰ βλέπωσι τὴν θεωρίαν ἀμέσως ἐφαρμοζομένην εἰς τὴν πράξιν. Τὰ εἰς τοῦτο ἀναγκαῖα χρήματα εἶναι σχεδὸν ὅλα ἔτοιμα· διότι ὁ διδάσκαλος Γ. Κωνσταντᾶς ἀπὸ τὸ 1/2 ἐκ τῶν 100 ὅσα κρατεῖ ἀπὸ τοὺς μισθοὺς ὅσους πληρώνει ἔχει, καθὼς λέγει, περίπου 500 γρόσια, καὶ ἄλλα τόσα σχεδὸν ἀπὸ πώλησιν βιβλίων.

Ἐξ Αἰγίνης, τὴν 21 Ἰουλίου 1832.

Ὁ Ἐπιστάτης τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης,
Γ. Γεννάδιος.

γ'. — Ἀνασκευὴ ἀνακριβειῶν.

Κύριε Συντάκτα τοῦ Αἰῶνος. Εἰς τὸ περὶ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἄρθρον σας τῆς προχθῆς, ἀναφέροντες τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου Γ. Τυπάλδου, ὀνομάζετε αὐτὸν πατέρα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης. Ἡ λέξις πατήρ, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, σημαίνει ὡς τὴν ἐννόησα, ἰδρυτὴν, θεμελιωτὴν. Ἐπειδὴ δέ, πλην ὑμῶν, Κύριε Συντάκτα, ὅστις δευτέραν ἢ τρίτην ταύτην φορὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἀπεδώκατε αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦτον, ὑπέπεσεν εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα καὶ τὸ γηραιότερον τῶν παρ' ἡμῖν περιοδικῶν, κατὰ τινὰ σύντομον βιογραφίαν τοῦ μακαρίτου δημοσιευθεῖσαν ἐν αὐτῷ, θεωρῶ, ὄχι μόνον ἱερὸν καθήκον υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ χρέος πολίτου, τὸ μὲν νὰ ὑπερασπίσω καὶ τηρήσω ἀπαράγραπτον τῇ μνήμῃ τοῦ πατρὸς τὸ κλέος ἑνὸς τῶν λαμπροτέρων καὶ ἐθνωφελεστέρων πράξεων, ὅσας ἐν τῷ βίῳ διεπράξατο ἐκεῖνος, καὶ τὴν ἐκ ταύτης εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ ὀφειλουμένην ἔθνικὴν εὐγνωμοσύνην, τὸ δὲ νὰ ἐπανορθώσω σοβαρὸν σφάλμα περὶ τὴν ἀπομνημόνευσιν τῶν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν πεπραγμένων. Τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, τὴν πρώτην ταύτην μετὰ τὴν παλιγενεσίαν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν πατρῶν γραμμάτων ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ συστηθεῖσαν, καὶ μόνην εἰσέτι ἄξιαν τοῦ ὀνόματος ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῇ, τὴν Δημοσίαν λέγω βιβλιοθήκην πρῶτος ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἔθε-

μελίωσεν ἐν Αἰγίνῃ ὀλίγον μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, τοῦ πυρήνος ἐκείνου τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς παιδείας, συνάξας τὰ ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων Ζωσημάδων δωρηθέντα βιβλία, καὶ ἄλλα ἐκ διαφόρων πηγῶν, διεσκορπισμένα τῆδε κᾶκεῖσε καὶ ἡμελημένα μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα, καὶ καταρτίσας ἐξ αὐτῶν μίαν καὶ μόνην ἐπιστημονικὴν βιβλιοθήκην. Ἐπὶ τοῦ πρώτου τούτου θεμελίου ἀνιδρύθη κατ' ὀλίγον ἡ νῦν ὑπάρχουσα βιβλιοθήκη. Ταῦτα μαρτυροῦσι καὶ εὐχαριστήριος πρὸς τὸν ἕμὸν πατέρα ἐπιστολή, καὶ ἕτερα ἐπίσημα ἔγγραφα ἐν τῇ κατοχῇ ἡμῶν ὑπάρχοντα, καὶ ὁ σεβαστὸς γέρον Κ. Ἀποστολίδης, ὁ ὑπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς βιβλιοθήκης τότε ἐργασθεὶς ἐν τῷ καλῷ τούτῳ ἔργῳ, καὶ ὁ ὑπ' ἐκείνου διορισθεὶς βιβλιοφύλαξ, νῦν δὲ καθηγητῆς Κύριος Ἡρ. Μητσόπουλος, καὶ πλείστοι ἄλλοι τότε μὲν μαθηταὶ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, νῦν δὲ καθηγηταὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσον ὅμως ἱερὸν θεωρῶ τὸ παρακινήσαν με αἴτιον εἰς τὸ νὰ γράψω ταῦτα, τόσον ἱερόσυλον καὶ ἐγκληματικὸν κρίνω τὸ ἀρπάζειν τὰ ἔργα τῶν ἄλλων καὶ τὸ καθυστερεῖν ἢ καὶ ἀποσιωπᾶν κἂν τὸ ὀφειλόμενον τοῖς τὰ καλά καὶ ἔθνοφελῆ ἐργασαμένοις. Ὁ μακαρίτης Τυπάλδος δὲν ἴδρυσεν τὴν βιβλιοθήκην, παραλαβὼν ὅμως αὐτὴν πτωχὴν συγκριτικῶς μὲν πρὸς τὴν νῦν ὑπάρχουσαν, ἀρκοῦσαν ὅμως καὶ ἀνάλογον τοῖς καιροῖς ἐκείνοις, δι' ἀνευδότων προσπαθειῶν κατάρθωσε νὰ πλουτίσῃ αὐτὴν μεγάλως, καὶ μετὰ πατριωτικοῦ ζήλου εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἐν Αἰγίνῃ σύστασιν τῆς μετεκομισθῆς ἢ βιβλιοθήμης εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν ἐφορείαν πάντοτε τοῦ Γενναδίου. Περὶ δὲ τὸ 1848, τῇ συναινέσει αὐτοῦ, ἀνετέθη ἡ ἐφορεία αὐτῆς τῷ μακαρίτῃ Γ. Τυπάλδῳ.

Τὸν πρώτον λοιπὸν ἰδρυτὴν τῆς πρώτης καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκης, περὶ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποῖου δὲν ἔπρεπεν οὐδὲ συζήτησις νὰ ὑπάρχῃ, οὐδ' ἀμφιβολία κᾶμμία ἐν μέσῳ πεφωτισμένης κοινωνίας, ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ πλείστοι ν' ἀγνοοῦν, καὶ ἐτοίμην δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι περὶ τῆς ἀγνοίας των συγγνώμην, διότι οὐδ' ὁ κοινὸς οὐδ' ὁ ἐλάχιστος φόρος εὐγνωμοσύνης ἀπεδόθη εἰς αὐτόν, οὐδέ ζῶντα, οὐδ' ἀποθανόντα. Ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχουσι πολλὰ πολλῶν προτομαὶ καὶ εἰκόνες, λογίων τινῶν οὐδὲν τοῦ Γενναδίου ὑπερτερούντων ἐπ' ἀγαθοεργίᾳ

ἢ πολυμαθεία· ἂν δὲ μὴ ἀπατῶμαι δύναται, ἢ ἠδύνατό τις
ἕως πρὸ μικροῦ νὰ εὕρη μεταξὺ αὐτῶν καὶ προτομήν ἑνὸς
τῶν χρηματισάντων ἐφόρων. Τῆς δὲ μορφῆς τοῦ Γενναδίου
οὐδὲν οὐδαμοῦ σημεῖον! ὑπάρχει ὁμῶς τὸ μονονουχὶ φωνὴν
ἐκπέμπον ἀναφαίρετον ἔργον τῆς πατριωτικῆς ψυχῆς καὶ
τοῦ ἀκαμάτου καὶ ἀκορέστου περὶ τὰ ἔθνωφελῆ ζήλου
αὐτοῦ.

Δεχθῆτε, Κύριε Συντάκτα, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς
ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Ἰωάννης Γεννάδιος.

(Ἐκ τοῦ Αἰῶνος, Ἄρ. 2272 τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1867.)

ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

(σ. 160)

Ἐν Ἀρχείῳ τοῦ Στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, ἐκδίδοντος I. Βλαχογιάννη, Ἀθήνησι, 1907, τόμ. β', σ. 328, ὁ Μακρυγιάννης ἀπομνημονεύει : « Τότε ἤμουν μέλος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου· ὁ Καλλιφουρνᾶς πρόεδρος, φίλος μου. Μιλῆσαμεν εἰς τὸ σπίτι μου τὴν κατάστασιν τῆς πρωτεύουσας καὶ εἶπαμεν νὰ συνάξωμεν τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον καὶ νὰ γυρέψωμεν νὰ γείνη μία πολιτοφυλακή. Τὸ συντάξαμεν· ἀρχίσαμε τὴν πρότασιν οἱ δύο μας. Ἠῤαμεν σύμφωνο ὅλο τὸ Συμβούλιο νὰ γείνη αὐτό, κ' ἐμένα μὲ διώρισαν ἀρχηγόν. Τοὺς εἶπα· Ἡ ὁμιλία δὲν εἶναι διὰ δόξες, εἶναι διὰ προφύλαξή μας, καὶ δὲν θέλω ἀρχηγίεσ· ὅποτε εἶναι ἡ ἀράδα μου, ὡς ἀπλὸς πολίτης, φυλάγω κ' ἐγώ. Ἐγίναν ὅλα αὐτά. Τὸ ζήτησαμε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση. Βγήκαν δύο ἐναντίοι, ὁ Γεννάδιος καὶ ὁ Κοκκίδης, σύμβουλοι. Τότε ὁ Ἀρμασμπέργης πειράχτηκε. Πῆραν καὶ τὴν πράξην, τὴν βάλαν εἰς τὸν τύπο ».

Εἰς ταῦτα ὑποσημειοῖ ὁ ἐκδότης ὅτι τὸ περὶ Δημοτικῆς Φρουρᾶς ψήφισμα τοῦτο τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου εἶχε δημοσιευθῆ ἐν Σωτήρι τῆς 5 Ἰουλίου 1836, ἔνθα γίνεται κατάδηλος ὁ σκοπὸς αὐτοῦ· περὶ δὲ τῆς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δράσεως Γενναδίου καὶ Κοκκίδου, ὅτι διελάμβανεν ἡ Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς τῆς 1ης Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τῷ ὄντι ἐν Ἀρ. 16, σ. 62, ἡ ἑλληνογαλλιστὶ ἐκδιδομένη τότε ἔφημερίς αὕτη ἀντεπεξέρχεται σφοδρῶς κατὰ τῆς πράξεως ἐκείνης τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐπιλέγουσα : « Τὴν ὠνομάσαμεν νόθον (πρᾶξιν) καὶ κλοπιμαίαν διότι, κατὰ συνέπειαν ἀναφορᾶς ὑπογεγραμμένης ἀπὸ ἑξ δημοτικῶν συμβούλων καὶ 150 πολιτῶν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀκόμη κατὰ διατριβᾶς ἐνυπαρχούσας εἰς τὸ γραφεῖον μας

καὶ ὑπογεγραμμένας ἀπὸ δημοτικούς συμβούλους, ἡ πράξις αὕτη ἐχαρακτηρίζετο νόθος καὶ κλοπιμαία. Ἡ Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς κατέκρινε, μετ' ἄλλων πολλῶν συμβούλων καὶ δημοτῶν, τὴν πράξιν ὡς σκανδαλώδη, ταραχοποιόν, καὶ βλάπτουσαν τὸ ἐμπόριον τῆς πρωτεύουσας. Οἱ χρηστοὶ πολῖται Γεννάδιος καὶ Κοκκίδης εἰς μάτην παριστῶσι ὅτι ἡ σύγκλησις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἦτο ἄτακτος, καὶ ὁ σκοπὸς ἀτακτότερος. Ὁ Κοκκίδης ὑβρίζεται ἀπρεπέστατα καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ Συμβούλιον, ὁ δὲ Γεννάδιος, μὴ θέλων νὰ γίνῃ συναίτιος παραφορῶν, ἀπέρχεται καὶ αὐτός. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχη κύρος ἡ ἀπόφασις χρειάζονται, κατὰ τὸ ἄρθρον 56, τὰ δύο τρίτα τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἧτοι 12 σύμβουλοι. Δὲν βλάπτει. Ἀφοῦ ἐδίωξαν ὑβριστικῶς δύο χρηστοὺς πολίτας, τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ πατριωτισμὸς εἶναι γνωστὰ καὶ ἀναντίρρητα, διὰ ν' ἀναπληρώσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν προσλαμβάνουσιν ὡς συμβούλους τὸν Κυρ. Φιλαλήθην, συμπληρωματικὸν μέλος· ἀλλὰ μὲ ποῖον δικαίωμα ὁ Κυρ. Φιλαλήθης ἐψηφοφόρησε; Μήπως οἱ Κύριοι Γεννάδιος καὶ Κοκκίδης παρητήθησαν, ἢ ἔλειψαν διὰ τινὰ παράνομον αἰτίαν; ὄχι, ἀλλ' ἔλειψαν διὰ τὸν σκανδαλώδη τρόπον σας, καὶ τὰς ἀπρεπεῖς ὑβρεῖς σας· ἔλειψαν διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ γίνωσιν ὄργανα ξένης χειρός· ἔλειψαν διότι σέβονται τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ μεθέξωσι εἰς πράξιν παράνομον, ὑβρεῶν καὶ καταρῶν ».

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ

(σ. 61)

Πρώτη ἀρχὴ ἀνιδρύσεως τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένετο τῷ 1843, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ τότε γνωστοῦ ἀρχιτέκτονος Ζέζου. Ἄλλ' οἱ πόροι τῶν ὀλίγων ἐνοριτῶν τοῦ μόλις θεμελιουμένου προαστείου τῆς Νεαπόλεως οὐδόλως ἀπῆρκουν, ἕως οὔ, οἰκοδομήσαντος τοῦ Γενναδίου τῷ 1845 μεγάλην οἰκίαν κατὰ τὴν νῦν ὀνομαζομένην λεωφόρον Ἀκαδημίας, (σχεδὸν ἀπέναντι τοῦ σχεδιαζομένου ναοῦ) καὶ ἐκεῖ αὐτοῦ ἐγκατασταθέντος, ἐπελήφθη αὐτὸς τοῦ ἔργου καὶ ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1846, φιλοκάλως λιθογραφημένην καὶ φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῆς εἰκόνα τῆς ὑπὸ τοῦ Ζέζου σχεδιασθείσης προσόψεως, μέ τινα θεᾶν τῶν πέριξ. Τῆς προκηρύξεως ταύτης σώζεται ἀντίγραφον φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Γενναδίου ὡς προέδρου τῆς ἐφορείας, ἣτις λέγει ἐν ἄλλοις : « Ἀποτείνεται πρὸς τὰ χριστιανικὰ τῶν ὁμογενῶν αἰσθήματα κοινότης συγκειμένη καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἐξ ἔνδεων παροίκων, συγκεντρωθέντων βαθμηδὸν ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς γείτονος Ἐπικρατείας εἰς τὸ βόρειον προάστειον τῶν Ἀθηνῶν καὶ συγκροτησάντων ἰδίαν συνοικίαν. Ἡ ἔνδεια τῆς ἐνορίας ταύτης, τὰ δυστυχήματα τῶν μελῶν αὐτῆς, τὰ ὅποια ἐστερήθησαν ἐκ τῶν κοινῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν περιστάσεων τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν πατρίδος, δικαιοῦνσι τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ ἀπανταχοῦ φιλογενεῖς καὶ φιλόχριστοι θέλουσι σπεύσει εἰς συμπλήρωσιν τοῦ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ ἀναγκαίου ποσοῦ 30 χιλιάδων δραχμῶν, τοῦ γηπέδου καὶ μέρους τοῦ ὑλικοῦ ἐξασφαλισθέντος ἤδη διὰ ἐνοριακῶν προσφορῶν. Αἱ δὲ ἄλλαι εἰσφοραὶ ἀποσταλτέαι τῷ Κυρίῳ Σταμ. Δεκόζη Βούρω. » Ἄλλὰ τὸ ἔργον ἔβαινε βραδέως διὰ τὰ τότε γλίσκρα μέσα. Τῇ 27 Ἰουλίου 1850 ὁ Δήμαρχος Σ. Βενιζέλος διώρισεν ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν Γ. Γενναδίου, Γεωρ. Καρατζᾶ, Γεωργίου Μαυροκορδάτου, Ἰωαν. Δραγούμη, Κωνστ. Σκυλίτζη,

καὶ Ἀθανασίου Κωστοπούλου, πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς οἰκοδομῆς. Τέλος, διὰ τοῦ ὑπ' Ἀρ. 1436 καὶ ἀπὸ 22 Μαρτίου 1852 ἐγγράφου τοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπιτροπὴν ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων λέγει : « Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 18 Μαρτίου ἔ. ἔ. ἀναφορὰν ὑμῶν, δι' ἧς εἰδοποιεῖτε ἡμᾶς ὅτι ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐπερατώθη, καὶ ἐκτιμῶντες τοὺς μεγάλους ἀγῶνας καὶ κόπους τοὺς ὁποίους κατεβάλετε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔργου, ἄνευ οὐδενὸς χρηματικοῦ μέσου, ἐκφράζομεν πρὸς ἡμᾶς πλήρη τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ εὐαρέσκειάν μας. Ἐπιθυμοῦντες δὲ ὥστε ἡ διοίκησις τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ νὰ ἐνεργῆται καὶ τοῦ λοιποῦ καλῶς, καὶ ὑπὸ προσώπων παρεχόντων ὅλα τὰ ἐχέγγυα, Σᾶς διορίζομεν ἐπιτρόπους τοῦ εἰρημένου ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὸ βάρος τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, ὅπερ, ἂν καὶ πολύμοχθον, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θέλετε δεχθῆ εὐχαρίστως, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν εὐσεβῆ ζῆλον τὸν ὅποιον πρὸς τὴν ἀνέγερσιν αὐτοῦ τοῦ ναοῦ κατεβάλετε καὶ τὸ μέγα ἔθνικόν συμφέρον τὸ ὅποιον εἰς τὴν διατήρησιν αὐτοῦ ἔχετε ».

Τοιαύτης περιοπῆς ἄνδρες ἦσαν οἱ τότε ἀναδεχόμενοι τὰ καθήκοντα ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, καὶ τοιαύτης σπουδαιότητος ἐκρίνοντο τὰ καθήκοντα ταῦτα ! Ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη προκήρυξις μετριοφρόνως οὐδὲν λέγει περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γενναδίου δωρήσεως μέρους τοῦ ἀναγκαίου γηπέδου. Ἐπίσης ἀποσιωπᾷ τὰς δυστυχῶς συνήθεις ἔριδας τῶν ἐνοριτῶν, περὶ ὧν διαλαμβάνει τὸ παρ' ἡμῖν σωζόμενον ἀντίγραφον ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Γενναδίου πρὸς τὴν Νομαρχίαν : « Ἀναδεχθέντες εὐχαρίστως τὸ βάρος τοῦτο πρῶτον καὶ κύριον χρέος ἡμῶν ἐκρίναμεν νὰ συμβιβάσωμεν τοὺς περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ ἀντιχριστιανικώτατα φερομένους κατοίκους τοῦ προαστείου τούτου ». Παραπλήσιά τινα διαλαμβάνουσι καὶ τὰ ἐν Ἀθηνᾶς τῆς 12 καὶ 17 Ἰανουαρίου 1851 τότε δημοσιευθέντα.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΕΡΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΣ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

(σ. 141)

Αἱ θρησκευτικαὶ ἀρχαί, ὅσαι ἐκ τῆς κατ' ἀποκάλυψιν πίστεως πηγάζουσι, πιστοῦνται δὲ ὑπὸ τῆς μετὰ σὺμφρονος λογισμοῦ γινομένης περὶ τὴν φύσιν παρατηρήσεως, δὲν Σᾶς λανθάνει, συνάδελφοι, ὅτι εἶνε τῆς ἠθικῆς αἰ ἀκράδαντοι βάσεις, δεικνύουσαι εἰς τὸν ἄνθρωπον αἴτια ἰσχυρὰ τοῦ νὰ θεωρῆ χρέος ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἤθους, καὶ νὰ διαμένῃ πιστὸς εἰς ταύτην κατὰ πάσας τοῦ βίου τὰς περιπετείας.

Ὅτι δὲ καὶ πᾶσα κοινωνία, ἐὰν μέλλῃ νὰ μὴ γείνη ὀλεθρία κακοδαιμονίας παραίτιος εἰς τοὺς συγκροτοῦντας αὐτήν, χρειάζεται νὰ ἔχῃ ὡς βάσιν θρησκευτικὰς ἀρχάς, τοῦτο πιστοῦται ὑπὸ τῆς αὐθεντίας τῶν μεγίστων νομοθετῶν τῆς ἀνθρωπότητος, Λυκούργου δηλαδή, καὶ Σόλωνος, καὶ Ζαλεῦκου, καὶ Νουμᾶ, οἵτινες εἰς τὰς νομοθεσίας των ἔδειξαν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην πρόνοιαν περὶ τὴν συντήρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ περικλεέστατοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, οἱ Πλάτων καὶ Κικέρων, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸ ἐγκαλλώπισμα Μάρκος Αὐρήλιος, δογματίζουσιν ὁμοφώνως, ὅτι πᾶς εἰλικρινῆς φίλος τῆς πατρίδος καὶ τῆς κοινωνίας ἧς ἔλαχε νὰ ᾔνῃ, ὀφείλει νὰ τρέφῃ καὶ ζωηρότατον νὰ διατηρῆ τὸ τῆς εὐσεβείας αἴσθημα εἰς τὴν καρδίαν του. Ὁ δὲ συγγραφεὺς τοῦ πολυκρότου ἐκείνου συγγράμματος. Περὶ τῆς τῶν Νόμων Διανοίας, διαβεβαιοῖ, ὅτι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἡ παρακμὴ καὶ πτώσις προέκυψε μάλιστα ἐκ τοῦ εἰσχωρήσαντος Ἐπικουρισμοῦ.

* Τῆς προτάσεώς του ταύτης ποιεῖται μείαν καὶ ἐν τῇ πρὸς Ζωσιμᾶν ἐπιστολῇ του. Βλ. ΙΗ΄, γ΄, 8.

Τὴν γνώμην δὲ ταύτην τῶν νομοθετῶν καὶ φιλοσόφων ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ πείρα αὐτῆ· διότι πούποτε δὲν ὑπῆρξε κοινωνία ἄνευ θρησκείας. Καὶ ὁ λόγος εἶνε φανερός· ἐπειδὴ ἡ θρησκεία, πολὺ ἰσχυροτέρα τῆς τοῦ Ὁρφέως λύρας, ἥτις κατὰ τὸν μῦθον ἐτιθάσεν τὰ θηρία τὰ ἄγρια, πάντοτε ἡγεμόνευσεν εἰς τῶν κοινωνιῶν τὴν σύστασιν, τιθασεύουσα τὸ ἄγριον τῶν διαθέσεων, καὶ οὕτως, ἀγνίζουσα τὰ ἦθη, συνήρμοσε καὶ συνεκόλλησεν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ κοινωνικοῦ σώματος τὰ μέλη σύμπαντα, συσφίξασα τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος.

Ἄλλὰ πόσον μεγάλα καὶ θαυμαστά εἶνε τὰ ἀγαθὰ, ὅσα εἰς ἡμᾶς περιποιεῖ ἡ θεία καὶ ἀληθινὴ πίστις, ἣν εὐτυχῆσαμεν νὰ παραλάβωμεν παρὰ τῶν ἡμετέρων προκατόχων ὡς πολυτιμοτάτην κληρονομίαν! Αὕτη εἰς μὲν τὴν οἰκίαν ἀσφαλίζει τοῦ πατρὸς τὴν ἐξουσίαν, τῶν τέκνων τὴν ὑπακοήν, τῶν συζύγων τὴν ἀπαραποίητον ἀγάπην, τῶν ὑπηρετῶν τὴν πίστιν· εἰς δὲ τὴν πολιτείαν στηρίζει τῶν θεσμοθετῶν τὸ κράτος, τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας καὶ τὴν εὐπείθειαν πρὸς τὰς ἀρχάς· εἰς δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα κρατύνει τὴν πίστιν, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν. Ταῦτα δὲ εἶνε πηγὴ τῆς κατὰ μέρος εὐδαιμονίας τῶν οἴκων, καὶ ἐπομένως τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τῆς μεγάλης οἰκογενείας, ἥτις εἶνε ἡ κοινωνία.

Ἡ εὐσέβεια, ὅταν ἐγκαίρως εἰς τὸ σωτήριο αὐτῆς κράτος καθυποτάξῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, αὕτη μόνη δύναται καὶ τὰς ἐν σκότῳ καὶ χωρὶς μαρτύρων γινομένας κλοπὰς καὶ ἀδικίας νὰ προλάβῃ καὶ διορθώσῃ, καὶ τὸν εἰς τὰ συναλλάγματα δόλον νὰ ἐξαλείψῃ, καὶ τὴν πάσης κακίας μητρόπολιν, τὴν ὀκνηρίαν νὰ ἐξελάσῃ, καὶ τὴν ἀσυμπαθῆ πρὸς τὰ τῶν πέλας δυστυχήματα φιλαυτίαν νὰ φιμώσῃ, καὶ τὴν σῶμά τε καὶ ψυχὴν ἐκνευρίζουσαν καὶ τοῦ οἰκιακοῦ βίου ταρακτικὴν καὶ αἰσχύνης μεγίστης πρόξενον ἀκρασίαν νὰ χαλινώσῃ, καὶ τὰ τοὺς νόμους λανθάνοντα κακουργήματα νὰ γνωρίσῃ καὶ κολάσῃ.

Καὶ ὅμως ταῦτα εἶνε ἡ καιριωτέρα πληγὴ τῶν οἰκογενειῶν, ἢ βραδέως βιβρώσκουσα τῆς κοινωνίας τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς προπαρασκευάζουσα γάγγραινα· ἡ δὲ ταύτης εὐστοχωτέρα καὶ καθολικωτέρα θεραπεία εἶνε ἡ Θρησκεία. Ὅσῳ δὲ περισσότερο χαλαρώνεται ὁ τῆς εὐσεβείας σωτηριώδης χαλινός, τοσοῦτῳ μᾶλλον αὐξανούσας

θέλομεν βλέπει καθ' ἑκάστην τὰς ἀταξίας ταύτας, τὰς κοινοβλαβεῖς καὶ ψυχοκτόνους. Ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀκραιότερα κατ' ἐπιφάνειαν πολιτεία, ἐὰν δὲν ὑποστηρίζεται οὐδὲ ζωογονηται ὑπὸ τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος τῆς εὐσεβείας, ὁμοιάζει οἰκοδόμημα, ὅπερ, ἂν καὶ φαίνεται ἕξωθεν μεγαλοπρεπὲς καὶ κανονικόν, προσεγγίζει ὁμως εἰς τὴν πτώσιν του, διότι κατετρίβη ὑπὸ τοῦ χρόνου τὸ συγκολλῶν καὶ συνέχον τὰ μέρη χρῖσμα.

Διὰ ταῦτα εἶνε ἀνάγκη νὰ διατίθεται ἐγκαίρως ἡ καρδία τῆς νεολαίας πρὸς τὸ αἶσθημα τῆς εὐσεβείας, καὶ ἡ τοιαύτη διάθεσις ἐγγίνεται μάλιστα ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὠρισμένην τάξιν καὶ εὐκοσμίαν τελουμένης θείας λατρείας. Ἐπειδὴ γάλα καὶ τροφή τῆς εὐσεβείας εἶνε ἡ θεία λατρεία καὶ ἡ μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη ἱερὰ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν διδασκαλία. Ὅθεν πρέπει νὰ μὴν ἀφίνεται ἀπρονοήτως εἰς τὴν προαίρεσιν τῆς νεολαίας ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀφειλήματος τούτου· ἀλλὰ καλὸν εἶνε αὕτη, ὑποχρεουμένη ἠθικῶς καὶ ἄνευ βίας ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν Διδασκάλων καὶ Καθηγητῶν αὐτῶν, νὰ συνέρχεται ἀδιαλείπτως, κατὰ τὸν ἀνήκοντα καιρὸν, εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ὅπου δύναται νὰ εὕρσκη τὴν λειτουργίαν τελουμένην κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, ὥστε νὰ καρπῶται ἐξ αὐτῆς τὴν ψυχοσωτήριον ὠφέλειαν. Ἐπειδὴ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς θείας λατρείας, ἣ καὶ ἡ παράστασις εἰς αὐτὴν κεχωρισμένη παντάπασιν ἀπὸ τῆς ἀδιασπάρτους μετ' αὐτῆς ἠνωμένης διδασκαλίας καὶ εὐταξίας, φέρει κατ' ὀλίγον τὴν ἕξασθένησιν, καὶ τελευταῖον τὴν παντελεῖ νέκρωσιν τοῦ τῆς εὐσεβείας αἰσθήματος.

Ὁ σωτήριος οὗτος σκοπὸς δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ μάλιστα, ἐὰν τὰ ἐνταῦθα δύο ἀνώτερα παιδευτήρια, τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Γυμνάσιον, δυνηθῶσι νὰ συστήσωσιν ἰδίαν Ἐκκλησίαν, διευθυνομένην ὑπ' αὐτῶν τούτων, καὶ διακοινομένην ὑπὸ τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν τῆς θεολογικῆς Σχολῆς. Εἰς τὴν τοιαύτην δὲ ἐκκλησίαν δύναται νὰ εἰσαχθῆ εὐκόλως ἡ εὐταξία τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ ἡ σεμνοπρέπεια τῶν ἱερῶν τελετῶν, ὡς μὴ κωλυόμεναι οὔτε ὑπὸ δημοτικῶν, οὔτε ὑπὸ συμφερόντων ἄλλων· καὶ οὕτω τὸ παράδειγμα τῶν Διδασκάλων καὶ Καθηγητῶν, προσκαρτερούντων τῇ δεήσει μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ κηρυττόμενος κατὰ πᾶσαν σύναξιν, καὶ αἱ σωτη-

ριώδεις ἀλήθειαι τῆς θείας καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως ἐκτιθέμεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας, ἐξάπαντος θέλουσιν ἐνστάξει καὶ ἐνριζώσει εἰς τὰς ψυχὰς τῆς νεολαίας ἐγκαίρως τὸ αἶσθημα τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀναδείξει αὐτοὺς ἐργάτας ἀνυποκρίτους τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτατον σκοπούμενον, καὶ τῆς ἱερᾶς πίστεως τῶν χριστιανῶν, καὶ τοῦ Σεβαστοῦ θεμελιωτοῦ τῶν ἀνωτάτων τούτου παιδευτηρίων, τοῦ πολυεύκτου ἡμῶν Βασιλέως.

Ἡ σύστασις τῆς ἰδιαίτερας ταύτης τῶν παιδευτηρίων Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ φοιτητὰς ἰδίως ὠφέλειαν, ἔχει καὶ τὸ κοινότερον τοῦτο καλόν, ὅτι ἀνοίγει καὶ στάδιον καταλληλότατον εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς θεολογίας· διότι κηρύττοντες αὐτοὶ κατὰ σειρὰν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς Ἱερὰς Γραφάς, καὶ ἐφαρμόζοντες ἦν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπέκτησαν θεωρίαν, μέλουσιν ἐξάπαντος, κατὰ τὸν φιλόφρονον καὶ φιλόχριστον σκοπὸν τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ δαπανώσης Κυβερνήσεως νὰ ἐξέρχονται τοῦ Πανεπιστημίου συγκεκροτημένοι μετὰ τῆς δεούσης πράξεως καὶ θεωρίας, καὶ οὕτω νὰ γίνωνται πνευματικοὶ ὁδηγοὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, χειραγωγοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν σωτήριον ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἀξίως τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ τὸν ὁποῖον κατέχει τὸ ἱερατεῖον εἰς τὴν κοινωνίαν. Διότι σήμερον, διὰ τὴν κοινὴν καὶ πολυχρόνιον τοῦ Ἔθνους δουλείαν, εἶνε εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι!

Διὰ ταῦτα προτείνομεν εἰς τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Συμβούλιον νὰ γείνη φροντίς ὅσον τάχος περὶ συστάσεως τοιαύτης Ἐκκλησίας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ μᾶς τρομάξῃ καὶ νὰ μᾶς ἀναχαιτήσῃ ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως τούτου τὸ πολυδάπανον. Ἐπειδὴ τὸ ἔργον εἶνε, καὶ τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, θεάρεστον. Αὐτὸς ὁ θεὸς, χωρὶς τοῦ ὁποῦ οὐδὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ κάμῃ, θέλει βοηθήσῃ τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν· διότι, καθὼς αὐτὸς ὁ ἀψευδὴς θεὸς λέγει, ἡ δύναμις Αὐτοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται!

Διὸ κρίνομεν καλόν, α') Νὰ ζητηθῇ ὑπὸ τοῦ Πρυτάνεως ἡ ἄδεια παρὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ συναχθῇ ἐκουσία συνδρομὴ ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων καὶ μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ Ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ ἐξ ὅσων φίλων καὶ

γνωρίμων ἔχωσιν ἕκαστοι ἡμῶν. β') **Ν**ὰ ζητηθῆ τὸ ἀναγκαῖον ἐκκλησιόπεδον ἢ ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ κτισθησομένου Πανεπιστημίου, ἢ τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἐρείπιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐπωνομαζομένης Παναγία τοῦ Ἀγγέλου, ἢ τέλος τὸ κατὰ τὴν Πλάκα ἄλλο ἐρείπιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σωτήρος τῆς λεγομένης Νικόδημος. γ') **Ν**ὰ ζητηθῆ ἡ ἀναγκαῖα ξυλεια ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἐν Γαλαζίῳ τῆς Μολδαβίας ὁμογενῶν δωρηθείσης εἰς τὸ οἰκοδομηθησόμενον Πανεπιστήμιον, ὡς εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀνηκούσης καὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης. δ') **Ν**ὰ συστηθῆ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Γυμνασίου, ἣτις ἔχει νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τούτου.

Πεποίθαμεν, ὅτι τὸ παρ' ἡμῶν προτεινόμενον, ὡς θεάρεστον καὶ κοινωφελέστατον καὶ εὐκατόρθωτον, θέλει τύχῃ καὶ τῆς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως ἐγκρίσεως.

ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΥΚΑ

(σ. 122.)

α'. — Διήγησις Αἰῶνος.

Κατὰ τὴν 7 τοῦ Ὀκτωβρίου ὁ Στρατηγὸς Θ. Κολοκοτρώνης, Σύμβουλος ἐν ἐνεργείᾳ, ἐπισκεφθεὶς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῆς καθέδρας, ἠκροάσθη μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τὸν πεπαιδευμένον Γυμνασιάρχην κ. Γεννάδιον παραδίδοντα. Ἐνθουσιασθεὶς καὶ ἀπὸ τὴν παράδοσιν, καὶ ἀπὸ τὴν θέαν τοσοῦτων μαθητῶν, εἶπε πρὸς τὸν κ. Γεννάδιον τὴν ὁποίαν συνέλαβεν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ὀμιλήσῃ εἰ δυνατόν, καὶ ὁ ἴδιος πρὸς τοὺς νέους μαθητάς. Τὴν πρότασίν του αὐτὴν ἀπεδέχθη ὁ κ. Γυμνασιάρχης μὲ τὴν μεγαλητέραν εὐχαρίστησιν, καὶ προδιώρισε τὴν 10 ὥραν τῆς ἐπιούσης ὡς ἡμέρας ἑορτασίμου. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν καὶ ἡ στενότης τοῦ Γυμνασίου παρεκίνησε τοὺς διδασκάλους νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν Πνύκα, ὡς μέρος εὐρύχωρον καὶ μεμακρυσμένον ὀπωσοῦν. Τὴν ἐπαύριον δύο ἀπεσταλμένοι μαθηταὶ ἐπροσκάλεσαν ἀπὸ τῆς οἰκίας του τὸν Στρατηγὸν Κολοκοτρώνην εἰς τὴν Πνύκα. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἠγνόουν μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς τὴν περίστασιν ταύτην. Ἄμα ἡ φήμη διεδόθη, συνέβρευσσε πλῆθος διαφόρων ἐπαγγελλμάτων καὶ τάξεων ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Στρατηγὸς Κολοκοτρώνης, περιτριγυρισμένος καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητάς, καὶ ἀπὸ τούτους, ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς Πνυκός, ὠμίλησε τὸν ἀκόλουθον λόγον, τοῦ ὁποίου ἐγγυώμεθα τὸ ἀκριβές, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἐνθυμηθῶμεν.

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερον, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸν καιρὸν ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ, καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των. Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σὰς ἰδῶ, παιδιά μου ! εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σὰς εἰπῶ, ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνος μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα, καὶ ἀπ' αὐτὰ νὰ κάμωμεν συμπερασμοὺς καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν σας, μολονότι ὁ Θεὸς μόνος ἤξεύρει τὰ μέλλοντα. Καὶ διὰ τοὺς παλαιούς Ἑλληνας ὁποίας γνώσεις εἶχαν καὶ ποίαν δόξαν καὶ τιμὴν ἔχαιρον κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη τοῦ καιροῦ των, ὁποίους ἥρωας στρατηγούς, πολιτικούς εἶχαν, διὰ ταῦτα σὰς λέγουν καθ' ἡμέραν οἱ διδάσκαλοί σας καὶ οἱ πεπαιδευμένοι μας. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄρκετός. Σὰς λέγω μόνον, πῶς ἦτον σοφοί, καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἐπήραν καὶ ἐδανείσθησαν τὰ ἄλλα ἔθνη τὴν σοφίαν των. Θὰ σὰς εἰπῶ μόνον ὀλίγα τινά, καθ' ὅσον ἤξεύρω διὰ τὴν θρησκείαν των. Εἰς τὸν τόπον τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν ἑκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβομεν τὸ ὄνομα τοῦτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν, διότι ἐπροσκυνοῦσαν τὰς πέτρας καὶ τὰ ξύλα. Ἀφοῦ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του, καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα. Δὲν ἐπήρην μαζύ του οὔτε σοφούς, οὔτε προκομμένους, ἀλλ' ἀπλοὺς ἀνθρώπους χωρικούς καὶ ψαράδες, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλαις ταῖς γλώσσαις τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι, μ' ὄλον ὅτι ὅπου καὶ ἂν ἐπήγαιναν εὗρισκαν ἐναντιότητες, καὶ οἱ Βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμη τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν. Οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των, καὶ ἔτζι, ἔλαβον καιρὸν πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι, ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι, καὶ τοὺς ὑπόταξαν. Ὑστερα ἦλθαν καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστην του. Ἐκοψαν γλώσσαις εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἕναν ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυρόν του ἔκαμε. Σὰν εἶδε τοῦτο ὁ Σουλτάνος, διώρισε ἕναν Βιτσερέ (Ἀντιβασιλέα) ἕνα Πατριάρχην καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας.

Αὐτὸς καὶ ὁ λοιπὸς κληρὸς ἔκαμαν ὅ,τι τοὺς ἔλεγε ὁ Σουλτάνος. Ὑστερον ἔγιναν οἱ Κοτζαμπασίδες (Προεστοί) εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ἡ τρίτη τάξις, οἱ ἔμποροι, καὶ οἱ προκομμένοι, τὸ καλῆτερον μέρος τῶν πολιτῶν, μὴν ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπήραν τὰ βιβλία καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των· καὶ ἔτζι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατήνητησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, καὶ αὐτὴ αὔξανε καθ' ἡμέραν χειρότερα· διότι, ἂν εὐρίσκετο μεταξὺ τοῦ λαοῦ κανεῖς μὲ ὀλίγην μάθησιν, τὸν ἐλάμβανε ὁ κληρὸς, ὅστις ἔχαιρε προνόμια, ἢ ἐσύρετο ἀπὸ τὸν ἔμπορον τῆς Εὐρώπης ὡς βοηθός του, ἢ ἐγίνετο γραμματικὸς τοῦ προεστοῦ. Καὶ μερικοὶ μὴν ὑποφέροντες τὴν τυραννίαν τοῦ Τούρκου καὶ βλέποντες ταῖς δόξαις καὶ τὰς ἡδονάς, ὅπου ἀνελάμβαναν αὐτοί, ἄφιναν τὴν πίστιν τους καὶ ἐγίνοντο Μουσουλμάνοι. Καὶ τοιουτοτρόπως κάθε ἡμέραν ὁ λαὸς ἐλίγνευε καὶ ἐπτώχυνεν. Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχημένην κατάστασιν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδας γραμματισμένους ἐμετάφραζον καὶ ἔστειναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία· καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρωστούμεν εὐγνωμοσύνην, διότι εὐθύς ὅπου κανένας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν λαὸν ἐμάνθανεν τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία, καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμεν προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας, καὶ ἐβλέπαμεν καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθῶμεν, καὶ νὰ γείνωμεν εὐτυχέστεροι, καὶ ἔτζι ἔγεινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ Ἑταιρεία. Ὅταν ἀποφασίσαμεν νὰ κάμωμεν τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσυλλογισθήκαμεν, οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομεν ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τούρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σιταροκάραβα βατσέλα; ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσε εἰς ὅλους μας ἢ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας, καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ προεστοί, καὶ οἱ καπεταναῖοι, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι, καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμεν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπόν, καὶ ἐκάμαμεν τὴν Ἐπανάστασιν. Εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμεν μεγάλην δμόνοιαν, καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἕνας ἐπήγαινε εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἢ γυναῖκα του ἐζύμονε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς

τὸ στρατόπεδον· καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δὴ δύο χρόνους, ἠθέλαμεν κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τόσον τρομάξαμεν τοὺς Τούρκους, ὅπου ἤκουαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακρὰ· ἕκατὸν Ἑλληνες ἔβαζαν πέντε χιλιάδες ἔμπρός, καὶ ἓνα καράβι, μίαν ἀρμάδα. Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν· ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρπέρηδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι· μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους· μὰ τί νὰ κάμωμεν; εἴχαμεν καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκην. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια, καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια· καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κῶστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη· καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον κανεῖς δὲν ἤθελεν, οὔτε νὰ συνδράμῃ, οὔτε νὰ πολεμήσῃ. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἴχαμεν ἓναν ἀρχηγὸν καὶ μίαν κεφαλὴν. Ἄλλὰ ἓνας ἔμπαινε πρόεδρος ἕξῃ μῆνες, ἔσηκῶνετο ὁ ἄλλος καὶ τὸν ἔρριπτε, καὶ ἐκάθετο αὐτὸς ἄλλους τόσους, καὶ ἔτζι ὁ ἓνας ἤθελε τοῦτο, καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. Ἴσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλόν, πλὴν καθένας κατὰ τὴν γνώμην του. Ὅταν προστάζουνε πολλοὶ ποτὲ τὸ σπῆτι δὲν κτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνόν, καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορέαν, σὰν νὰ ἦτον τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ, καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν κτίζεται ποτὲ τὸ σπῆτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ πῶς θὰ γένη. Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸν καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοιαν κατάστασιν, ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας, μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμεν· καὶ εἰς τοὺς στερηνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατορθώσαμεν μεγάλα πράγματα. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ Βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν, καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ γεωργία, καὶ αἱ τέχναι ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν, καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ καὶ θὰ μᾶς εὐτυχήσῃ. Ἄλλὰ διὰ νὰ αὐξήσωμεν χρειάζεται καὶ ἡ στερέωσις τῆς πολιτείας μας, ἡ ὁποία γίνεται μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ θρόνου. Ὁ Βασιλεὺς μας εἶναι νέος καὶ συμμορφώνεται μὲ τὸν τόπον μας·

δὲν εἶναι προσωρινός, ἀλλ' ἡ βασιλεία του εἶναι διαδοχική, καὶ θὰ περάσῃ εἰς τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν του, καὶ μὲ αὐτὸν καὶ σεῖς καὶ τὰ παιδιά σας θὰ ζήσετε. Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν Πίστιν σας, καὶ νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιήσαμεν τὰ ἄρματα, εἶπαμεν πρῶτα ὑπὲρ Πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ Πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καὶ φυλάττουν μίαν θρησκείαν. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι κατατρέχοντο καὶ μισοῦντο καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, μένουں σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν τους. Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες καὶ εἰς τὰ μπιλιάρδα· νὰ δοθῆτε εἰς τὰς σπουδὰς σας, καὶ καλλήτερα νὰ κοπιάσετε ὀλίγον δύο καὶ τρεῖς χρόνους, καὶ νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τεσσάρους πέντε χρόνους τὴν νεότητά σας, καὶ νὰ μείνετε ἀγράμματοι· νὰ σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν δασκάλων καὶ γεροντοτέρων, καί, κατὰ τὴν παροιμίαν, μύρια ἤξευρε καὶ χίλια μάθενε. Ἡ προκοπή σας καὶ ἡ μάθησίς σας νὰ μὴν γείνη σκεπάρνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κυττάζῃ τὸ καλὸν τῆς Κοινότητος, καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸν αὐτὸ εὐρίσκεται καὶ τὸ δικό σας. Ἐγὼ, Παιδιά μου! κατὰ κακὴν μου τύχην, ἔξ αἰτίας τῶν περιστάσεων ἔμεινα ἀγράμματος, καὶ διὰ τοῦτο σὰς ζητῶ συγχώρησιν, διότι δὲν ὁμιλῶ καθὼς οἱ δάσκαλοί σας. Σὰς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καὶ ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχονοίας, τὴν ὁποῖαν νὰ ἀπίστρέψετε, καὶ νὰ ἔχετε ὁμόνοιαν. Ἐμὰς μὴ μὰς τηρᾶτε πλέον· τὸ ἔργον μας καὶ ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε· καὶ αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποῖα σὰς ἄνοιξε τὸν δρόμον, θέλουں μετ' ὀλίγον περάσει· τὴν ἡμέρα τῆς ζωῆς μας θέλει διαδεχθῆ ἡ νύκτα τοῦ θανάτου μας, καθὼς τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων θέλει διαδεχθῆ ἡ νύκτα καὶ ἡ αὐρινὴ ἡμέρα. Εἰς ἐσὰς μένει νὰ ἰσάσετε καὶ νὰ στολίσετε τὸν τόπον, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε· καί, διὰ νὰ γείνη τοῦτο πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοιαν, τὴν θρησκείαν, τὴν καλλιέργειαν τοῦ θρόνου καὶ τὴν φρόνιμον ἐλευθερίαν. Τελειῶνω τὸν λόγον μου. Ζήτω ὁ Βασιλεὺς μας ΟΘΩΝ! Ζήτω οἱ Σοφοὶ Διδάσκαλοι! Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία!»

(Ἐκ τοῦ Ἀιῶνος τῆς 13 Νοεμβρίου 1838.)

β'. — Ἀφήγησις Βλαχογιάνη.

Ἐὸ λόγος τοῦ Κολοκοτρώνη στὴν Πνύκα (13 Νοεμ. 1838.)

Ἐὸ γέρον Κολοκοτρώνης, ὁ οὕτω πολὺ περιποιοῦμενος παρὰ τοῦ μονάρχου Ὀθωνος, ἔλθων μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον, καὶ ἀκροασθεὶς τῆς διδασκαλίας τοῦ γυμνασιάρχου Γενναδίου, ἀναπτύσσοντος τεμάχιόν τι δημηγορίας ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Θουκυδίδου, ἐπὶ τοσοῦτον ἐνθουσιάσθη ὅπως καὶ οὗτος ὁμιλήσῃ εἰς τὴν νέαν γενεάν ὑπὲρ πατρίδος, ὥστε παρεκάλεσε τὸν γυμνασιάρχην νὰ συναθροίσῃ τοὺς μαθητὰς πάντας ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς τὴν Πνύκα, ἵνα ἐκφωνήσῃ καὶ ὁ μακάριος γέρον Κολοκοτρώνης λόγον πρὸς τὴν νεολαίαν. Ἐὸ ἐνθους ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ ἀειμνηστος Γεννάδιος ἐξετέλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σεβαστοῦ γέροντος, καὶ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῶν Ταξιαρχῶν εἰδοποιήθησαν πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τὸ κατάστημα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι θέλει τοῖς δειχθῆ τι περίεργον.

Ἐὸ ἀναπτυχθεῖσα περιέργεια τὴν ἐπιούσαν ἐφείλκυσε πάντας εἰς τὸ Γυμνάσιον, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ πλῆθος ἄλλων περιέργων ἐπληρώθη τὸ κατάστημα ἀνθρώπων, ὅτε πάντες οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι συνήλθον, καὶ μετ' ὀλίγον ἰδού ἔρχεται καὶ ὁ γέρον Κολοκοτρώνης ἐνδεδυμένος τὸ ἐρυθροῦν φόρεμά του· τὸ πλῆθος διεχωρίσθη αὐτομάτως καὶ ὁ σεβαστὸς γέρον διελθὼν ἀνέβη πρὸς τοὺς καθηγητὰς. Μετ' ὀλίγον ὁ γυμνασιάρχης, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ πλῆθος ἐκ τοῦ θαλάμου εἶπεν· « Ἀκολουθεῖτε, δεῖξωμεν ὑμῖν περίεργόν τι. » Κατέβησαν τὰς κλίμακας καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντες τὸν γέροντα, ἐξήλθον διευθυνόμενοι πρὸς τὸν λεγόμενον ναὸν τοῦ Αἰόλου, καὶ ἐκεῖθεν διευθύνθησαν εἰς τὴν Πνύκα, πρὸς οὐδένα γνωστοῦ ὄντος ποῦ διευθύνοντο· τὸ ἔκτακτον φαινόμενον τοῦτο ἐφείλκυσε τὸ περίεργον πλῆθος. Οὕτως ἀφίχθέντες εἰς Πνύκα, μετὰ μικρὰν ἀναπαύλαν, ἀνίσταται ὁ γέρον πατῶν ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς Πνυκός, καὶ ἤρξατο ἐκφωνῶν λόγον, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν νεολαίαν. Ἀφ' οὗ ἐξιστόρησε τὰ τῆς Τουρκικῆς δουλείας, τὰς ἰδέας καὶ τὰ περὶ αὐτονομίας αἰσθήματα τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξιστόρησε τὰ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, καὶ τὸ αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἰσονομίαν, καὶ τὰ περὶ τῆς τότε πολιτικῆς καταστάσεως, κτλ. Αἴφνης ἀναφαίνεται σμήνος χωρο-

φυλακῆς· ἔρχεται καὶ διαλύει τὴν συνάθροισιν. Ὁ δὲ Θ. Κολοκοτρώνης διαβληθεὶς τῷ Βασιλεῖ μικροῦ δέοντος νὰ ὑποστῇ δεινά, ἐὰν ὁ φιλόπατρις γυμνασιάρχης Γεννάδιος δὲν παρίστανε τῷ βασιλεῖ τὸ ἄθῶν τῆς πράξεως. (1. Βλαχογιάννη Ἀνέκδοτα τοῦ Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη. Ἀθήνησι, 1922. — 8ον, σ. 76-77.)

ΙΔ'

ΦΩΝΗ ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΕΩΣ

(σ. 175.)

Κύριε συντάκτα τοῦ Ζεφύρου, (Ἄρ. 69 τῆς 5 Νοεμβρίου 1841.)

Ἀπό τινος καιροῦ εἶδον τινὰς κακοήθεις, κρυμμένους ὑπὸ τὴν ἀδυναμίαν των, νὰ καθάπτωνται διὰ τῶν ἐφημερίδων τοῦ ἀξιοτίμου διδασκάλου κ. Γεωργίου Γενναδίου γνωρίζων τοὺς λιβελλογράφους τούτους καὶ τὸν μνησθέντα διδάσκαλον, ἀναγκάζομαι νὰ ἐκθέσω τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ ἐκβάλω τὸ κοινὸν ἀπὸ τὴν ἀπάτην. Ἔργον ὑμέτερον τῶν δημοσιογράφων ἦτον, κ. συντάκτα, τὸ νὰ ζητήσετε πληροφορίας καὶ νὰ ἐκθέσετε τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος· διότι τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ τὴν ἐλευθεροτυπίαν θεωροῦμεν ἐξ ἑνὸς πρόξενον πολλῶν ἀγαθῶν εἰς εὐνομουμένην πολιτείαν, ἐξ ἄλλου ὅμως πηγὴν ὄλων τῶν κακῶν. Καὶ τῷ ὄντι, ἂν οἱ κ.κ. συντάκται τῶν ἐφημερίδων ἀδιαφόρως καὶ ἀνεξετάστως δέχωνται ὅ,τι λίβελλον καὶ ἐξυβριστικὴν διατριβὴν τοὺς παρουσιάσωσι, τότε οἱ κακοήθεις καὶ οἱ ἀνάσχυνοι οἱ θαρραλαιότεροι, εὐρίσκουν τὸν τρόπον τῆς προσβολῆς, εὐρίσκουν τὸν τρόπον δι' οὗ δύνανται νὰ εὕρωσι τὸ μέσον τῆς προαγωγῆς των, καὶ οὕτω παριστάνουν τοὺς τιμίους καὶ ἀγαθοὺς πολίτας ὅτι ἔχουν τὴν ἐναντίαν ιδιότητα· οἱ δὲ τίμιοι πολῖται, πεπεισμένοι εἰς ἑαυτούς, πεπεισμένοι εἰς τὴν τιμιότητά των, μὴ θέλωσιν νὰ βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ « ὄνος γὰρ μ' ἐλάκτησεν » κτλ., ἀφίνουσι αὐτοὺς ἐλευθέρους διὰ τῆς σιωπῆς των νὰ κάμνωσιν ὅ,τι θέλουσιν. Ὅχι, κ. συντάκτα, χρέος τῶν ἐφημεριδογράφων ἀπαραίτητον εἶναι, νὰ μὴ καταχωροῦν τίποτε εἰς τὰς στήλας των, ἂν προλαβόντως δὲν πεισθοῦν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος· καὶ δὲν ὀφελεῖ τίποτε ἢ ἀπολογία τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ἐμμ. Ἀντωνιάδου λέγοντος πολλάκις κάτωθεν τῶν καταχωρουμένων εἰς τὴν ἐφημερίδα του (Ἄθηνᾶ) διατριβῶν,

ὅτι δὲν ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἀληθείας τῶν εἰς αὐτάς λεγομένων.

Γνωρίζομεν τὸν κ. Γεννάδιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνδόξου ἐπαναστάσεως φέροντα εἰς τὴν μέσσην τὴν πιστόλαν καὶ τὴν σπάθην καὶ ἀκολουθοῦντα τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ποτὲ μαχόμενον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ποτὲ συμβουλευόντα τοὺς στρατιώτας μας περὶ τῆς προόδου των. Ἐνθυμούμεθα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐκφωνηθέντος εἰς τὸν πλάτανον τῆς Ναυπλίας λόγον τοῦ κ. Γενναδίου, καὶ περὶ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ τοῦ λόγου. Ἐνθυμούμεθα ὅτε ὁ πατήρ μας ἐνθουσιάσθη τόσον, ὥστε κατέθεσε καὶ αὐτὸ τὸ μείναν ἐκ τῆς περιουσίας του τάληρον διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τοὺς ἀπέναντι τῆς Ναυπλίας Μύλους στρατιῶται πρὸς καταδίωξιν τῶν Ἀράβων. Ἐνθυμούμεθα τὸν κ. Γεννάδιον ἐπιστρέψαντα ἐκ τῆς Καρύστου μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Φαβιέρου, γυμνὸν καὶ ἐκτραχηλισμένον, καὶ φέροντα εἰς τὸ στήθος τὰ βραβεῖα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τὰς ψείρας, ἀποτελέσματα τῆς ἀποτυχίας· καὶ τῷ ὄντι, κ. συντάκτα, βραβεῖα καὶ τιμητικὰ σημεῖα πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὰς καουχίας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καὶ δὲν μᾶς μέλλει ἂν δὲν θεωρῶνται τοιαῦτα παρὰ τῶν κακοήθων καὶ νεηλύδων, τῶν ξένων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος. Ἐνθυμούμεθα τόσα ἄλλα, τὰ ὁποῖα χάριν συντομίας παραλείπομεν, καὶ τελευταῖον κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ, τὴν προσπάθειαν τοῦ Γενναδίου ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, τὴν διανομὴν τοῦ ὀλίγου μισθοῦ του ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν μαθητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτον καὶ εἰς τῶν συκοφαντῶν τῶρα κατὰ τοῦ κ. Γενναδίου. Ἐξετάσατε παρακαλῶ, κ. συντάκτα, τὴν διαγωγὴν τοῦ κ. Γ. Γενναδίου, καὶ θέλετε πληροφορηθῆ ὅτι τρέφονται εἴκοσι περίπου μαθηταὶ ἀπὸ τὴν μισθοδοσίαν τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ὡς γυμνασιάρχης. Ἐρωτήσατε τοὺς ἰδιαιτέρους ὑποτρόφους τοῦ κ. Γενναδίου, καὶ θέλετε πληροφορηθῆ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι καθημέραν μαθηταὶ παρουσιάζονται εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τοῦ ἐκθέσωσι τὴν δυστυχίαν των, λαμβάνουν ὅ,τι χρήματα εὑρεθοῦν εἰς τὸ πτωχὸν βαλάντιόν του καὶ αὐτοὶ οἱ συκοφάνται του, τὸ ὁμολογῶ, στεντορεῖα τῇ φωνῇ, διὰ συνδρομῆς τοῦ κ. Γενναδίου ἐτελείωσαν τὰ ἐν τῷ Γυμνασίῳ μαθήματα των, καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῶν ἔμαθον νὰ ὑβρίζωσι τὸν εὐεργέτην των. Δὲν ὀνοματίζομεν αὐτούς· τοὺς προ-

σκαλοῦμεν ὅμως ἄλλοτε νὰ μὴ παρουσιασθῶσιν εἰς τὰς στήλας τῶν ἔφημερίδων· διότι θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ βάλωμεν εἰς ἐνέργειαν διὰ καθαρῶν ἀληθειῶν, καὶ οὐχὶ μὲ ψεύδη, ὡς αὐτοί, καὶ νὰ ἐκθέσωμεν τὴν διαγωγὴν των. Τὰς ἀληθείας ταύτας παρακαλῶ νὰ καταχωρήσετε εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς ἀξιοτίμου ἔφημερίδος σας. Δ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1841.

(Ἐτηρήσαμεν ἀπαράλλακτον τὸ ἔν τισιν ἀσύντακτον, ἀλλ' ἀπλοϊκόν, εὐθαρσὲς καὶ συνετὸν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὕφος.)

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΚΑΙ Κ. ΚΟΝΤΟΣ

(σ. 171.)

Ἡ παρὰ πόδας ἐπιστολή χρονολογουμένη ἐξ Ἀθηνῶν, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1909, ὑπάρχει δημοσιευμένη ἐν τῇ Τεργεστέᾳ Νέᾳ Ἡμέρᾳ τῆς 17/30 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου :

Ἡ ἀνόρθωσις τῶν πλημμελῶς ἱστορουμένων, εἴτε δι' ἐπιπολαιότητα καὶ ἔνεκα ἐσφαλμένων πληροφοριῶν, εἴτε ἐκ προθέσεως καὶ ἔνεκα σκοπῶν δολίων, οὐδέποτε δύναται νὰ λογισθῇ παράκαιρος — οὐδὲ κατὰ τὴν νῦν κρισιμωτάτην δι' ἡμᾶς ὥραν. Ἐπειδὴ τὰ οὕτω διαφημιζόμενα, εἰ καὶ ψευδῆ καὶ ἀστήρικτα ἐν τῇ συνειδήσει τῶν συγχρόνων, ὅμως ριζοβολοῦν ἀνεξέλεγκτα μένοντα, καὶ πιστεύονται ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων, οἵτινες ἀμοιροῦσιν ἄλλων μαρτυριῶν, ἢ τῶν προκυπτουσῶν διὰ τῆς κριτικῆς ἐκείνης βασάνου ἢ ὁποῖα εἶνε ἔργον πολύμοχθον καὶ ὑπὸ ὀλίγων καταληπτόν. Ἰδίως συνήθης εἶνε παρ' ἡμῖν ἢ κατὰ συνθήκην ἀποσιώπησις καὶ λήθη, ἢ ἡ παραμόρφωσις καὶ ἡ κατ' ἐπίφασιν ἀπολέανσις τῶν ἡττον εὐφήμων καὶ ἐλάχιστα τιμητικῶν ἐπεισοδιῶν τοῦ βίου τῶν ἐκάστοτε ἀποδημούντων. Τὴν δὲ φύσει εὐθικτον καὶ χαριστικὴν ἡμῶν διάθεσιν σπανίως συγκρατεῖ καὶ ἀναχαιτίζει ἡ συναίσθησις τῆς ἀξίας, καὶ δὴ τῆς ἀνάγκης, τοῦ ἀναγράφειν μόνον τὰ ἀληθῆ, ἔστω καὶ ἐπιεικῶς. Καὶ οὕτω πλάττονται ὀλόκληροι μῦθοι, οἵτινες, μὲ τὸ εὐφάνταστον καὶ ἥκιστα κριτικὸν χαρακτήρα τῶν ἡμετέρων, ἀποκρυσταλλοῦνται ὡς δῆθεν ἱστορία ἀδέκαστος καὶ βιογραφία φιλαλήθης. Τοὺς συλλογισμοὺς τούτους διήγειρεν ἡ ἀνάγνωσις τινῶν τῶν περὶ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Κ. Κόντου ἄρτι δημοσιευθέντων ἐν ταῖς Ἀθηναϊκαῖς ἐφημερίσι. Καὶ ἵνα μὴ τις νομίσῃ ὅτι κινεῖ με ἢ κατὰ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς πικρὰ τῶν ξυλοσχιστῶν ἐκείνων οἵτινες

αὐτεπαγγέλτως τιτλοφοροῦνται συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, συρράπτοντες βάρβαρα πεζά, ἢ μαστορεύοντες γελοιοτάτους καὶ ἀηδεῖς στίχους, προτάσσω ἀμέσως τοῦτο· ὅτι πλέον ἐμοῦ οὐδεὶς ἐθαύμασε τὴν πολυμάθειαν τοῦ Κόντου καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς γνησίας Ἑλληνικῆς παιδείας ἀγῶνα αὐτοῦ. Ἡτύχησα νὰ γνωρίσω αὐτὸν προσωπικῶς καὶ νὰ ἐκτιμήσω τὴν παντοίαν ἀρετὴν τοῦ σεπτοῦ γέροντος. Εἶμι δὲ πεπεισμένος ὅτι αὐτὸς πρῶτος θὰ διέψευδε καὶ θὰ ἠγανάκτει ἐπὶ τοῖς ἐξῆς, τοῖς ἀπαντῶσιν ἔν τινι τῶν περὶ αὐτοῦ νεκρολογίων : — « Νεαρῶτατος μαθητῆς ἔτι ὦν, ἔλαβε μετὰ τοῦ πατρὸς του μέρος εἰς τὴν κατὰ τὸ 1854 γενομένην εἰσβολὴν εἰς Θεσσαλίαν, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας ἀπεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Γενναδίου ἐκ τοῦ Γυμνασίου, εἰς δὲ ἐφοίτα, διὰ τὸ ἀρهِφίλον αὐτοῦ, ὅπερ ὁ σοφὸς Γυμνασιάρχης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὡς δυνάμενον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς Μούσας. » Ὁ Κόντος ἐτήρει σεπτὴν τὴν μνήμην τοῦ Γενναδίου. Ἐνῶ πάντα τοὺς ἀμέσως πρὸ αὐτοῦ ἄλλους λογίους δριμύτατα ἐπικρίνει ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι, καὶ ἀλλαχοῦ σκώπτει καὶ στηλιτεύει, τοῦ Γενναδίου μόνον ἔν, καὶ τοῦτο πρόδηλον παρόραμα ἀναγράφει, μνημονεύων τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μεθ' ἧς πάντοτε ἐλάλει περὶ αὐτοῦ εὐλαβείας καὶ στοργῆς. Οἱ δὲ τ' ἀνωτέρω μυθολογήσαντες φαρῶνται τῶν καθ' ἡμᾶς τελείως ἀνιστόριστοι. Διότι, οὐ μόνον πασίγνωστον εἶνε ὅτι ὀλόκληρος ἡ διδαχὴ τοῦ Γενναδίου ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἐκκαλεῖν τὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐθελουσίαν τῶν νέων· οὐ μόνον ὑπάρχει συγκινητικώτατα ἀπομνημονευομένη ὑπὸ μὲν τοῦ Ῥαγκαβῆ ἢ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀλησμόνητος ἐκείνη παράδοσις τοῦ Γενναδίου, ἐξ ἧς ἐξώρμησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Δραγατσάνι, ὑπὸ δὲ τοῦ Ξενουδάκη ἢ ἐν Ἀθήναις παράδοσις, καθ' ἣν, εὐλογῶν αὐτὸν καὶ τὸν Κουμουνδοῦρον, ἐξέπεμψεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην τότε Κρήτην· οὐ μόνον ταῦτα εἶνε γνωστά, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶνε γεγονὸς ἀναμφίλεκτον· ὅτι τὸ ἔτος ἀκριβῶς ἐκεῖνο καθ' ὃ χρονολογεῖται τὸ ἀνωτέρω μῦθευμα, ὁ Γεννάδιος προήδρευε τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπείας τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἠπειρωτῶν! Πῶς λοιπὸν « δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἀρهِφίλον τοῦ Κόντου ὡς δυνάμενον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς Μούσας » ; Πῶς εἶνε πιστευτὸν ὅτι ἀπεδίωξε τοῦ Γυμνασίου τὸν Κόντον, διότι εἶχεν εἰσβάλει εἰς Θεσσαλίαν μετὰ τοῦ πατρὸς

του; Καὶ αὐτοὶ οἱ ἔξ ἑπαγγέλματος μυθογράφοι κριτικώ-
 τεροι συνήθως εἶνε τῶν τοιούτων βιογράφων μας! Τί λοι-
 πὸν ἀληθεύει; Τί πράγματι συνέβη; Ἀπλῶς τοῦτο· ὁ Γεν-
 νάδιος, παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διάπυρον καὶ ζωογόνον φιλο-
 πατρίαν, ἢ μᾶλλον, δι' αὐτὴν ταύτην, ἦτο ἀδυσώπητος
 φύλαξ τῆς τάξεως καὶ πειθαρχίας, δι' ἧς μόνῃς εὐδοκίμως
 παιδεύεται καὶ σώζεται ἡ νεότης. Ὁ δὲ νέος Κόντος ἦτο
 τότε, ὡς γνωστόν, ἀρειμάνιος τῷ ὄντι καὶ ἀτιθάσσευτος·
 διὸ καὶ συχνὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν συμμαθητῶν, καὶ ἠπει-
 θει, καὶ ἄλλως παρεφέρετο, ὡς αὐτὸς ὠμολόγησεν εἰς ἐμὲ
 αὐτόν· καὶ οὕτω μοὶ διηγήθη αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν μετ' ἐπανει-
 λημμένας νουθεσίας ἀποπομπὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις
 Γυμνασίου. Ἦτο σκληρὰ ἀνάγκη, εἰς ἣν καὶ ὁ Γεννάδιος
 δυσφορῶν ὑπήκουσε, καὶ ὁ μέχρις ἐσχάτων εὐγνωμονῶν
 μαθητῆς ἀπέδιδε τὴν ἕνεκα τοῦ σωφρονισμοῦ ἐκείνου μετε-
 πειτα εὐδοκίμIAN. Ταῦτα ἀληθεύουσιν· ἱστορία δὲ εἶνε μόνῃ
 ἢ ἀλήθεια.

I. Γ.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΕΡΙ ΗΜΙΜΑΘΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

(σ. 142.)

Ἡ προσπάθεια τῶν κατὰ καιροῦς ἐν τοῖς πράγμασι νὰ « κυβερνήσῃ » (ὡς λέγεται) ἕκαστος τοὺς οἰκείους καὶ σχετικούς, ὡς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ γραφεῖα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐσυσσώρευσαν εἰς ὅλα, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰ τῶν Γραμματειῶν, τόσους ὥστε καθ' ἑκάστην ἀμηχανεῖ τις πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ σμῆνος τοῦτο τῶν γραφέων, γραμματέων, παρέδρων, συμβούλων, παρασυμβούλων.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσότεροι τούτων εἰσέφρησαν εἰς τὰ γραφεῖα, ὄχι κατ' ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ χάριν, διὰ τοῦτο καὶ βαθμοὺς ἔλαβον ἀναξίως, καὶ ἐπομένως ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ ἐξαφθῇ εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς ἡ βαθμομανία, μηδενὸς συλλογιζομένου ἀρκετὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τὸν ὅποιον κατέχει, μηδὲ φροντίζοντος κἂν νὰ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του. Ἐπειδὴ δὲ καὶ προβιβασμοὶ ἔγιναν εἰς ὅλα τὰ γραφεῖα τόσον πολλοί, ἡ Κυβέρνησις ὅταν θελήσῃ ν' ἀνταμείψῃ τινὰ διὰ τὴν εἰς τὸ ἔργον ἀξιότητά του, δὲν ἔχει πῶς ἀλλέως, παρ' ἂν πλάσῃ ἄλλους βαθμοὺς, μὴ ὑπάρχοντας ἀκόμη.

Καὶ ὑπομονῆς ἀξιὸν θὰ ἦτο ἂν οὗτοι εἶχον ὅλοι τὴν προαπαιτουμένην παιδείαν, ὥστε ἡ ὑπηρεσία νὰ προβαίνει ἀπροσκόπτως· οἱ περισσότεροι ὅμως δὲν ἔμειναν εἰς τὰ ὑπάρχοντα παιδευτήρια, ἀλλ' ἀνυπόμονοι νὰ θερίσωσι καρποὺς πρὶν καταβάλωσι σπέρματα, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὰς ἐσχάτας τάξεις αὐτάς, ὀλιγώτεροι δὲ ἀπὸ τὰς μεσαίας. Διὸ βλέπει τις ὅλα τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα, ἀπὸ ὅλας ἀπλῶς τὰς Γραμματείας, γραμμένα μὲ λέξεις Ἑλληνικάς, καὶ μὲ φράσιν ἢ Γερμανικὴν, ἢ Γαλλικὴν, καί, τὸ γελοιοδέστερον, ἀνορθόγραφα καὶ κακόστικτα τὰ περισσότερα. Ὡστε ἡ γλῶσσα ἡ κυβερνητικὴ κατήντησε νὰ μὴ ᾔνε γλῶσσα ἔθνικῆ, νὰ χρειάζεται ὅμως πολὺν καθαρισμὸν πρὶν γείνη τύπος ὕφους εἰς τὸ ἔθνος.

Ἡ μισθοδοσία ἡ ὁποία παρ' ἀξίαν δίδεται εἰς τοιούτου ς

θυσίν μας σχολείου, καὶ ὄχι ἢ ἐξαίρεσις τῆς Βασιλικῆς εὐεργεσίας, ὅπως ἡ Γραμματεία φρονεῖ.

Μᾶς φαίνεται δὲ παράδοξον πῶς ἡ Γραμματεία θέλει νὰ περιφρονήσῃ τοὺς Διδασκάλους, ἐμπιστευομένη μᾶλλον εἰς τὴν ἐκ μόνῃς ὀψεως (ὡς λέγει) κρίσιν τῆς, παρὰ εἰς τὴν πληροφορίαν τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ Διδάσκαλοι περὶ τῶν ἀποβληθέντων μαθητῶν, ἔχοντες αὐτοὺς ἔμπροσθέν των ἔννεα μῆνας κατὰ συνέχειαν.

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Γραμματεία ἀποδοκιμάζει τὴν ἀποβολὴν τοῦ Κρητὸς καὶ τοῦ Νάκου, ὅτι δηλαδὴ οἱ συγγενεῖς των ὠφέλησαν τὴν Πατρίδα, δὲν μᾶς φαίνεται νὰ δικαιολογῇ τὴν ἀμέλειαν αὐτῶν καὶ ἀπειθειαν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ σχολείου. Γνωστοποιούμεν ὅμως τῇ Γραμματείᾳ περὶ τούτων ὅτι, καὶ οἱ δύο αὐτοί, μαθόντες τὴν ἀποβολὴν των, παρουσιάσθησαν εἰς τοὺς Διδασκάλους, ὡμολόγησαν τὸ σφάλμα των, ὑπεσχέθησαν προφορικῶς καὶ ἐγγράφως ἐντελῆ εὐπειθειαν καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ οὕτως ἔλαβον πρὸ ἡμερῶν ἄδειαν ν' ἀκολουθήσωσι πάλιν τὰ μαθήματά των. Ἐκ τούτου δύναται νὰ συμπεράνῃ ἡ Γραμματεία πόσον συντείνει εἰς σωφρονισμὸν τῶν νέων μαθητῶν τὸ νὰ γνωρίζουν ὅτι οἱ Διδάσκαλοι ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς ἀποβολῆς. Περὶ δὲ τοῦ Θεολογίδου, ἀποροῦμεν πῶς ἡ Γραμματεία δὲν μᾶς λέγει τίποτε, ἐνῶ ἀπαιτεῖ νὰ μείνωσιν ὅλοι ἀνεξαιρέτως εἰς τὰς τάξεις των.

Ἄς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι, ἔχοντες εἰς χεῖρας μας τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου, ἔχομεν ἀναγκαίως καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀποβάλλωμεν ὅσους ἡμεῖς νομίζομεν ἐμπόδιον εἰς τὴν πρόοδόν του, καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν μᾶς ἀφηρέθη ποτέ. Ἐὰν δὲ τώρα ἡ Γραμματεία ἐπιμένη νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ αὐτό, δύναται βέβαια ν' ἀποφασίσῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἡμεῖς βεβαιούμεν ὅτι χωρὶς τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκπληρώμεν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ διδασκαλικά μας καθήκοντα. Ἐξακολουθοῦμεν ὅμως τὰ μαθήματα ἀναμένοντες ταχεῖαν τῆς Γραμματείας τὴν ἀπόφασιν.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐν Ἀθήναις, 15 Μαΐου 1835.

2. — Περὶ τινων τῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου στελλομένων αὐτῷ ἀλλὰ κατὰ χάριν ἢ καὶ καταχρηστικῶς διοριζομένων

ὑποτρόφων, ἀπὴντα τῇ 25 Ἀπρ. 1835 ὡς ἐξῆς: « **Νέος ἀναλφάβητος** σχεδόν, μὴ γνωρίζων τὴν γλῶσσαν τὴν λαλουμένην, ὡς τοῦ Ἀλβανικοῦ φύλου, καὶ τὴν ἡλικίαν προχωρημένος, ὡς ὀκτωκαίδεκαετῆς ἤδη, δὲν ἠξεύρω ὁποῖαν ὠφέλειαν εἰμπορεῖ νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θὰ μισθοδοτῆται διὰ νὰ παιδευθῇ. Δὲν εἶναι ἱκανὸν συστατικὸν ὁ λεγόμενος περὶ πατρίδος θάνατος τοῦ πατρός του· ἐπειδὴ τοιοῦτοι εἶναι μυριοὶ ὅσοι τόρα εἰς τὴν Ἑλλάδα· οὐδὲ τὸ ἄομματον τῆς μητρός του· ἐπειδὴ αὐτός, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ ἄλλο ἔργον, δύναται νὰ τὴν γηροκομήσῃ. »

3. — Ἡ διὰ τὰς καλὰς τέχνας φροντίς αὐτοῦ, ὡς μέσου ἠθικῆς μορφώσεως, εὐωδοῦτο κατὰ Μαῖον 1835 : « Ἡρώτησα τὸν **Κ. Λάγγε, Ζωγράφον**, καὶ ἔδειξε πολλὴν προθυμίαν νὰ γένη ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγῆς τῆς ὠραίας τέχνης τῆς **Ζωγραφίας**, καὶ καθὼς ἐξ αὐτοψίας ἐπληροφόρηθην δὲν ἠπατήθην. »

4. — Μετὰ τὰς πρώτας ἐτησίαις ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου μνημονεύει (Ἀὐγ. 1835) τῶν ἀριστευσάντων μαθητῶν του, ἐκείνων οὓς βραδύτερον ἔπεμπεν εἰς Γερμανίαν ὡς ὑποτρόφους, καὶ καθίστα συγκαθηγητὰς αὐτοῦ καὶ καθηγητὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ : « Ὁ **Βασίλειος Οἰκονομίδης**, ὁ Ἀθ. **Κωστόπουλος**, διωρισμένοι ἤδη ὑποδιδάσκαλοι, παραδίδοντες εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, δύνανται νὰ γείνωσιν ἄριστοι διδάσκαλοι, ὥστε καὶ νὰ διευθύνωσιν Ἑλληνικὰ Σχολεῖα πολὺ καλλίτερα παρὰ ἄλλοι, ὅσοι δὲν εὐτύχησαν νὰ κάμωσι τακτικὰς σπουδὰς. Ὁ Ἡρακλῆς **Μητσόπουλος**, ὑποβιβλιοθηκᾶριος δύο ἤδη ἔτη περίπου, δύναται νὰ γείνη χρησιμώτατος καὶ ὡς διδάσκαλος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει κλίσιν πολλήν, καὶ ὡς βιβλιοθηκᾶριος, ἐὰν ἐπιμείνῃ εἰσέτι εἰς τὴν σπουδὴν τῆς **Λατινικῆς** καὶ **Γερμανικῆς** γλώσσης, εἰς τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἀρκετὰς προόδους, καὶ τῆς **Γαλλικῆς** τὴν ὁποῖαν σπουδάζει ἰδιαιτέρως ἐκ τοῦ ὑστερήματός του, ἔτι δὲ καὶ τῶν μαθηματικῶν, τὴν σπουδὴν τῶν ὁποίων διέκοψεν ἢ φλόγωσις τῶν ὀφθαλμῶν. Τοῦτο ἔπαθεν εἰς τὸ **Μέγα Λουτρόν**, διευθετῶν τὰ βιβλία τῆς **Δημοσίας Βιβλιοθήκης** καὶ τῆς ἀποθήκης, ὅτε μετέβημεν ἐνταῦθα. Ὁ **Ἰωάννης Παπαῖ Γεωργίου**, ἀρχίσας τὴν σπουδὴν του εἰς τὰ παιδευτήρια ταῦτα ἐν **Αἰγίνῃ**, ἀπὸ αὐτὸ τὸ

« Γράμμα ἐστί », εὐδοκίμησεν εἰς ὅλα ὅσα παρεδόθησαν εἰς αὐτά, ἔσπουδάσε δὲ ἰδιαίτέρως καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Εἰς ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς σπουδῆς του ἐπάλαιε μὲ φρικτὴν πενίαν, ἣτις καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου τὸν ἔφερε. Διὰ τὴν καρτερίαν του ταύτην εἰς τὴν ἠθικὴν του βελτίωσιν θὰ ἐτιμᾶτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους μὲ τὴν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν. »

5. — Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου καταγγέλλει τὴν ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον ἀποσκίρτησιν μαθητῶν ζητούντων εὐκολώτερον οὕτω ν' ἀποφοιτήσωσι τῶν ιδιωτικῶν σχολείων. Αἱ δὲ περὶ ξενικῶν σχολῶν παρατηρήσεις του εἶναι ἄξιοι προσοχῆς σήμερον μάλιστα, ὅτε κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα ξένοι προπαγανδισταὶ ὑπονομεύοντες τὴν πολιτικὴν καὶ ἔθνικὴν ἡμῶν ὑπόστασιν : « Διὰ νὰ ἐμποδισθῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ τοιαύτη ὀλεθρία ἀταξία, εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ γείνωσιν ὁμοίμορφα τὰ σχολεῖα, καὶ κατὰ Διάταγμα νὰ κανονισθῇ ἡ παραδοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ ἡ ἀποφοίτησις. Μάλιστα καιρὸς εἶναι πλέον νὰ προσκληθῶσιν οἱ ξένοι, ὅσοι ἀπὸ φιλανθρωπίαν τάχα ἔχουσι σχολεῖα, ὅπου ἔχει ἡ Κυβέρνησις τοιαῦτα, νὰ τὰ μεταφέρωσιν ὅπου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συστηθῶσιν, οὔτε ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, οὔτε ἀπὸ κοινότη-
τας. Ἀλλὰ πολὺ καλλίτερον εἶναι, ἐὰν ἐμποδίζοντο, μὲ εὐσχημον τρόπον, ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἔχωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ὡς περδικοπάνια πρὸς τοὺς πολὺ ἀπέχοντας ἀπὸ ἡμᾶς, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ αὐτεπάγγελτοι οὔτοι εὐεργέται δὲν ὤκνευ-
σαν νὰ μᾶς ζωγραφίσωσιν ὡς Ὀττεντώτους καὶ Κάφρους. Ἐὰν δὲ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν πρὸς τοὺς ἔξω ἐξευτελισμὸν, καὶ συλλογισθῶμεν τὸ εἰς τὴν ἐστίαν μας αὐτὴν γινόμενον κακόν, γνωρίζομεν ὅτι συμφέρει νὰ παύσωμεν πλέον ἀπὸ τὸ νὰ ἤμεθα χειροῖθεις εἰς τοὺς ἱερούς ἀγύρτας. Ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1825 ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας, περικυκλομέ-
νας πανταχόθεν ἀπὸ καθημερινούς κινδύνους, ἦσαν δύο σχολεῖα ἀλληλοδιδασκτικά, καὶ ἄλλο Ἑλληνικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδασκάλεα ἐγὼ αὐτός. Ἄν ἔλειπεν ἡ μὲ ὄνειδος πολὺ πληρωμένη αὐτὴ εὐεργεσία, δὲν θὰ εἶχαν αἱ Ἀθηναὶ ἴδια σχολεῖα τώρα, ἀφοῦ εἰρήνευσαν ὅλοι καὶ ἐξησφαλίσθησαν; Παρὰ τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις περὶ τῶν ξενικῶν τούτων σχολείων ἡ Β. Γραμματεία ἐμπορεῖ νὰ ἔχη καὶ ἄλλας. Ἡ ἀναξιοπαθοῦσα λοιπὸν Ἑλλάς περιμένει τὴν

θεραπείαν ἀπὸ τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως της. »

6. — Τῆ 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς λέγει περὶ τινος κηφήνος, ὑπὸ τῆς Γραμματείας προστατευομένου, ὅστις μόλις ἐπίστατο ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν: « Φαίνεται ὅτι ζητεῖ αὔξησιν τοῦ μισθοῦ μᾶλλον ὡς ἑκατόνταρχος, τετυφωμένος ὢν ἀπὸ τὰς μητραγαθίας, παρὰ ἀπὸ φιλομάθειαν κινούμενος. Χρειάζεται δὲ νὰ ἐπιταχθῆ νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ εἰς τὸν βίον, διὰ νὰ διευθύνῃ κατ' αὐτὸ τὴν σπουδὴν του. Ἄλλῃως θὰ προστεθῆ εἰς τὴν ἀθλίαν μας κοινωνίαν καὶ ἄλλος κηφήν. »

7. — Ἀφόβως καὶ πάλιν ἐπικρίνει (Μρτ. 1836) τὰς χαριστικὰς ὑποτροφίας, ὡς ὑπὲρ παθόντων δῆθεν κατὰ τὸν ἀγῶνα: « Αἰχμάλωτος εἰς Τούρκους δὲν πιστεύω νὰ ἦτον ποτέ, ἀλλ' ἀπὸ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ πολέμου ἴσως ἀπεπλανήθη τῆς οἰκίας του· ἄλλῃως θὰ ἤξευρε κἂν Τουρκικά. Τὸ αὐτὸ νομίζω περὶ τοῦ Ἀναστασίου Γαρλιάφα, ὅστις διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς διωρίσθη ὑπότροφος. Χρησιμώτεροι θὰ ἐγίνοντο, ἂν ἐμάνθανον τέχνην τινὰ διὰ νὰ μὴ μολυνθῶσι μόνον ἀπὸ τὸ σχολεῖον, καὶ γίνωσι βάρος αἰώνιον τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἣτις πλημμυρεῖ ἀπὸ τοιούτους. »

8. — Καὶ πάλιν μετὰ δύο μῆνας: « Ἐὰν ἡ Β. Γραμματεία κρίνῃ ἀβλαβὲς εἰς τὴν πρόοδον τῶν πραγμάτων νὰ ἔχῃ διαφόρων εἰδῶν ὑποτρόφους, καὶ τοὺς βαθμοὺς αὐτοὺς νὰ δίδῃ διὰ πατραγαθίας καὶ ὄχι ἀνδραγαθίας, καὶ ὁ υἱὸς τῆς ἀναφερομένης Ἄνας Νάκαινας δύναται νὰ ἔχῃ τοιοῦτο δικαίωμα εἰς τὴν εὐνοίαν τῆς Κυβερνήσεως. Οἱ διδάσκαλοι ὅμως προβάλλουσιν εὐσεβάστως εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν γνώμην, ὡς καὶ ἄλλοτε τασάκις εἶπον, ὅτι τοιαῦται διακρίσεις ὠφελουσιν ὅταν μετὰ τὰς ἐξετάσεις γίνωνται πρὸς τοὺς μάλιστα διαπρέψαντας τῶν μαθητῶν, ὅσοι ἀληθῶς πένονται καὶ ἀπόφασιν ἔχουσι νὰ γείνωσι κοινωφελεῖς καὶ ὄχι ἰδιωφελεῖς. »

9. — Καὶ ὑπὲρ ἑτέρου προσφιλοῦς μαθητοῦ του, διαπρέψαντος ἔπειτα ὡς Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου συνηγορεῖ, ἀντὶ ἀβελτέρου τινὸς ὑποτρόφου: « Ἐπειδὴ

ὅμως ἡ κράτησις τῆς χορηγίας δὲν τὸν ἐσωφρόνησε, προ-
τείνω, μὲ τὴν ὁμόφωνον ψήφον ὄλων τῶν συναδέλφων μου,
ἀντ' αὐτοῦ τὸν Εὐθύμιον Κανέλλου Καστόρχην, Δημιτσα-
νίτην, νέον 18 ἔτων τὴν ἡλικίαν, εὐφυέστατον, ἐπιμελέ-
στατον, χρηστὸν τὰ ἦθη καὶ σεμνόν, καὶ μεγίστην κλίσιν
ἔχοντα εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. »

10. — Περὶ δὲ τῶν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν εἰσπη-
δόντων ἀπαιδευτῶν : « Πολλοὶ καὶ ἄλλοι τῆς τελειωθείσης
τάξεως τοῦ Γυμνασίου θὰ ἐγίνοντο διδάσκαλοι, ἂν ἔβλεπον
τὸ διδασκαλικὸν τιμιώτερον εἰς τὴν Ἑλευθέραν Ἑλλάδα.
Ἄλλ' ἐπειδὴ βλέπουν ὅτι ἄλλοι συσπουδασταὶ των, ἀπο-
πηδήσαντες ἀπὸ τὰς παραδόσεις εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Κυβερ-
νήσεως, πρὶν ἀκόμη τελειώσωσι τὴν σειρὰν τῶν μαθημά-
των, πολλοὶ δὲ καὶ μόλις ὀρθογράφοντες, ἔφθασαν μετ'
ὀλίγον νὰ μισθώνωνται ἀδρότερα τῶν διδασκάλων των, καὶ
νὰ ἔχωσι ἐμπρὸς των στάδιον εὐκόλον καὶ τιμὰς τοῦ βίου,
ἔχώθησαν εἰς γραφεῖα δικαστηρίων, ὅπου ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ
παραγκωνίσωσι τοὺς ἔχοντας καὶ μάθησιν καὶ ἰκανότητα
ὀλιγωτέραν ἀπὸ αὐτούς. »

11. — Θερμὴ συνηγορία (Μαΐου 1836) ὑπὲρ τῶν προ-
μνησθέντων ἀγαπητῶν μαθητῶν του, τῶν μετέπειτα συγκα-
θηγητῶν του : « Ἐκ τῶν μαθητῶν ὅσοι κατὰ τὴν 15 Ἰου-
λίου τοῦ 1835 ἐτελείωσαν ἤδη τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων
τοῦ Γυμνασίου, τρεῖς διωρίσθησαν ὑποδιδάσκαλοι εἰς τὸ
ἐνταῦθα Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ὁ Παναγιώτης Εὐστρατιά-
δης, Λέσβιος, ὁ Βασίλειος I. Οἰκονομίδης, Πελοποννήσιος,
καὶ ὁ Ἀθανάσιος Κωστόπουλος, Ἡπειρώτης· ὁ δὲ Ἡρακλῆς
Μητσόπουλος εἶναι πρὸ καιροῦ ὑποεπιστάτης τῆς βιβλιο-
θήκης. Καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι εἶναι εὐφυέστατοι, ἐπιμελέ-
στατοι καὶ χρηστοθηθέστατοι, καὶ ἔχουσι κλίσιν νὰ μετέλθωσι
τὸ διδασκαλικὸν ἔργον. Ἄλλ' ἐπιθυμοῦσι νὰ τελειοποιήσωσι
καὶ ὅσας ἐνταῦθα ἔλαβον γνώσεις, καὶ ἄλλας νὰ προσλάβω-
σιν. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις νεύσῃ νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτοὺς
τὰ μέσα ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ
σπουδάσῃ ἕκαστος ἰδίαν τινὰ ἐπιστήμην, μετὰ τρία ἔτη
ἔχει τέσσαρας καλοὺς διδασκάλους διὰ τὰς συστηθησομένας
σχολὰς τῆς φιλοσοφίας. Αὐτοὶ εἶναι στοιχειωμένοι καλὰ εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, εἰς τὴν γενικὴν

ιστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὰ στοιχεῖα τῆς μαθηματικῆς, τὴν στοιχειώδη φιλοσοφίαν, τὴν λατινικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν, καὶ ἔχουσιν ἀρχὰς καὶ τῆς γαλλικῆς. Ἐπειδὴ τοιοῦτοτρόπως προπαρασκευασμένοι Ἕλληνες ὀλιγώτατοι ἐπεσκέφθησαν τὰς Ἀκαδημίας τῆς σοφῆς Εὐρώπης, εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ προτεινόμενοι νέοι θὰ γείνωσιν ἀπὸ τοὺς σπανίους διδασκάλους. Ἐνόσω δὲ ἡ Κυβέρνησις δὲν προετοιμάσῃ τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἀναγκαίους διδασκάλους, δὲν εἴμπορεῖ νὰ συστήσῃ τὰς μελετωμένας σχολάς, ἢ ἂν τὰς συστήσῃ, δὲν θὰ φέρωσι καρποὺς ἀξιόλους τῶν ἐξόδων τῆς, τῶν προσδοκιῶν τοῦ φωτισμένου κόσμου, καὶ τῆς ἐλπίδος τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τὸν Βασιλέα του. »

12. — Νέα καὶ γενναία (κατὰ Ἰούλιον) συνηγορία ὑπὲρ τῶν εἰς Γερμανίαν σταλησομένων μαθητῶν του : « Τὴν 18 Μαΐου, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 58 ἀναφορὰν μου, ἐπρότεινα εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ τρεῖς ὑποδιδάσκαλοι καὶ ὁ ὑποεπιστάτης τῆς Βιβλιοθήκης, διὰ νὰ σπουδάσουν εἰς τὰ ἐκεῖ πανδιδακτήρια καὶ νὰ ἐτοιμασθῶσιν, ὥστε, ἐπιστρέφοντες ἐνταῦθα, νὰ γείνωσιν διδάσκαλοι. Οἱ νέοι οὗτοι διδάξαντες ὀλόκληρον ἔτος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὴν γραμματικὴν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἱερὰν ἱστορίαν, καὶ τὴν καθολικὴν ἱστορίαν, ἔδειξαν πολλὴν ἀξιότητα εἰς τὸ διδάσκειν. Ἐὰν λοιπὸν σταλθῶσιν, εἴμπορεῖ ἡ Ἑλλάς μετὰ 3 ἔτη νὰ ἔχη τέσσαρας καλοὺς διδασκάλους ἐπιστημῶν. Δίχως νὰ φροντίσῃ ἡ Κυβέρνησις νὰ μορφώσῃ τοιοῦτοτρόπως διδασκάλους, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ συστήσῃ πανδιδακτήριον, ἢ ἂν τὸ συστήσῃ, θὰ πληρῶνῃ μισθοὺς εἰς μάτην, καὶ ἐπὶ τέλους θ' ἀναγκασθῇ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ὁποῖον τόρα προτείνεται παρὰ τῶν διδασκάλων τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου. Παρὰ τούτους τοὺς τέσσαρας, συσταίνω εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἄλλους δύο, οἵτινες εὐρίσκονται πρὸ καιροῦ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τούτων δὲ ἓνας εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Παλαιολόγου Βενιζέλος, Ἀθηναῖος, μαθητεύσας ὑπ' ἐμὲ κατὰ τὸ 1825, ἐνόσω ἐδιδασκάλεα ἐνταῦθα εἰς Ἀθήνας, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς Αἴγινα, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐσυστήθη τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1830 ἐπήγεν εἰς Γερμανίαν, καὶ κατὰ προτροπὴν μου ἐσπούδασεν ἰδιαίτερώς

τάς φυσικάς ἐπιστήμας καὶ τὴν χημείαν, καὶ κατὰ τὸ 1834 ἀνηγορεύθη δόκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν ὑπὸ τῆς ἐν Λειψία ἀκαδημίας, κατὰ τὸ ἐσώκλειστον διπλωμα. Ἐφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὴν σπουδὴν ταύτην, στοχαζόμενος ὅτι δὲν εἴμπορεῖ νὰ ζήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐπαγγελλόμενος τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις προσκαλέσῃ αὐτὸν διδάσκαλον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς χημείας, καὶ τοῦ χορηγήσῃ τὰ μέσα νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς ἐργαστήριον χημικὸν διὰ νὰ τελειοποιηθῇ, εἴμπορεῖ μετὰ ἐν ἡ δύο ἔτη νὰ ἔχη ἀξιότατον διδάσκαλον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Ὁ δεῦτερος εἶναι ὁ Πανταζῆς Ροῦσσοσ, Θεσσαλὸς τὴν πατρίδα, διδαχθεὶς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Ν. Δούκαν, καὶ εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον τὰ στοιχεῖα τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, τὴν ποίησιν, τὴν ἱστορίαν, καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν. Αὐτὸς πρὸ δύο ἐτῶν καὶ ἡμίσεως μετέβη εἰς Μόναχον, ὅπου διδάσκων πορίζεται τὰ εἰς σπουδὴν του ἀναγκαῖα. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μέγα πρόσκομμα εἰς τὴν ταχείαν πρόοδόν του. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις χορηγήσῃ εἰς τοῦτον τὰ ἔξοδα δύο ἐτῶν, ἔχει ἀξιότατον διδάσκαλον τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ταῦτα προτείνων εἰς τὴν Γραμματεῖαν ὑπόσχομαι ἐγὼ νὰ ἀποδώσω εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰ ἔξοδά της, ἐὰν οἱ προτεινόμενοι ἰδιοτροπήσωσι, καὶ δὲν θελήσωσι νὰ διδάξωσιν ἐνταῦθα. Ἐγγύησιν ἔχω τὴν ἐνταῦθα οἰκίαν μου, ἐὰν δὲν φαίνεται ἀξιόχρεως ὁ λόγος μου. »

13. — Τῇ 21 Ἰουνίου ἐπαινεῖ τὴν εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπίδοσιν Ζήση Κλεάνθους (τοῦ ἔπειτα διακριθέντος ὡς ἀρχιτέκτονος), καὶ Εὐθυμίου Κεχαγιᾶ (τοῦ ἔπειτα ὑποδιοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.)

14. — Κατὰ Σεπτέμβριον αἰτεῖ ἵνα αὐξηθῇ ἀπὸ 80 εἰς 120 δρ. ὁ μηνιαίος μισθὸς τῶν Π. Εὐστρατιάδου, Βασιλείου Οἰκονομίδου, καὶ Ἀθανασίου Κωστοπούλου, οὓς εἶχεν ὀρίσει ὑποδιδασκάλους τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. « Ὁ διατεταγμένος μηνιαίος μισθὸς εἶναι τόσον ὀλίγος ὥστε δὲν τοὺς ἔξαρκεῖ ν' ἀπαντήσωσι τὰς χρείας των, οὐδ' ἀναλογεῖ μὲ τοὺς ὁποίους ἔχουσι κόπους. »

15. — Καὶ πάλιν τῇ 5 ᾽Απρ. 1837, περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Γραμματείας καταχρηστικῶν ὑποτροφιῶν : « Ὅθεν, πρὸς συντήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ ἁρμονίας, ἥτις μὲ κόπους εἰσήχθη, καὶ πρὸς ἐπίδοσιν τῶν γραμμάτων ἀληθινὴν, ὅχι μόνον οἱ ζητοῦντες οὗτοι δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἰσακουσθῶσιν, ἀλλὰ ὅσοι ἔγειναν ὑπότροφοι δίχως νὰ ἔχωσι τὰ ὑπὸ τοῦ περὶ ὑποτρόφων Β. Διατάγματος ἀπαιτούμενα, νὰ καθαιρεθῶσιν. Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἔχη λόγους νὰ βοηθήσῃ τινὰς ἐκ τούτων, ἅς τοὺς βοηθήσῃ δι' ὁποῦν ἄλλου τρόπου θέλῃ, ὅχι ὅμως ὡς ὑποτρόφους, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ δίδεται πάντοτε ὡς βραβεῖον εὐφυΐας, ἐπιμελείας, χρηστοθηθείας κατὰ σύστασιν τῶν διδασκάλων αὐτόκλητον, ἔλευθέραν καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ μάλιστα μὲ ῥητὴν ὑποχρέωσιν νὰ γίνωνται οἱ βοηθούμενοι τοιουτοτρόπως διδάσκαλοι ἢ ἱερεῖς. »

16. — Μετὰ τινὰς ἡμέρας, μακρὰ ἔκθεσις καταλεπτῶς ἀφηγουμένη τὰ κατὰ τὴν παραίτησιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς Βορέλλη, ὑπὲρ οὗ ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἐνδιεφέρετο, καὶ ἡ Γραμματεία ἐζήτηει ἐξηγήσεις : « Κανένας μαθητὴς δὲν ὑπεκίνησε ταραχὴν καμμίαν· ἀλλ' ἡ ψηλαφητὴ ἀμάθεια αὐτοῦ τοῦ Βορέλλη ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς νὰ παραπονεθῶσι πρὸς ἐμὲ πολλάκις. Ἐγὼ δέ, γνωρίζων ὅτι ὁ Γραμματεὺς μετέθεσεν εἰς Σύραν τὸν Ἐρῶρικέτον, νέον ὁμολογουμένως πεπαιδευμένον, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν Βορέλλη, δίχως κἂν νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τούτου ἐμένα, ἐλάλησα πολλάκις πρὸς τὸν διευθύνοντα τὰ περὶ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν Κύριον Α. Ῥαγκαβὴν διὰ νὰ θεραπευθῇ τὸ πρᾶγμα. Ἄλλ' ἐνόσω ἡ Γραμματεία συλλογισθῆ περὶ τῆς θεραπείας, ἐσύστησα τὸν Ἡρακλὴν Μητσόπουλον, ὑποεπιστάτην τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης ἀπὸ τὴν 22 Σεπτεμ. 1836, νὰ παραδίδῃ τοὺς ἀρχαρίους... Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν νὰ μὴ διορίσῃ ποτὲ κανένα διδάσκαλον ἢ καθηγητὴν εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Σχολεῖον τοῦτο, δίχως νὰ ἔχη εἶδησιν ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη ἢ διεύθυνσις αὐτῶν, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστεῖται, ὅχι μόνον ἡ σύστασις, ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις καὶ ἡ συντήρησις, καθὼς οἱ Ἕλληνες ὅλοι τὸ ἠξεύρωσι, καὶ οἱ νῦν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Γραμματείας δύνανται νὰ πληροφορηθῶσιν ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τὰ ἀνέκαθεν περὶ αὐτῶν τούτων, τὰ ὁποῖα βέβαια σώζονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα. » Τοιαύτη ἦτο ἡ

άνδρική εὐθύτης μεθ' ἧς ἀπήντα ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος ἀνὴρ εἰς τὰς εὐτελεῖς πράξεις καὶ μωρὰς αἰτιάσεις τῆς Γραμματείας!

17. — Ὑπομιμνήσκων (Μάιος 1837) ὅσα ἤδη ἀνέφερε περὶ τῆς ἀνάγκης ἀποστολῆς εἰς Γερμανίαν ὑποτρόφων δεδοκιμασμένων, καὶ ἐλέγχων ἀνυπόστατον τὴν ἀντίρρησην ὅτι τὸ μόλις συστηθὲν Πανεπιστήμιον ἀναπληροῖ τὴν ἀνάγκην ταύτην, καὶ οὕτω προκύπτει οἰκονομία τοῦ δημοσίου χρήματος, ἐπιλέγει : « Τολμῶ νὰ προτείνω εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν καὶ πόρον ἱκανὸν εἰς τοῦτο, παρὰ τὰς 60 δραχμὰς ὅσας κατὰ μῆνα θὰ χορηγῆ εἰς τοὺς τέσσαρας, ἐὰν μείνωσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Εἶναι τώρα δέκατος μῆν ἀφότου ἐδιωρίσθη ἀγαλματοποιὸς κάποιος Ἰμχόφ μὲ 350 δραχμὰς μηνιαῖον. Ὁ καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ψυχὴν ξένος τῆς Ἑλλάδος οὗτος, εἰς τὸ δεκάμηνον τοῦτο διάστημα μόλις ἐδυνήθη νὰ ἐπισκευάσῃ μέρος τοῦ πλοκάμου μιᾶς τῶν τοῦ Ἐρεχθείου Καρυατίδων. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἁμαρτία νὰ κόπτεται ὁ ἄρτος ἀπὸ τοὺς δυναμένους νὰ ὠφελήσωσι καὶ νὰ δίδεται εἰς ἄνθρωπον, ὅστις τόσον ἀναισχύντως μᾶς ἐμπαίζει; Τοιαύτας οἰκονομίας δικαίας δύναται καὶ ἄλλας νὰ κάμῃ ἡ Β. αὕτη Γραμματεία ἐὰν ἐπιστήσῃ ἀκριβέστατα τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὰ ἐξοδευόμενα δίχως λόγον καὶ ῥυθμόν. Χρέος Ἑλληνοσ δασκάλου ἐκπληρῶν, ἐπρότεινα γνώμην δικαίαν καὶ ὠφέλιμον. Χρέος Ἑλληνοσ Γραμματέως εἶναι νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ. Ἔργον δὲ τοῦ Σ. Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ τὴν ἀποδεχθῆ. »

18. — Τῆ 5 Μαΐου 1837 : « Οἱ Καθηγηταὶ Ν. Χορτάκης, Ἰω. Ψαρῶς, καὶ Χρ. Βάφας, μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσωσι μὲ τὸν μηνιαῖον μισθὸν ὅσον λαμβάνουσι, ζητοῦσιν αὐξῆσιν. Ἡ ζήτησις αὐτῶν αὕτη εἶναι δικαιοσύνη καὶ εὐλογωτάτη. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Χορτάκης διδάσκει εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ἑπτὰ ἤδη ἔτη, ὁ δὲ Ψαρῶς πέντε περίπου, καὶ ὁ Βάφας ὑπὲρ τὰ δύο, καὶ καταβάλλουσι κόπους μεγαλωτάτους· διὰ τὴν παιδείαν τῶν εἶναι ἱκανοὶ νὰ καθέξωσι καὶ ἀνωτέρας καθέδρας ἀξίως. Δύναται δὲ νὰ δικαιολογήσῃ ἡ Β. Γραμματεία τὴν ζητουμένην αὐξῆσιν, ἐὰν προβιάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Β' βαθμοῦ εἰς τὸν Α', καὶ εἰς τὸν εἰς τοιοῦτους διδόμενον μισθὸν προσθέσῃ ἐπιμίσθιον διὰ τὰ ὑπέρογκα ἐνοίκια

ὄσα ἀναγκάζονται νὰ πληρῶνωσιν, ὡς ζῶντες εἰς τὴν καθέδραν. Παρακαλῶ τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν, διὰ νὰ μὴ διαλυθῇ τὸ μόνον παιδευτήριον τὸ ὁποῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἄξιον νὰ ὀνομάζεται Γυμνάσιον. »

19. — Καὶ πάλιν, αὐθημερόν, περὶ τινος ἀναξίως διορισθέντος ὑποτρόφου : « Περὶ τούτου ἐγνωμοδότησα ἤδη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 97 ἀναφορᾶς μου, τῆς ἀπὸ 5 Ἀπριλίου, ὡς ἀναξίου τῆς τοιαύτης χορηγίας. Δὲν πιστεύω νὰ ἔχῃ ἡ Κυβέρνησις αἰτίαν νὰ εὐεργετήσῃ τοῦτον. Ἀλλὰ καὶ ἂν εἶχε, καλὸν ἦτον νὰ τὸν ἐβοήθει ἄλλως, κατὰ τὴν ἐκεῖ πρότασίν μου. Ἀλλέως ἡ γνωμοδότησις ἡ ἰδική μου τί χρειάζεται; Διὰ νὰ ἐμπαίζωμαι καὶ νὰ γίνωμαι ἀποτρόπαιος ἀπὸ τοὺς ἀποδοκιμαζομένους; Δὲν εἶμαι τοιαύτης περιφρονήσεως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἄξιος, ὡς μὴ πταίσας ποσῶς εἰς αὐτήν. Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Σ. Κυβέρνησιν νὰ μὴ με περιφρονῇ· εἶδεμή, ἅς μ' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν γυμνασιαρχίαν, καὶ ἅς δώσῃ αὐτὴν εἰς ἄλλον μὲ πλατύτερον στόμαχον, καὶ μὲ χάλκινον πρόσωπον. »

20. — Ἐκ νέου, κατὰ Ἰανουάριον 1838, περὶ ἐκλογῆς ὑποτρόφων : « Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 124 ἀναφοράν μου ἀπὸ 3 Αὐγούστου τοῦ 1837 βλέπει ἡ Β. Γραμματεία τὴν προσοχὴν μὲ τὴν ὁποῖαν προτείνονται παρὰ τῶν διδασκάλων οἱ ὑπότροφοι. Ἐνθυμεῖται δὲ καὶ ὅτι, ἀφοῦ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἔλαβαν τὴν ἄδειαν νὰ προτείνωσι τοὺς 12 ὑποτρόφους, ἔκαμαν ἐξ αὐτῶν ὀκτῶ διδασκάλους, οἵτινες παρέδωσαν καὶ παραδίδουσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, καὶ ἔχει ἀκόμη πέντε ἱκανοτάτους, ἐὰν χρειασθῇ νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ. Εἰς κανέναν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ὄλους δὲν ἐδόθη ἡ βοήθεια ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη. Ἐξ ἐκείνων ὅμως, τοὺς ὁποίους διὰ πρεσβειῶν τοῦ καὶ τοῦ ἔκαμεν ὑποτρόφους ἡ Κυβέρνησις, δὲν ἐφάνη κανένας καλός, ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις μόνον τὸν Νικόλαον Λοῦπον (τὸν ὁποῖον συσταίνω εἰς τὴν εὐμένειαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ αὐθις), ἀλλ' οὐδὲ θὰ φανῇ. »

21. — Τὸν δὲ Μάϊον, ἀσθενήσαντος τοῦ ὑπηρέτου τοῦ Γυμνασίου, « ἠναγκάσθη ἀπὸ τὰς ἀρχάς τοῦ παρόντος νὰ

καταστήσω ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον, τὸν Νικόλαον Γεωργίου Καραολάνην ἐκ Ψαρῶν, ἔτων 25 τὴν ἡλικίαν, καὶ σπουδάζοντα εἰς τὴν α' τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἀπὸ τὴν α' Σεπτεμβρίου τοῦ 1837. Διορίζων τοῦτον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἀπέβλεψα καὶ εἰς τὴν ἀνήκουστον αὐτοῦ φιλομάθειαν καὶ εἰς τὴν δεινοτάτην πενίαν, καὶ εἰς τὰς προλαβούσας αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις. Ἐπειδὴ ἐνόσω εὐρισκόμεθα εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸς ὑπηρέτησε χρόνους τρεῖς ὑπὸ τὸν Κανάρην ὡς πυρπολητής, ὑπὸ τὸν Ἀστιγγα εἰς τὴν Καρτερίαν, ὑπὸ τὸν Χατζῆ Μικέν, καὶ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Κεφάλαν, εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ ναυμαχίας. Ἐπειτα, κατασταθέντων ὅποσόν τῶν πραγμάτων, ἤρχισε νὰ σπουδάζῃ εἰς τὴν Αἴγιναν. Ἀφοῦ δὲ μετέβησαν ἐκεῖθεν τὰ παιδευτήρια ἐνταῦθα, ἐκωλύθη δι' ἔνδειαν νὰ τ' ἀκολουθήσῃ. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κατασβέσῃ τὸν φλογερὸν ἔρωτα πρὸς τὴν παιδείαν. Διὸ καταφρονήσας ὅλας τὰς δυσκολίας, ἦλθε καὶ κατετάχθη μαθητής, παλαίων γενναιοφρόνως πρὸς αὐτάς, καὶ πολυτρόπως κακουχούμενος. Διὰ ταῦτα πάντα παρακαλῶ τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην, ἥτις καὶ τὴν χρεῖαν ἀπαντᾷ, καὶ ἀνταμείβει, τρόπον τινά, καὶ ἐκδουλεύσεις καὶ ζῆλον πρὸς τὴν παιδείαν παραδειγματικόν. » Οὕτως ἡγάπα τοὺς ἀγωνισθέντας νέους καὶ πατρικῶς ἐμερίμνα περὶ αὐτῶν !

22. — Συνιστᾷ ἔδραν τῆς Ἀγγλικῆς (1 Μαρτ. 1838) μετὰ καθηγητὴν τὸν Κ. Βλάκ, τὸν σύζυγον τῆς πρώην « Κόρης τῶν Ἀθηνῶν » τοῦ Βύρωνος.

23. — Ἀγρύπνως μεριμνῶν περὶ τοῦ ἱερατείου, συνιστᾷ (Μάϊος 1838) πτωχόν τινα μαθητὴν ὅστις, ἐπιθυμῶν νὰ γείνη ἱερεὺς, προσεπάθει παρὰ τὰ μαθήματα τῶν συνταξιωτῶν του, ν' ἀκούῃ καὶ τὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διδασκόμενα θεολογικά. « Ἄλλ' ἢ ἔνδεια τοῦ πατρός του θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ διακόψῃ τὴν σπουδὴν του, καὶ οὕτως ἡ κοινωνία ἡμῶν στερεῖται νέου, ὅστις διὰ τὰς ἰδικὰς του ἀρετὰς καὶ διὰ τοῦ νοός του τὴν δεξιότητα, δύναται νὰ γείνη ποτὲ ἄξιος ἐργάτης τοῦ ἀμπελώνος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου καθεῖλε τὸν φραγμὸν ἢ ἀμάθεια, καὶ κινδυνεύει νὰ γείνη παρανάλωμα τῶν λυμεῶνων, οἵτινες ὡς λύκοι ὠρυόμενοι περιεκύκλωσαν αὐτόν, καὶ τὸν ἐπιβουλεύουσι παντοιοτρό-

πως. Διὸ συσταίνω αὐτὸν εἰς τὴν πατρικὴν πρόνοιαν τῆς Κυβερνήσεως. »

24. — Περὶ ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν, καὶ σπατάλης χρημάτων εἰς ἀναξίους ὑποτρόφους λέγει : « Λαμβάνω τὴν τόλμην καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἶπω τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν, ὅτι δὲν εἶναι οὔτε δίκαιον, οὔτε συμφέρον, οὔτε ἔντιμον, νὰ ρίπτωνται ὅπως τύχη τὰ χρήματα, ἐνῶ ἔχομεν τόσας ἀνάγκας. Χρειαζόμεθα ἀληθινούς διδασκάλους, διὰ νὰ μὴν ἐξοδεύωνται ματαίως τὰ διδάκτρα καὶ ὁ πολῦτιμος καιρὸς τῶν διδασκάλων. Χρειαζόμεθα ἱερεῖς πεπαιδευμένους, διὰ ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τοὺς εὐκολύνοντας τὴν εἰς τὸ ἁμαρτάνειν καὶ ἀσεβεῖν ὁδόν. Χρειαζόμεθα οἰκοδομὰς σχολείων καὶ γυμνασίων, διὰ νὰ μὴν εἶναι πλέον οἱ ἄθλιοι λάτραι τοῦ Ἀπόλλωνος σκηνῖται. Χρειαζόμεθα βιβλιοθήκην, διὰ νὰ μὴ σήπωνται τὰ φιλοδωρήματα ἀνδρῶν φίλων τῆς Ἐθνικῆς παιδείας εἰς ἐτοιμοῤῥόπους ἐκκλησίας, ὥστε ἀντὶ οἴκτου, νὰ κινῶμεν γέλωτα καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τοὺς ἀνθρωποτηρητάς, ὅταν κλαίωμεν τὴν ἔνδειαν τῶν εἰς ἐκπαίδευσιν ἀναγκαίων βιβλίων. Ἐὰν τινὲς τῶν μισθοδοτουμένων, ἢ ζητούντων τοῦτο, ἔχουσιν οἰκείων προλαβούσας εὐεργεσίας εἰς τὸ ἔθνος, ἐκεῖνοι ἅς ἀνταμείβωνται ἀλλέως, καὶ ὅχι μὲν ὑποτροφίαν, ἣτις δὲν τοὺς ἀφαιρεῖ τὰς ἀπαιτήσεις. Δὲν ἔχω νὰ προσθέσω εἰς ταῦτα εἰμὴ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο. Τῶν μὲν λόγων ἐγὼ κύριος, τῶν πραγμάτων δὲ ἡ τύχη — μετὰ τοῦ Βασιλέως, πρόσθετος, καὶ Γραμματέως. »

25. — Ὁ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας ἔρως καὶ τὸ κύρος τῆς γνώμης αὐτοῦ εἶχον προσκλήσει (Δεκ. 1838) συνεργάτιδα ἐπιφανῆ : « Ἡ ἐκλαμπροτάτη Δούκισσα τῆς Πλακεντίας, ἐπιθυμοῦσα νὰ συνεργήσῃ εἰς ἀνάκλησιν τῶν καλῶν τεχνῶν ἔγραψεν εἰς Παρισίους νὰ στείλωσιν ἐνταῦθα διδάσκαλον τῆς ἰχνογραφίας, καὶ ζωγραφικῆς ἐκ τῶν δοκιμωτάτων, καὶ τὰ ἀναγκαῖα παραδείγματα, καὶ ὕλην καὶ ἐργαλεῖα διὰ δώδεκα νέους Ἑλληνας ἐκ τῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦτο σπουδαζόντων. Αἱ ὕλαι, τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἐργαλεῖα ἔφθασαν πρὸ δύο ἐβδομάδων, καὶ εὐθὺς τὰ ἔστειλεν (ἡ Δούκισσα), καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν ἡ ἰδία καὶ μοῦ τὰ παρέδωκεν. Ἐνόσω δὲ ἔλθῃ ὁ παρὰ τῆς εὐεργέτιδος ταύτης διδάσκαλος τῆς ἰχνογραφίας Λάγγιος, φυλάττονται ταῦτα ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἀναφέρων δὲ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πρὸς τὴν

Β. Γραμματείαν, προτείνω νὰ γείνη πρὸς αὐτὴν ἢ προσήκουσα εὐχαρίστησις παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα καὶ αὐτῆς θεραπευθῆ ἡ φιλοτιμία, καὶ πρὸς μεγαλείτερα καὶ γενναίωτερα εὐεργετήματα νὰ διεγερθῆ, καὶ ἄλλοι κινηθῶσιν εἰς τὸ μέλλον. »

26. — **Μεταξὺ ἄλλων νέων διακριθέντων ἔκτοτε, συνιστᾷ θερμῶς (Αὐγ. 1839) καὶ τὸν μετὰ ταῦτα ἐκδότην πολλῶν ἀξιολόγων συγγραμμάτων :** « Ὁ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Φιλαδελφείας κύριος Χρῆστος Νικολαΐδης ἐπιθυμῶν νὰ μετέλθῃ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἐξεταστικὴν τῶν διδασκάλων Ἐπιτροπὴν, καὶ ἐξετάσθη εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ὅσα διδάσκονται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, καὶ ἀπήντησεν ἄριστα εἰς ὅσα ἠρωτήθη. Ἐσπούδασε δὲ πρότερον εἰς Σμύρνην, καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίαν. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς οἱ καθηγηταὶ Χρ. Βάφας καὶ Ἰω. Ψαρᾶς ἐγνώρισαν τὸν ἄνδρα καὶ ὡς συμφοιτητὴν τῶν, καὶ μαρτυροῦσι τὴν χρηστοθήθειαν, καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ ἐμβρίθειαν αὐτοῦ. Διὸ συσταίνεται ὡς ἄξιος καὶ σχολαρχίας. »

27. — **Ἐπὲρ τοῦ γερμανοῦ Καθηγητοῦ Wilke (Ὀκτ. 1839):** « Παρακαλῶ θερμῶς λοιπὸν καὶ αὐθις ν' αὐξήσῃ τὸν μισθὸν τοῦ καθηγητοῦ τούτου, ὅστις γίνεται καθ' ἑκάστην ἀξιώτερος τῆς εὐμενείας τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν ὁποῖαν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου προξενεῖ ὠφέλειαν. Ἐπειδὴ ἀνατρεπτικὸν εἶναι παντὸς καταστήματος ἔάν τις βλέπῃ ὅτι εἶναι ἐν τῇ τιμῇ ὃ τ' ἄεργος ἀνὴρ, ὃ τε πολλὰ ἐνεργῶς. »

28. — **Ἐπενθυμίζει (Φβρ. 1840) περὶ τῶν ἑξῆς :** « Διὰ τῆς ἀπὸ 10 Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀναφορᾶς μου πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν, ἐξέθεσα τοὺς λόγους, δι' οὓς εἶναι ἀνάγκη νὰ πέμψῃ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν νέους προτετελεσμένους ἤδη, καὶ καλῶς συγκεκροτημένους μὲ τὰς προαπαιτουμένας γνώσεις, διὰ νὰ σπουδάσωσι τὰς ἀναγκαίας εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους ἐπιστήμας, ὅσας εἶναι τῶν ἀδυνάτων εἰς τὸ νεοσύστατον μῆδων Πανεπιστήμιον νὰ διδαχθῶσιν ὅσοι μέλλουσι νὰ

μετέλθωσι τὸ μέγα καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα· ἀπάντησιν οὐδεμίαν ἔλαβα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάγκη καθ' ἑκάστην γίνεται ἐπαισθητοτέρα, ὅσον συρρέουσι μαθηταὶ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐλευθέρας καὶ τῆς δούλης, χρέος ἱερὸν νομίζω νὰ ὑπενθυμίσω τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν περὶ τῆς τότε προτάσεως πρὸς ἀποστολὴν τῶν ὑποδιδασκάλων Ἰωάννου Πατάκη, Γεωργίου Γεράκη, Νικολάου Κραντίου, καὶ τοῦ ὑποβιβλιοθηκαρίου Εὐθυμίου Καστόρχη εἰς τὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ σπουδάσωσιν ὁ μὲν τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ὁ δὲ τὰς φιλολογικὰς, οἱ δὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὴν παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν· διότι, ἐὰν δὲν ἔχωμεν ἄνδρας προπαρασκευασμένους εἰδικώτατα εἰς ταύτας τὰς ἐπιστήμας, δὲν εἶναι ποτὲ κατ' οὐδένα τρόπον δυνατὸν ν' ἀποκτήσωμεν σχολεῖα ἄξια νὰ παράξωσι καρποὺς ἀξίους τῶν μεγάλων ἐξόδων τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τῶν δικαίων προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους, καὶ τούτου καὶ τοῦ ἐλπιζομένου. Ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις δυσκολεύεται νὰ τοὺς πέμψῃ, ὡς ἐξοδευομένων εἰς τοὺς ἤδη ἐν Γερμανίᾳ τῶν ἐπὶ τούτῳ προὔπολογισμένων χρημάτων, ἐγὼ τολμῶ νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν πόρον τὸν ὁποῖον μέχρι τῆς ὥρας δὲν μετεχειρίσθη — τὸν τόκον λέγω τῶν 100.000 ρουβλίων, ὅσα ὁ φιλογενέστατος Ἰωάννης Βόζος πρὸ δύο περιήπου ἐτῶν προσέφερεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. »

29. — Περὶ παραδόσεως τῆς Κατηχήσεως (Φβρ. 1840) ὅτι δέον νὰ γίνεται ὑπὸ ἱερωμένου, καὶ συνιστᾷ ὡς τοιοῦτον τὸν βραδύτερον χρηματίσαντα ἐφημέριον τῆς ἐν Λονδίῳ τότε πρῶτον ἰδρυθείσης Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας : « Εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τὸ μάθημα τοῦτο ἐδιδάσκετο ὑφ' ἑνὸς τῶν διδασκάλων μέχρι τοῦδε. Ἀλλὰ τὸ καλὸν δὲν εἶναι καλόν, ἐὰν καλῶς δὲν γίνεται. Τὸ μάθημα τοῦτο, ὡς θέτον τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς θρησκείας, ἐγκολάπτεται δυσεξαλειπτότερα εἰς τῶν νέων τὰς ἀμαλὰς ψυχὰς, ὅταν διδάσκεται ὑπὸ ἱερωμένου, ἔχοντος μάλιστα, παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν μάθησιν, καὶ τῆς θεολογίας γνῶσιν, ὡς δυναμένου ν' ἀναπτύξῃ ταύτην ἑναργέστερον καὶ νὰ κρατύνῃ μὲ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς τὸ κύρος, ὅπου εἶναι ἡ νεαρὰ ἡλικία ἐπιδεκτικὴ τῶν τοιούτων. Ἡ καταστρέψασα τῶν Ἀγαρινῶν τὸν ἀπάνθρωπον καὶ θηριωδέστατον δεσποτισμὸν Ἐπανάστασις, ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς, ἥτις εἶναι ὁ φύλαξ

Ἄγγελος πάσης κοινωνίας. Μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἐπαναστατικῆς τρικυμίας συνέρρευσαν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἄνθρωποι, συγκλύδες οἱ περισσότεροι, φέροντες ἕκαστος τὰ ἐν οἷς τόποις διέτριβον ἔθιμα, καὶ οὕτως ἔγινεν ἡ ἀρτισύστατος ἡμῶν πολιτεία ἀληθινὴ μισγάγκεια, καὶ ἡμεῖς, βαρβαρωμένοι ἐκ τῆς πρὸ αἰώνων πολυμόρφου δουλείας, ἐμιμήθημεν ὅσα ἐπέισακτα κακὰ μᾶς ἔφερον ἐκεῖνοι, ὄχι ὁμῶς καὶ ὅσα καλὰ τυχὸν ἔφερόν τινες ἐξ αὐτῶν· καὶ οὕτως ἐγείναμεν καὶ ἑαυτῶν χειρότεροι ἀντὶ νὰ βελτιωθῶμεν. Ἡ πατρικὴ λοιπὸν Κυβέρνησις τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Ἄνακτος, παρὰ τ' ἄλλα, ὅσα ἀγωνίζεται νὰ περιποιήσῃ εἰς τὸν λαόν του, ἀνάγκη εἶναι νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος νὰ διεγερθῇ ἐγκαίρως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ παίδων καὶ ἡλικιωμένων, διὰ νὰ μὴ καταντήσῃ ἡ Ἑλλάς πᾶσα νὰ γείνη πονηροῦπολις. Καὶ εἰς μὲν τὰς Ἐκκλησίας ἤρχισε πάλιν διὰ προσπαθειῶν νὰ κηρύσσῃται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἱερωμένων, τοὺς ὁποίους ἐπρονόησε νὰ ἐτοιμάσῃ πρὸς τοῦτο. Μένει δὲ ἤδη καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια νὰ εἰσαχθῇ ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ὑπὸ ἱερωμένων πεπαιδευμένων ἐπιστημονικῶς τὴν θεολογικὴν παιδείαν, διὰ νὰ φέρῃ τὸν ἐπιθυμητὸν καρπὸν. Διὸ προτείνω εἰς τὴν Β. ταύτην Γραμματεῖαν νὰ διορίσῃ διδάσκαλον καθηγητὴν τὸν ἱερολογιώτατον Νάρκισσον Μορφινόν, συμπληρώσαντα ἤδη τὴν σειρὰν θεολογικῶν σπουδῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ κηρύττοντα ἀδεία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς κατὰ τὴν πόλιν ταύτην Ἐκκλησίαις, διὰ νὰ διδάσκῃ τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν. »

30. — Καὶ πάλιν (Ἰουλ. 1842), σοφώταται ὑποθήκαι περὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως : « Ὁ κ. Μορφινὸς τὸν ὁποῖον ἐπρότεινα τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως διδάσκαλον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἐπεφορτίσθη, κατὰ διαταγὴν τῆς Β. ταύτης Γραμματείας, νὰ παραδίδῃ καὶ ἄλλα μαθήματα, καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ β' τμήμα τῆς Γ' τάξεως. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ πρὸς τὴν πίστιν εὐλάβεια σχεδὸν κατήντησεν εἰς τὸ μηδέν, καὶ κινδυνεύει ἡ Ἑλλάς ἢ ἐλευθέρᾳ νὰ γείνη ἀσεβῶν χώρα, καὶ ἐπομένως βδελυκτὴ εἰς τοὺς ἐκτὸς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοθρήσκους, ἀναγκαιότατον νομίζω νὰ ἐπεκταθῇ ἡ τῆς πίστεως διδασκαλία καὶ εἰς τὰς τάξεις τοῦ Γυ-

μνασίου, διὰ νὰ στοιχειωθῆ καὶ τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἢ νεολαία, ἀφοῦ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ἡ Ἐκκλησία δὲν προσφέρει εἰμὴ παραφώνους ψαλμωδίας καὶ βαττολογικὰς εὐχὰς, καὶ ἀδιακρίτους ἀναγνώσεις, ἀντὶ ὑγιαινούσης διδασκαλίας. Διὰ νὰ κατορθωθῆ δὲ τοῦτο χρειάζεται ὁ διδάσκαλος τῆς Κατηχήσεως εἰς τοῦτο μόνον τὸ μάθημα νὰ περιορισθῆ, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐπαρκῆ. »

31. — Κατὰ Μάρτιον 1842, ὑπὲρ ὑποτροφίας τοῦ μετέπειτα διακριθέντος ὡς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου : « Θεοδόσιος Βασιλείου Βενιζέλος, Ἀθηναῖος, ἔτων 20, σπουδάζει πρὸ ἑπτὰ ἔτων, ἀρχίσας ἀπὸ τῆς ἐσχάτης τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου· εἶναι ἐπιμελής, εὐφυής, ἐνδεής· ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀποθανὼν πρὸ δύο ἔτων, καὶ ἀφῆσας τρεῖς θυγατέρας καὶ τέσσαρας υἱούς, ἦτον ἐγκατεστημένος ἐν Χίῳ. Κατὰ δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ἠχμαλωτίσθη σύμπασα ἡ οἰκογένεια καὶ ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐκτοτε δὲ διετέλει μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του, συνεργῶν καὶ αὐτὸς τὰ δυνατὰ εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων ἀγῶνα. »

32. — Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1844 προτείνει καὶ θερμῶς συνιστᾷ τὸν διορισμὸν τοῦ Ἡρακλέους Μητσοπούλου, ἄρτι ἐπανακάμψαντος μετὰ ἐννεαετῆ σπουδῆν ἐν Γερμανίᾳ ὡς καθηγητοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Γυμνασίῳ τὸ ὅποιον δεῖται « τελειοποιήσεως, ὥστε νὰ φέρῃ καρποὺς ἀξίους, καὶ τῶν προσπαθειῶν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τῶν εὐχῶν τῶν πανταχόθεν, καὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ τῆς δούλης ἔτι Ἑλλάδος, συντρεχόντων σπουδῆς χάριν. » Τὴν αὐτὴν πρότασιν ὑπομιμνήσκει κατ' Αὐγούστον· τοῦ δὲ Ὑπουργείου ἀμεριμνοῦντος, ἐπαναλαμβάνει ἐκ τρίτου κατὰ Σεπτέμβριον : « Ἡ πληθὺς τῶν μαθητῶν, ὅσοι συρρέουσιν εἰς τὸ ἐνταῦθα Γυμνάσιον, ἀπαιτεῖ ἐξάπαντος τὴν προσθήκην καθηγητοῦ· ἄλλως εἶναι ἀπλή ἐπίδειξις ἢ προθυμία τοῦ Ὑπουργείου τούτου νὰ τελειοποιηθῆ ὅσον ἐνδέχεται περισσότερον καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τᾶλλα τὸ Γυμνάσιον τοῦτο· οὔτε ὀφελοῦνται τὰ ἄλλα, ἐὰν δὲν συγκεντρωθῶσιν ἄνδρες ἱκανοὶ καὶ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν τελειότητα ἐνός. Ὁ προὔπολογισμὸς δὲν ἐπιβαρύνεται, διότι ἔγειναν πολλὰ

ἀφαιρέσεις τὰς ὁποίας ἀνέφερα εἰς τὴν ἀπὸ 6 ᾽Απριλίου 1844 ἀναφορὰν μου. »

33. — ᾽Αλλὰ τὸ ᾽Υπουργεῖον ἐξεδήλου τὴν διοικητικὴν ἱκανότητά του ἐφευρίσκον μωρὰς ἐπικρίσεις καὶ οὕτως ἐκβιάζον ταπεινωτικὰς δι' αὐτὸ ἀπαντήσεις : « Τὸ ὑπ' ἄρ. 24519 ἀπὸ 31 Αὐγούστου ἔγγραφον τοῦ ᾽Υπουργείου ὑπέβαλον εἰς τὴν σύσκεψιν τοῦ συμβουλίου τῶν Καθηγητῶν, οἵτινες εὐρέθησαν εἰς ἀπορίαν, ὅτι τὸ ᾽Υπουργεῖον ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ ζήλου τὸν ὁποῖον ἔχουσιν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱερωτάτου χρέους, τοῦ νὰ μορφώσωσιν ὅσον δύνανται τοὺς μαθητευομένους ἀξιωτέρους νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν εὐεξίαν τῆς πατρίδος. Τὸ παιδευτήριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρῶτον συνεστάθη ἐν τῇ Ἑλλάδι τῇ ἐλευθέρᾳ, μετὰ τὴν κόπασιν τοῦ πολέμου, ἦτον ἀρχικῶς μικρόν, καθὼς καὶ ἀπαντὰ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μικρότητί του μέγλους ἔφερε καρπούς. Μάρτυρας ἐπικαλοῦμαι τοὺς Ἑλληνας ἀπαξάπαντας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν διέποντα σήμερον τὰ τοῦ ᾽Υπουργείου τούτου. Διὰ κόπων καὶ παντοίων κακουχιῶν οἱ κατὰ πρῶτον διορισθέντες νὰ διδάσκωσι ἐν αὐτῷ κατάρθωσαν καὶ νὰ τὸ συντηρήσωσι, καὶ νὰ τὸ ἐπαυξήσωσιν κατ' ὀλίγον, ὥστε νὰ γείνη ὅπερ ὑπάρχει νῦν. Δὲν καυχώμεθα λέγομεν ὁμῶς τὴν ἀλήθειαν — καὶ ἀπέστω φθόνος καὶ βασκανία ἐκ κακονοίας, — ὅτι οἱ ἐξελθόντες ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου, καὶ προελθόντες εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ τινες εἰς τὰ τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, ἐκρίθησαν ὄχι ἄμοιροι τῶν προαπαιτουμένων εἰς ἐκμάθησιν εἰδικῶν ἐπιστημῶν. ᾽Αλλὰ καὶ διδασκάλους ἐχορήγησε, καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν, καὶ εἰς τὴν δούλην Ἑλλάδα, καὶ τούτους ὄχι τῶν χύδην. Οἱ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην Εὐρώπην ὁμογενεῖς ἔχουσι διδασκάλους πολλοὺς ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου τούτου... ᾽Ελπίζομεν ὅτι ὁ σήμερον διέπων τὰ τοῦ ᾽Υπουργείου ἐνδιατρίψας χρόνον πολὺν ἐν Παρισίοις, ταῖς ᾽Αθήναις τῆς Εὐρώπης, θέλει ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν του εἰς τοὺς ὀλίγους τούτους λόγους, ἀλλ' ἱκανοὺς νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς θεραπείας. »

34. — Αἱ σοφαὶ αὗται προτροπαὶ καὶ παραινέσεις ἀνδρὸς ἐλευθέρου τὸ φρόνημα, γνησίως φιλαπάτριδος, καὶ ἀνωτέρου τὴν διάνοιαν, δὲν ἤρεσκον· ἡ δὲ δυσαρέσκεια ἐξεδηλοῦτο

Ἀσιατικῶ τῷ τρόπῳ ὑπ' ἀνθρώπων τουρκομαθημένων. Οὐδεμία ἀπάντησις ἐδίδετο οὐδ' εἰς τὰς περὶ τῶν διδακτικῶν ὀργάνων καὶ ἐπίπλων τοῦ Γυμνασίου ὑπομνήσεις. « Τοῦτο (ἔγραφε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1845) δηλοῖ δυσμένειαν ἢ πρὸς ὄλον τὸ Γυμνάσιον, ἢ πρὸς τὸν γυνασιάρχην. Ἄλλη πράξις τοῦ Ὑπουργείου κρατύνει τὴν ὑποψίαν ταύτην· ἤγουν, κατὰ τὴν 14 τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου διεύθυνα τὴν τοῦ κ. Ναρκίσσου Μορφινοῦ ἀναφορὰν, δι' ἧς ἐξαιτεῖτο ἄδειαν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κράτους, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐπαρκεῖται εἰς τὰς ἀνάγκας του, μὲ τὸν ὀλίγον μισθὸν ὅσον ἐλάμβανε. Πρὸς τοῦτον τὸ Ὑπουργεῖον ἔδωκεν ἀμέσως τὴν ἄδειαν· τὸν δὲ γυμνασιάρχην, ἐμένα, δὲν ἠξίωσεν ἀπαντήσεως οὐδεμιᾶς μέχρι τῆς σήμερον. Τρίτη ἄλλη πράξις τοῦ Ὑπουργείου ἐπεβεβαίωσε πλέον τὴν δυσμένειαν τὴν πρὸς τὸν γυμνασιάρχην, διότι διορίζει τὸν κ. Χαριδ. Δραγάτσην, διδάσκαλον τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ὡς διδάσκαλον καὶ εἰς τὴν Ῥιζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, δίχως νὰ ἐρωτηθῆ ὁ γυμνασιάρχης ἂν ὁ διοριζόμενος ἔχει καιρὸν νὰ διδάσκῃ καὶ ἄλλοι, δίχως νὰ βλάπτηται τὸ Σχολεῖον τοῦτο. Ἐὰν ταῦτα γίνωνται διὰ τὴν πρὸς ἐμένα δυσμένειαν τοῦ Ὑπουργείου, διατί δὲν μὲ παύει, ἀλλὰ βλάπτει τὰ παιδευτήρια ταῦτα, θέλον νὰ ἀνιᾶ ἐμένα; »

35. — Κατὰ Δεκέμβριον 1846 πάλιν συνηγόρει ὑπὲρ προσθήκης καὶ ἑτέρου καθηγητοῦ : « Ἐπειδὴ καὶ εἴκοσι γυμνάσια ἔαν συστηθῶσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι, εἰς τοῦτο πάλιν (τὸ ἐν Ἀθήναις) θὰ συρρέουσι πάντοτε πάμπολλοι, διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ διὰ τὸ ἔκπαλαι τῆς πόλεως κλέος εἰς τὰ ἔκτός. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ συστηθῶσιν ὅσα ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῆς Βουλῆς γυμνάσια, διότι καθηγητὰς τὰ διπλώματα μοναχὰ δὲν δημιουργοῦσιν, ἔαν ἡ Κυβέρνησις δὲν βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅ,τι τοσάκις εἰς μάτην ἐπρότεινα, ἀφοῦ μόλις κατῴρθωσα νὰ σταλῶσιν (εἰς Γερμανίαν) οἱ ἤδη ὄχι ἀδόξως διδάσκοντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐνταῦθα. Παρακαλῶ θερμῶς τὸ Ὑπουργεῖον νὰ σκεφθῆ ὠριμώτερα τὴν πρότασιν ταύτην, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ καθηγητὰς ἀξιόλους νὰ παρασκευάσωσι χρήσιμα ὄργανα τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς. »

36. — Εἰς τοσοῦτον ἀναιδείας εἶχον φθάσει τινὲς τῶν

Ἑπουργῶν, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ θέσεις τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Γυμνασίου καταχρηστικῶς ἐπολλαπλασιάζοντο, ὁ δὲ Γεννάδιος διεμαρτύρητο (Μάιος, 1848) : « Δὲν ἔστοχάσθην νὰ γείνω συνεργὸς εἰς τὴν ἄλογον καὶ ἄδικον διασπάθισιν τῶν δημοσίων χρημάτων ἐν καιροῖς μάλιστα τοσοῦτον δεινοῖς, ὅτε τὸ δημόσιον δὲν ἐπαρκεῖ οὐδὲ εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν διδασκάλων. Διὸ δυστροπήσας [ὁ προστατευόμενος τοῦ Ἑπουργοῦ ὑπηρετῆς] δὲν ἠθέλησεν ὅλην τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα νὰ φανῆ ἔτι εἰς τὴν παραμικρὰν ὑπηρεσίαν... Ἡ ὑπηρεσία τῶν παιδευτηρίων δὲν γίνεται, καὶ ἀφορμὴν λαμβάνει τὸ δημόσιον νὰ βοᾷ κατὰ τοῦ Ἑπουργείου, ὅταν βλέπῃ, ὅτι ἐκ τῶν ὑπηρετῶν τούτων, ὁ μὲν ὑπηρετεῖ εἰς τοῦ δέλτου τὴν οἰκίαν καὶ συνοδεύει τὴν θυγατέρα ἢ τὴν νύμφην αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπισκέψεις, ὁ δὲ ἀναμιγνύεται μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν ἄλλου, καὶ τὴν ἀρχόντισσαν ἐξερχομένην παρακολουθεῖ, ὁ δὲ εἶναι παιδάριον μόλις δυνάμενον νὰ ἐνδυθῆ. » Ὅθεν ἀπαιτεῖ : « Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων ἀτοπημάτων τὰ ὁποῖα ἐξευτελιζοῦσι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν μαθητῶν τοὺς σχολάρχας καὶ γυμνασιάρχας, ὅταν βλέπωσιν ὅτι καὶ οἱ εὐτελέστατοι τῶν ὑπηρετῶν παρακούουσιν ὁσάκις ὀρέγονται, παρακαλῶ νὰ παυθῶσιν εὐθὺς οἱ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ὑπηρετῆται πάντες, ν' ἀνατεθῆ δὲ ὁ διορισμὸς τῶν ὑπηρετῶν καὶ τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου εἰς τὸν Σχολάρχην καὶ τὸν Γυμνασιάρχην, καὶ νὰ περιορισθῆ ὁ ἀριθμὸς εἰς μόνον τέσσαρας ὑπηρετάς, δύο διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ δύο διὰ τὸ Γυμνάσιον, προσδιοριζομένου τοῦ μισθοῦ ἀνὰ 40 δρ. μόνον. Αὐτοὶ δὲ οὗτοι νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ θυρωροί. Τὸ δὲ Ἑπουργεῖον, εἰδοποιούμενον περὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν παρὰ τοῦ Σχολάρχου καὶ Γυμνασιάρχου, νὰ τὸν ἐγκρίνῃ. »

37. — Εἰς τοιαύτας φροντίδας ἠναγκάζετο νὰ κατέρχεται ὁ ὕψιστος λειτουργὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι παιδείας! Καὶ ἐν ἀπογνώσει ἐπὶ τῇ ἀδιαφορίᾳ τοῦ Ἑπουργείου, ἔγραφε πάλιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας : « Ἐπειδὴ τὸ Ἑπουργεῖον δὲν δίδει οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς ὅσα διὰ τῆς ἀπὸ 4 τοῦ παρόντος ἀνέφερον, φαίνεται ὅτι ἔχει τοὺς ὑπηρετάς εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Σχολάρχας. Διό, ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην, ἐγὼ τὸ κατ' ἐμὲ κρίνω ἄξιον τοῦ βαθμοῦ τὸν ὁποῖον κατέχω εἰς τὴν κοινωσίαν, νὰ

παραιτηθῶ τῆς ὑπηρεσίας, τὴν ὁποίαν δεκαεννέα ἤδη ἔτη ἐξεπλήρωσα εὐσυνειδήτως, καὶ ὄχι ἄνευ ὠφελείας. »

38. — Ἄλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργεῖον περὶ παντὸς ἄλλου ἐμερίμνα ἢ περὶ παιδείας, ὡς προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου τῆς 1 Σεπτ. 1850 : « Σήμερον ἀνοίγει τὸ Γυμνάσιον καὶ τὰ Σχολεῖα, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον ἀκόμη, οὔτε ὑπηρέτας διώρισεν, οὔτε Σχολάρχην. Διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, οὔτε τοῦ Γυμνασιάρχου ἢ φωνῆ ἀκούεται, οὔτε τῶν Καθηγητῶν, οὔτε τῶν Διδασκάλων· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐμπαίζουσι καὶ τούτους καὶ ἐκείνους. Διὸ παρακαλῶ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ διαθέσῃ ὅπως θέλει τὰ τῶν παιδευτηρίων τούτων· ἐπειδὴ ἐγὼ πλέον δὲν ὑποφέρω νὰ καταφρονῶμαι, ἀφοῦ τόσον ἐκοπίασα καὶ εἰς σύστασιν καὶ εἰς τὴν συντήρησιν αὐτῶν. »

39. — Ἐπανερχόμενος εἰς ὅσα καὶ ἄλλοτε θερμῶς συνέστησε περὶ θρησκευτικῆς τῶν μαθητῶν μορφώσεως, πάλιν (κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1849) γράφει : « Προσεκάλεσα δὲ τὸν πανοσιολογιώτατον Δανιὴλ Πετρούλιαν* διδάσκαλον τῶν ἱερῶν μαθημάτων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, νὰ διδάσκῃ ἕως ὅτου τὸ Ὑπουργεῖον διορίσῃ τὸν ἐπιτήδειον εἰς τοῦτο. Οἱ μαθηταὶ ὅμως, καθὼς μεταβῶσιν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὸ Γυμνάσιον φυσιοῦμενοι, νομίζουσι ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀκούωσι μαθήματα θρησκευτικά, καὶ διὰ τοῦτο, οἱ ἀτακτότεροι μάλιστα καὶ ὄχι κατηρτισμένοι ἠθικῶς, θορυβοῦσι καὶ τοὺς εὐτακτοτέρους συμπαρασύρουσιν. Ἐπροσπάθησα παντοίοις τρόποις νὰ καταστείλω τοὺς ἀφηνιάζοντας· καὶ συνεστάλησαν μὲν ὁπωσοῦν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταρτίζωνται οἱ νέοι εἰς τὴν πατριὸν θρησκείαν διὰ νὰ παύσῃ κἄν εἰς τὴν ἐπερχομένην γενεάν ἢ κατακρατοῦσα ἡμᾶς τοὺς ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως ὀλιγωρία τοῦ σεβασμιωτάτου καὶ κρατίστου θεσμοῦ τῆς κοινωνίας. Διὸ παρακαλῶ θερμότατα τὸ σεβαστὸν τοῦτο Ὑπουργεῖον νὰ προτείνῃ τὴν νομοποίησιν τῆς τοιαύτης διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ νὰ διορίσῃ τὸν ἀξιώτερον ἱερέα νὰ διδάσκῃ

* Οὗτος ἦν ὁ ὀλίγον βραδύτερον συστηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γενναδίου ὡς ἐφημέριος τῆς νεοδμήτου ἐν Μαγχεστρία Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

τὰ εἰς πάντα τινὰ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἀναγκαιότατα καὶ ἀπαραίτητα θρησκευτικὰ μαθήματα. » Καὶ πάλιν : « Τὸ ἠθικὸν τῶν σπουδαζόντων εἶναι ἔλεεινὸν τῶν περισσοτέρων, διὰ τὴν παντελῆ ὀλιγωρίαν, ἔν τε τῷ κοινῷ καὶ τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ, καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοσμιότητος, παρ' ἐκείνων μάλιστα οὔτινες χρεωστοῦσι νὰ εἶναι παράδειγμα εἰς τοὺς ὑποδεεστέρους· ὥστε κινδυνεύομεν νὰ καταληφθῶμεν ὑπὸ κατακλυσμοῦ κακοηθείας παγκοίνου, ἐὰν δὲν φροντίσωσιν οἱ νομοθέται καὶ ἄρχοντες ἐγκαίρως νὰ ὑψωθῇ ἡ θρησκεία, γενόμενοι αὐτοὶ θεοσεβεῖς καὶ ἀνυπόκριτοι· ἄλλως, τὰ σχολεῖα ἀντὶ νὰ εἶναι ψυχῆς ἰατρεῖα γίνονται ἐργαστήρια ἀλαστόρων. » Καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1852 δι' ἑκατοστὴν φορὰν : « Λαμβάνω καὶ πάλιν τὸ θάρρος νὰ ἐπενθυμίσω τὸ Σεβαστὸν τοῦτο Ὑπουργεῖον, καθὼς πολλάκις καὶ πρότερον, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν μάθημα εἶναι ἀνάγκη πᾶσα νὰ εἰσαχθῇ εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ γυμνασίου, διὰ νὰ ἐμφυτευθῇ καὶ ἀναζωπυρηθῇ ἡ πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων εὐλάβεια· ἐπειδὴ βλέπει κάλλιστα τὸ Ὑπουργεῖον πόσον ἐψυχράνθη, ἢ μᾶλλον ἀπεσθέσθη, τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα παρ' ἡμῖν· καὶ κοινωνία ἄνευ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος εἶναι συναγελασμὸς θηρίων ἀλληλοφάγων. Ἄλλὰ διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο, χρειάζεται ὁ διδάσκων νὰ εἶναι, ὄχι μόνον καλῶς κατηρτισμένος περὶ τὰ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἐμβριθῆς τὸ ἦθος, καὶ διδακτικὸς· ἄλλως γίνεται καὶ αὐτὸς καταγέλαστος, καὶ τὴν θρησκείαν εἰς τοὺς νέους κατασταίνει ἀξιοκαταφρόνητον· καὶ οὕτως ἡ ἔσχατη πλάνη ἔσται χείρων τῆς πρώτης. »

40. — Καὶ πάλιν (Ἰανουαρ. 1850) περὶ ὑποτρόφων :
 » Ἀπὸ τῆς ἀντιβασιλείας, κατ' ἐπίμονον αἴτησιν ἡμῶν, ἐπετράπη εἰς τοὺς καθηγητὰς νὰ προτείνωσιν ὑποτρόφους ὅσους δι' εὐφυΐαν, χρηστοθήθειαν καὶ ἐπιμέλειαν κρίνουσιν ἀξιόους τῆς βοηθείας ταύτης. Ἐκτοτε, μέχρι τοῦ Συντάγματος, ἐπροτάθησαν παρ' ἡμῶν περίπου 80, καὶ πάντες οὗτοι, πλὴν ὀλίγων, ἔγειναν διδάσκαλοι· διότι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων, διωρίζοντο κατὰ πρότασιν ἡμῶν ὡς διδάσκαλοι ἐνταῦθα καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐκ τούτων εἶναι οἱ νῦν διδάσκοντες ἐν Πάτραις διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί, ἐνταῦθα οἱ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, καὶ ἐν ἄλλοις σχολείοις τοῦ κράτους πάμπολλοι... Δὲν μᾶς λανθάνει ὅτι τὸ

Βουλευτικὸν ἀπήτησε νὰ διορίζωνται ὑπότροφοι ἐξ ἑκάστου Νομοῦ. Τοῦτο δὲν παραβλάπτεται ποσῶς, ἐὰν ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς καθηγητὰς νὰ προτείνωσι τῶν ὑπ' αὐτῶν παιδευομένων τοὺς ἀξιώτερον ἐξ ἑκάστου Νομοῦ, ὥστε νὰ ὠφεληται τὸ ἔθνος ἐξ ὅσων αὐτὸ δαπανᾷ, ἢ ὁμογενεῖς καὶ φιλοπάτριδες διέθεσαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καθὼς ὅμως γίνεται τώρα, εἶναι καὶ ἐπιβλαβὲς καὶ αἰσχρὸν· διότι ὑποθάλλεται ἡ ῥαθυμία δι' ὅσων ἔπρεπε νὰ δημιουργῶνται ἄνδρες ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀθλίας Ἑλλάδος, ἣτις καταντᾷ ἀξία τῶν θρήνων τοῦ ψαλμωδοῦ λέγοντος: « Κύριε, ἵνα τί διήλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν; » Καὶ πάλιν τὸν Ἰούνιον: « Οἱ διδάσκαλοι ὅσους καυχᾶται τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ὅτι ἔπεμψε καὶ ἔκτός, εἶναι πάμπολλοι καὶ πάντες διαπρέπουσιν. Ἀπὸ δὲ τῆς συστάσεως τοῦ Συντάγματος οἰκειοποιήθησαν ὡς δικαίωμα τὴν πρότασιν τῶν ὑποτρόφων οἱ βουλευταί· ἀλλὰ οὐδένα δὲν δύναται τις νὰ παραστήσῃ ἐξ αὐτῶν, ὅχι ἀξιὸν νὰ διδάσκῃ, ἀλλ' οὐδ' ἀνεκτὸν εἰς σῶφρονα πολιτείαν. »

41. — Παρὰ τὰς συνεχεῖς ταύτας ἀπογοητεύσεις, καὶ τὴν ἀσάλευτον ἀδιαφορίαν τοῦ Ὑπουργείου, ἐξηκολούθει μεριμνῶν περὶ πάντων, καὶ ἀγρύπνως φροντίζων· οἷον κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ τῶν καταχρηστικῶς δεκτῶν γενομένων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον: « Ἐπειδὴ πολλοὶ παρουσιάζονται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὡς ξένοι, καὶ ἐξεταζόμενοι ἐπιπολαίως γίνονται δεκτοὶ πρὸς ἐγγραφήν, παρακαλῶ νὰ διαταχθῇ ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου νὰ μὴ δέχεται φοιτητὰς ἄνευ ἀπολυτηρίων· διότι καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐρχόμενοι δὲν εἶναι ξένοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐπομένως βλάπτομεν τὴν Ἑλλάδα πέμποντες ἡμιμαθεῖς καὶ ἐλευθερωμένους μόνον. Ἐπειτα δὲ καὶ τῶν παιδευτηρίων τῆς Ἑλλάδος ἀμαυρώνομεν τὴν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς ἔξω ὁμογενέσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ πολλοὶ τούτων ἀποπερατώνοντες τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ δίπλωμα λαμβάνοντες, μένουσιν ἐδῶ. Ἀρκεῖ ἢ αὐτόχθων ἡμιμάθεια· τίς ἢ χρεῖα καὶ ἕτεροχθόνου; Ἐὰν τοιοῦτον τι γίνεται παρὰ τοῖς ἔσπερίοις Εὐρωπαίοις, γίνεται τοῦτο πρὸς ἕτερογενεῖς καὶ ἀλλοπίστους· ἀλλὰ ποτὲ δὲν

ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς τοιοῦτους νὰ μετέρχωνται τὴν ἐπιστήμην ἣν ἐσπούδασαν παρ' αὐτοῖς. »

42. — Κατὰ τὸ γνωστὸν τέχνασμα πάσης φαυλοκρατουμένης ὑπηρεσίας, τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον, ἐν μακαρίᾳ ἀφροντισίᾳ διατελοῦν περὶ παντὸς χρησίμου καὶ ἐπωφελοῦς, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπατηλὴν μέθοδον τοῦ συγκαλύπτειν τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἁμαρτίας, ἀγκαρεῖον Γερουσιαστὴν τινὰ νὰ δημηγορήσῃ ἀπαριθμῶν, εἰς δώδεκα ἄρθρα, τὰ παραπτώματα τῆς διευθύνσεως τοῦ Γυμνασίου. Ἡ πρὸς τὸν Ὑπουργόν, αἰτοῦντα (κατὰ Μρτ. 1852) ἐξηγήσεις, ἀπάντησις ἀπαρτίζει ἀληθὲς κατηγορητήριον τῆς ἀβελτερίας καὶ κακοπιστίας τοῦ Ὑπουργείου· οἶον, ὅτι ἐξέρχονται τοῦ Γυμνασίου μαθηταὶ ἀνορθόγραφοι· αἴτιον ἢ παραδοχὴ καὶ ἐγγραφή εἰς τὸ Πανεπιστήμιον μαθητῶν ἀποσκιρτησάντων τῶν κατωτέρων πολλάκις τάξεων καὶ δεκτῶν γενομένων, ὡς δῆθεν ἑτεροχθόνων. Ὅτι χάριν προσώπων οἱ καθηγηταὶ διήρσαν τὰς τάξεις καὶ αὐτὸ τὸ Γυμνάσιον εἰς δύο. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχεν προταθῆ ἢ διαίρεσις, ἀδυνάτου ἀποδειχθείσης τῆς εὐδοκίμου διδασκαλίας 450 μαθητῶν συσσωρευμένων εἰς τρεῖς μόνον τάξεις. Ὅτι δὲν διδάσκεται ἡ ἱστορία· καὶ ὁμως ἐπανειλημμένως, ἀλλὰ ματαιῶς, ἐζητήθη ὁ διορισμὸς καθηγητοῦ. Ὅτι αἱ παραδόσεις ἤρχισαν μόλις τὴν 1 Ὀκτωβρίου· ἀλλὰ τὸ Ὑπουργεῖον εἶχεν εἰδοποιηθῆ ὅτι ἀπὸ τῆν 1 Σεπτεμβρίου ἤρξαντο αἱ ἐξετάσεις. Ὅτι τινὲς τῶν μαθητῶν ἔχουν προγυμναστάς· πάνυ ὀρθῶς τοῦτο, ἂν αἰσθάνωνται ὅτι δὲν εἶναι αὐτάρκεις. Ὅτι ὁ Γυμνασιάρχης διδάσκει τὰς κατωτέρας, καὶ ὄχι τὴν ἀνωτέραν τάξιν· ναί, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ καταρτίζη βασίμως τοὺς ἀνερχομένους, παρέχων ἐν ταύτῳ καὶ παράδειγμα μετριοφροσύνης καὶ αὐτοθυσίας εἰς τοὺς ματαιοφρονοῦντας. Καὶ ἀταράχως, ἀλλὰ δριμύως, ἐπιλέγει: « Συγχωρήσατέ μοι κ. Ὑπουργέ, νὰ προσφέρω τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουσι τὸν γυμνασιάρχην καὶ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, οἵτινες ἀπ' αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου, τοῦ μετὰ τὴν ἐνταῦθα μετὰθεσιν ὀνομασθέντος Γυμνασίου, συμπράττουσιν. Ὁ κ. Χρυσόγελος, ὁ νῦν μέλος ἔντιμον τῆς Γερουσίας, γραμματεὺς ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου, γνωρίζει κάλλιστα, ὅτι ὁ γυμνασιάρχης προσκαλούμενος ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μὲ

μισθὸν τετραπλάσιον τοῦ ὅσον καὶ τόρα λαμβάνει, ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ ἐνταῦθα, ὅπου καὶ ἕως τότε δὲν ἦτον ἀσυντελής ὡς διδάσκαλος. Μετὰ δὲ τὸν ἀπευκταῖον θάνατον τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἀνδρός (τοῦ Κυβερνήτου), αὐτὸς καὶ οἱ συνδιδάσκαλοί του, Ν. Χορτάκης, Ἰωσίας Διστομήτης, καὶ ὁ κ. Οἰκονομίδης (ὁ νῦν μετὰ 22 ἐτῶν εὐσυνείδητον ὑπηρεσίαν ἐκσφενδονισθεὶς εἰς Ναύπλιον), ὑπέφερον τὰ πάνδεινα καὶ ἄμισθοι, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Σχολείου. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ Ἀντιβασιλεία, ἐφρόντισαν νὰ ἐπαυξήσωσι τὰ σχολεῖα, μετὰ πολλοῦ κόπου πείσαντες τὸν κ. Μάουρερ νὰ διορίσῃ καθηγητὰς πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ οὕτω προσέλαβον τὸν κ. Ψαρὰν καὶ τὸν μακαρίτην Οὐλερίχον, καὶ τότε εἰσήγαγον τὴν σπουδὴν τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ φιλολογία εἶναι οὐδέν. Ἡμεῖς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῶμεν ἄτιμα μέσα ἐν αὐτῷ τῷ Γυμνασίῳ ;... Εἶναι δυνατὸν οὕτω νὰ βλασφημῶνται ἄνδρες μετὰ τόσων ἐτῶν ἀγῶνας καὶ προσπαθείας, μόνον διότι ὁ υἱὸς ἑνός, κατατεταγμένος ὢν εἰς τὴν ἐσχάτην τάξιν, μὴ ἐξακολουθῶν ὁμῶς τακτικῶς (ἂν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ πολλάκις εἰδοποιήθη περὶ τούτου) δὲν ἐπροβιάσθη εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν; Ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ χρεωστεῖ τὴν φροντίδα τὴν ὁποίαν ἔλαβε περὶ τοῦ πρώτου τοῦ υἱοῦ εἰς τὰς ἐπανειλημμένας παρατηρήσεις ἡμῶν αὐτῶν· τὸν δὲ δεύτερον, ἄφου τὸν βλέπει ἐκάστοτε εἰς τῆς Γερουσίας τὸ ἀκροατήριον, πῶς δύναται νὰ φαντασθῇ, ὅτι προοδεύει εἰς τὰ μαθήματά του ; » Καὶ ἐν ἑτέρᾳ πατρικῶς συμβουλευτικῇ ἐπιστολῇ συμπεραίνει λέγων : « Ἄς μὴ πείθεται τὸ Ὑπουργεῖον ὑπ' ἀνθρώπων μηδεμίαν ἐχόντων γνῶσιν ἢ πρόνοιαν τῶν συντεινόντων εἰς βελτίωσιν τοῦ ἤθους καὶ τῆς παιδείας, ἢ ἐχόντων πρόχειρον τὸ Βαπτίζω καὶ μυρόνω, ἄρα ζήσῃ ἢ δὲν ζήσῃ. »

43. — Ἐπεταί, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1853, ἀναφορὰ τοῦ κ. Στρέϊτ (πατὴρ τοῦ μετέπειτα Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης), αἰτοῦντος τὴν θέσιν καθηγητοῦ τῆς Γερμανικῆς γλώσσης : « Ἀναγνώσαντες τὴν τοῦ Κυρίου Στρέϊτ ἀναφορὰν, σταλείσαν εἰς ἡμᾶς πρὸς γνωμοδότησιν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν καθηγητῶν συσκεφθέντες, βλέπομεν ὅτι ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα εἶναι ἀναγκαιοτάτη, εἰς τοὺς καταγινομένους μάλιστα εἰς τὴν φιλολογίαν, ὡς πλουσιωτάτη παν-

τοίων βοηθημάτων πρὸς ἀκριβῆ κατάληψιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων. Διὸ λέγομεν ὅτι καλὸν εἶναι νὰ διορισθῆ καθηγητῆς ταύτης. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ μαθήματα εἶναι πολλά, δὲν δύναται νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ σπουδὴ καὶ αὐτῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν μαθητευομένων. Δύνανται δὲ καὶ ὅσοι τῶν φοιτούντων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐπιθυμοῦν νὰ διδαχθῶσιν, νὰ συνενωθῶσιν μετὰ τῶν ἐκ τῶν γυμνασίων, καὶ εἰς ὥρας τακτικὰς μετὰ τὰς γυμνασιακὰς παραδόσεις νὰ συνακολουθῶσι εἰς τὰ ἀκροατήρια τῶν γυμνασίων. »

44. — Δὲν θὰ παραλείψομεν οὐδὲ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον διὰ τε τὴν ἐν αὐτῷ ἐκδηλουμένην πατρικὴν φροντίδα, καὶ διὰ τὴν ἄσβεστον καὶ συγκινητικὴν αὐτοῦ ἐλπίδα ὅτι ταχέως θὰ ἐγινόμεθα « μίᾳ ποιμνῇ ὑπὸ ἓνα ποιμένα » : « Ἐτι συσταίνω καὶ αὐθις, καθὼς καὶ διὰ τῆς ὑπ' Ἄρ. 3 ἀναφορᾶς μου ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου τοῦ παρόντος ἔτους, τὸν Νικόλαον Κωνσταντίνου, τοῦ ὁποῦ οὗ πατὴρ ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα κατὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις, καὶ νῦν εὐρίσκεται ἐν Κρήτῃ, ὁπόθεν κατάγεται ἡ συμβία του. Ἡ Κυβέρνησις βοηθοῦσα τὸν νέον τοῦτον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου μετέβη, δικαιώνει μὲν τὸν πατέρα, παρασκευάζει δὲ καὶ ἄνδρα χρήσιμον καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, τῆς τε ἐνταῦθα καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ξένην δυναστείαν· ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα μακρὰν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν θὰ γίνωμεν μίᾳ ποιμνῇ ὑπὸ ἓνα ποιμένα. Ζητῶ συγγνώμην διὰ τὴν γνώμην, ἀλλὰ χρεωστῶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα νὰ λέγω ὅτι εἶναι δίκαιον καὶ συμφέρον. Τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, ἐὰν μὴ καλῶς γένηται. »

45. — Περαινομεν τὴν βραχεῖαν ταύτην σταχυολογίαν ἐκ πηγῆς πλουσίας καὶ ζωογόνου, διὰ τῆς ἐξῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἐκθέσεως — τὸ τελευταῖον (31 Αὐγ. 1854) τῶν σωζομένων ἐγγράφων αὐτοῦ — ἀληθῆ πολιτικὴν διαθήκην γραφείσαν μόλις ἕξ ἑβδομάδας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐν ἣ λάμπει ἀκοίμητος φιλοπατρία, ὅσον καὶ πολιτικὴ ὀξυδερκεία καὶ φρόνησις : « Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ διορισθῶσιν ὑπότροφοι διὰ τὸ ἤδη ἀρχίζον σχολαστικὸν ἔτος, λαμβάνω τὴν τόλμην νὰ προτείνω γνώμην συμφέρουσαν τὰ μέγιστα εἰς τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποῦ τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν ἀναδέχεται

τὸ Σ. τοῦτο Ὑπουργεῖον. Ὑπότροφοι εἶναι δύο τάξεων, οἱ ὀρφανοί, καὶ οἱ ἐκ τῶν κληροδοτημάτων. Καὶ τοὺς μὲν ὀρφανούς ἡ Σ. Κυβέρνησις φροντίζει πάντοτε νὰ λαμβάνη ἐξ ἐκείνων, ὅσων οἱ πατέρες, ὑπηρετοῦντες τὴν πατρίδα, ἐτελεύτησαν ἄποροι. Οἱ δὲ ἐκ κληροδοτημάτων βοηθούμενοι λαμβάνονται κατ' ἐπίμονον σύστασιν τῶν διαφόρων πολιτῶν. Ἐκ τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ σπουδαζόντων ὑποτρόφων, ὀλιγώτατοι εἶναι ἄξιοι τῆς γινομένης πρὸς αὐτοὺς βοηθείας. Οἱ λοιποὶ δέ, ἢ δὲν ὠφελοῦνται διὰ τὴν ἀμέλειάν των ἢ ἀφυΐαν, ἢ καὶ βλάπτονται τὰ μέγιστα καὶ γίνονται πληγαὶ τῶν οἰκείων πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τῆς ἀθλίας κοινωνίας τῆς ὁποίας εἶναι μέλη. Πρὸ τοῦ Συντάγματος οἱ ὑπότροφοι διωρίζοντο κατὰ πρότασιν τῶν διδασκάλων, καὶ ἀπὸ τοῦ 1830 ἄχρι τοῦ 1844 διωρίσθησαν κατὰ καιροὺς ὑπότροφοι ἕως 120. Ἐκ τούτων δὲ μόνον ὀλίγοι ἠσπάσθησαν ἄλλο ἔργον, οἱ δὲ ἄλλοι ἔγειναν διδάσκαλοι. Ἐκ τούτων εἶναι οἱ καθηγηταὶ Εὐστρατιάδης, Ἡρακλῆς Μητσόπουλος, Εὐθ. Καστόρχης, Β. Οἰκονομίδης (ὁ Ἀρεοπαγίτης), Γρηγόριος Παπαδόπουλος, Π. Ἀντωνιάδης, Γ. Γεράκης, Σ. Φιντικλῆς. Οἱ σχολάρχαι Χ. Δραγάτσης, Γ. Βακαλόπουλος, Ἰωσήρ Μαυρος, Ἀριστοτέλης Τσάτσος, καὶ πάμπολλοι ἄλλοι διδάσκοντες ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τοῦ κράτους. Ἄν οἱ κατὰ διαφόρους καιροὺς διέποντες τὰ τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας κατεδέχοντο νὰ δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς ὅσα κατὰ διαφόρους καιροὺς προέτεινα ἐγγράφως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς, τότε δὲν θὰ ἦτον ἡ τόση στέρησις καθηγητῶν τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῆς θεολογίας, τῆς παιδαγωγικῆς, τῆς διδακτικῆς, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς μηχανικῆς, τῆς εἰς τὰς τέχνας ἐφαρμοσμένης χημείας. Τὰ μαθήματα ταῦτα, ἢ παντάπασιν δὲν διδάσκονται, ἢ ἐκτάκτως διδάσκονται. Ἡ Σ. Κυβέρνησις ἀνάγκη πᾶσα εἶναι νὰ προνοήσῃ διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου, καὶ δὲν ἀπαιτοῦνται ἄλλοι πόροι πρὸς τοῦτο· ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῶν ὅσα ἐξοδεύονται εἰς ὑποτρόφους ἐνταῦθα νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς μόρφωσιν ἱκανῶν διδασκάλων, καὶ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ διὰ τὰ Γυμνάσια, καὶ διὰ τὴν δημοτικὴν παιδευσιν, ἢ ὁποία εἶναι τὴν σήμερον ἀθλιεστάτη· διότι δημοτικοὶ διδάσκαλοι γίνονται ὅσοι δὲν εἶναι εἰς οὐδὲν ἐπιτήδειοι, ἢ νέοι ὑπηρετήσαντες ἔτη πολλὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον, καὶ πρὸς ἀμοιβὴν οἱ κύριοί των κινοῦν πάντα

λίθον ἕως ὅτου κατορθώσουν καὶ τοὺς χάσουν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Οἱ τοιοῦτοι, καὶ διερχόμενοι διὰ τοῦ Διδασκαλείου, φέρουν μεθ' ἑαυτῶν τὰς δουλικὰς κακίας, καὶ οὕτω πολλάκις κινοῦν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν γονέων, καὶ διασύρουσι τὴν παιδείαν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τύχῳσιν τινες ἀληθῶς ἄξιοι, μὴ μισθοδοτούμενοι ὅμως τακτικῶς, ἐπαιτοῦσι καὶ παραιτοῦσι τὸ ἀχάριστον δημοτικὸν διδασκαλικόν. Τὰ κληροδοτήματα εἶναι ὅλα σχεδὸν παρ' ὁμογενῶν μὴ αὐτοχθόνων. Διὸ εἶναι δικαιοτάτον ἐξ αὐτῶν νὰ βοηθῶνται καὶ νέοι ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Βουλγαρίας, οἵτινες, βοηθούμενοι ἐκ τούτων, δύνανται καὶ διδάσκαλοι καὶ ἱερεῖς νὰ γένωσιν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πατρίδας, καὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν ὁμοεθνῶν των Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, καὶ Βλάχων. Εἶναι ἤδη γνωστότατον πόσον καὶ πῶς ἡ μεγαλοδύναμος Ῥωσσία προσπαθεῖ, ὄχι μόνον νὰ διατηρῆ τὸν Σλαβισμὸν μεταξὺ τῶν Σλαβικῶν ἐν Τουρκίᾳ φύλων, ἐξορίζουσα τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἑλληνιστὶ γινόμενας ἱεροτελεστίας ἐξ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιζομένη νὰ τὸν ἐνριζώσῃ. Τὸ παράδειγμα τούτων, δὲν μᾶς κεντᾷ; Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὰ μικρότατα τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας χωρία ἱερεῖς ἦσαν Ἕλληνες, ἐκ τοῦ Ζαγορίου μάλιστα. Τὴν σήμερον καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς ἤρχισαν Σλάβους ἢ σλαβίζοντας νὰ τοὺς θέλωσιν. Ἐκ τῆς Σερβίας πρὸ καιροῦ ἐξώσθη Ἕλλην ἀρχιερεὺς. Τῆς Ἑλλάδος ἔργον εἶναι τὰ φύλα ταῦτα κατ' ὀλίγον νὰ ἐξελληνίσῃ. Εἰς τοῦτο δὲ ἡ παιδεία καὶ ἡ Ἐκκλησία, ζῶσα καὶ ἐνεργοῦσα, δύνανται νὰ συντείνῃ πρὸ πάντων. Καὶ ἂν δὲν προλάβωμεν, συγχωνευόμεθα καὶ μηδενίζόμεθα. »

ΙΗ'

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(σ. 170.)

ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ, ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ,

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΓΟΥΡΑΝ, ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 1826-1850,
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

α'. — Προειδοποίησις.

Ἡ ἐκ τῶν λειψάνων τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Γενναδίου σταχυολογία αὕτη παρέχει ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα τῆς ἐπιστολογραφικῆς αὐτοῦ ἀσχολίας ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ γένους. Κοπιῶν ἡμέρας καὶ νυκτός, ὁ αἰοίδιμος ἀνὴρ οὔτε καιρὸν εἶχε νὰ τηρῇ ἀντίγραφα ὅσων συνεβούλευε καὶ ἐζητεῖτο παρὰ τῶν ἀνταποκριτῶν αὐτοῦ γράφων ἐκ τοῦ προχείρου, οὔτε ἐφρόντιζε περὶ ὑστεροφημίας, ἤρκει τὰ γραφόμενα νὰ ἔφερον ἀμέσως καρπούς. Ὅθεν πέντε ἢ ἕξ μόλις ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ διεσώθησαν πλήρεις· ἡ μὲν περιλάλητος πρὸς τὸν Γούραν ἐδημοσιεύθη ἀμέσως τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Χρονικοῖς τοῦ Μεσολογγίου, ὡς διατυποῖσα ἐν θαυμασίῳ διεγερτικῇ φράσει ὀλόκληρον πρόγραμμα δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· ἡ δὲ πρὸς τὸν Σταύρον Δούκα ἐτηρεῖτο ὑπ' αὐτοῦ τούτου ὡς πολύτιμον κειμήλιον, καθὰ αὐτὸς εἶπεν ἐνὶ τῶν τοῦ Γενναδίου υἱῶν, ἐπιτρέψας αὐτῷ τὴν ἀντιγραφὴν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1860. Τὰς δὲ τρεῖς πρὸς Θεόδωρον Κινδ ἐδώρησεν οὗτος τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ γράψαντος μετὰ τὸν θάνατόν του.

Διεσώθησαν ὅμως ἱκαναὶ δεσμίδες τῶν πρὸς τὸν Γεννά-

διον ἐπιστολῶν ἀντανακλῶσαι, οὕτως εἶπειν, ὅσα ἐκεῖνος ἐκήρυττε καὶ ἔδρα, γενόμενος κέντρον ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς, πηγὴ Ἑλληνικοῦ φωτός, πρὸς ἃ ἀπετείνοντο ζητοῦντες ἀντίληψιν καὶ ὁδηγίαν πανταχόθεν ὅπου ἡ φήμη αὐτοῦ εἶχε φθάσει, ὅπου ἔπαλλεν Ἑλληνικὴ καρδιά καὶ ἀντήχει φωνὴ Ἑλληνος — ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ῥωσσίας καὶ ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Νείλου καὶ τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Μασσαλίας, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου*. Πάντες, ἱεράρχαι, προὔχοντες, ἔφοροι, κοινότητες, πρὸς αὐτὸν ἀπετείνοντο, ὡς πρὸς ἄρχοντα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὡς πρὸς τὸν κατὰ διάνοιαν Κυβερνήτην τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Ἐκ τῆς πληθύος τῶν τοιούτων ἐπιστολῶν παραθέτομεν ἐνταῦθα ὀλίγα μόνον δείγματα· ἐπειδὴ ἡ συσσωρευθεῖσα πρὸς δημοσίευσιν ὕλη ὑπερέβη ἤδη τὰς προϋπολογισθείσας διαστάσεις τοῦ τόμου τούτου. Ἀξία ἰδιαιτέρας ἁμῶς προσοχῆς εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ συσπουδαστοῦ καὶ μετέπειτα συναδέλφου του ἐν τῷ Κεντρικῷ Σχολείῳ Αἰγίνης, καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, τοῦ Βενθύλου, ὅστις, γράφων μικρὸν μετὰ τὸ ἐν Ναυπλίῳ ἡρωϊκὸν κατόρθωμα, λέγει περὶ τῆς φήμης τοῦ Γενναδίου, ἣτις εἶχε φθάσει μέχρι Γερμανίας καὶ προὔκαλει τὰς εὐλογίας τῶν ἐκεῖ σοφῶν. Ὡς πρὸς ἰσάδελφον ἐπιστέλλει αὐτῷ ὁ κλεινὸς Θήρσιος. Αἱ δὲ ὑπὲρ τῶν μαθητῶν του συστατικαί, καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τούτων πρὸς αὐτόν, εἶναι ἀνάγνωσμα συγκινητικὸν καὶ ἡδὺ οὐτινος οὐδεμίας διήγησις πατρικῆς στοργῆς καὶ υἱικῆς ἀφοσιώσεως ὑπερτερεῖ τὸ κάλλος ἢ τὸ ἠθικὸν ὕψος.

* Συστάσει αὐτοῦ καὶ ὁ Νάρκισσος Μορφινὸς ἐστάλη πρῶτος ἐφημέριος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὁ Δανιὴλ Πετρούλιας τῆς ἐν Μαγχεστρία, ἀμφότεροι χρηματίσαντες μαθηταὶ του καὶ διδάσκαλοι τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

β'. — Χρονολογική σειρά των Ἐπιστολῶν.

1. Ἡ πρὸς τὸν Γούραν, 30 Ἰανουαρ. 1825 (μετ' ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων).
2. Ἰωάν. Βενθύλου, ἐκ Λειψίας, 5 Σεπτ. 1826.
3. Νεοφ. Δούκα, ἐκ Βουκουρεστίου, 10 Σεπτ. 1827.
4. » » » 25 Ἰουλίου 1830.
5. Πρὸς Σταύρον Τ. Δούκα, ἐξ Αἰγίνης, 25 Ἰανουαρ. 1831.
6. Εἰρηναίου Θηρσίου, ἐκ Μονάχου, 19 Ἀπρ. 1836.
7. Ἀγαθ. Νικολοπούλου, ἐκ Παρισίων, 24 Ὀκτ. 1836.
8. Πρὸς Ν. Ζωσιμῶν, ἐξ Ἀθηνῶν, 1837.
9. Νικ. Ζωσιμᾶ, ἐκ Νίζνης, 10 Ἰουνίου 1839.
10. α'-γ'. Δημ. Καραστάθη, ἐξ Ἰασίου, 25 Ἰαν. 1839 καὶ ἐξῆς.
11. Ἰωαν. Βόζου. ἐκ Ταγανρώγ, 24 Μρτ. 1840.
12. Πρὸς Θεοδ. Κίνδ, ἐξ Ἀθηνῶν, 18 Μαΐου 1842.
13. » » » » 25 Ἀπριλ. 1843.
14. » » » » 8 Μρτ. 1847.
15. Ἰεροθέου Ἐπισκ. Θαβωρίου, 12 Ἰουνίου 1842.
16. Νεοφύτου Οὐγγροβλαχίας, ἐκ Βουκουρεστίου, 21 Δεκεμβρίου 1845.
17. Θ. Γκίκα καὶ Κ. Πολυαίνου, ἐξ Ἰασίου, 24 Μρτ. 1846.
18. Βενιαμὴν Σερβίων καὶ Κοζάνης, ἐκ Κοζάνης 17 Μαΐου 1848.
19. Εἰρ. Θηρσίου, ἐκ Μονάχου, 21 Ἰουλ. 1848.
20. » » » 13 Ἀπρ. 1853.
21. Γερασίμου Πελαγωνίας, ἐκ Βιτωλίων, 25 Αὐγ. 1849.
22. Βενιαμὴν Σερβίων καὶ Κοζάνης, ἐκ Θεσσαλονίκης, 15 Φβρ. 1850.
23. Κωνστ. Γούναρη, ἐκ Γαλαζίου, 23 Ὀκτ. 1850.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

24. Γ. Σόλων, Ὀκτ. 1850.
25. Γ. Παπασλιώτης, Σεπτ. 1848.
26. Α. Σ. Ῥοσόπουλος, Μρτ. 1849.
27. Δ. Χρ. Σεμτέλος, Ὀκτ. 1850.
28. Δ. Διαμαντόπουλος, Νοεμβρ. 1849.
29. Ἰω. Ἀμποτ, Ἀπρ. 1853.
30. Κοινότης Θεσσαλονίκης, Μρτ. 1850.
31. Ἐπίτροποι κληροδοτήματος Ἰω, Κοτῆ, Φβρ. 1844.

32. Κοινότης Μονοδενδρίου, Ἰανουαρ. 1848.
 33. Κοινότης Μυτιλήνης, Μρτ. 1845.
 34. Ἐπίτροποι Νεγάδων, Αὐγ. 1846.
 35. Ἐφοροὶ Τραπεζοῦντος, Σεπτ. 1846.
 36. Ἐφοροὶ Ἀδριανουπόλεως, Μάϊος 1851.
 37. Κάτοικοι Καπεσόβου, Μρτ. 1852.
 38. Δημογεροντία Αἴνου, Σεπτ. 1854.
 Ἐφοροὶ Ὀδησοῦ, Αὐγ. 1850 (ἔνθα καὶ ἐπιστολὴ Χ. Ι. Βου-
 λοδήμου).

γ'. — Ἡ πρὸς τὸν Γούραν ἐπιστολή.

Ἄρ. Ι. — Ἐν τῇ Ἐφημερίδι Ἀθηνῶν (τῇ τότε ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Ψύλλα ἐκδιδομένη) Ἄρ. 40 τῆς 31 Ἰανουαρίου 1825, ὑπάρχει δημοσιευμένη πρῶτον ἢ ἐξῆς πρὸς τὸν Στρατηγὸν Γούραν ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπαρχοῦ Ἀθηνῶν :

Γενναιότατε Στρατηγέ, καὶ σεβαστέ φίλε,

Ὁ σοφολογιώτατος κύριος Γεώργιος Γεννάδιος πρὸ ἐνὸς ἡδὴ μηνὸς ἐτίμησε τὸ ποτὲ κλεινὸν τῶν Ἀθηνῶν ἔδαφος. Ἡ ἐδῶ παρουσία τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς τούτου ὑπόσχεται ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀνακαλέσῃ εἰς ταύτην τὴν πόλιν τὰς ἐννέα ἀδελφάς, αἱ ὁποῖαι ἀπελπισμέναι ἐγκατέλιπον πρὸ πολλῶν αἰώνων τὴν φίλην αὐτῶν κατοικίαν, τὴν ἡδὴ κατὰ δυστυχίαν καλυπτομένην ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος. Ἄλλ' εἰς βελτίωσιν καὶ στερέωσιν τοῦ ἐδῶ ἀρτισυστάτου Σχολείου ἀνάγκη πᾶσα νὰ συντρέξῃ καὶ ἡ προθυμία τῶν ἐγκατοίκων, καὶ ἡ ὑπεράσπισις ἀνδρῶν δυναμένων καὶ ἀφ' ἑαυτῶν νὰ βοηθήσωσι, καὶ τὴν μητρικὴν τῆς σεβαστῆς ἡμῶν Διοικήσεως κηδεμονίαν νὰ στρέψωσιν εἰς ἀπαρτισμὸν τούτου τοῦ ἱεροῦ καταστήματος. Καὶ τὴν μὲν περὶ τὰ καλὰ προθυμίαν τῶν ἐγκατοίκων, ἂν καὶ εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος μικρά, καὶ ὄχι τόσον ἀξία τῶν ἀπογόνων τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, ἐλπίζω ὅμως, ὅτι θέλει αὐξήσῃ ἡ φιλομουσία καὶ φιλοκαλία τοῦ λαμπροῦ Γκούρα, ὅστις εἰς μέσον τῶν θορύβων τοῦ Ἄρεως, εὐρίσκει πάντοτε εὐκαιρίαν νὰ σκέπτεται καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν τοιούτων καταστημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γενναιότης σου δύνασαι καὶ

ἄφ' ἑαυτοῦ νὰ βοηθήσης, καὶ πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν ἡμῶν μαζύ μου νὰ μεσιτεύσης διὰ ν' αὐξηθῶσιν οἱ πόροι τούτου τοῦ ἱεροῦ καταστήματος, γνωρίζων τὴν περὶ τὰ καλὰ φυσικὴν ῥοπήν σου, καὶ τὴν γενναίαν φιλοτιμίαν σου, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλεις συντρέξει μὲ ὅλας σου τὰς δυνάμεις εἰς τὸ ἔνδοξον τοῦτο κατόρθωμα, διὰ τὸ ὅποιον θέλεις στεφθῆ με δάφνας λαμπροτέρως καὶ ἀπὸ ἐκείνας τοῦ Ἄρεως.

Ὁ Πατριώτης, Μιχαὴλ Σούτζος.

Τὴν 30 Ἰανουαρίου 1825, Ἀθήναι.

Ἀμέσως μετὰ ταύτην ἔπεται ἡ περίφημος τοῦ Γενναδίου πρὸς τὸν Γούραν ἐπιστολή, ἣτις, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς χρονολογίας, ἐστάλη αὐτῷ ὁμοῦ μετὰ τῆς τοῦ Σούτζου.

Γενναϊότατε Στρατηγὲ Γούρα,

Τὸν Σεπτέμβριον ἔλαβα εἰς Ναύπλιον, παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου ἐπάρχου τῶν Ἀθηνῶν κυρίου Μ. Σούτζου, προσκλητικὸν νὰ ἔλθω εἰς τὰς Ἀθήνας διδάσκαλος. Ἄλλ' ἐπειδὴ μ' ἐμπόδισαν καὶ ὁ γενικὸς ἔφορος τῆς παιδείας καὶ ἄλλοι φίλοι, νομίζοντες συμφερότερον ν' ἀναδεχθῶ τὸ εἰς Ἄργος συσταιόμενον κεντρικὸν σχολεῖον, σκοπὸν εἶχα ἐγγράφως ν' ἀποποιηθῶ τὴν πρόσκλησιν, ἂν δὲν μὲ κατεκυρίευσεν ἡ ἐκεῖ ἐπικρατοῦσα ἐπιδημία. Διατρίβων δὲ εἰς Σίφνον ὅπου εἶχα παραμερίσει πρὸς ἀνάρρωσίν μου, ἔλαβα καὶ δεύτερον προσκλητικὸν παρὰ τῆς ὀλομελείας τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου. Τότε φοβούμενος τὴν εἰσέτι θερίζουσαν ἐκεῖ ἐπιδημίαν, ἀπεφάσισα νὰ ἔλθω, ἐν ᾧ δὲν εἶχα ἐλπίδα δραστηρίας καὶ σπουδαίας συνδρομῆς εἰς στερέωσιν καὶ βελτίωσιν τοῦ σχολείου ἀπ' ἄλλον, εἰμὴ μόνον ἀπὸ τὸν ἑπαρχον, τὸν ὅποιον ἐγνώριζα προσωπικῶς ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον ἀκόμη, καὶ ἀπὸ τὴν γενναιότητά σου, τὸν ὅποιον ἡ θεὰ Φήμη ἐκήρυξεν εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ἀνδρείον πολεμιστὴν, καὶ τώρα ἐτοιμάζεται νὰ διασαλπίσῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀγαπώντων εἰλικρινῶς τὴν ἑλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν εὐνομίαν αὐτῆς, καὶ νὰ συστήσῃ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν ὡς ὑπέρμαχον τῶν νόμων, μόνης πηγῆς τῆς κοινῆς ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ μερικῆς ἑνὸς ἐκάστου εὐδαιμονίας.

Ἀλλὰ ποῖος δίκαιος κριτὴς τῆς συνεπειας τῶν πράξεων

οιουδήποτε ανθρώπου, δὲν θὰ σὲ θαυμάσῃ, Γούρα, ὅταν ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν ἑκατόμφωνον Φήμην, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν θορύβων τοῦ Ἄρεως, ὄχι μόνον ἐνθυμείσαι, ἀλλὰ καὶ προνοεῖς διὰ τὸ σχολεῖον καὶ διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας; Ναί· βέβαια νὰ σὲ θαυμάσῃ· διότι παιδιόθεν μακρυσμένος διὰ τὴν τυραννίαν ἀπὸ πόλεις, ὅπου συνειθίζουσιν μάλιστα νὰ ἐμφιλοχωρῶσιν οἱ ἐπαγγελλόμενοι τῆς νεολαίας τὴν ἐκπαίδευσιν, δὲν εὐτύχησες νὰ στολίσῃς τὸν νοῦν σου μὲ τῆς παιδείας τὰ καλά, καθὼς ἐσυνειθίζεις τὴν καρδίαν σου νὰ μισῇ τοὺς τυράννους τῶν ὁμογενῶν σου, καὶ μωαμεθανοὺς καὶ ψευδωνύμους Χριστιανούς, καὶ ἐξήσκησες τὸν βραχίονά σου νὰ τοὺς κτυπᾷ, καὶ ἐγύμνασες τὸ σῶμα σου εἰς τὴν σκληραγωγίαν, τὴν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν εἰς τοὺς ἐπιχειριζομένους τὸ τοιοῦτον ἔνδοξον ἔργον.

Ἄφου δὲ ἦλθα ἐδῶ, μετὰ δέκα ἡμέρας καὶ μετὰ δύο συνελεύσεις καὶ συνομιλίας μετὰ τῶν ἐνδημούντων ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου, ἀπεφασίσθη ν' ἀναδεχθῶ τὴν ἀρχιδιδασκαλίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεσκέφθην τὸ μόνον εἰς ἐνέργειαν τῶρα ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, ἐπειδὴ τὸ ἄλλο ἀκόμη δὲν ἄρχισε, διὰ τὴν δυσκολίαν νὰ ἐτοιμασθῶσι τ' ἀναγκαῖα ὄργανα καὶ τὰ βάρβα. Ἐκεῖνο ἔχει ὑπὲρ τοὺς 250 μαθητάς, ἐν ᾧ εἶναι χωρητικὸν μόνον 132, καὶ διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος, ὁ κύριος Συνέσιος, ἀνὴρ ἄξιος εἰς τὸ ὅποιον ἐπαγγέλλεται ἔργον, ὡς εἰδήμων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κ' ἔμπειρος τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, δὲν δύναται νὰ ρυθμίσῃ αὐτὸ τοιουτρόπως, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ κινῶνται εὐτάκτως καὶ γοργῶς, καὶ αὐτὸς νὰ ἰδῇ τοὺς ἐπιχειρομένους καρποὺς ἀναλόγους τῶν κόπων του. Καὶ τὰς μὲν ἐλλείψεις ταύτας θ' ἀναιρέσῃ ἢ μετ' ὀλίγον ἔναρξις τοῦ ἄλλου ἀλληλοδιδασκτικοῦ. Οἱ πίνακες ὅμως, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν ὁ κύριος Γ. Κλεόβουλος, εἶναι μόνον διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ δι' αὐτὴν ἀνίκανοι. Ὅθεν ἐλπίζομεν ὅτι ὁ γενικὸς ἔφορος τῆς παιδείας, κύριος Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, θὰ φροντίσῃ νὰ ἐκδοθῶσι πίνακες ἀλληλοδιδασκτικοί, α) διὰ τὴν ἀριθμητικὴν· ἐπειδὴ οἱ ἐκδοθέντες εἰς Ἰάσιον ἀπὸ τὸν κύριον Γ. Κλεόβουλον δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἑλλάδα· β) διὰ τὴν καλλιγραφίαν· γ) διὰ τὴν ἱστορίαν· δ) διὰ τὴν γεωγραφίαν· ε) διὰ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν καὶ κατήχησιν· ἐπειδὴ τὴν θρησκείαν πρέπει ἐξαιρέτως νὰ ἐγκολάψωμεν εἰς τὰς ἀπαλὰς

τῶν νέων ψυχάς, βλέποντες πόσων ἀδικημάτων καὶ ἀνοσιουργημάτων ἔγεινε πηγή ἢ νέκρωσις αὐτῆς εἰς τὰς ψυχάς τῶν ἠλικιωμένων, πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν· ς) ὀδηγητικὴν· ἐπειδὴ τὰ ὀλίγα διδακτικὰ σχολεῖα, ὅσα εἶδα εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι σκιά μόνον σχολείων, ἔκτος τοῦ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οἱ διδάσκαλοι τόσον ἀμαθεῖς, ὥστε δικαίως ἢμπορεῖ τις νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι ἐδιδάχθησαν, ἢ καὶ εἶδαν τὴν μέθοδον ταύτην, ἂν καὶ ἔχωσι πολλοὶ καὶ διπλώματα ἀποδεικτικὰ τῆς σπουδῆς των.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων· εἰς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον μαθητεύουσιν ὀλίγοι πρὸς τὸ παρὸν μαθηταί, καὶ αὐτοὶ ἐξετασθέντες ἐφάνησαν παντάπασιν ἀδύνατοι· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἢμπορῶ δικαίως ν' ἀποδώσω εἰμὴ εἰς τὴν ἀκαταστασίαν ἢ ὁποία διὰ τὰς συχνὰς μεταναστάσεις τοὺς ἔκαμαν, ὅχι μόνον νὰ μὴ μάθωσιν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπομάθωσιν. Ὅθεν εἰς τοιούτους μαθητὰς δὲν ἔκρινα συμφέρον νὰ παραδώσω οὔτε φιλοσοφίαν, οὔτε ἱστορίαν γενικὴν, ἔὰν δὲν προγυμνασθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὴν γραφὴν. Ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβωσι τὴν ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίαν συστηματικῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας, ἔνῳ ἀγνοοῦσι τὴν ὕλην τῆς γλῶσσης, δὲν λέγω τοὺς τεχνικοὺς ὄρους· ἢ πῶς θὰ ἐξαρκέσωσι νὰ γράφωσι τὸ κείμενον τῆς παραδόσεως, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ εἶναι ὀλιγώτερον μιᾶς κόλλας καὶ τῶν δύο μαθημάτων, κ' ἔπειτα ἐπὶ παραδόσεως νὰ προφθαίνωσι τὴν φωνὴν τοῦ διδασκάλου σημειώνοντες τ' ἀναγκαιότερα εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ κειμένου; ἐπειδὴ βιβλία διδακτικὰ δὲν ἔχομεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, οὔτε διὰ τὴν ἱστορίαν, οὔτε διὰ τὴν φιλοσοφίαν· διότι ἢ τοῦ Δομαϊρῶνος, ἢ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Α. Σταγειρίτην, εἶναι παντάπασιν ἀνεπιτηδεῖα, καὶ ὡς τοιαύτη πρὸ πολλοῦ λησμονισμένη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν, ὅπου κείμεται πλέον εἰς τὴν κόνιν τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐντρύφημα τῶν σαράκων. Ἐπειτα οὐδ' αὐτὴν δὲν ἔχομεν ἐδῶ. Τὰ δὲ στοιχεῖα τοῦ Ἀββᾶ Σοαυίου, τὰ μεταφρασμένα παρὰ τοῦ Κ. Γρηγορίου Κωνσταντᾶ, εἶναι καὶ ἀνώτερα τῆς καταληπτικῆς δυνάμεως παντάπασιν ἀρχαρίων, καὶ δυσεύρετα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι.

Σκοπὸν λοιπὸν ἔχω, αὐτοὺς μὲν τοὺς μαθητὰς νὰ διαιρέσω μόνον εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας θὰ κατατάττω

καὶ ἄλλους ὅσοι θὰ ἔρχονται εἰς τὸ ἔξης. Καὶ εἰς ἑξαμηνιαῖον διάστημα, παρὰ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ Γραμματικὴν, θὰ παραδώσω ἐπιτομὴν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐκ τούτων δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ ἀλληλοδιδασκατικοῦ σχολείου θὰ ἐκλέξω ἕως πενήντα, ὅσοι ἀναγινώσκουσι καὶ γράφουσιν ὅπως ἔλεγε, ἐλευθερώτερα, διὰ νὰ σχηματίσω μίαν τάξιν. Εἰς τούτους δὲ θὰ παραδώσω στοιχειωδῶς τὰς ἀρχὰς τῶν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἀναγκαίων γνώσεων, καθὼς ἐμπεριέχονται εἰς τὴν α' περίοδον τῆς Παιδικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ἐκδομένης ἀπὸ ἐμένα καὶ τὸν Γ. Λασσάνην, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν νὰ κάμνω κατὰ τὴν Σωκρατικὴν μέθοδον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῶν μαθητῶν πολλοὶ εἶναι ἀπόρων γονέων, ἔστερξαν οἱ ἐπίτροποι νὰ στείλωσι εἰς Σύραν πεντακόσια γρόσια, διὰ νὰ ἀγορασθῶσιν ὅσα σώματα εὐρίσκονται ἐκεῖ, καὶ ἀπ' αὐτὰ νὰ δίδωνται δωρεὰν μόνον εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐπιμελεῖς μαθητῶν. Ὅσα δὲ σώματα χαρισθῶσιν, ἐγὼ τ' ἀποδίδω εἰς τὸ σχολεῖον τὴν ἀνοιξιν, ὅτε προσμένω νὰ μοῦ ἔλθωσιν, ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν ἕως τριακόσια σώματα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν θὰ μᾶς χρειασθῆ καὶ ἄλλο ἀκροατήριον, καὶ τοῦ σχολείου οἱ πόροι δὲν ἔξαρκοῦσιν, ἔργον ἄξιον τῆς περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς σου θὰ κάμῃς ἐάν στείλῃς 1000 γρόσια, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο καὶ ἄλλα τινὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκατικὸν σχολεῖον. Ἐγὼ προβάλλω τοῦτο πρὸς σέ, διὰ τὴν ἀπροφάσιστον πρὸς τοὺς διδασκάλους εὐνοϊάν σου καὶ ἐτοιμότητα εἰς τοιαύτας ἀγαθοεργίας. Ἄν ἔβλεπα, ὅτι οἱ ἐδῶ φιλότιμοι περὶ τὰ καλὰ εἶχαν καὶ τὴν εὐπορίαν συνεργῶν εἰς τὴν προαίρεσίν των, ἢ εἰς τῶν εὐπορούντων τὰς ψυχὰς δὲν ἦτον νεκρωμένη, ἢ κἂν ναρκωμένη ἢ φιλοτιμία, εἰς τούτους βέβαια θὰ ἐπρόβαλλα νὰ κάμωσι τὴν μικρὰν ταύτην προσφορὰν εἰς τὸ Ἱατρεῖον τῶν ψυχῶν, τὸ ὁποῖον ὀργανίζεται εἰς τὴν πατρίδα τῆς σοφίας.

Βλέπω δὲ, ὅτι ἡ ἐπιστολή μου λαμβάνει ἕκτασιν ὡς πρὸς ἄνδρα τόσον πολυάσχολον ὅσον εἶσαι σύ, Γούρα, τολυπεύων κακὸν ὄλεθρον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, τοὺς ὁποῖους τόσον καιρὸν τώρα ἔσωσεν ἡ κακόνοια δημοβόρων ἀνθρώπων. Ὅθεν σπεύδω νὰ τὴν τελειώσω εὐχόμενος εἰς σέ νὰ γίνῃς ἄξιος τῶν ἐλπίδων, ὅσας τρέφουσι περὶ σοῦ οἱ ἀληθινοὶ φίλοι τῆς εὐνομίας, ἀφ' οὗ σέ εἶδαν τρέχοντα μὲ τόσην προθυμίαν ὅπου ἢ Σ. Διοίκησις σ' ἔκραξε,

καὶ πατάξαντα μὲ τόσῃν ἀνδρείαν τοὺς τολμήσαντας ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰ ὄπλα τὰ ὁποῖα ἡ πατρὶς σ' ἐμπιστεύθη, καὶ γινόμενον πρὸς τοὺς συστρατήγους καὶ παντὸς βαθμοῦ στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς παράδειγμα πειθαρχίας, χωρὶς τὴν ὁποίαν ὅσον ἀνδρειότεροι εἶναι οἱ στρατιῶται, τόσον ἐπιβλαβέστεροι γίνονται καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς ἑαυτούς. Ὑγίαινε, νίκα καὶ λάμπρυνε καὶ τὴν πατρίδα καὶ τ' ὄνομά σου.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐκ τῆς Ἀθήνας, τὴν 30 Ἰανουαρίου 1825.

Σημειούσθω ἔνταῦθα ὅτι ἡ φιλομάθεια τοῦ ἀγρίου ἐκείνου πολεμιστοῦ Γούρα ἦτο θαυμασία, ἦν καὶ ἡ μελίρρυτος ἐπιστολὴ τοῦ Γενναδίου ἐξαίρει. Ἐν Πύργῳ τότε διατελῶν ὁ Γούρας ἐπέστελλε τοῖς ἐν Ἀθήναις Ἐφόροις τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, ἧς καὶ αὐτὸς ἦν μέλος, νὰ τῷ πέμψωσι διπλώματα, ὑπογεγραμμένα καὶ ἐσφραγισμένα, ἵνα ἐγγράψῃ συνδρομητὰς, σαγηνεύων αὐτούς ἐκεῖ, καὶ ἐπιλέγει : « Νὰ μὲ εἰπῇ ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία, πρὸς τούτους, ἂν τὸ Σχολεῖον ἔχῃ ἀνάγκην χρημάτων, νὰ κάμω νὰ οἰκονομηθῇ, ἵνα μὴ διὰ τοῦτο συνέβῃ ἐμπόδιον. » Ἡ ἐκ Πύργου χρονολογούμενη καὶ ἀπὸ 16 Ἰανουαρίου ἐπιστολὴ αὕτη εἶχε δημοσιευθῆ ἐν τῇ Ἐφημερίδι Ἀθηνηῶν, Ἄρ. 39 τῆς 28 Ἰανουαρίου, καὶ αὕτη φαίνεται γενομένη ἀφορμὴ τῆς πρὸς αὐτὸν θαυμασίας τοῦ Γενναδίου ἐπιστολῆς. Ἡ δὲ ἀπάντησις τοῦ Γούρα ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι Ἄρ. 46 τῆς 4 Μαρτίου ὡς ἑξῆς :

Φίλε τῆς Παιδείας,

Ὁ εἰς Ἀθήνας ἐρχομός σου πρέπει νὰ νομισθῇ ἐπιστροφῆς ἐπιθυμία τῶν Μουσῶν εἰς τὰ πάτρια καὶ μητρῶα τῶν οἰκήματα. Ἄγνοῶν ὅτι αὐτοῦ ἦλθες, δὲν ἐπρόλαβα νὰ σὲ συγχαρῶ, καὶ νὰ σ' ἐπευχηθῶ τέλος καλὸν εἰς τὰ φρόνιμα ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐπιχειρήματά σου. Σοὺ εἶμαι εὐγνώμων δι' ὅσα περισσότερα παρὰ τὸ δέον μ' ἀποδίδεις καλὰ ἔργα, ἐνῶ αὐτὰ εἶναι δῶρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κόπος ὄλων τῶν κα-

λῶν Ἑλλήνων. Ἡ εὐχὴ τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως ἐφο-
 ρεῦει εἰς ὅλα, κ' ἐγὼ δὲν ἐστάθην εἰμὴ ἀπλοῦς πληρωτῆς
 τῶν διαταγῶν τῆς. Ἡ ἔκθεσις τῆς παραδόσεως τῶν μαθη-
 μάτων σου, δι' ἐμὲ εἶναι πάντη περιττή. Σὺ καὶ οἱ λοιποὶ
 ὄπαδοὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου γνωρίζουν πῶς πρέπει νὰ κυβερ-
 νῶνται αἱ ἀπαλαὶ τῶν νέων ψυχαί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλπί-
 ζεται ἡ ἀληθινὴ τῆς Ἑλλάδος εὐδαιμονία εἰς τὸ ἕξῃς. Λάβε
 ἀπὸ τὸν παρόντα τὰ ὁποῖα μὲ προβάλλεται ὅτι χρησιμεύουν
 εἰς τὸ γυμνάσιόν σου χίλια γρόσια, καὶ μὲ ὑποχρεῶνεις με-
 γάλως νὰ μὲ δίδῃς συχνὰ ἀφορμὰς διὰ νὰ συντρέχω τὴν
 παιδείαν, τὴν μόνην ἀναγκαίαν τὴν σήμερον εἰς ἡμᾶς, μὲ
 ὅσα μέσα δύναμαι, ἀφοῦ εἶμαι ἔνθερμος αὐτῆς ζηλωτῆς καὶ
 φίλος εἰλικρινῆς τῶν μυστικῶν ὀπαδῶν τῆς. Μὲ τὸν ἐπιφέ-
 ροντα τὸ παρόν μου Γραμματέα τοῦ Ἐπάρχου Ἀθηνῶν τὰ
 ἀνωτέρω γρόσια χίλια.

[ἄνευ χρονολογίας]

Ὁ ἀδελφός σου Ἰω. Γκούρας.

Ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη ἐπιστολὴ τοῦ Γενναδίου τοιαύτην
 ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν οὐ μόνον ὡς πλήρες ἐκπαιδευτικὸν
 πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπογραμμὸς καὶ κατήχησις ἀστι-
 κοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καθήκοντος, ὥστε ἀμέσως ἀνεδημο-
 σιεύθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Χρονικοῖς τοῦ Μεσολογ-
 γίου, Ἄρ. 18 τῆς 4 Μαρτίου, μετὰ τῶν προεισαγωγικῶν
 παρατηρήσεων ὧν ἐποιησάμεθα μνειάν ἀνωτέρω (σ. 33).
 Πλήρες τὸ κείμενον αὐτῆς κατεχωρίσθη καὶ πάλιν
 μετὰ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ Ἑστίᾳ Ἀθηνῶν, Ἄρ. 77 τῆς 5
 Ἰουνίου 1877, ἐκ πρωτοτύπου (ὡς ἡ σύνταξις ἔλεγεν),
 εὑρισκομένου εἰς χεῖρας τοῦ τελειοφοίτου τῆς Ἰατρικῆς
 Παναγ. Ἀναγνωστοπούλου. Ἐν τῇ ἀναδημοσιεύσει ταύτῃ
 ὑπάρχουσι λεκτικαὶ τινες καὶ φραστικαὶ παραλλαγαὶ ἀπὸ
 τοῦ προγενεστέρου κειμένου. Ἐν δὲ τῇ προτελευταίᾳ παρα-
 γράφῃ ἀναγινώσκομεν καὶ τὴν ἕξῃς ὅπως διαφέρουσιν πε-
 ρίωτον, προκειμένου περὶ τῶν 1.000 γροσίων· « Δὲν κατε-
 δέχθην δὲ νὰ κάμω τοιοῦτον ζήτημα εἰς κανέναν ἀπὸ τοὺς
 ὀλίγους ἐδῶ προκρίτους καὶ πλουσίους· ἐπειδὴ ἐπαρεκίνησα
 ἕνα νὰ ἐλεήσῃ ἕνα παιδάριον, κ' ἐκεῖνος τὸ ἀπέπεμψε μὲ

ἔξουθενιστικούς λόγους· ἀποσιωπῶ δὲ τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά, καὶ τὰς ἀτεκνωμένας μητέρας τῶν ἀποθανόντων εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, αἱ ὁποῖαι ὅπου καὶ ἂν προστρέξωσιν ἐδῶ, εὐρίσκουσιν εἰρωνικὰς παρηγορίας. » Πρὸς τούτοις τὸ ὑπὸ τῆς Ἑστίας δημοσιευθὲν χρονολογεῖται, « ἀπὸ Ἀθήνας, τὴν 6 Φεβρουαρίου, 1825. » Ὅθεν εἰκάζομεν ὅτι τὸ εἰς χεῖρας τοῦ κ. Ἀναγνωστοπούλου κείμενον ἦτο ἴσως ἀντίγραφον ἐκ πρώτου σχεδίου, καὶ ὅτι ἡ χρονολογία ἦν ἡ τῆς ἀντιγραφῆς. Ἡ αὐτὴ ἐπιστολή, μὲ τινὰς ὠσαύτως λεκτικὰς παραλλαγὰς, εὐρίσκεται καταχωρισμένη ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ Ἀρχεῖῳ τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ Ἰω. Βλαχογιάννη τῷ 1901, τομ. α', σ. 408-410.

δ'. — Ἐπιστολαί, 1826-1850.

(Ἀρ. 2.) Φίλε Γεννάδιε,

Μόλις δέκα μῆνας ὕστερον τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφιξεῶς σου μὲ ἔγραψες ἐπιστολὴν μίαν, καὶ ἴσως, ἂν δὲν μὲ εἶχες ἀφήσει τὰ ὁποῖα ἐπεθύμεις νὰ πωλήσω βιβλία σου, δὲν μὲ ἔγραψες ποτέ. Εὖγε φιλότης!

Ἀμέσως μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς σου σὲ ἀπεκρίθην διὰ τῆς Ἀγγλίας. Εἶχα σκοπὸν νὰ ἐκτελέσω ὅσα μὲ ἔγραψες, καὶ ἐπώλησα τὰ βιβλία, διὰ τὰ ὁποῖα μόλις καὶ μετὰ βίας ἐδυνήθην 75 τάληρα νὰ λάβω ἀπὸ βιβλιοκαπήλου. Ἐξεύρεις ὅτι βιβλία εἰς Λειψίαν εἶναι ὡς Γλαυκὲς εἰς Ἀθήνας. Πλὴν πάντες οἱ ἐνταῦθα καὶ εἰς Δρέσδην φίλοι σου ἐστοχάσθησαν εὐλογον ν' ἀναβάλω πρὸς καιρὸν τὴν πέμψιν τῶν ὁποίων ἐπεθύμεις βιβλίων εἰς Ἑλλάδα, πρῶτον διὰ τὰς τότε ἐπικρατούσας ταραχὰς τῆς πατρίδος, δεῦτερον δέ, μὴ ὄντες βέβαιοι, ἂν, κατὰ τὸ γράμμα σου τοῦλάχιστον, ἤθελες μείνει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕως νὰ φθάσωσιν ἐκεῖ τὰ βιβλία. Πεισθεῖς λοιπὸν εἰς τούτους τοὺς λόγους ἀνέβαλον τὴν παραγγελίαν σου, προσμένων πάντοτε ἀπόκρισιν τοῦ πρὸς σὲ γράμματός μου, τὴν ὁποῖαν μέλλω ἀκόμη νὰ λάβω. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μ' ἀνέγνωσεν ὁ Θεοχάρης ἐν γράμμα σου· εἶδον εἰς αὐτό, παρὰ τ' ἄλλα ὅτι θέλεις νὰ ἐξαργυρωθῶσι τὰ βιβλία σου.

Τοῦτο λοιπὸν ἤδη ἔγεινε, θέλω πωλήσει καὶ τὰ λοιπὰ πράγματά σου καὶ πέμπει τὰ ἀργύρια εἰς τὸν εἰς Παρισίους διατρίβοντα Κλωνάρην. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ γείνη ἀμέσως, ἐπειδὴ ὁ Ἄγγλος μου, εἰς τὴν πάγκοινον πτώχευσιν τῆς πόλεως Manchester δυστυχῆσας καὶ αὐτός, μὲ ἀφήκε ἐν ἑξάμηνον χωρὶς ἀργυρίων, καὶ ἤναγκάσθην νὰ μεταχειρισθῶ τὰ ἰδικά σου, Γεννάδιε. Εὕρισκόμενος ἔτι εἰς ἔλλειψιν ἀναβάλλω τὴν πρὸς σέ τοῦ χρέους μου ἀπότι-σιν, ἐλπίζω ὅμως ἐντὸς ὀλίγου νὰ λάβω χρήματα καὶ τότε εὐθὺς θέλεις λάβει ὅσα σοῦ ἀνήκουσιν. Ἄν δὲν ἤξευρον τὴν διάθεσίν σου, ἤθελα στοχασθῆ ὅτι μέλλεις νὰ κακιώσης κατ' ἔμοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸν Γεννάδιον, ἢ περίστασις μου δὲν μὲ ἀποκαταστένει ἄξιον συγγνώμης¹; Τὴν γραμματικὴν τοῦ Ματθαίου ἤθελον σέ πέμπει ἀμέσως, ὅμως δὲν ἐφάνη ἀκόμη· αὕτη θέλει εἶσθαι εἰς τρεῖς τόμους· ἐκδίδεται ἐντὸς ὀλίγου. Ὡσαύτως καὶ νέα ἔκδοσις τῆς τοῦ Ἰακώβου ἐγκυκλοπαιδείας, ἅμα φανῶσι θέλεις τὰ λάβει.

Ἐνταῦθα τὸ ὄνομά σου ἀκούεται μετὰ εὐφημίας, σέ εὐλογοῦν, ὁ Κρύγιος, ὁ Ἑρμαννος, ὁ Ρείσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι, μαθόντες ὅσα κατάρθωσες καὶ ὅσα ἔπαθες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φίλε, ὑπόμεινε ἔτι γενναίως, ἐξακολουθεῖ τὸ στάδιόν σου, ὅσον νομίζεις ὅτι δύνασαι κἂν ὀπωσοῦν νὰ ἦσαι ὠφέλιμος εἰς τοὺς δυστυχεῖς Γραικοὺς. Ἄν ὅμως Σὺ ἀδημονῆς καὶ δυσαρεστήσαι νὰ ἐνδιατρίψης περισσότερον μεταξὺ ὁμογενῶν, τίς πρέπει νὰ τοὺς ὑποφέρῃ; ... Μὴ σύ, φίλε Γεννάδιε, μὴ δείξης τὴν γύμνωσίν μας, μὴ τὰς κακίας μας εἰς τὸ φανερόν, ἀλλὰ προσπάθησον ταύτην νὰ καλύψης, ἐκεῖνας δὲ νὰ θεραπεύσης², ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ συγχωροῦσι, καὶ οὕτω ἔχει καλῶς, καθότι, τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ

¹ Οὐδέποτε ἀπεδόθησαν τὰ οὕτω ἐν δειναῖς περιστάσεσι ἀποστερηθέντα αὐτῷ, ἀλλ' ὡς πλεῖστοι ἄλλοι, οὕτω καὶ ὁ γράφων ἐπανεπαύετο ἐπὶ τῆς γνωστῆς τοῦ Γενναδίου « διαθέσεως. »

² Εἶπομεν ἤδη ἐν τοῖς πρόσθεν περὶ τῆς ἱερᾶς ἀγανακτήσεως τοῦ Γενναδίου, οὐ μόνον διὰ τὴν πρό τῆς ἐν Ναυπλίῳ δημηγορίας του ἀμεριμνησίας καὶ ἀπραξίας τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μετὰ ταῦτα νέας καὶ ἐπαισχύντους καταχρήσεις τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, ὧν τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ φιλοχρηματίαν οὐδ' ὁ ἐπικείμενος τῶν Τούρκων κίνδυνος ἴσχυε νὰ περιστείλῃ. Πρὸβλ. τὰ προμνημονευθέντα σχόλια καὶ τὰς κρίσεις ἂν ὄχι τοῦ Φίνλεη, ὡς δυσμενῶς καθ' ἡμῶν δακειμένου, ἀλλὰ τοῦ Φιλελληνικωτάτου Γόρδωνος, καὶ αὐτοῦ τοῦ Τριχοῦπῃ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν.

οὔ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εὗρες τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαφόρους τῆς προσδοκίας σου, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμεῖς παρὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἔθνους, ἥτις μόνον διὰ τῆς τῶν παιδαρίων ἀνατροφῆς κατορθοῦται· ὅθεν ἐκτέλεσον γενναίως τὸ ποθοῦμενον ὅπως ἐμπορεῖς τώρα, ἕως ὅπου τὰ περιστατικά νὰ συγχωρέσωσι τὴν πατρίδα νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλας τὰς καλὰς σου συμβουλὰς καὶ νὰ σὲ στέψῃ διὰ τὴν ὑπομονὴν σου, διὰ τὴν καλὴν διάθεσιν, καὶ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις σου.

Ἐγώ, Γεννάδιε, ἔμεινα μέχρι τοῦδε ἀσάλευτος εἰς Λειψίαν, σπουδάζων ὅσα ἐστοχάσθην ἱκανὰ νὰ μεταδοθῶσι μὲ ἐλπίδας καρποφορίας εἰς τὰ τέκνα τῶν ὁμογενῶν μας. Μετὰ πέντε ἑβδομάδας μεταβαίνω εἰς Βερολῖνον διὰ νὰ ἀκούσω καὶ ἐκεῖ μαθήματά τινα τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ καλοκαίριον θέλομεν ἐνταμωθῆ καὶ θέλεις εὖρει εἰς ἐμὲ συναγωνιστὴν ἀκούραστον τῶν κόπων σου καὶ ἄτρεστον εἰς ὅσα μέλλω ν' ἀπαντήσω δεινὰ.

Γράψον με, ἀδελφέ, εἰς Βερολῖνον, ἐκθέτων τὰ πράγματά σου σαφῶς καὶ εἰλικρινῶς. Θέλεις μὲ εὖρει πάντοτε καὶ πανταχοῦ, φίλον τοῦ Γενναδίου, ὅχι δὲ τῆς τύχης του. Χαῖρε. Ἀπὸ Λειψίας, 5 Σεπτεμβρίου, 1826.

Ἰωάννης Βενζέλου Σμυρναῖος³.

Υ. Γ. Ὁ Μιμῆς εὐρίσκεται ἐνταῦθα σπουδάζων τὰ νομικά, σὲ ἀσπάζεται ἐκ καρδίας. Ὁ δὲ Γεώργιος Παγῶν μεσιτεύει κατὰ τὰς πανηγύρεις, τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον κάμνει ὅ,τι καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐδῶ διατριβῆς σου ἔκαμνεν. Ὁ δὲ Σταμάτης, πλὴν τοῦ καιροῦ τῶν πανηγύρεων, διατρῖβει εἰς Βερολῖνον σχεδιάζων παλάτια. Καλέ, τί ἔγινεν ὁ τίμιος Ξενοφωντιάδης, ὅστις ἀπῆλθεν κρυφίως ἐντεθθεν, ἀπατήσας τοὺς Γερμανοὺς ὑπὲρ τὰ 400 τάληρα; Ἀρχιμανδρίτης τῶν Ἑλλήνων, τοιοῦτον κατόρθωμα εἰς τὴν μέσσην τῆς πεπαιδευμένης Εὐρώπης...! Φεῦ τοῦ ἀθλίου ἀνδρός! Ὁ Αἰμύλιος διασώζει μὲ εὐχαρίστησιν τὴν μνήμην σου καὶ σὲ ἀσπάζεται, εὐχόμενος νὰ ἀκούῃ πάντοτε ἐγκωμιαζόμενον τὸνομα τοῦ Γενναδίου.

³ Ὁ μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα κάθοδόν του μετωνομασθεὶς, προτροπῇ τοῦ Γενναδίου, Βενθύλος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπηυθύνετο : « Εἰς Σύρον. »

(Ἀρ. 3.) Τῷ ἔλλογιμωτάτῳ κ. Γεωργίῳ Γενναδίῳ,
αἰσίως. Εἰς Σύρον.

(Ἐκ Βουκουρεστίου), 10 Σεπτμ. 1827.

Τὴν σὴν κορυφὴν ἠδέως ἀσπάζομαι.

Τὸ φίλον μοι γράμμα σου περιχαρῶς μὲν ἐκομισάμην, οὐκ ἀπαθῶς δέ, οὐδὲ ἀναλγήτως ἀνέγνων, τὴν σὴν κακουχίαν οἶον αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρων ἐν αὐτῷ, καὶ τῇ φαντασίᾳ ἀναλαμβάνων ὅλον τὸ πάθος· ἐγὼ δὲ καὶ πρὶν ὑπώπτευόν τι τοιοῦτον· ἀλλὰ δὲν ἐπίστευον τοιαύτην ὑπερβολὴν· πλήν γίνεσθε ἄνδρες ἀγαθοὶ ἔτι μικρόν, καὶ ἡ στενοχωρία, ὅσον μεγάλη, τοσοῦτον ἢ συνείδησις μετὰ ταῦτα θέλει σὰς αὐξάνει τὴν καύχησιν· τοιοῦτον ἢ ἀρετὴ, ἐναγώνιος μὲν πρὸς τὸ παρόν, ἀλλ' εὐφραίνει τὸν κατορθώσαντα διὰ πάντα. Φυλάξατε ὅμως τὸ οὐσιωδέστατον, τὴν υἰείαν, μεθ' ἧς πάντα ὑποφερτά, ἐλπίζω δὲ ἡ τοῦ Καποδίστρια ἔλευσις ν' ἀνακωφίσῃ καὶ τῶν ἔλλογίμων τὴν ἔνδειαν ἰδίως, καὶ κοινῶς νὰ βελτιώσῃ τὰ πράγματα. Ὁ Κοριτζᾶς ἀκούω ὅτι περιτρέχει εἰς τοὺς φίλους νὰ σὰς κάμῃ τὴν ζητηθεῖσαν ποσότητα*. Ἐγὼ δέ, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ συνάξω ἐκ τῶν ὀλίγων μου παιδαρίων ὀλίγον ἀργύριον, τὸ ἔδωκα εἰς ἄλλους εἰς παρομοίαν ἀνάγκην· μετὰ δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας τράβα μοι 20 ἢ 30 δωδεκάρια σολτανικά. Ἐκ τῶν παλαιῶν μοι οὔτε 500 γρόσια δὲν ἐσύναξα, ὅθεν καὶ ἀπελπίσθην· ὅθεν τεχνολογῶ ἐξ ἀρχῆς παιδιὰ διὰ νὰ τεχνολογήσω ἐφόδιον εἰς τὸ μέλλον, καὶ νὰ ἀξιωθῶ νὰ ἀποθάνω ἐν ὑμῖν. Μὲ πειράζει καὶ τὸ μοχθηρὸν καὶ ἐν κακουχίᾳ γῆρας τοῦ Κωνσταντᾶ. Ἐβδομηκοντούτης ἤδη ὁ ἀνὴρ καὶ παρ' ἀξίαν στερούμενος. Πρὸ μηνὸς τῷ ἔγραψα· δὲν ἠξεύρω ἂν ἔλαβε· ὅτε μοὶ γράψῃς, γράφε μοι καὶ τὰ κατ' ἐκείνον. Ὁ δὲ Γαζῆς, ποῦ καὶ αὐτός; Ἐδῶ θρυλλεῖται ὅτι διδάσκει εἰς Τήνον. Ἐρρωσο.

Νεόφυτος Δούκας.

Χθὲς ἀποθανὼν ὁ Μρουζαίου Κωστάντιος ἀφήκεν ἐν κιβωτίοις, ὡς μὲν τινες λέγουσι πολλά, ὡς δὲ τὸ πιθανώτερον, 20.000 φλωρίων ἐπὶ τοῖς 18.000 ἑτέροις τοῦ Δοσιθέου. Τοσοῦτον ἐβάρυναν τὸν τάφον ἀμφότεροι.

* Διὰ τὰ ἰδρυόμενα τότε σχολεῖα.

(Ἀρ. 4.) Ἐν Βουκουρεστίῳ, τῆ κε' Ἰουλίου 1830.

Κύριε Γεώργιε,

Ἄλλα τε πολλὰ διεκώλυσάν μου καὶ ἐφέτος τὴν κάθοδον, ἀλλὰ καὶ μία ὀξυτάτη νόσος εἰς τὸ ὤτιον, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ποτὲ τὴν προσάραξιν τοῦ ἀειμνήστου ῥοπάλου τοῦ σινὸρ Ἀντωνίου· πόνος ὀξὺς καὶ διαρκής, ὅστις καὶ νῦν ἔτι κατα-
τείρει, ὡς νὰ ἦτο ὁ μέγιστος ἄγγελος τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον καὶ πρότερον πολλάκις, καὶ νῦν παρεκάλεσα νὰ μὴ με ἐνοχλήσῃ ἀκόμη ἐφέτος. Εἶεν. Περὶ δὲ τῶν ἀποσταλέν-
των βιβλίων σὰς ἔγραψα ἱκανά, καὶ ἐπειδὴ μένω ἀκόμη ἐδῶ καὶ τὸν χειμῶνα τοῦτον, νὰ ἔχω περὶ ἐκείνων μίαν ἰδέαν, ἂν ἦλθον ἀσφαλῶς. Χαίρομεν ἀκούοντες τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος γιγαντιαίῳ ποδὶ προοδεῖον, γένοιτο δὲ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν κατ' εὐχὴν, τοῦλάχιστον ὠροθετημένον μὲ τὸν κόλπον τῆς Ἄρτας, ὅπου καλὸν ἴσως νὰ κτισθῇ ἡ νέα καὶ εὐτυχῆς πόλις τῶν Ἡπειρωτῶν κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ἄκτιον, εἰς ἣν ἔχη καὶ τὰ ἄλλα ἱκανά καὶ ἐπιτήδεια πρὸς συνοίκησιν. Ἄλλὰ ταῦτα ὡς φαίνεται τὰ οἰκονομεῖ ἡ πρόνοια μὲ τὰς ἀναβολὰς πρὸς τὸ κάλλιον· ὥστε εἶπον πολλάκις μετὰ τῆς τοῦ Κωνσταντᾶ ἀστειότητος, πᾶσα ἐμπόδιον εἰς καλόν. Ὑμῖν δὲ εἴη ὑγεία, εἰρήνη καὶ πόθος τῶν καλῶν.

Προσφέρετέ μου τὸν ἀσπασμὸν πρὸς πάντας· ἐξαιρέτως δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι Κωνσταντῆ, Μουστοξύδη, τοῖς ἀδελφοῖς Κλωνάρη, τοῖς ἀδελφοῖς Καραγιάννη Δημητρίῳ καὶ Γεωργίῳ.

Νεόφυτος Δούκας.

(Ἀρ. 5.) Φίλε Σ. Γ. Δούκα,

Ἐλαβον τὴν ἀπὸ 16 τοῦ παρόντος ἐπιστολὴν σου καὶ τὸν φακελίσκον μὲ τὸ χειρόγραφον φυλλάδιον. Αὐτὸ εἶχα τ' ἀναγνώσει πρὸ ἡμερῶν ἐδῶ τυπωμένον, ὅμως δὲν ἔμεινεν ἄχρηστον. Σοὺ τὸ ἐπιστρέφω. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι ὁ Θεόδωρος, ἐγχειρίζων τοὺς χαρακτήρας τοῦ Θεοφράστου, δὲν σοὺ εἶπε καὶ ὅσα τὸν ἐπαράγγειλα· ὅτι δηλαδὴ ἐκ τῶν παραγγελιῶν σου ταύτην μόνον ἐνθυμούμην εἰς τὴν παρα-
ζάλην ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικινδύνου γέννας τῆς γυναικός μου, καὶ ὅτι, καθὼς ἤσυχάσω, εὐρίσκω τὴν ἐπιστολὴν σου, βλέπω

τί ἄλλο ζητεῖς, καὶ σοὶ τὸ στέλλω. Ἔχεις λοιπὸν τόρα καὶ τοὺς 3 τόμους τῶν Ἀτάκτων. Ἐγὼ τὸν μῆνα τοῦτον ὄλον κινδυνεύω νὰ περάσω εἰς ταραχάς, αἱ ὁποῖαι μ' ἐψύχραναν μεγάλως, διότι μάλιστα παρεξηγοῦμαι ἀπαράλλακτα καθὼς ὁ λύκος ἐπαρεξηγοῦσε τοῦ ἀρνίου τὸ πότισμα. Διὰ τοῦτο τάχα ὁ Θεάνθρωπος θεμελιωτῆς τῆς πίστεως ἡμῶν ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι τοὺς στέλλει ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων; Καὶ ποῖον λόγον, ἢ ποῖον ἔργον ἐκείνων τῶν προβάτων δὲν παρεξήγησαν οἱ διψῶντες τὸ αἷμα των; Μήπως ἐγεννήθην, ὁ ἄθλιος, διὰ νὰ βλασφημῶμαι εὐλογῶν, εὐχόμενος νὰ γίνωμαι ἐπικατάρατος, εὐεργετῶν νὰ κακοποιῶμαι; ἢ δὲν ἠγωνίσθην ἄρκετὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας κατατρέχομαι ὡς ἀλιτήριος; Χρεωστῶ νὰ ἐπιμείνω ἕως τέλους εἰς τὴν τάξιν, ὅπου ὁ Θεὸς μ' ἔταξε, καὶ καλὸν ἦτον, ἂν οὐδ' ἐγόγγυζα. Ὑγίαινε. Ἀσπάζου μου τοὺς φίλους, καὶ ἔξαιρέτως τοὺς οἰκογενεῖους σου.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἀπὸ Αἴγινα, τὴν 25 Ἰανουαρίου 1831.

Πρὸς τὸν φίλον Σταθρον Γ. Δοῦκαν
Εἰς Σύραν.

(Ἄρ. 6.) Ἐν Μονάχῳ, 19 Ἀπριλίου 1836.

Σοφολογιώτατε καὶ ἀγαπητέ μοι Κύριε Γεννάδιε,

Ἡ ἀναχώρησις τοῦ νέου Ἰωαν. Ν. Ταμβακοπούλου διὰ τὴν Ἑλλάδα μὲ δίδει εὐκαιρίαν νὰ γράψω πρὸς μερικοὺς φίλους ἐκεῖ, καὶ δὲν ἔμπορῶ νὰ τὴν ἀφήσω χωρὶς νὰ γράψω εἰς τὴν σοφολογιότητά σας, ἔαν καὶ διὰ κανένα ἄλλον λόγον παρὰ νὰ σὰς προσφέρω τοὺς ἀσπασμούς μου ἐγγράφως, καὶ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι ποτέ ἢ μνήμη τῆς ἐναρέτου ἐνεργείας, μὲ τὴν ὁποῖαν εἰς καιροὺς κρισίμους ὑπεστηρίξατε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους σας, καὶ τὰ γενναῖα σας φρονήματα θέλουν λείπει ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Γενναδίου εἰς αὐτὴν εἶναι συνδεμένον μὲ ὅλα τὰ μεγάλα καὶ ἄξια τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος τὰ ὁποῖα εὗρηκα ἀκόμη εἰς τὸ ἔθνος σας.

Χωρὶς τούτων ἤθελα σὰς παρακαλέσει νὰ μοὶ δώσετε ἔαν καὶ ὀλίγας πληροφορίας περὶ τοῦ δρόμου, τῶν μέτρων, καὶ μέσων τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος· ἐπειδὴ, νὰ

εἶπω τὴν ἀλήθειαν, δὲν βλέπω ἀκόμη κανὲν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια καθέννας ποῦ γνωρίζει τὸν τόπον καὶ τὸ γένος σας, ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἀπὸ τὸν φωτισμὸν καὶ προθυμίαν τῶν καλητέρων διδασκάλων, ἀπὸ τὴν ψυχικὴν καὶ νοητικὴν δυνάμεις τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην ὁρμὴν μὲ τὴν ὁποῖαν τὸ ἔθνος φέρεται πρὸς τὴν ἐκπαιδευσίν του. Ἴσως ὑπάρχουν ἐκεῖσε τὰ καλὰ ἀποτελέσματα καὶ δὲν φαίνονται τόσο μακρὰν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐὰν τοῦτο εἶναι, σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ βεβαιώσετε περὶ αὐτῶν, καὶ νὰ μὲ παρηγορήτε διὰ τῆς βεβαιώσεως ταύτης· ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα καὶ ἔγιναν, ἢ δὲν ἔγιναν εἰς τοὺς τρεῖς τελευταίους χρόνους τούτους, τίποτε μὲ ἐλύπησε καὶ μὲ λυπεῖ τόσο, ὅσον ἡ δεινὴ ἀμέλεια ὄλων ἐκείνων, ἢ σχεδὸν ὄλων, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὴν σύστασιν, τὴν ὀργάνωσιν, καὶ τὰς προκοπὰς τῶν διαφόρων καταστημάτων τῆς παιδείας, ἢ ὁποῖα μόνῃ ἔμπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν παρούσαν, καὶ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν παρελθούσαν Ἑλλάδα, καὶ τὴν λαμπρὰν τύχην τῆς. Σὰς παρακαλῶ καὶ τοῦτο νὰ μὲ εἰδοποιήσης, ἂν ἔμπορῶ νὰ συμφέρω, ἔαν καὶ ὀλίγον, εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν σκοπὸν, καὶ πῶς τὸ ἔμπορῶ. Θέλεις μὲ εὐρίσκει ἔτοιμον εἰς ὅλα τὰ ὅποια κρέμονται ἀπὸ τὴν προθυμίαν μου.

Νὰ ἔχῃς μικρὰς ἀποδείξεις τῆς μνήμης μου σοὶ στέλλω δύο βιβλιάρια, ἓνα ἀρχαιολογικόν, καὶ ἓνα γραμματικόν περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ζακόνων, τὸ ὁποῖον ἴσως ἔμπορεῖς νὰ αὐξήσης καὶ νὰ διορθώσης μὲ τὰς σημειώσεις σου. Ἐὰν εἶναι τρόπος σὲ παρακαλῶ νὰ πάρῃς τὸ μέρος τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὴ, καθὼς θέλεις βλέπει, καὶ διὰ τὰς ρίζας, καὶ (τοὺς) προγόνους τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ γένους, τὸ ὁποῖον οἱ ἔχθροί του θέλουν ἀποκόπτει παντελῶς ἀπὸ τὴν συνέχειαν μὲ τοὺς παλαιούς Ἕλληνας, νὰ σὰς κάμουν ἀπογόνους τῶν Σλάβων, καὶ νὰ παρασκευάσουν τὴν νέαν τούτων τῶν καλῶν προγόνων σας, νῆ τὸν Δία, κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μένει ὁμως σωστὴ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος· Κῆν με φάγης ἐπὶ ρίζαν ὁμως ἔτι φυλλοφορήσω! Ὑγίαινε καὶ χαίρε, ἀγαπητέ μου Γεννάδιε, ἄσπασον ἀπὸ τὸ μέρος μου τοὺς ὁμογενεῖς διδασκάλους τοὺς ἐν Ἀθήναις, καὶ φύλαξον τὴν μνήμην τοῦ εἰλικρινοῦς φίλου σου,

Εἰρηναίου Θηρσίου.

(Αρ. 7.) Φίλτατε Κύριε Γεννάδιε,

Πρὸ πολλοῦ μετὰ χαρᾶς ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου καὶ ὑπεδεξάμην ἄσμένως ὃν μοι συνέστησας χρηστὸν καὶ ἐλλόγιμον νέον Παπαγεώργιον. Σπούδασον ἵνα μοι πέμψῃς καὶ ἄλλους πολλοὺς νέους ἐπ' ἀγαθῷ τῆς δυστυχούσης Ἑλλάδος· « Πενίαν γὰρ καὶ ἀτιμίαν ἀφαιρεῖται παιδεία, » ὡς λέγει ὁ Σολομῶν. Ἡ Ἑλλάς ἔχει χρεῖαν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων διδασκάλων. Σὺ λοιπόν, ὁ νεστόρειον γλῶσσαν ἔχων, πείσον τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν ἵνα πέμψῃ εἰς Παρισίους πεντήκοντα νέους λογίους καὶ ἐκλεκτούς, ἱκανῶς πεφωτισμένους, καὶ τὰ τῆς σοφίας φῶτα μεταδώσοντας ἀνά πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Τοῦτο ἀπὸ ψυχῆς εὐχομαι. Σὺ δέ, ὦ πάτερ τῶν φώτων, εἰσάκουσον τῆς εὐχῆς μου, καὶ σῶζε τὸν ἕμὸν φίλον Γεννάδιον!

Ἐν Παρισίοις, τῇ κδ' τοῦ Ὀκτωβρίου, αἰωλς'.

Ἀγαθόφρων Νικολόπουλος
A la Bibliothèque de l'Institut.

(Ἀρ. 8.) Φιλογενέστατε Κύριε Ζωσιμᾶ!

Αἱ πολυάριθμοι εὐεργεσίαι ὅσας ἔκαμεν ἡ Ζωσιμαῖα ἀδελφότης πρὸς, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἀνώτεραι, εὐγνωμοσύνης αἰωνίου παρὰ πάντων ἄξιοι, καὶ μόνον παρὰ τοῦ παντοδυνάμου καὶ παντεπόπτου θεοῦ δυνάμεναι νὰ λάβωσιν ἀντιμισθίαν. Ἐκ τούτων μεγίστη ἴσως εἶναι ἡ ἐκτύπωσις καὶ διανέμησις τῶν Κυριακοδρομιῶν τοῦ ἀοιδίμου Θεοτόκη· διότι συνετέλεσαν ταῦτα μεγάλως εἰς τὸ νὰ διαχύσωσι τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποῖαν ἡ ἐκ τῆς πολυχρονίου δουλείας ἀμάθεια τοῦ ἱερατείου εἶχεν αἰῶνας πολλοὺς ἀποκλείσει ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε τὰ τέκνα αὐτῆς κατηντήσαμεν εἰς τὴν ψυχοφθόρον ἄγνοιαν τοῦ Ποιητοῦ καὶ Πλάστου, καθὼς πάλαι ποτὲ ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις διὰ τοῦ προφήτου ἔλεγεν· « Ἔγνω βοῦς τὴν φάτνην καὶ ὄνος τὸν κτησάμενον αὐτόν. Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω. »

Ἡ καταστρεπτικὴ Ἐπανάστασις ἔβλαψε μεγάλως τὸ ἠθικὸν τῶν ἐμπλεχθέντων εἰς αὐτήν, διὰ τὴν πανταχόθεν συρροὴν ἀνθρώπων ὅχι ὄλων χρηστοήθων. Διὸ ἡ ἐλευθέρα

Ἑλλάς ἔχει μάλιστα ἀνάγκην μεγίστην τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, τῆς μόνης ἱκανῆς νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ψυχικὴν νόσον τῆς, ἐκπλύνουσα τὸν ρύπον μὲ τὸν οἶνον τῆς δριμείας ἐπιτιμῆσεως καὶ ἐπιχέουσα τὸ ἔλαιον τῆς μαλακτικῆς παραμυθίας. Ἡ Κυβέρνησις συνέστησε θεολογικὴν σχολὴν εἰς τὸ νεοσύστατον Πανεπιστήμιον, καὶ μισθώνει ὑπὲρ τοὺς εἴκοσιν ἱερωμένους διὰ νὰ σπουδάζωσι τὰ θεολογικά, καὶ πολλοὺς νέους λαϊκοὺς βοηθεῖ, διὰ νὰ προ-παρασκευάζωνται εἰς τὸ νὰ ἱερατεύσωσιν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι χρειάζονται νὰ ἐξασκῶνται εἰς τὴν τοῦ ἄμβωνος ῥητορικὴν, καὶ τοιαῦτα βιβλία δὲν εἶναι εὐπόριστα. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας εἶναι ὠφελιμώτατον νὰ ἀναγινώσκωνται λόγοι συντεταγμένοι ἐπίτηδες. Τοιοῦτοι ψυχωφελέστατοι λόγοι εἶναι οἱ τοῦ μακαρίτου Θεοτόκη, οἱ τοῦ Μηνιάτου, οἱ τοῦ Κ. Οἰκονόμου, οἱ τοῦ Κορνηλίου, οἱ τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος, οἱ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅσοι μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀπλήν γλῶσσαν καὶ ἐπιγράφονται Μαργαρίται, οἱ τοῦ Κρητὸς Ἀγαπίου, καὶ ἄλλοι. Ἡ εἰς ἕν σῶμα ἐκτύπωσις τούτων ἐδύνατο νὰ χρησιμεύῃ ὡς βιβλιοθήκη εἰς τοὺς μορφονομένους ἱεροκήρυκας, εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν κατὰ πόλεις καὶ χωρία ἐκκλησιῶν, εἰς τοὺς διδασκάλους, καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς αὐτούς. Ἐδύνατο δὲ νὰ γελῆν ἔνταυθα εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ὀλιγώτερα ἕξοδα παρὰ ὅπου-δήποτε ἄλλοῦ.

Λαμβάνω τὴν τόλμην νὰ κάμω τὴν πρότασιν τοῦ θεαρέ-στου καὶ σωτηριωδεστάτου τούτου εὐεργετήματος πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰ γνήσια τέκνα αὐτῆς, τὴν Ζωσιμαίαν Ἀδελφότητα, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ θεία πρόνοια συντηρεῖ εἰσέτι ζῶντα Σέ, τὸ καύχημα καὶ ἐγκαλλώπισμα τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς ἐλευθέρ-ρας, καὶ τῆς τέως δουλευούσης. Ὡς Ἡπειρώτης αὐτὸς δὲν διστάζω ὅτι ἡ πρότασις μου θὰ εὕρῃ ἀποδοχὴν, καὶ δι' αὐτὸ στέλλω ἐσώκλειστον καὶ δεῖγμα τοῦ τύπου καὶ προὔπο-λογισμὸν τῶν εἰς τὸ ἐπιχείρημα ἀπαιτουμένων ἕξόδων. Εἰς τὸν προὔπολογισμὸν δὲν περιέχονται εἰμὴ τὰ εἰς τὴν τύπω-σιν τῶν Κυριακοδρομίων*, καὶ τῶν τοῦ Μηνιάτου καὶ

* Πρὸβλ. ἐπιστ. Κοραῆ (17 Αὐγ. 1811) πρὸς Ἀλεξ. Βασιλείου : « Τὸ κυριακοδρόμιον τοῦ Θεοδοκίου ἐγνώρισα· ἀλλὰ ἡ μνήμη μου δὲν μὲ βοηθεῖ εἰς τὴν περὶ τοῦ ὕφους κρίσιν. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ ἔκρινα τότε φρονιμώτερον παρὰ τὰ μακαρόνια τοῦ Εὐγενίου. »

Κ. Οικονόμου λόγων· διότι στοχάζομαι καλὸν τοῦτο :
 Πρῶτον μὲν νὰ μὴ διανεμῶνται δωρεὰν τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλὰ νὰ πωλῶνται εἰς τὴν τιμὴν μόνην ὅση ἐξωδούθη δι' αὐτά. Ἐπειδὴ τὰ διανεμόμενα δωρεὰν λαμβάνουσιν ὅσοι μάλιστα δύνανται νὰ πληρώσωσι καὶ δι' ἑαυτοὺς καὶ δι' ἄλλους, οἱ δὲ τρώντι ἐνδεεῖς δὲν ἀξιῶνται τοῦ εὐεργετήματος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τ' ἀγοράζουσιν ἀπὸ τοὺς πλεονέκτας ἐκείνους, οἵτινες τὰ λαμβάνουσιν, ὅχι διὰ νὰ ὠφεληθῶσι ψυχικῶς, ἀλλὰ σιμωνιακῶς. Ἡξεύρω τοῦτο ἐξ ἰδίας πείρας. Δεύτερον δὲ τὰ συναγόμενα ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν πρώτων νὰ ἐξοδεύωνται εἰς τύπωσιν τῶν λοιπῶν, μέχρι οὗ τυπωθῶσιν ὅλα τὰ τοιαῦτα Ἐκκλησιαστικά βιβλία, τὰ συγκροτήσοντα τὴν Ἱεροκήρυκος Βιβλιοθήκην. Τρίτον νὰ ἐμπιστευθῆ ἢ ἐκτέλεισις τοῦ ἔργου τούτου εἰς τρεῖς ἢ τεσσαρὰς λογίους ἄνδρας, γνωστοὺς ἤδη καὶ διὰ τὴν παιδείαν των, καὶ διὰ τὴν φιλογένειαν, καὶ διὰ τὸ ἀμεμπτον τοῦ χαρακτήρος των. Ἐπειδὴ πολλάκις τυχαίνει, καθὼς ὁ κοινὸς λόγος λέγει, καλὸν τυρὶ εἰς σκύλινον τομάρι. Τέταρτον, ἢ Ἐπιτροπὴ αὕτη, εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου σώματος νὰ τυπῶνῃ τὰ ἐξοδευθέντα, καὶ προσδιορίζῃ τὴν τιμὴν τοῦ βιβλίου, καὶ εὐθὺς νὰ προκηρύττῃ τὴν τύπωσιν ἄλλου, καὶ οὕτω μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὅλου ἔργου. Πέμπτον, μετὰ τὴν σὺν θεῷ συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου ὅλου, καθὼς ἐξετέθη ἀνωτέρω, τὰ συναχθησόμενα ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης νὰ ἐξοδευθῶσιν εἰς οἰκοδομὴν ἐκκλησίας παρὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις, πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαζόντων τὴν θεολογίαν, διὰ νὰ ἐξασκῶνται εἰς τὸ κηρύττειν καὶ ἐκτελεῖν ἀπάσας τὰς κατὰ νόμον ἱεράς τελετάς. Εἶμαι διδάσκαλος ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη τώρα· ποτέ μοι δὲν ἠθέλησα ἄλλο ἔργον νὰ ἐπιχειρήσω, διότι κατὰ τοῦτο μάλιστα χρησιμεύω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Γνωρίζω ὅσα οἱ Ζωσιμάδες εὐηργέτησαν αὐτὴν, καὶ ἡ Ἡπειρωτικὴ μου καρδιά μοι λέγει ὅτι θὰ εἰσακουσθῆ ἢ ὑπὲρ ψυχικῆς ὠφελείας πρότασίς μου εἰς τὸν φιλογενέστατον Ζωσιμᾶν. Ὑγίαινε, μέγα καύχημα τῆς Ἑλλάδος, καὶ κραταιοῦ πρὸς εὐεργεσίαν αὐτῆς.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Ἀθήναις γυμνασίου, Ἐφορος τῆς Δημοσίας βιβλιοθήκης, καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Ὀθώνειον Πανεπιστήμιον.

Ἡ ἐπιστολή αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Νέᾳ Ἡμέρᾳ (15/27 Δεκεμβ. 1884) ἣς ἡ σύνταξις προέταξε τὰς ἐξῆς ἀξιολόγους καὶ κριτικωτάτας παρατηρήσεις· « Ἡ νέα ἐπιστολή, ἀπὸ τοῦ 1837 χρονολογουμένη, εἶναι ἴσως σπουδαιότερα τῶν προλαβουσῶν [τῶν πρὸς τὸν Κίνδ, περὶ ὧν κατωτέρω], καθ' ὅσον πρὸς τῇ φιλοπατρίᾳ τοῦ αἰοιδίου Διδασκάλου καὶ τῇ ἀόκνῳ μερίμνῃ ὑπὲρ τῆς διαπλάσεως χρηστῶν πολιτῶν, μαρτυρεῖ τὴν θεοσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν πίστιν, ἐν ἣ οἱ τὴν νῦν Ἑλλάδα ἐλευθέρωσαντες μεγάλοι ἄνδρες ἀπεδείχθησαν πολλῶ τελειότεροι ἡμῶν τῶν ἀμοιρουντῶν τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἠθικῆς μορφώσεως. Μελέτης ἀξία φαίνεται ἡ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ζωσιμῶν προτάσει δηλουμένη πολιτικὴ φρόνησις, ἡ ὑπαγορεύσασα ἀπαραίτητον τὴν θρησκευτικὴν διάπλασιν λαοῦ ἐφιεμένου ἐλευθερίας καὶ μεγαλείου ἔθνικοῦ. Ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶναι τανῦν ἐπαισητοτέρα ἢ τὸ πρότερον· μετὰ παρέλευσιν δὲ πεντήκοντα ἐτῶν ἡ περὶ μορφώσεως ἱεροκηρῦκων πρότασις διαμένει καὶ σήμερον ἐπείγουσα ὡς ὅτε ἐγράφετο ἡ ἐπιστολή. Τοὺς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένους καὶ σπανίως παρὰ τοῖς συγχρόνοις εὐρίσκοντας ὕφος ἀπλοῦν μὲν, ἑλληνοπρεπὲς δὲ καὶ ἀπηλλαγμένον φραγκισμῶν, θέλγει τὸ ἐν τῇ ἀπλότητι καὶ ἀφελείᾳ αὐτοῦ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀνδρικὸν τῶν λόγων τοῦ Γενναδίου, ἐξ ὧν καὶ τεκμαιρόμεθα ἡλικίην ὃ ἀνὴρ εἶχε ἐπὶ τοὺς ἀκροωμένους ῥοπήν. »

Μένει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ Ζωσιμῶς ἀπεδέξατο τὴν προτροπὴν τοῦ Γενναδίου καὶ ὅτι, διορθοῦντος αὐτοῦ, ἐξεδόθη ὑπὸ Κορομηλᾶ ἡ ἀρίστη τῶν ὑπαρχουσῶν ἔκδοσις τῶν Κυριακοδρομίων.

(Αρ. 9.) Ἐλλογιμώτατε Κύριε Γ. Γεννάδιε,

Ὁ κοινὸς φίλος μας κύριος Λ. Ῥώσ*, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἔχω ἀλληλογραφίαν περὶ ἐκδόσεως τοῦ γνωστοῦ τριγλώσσου

* Ὁ τότε Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ludwig Ross. Ἐπὶ τῆς ἔξω

λεξικοῦ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, διὰ τῆς τελευταίας του ἐπιστολῆς τῆς 14 παρελθόντος Μαΐου πρὸς τοὺς ἄλλοις μὲ γράφει ὅτι αὐτὸ ἀπαιτεῖ νέαν τινὰ ἐπεργασίαν καὶ διασκευὴν, καὶ πρὸς κατόρθωσιν τοῦ ἔργου τούτου, συσταίνων προηγουμένως τὴν ἐλλογιμότητά σας ὡς ἱκανώτατον (λέγει), νὰ διευθύνω τὴν ἐν διακρίσει τούτου ἀπόκρισίν μου πρὸς τὴν ἐλλογιμότητά σας. Ἐξ ἀφορμῆς ταύτης, ἔχων ὅλην τὴν πεποίθησιν εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ φίλου, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὰς ἐνοχλήσω διὰ τῆς παρούσης μου, καὶ συντόμως νὰ σὰς παρακαλέσω διὰ νὰ μὲ φανερώσετε πρῶτον τίνα ἐπιδιόρθωσιν νομίζετε ἀναγκαίαν τοῦ λεξικοῦ τούτου καὶ τελευταῖον, ἂν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ βαλθῆ εἰς τύπον πρὸς ὠφέλειαν τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, θέλετε μὲ τὸ κοινοποιήσει. Ὡσαύτως καὶ σὰν τί ἔξοδα χρειάζονται διὰ τὴν διόρθωσίν του, διὰ πληροφορίαν μου, καὶ θέλω σὰς γράψαι τὴν περὶ αὐτοῦ θέλησίν μου. Περὶ τοῦ εἰρημένου λεξικοῦ σὰς κάμνω γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ Παρίσιον ἀρκεταὶ χιλιάδες φράγκα εἰς τὰ χαμένα ἐπήγαν εἰς αὐτὸ τὸ λεξικὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιστάσιος τοῦ κυρίου Ι. Ῥώτα, ἔχοντας ὑπόληψιν εἰς τὸ ὑποκείμενόν του, ὃ ὁποῖος καὶ πολλακίς μὲ ἀνάπαυε μὲ τὰ γράμματά του.

Καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ τὸ κοινοποιήσετε ἀπὸ μέρους μου τοῦ σοφολογιωτάτου κυρίου Ῥώσος, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ ἦναι καὶ εἰς τὸν ἴδιον γνωστά, τὸν ὁποῖον εἰλικρινῶς καὶ ἀδελφικῶς προσκυνῶ.

Καὶ μὲ τὸ προσῆκον σέβας μένω,

Νικόλαος Ζωσιμάς.

Νίζνα (Ῥωσσίας), τὴν 10 Ἰουνίου, 1839.

1839 Ἰανουαρ. 25, Ἰάσι.

(Ἄρ. 10^α.) Τὴν ὑμετέραν Σοφολογιότητα!

Ἡ πρὸς ἐμὲ παρὰ τῆς σοφολογιότητός σας φιλικὴ Ἐπιστολή, ἣ προξενήσασα ἐν τῇ ψυχῇ μου μεγάλην εὐθυμίαν, εὐαγγελιζομένη τὸ αἴσιον τῆς ἐφετῆς μοι ἀγαθῆς σας

ὄψεως τῆς ἐπιστολῆς ταύτης σημείωμα χειρὶ τοῦ Γενναδίου: « Ἀπάντησα τὴν 14 Σεπτεμ. 1839 ».

υγείας, μέ παροτρύνει εἰς τὸ νὰ κάμω εὐχαρίστως τὴν ἀπαίτησιν αὐτῆς καὶ νὰ ἐκτελέσω προθύμως μάλιστα ὅπερ μέ γράφετε φιλικῶς πρὸς βοήθειαν τοῦ αὐτοῦ σπουδάζοντος χωριανοῦ μου Ἰωάννου Τζεφανζῆ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν Ἰατρικὴν.

Μόλον ὅτι ὁ νέος οὗτος ἄγνωστος ὦν τὸ ἐμοί, πεπεισμένος ὅμως εἰς τοὺς λόγους καὶ παράστασιν τῆς σοφολογιότητός σας, τὴν ὁποίαν μέ περιγράφετε δι' αὐτόν, ἐπιστατούμενος μάλιστα καὶ τὴν αὐτοῦ οἰκογένειαν, σπεύδω νὰ προσφέρω εἰς αὐτόν, πρὸς ἐλάφρωσιν τῶν αὐτοῦ πόνων, τὴν τριετῆ τῆς σπουδῆς του βοήθειάν μου· καὶ δὴ κατὰ πρῶτον συντροφεύεται ἢ παροῦσα μου πρὸς σὲ τὸν σοφολογιώτατον μέ 35, τριάντα πέντε φλωρία Ὀλλάνδας, τὰ ὅποια θέλουν χρησιμεύσει εἰς αὐτόν πρὸς ἐξοικονόμησιν εἰς τὸν πρῶτον χρόνον. Τὴν παραλαβὴν αὐτῶν ἔχετε διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέσον τοῦ κυρίου Μιχαὴλ Κρόη· λαβὼν δὲ ταῦτα μένουν ὑπὸ τὴν καλὴν κυβέρνησιν τῆς σοφολογιότητός σας, ὥστε νὰ τὰ δίδετε εἰς αὐτόν ὅπως σὰς φανῆ ἀρεστόν, παραγγέλλοντάς τον τὰ δέοντα διὰ νὰ τελεσφορήσῃ εἰς ἡν ἐπιχειρίσθη ἐπιστήμην, διὰ τὸ ὅποιον σὰς παρακαλῶ νὰ τὸν προσέχετε καὶ νουθετᾶτε ὡς καλὸς πατὴρ τῆς ἐπιστημονικῆς μαθήσεως καὶ τῶν φώτων. Ὅσον διὰ τὴν πρόοδον τῆς μαθήσεώς του, καθὼς καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ φανῆ ἄγνώμων πρὸς τὴν φίλην του πατρίδα, πρὸς αὐτόν λέγετε νὰ μείνῃ ἡσυχος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ δύο ἔτη, ὡσὰν ὅπου λαμβάνω μόνος μου τὴν φροντίδα διὰ νὰ τοῦ τὰ ἐμβάσω.

Ἐπομένως δὲ εἰς ὅτι μέ γνωρίζετε ἱκανὸν ἐπιθυμῶ νὰ μέ γράφετε, καὶ εὐγνωμονῶ. Προσέτι ἄς ὑποχρεωθῆ ὁ νέος οὗτος, ὥστε νὰ μᾶς φιλεύῃ μέ κάθε περίεργον νεωστὶ τυπωμένον βιβλίον πρὸς διασκέδασιν τῶν ἡμερῶν μας, καὶ χωρὶς ὅμως νὰ ἦναι τῆς φιλοσοφικῆς σειρᾶς, διότι εἶμαι πεζὸς φιλοσοφίας καὶ πολυπειρίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ Βαβυλωνικοῦ κόμματος, τῶν ὁποίων τὴν τιμὴν ἀποκρίνομαι εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ γνωστοποιήσαντά με· κατὰ τὸ παρὸν ὅμως ἄς μᾶς φιλεύῃ μέ τὰς δύο ἔφημερίδας τοῦ ἀπερασμένου ἔτους 1838 καὶ τοῦ ἐνεστῶτος 1839.

Εὐχομαι δὲ ἐκ ψυχῆς ὅπως γενέσθαι μοι αὐτόπτης (ἴσως καὶ κάτοικος) τῆς φίλης μοι ἀναγεννηθείσης νέας Ἑλλάδος καὶ πατρίδος, καὶ νὰ ἀξιωθῶ μάλιστα νὰ αἰσθανθῶ μετὰ

πόθου τὴν Κορωνίδα τῆς πολυπείρου κεφαλῆς σας ! καὶ εἶθε ! Καὶ εἶμαι ἐν τῇ σεβαστῇ μοι ἀποκρίσει,

Τῆς ὑμετέρας Σοφολογιότητος πρόθυμος δοῦλος.

Δημήτριος Καραστάθης.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην, ἔπονται, ἐν ἰδίῳ φακέλλῳ, πενήτηντα περίπου ἕτεροι ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ Δημητρίου Καραστάθης χρονολογούμεναι ἀπὸ ἀρχῶν τοῦ 1839 μέχρι τέλους τοῦ 1847, ἐξ Ἰασίου καὶ βραδύτερον ἐξ Οὐντζεστίου, πᾶσαι πραγματευόμεναι περὶ χορηγιῶν πρὸς ὑποτρόφους σπουδάζοντας ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ Πανεπιστημίῳ, οὓς ὁ Γεννάδιος ἐπρότεινεν αὐτῷ ὡς ἀξιόους βοήθειας. Ἦν δὲ ὁ Καραστάθης Ἠπειρώτης πλούσιος, ἀλλ' ἀπαίδευτος, ἐπιστέλλων ἐκάστοτε χειρὶ γραμματέως τινός.

(Ἐρ. 10β.) Τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1842 ἔγραφεν ὁ αὐτός :

Σεβάσμιε Διδάσκαλε καὶ πολῦτιμέ μου φίλε
καὶ συντοπίτα κ. Γ. Γεννάδιε,

Ἔλαβον τὴν μὲ τὸν Κοντόπουλον ἐπιστολήν σας μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων λογαριασμῶν καὶ ἀποδεκτικῶν τῶν ὑποτρόφων μου· μῶλον τοῦτο ἐπεθύμουν, φίλτατέ μοι Διδάσκαλε, οἱ ὑπότροφοί μου νὰ Σᾶς δίδωσι κατ' ἔτος ἐν τοιοῦτον ὑποσχετικὸν ἔγγραφον, ὅτι, ἅμα διανύσωσι τὸ στάδιον τῆς σπουδῆς τῶν, θέλουσι μετέλθει τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα εἰς Ζαγόριον. Ἡ αἴτησίς μου αὕτη δὲν γίνεται μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ὑποχρεώσω ἐγώ, ἀλλὰ ἡ πατρὶς καὶ ἡ συνείδησίς των· διότι ὁ μόνος μου σκοπὸς καὶ ἡ μόνη μου ἐπιθυμία εἶναι νὰ ἀναμορφώσω, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς ἐμέ, ριζηδὸν τὸ Ζαγόριον. Καὶ διὰ τοῦτο ἤδη σᾶς ἐξήγησα σαφέστατα παρακαλῶν σας οἱ ὑπότροφοί μου, τοὺς ὁποίους θὰ κάμετε εἰς τὸ ἐξῆς ὅταν ἐγὼ εὐκολυνθῶ ἐντεῦθεν, νὰ ἦναι Ζαγορῖσιοι, καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλα μέρη. Ἄς μείνουν ὅμως ὑπότροφοι ὅσους μέχρι τοῦδε ξένους ἐκάματε.

Σώζεται ἐν τῶν « ὑποσχετικῶν ἐγγράφων » τῶν ὑπὸ τοῦ Καραστάθης ζητουμένων, τὸ ἐξῆς : « Διὰ τὴν βοήθειαν τὴν

ὅποιαν ὁ φιλογενέστατος κύριος Δημήτριος Καραστάθης ὑπὸ φιλανθρωπίας ηὐδόκησε νὰ μοὶ χορηγήσῃ διὰ τοῦ Σεβαστοῦ διδασκάλου κ. Γ. Γενναδίου πρὸς σπουδὴν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, ὑπόσχομαι ἐνώπιον Θεοῦ μάρτυρος, ὅτι ἅμα συμπληρώσω τὴν ὁδὸν τῆς σπουδῆς μου ἐν τῷ ἐνταῦθα Πανεπιστημίῳ, θὰ ἀπέλθω ὅπου τῆς πατρίδος μου Ἑπείρου θελήσῃ ὁ Εὐεργέτης μου κύριος Δημήτριος Καραστάθης, ἵνα χρησιμεύσω εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ὡς διδάσκαλος.

Γεώργιος Ἰω. Κωστή,

Ἐκ Δολιανῶν τοῦ Ζαγορίου. »

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Ἀπρ. 1842.

Ἄρ. 10Υ. — Καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ (22 Ἰανουαρίου 1845) λέγει ὁ ἀγαθὸς οὗτος Ἑπειρώτης, μετ' ἀπροσποίη-
του μετριοφροσύνης :

Ἐγώ, Σεβαστὲ Διδάσκαλε, Σὰς ἔγραψα εἰλικρινῶς ὅτι εἶμαι ἀμαθής, ἀγκαλὰ καὶ ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζετε. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἔχω συχνὴν τὴν ἀλληλογροφίαν μὲ τὴν Σοφολογιότητά Σας διὰ νὰ φωτίσω ὅπως οὖν τὴν ἀνιδεότητά μου, καὶ νὰ δυνηθῶμεν, ὁμοῦ μὲ τὴν ὀλιγότητα τῶν προσφορῶν (μου), τὸ καλὸν νὰ γίνῃ πολὺ, καὶ ν' ἀξιωθῶ νὰ πατήσω τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς κοινῆς ἡμῶν Πατρίδος, καὶ ν' ἀναπνεύσω πολὺ ἢ ὀλίγον καιρὸν τὸν εὐθαλῆ αὐτῆς ἀέρα, καὶ οὕτω φωτισμένος πῶς καὶ προδιαθετημένος ἀπὸ καθοδήγησιν τῆς συνεχοῦς ἀλληλογραφίας Σας, νὰ λαμβάνω μὲ τοῦτο διπλὴν τὴν ψυχικὴν εὐχαρίστησιν. Διὸ καὶ μὴ παύετε συνεχέστατα νὰ μοὶ γράφετε.

Ἄτυχῶς δὲν ἐσώθησαν αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ τοῦ Γενναδίου. Μόνῃ ἢ ἐννεαετῆς αὕτη ἐκλογή, ἐπίβλεψις καὶ φροντίς πολλῶν δεκάδων ὑποτρόφων, ἦν ἱκανή, μετὰ τῆς συνεπαγομένης ἀλληλογραφίας, ν' ἀπασχολήσῃ ὀλόκληρον τὸν καιρὸν ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἀπῆρκει δὲ εἰς ταῦτα καὶ πάντα τ' ἄλλα ὁ χαλκέντερος Γεννάδιος, διότι ἐνίσχυεν αὐτὸν ἢ

θέλησις νὰ ὑπάρχη ζωὴ καὶ δρῶν διὰ μόνον τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος.

(Ἐρ. 11.) Πανευγενέστατε Κύριε,

Ἡ ἀρετὴ, ἔαν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγνώστους καὶ εἰς γωνίας ἀποκεκρυμμένους ἀνθρώπους διακηρύττει, πόσον μᾶλλον ἐκείνους ὅσοι διὰ ταύτης καὶ διὰ καλοκάγαθων κατορθωμάτων ἐπροβιάσθησαν ὡς εἰς σκοπιάν, καὶ ἔτι λαμπρότερον τὰ ὄνόματα αὐτῶν διεφημίσθησαν; Προσωπικῶς δὲν σὰς γνωρίζω, ἀλλ' αὐτὴ, λέγω, ἡ φήμη ἔφερε καὶ εἰς τὰ ἰδικά μου ὄψα, τὰ μόλις διὰ τὸ πολὺ γήρας τοὺς ἤχους διακρίνοντα, τὴν περὶ ἡμῶν εἰς ἐμὲ τερπνὴν καὶ εὐάρεστον ἀγγελίαν. Ἐμὲ, ἔτι νέον ὄντα, ἄλλον δὲν ἔτερπεν, εἰμὴ ὁ περὶ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν λόγος· τώρα δέ, περὶ τὴν ὀγδοηκονταετῆ ἡλικίαν πλησιάσαντα, ἔτι μᾶλλον εὐφραίνει καὶ ἡδονὴν ἐμποιεῖ... [Διὰ μακρῶν λέγει περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ ὅπως σῶση ἐκ τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ δικαστηρίων τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Βαρβάκη « ποσότητα ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς νεολαίας τῆς Ἑλλάδος »] — Ἡ μόνη μου ἐπιθυμία, Πανευγενέστατε, εἶναι ν' ἀκούσω, ἔτι ζωὴν, τὴν εἰς τὰ κρείττω πρόοδον καὶ βελτίωσιν τοῦ Γένους μου, ὅσον κατὰ τὸ πολιτικόν, τόσον καὶ κατὰ τὸν φωτισμόν, τοῦ ὁποίου τὴν εἰδοποίησιν ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου δὲν ἐλπίζω ν' ἀξιωθῶ εἰμὴ παρὰ τῆς Πανευγενείας Σας, ὡς οὐδετέρου καὶ ἀπομεμακρυσμένου τῶν ματαίων ἐρίδων καὶ κενῶν φιλονεικιῶν... Εἰς τὴν πρόσκλησίν Σας περὶ συνδρομῆς εἰς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρείαν, μόνον ὅτι τότε ἀπεποιήθην, δὲν ἐβάσταξεν ὕστερον ἡ ψυχὴ μου νὰ φανῶ λειποτάκτης... Τὸ ἄνω διαληφθὲν ἀντίγραφον τῆς διαθήκης μου παρακαλῶ νὰ μείνη παρ' ὑμῖν ἀδημοσίευτον... [καὶ νὰ προτρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τῆς κληρονομίας Βαρβάκη]. Εἶδεμὴ ὀλίγον ὄφελος θέλει ἔχει ἡ δυστυχῆς νεολαία ἀπὸ τὴν γενναίαν συνδρομὴν ταύτην τοῦ μακαρίτου Βαρβάκη· πιστεύσατε, ὅλα χάνονται! Ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀδιαφορία τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως περὶ τούτων θέλει φέρει ἀνατροπὴν δυσθεράπευτον εἰς τὰ πράγματα. Τότε κρίμα εἰς τοὺς κόπους μου.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας προθυμότατος καὶ δοῦλος ταπεινότατος. 1840 Μαρτίου 24, Ταγανρόγ. Ἰωάννης Βόζος.

Περὶ δὲ τῶν 100.000 ρουβλίων ἃ αὐτὸς ὁ Βόζος προσέφερε δι' ὑποτρόφους συστάσει τοῦ Γενναδίου, ἀναφέρει αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἀνωτέρω (σ. 146) μνημονευομένη ἐκθέσει του (ἀρ. 28).

(Ἄρ. 12.) Ἐλλογιμώτατε κ. Θεόδωρε Κίνδ,

Ἐλαβον περιχαρῶς τὴν ἐπιστολήν σας καὶ τὰς δύο διατριβὰς τὰς ὁποίας διὰ τοῦ ἐνταῦθα βιβλιοπώλου Νάστ μοι ἐπέμψατε.

Τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον νηπιάζει ἔτι, ἀλλὰ φροντίζομεν νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ καταστῇ μετοχευτήριον τῶν φώτων τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης εἰς τὴν πρόπαλαι ἐστίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Οἱ ἐγχειρίζοντες τὴν παροῦσαν εἶναι τρόφιμοι τοῦ καθ' ἡμᾶς γυμνασίου, καὶ ἔρχονται νὰ μνηθῶσιν εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ τῆς σοφίας ἀνάκτορα, διὰ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς παλιγενεσεῖας. Διὰ δὲ τὴν ἀνέκαθεν ὑμετέραν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν γέφυραν τῶν τοῦ παναρχαίου κόσμου φώτων πρὸς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, καὶ τὸ προπύργιον τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Ἀσιανῆς βαρβαρότητος, συσταίνω εἰς τὴν φιλίαν τὴν ὑμετέραν αὐτούς, καὶ ὅ,τι κάμης ὑπὲρ αὐτῶν, νόμιζε ὅτι τὸ κάμνεις πρὸς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων χορηγεῖ εἰς αὐτούς τὴν ἀπαιτούμενην δαπάνην πρὸς σπουδὴν, καὶ θέλει νὰ γείνωσιν ἄξιοι νὰ διδάξωσι τὴν ἀναστεινομένην γενεάν, εἰς ἣν μέλλομεν νὰ καταλείψωμεν κληρονομίαν τὴν διὰ πολλῶν καὶ δεινῶν θυσιῶν κτηθεῖσαν πολιτικὴν αὐτονομίαν. Παρ' αὐτῶν λαμβάνεις ὀλίγα τινὰ βιβλία, μάρτυρας τῆς ὁποιασδήποτε προκοπῆς ἡμῶν εἰς τὰ γράμματα. Μ' ἐρωτᾶς τίνας συγγραφεῖς ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῶν στερεοτύπων τοῦ Ταῦχνιζίου δύνασαι νὰ πέμψης διὰ πένητας σπουδαστάς. Εἰς τὸ Γυμνάσιον παραδίδονται ἐκ τῶν Ἀττικῶν οἱ πολιτικοὶ μάλιστα λόγοι, τινὰ ἐκ τῶν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ Πλάτωνος καὶ Λουκιανοῦ, οἱ τοῦ Θεοφράστου χαρακτηρῆς.

Υγίαινε καὶ ἀγάπα τὴν Ἑλλάδα, φίλε Κίνδ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 18 Μαΐου, 1842.

Γεώργιος Γεννάδιος.

(Ὁ Κίνδ, εἶχε σημειώσει ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἰδίᾳ χειρὶ τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν : « Σ. Φιντικλῆς, Σ. Καγκελλέρης (Καγκελλάριος). Migliaressi, ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν. »)

(Ἀρ. 13.) Φίλε Θεόδωρε Κίνδ,

Συσταίνω εἰς τὴν φιλίαν σου ἔτι δύο τῶν μαθητῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς γυμνασίου. Διὰ τὴν ἀνένδοτον διὰ τὰ μαθήματα ἐπιμέλειαν, διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τοῦ νοῦς τὴν ὀρθότητα, ἐπέδωκαν ὡς ὀλίγοι τῶν συσχολαστῶν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὰ κοινὰ καλὰ προθυμίαν ἐκέρδησαν καὶ τῶν διδασκάλων τὴν ἀγάπην καὶ τῶν συντοπιτῶν τὸ σέβας. Διὸ καὶ παρὰ τῆς κοινότητος τῆς πατρίδος τῶν πέμπονται εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν νὰ τελειοποιήσωσι τὰς γνώσεις τῶν διὰ νὰ ὀργανίσωσιν ἐπανελθόντες τὰ ἐκεῖ παιδευτήρια. Ὅθεν πᾶς, ὄχι μόνον φιλέλλην, ἀλλὰ καὶ φιλόανθρωπος, πρέπει νὰ ἔχη τούτους καὶ τοὺς τοιούτους ὡς ἀγγέλους θεοῦ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος ὠρισμένους ἄνωθεν, καὶ νὰ τοὺς συντρέχη πάσαις δυνάμεσι. Δὲν σὲ λανθάνει ποίας παιδείας χρείαν ἔχουσιν οἱ πρῶτοι ἐκ τοῦ σκότους τῆς δουλείας ἀναβλέποντες. Αὕτη δὲ εἶναι, ὄχι ἡ τρυφηλὴ καὶ ἀβρά, ἢ ἐκ τῶν Πανεπιστημίων ἀρυομένη, ἀλλ' ἦν τὰ πρῶτα σχολεῖα καὶ τὰ γυμνάσια παρέχουσιν ὡς ἄρτον ἐπιούσιον εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάσης τάξεως. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ἐλπίζω νὰ τοὺς συντρέξης καὶ ὀδηγήσης. Παρ' αὐτῶν λαμβάνεις καὶ ὀλίγα βιβλιάρια, γεννήματα τῆς νηπιαζούσης Ἑλληνικῆς Μούσης. Σοῦ εὐχομαι πᾶν ἀγαθόν. Ὁ φίλος σου,

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἀπριλίου, 1843.

(Ἀρ. 14.) Φίλε Θεόδωρε Κίνδ,

Καιρὸς ἄπειρος ἐμεσολάβησε ἀφότου ἔπαυσεν ἡ ἀλληλογραφία ἡμῶν, ἀλλὰ καθὼς δὲν ἔπαυσε νὰ με ἐνθυμῆσαι, ὁμοίως καὶ ἐγὼ σώζω ἀκμαίαν τὴν μνήμην σου. Διὸ καὶ συσταίνω εἰς τὴν φιλίαν σου τὸν αὐτόσε ἐρχόμενον ἐλλόγιμον (Ἀθανάσιον Ρουσόπουλον,) μαθητὴν τοῦ ἐνταῦθα

Γυμνασίου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου φοιτητὴν, διὰ νὰ ἐπιτε-
λέσῃ τὰς φιλολογικὰς τοῦ σπουδᾶς καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς
τὴν ἐνεργουμένην παλιγγενεσίαν τοῦ πρὸ αἰώνων πολλῶν
νεκρωθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ὁ νέος
ἐτοιμάζεται πρὸς πολὺ μεγαλείτερον καὶ ἐπιπικνότερον
ἀγῶνα ἢ οἱ ὑμέτεροι λειτουργοὶ τῶν Μουσῶν. Διὸ καὶ χρεῖαν
ἔχει καὶ ὁδηγίας καὶ τῆς φιλίας ἀνδρῶν πνεόντων ζῆλον
ἀπαραποίητον πρὸς τὸν ἐξευγενισμὸν ὧσων ἐνδέχεται περισ-
σοτέρων ἔθνων. Ὅ,τι λοιπὸν ὑπὲρ τούτου καὶ τῶν τοιούτων
πράξεως τὸ πράττεις ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ
τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς, πάλαι μὲν ἐν ᾠδῇ μυρία, νῦν δὲ
σπευδούσης ν' ἀπαλλαχθῇ τοῦ ὄνειδισμοῦ τῆς ἀμαθείας καὶ
βαρβαρότητος. Πρὸς μνήμην σοῦ φέρει ὁ συσταινόμενος
καὶ δύο λεξικά παρ' ἐμοῦ, διὰ νὰ ἴδητε καὶ ὑμεῖς αὐτοῦ ὅτι
κινούμεθα. Πόσον δὲ τὰ βήματα ἡμῶν εἶναι βέβαια ἢ ἀκρο-
σφαλῆ, τοῦτο ὑμεῖς εἴσθε ἱκανοὶ νὰ κρίνητε, ὄχι φιλαπεχ-
θημόνως, πρὸς ἐνίσχυσιν ἡμῶν. Ἐγὼ ὑγιαίνω, ἀλλ' εἶμαι,
τόρα κἄν, ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Σωκράτης ἐκεῖνος (ἐὰν μοῦ συγχω-
ρῆται νὰ συγκρίνω κώνωπα πρὸς λέοντα) ἀκόνη. Εὐχομαι
δὲ νὰ γείνωσι τομώτατοι οἱ ἀκονιζόμενοι! Σὲ ἀσπάζομαι
ἀδελφικῶς καὶ σοῦ εὐχομαι πάντα τὰ ἀγαθὰ. Ὁ φίλος σου.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 8 Μαρτίου 1847.

Πλήρες τὸ κείμενον τῶν τριῶν τούτων ἐπιστολῶν ἐδημο-
σιεύθη ἐν τῇ Νέᾳ Ἡμέρᾳ (17/29 Νοεμβρ. 1844) ἧς ἡ
σύνταξις προέταξε τοὺς ἐξῆς ἐμβριθεῖς συλλογισμούς·
« Τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας φιλόφρονα διάθεσιν τοῦ Κίνδ
ἔγνω νὰ περιθάλψῃ καὶ ἐπαυξήσῃ ὁ ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς
παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους μοχθήσας ἀκαταπόνητος Γεννά-
διος, διὰ τε ἄλλων καὶ τῶν συστατικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν,
αἵτινες συλλεγόμεναι καὶ δημοσιεύόμεναι, θὰ ἦσαν κειμήλια
τῆς ἱστορίας τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως. Ἐκ τῶν ἐπι-
στολῶν ἐξάγεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς ἔχαιρεν ὁ
Γεννάδιος κύρος καὶ ἀξίωμα, οἷον οὐδεὶς ἕτερος τῶν τότε
παρ' ἡμῖν λογίων. Ὁ Γεννάδιος ἠγάπα τοὺς ἀπόρους φιλι-

μαθείς νέους ὡς τέκνα ἴδια, ἔστι δ' ὅτε καὶ πλειότερον τῶν ἰδίων τέκνων· τοὺς ἐμύει τὰ ἀπόρρητα τῆς ἑλληνικῆς καλοκάγαθίας, τοῖς ἐνέπνεεν ἔρωτα πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἠλέκτριζε τὴν καρδίαν τῶν διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν προγόνων, τοὺς ἀνεμίμησκε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπαρείτητα χρέη, καὶ παντὶ τρόπῳ τοὺς προήλειφεν εἰς τὸν οὐδαμῶς ἦττονα τοῦ προτέρου ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος. Διανύσαντας τὸ στάδιον τῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι κατῶρθον νὰ τοὺς ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, συνιστῶν αὐτοὺς φίλοις καὶ φιλέλλησιν ὡς ἰδίους συγγενεῖς. Πᾶσα περίοδος τῶν ἐπιστολῶν του ἐμφορεῖται ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας, ἀμοιρεῖ τῆς νῦν ἐπιπολαζούσης ἐπάρσεως καὶ ἀλαζονείας, ὁμολογεῖ τὰς ἐν τῇ παιδείᾳ ἑλλείψεις, εἶναι δὲ συντεταγμένα εἰς ὕψος ἀπέριττον, εὐληπτον εὐπαιδεύτοις καὶ ἀπαιδεύτοις, καὶ ἄξιον νὰ προταθῇ παράδειγμα τοῖς καθ' ἡμᾶς συγγραφεῦσιν. »

(Ἄρ. 15.) Τὴν Ὑμετέραν Σοφολογιότητα
ἀπὸ ψυχῆς εὐχόμενος ὑπερήδιστα προσαγορεύω.

Ἡ διατρέχουσα πρὸ πολλοῦ ταχύπτερος φήμη τοῦ εὐκλεοῦς τῆς ὀνόματος, καὶ τῆς ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ ἀξιότητος, πανταχοῦ διεγείρει τοὺς εὐαισθητοὺς καὶ φιλομούσους εἰς θαυμασμὸν καὶ ἔπαινον τῆς ὑμετέρας σοφολογιότητος. Αὕτη ἡ θεσπέσιος ἡχὴ τῆς εὐκλείας τῶν σπανίων τῆς ἀρετῶν καὶ προτερημάτων προσβαλοῦσα ἠδέως καὶ τοῖς ἐμοῖς ὥστί, κατέστησέ με εἰλικρινῆ ἐπαινέτην τῆς ἀρετῆς καὶ φιλογενείας τῆς, ἐφ' ᾧ καὶ πρὸ πολλοῦ ἤμην ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ν' ἀνακοινώσω πρὸς αὐτὴν φιλικῶς ἅπερ ἔχων διατελῶ περὶ τοῦ ἀτόμου τῆς εὐχάριστα καὶ πλήρη εἰλικρινείας αἰσθημάτων. Ἄλλ' ἤδη εὐκαιρίας δραξάμενος καταλλήλου, σπεύδω ἐν πρώτοις διὰ τοῦ παρόντος μου φιλικοῦ εἰς ἀνακοίνωσιν τούτων τῶν εἰλικρινῶν αἰσθημάτων καὶ εἰς ἐπερώτησιν τῆς πολυποθήτου μοι αὐτῆς ἀγαθῆς υγείας, καὶ ἐπομένως νὰ συστήσω πρὸς τὴν ὑμετέραν φιλόσοφον κορυφὴν τὸν διακόμιστὴν τοῦ παρόντος μου Ἱερομόναχον

κ. Διονύσιον, τέκνον ἕμὸν κατὰ πνεῦμα, καὶ μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς τούτου καταστήματος, ὅστις, κατὰ τὸ μεθ' ἑαυτοῦ δίπλωμα, διεξεληθὼν ἅπασαν τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ παραδιδομένων ἐγκυκλίων μαθημάτων, ἀποστέλλεται ἤδη εἰς τὰ αὐτόσε ὑπὸ τῆς Α. Θ. Μακαριότητος (ὅστις καὶ δι' ἔμοι ἐκ ψυχῆς τὴν ἐπεύχεται), καὶ ὑπ' ἔμοι ὡσαύτως, πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν τελειοτέρων, καὶ τελειοποιήσιν τῶν αὐτόθι ἐθισμένων μαθημάτων, ὥστε νὰ ἀναδειχθῇ ἐν καιρῷ χρήσιμος καὶ ἰκανὸς εἰς μετάδοσιν τῶν φώτων τῆς ἀληθοῦς παιδείας, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίον. Ἐπειδὴ δὲ πέπεισμαι ἀδιστακτικῶς ὅτι τοὺς ἔρωτι φλεγόμενους παιδείας καὶ σπεύδοντας πρὸς τὰ τελειότερα καὶ ἡ ὑμετέρα σοφωτάτη φιλογένεια εὐνοϊκῶς συναντιλαμβάνεται, καὶ μετὰ χαρᾶς προστατεύει, συνίστημι πρὸς αὐτὴν καὶ παρουσιάζω ἀντικείμενον ὁποῖον συνεθίζει νὰ διεγείρῃ τὰ ζῶντ' αὐτῆς φιλομούσου καλοκαγαθίας αἰσθηματὰ τῆς εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν σωτηρίων ἀποτελεσμάτων τοῦ διακαοῦς ζήλου τὸν ὁποῖον ἔχει ἔμφυτον ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ βελτιώσεως τοῦ πλησίον. Παρακατατίθημι λοιπὸν τὴν αὐτοῦ πανοσιότητα εἰς τὴν ὑμετέραν φιλόσοφον καὶ ζήλου πνέουσαν φιλογένειαν, παρακαλῶν φιλικῶς ἵνα ὑποδεχθεῖσα αὐτὸν εὐμενῶς, καθοδηγῇ εἰς ὅ,τι γνωρίζει συντελεστικὸν τοῦ σκοποῦ, καὶ ἐξετάσασα ὡς οἶδε, κατατάξῃ αὐτὸν εἰς τὴν σειρὰν τῶν γνησίων τῆς μαθητῶν. Ἐὐελπὶς δὲ ὢν εἰς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ ἔμφυτον περὶ τὰ τοιαῦτα ῥοπήν, καὶ μηδὲν ἄμφιβάλλων ὅτι ἐνδώσει εἰς τὰς φιλικὰς μου παρακλήσεις, προστατεύουσα τὴν αὐτοῦ πανοσιότητα ὡς ἴδιον αὐτῆς τέκνον, διατελῶ ἐπευχόμενος αὐτῇ θεόθεν ἔτη πλεῖστα καὶ πανευφρόσυνα.

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης,

Ὁ Θαβωρίου Ἱερόθεος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰουνίου ιβ', αῶμβ'.

(Ἄρ. 16.) Ἐλλογιμώτατε Κύριε Γεώργιε Γεννάδιε,

Ἄν καὶ πρόπον ἦτο πρὸ καιροῦ ἀκόμη νὰ διευθυνθῶ γράφων πρὸς τὴν Ἐλλογιμότητά της, ὡς πρὸς παλαιότατον γνώριμον σχετικὸν καὶ φίλον, καὶ ὡς πρὸς τὴν καθέδραν τῆς

(Ἀρ. 18.) Σοφὲ Ἄνερ Κύριε Γ. Γεννάδιε,

Οὐ διαλείπω ἵνα καὶ τρίτον σήμερον σοὶ ἐπιστείλω, ὀρμώ-
μενος ὑπ' αἰσθήματος βαθείας εὐγνωμοσύνης ἕνεκα τῆς
πρὸς τοὺς ὑποτρόφους μου καθηγητικῆς καὶ πατρικῆς
κηδεμονίας σας καὶ περιθάψεως, καθὰ αὐτοὶ στρογγύλω τῷ
στόματι ἐκθειάζουσι τὸ σοφὸν σὸν ὑποκείμενον. Εὐγνωμονῶ
σοι τὰ μέγιστα, καὶ εὐγνωμονῶν πάλιν εὐτολμος γίνομαι καὶ
εἰς δευτέραν σύστασιν αὐτῶν, ἃν καὶ περιττήν, ὡς ἐγνω-
σμένου μοι τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλογενοῦς σου τρόπου,
καθ' ἃ ὅσοι κατ' αἴσαν ἀγαθὴν ἐγνώρισάν σε διηγοῦνται μοι.
Βεβαίως ἐκπαιδευθέντων ὄλων ὅσοι φοιτῶσι νέοι, ἔν τε
Γυμνασίοις καὶ Πανεπιστημίοις, καὶ μάλιστα ἐν αἰῶνι
τούτῳ τῷ φωτοφόρῳ, τάχ' αὖριον ἔσσετ' ἀμείνω· τὸ δὲ σὸν
ὄνομα ἐγχαραχθήσεται χαρακτήρσι ἀνεξαλείπτοις ἐν τῷ
ναῷ τῆς Ἀθανασίας καὶ Αἰωνιότητος, ἱερὸν ὡς τοῦ Τριπτο-
λέμου· ἀπέχων κολακείας λέγω αὐτά, ὡς τῶν πραγμάτων
μαρτυρούντων. Ἀφιερῶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ σου περιθάψει τὸν
ὑπότροφόν μου Κωνσταντῖνον. Παρακαλῶ ὅπως ὡς Πανό-
πτης ἐπιτηρῆς τὴν τε νοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἠθικὴν
μόρφωσιν τοῦ νέου, ἃ τε εὐολίσθου οὔσης τῆς νεότητος.
Ἔσθ' ὅτε παρακαλῶ ὅπως μοὶ ἰδεάζης τὴν τε πρόβασιν
αὐτοῦ ἢ μὴ, πρὸς ἰδέαν καὶ διοίκησίν μου. Ἐν τούτοις μετ'
αἰσθημάτων ἐξόχου ὑπολήψεως καὶ ἐπικλήσεως ἰδιαζούσης,
ἐπευχόμενός σοι ὅσα ἐν φρεσὶ μενοινᾷς, περιορίζομαι καὶ
ἰσοβίως διατελῶ πρὸς Θεὸν εὐχέτης διάπυρος καὶ ὅλος εἰς
τὴν ἀγάπην σας.

Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Βενιαμίν.

Ἐν Κοζάνῃ 1848 Μαΐου 17.

(Ἀρ. 19.) Ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας, τῇ 21 Ἰουλίου 1848.

Φίλτατέ μου Γεννάδιε,

Ἐλαβα τὴν ἐπιστολήν σου τὴν ὁποίαν Σεῖς καὶ ἄλλοι
φίλοι σας μοὶ ἔγραψαν ζητοῦντες τὴν μεσολάβησίν μου δι'
ὅσα ἐπιθυμεῖ ὁ φίλος μας Χαραμῆς ἀπὸ τοῦ Φιλοσοφικοῦ
κλάδου τοῦ Πανεπιστημίου μας... [Ὅτι ἀδύνατον νὰ λάβῃ

βαθμὸν ὃ Χ. πρὶν ἢ ὑποβάλλῃ ἐναίσιμον διατριβήν.] Τότε ἴσως ἐμπορῶ νὰ ἐκτελῶ τὸ ὁποῖον θέλει ζητήσῃ εἰς τὴν ἀναφορὰν του, ἀλλέως δὲ οὐχί. Τὸ ἐπιθυμῶ πολὺ ἐπειδὴ ἀγαπῶ τὸν νέον, καὶ τὸν ἔχω εἰς μεγάλην ὑπόληψιν διὰ τὴν σπουδὴν καὶ τὰ φρονήματά του.

Μὲ μεγάλης χαρᾶς ἔμαθα δι' ἐφημερίδων καὶ ἄλλων πληροφοριῶν περὶ τῆς ὁρμῆς μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, ἀξίως τῶν προγόνων τῆς πρὸς τὴν παιδείαν φέρεται, καὶ ἐν τοῖς Γυμνασίοις, καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀθηνῶν Πανεπιστημίῳ. Σὰς συγχαίρομαι διὰ τοιαῦτα εὐχάριστα ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐκ μεγάλου μέρους ἀνήκουν εἰς τὴν ἀφοσίωσίν σας, τὴν ὁποῖαν ἐδειξάτε εἰς τοὺς νέους τότε ἤδη ὅτε εἰς ἐπικινδύνους καιροὺς εἴσθε τὴν πρώτην φορὰν ἐν τῇ Αἰγίνῃ γενναίως πολεμοῦντες ὑπὲρ ἐλευθέρας παιδείας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς. Σὰς παρακαλῶ λοιπὸν τὴν ἔκφρασιν τῆς χαρᾶς μου νὰ κοινοποιεῖτε καὶ εἰς τοὺς νέους σας φίλους καὶ μαθητάς, καθὼς ἠκούσατε ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ γεραῖον φίλον των, ὅστις, ἐὰν καὶ διὰ σκληρᾶς ἀνάγκης ἕως τῶρα ἐμποδίσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀγαπητὴν του Ἑλλάδα, ὅμως ἔμεινε καὶ κατοικεῖ μέσα εἰς αὐτὴν μὲ τὴν ψυχὴν, μὲ τὰ αἰσθήματα, καὶ μὲ ὅλας τὰς εὐχὰς του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων (τῆς).

Θέλω λοιπὸν σὰς εἶναι πολλὰ εὐγνώμων ἐὰν ἐμπορεῖτε νὰ μὲ πληροφορεῖτε λεπτομερῶς περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν σχολείων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἴσως εἶναι δυνατὸν τοῦτα ἂν μοι στέλητε τὸ ὁποῖον εἶναι τυπωμένον νεωστὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἰδιαιτέρας τινὰς πληροφορίας αἱ ὁποῖαι, καθὼς νομίζω, εὐρίσκονται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Γυμνασίου σας. Σὰς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε φιλικῶς τὰ σχόλια περὶ Αἰσχύλου, καὶ περὶ τοῦ Ἐρεχθείου, τὰ ὁποῖα θέλω συγκλείσει εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ νὰ φέρητε τοὺς ἀσπασμούς καὶ σεβασμούς μου εἰς τοὺς φίλους οἵτινες μετὰ Σὰς ὑπέγραψαν τὴν ἐπιστολὴν σας. Μὲ ἀμετάβλητον ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν,

Ὁ φίλος σας

Εἰρηναῖος Θήρσιος.

(Ἔρ. 20.) Ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας, 13 Ἀπριλίου 1853.

Φίλτατε καὶ περισπούδαστε συνάδελφέ μου,

Ὁ ἀγαπητός μας Ἀναστάσιος¹, τοῦ ὁποίου τὴν σπουδὴν καὶ τὴν προκοπὴν βλέπω μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ χαρὰν, μοῦ εἶπεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὰς Ἀθήνας ἕκδοσις νέα τῶν κανόνων καὶ διατάξεων τῶν Ἀποστόλων, δημοσιευθεῖσα ἀπὸ τὸν κύριον Ῥάλλη, κατὰ χειρόγραφον τὸ ὁποῖον ὁ θεῖος τοῦ τοῦ ἄφησε. Αὕτη ἡ ἕκδοσις μοῦ ἔκαμε μεγάλην χαρὰν διὰ τὸν υἱόν μου τὸν Ἀρρίγον (Heinrich) τὸν θεολόγον, ὅστις τώρα παρασκευάζει νέαν καὶ κριτικὴν ἕκδοσιν τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. Παρεκάλεσα λοιπὸν τὸν φίλον μου Ἀναστάσιον νὰ μοῦ ἀγοράσῃ διὰ τὴν μεσολάβησίν σας ἕνα ἀντίτυπον τοῦ βιβλίου τούτου, καὶ ἔγραψα πρὸς τὸν υἱόν μου² νὰ ζητήσῃ τὴν ὁδηγίαν σας εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ μοι στέλνῃ τὸ βιβλίον μὲ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν.

Ὁ Ἀναστάσιος μὲ ὁδηγεῖ καὶ μὲ βοηθεῖ τώρα εἰς ἀντίγραφον τῶν παρατηρήσεών μου εἰς Αἰσχύλου Ἀναμίμησιν, καὶ μὲ τὸν ἐξαίρετόν μας Σπέγγελ διαβάζει [μία λέξις ἀδιάγνωστος] τὸν Δημοσθένην. Ἡ ὑγεία του ἀρχίζει νὰ ἦναι συνειθισμένη εἰς τὸ κλίμα, καὶ ἡ παρουσία του εἰς τὴν πόλιν μας θέλει, καθὼς νομίζω, εἶναι ὠφελιμωτάτη εἰς αὐτόν. Σὰς παρακαλῶ τὰ σεβάσματά μου νὰ προσφέρετε εἰς τὴν Κυρίαν σύζυγόν σας καὶ νὰ δεχθῆτε φιλικῶς τὸ περὶ Ἐρεχθείου φυλλάδιόν μου, τοῦ φίλου σας,

Εἰρηναίου Θηροῖου.

(Ἔρ. 21.)

Τὴν Ἐλλογιμότητά σας
ἀπὸ ψυχῆς εὐχόμενος ἡδέως προσαγορεύω.

Ἡ φήμη πτεροῖδῆς Ἔυσα, ἥτις καὶ πρὸ πολλοῦ ἔναυλος ἤχουσα εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν φιλομούσων τὰ φῶτα τῆς παιδείας δι' ὧν δαψιλῶς ἀρδεύετε τὴν νεολαίαν, διαπρυσίως

¹ Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Γενναδίου, ὃν ὁ Θήρσιος, ἐπιστρέφων ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μόναχον, εἶχε παραλάβει μετ' αὐτοῦ.

² Ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν τοῦ Θηροῖου ἦτο ζωγράφος ἐκτελῶν τότε ἐν Ἀθήναις τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησην τοῦ ἀνακαινισθέντος ναοῦ τοῦ ἀγίου Νικοδήμου.

διηχεί εἰς τὰς ἀκοάς μου· ἐκ τούτου καὶ κατάλληλον ἀφορμὴν λαβὼν, ὡς φίλος καὶ γὰρ τῆς παιδείας, διὰ τοῦ ἀνά χειρὰς σας εὐχετικοῦ μου σχετιζόμενος προηγουμένως τῇ Ἐλλογιμότητί σας, συνιστῶ τῇ ἀγάπῃ σας τρεῖς νέους ἐπαρχιότας μου... Παρακαλῶ ὅπως εὐμενῶς δεχθέντες καὶ μετὰ δαψιλείας μεταδόντες αὐτοῖς τοὺς γλυκυρρούς καρπὸς τῆς παιδείας, ἐπαινετοὺς καταστήσετε τούτους εἰς τὰ ἴδια ἐπανελθόντας. Ἐν τούτῳ δὲ μένω ἐν αἰσθήμασιν ἀγάπης, καὶ διατελῶ τῆς ἔλλογιμότητός σας,

Ἰκέτης πρὸς Θεὸν
καὶ ὅλως πρόθυμος εἰς τοὺς ὀρισμούς σας,
Ὁ Πελαγωνίας Γεράσιμος.

(Ἀρ. 22.)

Βιτώλια, 1849 Αὐγ. 25.

Σοφὲ Ἄνερ Κύριε Γ. Γεννάδιε,

Εὐτολμος γίνομαι ἵνα ἐπιστείλω σήμερον ἀποτεινόμενος εἰς ἀπότισιν καὶ διομολογίαν τῆς πολλῆς πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνης μου, περὶ ὅσης προνοίας πατρικῆς ἐνέδειξας πρὸς τὸν ὑπότροφόν μου Κωνσταντῖνον, μετακαλεσάμενος αὐτὸν καὶ νουθετήσας τὰ χρειώδη, καθόσον ἔμαθον. Ὁ τοιοῦτος τρόπος σου ἀναντιρρήτως ἐμφαίνει ψυχὴν φύσει ἀγαθοπροαίρετον, ὡς καὶ ἡ φήμη διατρανοῖ. Εὐγνωμονῶν λοιπὸν ἐγκαρδίως διαβεβαίῳ σοι, ὅτι εἴ περ δέκα τοιοῦτοι ἦσαν υἱεὶς Ἀχαιῶν, ταχέως τὸ γένος ἤθελεν ἀναβῆ εἰς τὸν ἀρχαῖον Κολοφῶνα. Ἐντεινε καὶ κατευοδοῦ, σοφὲ καὶ φιλάνθρωπε Ἄνερ. Κύριος ὁ Θεός, ὁ Πατὴρ τῶν Φώτων ἐνισχύοι σὲ ἀείποτε! Ταῦτα ἐπευχόμενός σου ἐγκαρδίως, καὶ ὅλος εὐγνώμων, αἰσθήμασι ἐξόχου ὑπολήψεως καὶ ἐξιδιασμένης ἐπικλήσεως περιοριζόμενος, διατελῶ πρὸς Θεὸν εὐχέτης διάπυρος καὶ ὅλος εἰς τὴν ἀγάπην σας.

Ἐκ Θεσσαλονίκης 1850 Φεβρουαρίου ιε'.

Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Βενιαμίν.

Καὶ ἕτεραι δύο (1848-1853) ὅμοιαι ἐπιστολαὶ τοῦ διαπρεποῦς καὶ ἀειμνήστου τούτου ἱεράρχου, τοῦ Ἑλληνικωτάτου καὶ Χριστιανικωτάτου.

(Ἄρ. 23.) Σεβαστέ Κύριε Γ. Γεννάδιε,

Ἔχω ἀνά χεῖρας τὴν σεβαστὴν μοι τιμίαν σας, καὶ ἐχάρην πολὺ. Ὡς διὰ τὴν φροντίδα τοῦ ἀνεψιοῦ μου, εἴσθε πατέρας πολλῶν πτωχῶν παιδιῶν, καὶ εὐεργέτης, καὶ δὲν ἤμεθα ἄξιοι νὰ σᾶς ἀνταμείψωμεν διὰ τὰς καλωσύνας ὅπου ἐκάματε καὶ ἀκαταπαύστως κάμνετε. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀνταμείψῃ. Ἐμεῖς εἴσθε ὡς ἓνας πατέρας ὅπου ἔχει πολλὰ παδιά, καὶ ὅλα τ' ἀνατρέφει καὶ τὰ κάμνει ἄνδρας. Εἴσθε εὐεργέτης μέγας τῆς Πατρίδος καὶ ὅλης τῆς Ἡπείρου... Σᾶς προσκυνῶ καὶ μένω ταπεινῶς.

Ὁ δοῦλος σας,
Κωνσταντῖνος Γ. Γούναρης

Γαλάζιον, 23 Οκτ. 1850.

Ταῦτα ἐν μιᾷ τῶν πολλῶν παραπλησίων ἐπιστολῶν τοῦ ἐκ Ζαγορίου, ἐν Βλαχία δ' ἐγκατεστημένου Ἑλληνοῦ τούτου, περὶ τῶν ἀνεψιδῶν του Νικολάου καὶ Μιχαὴλ Λαμπρινοῦ ἰδίως πραγματευομένων. Ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ (17 Φεβρ. 1851) λέγει ὅτι κατῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως ἀγοράσῃ κτήμα ἄξιᾶς τεσσάρων χιλιάδων φλωρίων ἵνα μετὰ τὸν θάνατόν του μείνῃ, κατὰ προτροπὴν τοῦ Γενναδίου, εἰς προίκισιν τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ δύο Λαμπρινοὶ εἶχον μαθητεύσει ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, μεταβάντες δ' εἰς Μασσαλίαν ἐπέστελλον αὐτῷ πολ- λάκις γαλλιστὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς εἰς τὰς σπουδὰς προκοπῆς των.

δ'. — Ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν μαθητῶν
καὶ κοινοτήτων.

Ἄρ. 24. — Μαθητῆς προσφιλέστατος, ὁ Γεώργιος Σόλων, δν εἶχε καταστήσει καθηγητὴν ἐν Ἀμφίσσῃ, καὶ πρὸς δν ἐπέστελλεν οἰκείως πάνυ καὶ προσηνῶς ὡς πρὸς ἴσον, ἀπαντῶν (Ἄρ. 23) ἔγραφε :

« Παρακαλῶ τὸν Πανάγαθον νὰ μὲ ἀξιῶσῃ ν' ἀναφανῶ εὐγνώμονέστερος, καὶ φαιδρότερος, καὶ μᾶλλον ἀνεπαίσχυν-

τος Ὑμῖν διὰ τὰς οὐσιώδεις πρὸς ἐμὲ εὐποίας ὑμῶν καὶ τὴν ἀδιάλειπτον κηδεμονίαν. Ἐπιθυμῶ δὲ καὶ ἀξιῶ νὰ μὲ προσφωνήτε οὐχὶ διὰ τοῦ Φίλε, ἀλλὰ δι' ἀπλοῦ τοῦ ὀνόματος, Γεώργιε· ἐπειδὴ ἐγὼ φίλος πρὸς τὸν εὐεργετικώτατόν μοι πρεσβύτην; πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ εἰσέτι! Ὑγιαίνετε παναισίως, πολυσέβαστέ μοι εὐεργέτα καὶ διδάσκαλε! »

Ἄρ. 25. — Καὶ ἕτερος, ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πολυμάθειαν, ὁ ἀτυχῆς Γεώργιος Παπασλιώτης, ὅστις βραδύτερον ἔμελλε νὰ κηδεύσῃ τὸν λατρευτὸν διδάσκαλόν του, καὶ ὅστις πενόμενος σκληρὰν πενίαν ἐσπούδαζεν ἐν Γερμανίᾳ, ἐπέστελλεν (Σεπτ. 1848) αὐτῷ :

« Δίκαιον παρήγορον εἰς τὴν μεγάλην δυστυχίαν μου εὐρίσκω (ὁμολογῶ ἄνευ ὑποκρίσεως) πολλάκις τὴν μνήμην τῶν ὑμετέρων φλογερῶν παραινέσεων καὶ συγκινητικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἀκούοντες ἐκ τῶν θρανίων ἐφρίττομεν τὰς τρίχας εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ πτώσιν τῆς ἄλλοτε σοφῆς καὶ μεγάλης πατρίδος. Πῶς νὰ φέρω, διδάσκαλε, εἰς πέρας ὅ,τι παρατόλμως ἐπεχείρησα; »

Ἄρ. 26. — Παραπλήσιά τινα καὶ ὁ Ἄθαν. Σ. Ῥοσόπουλος, ἐκ Βερολίνου, κατὰ Μρτ. τοῦ 1849, ὅστις ἐπιστέλλει εὐγνωμονῶν ὡς πρὸς « Ἀγαθὸν πατέρα καὶ εὐεργέτην. »

Ἄρ. 27. — Ὁ δὲ Δημ. Χρ. Σεμέλος, ὁ μετέπειτα διακριθεὶς ὡς καθηγητής, ἀλλ' ὅστις τὸ πρῶτον σκοπὸν εἶχε νὰ ἱερατευθῆ κατὰ προτροπὴν τοῦ Γενναδίου, ἐπέστελλεν αὐτῷ ἅμα φθάσας (Ὀκτ. 1850) εἰς Βερολίνον :

« Μὴν ὅλος παρῆλθεν ἀφ' οὗ ἀπεχωρίσθην ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὑμετέρας στερήσεως ὡς ἀγαθοῦ πατρὸς καὶ κηδεμόνος λύπη, ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται, αὐξάνεται ἐπὶ μᾶλλον ἐκ τῆς ιδέας ὅτι οὐδένα ὡς ὑμᾶς ἐνταῦθα ἔχω κηδεμόνα δυνάμενον νὰ μὲ βοηθήσῃ. Παραμυθοῦμαι ὁμῶς συλλογιζόμενος ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ καὶ μακρόθεν θέλετέ μοι χρησιμεύσει ἀγαθὸς σύμβουλος, οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχοντες ἢ τὴν πρόοδον τῆς παιδείας, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου κινούμενος ἢ ὑπὸ τῆς μοναδικῆς τῆς ψυχῆς ὑμῶν ἀγαθότητος. Διὰ ταύ-

την δὲ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ φροντίδα, ἣν ἐξόχως πρὸς ἐμὲ ἐδείξατε... βούλομαι νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς ἐμπράκτως ἐκτελέσας ἐπιμελῶς καὶ ὡς πρέπει τὸ ἔργον δι' ὃ πολὺ ἐπονήσατε καὶ μὲ ἐστείλατε ἔνταῦθα. »

Ἄρ. 28. — Καὶ ὁ Δημήτριος Διαμαντόπουλος, ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους ὡς ἰατροχειρουργός, καὶ μέλλων νὰ νυμφευθῆ, αἰτεῖ (Νοεμβ. 1849) τὴν εὐχὴν τοῦ Διδασκάλου του :

« Ὁ πατρικὸς ζῆλος τὸν ὁποῖον ἀείποτε πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς δεικνύετε νεολαίας, καὶ ὁ ἄδολος ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔρως τὸν ὁποῖον ἐμπνέετε καθεκάστην διδάσκοντες τὴν ἱεράν τῶν προγόνων γλῶσσαν, κατέστησαν τὴν μνήμην καὶ ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς ἀνεξάλειπτον εἰς τὰς καρδίας ἀπάντων τῶν παρ' ὑμῖν μαθητευσάντων. Ὅχι δὲ μόνον τὸν σεβασμὸν εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐμποιεῖτε μέγαν διὰ τε τοὺς ὑπὲρ ἀναγεννήσεως τῆς Πατρίδος ἀγῶνας, καὶ τὰς σοφὰς δημοσίᾳ ὑμετέρας διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ παντὸς δικαίως προσελκύετε, διὰ τὰ γενναῖα καὶ πατριωτικὰ εὐεργετήματα, τὰ ὁποῖα ἀδιαφόρως τοῖς πᾶσιν εὐεργετεῖτε! Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω, ἀγαπητέ μοι διδάσκαλε, αὐτὴν τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὴν ἀγαθότητα. Αὐτὴ μὲν ἀναξίως παρὰ τινῶν ἐκτιμηθεῖσα, ἐγέννησεν ἕως καὶ τὴν θρασύτητα εἰς αὐτούς· ἡ δὲ μεγαλοψυχία ὑμῶν οἶδεν ἂν ἡ συνείδησις διὰ τοῦτο μὲ ἐλέγχει!... Τῆς ὑμετέρας δὲ μάλιστα, φίλε Διδάσκαλε, χρεῖαν ἔχω εὐχῆς. Ὑμεῖς παρὰ πᾶν ἄλλο μοὶ καθιστᾶτε τὰς Ἀθήνας προσφιλεῖς. Καὶ εἴθε εἰς τὸ μέλλον, ἄξιός ὑμῶν γενόμενος μιμητῆς, νὰ φανῶ καὶ ἐγὼ ἐν μέρει τοῦλάχιστον ὠφέλιμος εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα. »

Ἄρ. 29. — Ὑπάρχει τέλος καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου Ἄμποτ, γόνου τῆς ἐπιφανοῦς Ἀγγλικῆς τὴν καταγωγὴν ἀλλ' ἐξελληνισθείσης ἐν Θεσσαλονίκῃ οἰκογενείας τῶν Abbott, ὅστις, μαθητεύσας ὑπὸ τὸν Γεννάδιον ἐν Ἀθήναις, μετέβη ἀκολούθως εἰς τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ Πανεπιστήμιον τῆς Κανταβριγίας. Ἐκεῖθεν ἐπιστέλλων συνιστᾷ τὸν ἀείμνηστον

φιλέλληνα Καθηγητὴν John Blackie, τότε πρῶτον ἐπισκεπτόμενον τὴν Ἑλλάδα :

Trinity College Cambridge,

15 Ἀπριλίου 1853.

Σεβαστέ διδάσκαλε !

Λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὰς ταράξω μὲ σύντομον ἐπιστολήν μου καὶ νὰ Σὰς συστήσω τὸν φέροντα αὐτὴν κύριον Ἰωάννην Βλάκου, καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐδιμβούργης, ἄνδρα ἕξοχον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ συγγραφέα διαφόρων λαμπρῶν πονημάτων. Ὅμιλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν ὀλίγον, καὶ εἶναι εἰς ἕξ ἐκείνων οἵτινες ὑποστηρίζουσιν ἔνταυθα τὴν προφορὰν τῆς γλώσσης μας κατὰ τὸν ἡμέτερον τρόπον· ἄλλ' εἶναι περιττὸν νὰ ἐκτανθῶ, διότι τὸ ἄτομόν του εἶναι αὐτοσύστατον. Ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ γράψω πρὸς τὸν Κύριον Ἀναστάσιον, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω ποῦ νὰ διευθύνω τὴν ἐπιστολήν μου, μάλιστα ἤθελα νὰ τὸν πέμψω καὶ τινα βιβλία. Σὰς πέμπω διὰ τοῦ Κυρίου Βλάκου μερικὰ χρώματα καὶ χαρτῖα τῆς ζωγραφικῆς διὰ τὰς Κυρίας Ἐλπίδα καὶ Κλεονίκην, ἂν ὅμως δὲν δυνηθῆ νὰ τὰ πάρῃ μαζύ του ἕνεκα τοῦ ὄγκου των, θὰ σὰς τὰ στείλω διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, καὶ ἴσως τὰ λάβητε πρὶν τῆς ἀφίξεως τῆς παρουσίας μου. Μὴ ὦν ζωγράφος δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ κρίνω καλῶς περὶ τῆς ποιότητος τοῦ χάρτου καὶ τῶν χρωμάτων, ἄλλ' ἂν αἱ Κυρίαὶ τὰ εὕρωσι καλά, θὰ μὲ ὑποχρεώσωσι καὶ μὲ ἄλλας παραγγελίας, οὔσαι βέβαιαι ὅτι, ὡς μαθητῆς τοιοῦτου ἀγαθοῦ διδασκάλου, θὰ θεωρῶ ἑαυτὸν εὐτυχὴ ὡςάκις λαμβάνω εὐκαιρίαν νὰ δεικνύω τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην μου. Προσφέρατε Σὰς παρακαλῶ τὰ σεβάσματά μου πρὸς τὴν Κυρίαν Γενναδίου καὶ τὰς Κυρίας Ἐλπίδα καὶ Κλεονίκην καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλόν μου Κύριον Κωστόπουλον, καὶ μένω, ὃ εὐπειθέστατος μαθητῆς Σας.

Ἰωάννης Ν. Ἀμποτ.

Ἄρ. 30. — Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ, R. Abbott, ἔγραφε τῷ Γενναδίῳ ἐκ Θεσσαλονίκης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1850, εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ συστάσει σχολάρχου :

« Σοφώτατε Διδάσκαλε : Ἐλαβον εὐχαρίστως τὴν ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου σοφὴν ἐπιστολὴν σας, καὶ σὰς ἀπονέμω ἀπείρους εὐχαριστίας διὰ τὰς ὁποίας εὐηρεστήθητε νὰ μοι διὰ βιβάσετε περὶ τοῦ σχολάρχου ἡμῶν πληροφορίας. Τὴν ἐπιστολὴν σας ἀναγνοὺς μετ' ἐπιστασίας κατέταξα μεταξὺ τῶν κειμηλίων μου εἰς μνημόσυνον αἰωνίου σεβασμοῦ. Ὁ πρὸς τὰς μαθήσεις πόθος τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων εἶναι μέγας, καὶ οὐδὲν πρόσκομμα δύναται ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρὸς τὰς Μούσας ὀργῶσαν Ἑλληνικὴν νεότητα. Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι οἱ προϊστάμενοι τῶν κοινοτήτων τοῦ Γένους πολλάκις διχονοοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τοὺς μέλλοντας ν' ἀναδεχθῶσι τὴν τοιαύτην εὐθύνην. Διὰ τοῦτο κατεφύγομεν πρὸς ὑμᾶς, τὸν ἐν σοφίᾳ καὶ λόγοις διαπρέποντα, ἵνα μᾶς φωτίζετε καὶ μᾶς ὀδηγεῖτε, πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω βελτίωσιν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων μας... Ζῆθι, σεβαστέ μοι διδάσκαλε, εἰς πολλῶν ἔτων περιόδους, πρὸς δόξαν καὶ ὄφελος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Τῶν διαταγῶν σας πρόθυμος.

R. Abbott.

Τοιαύτας αἰτήσεις περὶ ὀρισμοῦ ὑποτρόφων, περὶ ἐκλογῆς διδασκάλων, περὶ ἰδρύσεως σχολείων, περὶ ἐκδόσεως ἢ προμηθείας βιβλίων, περὶ προικῆσεως φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, πανταχόθεν ὅπου ὑπῆρχον Ἑλληνικαὶ κοινότητες, πάντες πρὸς αὐτὸν ἀπετείνοντο, ὡς εἰς ἀκένωτον πηγὴν ἀγνῆς φιλοπατρίας καὶ Ἑλληνικῆς σοφίας. Καὶ εἰς πάντα ἐπήρκει. Ἐκ παχέων δεσμίδων τοιούτων αἰτήσεων, παραθέτομεν τὰ ἑξῆς ὀλίγα.

Ἄρ. 31. — Οἱ Ἐπίτροποι τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἐν Βασσαραβίᾳ ἀποθανόντος Ἰωάννου Κοτῆ, περὶ ἰδρύσεως σχολείου ἐν Δελβινακίῳ, τῆ πατρίδι του. Κατὰ Φβρ. 1844.

Ἄρ. 32. — Ἡ Κοινότης Μονοδενδρίου, χωρίου τοῦ Ζαγορίου, περὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτῆς κληροδοτήματος Χριστοδούλου Ἰω. Κόνιαρη. Κατ' Ἰανουάρ. 1848.

Ἄρ. 33. — Οἱ Ἐπίτροποι τῆς Κοινότητος Μυτιλήνης θερμῶς παρακαλοῦσιν ὅπως προτρέψῃ τὸν Π. Εὐστρατιά-

δην (μαθητὴν τοῦ Μυτηλιναίου σπουδάσαντα ἐν Γερμανίᾳ, καὶ τότε καθηγητὴν τοῦ Γυμνασίου,) νὰ ἀναδεχθῆ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Μυτιλήνῃ Γυμνασίου. Κατὰ Μρτ. 1845.

Ἄρ. 34. — Οἱ Ἐπίτροποι τῆς σχολῆς Νεγάδων (Ἡπείρου) εὐχαριστοῦντες διὰ τὰ σταλέντα βιβλία καὶ ἐπισυναπτοντες κατάλογον τῶν ἐλλειπόντων πρὸς συμπλήρωσιν. Αἰτοῦσι ἐκλογὴν καὶ ἀποστολὴν νέου διδασκάλου διὰ τὸ Σχολεῖον. Κατ' Αὐγούστον 1846.

Ἄρ. 35. — Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ Ἐφοροὶ Τραπεζοῦντος ἐπιστέλλουσι τῇ 10 Σεπτ. 1846, τὰ ἑξῆς, ἅτινα πᾶς γνήσιος καὶ εὐσυνείδητος Ἑλληὴν θ' ἀναγνώσῃ μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν, θρηνῶν τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς παναρχαίας ἐκείνης Ἑλληνικῆς ἀποικίας: « Αἰσθανόμεθα ἄληθῶς τὴν νοσώδη τῆς κοινότητος ἡμῶν κατάστασιν, εἰς ἣν αἱ συμφοραὶ τῶν παρελθόντων χρόνων ἐβύθισαν αὐτὴν· καὶ ἤδη, εἰ καὶ βραδύτερον, φροντίζομεν κατὰ τὸ ἱερὸν ἡμῶν χρέος, καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀπελασθῆ τέλος τὸ τῆς ἀπαιδευσίας σκότος, ἵνα ἀπαρτίσῃ καὶ αὕτη ἕντιμον μέλος τοῦ εὐκλεῶς ἀναγεννηθέντος ὄλου γένους. Τὸ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τούτων τῶν καθηκόντων ἡμῶν παρακινητικὸν ὑμέτερον γράμμα λαβόντες εὐφράνθημεν βαθέως, ὅτι ἀξιούμεθα τῆς εὐμενοῦς πρὸς τὴν κοινότητα ἡμῶν διαθέσεως καὶ τῆς ἀξιολόγου προτροπῆς καὶ τῶν παραινέσεων ἀνδρὸς τὰ μάλιστα πρὸς τὴν ἀνάπλασιν τῆς Ἑλληνικῆς γενεᾶς συντελοῦντος, καὶ ἐπὶ διαπύρῳ φιλογενεῖᾳ διακεκριμένου, » κτλ. Ἐν τέλει εὐχαριστοῦσιν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καὶ ἀποστολῇ διδασκαλίσσης διὰ τὸ ἐκεῖ ἰδρυθὲν Παρθεναγωγεῖον, συστάσει τοῦ Γενναδίου.

Ἄρ. 36. — Οἱ Ἐφοροὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Ἀδριανουπόλεως, προτροπῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, παρακαλοῦσιν ὅπως τοῖς προμηθεύσῃ διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς « ἄνδρα ἐγκρατῆ τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ τῶν μαθηματικῶν, τὴν ἡλικίαν μέτριον, χρηστοθήτη, θερμουργὸν καὶ φρόνιμον » κτλ. Κατὰ Μάϊον 1851.

Ἄρ. 37. — Οἱ Κάτοικοι Καπεσόβου, κωμοπόλεως Ζαγορίου, περὶ ἐκλογῆς ὑποτρόφου ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιαστικῇ Ριζαρεῖῳ Σχολῇ. Κατὰ Μρτ. 1852.

Ἄρ. 38. — Ἡ Δημογεροντία καὶ οἱ Ἐφοροὶ τῆς Αἴνου αἰτοῦσιν ὅπως ἐκλέξῃ καὶ ἀποστείλῃ αὐτοῖς διδάσκαλον.
Κατὰ Σεπτ. 1854.

Περὶ τῶν μεταγενεστέρων τῆς ἐν Ὀδησσῶ διδασκαλίας
του φροντίδων ὑπὲρ τῆς ἐκεῖ παλαιᾶς σχολῆς εἵπομεν ἤδη
ἐν σ. 283.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ,
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ, κτλ.

(σ. 169.)

- α' — Περὶ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων.
 β' — Περὶ τῶν ἐν χειρογράφοις σωζομένων.
 γ' — Ἀναγραφή τῶν δημοσιευθέντων.
 δ' — Ἀναθεωρήσεις ἔργων ἐτέρων συγγραφέων.
 ε' — Προκήρυξις τῆς Στοιχειώδους Ἐγκυκλο-
 παιδείας.
 ς' — Ἐπίκρισις τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας.
 ζ' — Ἡ περὶ διδακτικῶν βιβλίων « Αὐτοσχέδιος
 Διατριβή ».
 η' — Τυποκλοπία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.
 θ' — Βιογραφία Κωνστ. Βαρδαλάχου.
 ι' — Ἐπικήδειος εἰς Βαρδαλάχον.

α' — Περὶ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων.

Οἱ πλείστοι τῶν πραγματευθέντων περὶ τοῦ βίου τοῦ Γενναδίου ποιοῦνται μνεῖαν τινὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδεμία ὑπάρχει ἀκριβῆς, ἢ ὅπωςδήποτε πλήρης βιβλιογραφία, οἶαν ἐπιχειροῦμεν νῦν. Τοῦ Carl Iken ἢ Leukothea (Leipzig, 1825, 8ον, 2 τομ.) ἀναφέρει τὴν ἐν Μόσχᾳ τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν σειρὰν. Ταύτην τὴν Προκήρυξιν, δημοσιευθεῖσαν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ τῆς 1 Δεκ. 1819, παραθέτομεν ὡς σημειώδη καὶ διὰ τὸν ὀρθόν, ἀλλ' ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀπέριττον λεκτικὸν χαρακτηῖρα, καὶ διὰ τὰς σοφὰς καὶ ὑγιεῖς περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἀρχὰς αἷς θέτει. Μετὰ τὸν

Ἴκεν ὁ Βρετὸς (Βιβλ. ΚΒ', 25), τοῦ ὁποίου ὁ Κατάλογος φθάνει μόνον μέχρι τοῦ 1832, ἀναγράφει δύο τῶν ἔργων τοῦ Γενναδίου. Ὁ Δε-Κιγάλλας (ΚΒ', 14), πέντε. Τοῦ Σάθα (ΚΒ', 36) ἡ ἀπαριθμησις εἶναι ἡ πληρεστάτη πασῶν, ἀλλ' ἀνακριβής, ἀναφέρει δὲ καὶ ἀνύπαρκτόν τι δημοσίευμα. Ὁ Ἀγαπητὸς (ΚΒ' 46) ὀλίγα τινά, ἀνακριβῶς καὶ ταῦτα. Ὁ δὲ Nicolai (ΚΒ', 45) τὰ δύο πρῶτα μόνον. Τῆς Γραμματικῆς μνημονεύουσι πάντες σχεδὸν οἱ περὶ Νεοελληνικῆς γραμματολογίας πραγματευθέντες. Ὁ πρὸ ὀλίγων ἔτων θανὼν Πρύτανις τοῦ ἐν St. Andrews ἀρχαιοτάτου τῆς Σκωτίας Πανεπιστημίου κρίνει αὐτὴν (ΚΒ', 18) ἀνωτέραν καὶ τῶν χρησίμων ἐν τοῖς Βρετανικοῖς σχολείοις. « It is much superior to many of the grammars used in Britain. » Ὁ δὲ πολυμαθὴς Βουρσιανὸς (ΚΒ', ΝΔ') λέγει περὶ τοῦ Γενναδίου ὅτι ἦτο εἷς τῶν πρώτων ὅσοι εἰσήγαγον ἐν Ἑλλάδι τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς Γραμματικῆς μέθοδον. Εἰ καὶ παρῆλθεν ἤδη μία σχεδὸν ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς πρώτης τῷ 1832 ἐμφανίσεως τῆς γραμματικῆς ταύτης, εἰ καὶ ἑκατοστία ἄλλων Ἑλληνικῶν γραμματικῶν ἐξεδόθησαν καὶ ἐπισημῶς ἐνεκρίθησαν ἔκτοτε, ὅμως ἡ « Γραμματικὴ τοῦ Γενναδίου » εἶναι καὶ σήμερον ἔτι κυρία τοῦ πεδίου, διαδοθεῖσα, σπαρεῖσα καὶ ριζωθεῖσα, δι' ἀπείρων ἐκδόσεων γνησίων καὶ διὰ πολλῶν κλεψιτύπων, παντοῦ ὅπου Ἑλληνες διδάσκονται τὴν πάτριον γλῶσσαν. Τὰ αὐτὰ περίπου ἀληθεύουσι καὶ περὶ τριῶν ἢ τεσσάρων τῶν ἄλλων διδακτικῶν τοῦ βιβλίων, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως καὶ πολλαπλασιάσεως τῶν ὁποίων αὐτὸς μὲν οὐδὲν ὠφελήθη, ὁ δ' ὑπ' αὐτοῦ προστατευθεὶς καὶ εὐεργετηθεὶς τυπογράφος ὑπερεπλούτησεν.

Ἡ ἀμέσως κατωτέρω βιβλιογραφία εἶναι, νομίζομεν, πλήρης καὶ ἀκριβής· περιέχει πάσας τὰς αὐτουσίως γενομένας γνωστάς τῷ συντάξαντι αὐτὴν ἐκδόσεις. Αἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἐλλείπουσαι, καὶ μὴ μνημονευόμεναι, εὐκόλως συμπεραίνονται ἐκ τῶν μνημονευομένων. Προσετέθησαν, ὅπου ἔδει, βιβλιογραφικαὶ τινες διασαφήσεις καὶ περικοπαὶ ἐκ τῶν προλόγων, τῶν ἀγγελιῶν κτλ, ἐρμηνεύουσαι τὰ κατὰ τὴν συγγραφὴν καὶ δημοσίευσιν. Ἡ κατάταξις τῶν δημοσιευμάτων τούτων εἶναι χρονολογική, τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἐκδόσεων ἐπομένων τῆς πρώτης ἐκάστου ἔργου, ἦτοι :

1. Στοιχειώδης Ἐγκυκλο-
παιδεία	5. Γραμματική
2. Σοαβίου Ἠθική	6. Κατήχησις
3. Πρώτη Τροφή	7. Ἱερὰ Ἱστορία
4. Κείμενα Κλασικά	8. Γενικὴ Ἱστορία
	9. Ἑλληνικὴ Γραμματεία
	10. Ἑλληνικά.

Ἔπονται τρία τινὰ δημοσιεύματα ἀναθεωρηθέντα ἢ ἐκδοθέντα φροντίδι τοῦ Γενναδίου. Μετὰ τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην παραθέτομεν πρῶτον μὲν κρίσιν τῆς Γραμματείας τοῦ Γενναδίου, ἀξιολόγως συντεταγμένην καὶ δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Πανδώρα τοῦ 1851· ἔπονται δὲ περίεργά τινα τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου περὶ κλεψιτυπίας καὶ περὶ ἐγκρίσεως διδακτικῶν βιβλίων.

Εἰς ἐπίμετρον ἀναδημοσιεύομεν τὴν ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν τριῶν ἀναθεωρηθέντων συγγραμμάτων περιεχομένην βιογραφίαν τοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου, τοῦ ἐπιστηθίου φίλου, καὶ τοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη συνεργάτου τοῦ Γενναδίου. Πράττομεν δὲ τοῦτο, οὐ μόνον διότι ἡ ἀναζήτησις τοῦ σπανίου τούτου συγγραμμάτιου εἶναι δύσκολος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῆς βιογραφίας ταύτης — πιστῆς εἰκόνας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ὅλου χαρακτήρος τοῦ Γενναδίου. Καὶ ἐν τῇ βιογραφίᾳ, καὶ ἐν τῷ συνεπομένῳ ἐπικηδεῖῳ λόγῳ, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ φίλου του μετὰ στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς φιλοπάτριδος δράσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἄνευ προσποιήσεως ἢ ἐκβεβιασμένης ὑπερβολῆς*. Περὶ ἑαυτοῦ ὁμῶς οὐδέν, ἀπολύτως λέγει, εἰ καὶ συμπράξας μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου ἐν πολλοῖς τοῦ βίου.

* Καὶ ὁ Κοραῆς ἐπὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὸν Βαρδαλάχον. Βλ. τὴν πρὸς αὐτὸν μακρὰν, ἀπὸ 24 Ἰουνίου 1814, ἐπιστολὴν, ἐν ἣ ἱκανὰ περὶ μεταφράσεως τῶν τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ δὴ καὶ τὰ ἐξῆς : « Πίστευσον ὅτι εἶσαι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀλίγων τοὺς ὁποίους καὶ τιμῶ καὶ ἀγαπῶ, ὡς ἀδόλως ἐπιθυμοῦντας τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν νεκρᾶς Πατρίδος. » Ἐν δὲ προγενεστέρῳ (4 Μαΐου 1805) πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου λέγει : « Χθὲς βράδῳ ἔλαθα ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Νικολοπούλου περιέχουσαν ἄλλην τοῦ διδασκάλου Βαρδαλάχου. Ὁ Βαρδαλάχος οὗτος μὲ παρακαλεῖ καὶ μὲ προβάλλει νὰ μὲ στείλῃ νὰ τυπώσω... τὸν Νανζιανζηνὸν Γρηγόριον !... ἡ ἐκδοσις εἶναι ἰδική του, ἡ δαπάνη τοῦ Οὐγγροβλαχίας. » Περὶ τῆς ἐν Χίῳ διδασκαλίας τοῦ Βαρδαλάχου ὁ Κοραῆς ἐπιστέλλει (3 Ἰουλίου 1819) τινὰ τῷ Κοκκινάκη, καὶ τῷ Βλαστῷ (26 Δεκ. 1818). Γράφων δὲ τῷ Πρασάκη (7 Ὀκτ. 1830) θρηνεῖ τὸν θάνατόν του.

Εἶναι δὲ ἡ ὑφή τοῦ λόγου γλαφυρά, σαφής, ὁμαλή, γνησίως Ἑλληνική τό τε λεκτικὸν καὶ τὴν ὑφήν, ἀλλ' ἀνεπιτήδευτος, ἀβίαστος, ἀπέριττος, ῥέουσα ἐκ καλάμου ἡσκημένου νὰ διατυπώνη πιστῶς τὰ διανοήματα νοῦ ὑγιοῦς. Ὡστε νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει περιόδους τῆς Κύρου Παιδείας. Ἐνὶ λόγῳ εἶναι ὑπόδειγμα ἄριστον τῆς δοκίμου πεζογραφίας τῶν τότε ἡμετέρων λογίων, τῶν ἐμπεφορημένων Ἑλληνισμοῦ τὴν τε ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν.

β'. — Περὶ τῶν ἐν χειρογράφοις σωζομένων.

Τό τε ποιὸν καὶ τὸ ποσὸν τῶν περισωθέντων χειρογράφων αὐτοῦ μαρτυροῦσι τὴν ἀκάματον καὶ ἀκοίμητον φροντίδα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς περὶ παντὸς ὅ,τι ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων Ἑλλήνων. Δύο τῶν χειρογράφων τούτων εἶναι μεταφράσεις πλήρεις, ἔτοιμοι πρὸς δημοσίευσιν.

1. Ἑλληνική Μυθολογία ἐκ τῆς τοῦ J. C. L. Schaarf (Encyclopaedie der Klassischen Alterthumkunde), 176 σελίδες εἰς φύλλον.

2. Ἀρχαία Ἱστορία διὰ τὰ παιδιά ἐκ τῆς τοῦ Lamé Fleury, 264 σελίδες εἰς 4ον.

Τὰ ἐξῆς πέντε εἶναι ἔντυπα ἀλλὰ διάφυλλα μὲ λευκὸν χάρτην πλήρη διορθώσεων, προσθηκῶν καὶ σημειώσεων αὐτογράφων τοῦ Γενναδίου :

1. Στοιχειώδους Ἐγκυκλοπαιδείας τὸ γ' μέρος· Θεογονωσία. Μόσχα 1820.

2. Σύνοψις τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, Ἀθήνησι, 1839.

3. Γραμματικῆς α' ἔκδ. Ἀθήνησι, 1839.

4. Συντακτικὸν τι ἔντυπον, Ἀθήνησι, 1847.

5. Πλατωνικὴ Χριστομάθεια ὑπὸ Ἀχελωίδου, Ἀθήνησι, 1846.

Τὰ ἐξῆς εὐρίσκονται δεδεμένα ἢ συρραμμένα, ἕκαστον ἐντὸς θήκης. Εἶναι δὲ ταῦτα ἐκεῖνα ὧν ἐποιεῖτο χρῆσιν κατὰ τὰς παραδόσεις αὐτοῦ :

Διεξοδικαὶ σημειώσεις εἰς Πλάτωνος Συμπόσιον καὶ Φαίδωνα, δεδεμέναι εἰς 4ον.

Παχὺ δέμα εἰς 4ον. Ὀλόκληρα κεφάλαια, ἢ κατὰ μέρος

σημειώσεις, περί Ἑλληνικῆς Συντάξεως, ἦν ἐπεξεργάζετο καὶ ἠτοίμαζε πρὸς δημοσίευσιν.

Θήκη εἰς φύλλον περιέχουσα 16 διάφορα τεύχη, Κλασικά, οἷον· Γενικὴ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Δημοσθενικῶν λόγων. — Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους. — Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα. — Θεοφράστου Χαρακτήρες. (Τρεῖς μεταφράσεις ἀτελεῖς). — Λυσίου Ἐπιτάφιος. — Ἰσοκράτους εἰς Δημόνικον. — Λουκιανοῦ Πατρίδος Ἐγκώμιον. — Χρυσοστόμου εἰς Εὐτρόπιον. (Τέσσαρες διαφοροὶ μεταφράσεις πλήρεις).

Θήκη εἰς φύλλον περιέχουσα 17 διάφορα τεύχη, Παιδαγωγικά, οἷον· Αἰσώπου Μύθοι. — Ὁ Μαστροπέτρος. — Παιδικὰ διηγήματα, κτλ.

Ἐτέρα θήκη εἰς φύλλον. Ἱστορικὰ διάφορα.

Ὅμοια θήκη εἰς 4ον. — Φυσιολογικὰ διάφορα.

Θήκη εἰς 8ον. — Ποικίλα, τινὰ ἀντιγεγραμμένα ὑφ' ἑτέρας χειρός, ἐν οἷς καὶ « Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Λευκίου ».

Θήκη εἰς 4ον περιέχουσα διάφορα τεύχη εἰς φύλλον καὶ 4ον ἐξ ἀρχαιότερου χάρτου, μετ' ἰδιοχείρου τοῦ Γενναδίου ἐπιγραφῆς ; « Διάφορα ποιήματα τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Σχολῆς ἐπὶ Λάμπρου καὶ Βαρδαλάχου ». Μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ μετριοφροσύνης δὲν προσθέτει τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα εἰ καὶ ἐσχολάρχει καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου. Εὐρηνται δὲ μεταξὺ τῶν ποιημάτων τούτων καὶ πεζὰ τινά, οἷον προσφωνήσεις πρὸς τοὺς τότε Ἡγεμόνας Βλαχίας καὶ Μολδαβίας*. Ἡ συλλογὴ αὕτη (περὶ ἧς ἴσως ἐξ ἀκοῆς εἶχεν ὁ Σάθας, λέγων ὅτι ὑπάρχει βιβλίον τοιοῦτο τοῦ Γενναδίου δημοσιευμένον), εἶναι τῷ ὄντι ἀξία δημοσιεύσεως, ὡς μνημεῖον τῆς γραπτῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορίας τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως παρὰ τοῖς τότε Ἑλλησιν.

γ'. — Ἀναγραφή δημοσιευθέντων ἔργων.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ τῶν παιδικῶν μαθημάτων, Περίοδος πρώτη, συνταχθεῖσα ἐκ τῶν ἀρί-

* Τοιοῦτοι εἶναι οἱ δύο λόγοι οἱ δημοσιευθέντες ἐν Ἑρμῇ Λογίῳ, 1820, σ. 699-708, Πρβλ. τὰ ἐν σ. 8.

στων παιδικῶν βιβλίων τῆς Γερμανίας ὑπὸ Γ. Γενναδίου, καὶ Γ. Λασσάνη. — 8ον.

Τόμος α΄. — Προπαίδεια συνταχθεῖσα κατὰ τὴν Γερμανικὴν τοῦ Ε. Τιλλίχου, παρὰ Γ. Λασσάνη. Ἐν Μόσκβα, 1820, ἐν τῷ τυπογραφίῳ Αὐγούστου Σεμένου. — 110 σ. + 1 φ.

Τόμος β΄. — Πρώτη Τροφή τοῦ ὑγιούς Ἀνθρωπίνου νοός, συγγραφείσα γερμανιστὶ παρὰ Καρόλου Τραυγόττου Θείμη, καὶ μεταφρασθεῖσα παρὰ Γ. Γενναδίου. Μόσχα, 1819, τύποις Σ. Σελιβανόφσκη. — 208 σ.

Τόμος γ΄. — Θεογνωσία, ἡ πρώτη διδασκαλία εἰς γνῶσιν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ, παρὰ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχα, 1820, ἐν τῷ τυπογρ. Αὐγούστου Σεμένου. — 72 σ.

Τόμος δ΄. — Ἡ διὰ φωνῆς ἀριθμητικὴ, συγγραφείσα γερμανιστὶ παρὰ Ι. Ν. Χολζαπέλου, καὶ μεταφρασθεῖσα παρὰ Γ. Λασσάνη. Ἐν Μόσκβα τυπ. Αὐγ. Σεμένου. — 132 σ.

Τόμος ε΄. — Ἐπιδειγμαὶ ἐκ τῆς ἠθικῆς, μεταφρασθεῖσαι ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν παρὰ Γ. Λασσάνη. Ἐν Μόσκβα, 1820, ἐν τῷ τυπ. Αὐγ. Σεμένου. — 62 σ.

Τόμος ς΄. — (Περὶ σχολείων ἐν γένει) παρὰ Γ. Λασσάνη. Ἐν Μόσκβα, 1821, ἐν τῷ τυπ. Αὐγ. Σεμένου. — 41 σ.

Σπανιώτατον καὶ σχεδὸν ἀνεύρετον νῦν δημοσίευμα, μάλιστα πλήρους οὔσης τῆς σειρᾶς τῶν ἕξ τομίδων.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου Φραγκίσκου Σοαβίου, μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν παρὰ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχα, 1819, τύποις Αὐγούστου Σεμένου. — 8ον, σ. 86.

— παρὰ Γ. Γενναδίου, ἐκδοθεῖσα δὲ τὸ τρίτον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ διορθώσεως, πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων παρὰ Ἐμμανουὴλ Λιβανίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1841, ἐκ τῆς τυπογρ. Ἐμμ. Λιβανίου, κατὰ τὸν Γαλατᾶν. — Μκρ. 8ον, σ. 97.

— Ἐκδίδεται τὸ τέταρτον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ διορθώσεως τῶν παροραμάτων παρὰ Ι. Λαζαρίδου, πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846, τύποις Ι. Λαζαρίδου. — 16ον, σ. 82.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΣΟΑΒΙΟΥ Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ χρηστομάθεια· μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Γ. καὶ τυπωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Μόσχᾳ τὸ 1819, νῦν δὲ ἐπιδιορθωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης Ἀνδρέου Κορομηλᾶ πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. (Τιμᾶται λεπτά 60). Ἐν Ἀθήναις, 1853, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλᾶ. 16ον, — σ. 86 + 1 φ.

(᾽Οπισθεν τοῦ τίτλου:) « Τοῖς ἀναγνώσταις. Τὸ παρὸν ἠθικώτατον βιβλιάριον μεταφρασθέν, πρὸ 30 ἤδη ἔτων καὶ ἐπέκεινα, ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Γυμνασιάρχου Ἀθηνῶν κ. Γ. Γενναδίου, σχολαρχοῦντος ἐν Ὀδησσῷ, καὶ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1819. Τοῦτο δὲ δωδεκάκις ἔκτοτε παρὰ διαφόρων ἐξετυπώθη, καὶ μ' ὅλα τὰ μαρτήματα, ἃ προσελάμβανε καθ' ἐκάστην του ἀνατύπωσιν πάντοτε, οὐδὲν ἦττον ἐξηντλήθη ταχύτατα διὰ τὰς ἀποδεδειγμένας ὠφελείας, ἃς ὑπὸ τὴν μετριοφρονα ἐπιγραφὴν Χρηστομάθεια ἐμπεριέχει. Ἐπειδὴ λοιπὸν τελευταῖα εἶχεν ἐκλείψει ὀλοτελῶς, ἀνέλαβον νὰ τὸ ἐκδώσω τὸ τρισκαιδέκατον, οὐσιωδῶς αὐξηθὲν καὶ βελτιωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου μεταφραστοῦ, καὶ ἰδοὺ τὸ παραδίδω μετὰ χαρᾶς εἰς τὴν σπουδάζουσαν Νεολαίαν... » κτλ.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ. Χρηστομαθείας μαθήματα. Ἠθικὴ ἢ περὶ καθηκόντων, μεταφρασθεῖσα τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ (sic) ὑπὸ Γ. Γ. ἐκδίδεται ἤδη μετὰ πολλῶν προσθηκῶν δαπάνη Ἀνδρέου Κορομηλᾶ πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. (Τιμᾶται λεπτά 25). Ἐν Ἀθήναις, 1854, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλᾶ. — 16ον, σ. 45.

(᾽Οπισθεν τοῦ τίτλου:) « Εἰδοποίησις: Τὰ παρόντα μαθήματα Ἠθικῆς, ἢ περὶ καθηκόντων, ἐξεδόθησαν πρῶτην μὲν ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Κ. Α. Α. ἐπιμελείᾳ τοῦ Ι. Π. νῦν δὲ ἡμεῖς ἐπαυξήσαντες αὐτὰ μὲ προσθαφερέσεις, κατὰ τὸ πρωτότυπον τῆς ὑπὸ τοῦ Μακαρίτου Σ. Κομητᾶ Συλλογῆς Παιδαγωγικῶν Μαθημάτων, ἐκδίδομεν αὐτὰ ἰδίαις

δαπάναις, εὐχόμενοι τοῖς φιλτάτοις παισὶ καρποῦς ἀξίους τῶν προσδοκίων τοῦ πρώτου συντάξαντος τὰ τοιαῦτα μαθήματα Φραγκίσκου Σουαβίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μετέφρασεν αὐτὰ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὁ κατὰ τὸ 1819 ἐν Ὁδησσῷ σχολάρχων κ. Γ. Γεννάδιος, νῦν σοφὸς Γυμνασιάρχης Ἀθηνῶν, ὅθεν τὰ ἔλαβε μετὰ ταῦτα ὁ μακαρίτης Κομητᾶς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ κύριος Ι. Π. Κ. Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ἰανουαρίου 1854. Ὁ Ἐκδότης. »

ΠΡΩΤΗ ΤΡΟΦΗ τοῦ ὑγιούς ἀνθρωπίνου νοός, συγγραφείσα γερμανιστὶ παρὰ Καρόλου Τραυγόττου Θείμη καὶ μεταφρασθεῖσα παρὰ Γ. Γενναδίου, δεύτερον ἤδη ἐπιδιορθωθεῖσα καὶ μετατυπωθεῖσα. Ἐν Αἰγίνῃ, 1833, ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. καὶ Ν. Ἀγγελιδῶν. — 8ον, σ. 179.

— παρὰ Γ. Γενναδίου πρὸς χρῆσιν τῶν Σχολείων. Κατ' ἔγκρισιν τῆς ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων Ἐπιτροπῆς, διὰ δαπάνης Α. Κορομηλά. Ἐκδοσις τρίτη ἐπεξεργασθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ. Τιμᾶται Δραχ. 1.50. Ἐν Ἀθήναις, 1842, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Α. Κορομηλά. — 8ον, 1 φ. + σ. 124.

— Ἐν Ἀθήναις 1845, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλά. — 8ον, — 1 φ. + σ. 111. (Ἐτέρα ἀνατύπωσις τῆς 3ης ἐκδόσεως.)

— Ἐκδοσις τετάρτη στερεότυπος. Ἐν Ἀθήναις 1851, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλά. — 8ον, σ. 93.

— παρὰ Γ. Γενναδίου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπανταχοῦ Σχολείων. Κατ' ἔγκρισιν τῆς (sic) ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου. Ἀθήνησι, 1878, ἀναλώμασι καὶ τύποις Α. Κορομηλά. Ἐκτύπωσις δεκάτη πρώτη. — 8ον, σ. 93.

— ἀπανταχοῦ Σχολείων. Ἦδη δὲ μετατυπωθεῖσα ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν τελευταίαν στερεότυπον ἔκδοσιν, διὰ δαπάνης Κ. Δαρζηλοβίτου. Ἐγκρίσει τῆς ἀρμοδίας Ἀρχῆς. Θεσσαλονίκη, 1854, τυπ. Φ. Κ. Δαρζηλοβίτου, Ὀδὸς Σουλτανιέ. — 8ον, σ. 96.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ Σαμοσατέως Τόξαρις ἢ φίλια. Μετατυπωθεὶς πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου. Ἐν Αἰγίνῃ, 1830, ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τυπογραφίᾳ διευθυνομένη ὑπὸ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ. — 8ον, σ. 32.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ Σαμοσατέως Λόγος περὶ τοῦ Μὴ Ραδίως Πιστεύειν Διαβολῇ, καὶ βίος Δημώνακτος. Μετατυπωθέντες πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου. Ἐν Αἰγίνῃ, 1830, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ὀρφανοτροφείου. — 8ον, σ. 24.

ΟΙ ΣΩΖΟΜΕΝΟΙ ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ Λόγοι τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. Μετατυπωθέντες πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου. Ἐν Αἰγίνῃ ἐκ τῆς Ἐθνικῆς τυπογραφίας διευθυνομένης ὑπὸ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ. — 8ον, σ. 57.

ΣΥΛΛΕΚΤΑ ἐκ τῶν Θουκυδίδου καὶ Ἡροδότου Ἱστοριῶν, πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου. Ἐν Αἰγίνῃ 1832, ἐκ τῆς Ἐθνικῆς τυπογραφίας διευθυνομένης ὑπὸ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ. — 8ον, σ. 120*.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ Λόγος κατὰ Λεωκράτους (Ἐνευ τυποσήμου ἄλλ' Ἀθήνησι). — 8ον, σ. 43.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ Μενέξενος ἢ ἐπιτάφιος (Ἐνευ τυποσήμου ἄλλ' Ἀθήνησι). — 8ον, σ. 16.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ Μενέξενος ἢ Ἐπιτάφιος λόγος. Ἐν Ἐρμούπολει, 1843, ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Μελισταγού, ὁδὸς Ἀγορᾶς. — Μικρ. 8ον, σ. 24.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἀυθαίρετος ἀνατύπωσις τοῦ ἀμέσως προηγουμένου. Τοῦτο δὲ καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ δύο ἐξεδόθησαν διορθῶσαι καὶ φροντίδι τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, χάριν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καθ' οὓς χρόνους ἐσπάνιζον ἐν Ἀθήναις, ἢ καὶ ὅλως ἔλειπον, Ἑλληνικὰ κλασικὰ κείμενα.

* Αἱ μετατυπώσεις αὗται κλασικῶν κειμένων δὲν ἀγγέλλουσι τὸν ἐκδόντα, ἀλλ' εἶναι τοῦ Γενναδίου, καθὰ αὐτὸς προαναγγέλλει ἐν τῇ πρὸς Μουστοξύδην ἐπιστολῇ του τῆς 31 Ἰανουαρίου 1831. Βλ. σ. 304.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκ διαφόρων συνερανισθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Γενναδίου. Τόμος πρῶτος. Ἐν Αἰγίνῃ, 1832, ἐκ τῆς Ἐθνικῆς τυπογραφίας διευθυνομένης ὑπὸ Γεωργίου Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ. — 8ον, 1 φ. + 378 σ.

Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος Γραμματικὴ, ἐν τῇ πρώτη αὐτῆς μορφῇ. Ἡ ἀμέσως κατόπιν, ἡ τοῦ 1838, εἶναι ἡ συντομωτέρα, ἡ καὶ ἀδιακόπως ἔκτοτε ἐν χρήσει Ὁ β' τόμος, τὸ Συντακτικόν, οὐδέποτε ἐξεδόθη· σώζονται δὲ τὰ συναπαρτίζοντα αὐτὸ τεύχη ἐν χειρογράφῳ, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Γ. Γενναδίου κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τοῦ Κράτους. Τόμος α'. Τεχνολογικόν. Τιμὴ τοῦ Τεχνολογικοῦ καὶ Συντακτικοῦ Δρ. 1. (sic). Ἐν Ἀθήναις 1838, ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Κορομηλᾶ. — 8ον μέγα, 1 φ. + 195 σ. (Ἰδιαιτέρα ἐκτύπωσις ἐπὶ μεγάλῳ χάρτῳ ἴσως μοναδικὸν ἀντίτυπον.)

Ἔτερον ἀντίτυπον ἐπὶ συνήθους χάρτου.

— Κράτους. Ἐκδοσις δευτέρα ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ. Μέρος α', Τεχνολογικόν. Τιμὴ Τεχνολογικοῦ καὶ Συντακτικοῦ Δρ. 3.50. Ἐν Ἀθήναις, 1839, ἐκ τῆς τυπ. Ἀνδρέου Κορομηλᾶ. — 8ον, σ. 160.

— Κράτους· ἐκδοθεῖσα δὲ τὸ τρίτον ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ στερεοτύπως. Ἐπηυξημένη καὶ διωρθωμένη. Ἐν Ἀθήναις 1851, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλᾶ. 8ον, — σ. 156.

— Κράτους· ἐκδοθεῖσα δὲ τὸ τέταρτον δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ στερεοτύπως, ἐπηυξημένη καὶ διωρθωμένη. Ἐν Ἀθήναις, 1859, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλᾶ. — 8ον, σ. 150.

— Κράτους. Ἐκδοσις τετάρτη στερεότυπος. Ἀνδρέας Κορομηλᾶς ἐκδότης. Ἐν Ἀθήναις, 1881. Ὅδός Ἑρμοῦ 290. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 27 Ὅδός Γιοργαντζιλάρ. Ἐκτύπωσις πεντηκοστὴ πέμπτη. — 8ον, σ. 150.

— Κράτους. Ἐκδοσις τετάρτη στερεότυπος. Ἐν Ἀθήναις, 1883, ἐκ τῶν καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλᾶ. — 8ον, (μικροτέρου πῶς σχήματος), σ. 150.

— Κράτους. Ἐκδοσις ἕκτη. Ἐκδότης Ἀνέστης Κωνσταντινίδης. Ἐν Ἀθήναις, 1888, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων Ἀν. Κωνσταντινίδου. — 8ον, σ. 150.

— Κράτους. Ἐκδοσις ἑβδόμη στερεότυπος. Ἐκδότης Ἀν. Κωνσταντινίδης. Ἐν Ἀθήναις 1891. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστ. Ἀν. Κωνσταντινίδου. — 8ον, σ. 150.

— Κράτους. Ἐκδοθεῖσα δὲ τὸ τρίτον ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ στερεοτύπως, ἐπηυξημένη καὶ διωρθωμένη, 1849. — 8ον, σ. 156. (Ὁ τύπος ὅμοιος τῆ 3ῃ ἐκδ. ἀλλ' ἄνευ ὀνόματος τυπογράφου ἢ τόπου. Ἐκδ. κλεψίτυπος.)

— Κράτους. Ἐκδοσις νεωτάτη. Ἀθήνησι, 1874, τύποις τῆς « Προόδου ». 8ον, σ. 139. (Ἐκδ. μετὰ τὴν λήξιν τοῦ τυπογραφικοῦ προνομίου.)

— Κράτους. Ἐν Ἀθήναις, 1869. — 8ον. σ. 139. (Προδήλως κλεψίτυπος ἕκδοσις).

— Κράτους. Ἐκδοθεῖσα δὲ δαπάνη Γεωργίου. Ἀθ. Μιχαλακέα. Ἐν Καλάμαις, 1876, ἐκ τῆς τυπ. Γ. Α. Μιχαλακέα. — 8ον. σ. 134.

(Ἐκ τῆς ὀπισθεν τοῦ τίτλου Προειδοποιήσεως :) Ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐκδόσωμεν τὴν εὐμέθοδον τοῦ σοφοῦ Διδασκάλου τοῦ γένους μακαρίτου Γενναδίου Γραμματικὴν, καλλιτέρα τῆς ὁποίας ἄλλη μέχρι τοῦδε δὲν ἐφάνη διὰ τὰ σχολεῖα μας, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν Ἑλληνοδιδασκάλων φίλων μας, οὓς ἐσυμβουλευθήμεν.

— (Ἐτέρα ἀνατύπωσις τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τοῦ 1877 χρονολογουμένη.)

(Ἐν ἀρχῇ τοῦ Προλόγου :) Ἡ παντελής ἐξάντλησις τῆς ἐκ πεντακισχιλίων ἀντιτύπων πρώτης ὑφ' ἡμῶν ἐκδόσεως τῆς τοῦ μακαρίτου Διδασκάλου τοῦ Γένους Γ. Γενναδίου μικρᾶς γραμματικῆς ἐνθαρρύνει με εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἐκδοσιν.

— Κράτους. Ἐκδοσις δευτέρα, ἐπὶ τὸ βέλτιον διασκευασθεῖσα ὑπὸ Εὐαγ. Κ. Κοφινιώτου, Καθηγητοῦ. Ἐν Ἀθήναις, 1888, τυπογραφεῖον ὁ Παλαμῆδης. — 8ον. σ. 200.

(Ἐν προλόγῳ :) « Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν τῷ ἀναγνώστῃ ὅτι οἱ πλείστοι, εἰ μὴ πάντες, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἄλλων λογίων τοῦ Ἔθνους τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐδιδάχθησαν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου τοῦ Γ. Γενναδίου μεταφρασθείσης μικρᾶς γραμματικῆς τοῦ περιωνύμου καὶ Φιλέλληνος Θηρσίου. Πάντες γινώσκουσι πόσον τελεσφόρως ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ἐλειτούργησεν ἡ γραμματικὴ αὕτη ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις καὶ νῦν ἔτι πολλαχοῦ τῆς τε ἐλευθέρως καὶ δούλης Ἑλλάδος λειτουργεῖ, καὶ πόσης ὑποδοχῆς ἐτύγχανε παρά τε διδάσκουσι καὶ διδασκομένοις διὰ τὸ εὐμέθοδον, σύντομον καὶ σαφές τῶν κανόνων ». — Σφάλλεται ὁ ἐκδότης ὑπολαμβάνων ὡς μετάφρασιν τὴν Γραμματικὴν ταύτην, ἣτις ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδ. τοῦ 1832 ἐδήλου ἐπὶ τοῦ τίτλου « ἐκ διαφόρων συνερανισθεῖσα », ἀλλ' ἣτις ἔκτοτε ἐπλουτίσθη μὲ τοσαύτας βελτιώσεις καὶ προσθήκας, ὥστε κατέστη ἰδιοφυές σύγγραμμα τοῦ Γενναδίου.

..... Κράτους. διασκευασθεῖσα δὲ νῦν, ἄλλοις τε πολλοῖς συμπληρωθεῖσα, καὶ τῇ προσθήκῃ Συντακτικοῦ ἐπαυξηθεῖσα ὑπὸ Γ. Παπασλιώτου. Ἐκδίδεται δαπάναις Ἀνδρέου Κορομηλᾶ στερεοτύπως. Τιμᾶται Δραχ. 3.50. Ἐν Ἀθήναις, 1857, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλᾶ. — 8ον. σ. 304.

(Ἀγγελία ἐκδότου, ὅπισθεν τοῦ τίτλου :) Τοῦ ἀοιδίμου Σεβαστοῦ μοι Γυμνασιάρχου Γ. Γενναδίου ἐπιθυμίαν ἐκπληρῶν, ἐκδίδομι καὶ νῦν τὸ τέταρτον τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν αὐτοῦ. Ὁ ἀοιδίμος διδάσκαλος Γ. Γεννάδιος, ὁ διδάσκαλος τῶν διδασκάλων, καὶ θεμελιωτῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἑλληνικῆς παιδείας, ὁ διὰ τῆς σοφῆς καὶ νευρώδους διδα-

σκαλίας, καὶ τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνικῆς νεότητος διαπλάσσωσιν καὶ ἀναπτύσσουσιν, ἐμελέτα ἵνα, συμπληρώσας καὶ διασκευάσας τὴν παρούσαν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας ἡ πολυχρόνιος διδασκαλία αὐτῆς κατέδειξεν αὐτῷ, ἐκδόσει αὐτὴν συμπεπληρωμένην καὶ διασκευασμένην πρὸς πληρεστέραν καὶ ἐπιτυχέστεραν διδασκαλίαν· ἀλλ' ἐπελθοῦσα πρὸ δύο ἡδὴ ἔτων ἢ ἐπάρατος βροτολοιγὸς χολέρα, ἐφήρπασε τὸν αἰοιδίμον, ἐγκαταλιποῦσα εἰς ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν πένθος ἀπαρηγόρητον καὶ κενὸν μέγα, ματαιώσασα οὕτω συγχρόνως καὶ τοὺς ἐπωφελεῖς στοχασμοὺς αὐτοῦ περὶ τῆς νέας ἐκδόσεως τῆς παρούσης Γραμματικῆς. Ταύτην τοῦ αἰοιδίμου τὴν ἐπιθυμίαν φιλοτιμούμενος νὰ ἐκπληρώσω, καὶ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς διδασκαλίαν ἐντελεστέραν καὶ πληρεστέραν καταστήσω, προσέφυγον εἰς τὸν ἄξιον τοῦ αἰοιδίμου μαθητὴν Κ. Γ. Παπασλιώτην... κτλ.

— Κράτους· διασκευασθεῖσα δὲ νῦν καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Γ. Παπασλιώτου, ἐκδίδεται στερεοτύπως. Ἐν Ἀθήναις, 1869. — 8ον. σ. 191 (Κλεψίτυπος ἔκδοσις, ἄνευ τοῦ προλόγου τοῦ Κορομηλά).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ἑλληνικὴ φιλοπονηθεῖσα ἐκ τῶν τελειότερων καὶ ἀσφαλεστέρων πηγῶν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ αἰοιδίμου Γ. Γενναδίου, ὑπὸ Χ. Παπανικολάου, Σχολάρχου Ἀμφίσης, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπανταχοῦ ἑλληνικῶν Σχολείων. Ἐκδίδεται δαπάνῃ τῶν Τέκνων Α. Κορομηλά. — 8ον. σ. 2 + 159 + 70.

(Ἐν Προλόγῳ :) « Ἡ μικρὰ γραμματικὴ τοῦ αἰοιδίμου Γ. Γενναδίου, τοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ποδηγετήσαντος τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀληθῆ φιλοπατρίαν, ἄριστον γραμματικὸν κατασκευάσμα, ἐδέσποσεν ἐν τοῖς Σχολείοις 25 ὄλα ἔτη, ὡς καὶ τὰ ἠθικὰ ἀξιώματα τοῦ δαιμονίου ἐκεί-

νου ἀνδρός. » (Ἐλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἀπόπειρα γραμματικῆς νεωτέρας ἀπέτυχε, τῆς τοῦ Γενναδίου ἔτι καὶ νῦν δεσποζούσης τοῦ πεδίου.)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Γ. Γενναδίου. Μέρος α'. Τεχνολογικόν. Ἐν Σμύρῃ, 1840. — 8ον. σ. 160. — (Κλεψίτυπος ἔκδοσις, ἄνευ ὀνόματος τυπογράφου.)

GRAMMATICA della lingua Greca di Giorgio Gennadio per uso delle pubbliche scuole di Grecia, ora per la prima volta tradotta dal Greco ed accomodata ad uso degli Italiani nello Studio di Basilio Puoti, da Bruto Fabricatore. Etimologia. Napoli, 1847, tipografia e libreria Simoniana. — Μκρ. 8ον. σ. 223. (Σπανιωτάτη μετάφρασις.)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ μάθημα, Τμήματος γ'. — Σύνοψις ἱερᾶς κατηχήσεως διὰ τ' ἀλληλοδιδασκόμενα παιδιά· ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς Προπαιδείας Ἐπιτροπῆς. Ἐν Αἰγίνῃ, 1830, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ὁρανοτροφείου. Μκρ. 8ον. 2 φ. + 16 σ. + 1 φ. λευκόν.

(Ἡ Ἐπιτροπὴ λέγει ἐν Προλόγῳ ὅτι) « ἐπρόσθεσε δέ τινας περιλήψεις λαβοῦσα αὐτὰς ἐκ τῆς κατηχήσεως τῆς οὔσης εἰς τὰ Παιδικὰ μαθήματα τὰ ἐκδοθέντα εἰς Μόσχαν ὑπὸ Γ. Γενναδίου. » (Ἀναφέρονται ταῦτα εἰς τὸ β' μέρος τοῦ γ' τομ. τοῦ ἐπιγραφομένου « Συνοπτικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστιανοῦ, Κατήχησις. »)

— Ἐπιτροπῆς. Νῦν δὲ πρὸς χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας μετατυπωθεῖσα τὸ τρίτον ὑπὸ Ἀγγέλου Ἀγγελίδου. Ἀθῆναι, 1839, ἐκ τῆς τυπογρ. Ἀγγέλου Ἀγγελίδου. — Μκρ. 8ον. — σ. 16.

— νεολαίας, μετατυπωθεῖσα τὸ τέταρτον ὑπὸ Γεωργίου Μελισταγούς, Ἐν Ἐρμουπόλει, 1840, τύπ. Γ. Μελισταγούς. — Μκρ. 8ον. σ. 16.

— νεολαίας, μετατυπωθεῖσα τὸ τέταρτον ὑπὸ Ε. Ῥάλλη. Ἀθῆναι, 1842, τύπ. Γ. Χαρτοφύλακος. — Μκρ. 8ον. σ. 16.

— νεολαίας, μετατυπωθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Πολυμέρη. Ἐν Ἐρμουπόλει, 1844, τύπ. Γ. Πολυμέρη. — Μκρ. 8ον. σ. 16.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ, ἢ Ὁρθόδοξος διδασκαλία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκδοθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις, 1835, ἐκ τῆς τυπ. Ἀνδρέου Κορομηλά. — 8ον. φ. 1 + σ. 80.

Ὁ Πρόλογος τοῦ ἐκδότου δηλοῖ ὅτι βᾶσις τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι « ἡ ἱερὰ κατήχησις, ἡ Μεγάλη ἐπιγραφομένη, τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Δ. Ν. Δάρβαρις ἀπὸ τὸ Ῥωσικὸν μετέφρασε καὶ ἐν Βιέννῃ ἐξέδωκε περὶ τὸ 1805. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ εἶναι τόσον κακόν, ὥστε πολλαχοῦ καταντᾷ δυσνόητος, ἢ καὶ παντάπασιν ἀκατάληπτος, ἐπαρακάλεσα ἕνα τῶν λογίων μας νὰ διορθώσῃ αὐτό, ὥστε νὰ γίνῃ τὸ βιβλιάριον τοῦτο χρήσιμον εἰς τοὺς διδασκομένους. » (Τοῦ Γενναδίου αἰ κατὰ τὰς ἀλληλοδιαδόχους ἐκδόσεις πολλαὶ βελτιώσεις καὶ προσθηκαὶ κατέστησαν τὸ βιβλίον τοῦτο ἴδιον αὐτοῦ ἔργον.)

— (Ἐτέρα ἐκτύπωσις ἀπαραλλάκτως ἀλλὰ χρονολογούμενη 1836.) — 8ον. σ. 72.

— Ἐκδοσις πέμπτη. Ἐν Ἀθήναις, 1837, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλά. — 8ον. 50 σ. + 1 φ.

— Συνόδου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Διδακτικῶν Βιβλίων Ἐπιτροπῆς. Ἐκδοσις ἕκτη. Ἐν Ἀθήναις, 1842, τύπ. Α. Κορομηλά. — 8ον. 60 σ. + 1 φ.

Ἐν τῷ Πρὸς τοὺς Ἀναγνώστας ὁ ἐκδότης λέγει καὶ πάλιν ὅτι τῆς ἐκδόσεως ταύτης « ἐπιμελέστατα ἐπεστάτησεν ἀνὴρ πᾶσαν τὴν προσήκουσαν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔχων παιδείαν. »

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ, ἢ Ὁρθόδοξος διδασκαλία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Γ. Γενναδίου. Πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν

Σχολείων, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Β. Ὑπουργείου. Ἔκδοσις ὀγδόη, στερεότυπος. Ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἐπιδιωρθωμένη μετὰ προσθήκης Γραφικῶν ὑποσημειώσεων. Ἐν Ἀθήναις, 1851, ἐκ τῆς τυπ. Α. Κορομηλά. — 8ον, σ. 56.

— Ἔκδοσις ὀγδόη. Ἀθήνησι, 1878, ἀναλώμασι καὶ τύποις Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἐκτύπωσις εἰκοστὴ ἕκτη. — 8ον, σ. 56.

— Ἔκδοσις ὀγδόη. Ἐν Ἀθήναις, 1882, ἐκ τῶν καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλά. — 8ον, σ. 56.

ΚΑΤΗΧΗΣΗΣ ἢ Ὁρθόδοξος Διδασκαλία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ Ν. Δαρβάρεως πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Βασιλικοῦ Ὑπουργείου. Ἔκδοσις νεωτάτη, δαπάναις Α. Κορομηλά, ἐπιδιωρθωμένη μετὰ προσθήκης Γεωγραφικῶν (sic) ὑποσημειώσεων. Ἐν Ἀθήναις, 1872, τύποις Α. Λαμπруνίδου. — 8ον, σ. 44. (Κλεψίτυπος ἕκδ. μὲ τίτλον ἐπίτηδες παρηλλαγμένον.)

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ἐκ τῶν Βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης συναρμολογηθεῖσα ὑπὸ Γ. Γενναδίου καὶ ἐκδοθεῖσα παρὰ τοῦ τυπογράφου πρὸς χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐν Ἀθήναις, 1835, ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Κορομηλά. — 8ον, σ. 144.

(Πρόλογος.) « Τὴν παροῦσαν σύνοψιν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας συνηρμολόγησα πρὸ καιροῦ πρὸς χρῆσιν τῶν νέων, τοὺς ὁποίους ἐδίδασκα εἰς Ὀδησσὸν καὶ Βουκουρέστιον. Παρεδίδοτο δὲ καὶ εἰς τοὺς μαθητεύοντας εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐνταῦθα Ἑλληνικὸν σχολεῖον χειρόγραφος, πρὶν διδαχθῶσι τὴν Ἱεράν κατήχησιν. Βλέπων ὁμως τὴν ὁποῖαν ἐδοκίμαζον οἱ διδασκόμενοι δυσκολίαν, ἀντιγράφοντες ἐξ ἀντιγράφων, ἐσφαλμένων τῶν περισσοτέρων τόσον, ὥστε δὲν ἐνόουν

τίποτε, ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἐκδώσω, ὡς μὴ ἀνεπιτηδεῖαν ἴσως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν. Ὁ Κύριος Κορομηλᾶς ἀνέλαβε φιλοτίμως νὰ τυπώσῃ τὸ βιβλιάριον τοῦτο, καθὼς καὶ προλαβόντως τὴν Κατῆχησιν, σκοπεύων, ἔαν φανῶσι ταῦτα χρήσιμα, καὶ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, νὰ τυπώσῃ καὶ ἄλλα παιδικὰ βιβλία, τῶν ὁποίων ἔχομεν τόσῃν ἀνάγκην καὶ ἔλλειψιν. Ἐν Ἀθήναις, τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1835, Γ. Γεννάδιος. »

— Γ. Γενναδίου, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν διδασκτικῶν βιβλίων ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐξεδόθη δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ. Ἐκδοσις τρίτη, στερεότυπος. Ἐν Ἀθήναις, 1850, τυπ. Α. Κορομηλᾶ. — 8ον. 78 σ.

— Ἐτέρα ἀνατύπωσις τῷ 1866. — 78 σ.

— Ἐτέρα ἀνατύπωσις τῷ 1873. — 78 σ.

— Ἐτέρα ἀνατύπωσις τῷ 1833. — 71 σ.

..... Γ. Γενναδίου πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, κατ' ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Βασιλικοῦ Ὑπουργείου. Ἐκδίδονται δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Δεπάστα, βιβλιοπωλῶν ἐν Γαλατᾷ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν Ἀθήναις, 1871, ἐκ τοῦ τυπογρ. τῆς « Προόδου. » — 8ον. 76 σ.

— Ὑπουργείου. Ἐκδίδεται δαπάνῃ Σ. Ἀνδρεάδου καὶ Σιας. Ἐκδοσις νεωτάτη. Ἐν Ἀθήναις, 1872. — 8ον. 76 σ.

— Ὑπουργείου. Δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Δεπάστα, Βιβλιοπωλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκδοσις νεωτάτη. Ἐν Ἀθήναις, 1873, τύποις Αἰ Μουσαι. — 8ον. 76 σ.

— Συνόδου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν διδασκτικῶν βιβλίων ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπιδιορθωθείσα δὲ ὑπὸ Ν. Δ. καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἰωαν. Ε. Ἀθανασιάδου. Ἐν Τριπόλει, 1869, τυπογρ. καὶ Βιβλιοπωλεῖον Ἰωαν. Ε. Ἀθανασιάδου. — 8ον. 76 σ.

— Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἰω. Ε. Ἀθανασιάδου. Ἐν Τριπόλει, 1872, τύπ. καὶ βιβλιοπ. Ἰω. Ε. Ἀθανασιάδου. — 8ον. 68 σ.

— Ἐπιτροπῆς, ἐκδοθεῖσα δὲ καὶ ὑπὸ Σεργίου Χ. Ῥαφτάνη. Ἐν Ζακύνθῳ, 1861, ἐκ τοῦ τυπογρ. Ὁ Παρνασσὸς Σεργίου Χ. Ῥαφτάνη. — 8ον 78 σ.

— Ἐπιτροπῆς. Ἐξεδόθη δὲ δαπάνη Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἐκδοσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήνῃσι, 1837, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλά. — 8ον (μικροτέρου μεγέθους), 128 σ.

(Προτέτακται ὁ Πρόλογος τῆς ἀ' ἐκδόσεως τοῦ 1835.)

— Ἐπιτροπῆς. Μετατυπωθεῖσα ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις τρίτην στερεότυπον ἐκδοσιν. Ἐξεδόθη δαπάνη. Ἐκδοσις τετάρτη. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1850, τυπ. Μ. Κ. Γκαρπολά καὶ Σιας. — 8ον. 111 σ.

ΙΕΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ διὰ τὰ παιδιά, ἤγουν Ἱερὰ Ἱστορία καὶ εἰσαγωγή εἰς τὰς Γραφάς. Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Γ. Γενναδίου, δαπάνη Ἀλεξ. Κ. Γκαρπολά. Ἐκδοσις πρώτη. Ἐν Ἀθήναις, 1847, τυπ. Ἀλεξ. Κ. Γκαρπολά. — 8ον.

(Τὸ βιβλίον τοῦτο διαφέρει πολλαχῶς τῆς ἀνωτέρω Ἱερᾶς Ἱστορίας. Ἄγνωστον τὸ Γερμανικὸν πρωτότυπον τοῦ ὁποίου αὕτη λέγεται μετάφρασις. Οὔτε ἕτερα ἐκδοσις, οὔτε μνεῖα ἑτέρου ἀντιτύπου τοῦ ἔργου τούτου ἀπαντᾷ που.)

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, γερμανιστὶ συνταχθεῖσα ὑπὸ Α. Α. Κ. Καμμερέρου, κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως μεταφρασθεῖσα πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τοῦ κράτους, ὑπὸ Γ. Γενναδίου, καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἐν Ἀθήναις, 1839, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλά. — Μικρ. 8ον. 1 φ. + 240 σ.

(Ἐπὶ τῆς 1ης σελίδος :) « Ἀγγελία..... Ἡ δὲ παντελὴς ἔλλειψις ἐπιτόμου Γενικῆς Ἱστορίας γενομένη πάντοτε ἐπαισθητοτέρα εἰς τοὺς σπουδάζοντας, μὲ παρεκίνησε ν' ἀναλάβω καὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς παρούσης συνόψεως, πεποι-

θῶς ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἀναγκαιότατον βιβλίον θέλει εὐρεῖ τὴν αὐτὴν μὲ τὰς ἄλλας μου ἐκδόσεις εὐμενὴ ὑποδοχὴν παρὰ τῶν ἐλλογίμων διδασκάλων καὶ τῶν φιλομούσων μαθητῶν τῶν σχολείων μας, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἐκλογή τῆς μεταφράσεως εἶναι τοῦ Γυμνασιάρχου Γ. Γενναδίου, ἀνδρὸς τοῦ ὁποῦ μόνον τὸ ὄνομα, πασίγνωστον εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀρκεῖ εἰς σύστασιν τοῦ βιβλίου. Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1839, ὁ ἐκδότης, Α. Κορομηλάς. »

— Κράτους. Θεωρηθεῖσα καὶ μεταρρυθμισθεῖσα ὑπὸ Γ. Γενναδίου καὶ ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης ὑπὸ Α. Κορομηλά. Τιμᾶται Δραχ. 3.50. Ἐν Ἀθήναις, 1853. — 8ον. 1 φ. + 168 σ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ἢ Γραμματολογία, συνταχθεῖσα μὲν γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰωαν. Χριστιανοῦ Λουδ. Σχαπφίου, μεταφρασθεῖσα δὲ ὑπὸ Γ. Γενναδίου καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάναις Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἐν Ἀθήναις 1849, ἐκ τῆς τυπογρ. Α. Κορομηλά. — Μεγ. 8ον. 2 φ. + 203 σ.

(ἽΟπισθεν τοῦ τίτλου :) « Εἰδοποίησις τοῦ μεταφραστοῦ. Ὁ Ἰωάννης Χριστιανὸς Λουδοβίκος Σχάπφιος πολλὰ ἔτη κατὰ σειρὰν ἐδίδαξεν ἐν τῷ παιδαγωγείῳ τῷ ἐν Μαγδεμβούργῳ τὰ ἀξιοσημειωτότερα ἐκ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας κατὰ τὸ ὑπὸ Ἰωάννου Ἰωακείμ Ἐσχεμβουργίου ἐγχειρίδιον τῆς κλασσικῆς γραμματολογίας, ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας, τὸ κατὰ 1785 ἔτος ἐκδοθέν. Ἐπαναλαμβάνων δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος τὰ αὐτὰ ἀντικείμενα, καὶ ἐρευνῶν τὰ βοηθήματα, ὅσα συνετάχθησαν καὶ συνετάσσοντο περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, συνέταξε κατ' ὀλίγον Ἐγκυκλοπαιδεῖαν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιογνωσίας, ὡς ἐγχειρίδιον ἀρμόδιον εἰς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν γυμνασίων, καὶ ἐξέδωσεν αὐτὴν ἐν Μαγδεμβούργῳ κατὰ τὸ 1806 ἔτος εἰς 2 τόμους. Ἐξεδόθη δὲ ἡ ἐγκυκλοπαιδεῖα αὕτη τρις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, καὶ τὸ τέταρτον ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Σχιγκίου κατὰ τὸ 1837.

Κατὰ τὸ 1832 ἔτος μετέφρασα κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τὴν Ἑλληνικὴν γραμματείαν ἢ γραμματολογίαν καὶ τὴν μυθολογίαν, καὶ ἐδίδαξα ἀμφότερα τὰ μαθήματα ταῦτα ἐν τῷ κατὰ τὴν Αἴγινα κεντρικῷ σχολείῳ, προσθέτων καὶ περισελίδια σημειώματα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ συντόμως ἀναφερομένων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ὀθωνεῖῳ πανεπιστημίῳ ἐδίδαξα ταῦτα ἅπαξ, προσθέτων πάλιν ὅσα σημειώματα ἔκρινον ἀναγκαῖα πρὸς διασάφησιν τῶν συνεπτυγμένως περιεχομένων ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ Κύριος Ἀνδρέας Κορομηλάς, φιλοτιμούμενος πάντοτε νὰ συντελῆ εἰς τὴν πρόοδον τῶν γραμμάτων δι' ἐκτυπώσεως τῶν χρησίμων εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἠθέλησε νὰ ἐκδώσῃ διὰ τῶν πιεστηρίων του καὶ τὰ δύο ταῦτα μεταφράσματα. Διὸ διορθώσας ὅποσον τὸ λεκτικόν, καὶ ἐπισυνάψας ὑπὸ ἕκαστον παράγραφον ὅσα περισελίδια σημειώματα εἶχον γεγραμμένα, παρέδωσα εἰς τὸν φιλογενῆ τοῦτον τυπογράφον κατὰ πρῶτον τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματείαν. — Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1849. Γ. Γεννάδιος. »

(Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπέναντι σελίδος :) « Πρὸς τὴν φιλόμουσον Νεολαίαν. Τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας τῶν Γραμμάτων, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδράζεται κυρίως ἡ Κριτικὴ καὶ ἡ Φιλολογία, ἦτον παρ' ἡμῖν τέως ἄγνωστον. Ὁ σεβαστὸς Γυμνασιάρχης Ἀθηνῶν Κύριος Γ. Γεννάδιος, μεταφράσας ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ πρὸ 17 ἐτῶν εὐμέθοδόν τινα πραγματείαν τούτου τοῦ εἴδους, προετέλεσε τρόπον δὴ τινα τὴν Νεολαίαν πρὸς ἀκρόασιν τοῦ σπουδαιοτάτου μαθήματος τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου Κ. Ἀσωπίου ἐκδιδομένης πρὸ τεσσάρων ἐτῶν Ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, τῆς ὁποίας ἔχει ἤδη ἀνά χεῖρας τὸ Κοινὸν τὰ μέχρι τοῦ Ε ἔκδοθέντα φύλλα.... Ἐν Ἀθήναις 15 Σεπτεμβρίου 1849. Α. Κορομηλάς. »

ΕΛΛΗΝΙΚΑ. Τὰ ἐξαιρετώτερα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἔρανισθέντα ὑπὸ Φριδερίκου Κιανήρου, καὶ

μετατυπωθέντα. Ἐν Ἀθήναις, 1850, ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλά. — 8ον. 130 σ.

(Ἐξεδόθη ἀνωνύμως ὑπὸ τοῦ Γενναδίου χάριν τῶν ἐκ τῆς Γυμνασίῳ μαθητῶν αὐτοῦ.)

δ'. — Ἀναθεωρήσεις ἔργων ἑτέρων συγγραφέων.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ Ἑλληνικῶν μαθημάτων συλλεγείσα ἐκ τῶν ἀρίστων Ἑλλήνων συγγραφέων παρὰ Στεφ. Κομμητᾶ, νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἐκδόσεων ἐπιδιορθωθείσα... ἐκδίδεται εἰς τόμους δέκα ὑπὸ Κωνσταντ. Γκαρπολά. Ἐν Ἀθήναις, 1839-40. — 8ον. 10 τόμοι.

(Ἐν Προλόγῳ ὁ ἐκδότης :) « Προσετέθησαν δ' ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ δοκιμωτάτου γυμνασιάρχου κυρίου Γενναδίου οἱ ἐφεξῆς λόγοι ὀλοκλήρως· ὁ Περὶ Παίδων Ἀγωγῆς. » κτλ.

ΛΕΞΙΚΟΝ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης Γ. Βεντώτη, μετασκευασθὲν μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Γ. Ζαλίκη, νῦν δὲ ἐπιδιορθωθὲν καὶ μετὰ πλείστων προσθηκῶν αὐξηθὲν ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν ἐκδίδεται ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλά. Ἀθήνησι, 1837, τυπ. Α. Κορομηλά. — Μέγα 8ον. 2 φ. + 516 σ.

(Ἐν προλόγῳ ὁ ἐκδότης :) « Ἀνέλαβα ὄχι ἀπλὴν μετατύπωσιν... ἀλλ' ἐκδοσιν ἐπιδιορθωμένην καὶ ἐπηυξημένην· εἰς τοῦτο δὲ μετεχειρίσθην τὰς πολλὰς εἰς τὸ περιθώριον τοῦ Λεξικοῦ Ζαλίκη σημειώσεις τοῦ διδασκάλου Γ. Γενναδίου... »

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Κύρου Παιδεία καὶ Κύρου Ἀνάβασις, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ διὰ σημειώσεων ἐξηγηθεῖσαι ὑπὸ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου, νῦν δὲ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσαι δαπάνῃ Ἰωάννου Δούμα, ἵνα διανεμηθῶσι δωρεάν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις. Ἐν Ἀθήναις, 1845, τυπ. Νικ. Ἀγγελίδου. — 8ον, 2 τόμοι, 80 + 517 καὶ 367 σ.

Τη 9η Μαρτίου 1845 ὁ ἐν Ὁδησσῷ Ἰωάννης Δούμας (οὐ μνημονεύομεν καὶ ἀλλαχοῦ) ἐπέστελλε τῷ Γενναδίῳ τὰ ἑξῆς : « Σὰς εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ αἰδιμος Βαρδαλάχος μετέφρασε τὸν Ξενοφῶντα, Κύρου Παιδείαν καὶ Κ. Ἀνάβασιν, εἰς καθομιλουμένην, καὶ ὅτι μετὰ τὸ ναυάγιόν του (τῷ 1830) ἐσώθησαν τὰ τετράδια. Αὐτὰ ἐκείτοντο καὶ ἀπειλοῦντο νὰ ἀπολεσθῆ ἢ διαφθαρῆ. Ὅθεν ἐγώ, σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου, καὶ φρονῶν ὅτι ἡ ἔκδοσις των θέλει χρησιμεύσει ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισα νὰ τυπωθῆ διὰ δαπάνης μου καὶ νὰ διανεμηθῆ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ οὕτω ἐξαπέστειλα τὸ πρωτότυπον πρὸς τὸν αὐτοῦσε Κύριον Κ. Βαρβάτην, διὰ νὰ ἐπιστατεύσῃ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν. Ἀλλὰ πρὶν ἔμβῃ εἰς ἔργον, καθυποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν καὶ παιδείαν σας διὰ νὰ δώσετε ἐν βλέμμα, καὶ ἐὰν ἐγκρίνετέ τινα μεταλλαγὴν εἰς τὸ κείμενον κατὰ μέρος, ἢ ἐπιδιορθῶσιν τῶν παροραμάτων, νὰ ἐπιφορτήσετέ τινα ὀλιγοάσχολον νὰ ἐνεργήσῃ τὰς ἐπιδιορθώσεις. Ἐλπίζω λοιπὸν εἰς τὴν φιλογένειάν σας νὰ λάβητε πρόνοιαν ὡς πρὸ ταῦτα δι' ὃ θέλω σὰς εὐγνωμονεῖ. » Ὁ δὲ Γενναδίος, οὐ μόνον τῶν διορθώσεων ἐμερίμνησεν, ἀλλὰ καὶ βιογραφίαν τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του προέταξεν, ἧς καὶ πλήρες κείμενον παραθέτομεν κατωτέρω.

ε'. — Προκήρυξις ἐκδόσεως τῆς Στοιχειώδους Ἐγκυκλοπαιδείας.

(Ἐκ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, Ἄρ. 23, τῆς 1 Δεκεμβρίου 1819, σ. 903-906.)

Ἡ εὐδαιμονία ἐνὸς ἔθνους γενικῶς, καὶ μερικῶς ἐκάστου ἀτόμου, κρέμεται ἀπὸ τὴν ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων καλὴν ἀνατροφὴν τῶν μελλόντων πολιτῶν. Ὅθεν ὁ σοφὸς τῶν Ἀθηνῶν νομοθέτης ἐσύστησεν εἰς τὴν πατρίδα του γυμνάσια καὶ παιδαγωγεῖα, « Ὅπως οἱ πολῖται ἀγαθοὶ μὲν τὰς ψυχὰς, ἰσχυροὶ δὲ τὰ σώματα γίγνοιτο. » Τὰ δὲ σοφὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἀνήγειραν, καὶ καθημερινῶς

ἀνεγείρουσιν ἀναρίθμητα παιδαγωγεία, γυμνάσια, λύκεια, ἀκαδημίας, πανεπιστήμια καὶ ἄλλα παρόμοια ἐπωφελῆ κ' εὐεργετικά καταστήματα, πρὸς τὸ αὐτὸ ἀποβλέποντες τέλος. Θεμέλια δὲ τῆς ἀνατροφῆς εἶναι ἡ ἀγωγή καὶ ἡ διδακτική, ὅσον διάφοροι κατὰ τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων φθάνουν εἰς τὸ σκοπούμενον κέντρον, τόσον σύμφωνοι εἰς τὸν σκοπὸν τῶν· διότι καὶ αἱ δύο ἀποβλέπουσι νὰ μορφώσωσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰς ἐνυπαρχούσας εἰς τὸν ἄνθρωπον ἰκανότητος, νὰ ἀναπτύξωσι καὶ νὰ γυμνάσωσι τὰς δυνάμεις του, καὶ νὰ τὰς κάμωσιν ὠφελίμους εἰς τὸν βίον του.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀγωγῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἔργον καὶ φροντίς ἰδιαιτέρα τῶν γονέων, δὲν λέγομεν τίποτε, ὄντες βέβαιοι, ὅτι καὶ οἱ ὁμογενεῖς ἡμῶν δὲν γνωρίζουσι ὀλιγώτερον παρὰ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὸ ἱερὸν τοῦτο χρέος. Ἀποτεινόμεθα δὲ μόνον εἰς τὸ δεύτερον μέρος, τὴν Διδακτικὴν, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἰς τὸ γένος ἡμῶν δὲν ἀπολαύει τινὰ προστασίαν, ἔχει μεγαλητέραν ἀνάγκην τῆς ἰδίας ἡμῶν φροντίδος καὶ προσοχῆς. Τὴν πρὸς τὴν παιδείαν ἔμφυτον κλίσιν τοῦ ἡμετέρου γένους δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε αἱ σκληρόταται καταδρομαί, οὔτε οἱ φρικτοὶ διωγμοὶ νὰ καταργήσωσιν, ἀλλ' ἔλαμπαν κατὰ καιροὺς εἰς τὴν δυστυχή Ἑλλάδα παιδευτήρια ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασιν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς. Καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς δὲ τούτους καιροὺς ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν εἰς τὴν φίλην ἡμῶν Πατρίδα, καὶ γυμνάσια συσταθέντα ἀπὸ φιλογενεῖς καὶ γνησίους πατριώτας, ἂν καὶ ὄχι ἄξια νὰ συγκριθῶσι μετὰ τῶν σοφῶν Εὐρωπαϊῶν, μήτε ὅμως καὶ πολὺ κατώτερα. Τὴν δὲ προερχομένην ἀπὸ τὰ ἱερὰ ταῦτα καταστήματα ὠφέλειαν ὅλοι οἱ φιλόκαλοι ὁμογενεῖς κατανοοῦσι, καὶ αἰσθάνονται ἐν ταύτῳ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ τὸ ὠφελιμώτερον προαγωγῆς τῶν.

Καὶ ταύτης τῆς ἀνάγκης θεραπεία κυριωτέρα εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν εἶναι ἡ ἐπὶ τὸ μεθοδικώτερον μεταρρύθμισις τῶν ἡμετέρων τυπικῶν σχολείων. Ἡ λέξις μέθοδος μὴτ' ἐσήμαινέ ποτε, μήτε τώρα σημαίνει ἄλλο, εἰμὴ κίνημα τακτικὸν κατὰ προγραμμένους κανόνας πρὸς τι σκοπούμενον τέλος. Κ' ἐπειδὴ διὰ τοιούτου τακτικοῦ κινήματος φθάνομεν εἰς τὸ σκοπούμενον γρηγορώτερα παρὰ δι' ἀτάκτου, ὠνόμασεν ὁ Κυντιλιανὸς τὴν μέθοδον καὶ δρόμον συντομώτερον (*via compendiaria*).

Διὰ νὰ γείνωσι δὲ τὰ τυπικὰ (κοινὰ) σχολεῖα ἡμῶν μεθοδικά, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποκτήσωμεν πρῶτον διδακτικὰ βιβλία περιέχοντα στοιχειωδῶς τὰς ἀναγκαιοτάτας γνώσεις εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὁποίας καταστάσεως καὶ ὁποίου ἐπαγγέλματος καὶ ἂν ἦναι, καταστρωμένας τόσον εὐμεθόδως, ὥστε ἡ διδασκαλία νὰ προβαίνει ἀπὸ τὰ γνωστότερα εἰς τὰ ὀλιγώτερον γνωστά, ἢ καὶ πάντῃ ἄγνωστα, καὶ ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα εἰς τὰ δυσκολώτερα. Ἄλλὰ τοιαῦτα στερεῖται, φεῖ ! τὸ γένος, καθὼς καὶ ἄλλα πάμπολλα, ἀληθινὰ τοῦ λογικοῦ καλλωπίσματα.

Προθυμούμενοι λοιπὸν ν' ἀναπληρώσωμεν τρόπον τινὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἐρανίσθημεν ἀπὸ τῶν σοφωτέρων τῆς Γερμανίας διδασκάλων τὰ συγγράμματα κ' ἐσυντάξαμεν Στοιχειώδη Ἐγκυκλοπαίδειαν τῶν παιδικῶν Μαθημάτων τὴν ὁποίαν ἐδιαιρέσαμεν εἰς δύο περιόδους.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος, ἡ ὁποία τυπώνεται ἤδη εἰς τὴν Μόσχαν, περιέχει :

Γυμνάσεις τοῦ μνημονικοῦ· Γυμνάσεις εἰς ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων· Γυμνάσεις εἰς τὴν καθαρὰν προφορὰν, καὶ Ἑρμηνεῖαν διὰ τοὺς παιδαγωγοὺς πῶς νὰ μεταχειρίζωνται τὴν πρώτην ταύτην περίοδον.	}	Τόμος Ἑκτος.
Προπαίδειαν, ἥτοι γυμνάσεις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεπαισθήτως ὁ διδασκόμενος μανθάνει τὸν ὀργανισμόν τῆς γλώσσης.	}	Τόμος Πρῶτος.
Πρώτην τροφήν τοῦ ὑγιοῦς νοός, ἥτοι σύντομον διδασκαλίαν τῶν ἀρχικῶν γνώσεων τῆς φύσεως καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς.	}	Τόμος Δεύτερος.
Θεογνωσίαν, ἥτοι πρώτην εἰσαγωγήν εἰς γνῶσιν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ· Πρώτην διδασκαλίαν περὶ Θεοῦ· Κατήχησιν.	}	Τόμος Τρίτος.
Γυμνάσματα εἰς τὴν ἀριθμητικὴν διὰ φωνῆς καὶ διὰ χαρακτήρων.	}	Τόμος Τέταρτος.
Καλλιγραφίαν		Τόμος Πέμπτος.

Περὶ δὲ τῆς δευτέρας περιόδου θὰ ἐκδώσωμεν ἄλλην εἶδησιν.

Τῶν ἕξ τούτων τόμων, δεμένων εἰς χονδρόχαρτον, ἡ τιμὴ προσδιορίζεται, διὰ μὲν τὴν Ῥωσσίαν, ρούβλια χάρτινα δέκα, διὰ δὲ τὴν Γραικίαν, γρόσια δώδεκα, τὰ ὅποια προκαταβάλλονται.

Ἐν Ὁδησσῷ, τὴν 15 Σεπτεμβρίου τοῦ 1819.

Οἱ συντάκται,

Γεώργιος Γεννάδιος καὶ Γεώργιος Λασσάνης.

ζ'. — Ἐπίκρισις τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας.

« Τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, ἅμα ἐκδοθείσης, ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1849 σύντομος ἀλλ' εὐμενεστάτη ἐπίκρισις· βραδύτερον δὲ ἐκτενεστέρα τις ἐν Πανδώρα τῆς 1 Δεκεμβρίου 1851 (τομ. β' σ. 982), Ἐκ ταύτης ἀποσπῶμεν τὰ κυριώτερα χωρία ὡς ἑξῆς :

Ἡ ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου Γ. Γενναδίου ἐκδοθεῖσα Γραμματολογία σύγκειται ἀπὸ 165 παραγράφων, ἕξ ὧν οἱ πρῶτοι ἑπτὰ ὀρίζουσιν ἐν συνόψει τὰ περὶ τῆς Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν γένει, ἥτοι τῆς εὐρείας ἐπιστήμης, δι' ἧς μανθάνομεν τὰ κατὰ τὰς πράξεις καὶ τύχας, τὰ κατὰ τὸν πολιτισμόν, τὴν γλῶσσαν, τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὰ ἥθη, τὸ θρήσκευμα, τοὺς ἔθνικοὺς χαρακτήρας καὶ τὰ μνημεῖα τῶν δύο ἔθνων, τῶν ἀμέσως, καὶ πλεον ὄλων τῶν λοιπῶν, εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ συντελεσάντων, δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. Τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιστήμης μέρος ἀποτελεῖ ἡ Ἱστορία τῆς Κλασικῆς Γραμματείας, τὰ περὶ τῆς ὁποίας ὀρίζονται διὰ βραχέων ἐν τοῖς ἐπομένοις 4 παραγράφοις. Ταύτης δὲ πάλιν μέρος εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, περὶ ἧς ἰδίᾳ πραγματεύεται τὸ προκείμενον ἐγχειρίδιον, ἀπὸ τοῦ παραγράφου 12 καὶ ἑφεξῆς, διαιροῦν αὐτὴν εἰς περιόδους ἕξ. Τὴν πρώτην, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς

Τροίας, ἦτοι, κατὰ τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην χρονολογίαν, μέχρι τοῦ 1184 ἔτους π. χ. παράγραφος 12-17. Τὴν δευτέραν, μέχρι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, 1184-594 π. χ. παράγραφος 18-34. Τὴν τρίτην, μέχρι τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνθρονίσεως 594-336 π. χ. παράγραφος 35-81. Τὴν τετάρτην, μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου, 336-146 π. χ. παράγραφος 82-113. Τὴν πέμπτην, μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, 146 π. χ. — 306 μ. χ. παράγραφος 114-148. Τὴν ἕκτην, μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 306-1453. παράγραφος 149-165. Ἐκάστη περίοδος, μετὰ βραχεῖαν περὶ τῶν πολιτικῶν συμβάντων καὶ τῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης προανάμνησιν, ὑποδιαιρεῖται, καθ' ὕλην, εἰς ποιητικὴν Γραμματείαν καὶ εἰς πεζογραφικὴν Γραμματείαν· ἕκαστος δὲ τῶν δύο τούτων κλάδων πάλιν, κατ' εἶδος (Διδακτικὴν, Λυρικὴν, Ἐπικὴν ποιήσιν κτλ. Ἱστορίαν, Γεωγραφίαν, Φιλοσοφίαν κτλ.) καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος δίδονται σύντομοὶ τινες ὀρισμοὶ καὶ εἰδήσεις περὶ τῶν συγγραφέων, τῶν ἔργων αὐτῶν, τῶν ἐκδόσεων κτλ. Ἐν τέλει δὲ ἐπισυνήφθη καὶ χρονολογικὴ ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας.

Ὁ Διδάσκαλος ὀνομάζει τὴν πραγματείαν ταύτην μεταφρασιν τῆς ὑπὸ Σχαπείου γερμανιστὶ συνταχθείσης· ἀλλὰ τοῦτο καθ' ὑπερβολὴν μετριοφροσύνης, διότι, ἀληθῶς εἶπεῖν, αἱ πολλαὶ σημειώσεις δι' ὧν διηυκρίνησε καὶ συνεπλήρωσε τὸ βραχὺ τοῦ Σχαπείου κείμενον, καθιστῶσι τὸ ἔργον κτῆμα τοῦ Ἑλλήνου ἴδιον, οὐδὲν ἦττον ἢ τοῦ Γερμανοῦ. Ἴσως μάλιστα εὐχῆς ἄξιον ἦτο, ἂν ἐπέφερε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ πρωτοτύπου μεταβολὰς τινάς, ἂν λ. χ. ἀφήρει ὅλως τὴν πρώτην περίοδον, διότι δυσκόλως ἐπιτρέπεται σήμερον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προγενεστέρα τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ὀρφέα καὶ τὸν Μουσαῖον καὶ τοὺς ἄλλους Ὀρφικοὺς ποιητὰς ἔργα. Ἐπιτρέπει δὲ καθ' ὅλην ταύτην τὴν πραγματείαν ἡ ἀκρίβεια, ἡ εὐκρίνεια, καὶ ἡ ἀφέλεια, δι' ἣν ἐν γένει διακρίνεται ὁ ἡγούμενος ἐκείνος τῶν ἡμετέρων διδασκάλων.

(Ἐπονται ἐδῶ τὰ ἐν σ. 171 ἀναγεγραμμένα.)

ζ'. — Ἡ περὶ διδακτικῶν βιβλίων

« Αὐτοσχέδιος Διατριβή. »

Περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1840 ἐκυκλοῦτο ἐν Ἀθήναις φυλλάδιον ἐκ 14 σελίδων, ἐπιγραφόμενον ἀπλῶς Αὐτοσχέδιος Διατριβή, φέρον δ' ἐν τέλει τὸ τυπόσημον ; « Ἐν Ἐρμουπόλει (Σύρου) τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1840, ἐκ τῆς τυπογραφίας Γεωργίου Πολυμέρη. » Ὁ τυπογράφος ἦτο αὐτὸς καὶ ὁ συγγραφεύς, ὅστις ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος δηλοῖ ὡς ἔξης τὸν σκοπὸν τοῦ δημοσιεύματος ; « Περὶ τοῦ γενομένου παρά τινων λογίων καὶ ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως σφετερισμοῦ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως καὶ πωλήσεως τῶν Διδακτικῶν Βιβλίων διατριβή, ἀποτεينوμένη πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματέα Κ. Θεοχάρην. » Αἱ 14 σελίδες εἶναι ἀπροσποίητος συνηγορία ὑπὲρ ἀνεξελέγκτου ἐλευθερίας τῶν τυπογράφων νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὰ σχολεῖα οἰαδήποτε διδακτικά βιβλία. Ὅθεν δρυμέως καταφέρεται ὁ γράφων κατὰ τοῦ τότε ὑφισταμένου Βασιλικοῦ Βιβλιοπωλείου καὶ τῆς ἐξεταστικῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς. Μέμφεται τοὺς πλείστους τῶν συγγραψάντων τὰ τότε ἐν χρήσει διδακτικά. « Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ ἐκθαμβεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ ἐκπλήττει τὴν καρδίαν, κύριε Γραμματεῦ, εἶναι τὸ μέγαλον καὶ ἐκτεταμένον ἐμπόριον τοῦ κ. Κοκκῶνη, τὸ γινόμενον ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. » Ἰδίως ἀπεχθεις αὐτῷ εἶναι ὁ δῆθεν προτιμώμενος τυπογράφος Ἀνδρέας Κορομηλάς*, καὶ « ὁ κληρονομήσας σχεδὸν τὴν συμβουλευτικὴν θέσιν τῆς ἐπὶ τῶν Ε. καὶ τῆς Δ. Ε. Γραμματείας Κ. Ῥαγ-

* Ὅποια τινὰ ἦσαν τὰ μεγάλα κέρδη ἅτινα ἐκαρπώθη ὁ Γεννάδιος ἐκ τῶν ἀτύτων κόπων τοῦ εἰς συγγραφὴν καὶ δημοσίευσιν δοκίμων καὶ τέως ἀνυπάρχτων διδακτικῶν βιβλίων, μαρτυρεῖ τὸ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1847 συμβόλαιον, δι' οὗ ὁ ἐκδότης Α. Κορομηλάς ἀποκτᾷ ἀπόλυτον κυριότητα ἐπὶ τῶν ἐξῆς πέντε συγγραμμάτων τοῦ Γενναδίου· Γραμματικὴν, Κατήχησιν, Ἱερὰν Ἱστορίαν, Γενικὴν Ἱστορίαν, καὶ Πρώτην Τροφήν, ἀντὶ δραχμῶν ἐν συνόλῳ ὀκτακισχιλίων διακοσίων τριάκοντα (8230) δικαιούμενος, ἀντὶ τοῦ εὐτελοῦς τρύτου τιμήματος, νὰ ἐκτυπῶν κατὰ βούλησιν καὶ νὰ πωλῇ ὅσαδήποτε ἤθελεν ἀντίτυπα, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης περαιτέρω ἀμοιβῆς τοῦ συγγραφέως. Ἐν περιπτώσει δὲ νέων ἐκδόσεων, αἱ μὲν διορθώσεις τοῦ Γενναδίου θὰ ἡμείβοντο πρὸς δέκα, αἱ δὲ προσθῆκαι πρὸς τριάκοντα δραχμάς ἀνά τυπογραφικὸν φύλλον 16 σελίδων εἰς ὄγδοον. Ἄν μὴ ὑπῆρχε αὐτούσιον τὸ ἐπίσημον συμβόλαιον, ἡ εἰδήσις αὕτη θὰ ἐκρίνετο ἀπίστευτος.

καβῆς, χωρίς νά ἔχη κανέν ἐπί τούτῳ δικαίωμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. » Καὶ οὐδὲν μὲν παράπτωμα ἠδύνατο νά κατηγορηθῆ τοῦ Γενναδίου· ἀλλ' ἡ Γραμματικὴ αὐτοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ Κορομηλᾶ ἐκδιδόμενη (καὶ εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὑπ' αὐτοῦ νεμομένη), εἶχε μεγάλην κύκλωσιν — πράγμα ἀπρεπές καὶ ἀσύγγνωστον· ἐπομένως : « ἀρχίζω πρῶτον ἀπὸ τὸν ἐλλόγιμον Κύριον Γεννάδιον. Ὁ Λόγιός μας οὗτος ἤρχισε πρὸ καιροῦ νά ἐκδίδη διάφορα διδακτικὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν Σχολείων μας· καὶ διὰ μὲν τὴν ἐπεξέργασιν καὶ ἔκδοσιν αὐτῶν πράττει καλῶς· τὸ δὲ νά δέχεται νά εἰσάγωνται ταῦτα εἰς τὰ Σχολεῖα τοῦ Κράτους μὲ διατάγας τῆς ἐπὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας εἶναι σκανδαλώδες καὶ δεσποτικόν !... Ἐκ τῶν συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Γενναδίου καὶ εἰσαχθέντων παρὰ τῆς Γραμματείας εἰς τὰ Σχολεῖα βιβλίων, τὸ πλέον ἄξιον λόγου καὶ ὀργῆς ἐν ταύτῳ εἶναι ἡ Γραμματικὴ του... Ἡ τοιαύτη Γραμματικὴ πρέπει νά συνταχθῆ ἀπὸ πολλοὺς εὐδοκιμοῦντας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν διδασκάλους, καὶ ὄχι ἀπὸ μόνον τὸν κ. Γεννάδιον, ὅπερ προσβάλλει τὴν φιλοτιμίαν τοσούτων διδασκάλων, καὶ ἐμποδίζει τὴν συνάμιλλαν αὐτῶν. »

Ὁ ἀναγνώστης θὰ θαυμάσῃ βεβαίως τὴν ἀφέλειαν μεθ' ἧς ὁ τυπογράφος μας ἐξομολογεῖται τὸ παράπονόν του, καὶ μάλιστα ὅτε συμπεραίνει λέγων. « Τὸ νά ἐκδίδονται (βιβλία) ἀνήκει εἰς τοὺς τυπογράφους καὶ βιβλιοπώλας, οἵτινες περιμένουν ἀπὸ τὰς ἐργολαβίας τούτων νά ὑποστηρίξωσι καὶ νά προοδεύσωσι τὰ καταστήματά των. »

Ἐξετέθησαν τ' ἀνωτέρω διεξοδικώτερον ἴσως ἢ ὅσον ἀξίζει ἡ αὐτοκατάκριτος αὐτῶν εὐτέλεια, ἐπειδὴ παρέχουσιν ἡμῖν ζωντανὴν εἰκόνα τινῶν τῶν καὶ σήμερον ἀκόμη παρ' ἡμῖν κοινωνικῶν φαινομένων. Ἐξεδηλώθη ὅμως καὶ τότε, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον — ὅτι δὲν λείπει καὶ ὑγιεστερά τις γνώμη ἐξανισταμένη καὶ διαμαρτυρούμενη κατὰ μωρῶν καὶ ἰδιοτελῶν αἰτιάσεων. Ἐν τῇ Σάλπιγγι τῆς Ἐλευθερίας, ἀρ. 12 τῆς 1 Ἰανουαρίου 1841, ὑπάρχει σύντομον ἀλλὰ συνετὸν ἀρθρίδιον, συγγραφὲν πιθανώτατα ὑπὸ Ἡλ. Χριστοφίδου, οὗ φέρει (ἐν τῷ ὑμετέρῳ ἀντιτύπῳ) τὴν χειρόγραφον ὑπογραφήν, ἀρχόμενον οὕτω : « Διήλθομεν μετ' ἐπιστάσις τὴν ἀνωτέρω διατριβὴν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν νά ἐξάξωμέν τι, παρὰ συκοφαντίας ρυπαράς, βδε-

ληράς, καὶ ἀγυρτίας μέχρι κόρου. » Ἐνατρέπον δὲ ἀνά ἔν τὰ κατηγορητήρια, ἐπιλέγει : « Ποῖον τὸ εἰς τὸν σοφὸν Γεννάδιον ἔγκλημα ; ἂν ἢ Γραμματικὴ του εἶναι καλὴ καὶ εὐμέθοδος, τῷ ἀνήκουν στέφανοι... καὶ μάλιστα καθόσον ἢ διδασκαλία τοῦ σοφοῦ Γενναδίου εἶναι ἀποθήκη πολιτικῶν, ἠθικῶν, καὶ φιλοσοφικῶν παραγγελμάτων, καὶ πηγὴ ἀκένωτος παντοδαπῶν γνώσεων καὶ ἀπείρου φιλοκαλίας ! Ἡ διδασκαλία τοῦ Γενναδίου δὲν « τρίβει τὰ χεῖλη, τὸν οὐρανίσκον καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν » (ὡς παραπονεῖται ὁ τυπογράφος μας), ἀλλὰ τὴν ἀκονίζει καὶ τὴν καταυγάζει μὲ τὸ κομψὸν καὶ τὸ εὐληπτον, μὲ τὸ ἔναρμόνιον καὶ τὸ εὐμέθοδον, ὥσπερ

Ἄχλυν δ' οὔτοι ἀπὸ γλώσσης ἔλον...

Ἄφρ' εὖ γινώσκεις ἢ μὲν Θεόν, ἢ δὲ καὶ ἄνδρα.

Καὶ τοὺς μὲν ἐπιμελεῖς καὶ εὐαισθήτους μαθητὰς κινεῖ εἰς δάκρυα χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὴν πατρίδα τῶν ἔνδοξον ἔρωτα, τοὺς δὲ ὀκνηροὺς ἐξελέγχει ἢ πρόοδος τῶν καλοήθων καὶ ἐπιμελῶν μαθητῶν. Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ σοφοῦ Γενναδίου. » (Ἔπονται τινὰ ὑπὲρ Ῥαγκαβῆ καὶ Κοκκῶνη).

Σώζεται δὲ παρ' ἡμῖν καὶ τὸ πρωτόγραφον Ἐκθέσεως (25 Νοεμβρίου 1844) ἐξεταστικῆς τινος τῶν Διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἀπὸ τὸν Γεννάδιον, τὸν ἀρχιμανδρίτην Μιχαὴλ Ἀποστολίδην, (τὸν μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν) καὶ τὸν Ιω. Κοκκῶνην, καὶ μαρτυροῦσης περὶ τῆς εὐσυνειδησίας, αὐταπαρνήσεως καὶ ἀκριβείας μεθ' ᾧ ἐγίνοντο τότε αἱ τοιαῦται κρίσεις καὶ συστάσεις πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

η'. — Ἡ τυποκλοπία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, Ἄρ. 1961 τῆς 30 Μαρτίου 1853, σ. 3, ἀπαντᾷ τὸ ἐξῆς ἄρθρον, καὶ ἢ μετ' αὐτὸ σημείωσις τοῦ ἐκδότου.

Ἐτυπώθησαν τυποκλοπικῶς ἐν Ζακύνθῳ διάφορα διδακτικὰ βιβλία ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέντα καὶ ἰδίως τὸ μικρὸν καὶ πολυπαθὲς συντακτικὸν τοῦ Κ. Ἀσωπίου, καὶ ἢ μικρὰ ἀρχαιολογία τοῦ Ἰρβιγγος, ἢ μεταφρασθεῖσα παρὰ τοῦ

Κ. Σπ. Ἀντωνιάδου, καὶ ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κ. Γενναδίου, καὶ ἐστάλησαν καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς Πάτρας καὶ ἀλλαχοῦ ἀντίτυπα αὐτῶν πρὸς πώλησιν. Εἶνε δὲ ἡ παραποίησις τόσον ἐπιτυχῆς, ὥστε δυσκόλως ὑπὸ τῶν ἀπειρῶν διακρίνεται· δὲν φέρει ἐπιφανῶς οὐδὲν σημεῖον τῆς αἰσχύνης τῆς. Ἐὰν ἠσθάνοντο ὁποίας πληγὰς καταφέρουσιν εἰς τὴν φιλολογίαν μας καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀπανταχοῦ Ἑλληνικῆς νεότητος αἱ πράξεις αὐταί, ἤθελον οἱ ἴδιοι ἐρυθριάσει ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. Ποῖος πλέον καθηγητῆς ἢ συγγραφεὺς δύναται νὰ ἐκδώσῃ διδασκτικὸν βιβλίον ἢ ἄλλο σύγγραμμα, ὅταν γνωρίζει ὅτι οὐδὲ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος μένει ἀκόλαστος ἢ κυκλοφορία τοῦ ἔργου του; Οἱ τὰς τοιαύτας ληστείας, καὶ ξένων ἰδρώτων σφετερισμοὺς πράττοντες εἶνε χείρονες αὐτῶν τῶν ἐκ τοῖς δρυμοῖς καὶ τοῖς ὄρεσι ἐμφωλευόντων ληστῶν· διότι οὗτοι ἀδικουσι τὸν διαβάτην μόνον, ἀφαιροῦντες τὸ ἀργύριον αὐτοῦ, οἱ τυποκλόποι δέ, καὶ ἀλλότριον κτῆμα σφετερίζονται, καὶ τὸν ζῆλον τῶν συγγραφέων ἀπομαραίνουσι, καὶ τὴν παιδευομένην νεολαίαν καιρίως βλάπτουσι, καὶ ταῦτα ὁμογενεῖς ὄντες. Ἐὰν οἱ τοιοῦτοι δὲν περισταλῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τ' ἀλλότρια καρπούμενοι ἀναιδῶς, θέλομεν παραδώσει ῥητῶς εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ γνωστὰ αὐτῶν ἡμῖν ὀνόματα, εἰς αἰώνιον ἀνάθεμα, καὶ ἐπικαλεσθῆ κατὰ τῆς κεφαλῆς των τὰς ἀρὰς τῆς ἀδικουμένης νεολαίας, καὶ κατατάξει αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν ληστῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν πειρατῶν τῆς θαλάσσης. Α. Π.

[Πιθανώτατα ὁ Δημήτριος Πανταζῆς]

Λανθάνεται ὁ Δ. Π. λέγων ὅτι ἡ παραποίησις δὲν διακρίνεται, ἐνῶ πολλά σημεῖα προδίδουσιν αὐτὴν. Ἄλλ' ἀποροῦμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν Κυβέρνησιν μας καὶ μὲ τὰς ἀρχὰς τῶν Πατρῶν, ἀνεχομένας τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος τῶν βιβλίων αὐτῶν, πρὸς βλάβην τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Καθ' ὅς ἔχομεν πληροφορίας ἄπειρα κιβώτια, περιέχοντα τοιαῦτα βιβλία, εἰσάγονται διὰ Πατρῶν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Κυβέρνησις μας ἀνέχεται τὸ τοιοῦτο λαθρεμπόριον. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς ἐπὶ τοῦ αἰσχροῦ αὐτοῦ λαθρεμπορίου, ἄλλως εἴμεθα βεβιασμένοι νὰ γράψωμεν πικρὰς παρατηρήσεις. Σημ. Τ. Σ.

θ'. — Βιογραφία Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου.

(Βλ. σ. 438)

Κωνσταντίνος Βαρδαλάχος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1755 ἔτος ἐν Καίρῳ, πρωτευούσῃ πόλει τῆς Αἰγύπτου, ἐκ γονέων ὀρθοδόξων καὶ χρηστῶν, πατὴρ δὲ Χίου τὴν πατρίδα, μητὴρ δὲ γεννηθείσης ἐν Αἰγύπτῳ. Διδαχθεὶς δὲ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, ἔτυχε νὰ ὀρφανισθῆ μικρὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν. Ἀλλὰ τὴν μικρὰν πατρῶαν περιουσίαν ᾠκονόμησε τόσον καλῶς, ὥστε τοῦ ἐξήρκεσεν εἰς σπουδὴν τῶν τότε διδασκομένων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις ἐγκυκλίων μαθημάτων.

Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κυπριανὸς συνέστησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικὴν σχολὴν, ἐν ἣ ἔμαθήτευσον ἕξ νέοι, ὑπότροφοι τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ ἕβδομος ὁ μακαρίτης Κωνσταντίνος Βαρδαλάχος, ἰδίᾳ δαπάνῃ. Διὰ δὲ τὴν περὶ τὰ διδασκόμενα ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εὐφυΐαν τόσον ἐπέδωσεν, ὥστε ὄχι μόνον τῶν συμμαθητῶν ἐπρώτευσεν, ἀλλὰ καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, ὁ ἱερομόναχος Γεράσιμος, Κερκυραῖος τὴν πατρίδα, ἐκφωνήσας ποτὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος λόγον πανηγυρικόν, δὲν ἀπηξίωσε νὰ ὁμολογήσῃ καυχώμενος ὅτι οὗτος ἦτον πόνημα τοῦ νέου Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου, ὅστις διὰ τὸ ἄτολμον τοῦ ἡθους του, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἐκφωνήσῃ αὐτός.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Κυπριανὸν εἰς τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας πατριαρχικὸν θρόνον Γεράσιμος, οἰκονομίας χάριν, διέλυσε τὴν σχολὴν ἐκείνην, ὁ ἱερολογιώτατος Γεράσιμος μετέβη προσκληθεὶς εἰς Σύμην, ὅπου ἠκολούθησεν αὐτὸν καὶ ὁ μακαρίτης Κ. Βαρδαλάχος. Ἐκεῖ δέ, διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ ἡθους, τὸ ἡπιον τῶν τρόπων, τὴν παιδείαν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὰ Θεῖα εὐλάβειαν τὴν ἀνυπόκριτον, ἔγεινεν ἐντὸς ὀλίγου ἀγαπητὸς εἰς τοὺς συσχολαστάς του, καὶ περισπούδαστος παρὰ πᾶσι τοῖς προκριτοτέροις τῆς νήσου ἐκείνης.

Συμπληρώσας δὲ τὴν σπουδὴν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, ἐπεθύμησε μὲν καὶ τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν ἐν τινι τῶν τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ἀκαδημιῶν· ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ μεταβῆ, μὴ ἐπαρκούσης τῆς ἤδη πολὺ ὀλιγοστευθείσης περιουσίας του· ἀλλὰ τυχῶν χρηματικῆς χορηγίας παρὰ τινος τῶν προκρίτων καὶ εὐπόρων τῆς Σύμης, καὶ παρ'

αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γερασίμου, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν* πρὸς σπουδὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς. Ἐνταῦθα δὲ ἐγνώρισε καὶ τὸν ἀοίδιμον Ἰωάννην Καποδίστριαν, σπουδάζοντα τότε τὴν ἰατρικὴν, τοῦ ὁποίου καὶ διδάσκαλος εἰς τὰ μαθηματικά ἔγεινε, καὶ φίλος εἰλικρινέστατος, οἷος καὶ μέχρι τελευτῆς διέμεινεν ἀπαραμειώτως.

Συμπληρώσας δὲ τὰς σπουδὰς του, καὶ λαβὼν τὰ διπλώματα ὡς διδάκτωρ τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς, μετέβη κατὰ τὸ 1800 εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας, τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἀπεφάσισε νὰ διαμένῃ διδάσκαλος τῆς φιλολογίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, μὴ ὑποφέρων νὰ διάγῃ τὸν βίον ἐν δούλῃ τῇ πατρίδι.

Σχολαρχῶν δὲ τότε ἐν τῇ ἐκεῖ αὐθεντικῇ σχολῇ ὁ ἀοίδιμος Λάμπρος Φωτιάδης, καὶ ἔχων χρεῖαν διδασκάλου τῶν μαθηματικῶν, προέκρινεν ἐκ πάντων τῶν ἐκεῖ τότε διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ τὸν μακαρίτην Κ. Βαρδαλάχον. Ἄφοῦ δὲ ἐκεῖνος ἐτελεύτησε τὸν βίον κατὰ τὸ 1803, διωρίσθη οὗτος διάδοχος αὐτοῦ εἰς τὴν σχολαρχίαν.

Σχολαρχῶν δέ, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μαθηματικά καὶ τὴν πειραματικὴν φυσικὴν· ὅσος δὲ χρόνος τοῦ ἐπερίσσευεν ἐκ τῶν διδασκαλικῶν του χρεῶν, τὸν ἐδαπάνᾳ εἰς σύνταξιν τῆς πειραματικῆς φυσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς, αἵτινες ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1809 ἔτος ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας. Ἐσχολιάζε προσέτι καὶ παρέφραζε καὶ τὰ ἅπαντα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ μετέφραζε τὸ Ψαλτήριον τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε μὲν ἡγουμένου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τῶν Σιναϊτῶν, ἔπειτα δὲ μητροπολίτου Ἀνδριανουπόλεως, κυρίου Ἰλαρίωνος, τοῦ ἀπαγχονισθέντος ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ δὲ τὸ 1807 ἔτος ὁ πρῶν Ἄρτης κύριος Ἰγνάτιος, σταλεὶς παρὰ τῆς Ἱερᾶς Διοικήσεως Συνόδου τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Δοσιθέου Φιλήτου, τόσον ἠγάπησε τὸν

* Εἰς Πατάσιον.

μακαρίτην, ὥστε κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολὴν μετεποίησεν εἰς Γυμνάσιον, καὶ Φιλόμουσον Ἑταιρίαν συνέστησε· τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐπέδωσαν, διὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ πολέμου τῶν Ῥώσων πρὸς τοὺς Τούρκους.

Μετὰ δὲ τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας εἰρήνην κατὰ τὸ 1813 προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Χίων, φιλοτιμηθέντων τότε νὰ καταστήσωσι τὴν σχολὴν τῆς πατρίδος των κοινὸν τῆς Ἑλλάδος παιδευτήριον, ἔχοντες καὶ τὸν ἀρτίως ἐκ Παρισίων ἐπανελθόντα σοφὸν διδάσκαλον Νεόφυτον Βάμβαν. Καὶ εἰσήκουσεν ὁ μακαρίτης τὴν φωνὴν τῶν πατριωτῶν τοῦ πατρός του, καὶ προθύμως μετέβη, ἐλπίζων νὰ γείνη ὠφελιμώτερος εἰς τὴν Ἑλλάδα διδάσκων ἐκεῖ ὅπου, διὰ τὴν φρόνησιν τῶν ἐγκρίτων καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀπροφάσιστον εὐπειθειαν τῶν ἄλλων, οὐδ' ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας ἦτον ἐπαισθητός.

Κατὰ τὸ 1817 οἱ ἐν Ὁδησσῷ Ἕλληνες ἔμποροι, φιλοτιμούμενοι νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς οἰκείους παιδείαν σπουδαιότεραν, συνέστησαν ἑταιρίαν ἀσφαλιστικὴν, τῆς ὁποίας τὰ κέρδη καθιερώθησαν εἰς συντήρησιν τῆς ὑπ' αὐτῶν συστηθείσης Ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς, προσκαλέσαντες καὶ διδασκάλους, τοὺς ὁποίους ἐνόμισαν ἀξιίους νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸν ἀξιέπαινον τοῦτον σκοπὸν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐχρειάζετο καὶ προστασία κραταιὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιβουλῶν, ὅσας ἐμηχανεύθησαν ἄνθρωποι τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα, τὰ ὕλικὰ καὶ ἠθικὰ, ἐφαίνοντο ἐπηρεαζόμενα ὑπὸ τῆς νεοσυστάτου σχολῆς ταύτης, ἐστοχάσθησαν, ὅτι ταύτην ἐδύνατο εὐκολώτερα νὰ ἔχωσιν, ἐὰν ἐμπιστευθῶσι τὴν σχολαρχίαν εἰς ἄνδρα καὶ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντα, καὶ φιλίαν ἔχοντα πρὸς τινὰ τῶν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι ἰσχυρῶν. Καὶ τοιοῦτος ἔμαθον ὅτι ἦτον ὁ μακαρίτης Κ. Βαρδαλάχος· διὸ καὶ προσεκάλεσαν αὐτόν, παριστάνοντες ὅσης ὠφελείας ἐδύνατο νὰ γείνη πρόξενος εἰς τε τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τὴν κοινότητα, καὶ εἰς τὸ ἔθνος αὐτὸ ὅλον, δεχόμενος τὴν πρόσκλησιν.

Τρέφων δὲ ζῆλον πάντοτε πρὸς τὸ κοινὸν καλόν, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, στοχαζόμενος, ὅτι ἐδύνατο νὰ ἔχη εὐκολωτέραν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ συμμαθητοῦ, καὶ τὰ συλλεγόμενα χρήματα τῆς ἐν Βιέννῃ ὑπ' ἐκείνου συστηθείσης Φιλομούσου Ἑταιρίας νὰ διατε-

θῶσι χρησιμώτερα. Καὶ τρώντι, ὅτε κατὰ τὸ 1818 ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης Καποδίστριας ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὠρίσθη τίνες καὶ ποῖοι νὰ βοηθῶνται δι' αὐτῶν, ποῦ καὶ τί νὰ σπουδάζωσι, καὶ τί νὰ γίνωνται, ἀφοῦ τελειώσωσι τὰς σπουδὰς των. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικὴ σχολὴ συνεργεῖα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἀνεγνωρίσθη αὐθύπαρκτος διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1820 προσεκλήθη διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Αὐθεντικῆς σχολῆς ὑπὸ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῆ λήξει Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς Βλαχίας, δὲν ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, πρὶν λάβῃ καὶ τὴν γνώμην καὶ συγκατάθεσιν τοῦ φίλου του καὶ συμμαθητοῦ. Διερχόμενος δὲ τὸ Ἰάσιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας, παρέδωκε τὰ χειρόγραφα σχόλια μετὰ τῆς παραφράσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν ἐκεῖ πρό τινος συστηθεῖσαν βιβλιογραφικὴν ἐταιρίαν, πρὸς ἔκδοσιν, τὰ ὅποια ἴσως καὶ σώζονται παρὰ τινι τῶν μελῶν ἐκείνης.

Ἐλθὼν δὲ εἰς Βουκουρέστιον, καὶ ἐγκαθιδρυθεὶς διδάσκαλος ἐν τῇ Αὐθεντικῇ Σχολῇ, μεγάλας ὠφελείας ἐσχεδιάζε νὰ κάμῃ πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, δυνάμει καὶ συνεργεῖα ἐκείνου. Ἀλλ' ἐπελθοῦσα ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διεσκέδασε τὰς βουλὰς· καὶ τότε ἠναγκάσθη μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ Βουκουρεστίου νὰ μεταβῇ εἰς Τρανσυλβανίαν, καὶ μετὰ τινὰ καιρὸν πάλιν εἰς Ὀδησσόν. Ἐνταῦθα δὲ διδάσκων συνέταξε καὶ τὴν γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν κατὰ τὸ 1829 ἔτος ἐν Ὀδησσῷ ἐκδοθεῖσαν, καὶ τὰ εἰς τρεῖς τόμους παιδικὰ μαθήματα, ὡσαύτως ἐν Ὀδησσῷ κατὰ τὸ 1830 ἐκδοθέντα, καὶ μετέφρασε τοῦ Ξενοφῶντος τὴν Κύρου Παιδείαν καὶ τὴν τοῦ Νεωτέρου Κύρου Ἀνάβασιν, τὰ νῦν ἐκδιδόμενα δαπάνη τοῦ φιλογενεστάτου Κυρίου Ἰωάννου Δούμα.

Κατὰ δὲ τὸ 1830, βλέπων, ὅτι ἔπαυσεν ἤδη ὁ πόλεμος ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὑπερεπιθυμῶν νὰ πνέῃ κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας τῆς ζωῆς του τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος, ἀνεχώρησεν ἐξ Ὀδησοῦ, καὶ ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς Σύρον. Ἀλλ' ἐπιβάς περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου εἰς πλοῖον διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγινα, ὅπου ἐμελέτα νὰ διάγῃ τοῦ λοιποῦ, ἀπειρία καὶ μοχθηρία τοῦ κυβερνήτου ναυαγεῖ τὸ πλοῖον ἐκεῖνο ἐν εὐδίᾳ περὶ νησιδίον τι ἔρημον, Πεπερί ὀνομαζόμενον, καὶ ἐκεῖ ἐπνίγη καὶ ὁ μακαρίτης, μὴ ἀξιωθείς νὰ φθάσῃ ὅπου μετὰ τόσου πόθου ἔσπευδε. Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ι'. — **Επικήδειος εἰς Βαρδαλάχον.**

Μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ αἰοιδίμου Βαρδαλάχου ἐτελέσθη μνημόσυνον τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1830, ὅτε ὁ Γεννάδιος ἐξεφώνησε τοῦ ἰσαδέλφου φίλου του τὸν ἐπικήδειον, δημοσιευθέντα (λίαν συνοπτικῶς καὶ πῶς ἐσφαλμένως) ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς 29 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου. Τὰ πλεῖστα τοῦ λόγου εἶναι τὰ αὐτὰ περίπου καὶ τὰ ἐν τῇ Βιογραφίᾳ· ἀλλὰ λεπτομερέστερον σημειοῦται ὅτι ἐκ Σύμης προσεκλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς Αἶνον, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν μετέβη ἵνα σπουδάσῃ εἰς Παταύιον τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἐπέστρεψε δὲ εἰς Αἶνον, ὡς εἶχε προορίσει, ἐπειδὴ « τὸ ἡμερον τῆς ψυχῆς του δὲν τὸν ἄφινε νὰ βιωτεύσῃ μεταξὺ Τούρκων, ὅπου καθημερινῶς ἔμελλε νὰ βλέπῃ ἀπηνέστατα ἔργα τούτων πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του. » Παρομοίως ἀπεχώρησε βραδύτερον τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, « μὴ βλέπων καρπὸν ἀνάλογον τῶν ἐλπίδων μὲ τὰς ὁποίας ἐπήγεν (ἐκεῖ), δι' αἷτια ἅτινα εἶθε νὰ μὴ εὕρωσι χώραν ποτέ εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα μεταξὺ ἐκείνων, ὅσων ἔργον εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις τῆς νεολαίας. » Τῷ 1819 προσεκλήθη εἰς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολήν, ἣν ὁ ἀείμνηστος Ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Σοῦτσος εἶχεν ἀποφασίσαι « ν' ἀνυψώσῃ εἰς Ἀκαδημίαν τῆς Φιλολογίας καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν... Πλὴν ὁ μέγας καὶ ἄνισος ἀγὼν εἰς τὸν ὅποιον τὸ Ἔθνος ἀπεδύθη, διέσεισε καὶ τὴν Βλαχίαν, καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Στεφανούπολιν τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου διέτριψε καταγινόμενος ἀδιακόπως εἰς σύνταξιν τῶν ἀναγκαιοτάτων σχολαστικῶν βιβλίων. Ἀπὸ τὴν πολύπονον ἐκείνην μοναξίαν τὸν ἀπέσπασε, κατὰ τὸ 1825, ἡ ἐπίμονος πρόκλησις τῶν ἐν Ὀδησσῷ Ἑλλήνων· ἐπειδὴ τὸ ἐκεῖ σχολεῖον τῶν εἶχε μαρανθῆ τόσον, ὥστε ἐκινδύνευε νὰ σβεσθῇ. Ἐκτοτε λοιπὸν ἐδασκάλευεν εἰς τὸ ἀναζωωθὲν ἐκεῖνο σχολεῖον. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ του, πάντοτε προσηλωμένη εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν, τότε ὄρμαινεν πρὸς αὐτὴν, ἀφοῦ πλέον τὴν εἶδε κατ' εὐχὴν ἐνδόξως ἐξερχομένην ἀπὸ τὸν μέγαν ἐκείνον καὶ φοβερόν ἀγῶνα... Τῆς δὲ ψυχῆς του τὴν τοιαύτην ὄρμην δὲν ἐδυνήθη πλέον νὰ καταστείλῃ οὐδ' αὐτὴ του ἡ γεροντικὴ ἡλικία... Ἐπονται τὰ τῆς καθόδου καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὡς ἐν τῇ Βιογραφίᾳ.

Κ'

ΤΑ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ

(σ. 188-191.)

- α' — Μνημόσυνον ὑπὸ τῶν ἐν Πάτραις καθηγητῶν.
1. — Ἐπιστολή καὶ ψήφισμα.
2. — Ἐπιμνημόσυνος Α. Ῥουσοπούλου.
3. — Κρίσεις Ἐλπίδος.
- β' — Μνημόσυνον ἐν Ῥιζαρείῳ Σχολῆι.
- γ' — Μνημόσυνον ὑπὸ Πανεπιστημίου.
1. — Προκήρυξις.
2. — Ἄρθρον Πανδώρας.
3. — Ἐπικήδειος Α. Ῥαγκαβῆ.
4. — Γνώμη Α. Ἐλλισσεν.
- δ' — Νεκρολογία ὑπὸ Θεροίου.
- ε' — Ἄρθρον Spectateur d'Orient.
Ἐπίσημα συλλυπητήρια
καὶ ἔπαγγελίαι ἀθετηθεῖσαι.
- ς' — Τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ.
- ζ' — Τοῦ Πρωθυπουργοῦ.
- η' — Πρακτικὰ συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς.
- θ' — Τῆς Γερουσίας.
- ι' — Ὁ Παπασλιώτης ἐν Ἀθηνῶν ἐλέγχων.
- ια' καὶ ιγ' — Ὁ Π. Σοῦτσος ἐν Ἠλίῳ ἐλέγχων.
- ιβ' — Ὁ Αντωνιάδης ἐν Ἀθηνῶν ἐλέγχων.
- ιδ' — Ὁ Ἠλίας Σταθόπουλος ἐν Ἐπεισοδίοις ἐλέγχων.
-

α'. — ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

1. — Ἐπιστολή καὶ ψήφισμα.

Ἐν Πάτραις, τῆ 18 Δεκεμβρίου 1854.

Σεβαστὴ Κυρία Ἀρτέμη Γενναδίου !

Ὁ Σύλλογος τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τοῦ ἐν Πάτραις Γυμνασίου καὶ Ἑλληνικοῦ σχολείου Σας ἐκφράζει δι' ἡμῶν τὴν βαθεῖαν λύπην του ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φιλτάτου ὑμῶν συζύγου.

Ἐπιτρέψατε εἰς ἡμᾶς, Κυρία, νὰ ἐνώσωμεν τὰ δάκρυά μας μὲ τὰ ἰδικὰ Σας. Τὸ πένθος εἶναι κοινόν, εἶνε πένθος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἶναι πένθος πάντων τῶν καὶ ἄκροισ χειλέσιν Ἑλληνικῆς παιδείας γευσαμένων. Διότι ὑμεῖς μὲν ἀπώλεσατε σύζυγον ἄριστον, πατέρα φιλοστοργότατον, ἡ δὲ Ἑλλάς, ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία μάλιστα, ἀπώλεσε τὸν ἄριστον διδάσκαλον καὶ πνευματικὸν πατέρα, ἡ πατρίς ἐστερήθη ἀγαθοῦ πολίτου, ὅστις καθ' ὅλον μὲν τὸ διάστημα τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἱεροῦ ἀγῶνος πολλὰς καὶ σωτηρίους ὑπηρεσίας, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, προσέφερεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, μετὰ δὲ τὴν τῶν κοινῶν ἀποκατάστασιν πρῶτος αὐτὸς ἀνέλαβε μετὰ ζήλου μοναδικοῦ τὸν ἐπίμοχθον ἀγῶνα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν συμπολιτῶν του.

Διὰ ταῦτα ὁ ἡμέτερος Σύλλογος τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἀπεφάσισεν ἵνα τελέσῃ μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς μακαρίας ψυχῆς αὐτοῦ, θέλων νὰ τιμήσῃ καὶ δημοσίᾳ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν ἀκραιφνῆ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως ζήλον τοῦ ἀοιδίμου Γενναδίου. Ἡ δὲ ἔκφρασις αὕτη τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ἐλπίζομεν ὅτι θέλει φέρει ἀνακούφισίν τινα εἰς τὴν κατατεθλιμμένην καρδίαν ὑμῶν, καὶ τῶν φιλτάτων τέκνων Σας, τὸ ὁποῖον εὐχόμεθα ἐκ καρδίας πρὸς τὸν Ὑψιστον.

Ὑποσημειούμεθα μὲ ὅλον τὸ σέβας.

Γ. Αθ. Γεράκης.

Στεφ. Ι. Μυρτίλος.

Τῆ Κυρία Ἀρτέμιδι Γενναδίου.

Ὁ Σύλλογος εἶχεν ἤδη συνέλθει καὶ ψηφίσει τάδε :

Ἔτους σωτηρίου 1854 μηνὸς Δεκεμβρίου ἑνάτη ἱσταμένου, Ἀλέξανδρος Ῥαδινός, Ἀντισυνταγματάρχης, συγκαλέσας τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τοῦ ἐν Πάτραις Γυμνασίου καὶ Σχολείου, εἶπε, γνώμην Στεφάνου Μυρτίλου ἐκφέρων· Ἐπειδὴ ὁ ἀποθανὼν Γυμνασιάρχης Ἀθηνῶν Γ. Γεννάδιος πολλὰ καὶ καλὰ ὠφέλησε τῷ γένει τῶν Ἑλλήνων, τεσσαράκοντα ἔτη διδάσκαλος χρηματίσας, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ γένους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπὸ τῶν Τούρκων συνεργήσας καὶ συναγωνισάμενος· δεδόχθω τοῖς καθηγηταῖς καὶ διδασκάλοις μνημόσυνον ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τελέσαι, κατὰ τὰ πάτρια, καὶ λόγῳ ἐπαινέσαι.

(Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς 22 Δεκεμβρίου 1854.)

2. — Ἐπιμνημόσυνος Α. Ῥουσοπούλου.

Ἐκ τοῦ εὐφραδεστάτου ἐπιμνημοσύνου κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην λόγου τοῦ μακαρίτου Ἀθανασίου Ῥουσοπούλου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦν μαθητῆς τοῦ Γενναδίου, παραθέτομεν τὸν ἐπίλογον μόνον, ἔχοντα ὡς ἑξῆς :

Δὲν θέλω νὰ παραστήσω ὑμῖν διὰ πολλῶν παραδειγμάτων τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Γενναδίου, δι' ἣν ἠδύνατο νὰ φέρῃ, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν, τιμὴν ἢ ἀτιμίαν. Οὔτε τρυφήν ἐθαύμαζε, οὔτε θεραπείαν, οὔτε νίκας ἐναγωνίους. Εἶχε βάθος ψυχῆς καὶ μέγεθος· οὐδὲ τὸ ἀνέτως ζῆν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, οὔτε φιλόζωος ᾧν. Ἀπλοῦς τὸ ἦθος, καὶ ἀδικεῖσθαι ὑπομένων, καὶ οὐκ ἐκδικητικός. Πάντα ταῦτα τὰ γνωρίσματα ἐθαύμασαν εἰς τὸν Γεννάδιον οἱ πλησιάσαντες αὐτόν· οἱ δὲ ἄπωθεν τοῦτο ἤκουσαν, ὅτι ἠδίκητο ὁ Γεννάδιος ὑπὸ πολλῶν, φίλων του λεγομένων, ἕνεκα τῆς ἀπλότητος τοῦ ἦθους του, ἅτε μεγάλωψυχος. Καὶ δήποτε τοσοῦτον ἠδικήθη ὑπὸ τινος, ὥστε ἀπὸ πένητος πτωχὸς γενόμενος, ἔφερεν ἡσυχῶς τὴν ἀδικίαν καὶ δὲν ἐτιμώρησε τὸν ἀδικήσαντα. Παραλείπω τὴν ἔλευθεριότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ταύτην παρεπομένην φιλανθρωπίαν,

γνωστοῦ ὄντως ὅτι πλείστοι χρεωστοῦσι τὴν ἐκπαίδευσίν των καὶ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ περίβλεπτον σήμερον τάξιν των εἰς αὐτὸν καὶ μόνον. Δὲν λέγω πολλὰ περὶ τῆς σωφροσύνης τοῦ ἀνδρός, τῆς πατρὸς ἐκείνης σωφροσύνης τῆς χαρακτηριζούσης τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους, δι' ἣν δὲν ἐθαύμαζε τὰς ἀπολαύσεις ὑλικῶν ἡδονῶν. Παρατρέχων ταῦτα λέγω τοῦτο μόνον, ὅτι ὁ Γεννάδιος εἶχε κατὰ νοῦν νὰ περιβληθῇ τὴν ἱερωσύνην, καὶ μόνον βραδύτερον ἕνεκα φιλοπατρίας μετέβαλε γνώμην, κρίνας τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου ὠφελιμώτερον τῇ Πατρίδι κατὰ τὰς τότε περιστάσεις. Ἔτι ἐν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνδρός δὲν δύναμαι νὰ παρίδω, καὶ τοῦτο εἰπὼν θὰ καταπαύσω τὸν λόγον. Εἶναι δὲ τοῦτο καὶ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἴδιον γνώρισμα, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων, ἤκιστα δὲ τῶν ἔθνων τοῦ βορρᾶ, τὴν εὐαισθησίαν λέγω καὶ τρυφερότητα τῆς ψυχῆς, φανερομένην διὰ γέλωτος μὲν εἰς χαρμοσύνους ἐντυπώσεις, διὰ δακρύων δὲ εἰς τὰς ἀναντίας. Εἶδον πολλάκις ἐγὼ τὸν Γεννάδιον δακρύνοντα καὶ ὀδυρόμενον ὅτε ὠμίλει ὑπὲρ πατρίδος, ἢ ὅτε ἀπεχωρίζετο ἀπὸ φίλους ἀποδημοῦντας· ἠξιώθην δὲ καὶ ἐγὼ τῶν δακρύων τῆς ἀγάπης του. Καὶ ὡς οἱ ἄπλοοι Ὀμηρικοὶ ἦρωες, οὕτως εἶχε καὶ ὁ Γεννάδιος ἀνοικτὴν τὴν καρδίαν καὶ εἰς χαρὰν καὶ εἰς λύπην, καὶ εἰς φιλίαν καὶ εἰς ἀγάπην. Δόλος δὲν εἶχε τόπον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· κατεῖχεν αὐτὸν ὅλον « ἡ Ἄρετή, τὸ μέγιστον ἐν ἀνθρώποις καλόν, τὸ τιμιώτατον κτῆμα, τὸ κάλλιστον θήραμα βίῳ », κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην. Καὶ ταύτην διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀσκήσας, παράδειγμα ἑαυτὸν μιμήσεως ἄξιον κατέλιπεν ἅπασιν, καὶ ὡς διδάσκαλος μέγας τοῦ Γένους, καὶ ὡς πολίτης, καὶ ὡς ἄνθρωπος, διδάξας ὅτι : Ἄρετή, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται, ζῆ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος.

3. — Κρίσεις Ἐλπίδος.

Ἡ δὲ Ἐλπίς (Ἀθηνῶν) Ἀρ. 795 τῆς 5 Φεβρουαρίου 1855, ἐσχολίαζε ταῦτα ὡς ἑξῆς :

Ὅπου καὶ ἂν στέψης τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Ἑλλάδι, θέλεις ἀπαντήσῃ μαθητὰς τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, καὶ οἱ πλείστοι τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν παρ' αὐτῷ ἐμαθήτευσαν. Ἀπέθανεν ὁ Γεννάδιος, καὶ μόνοι οἱ καθηγηταὶ τοῦ ἐν

Πάτραις Γυμνασίου καὶ σχολείου ἐνθυμήθησαν νὰ δείξωσι τὴν εὐγνωμοσύνην των, τελέσαντες μνημόσουνον ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Τὸν κατὰ τὸ μνημόσουνον τοῦτο ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ῥουσοπούλου ἐπικήδειον λόγον καταχωρίζοντες λαμβάνομεν ἀφορμὴν νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅτι τὸ πρῶτιστον τῶν καθηκόντων του, ἅμα ἀρχίσωσιν αἱ συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς, εἶναι νὰ φέρῃ ἐνώπιόν των νόμον περὶ συντάξεως πρὸς τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ μακαρίτου διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἄρετὴ δέ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται,
ζῆ δ', οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος· κακοῖσι δέ
ἅπαντα φροῦδα συνθανόνθ' ὑπὸ χθονός.

Δὲν χάνεται ἡ ἀρετὴ, ἀδελφοί, λέγουσι τὰ ἱαμβεῖα ταῦτα τοῦ Εὐριπίδου, καὶ ἂν ἀποθάνῃ τις, ἀλλὰ ζῆ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ πλέον τὸ σῶμα· μόνον δέ μετὰ τῶν κακῶν συνεξαφανίζονται ἅπαντα, θαπτόμενα ὑπὸ τὴν γῆν.

Ἄρετὴ δέ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται,
ζῆ δ', οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος.

Τὴν ἀλήθειαν τῆς ῥήσεως ταύτης ἐπιβεβαιώνει ἡμῖν καὶ ὁ γυμνασιάρχης Γεώργιος Γεννάδιος, τοῦ ὁποῦ τοῦ μνημόσουνον ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τοῦ ἐν Πάτραις Βασιλικοῦ Γυμνασίου καὶ Σχολείου.

β'. — ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΕΝ ΤΗ ΡΙΖΑΡΕΙΩ ΣΧΟΛῆ

Χθὲς (τρίτη, 21 Δεκεμβρίου) ἐτελέσθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς τὸ τεσσαρακονθήμερον μνημόσουνον τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Γενναδίου. Ἡ βαρέως κατατεθλιμμένη οἰκογένειά του ἠθέλησε νὰ ἦναι, εἰ δυνατόν, αὐτὴ μόνη, ὅπως ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀταραξίᾳ κοσμικῇ δεηθῆ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ πατρός. Ὁ σεβάσμιος ἱεράρχης Πατρῶν, μεθ' οὗ προΐστατο ὁ ἀποδημήσας τῆς σχολῆς ταύτης, οἰκειοθελῶς ἀνέλαβε νὰ ἱεουργήσῃ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ κοινωφελοῦς ἀνδρός, ἐκφωνήσας καὶ λογίδιον κατάλληλον, εἰ καὶ δὲν παρήσαν ἄλλοι ἢ οἱ συνάδελφοι καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Γενναδίου ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σχολῶν ὧν ὁ μακαρίτης προΐστατο.

Ὅποῖος ἐγένετο ὁ αἰόδιμος Γεννάδιος περὶ τὴν ἐκπαί-

δευσιν τοῦ ἔθνους εἰς ἦν τὸ πρῶτον μόνος, καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἄνευ βοηθῶν, κατέβαλε τὰς βάσεις, θέλουσι μαρτυρήσει καὶ καταδείξει οἱ ἐπόμενοι χρόνοι, ἐὰν κατορθώσωμεν ν' ἀναστήσωμεν πάλιν τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον ζῆλον καὶ τὴν γενναιότητα, ὑφ' ὧν ἐνεπνέοντο οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι, ὧν λείψανον θαυμαστὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωσίᾳ ἦν ὁ Γεννάδιος. Μόνον αὐτὸς περιεσώθη καὶ τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος ἀκέραιος διὰ τῶν μεγάλων κλυδόνων τῆς ἐπαναστάσεως· ἐγκατασθέντα τὰ πράγματα εὗρον ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγους ἄλλους, φέροντας τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην γνώμην. Ἐζῆ εἰσέτι ὁ Κοραῆς, ὁ πατριάρχης τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἔζη ὁ Δούκας, ἔζη ὁ Κωνσταντᾶς, καὶ ζῶσιν ἴσως καὶ ἄλλοι ὀλίγοι· ἀλλ' ὁ μὲν Κοραῆς ὑπερέζη τότε ἑαυτόν· διότι ἡ ἱστορία μάλιστα ἡ Ἑλληνική, ἀρχαία καὶ νεωτέρα, διδάσκει ὅτι ἀνθρώποι, εἴτε πολιτικοὶ εἴτε διδάσκαλοι, οἵτινες πρῶτοι ἐκγεννώσιν ἰδέαν μεγάλην, αὐτοὶ εἶναι εὐτυχέστεροι ἐὰν δὲν ἐπιζήσωσιν. Τοῦ Κοραῆ ἡ ἀποστολή ἦν νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἰδέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ· οἱ ἀνθρώποι ἀνεγνώρισαν ταύτην καὶ ἐπεχείρησαν τῷ 1821 νὰ τὴν ἐκτελέσωσιν. Αὐτοῦ, νομίζομεν, ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου· διότι ἐξ ἄλλων, τῶν ἀκραιφνεστάτων ἀρχηγῶν, γεννᾶται μία ἰδέα, δι' ἄλλων ἐνεργεῖται, καὶ δι' ἄλλων ἐμπεδοῦται. Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν διὰ τούτου, ὅτι εἶναι περιττοὶ τὴν σήμερον οἱ ἐπιζήσαντες εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα· ἀλλ' ὅτι ἡ τύχη, διασώσασα αὐτούς, ἐφρόντισε μᾶλλον διὰ τοὺς ἄλλους, ἢ διὰ τὴν δόξαν ἐκείνων. Οὕτω νομίζομεν ὅτι καὶ ὁ Κοραῆς διὰ φθόνον τῆς τύχης ἐπέζησε τὸ ἔτος 1821 καὶ 1823. Ὁ Δούκας καὶ ὁ Κωνσταντᾶς τὸ ἔδειξαν κάλλιστα· διότι ἀντετάχθησαν εἰς τὴν βάσκανον τύχην, ἀποχωρήσαντες πρόωρα ἐκ τῆς ἡμετέρας πολυκυμάντου κοινωσίας, φοβούμενοι μὴ ἐμμείναντες μολύνωσι τὸ παρελθόν των, οὐ εἰκόνα εἶχον τὴν τοῦ διδασκάλου των Λάμπρου Φωτιάδου.

Ὁ Γεννάδιος νεώτερος καὶ ἀκμαιότερος ἐκείνων, ἠθέλησε νὰ ἐπιμελήσῃ καὶ δείξῃ εἰς τοὺς γιγνομένους ἐξ ὁποίων ἀνθρώπων ἐγεννήθη καὶ προήχθη ἡ ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ ἀνθρώποι δηλαδὴ οὗτοι ἦσαν μὲν τεθωρακισμένοι μὲ ἀληθῆ Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πολυμαθεστάτῳ Κοραῆ ὑπερεῖχε πολὺ τὸ αἴσθημα ὑπὲρ τὴν μάθησιν· διὸ οὔτε τὰ βιβλία, οὔτε ἡ μνήμη τῶν ἀνθρώπων ἐκεί-

νων θέλει γηράσει ποτέ, καὶ ἂν τυχὸν κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πολυμάθεια μείζων τῆς ἐκείνων. Τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς καὶ θανόντας πρέπει νὰ τοὺς θεωρῇ ἢ Ἑλλὰς καὶ οἱ κυβερνῶντες τὴν τοῦ ἔθνους παιδείαν ὡς τοὺς κυρίους τῶν ἔργων τῶν μέλλοντας, ἢ αὐτοὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ βίῳ, ἢ διὰ τῆς παρὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις διασωθησομένης μνήμης τῶν, νὰ ζητήσωσι λόγον διὰ τὸν καρπὸν, ὃν ἔμελλε νὰ φέρῃ ὁ ὑπ' αὐτῶν διαρῥιφθεὶς σπόρος. Ἡ πράξις τῶν ἐν Πάτραις διδασκάλων, οἵτινες ἅμα ἀκούσαντες τὸν θάνατον τοῦ παιδαγωγοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἔσπευσαν νὰ δηλώσωσιν εὐγενῶς τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν, πρέπει νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι δὲν θέλει ἀπολεσθῆ τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, οἷον ἐνυπάρχει εἰς τὰ βιβλία τοῦ Κοραῆ καὶ τοὺς πολυτετεῖς ἀγῶνας τοῦ Γενναδίου.

Κ. Λ.

(Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς 22 Δεκεμβρίου, 1854).

Υ'.— ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΕΛΕΣΘΕΝ

1. — Προκήρυξις.

Τῇ προσεχεῖ Κυριακῇ, 20ῃ τοῦ ἐνεστῶτος μηνός, τὸ Πανεπιστήμιον τελεῖ, μετ' ἀρχιερατικῆς ἱεροτελεστίας, μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ἀοιδίμων, Γεωργίου Γενναδίου γυμνασιάρχου, καὶ Ἰωάννου Βενθύλου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, κατὰ τὰς πολυστόνους ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς θανατηφόρου ἐπιδημίας ἀποβιωσάντων. Παρακαλοῦνται οἱ συγγενεῖς, οἰκεῖοι καὶ μαθηταὶ τῶν ἀειμνήστων τούτων καθηγητῶν, οἵτινες διὰ τῆς σοφῆς αὐτῶν διδασκαλίας εὐεργέται τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνεδείχθησαν, ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν, γενησόμενον ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τῇ εἰρημένῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὴν 8ην ὥραν π. μ.

Ὁ Πρύτανις,
Κωνστ. Κοντογόνης.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 18ῃ Μαρτίου, 1855.

2. — Κρίσεις Πανδώρας.

Δημοσιεύουσα τὸν ἐπόμενον τοῦ Α. Ῥαγκαβῆ ἐπιμνημό-
 συνον, ἡ Πανδώρα τῆς 1 ᾽Απριλίου 1855 (τομ. F', φυλ. 121,
 σ. 7.) προέταπτε τὰ ἑξῆς:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἡ ὀλεθρία νόσος, ἡ κατὰ τὸν μῆνα ᾽Οκτώβριον καὶ Νοέμ-
 βριον τοῦ παρελθόντος ἔτους τοσοῦτον ἀνηλεῶς μαστίσασα
 τὴν πόλιν τῶν ᾽Αθηνῶν, ἀφήρπασε, πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς
 κἀγαθοῖς πολίταις, καὶ ἓνα τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ μεγά-
 λου διανοητικοῦ ἀγῶνος, τοῦ προπαρασκευάσαντος τὴν
 πολιτικὴν ἀναβίωσιν τῆς ᾽Ανατολῆς καὶ ἑξακολουθοῦντος
 νὰ χειραγωγῇ αὐτὴν πρὸς τὴν ὀλοσχερεστέραν ἀνάπτυξιν
 τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀλόκληρον ἐθρή-
 νησε τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Γενναδίου. Ἄλλ' ἀπέκειτο
 εἰς τὸ ἀνώτατον τῆς ᾽Ανατολῆς ἐκπαιδευτήριον τὸ ἱερὸν
 καθῆκον νὰ τιμῆσῃ ἰδιαζόντως τὴν μνήμην τοῦ ἑξαιρέτου
 ἀνδρός· καὶ τῇ 20 τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐτελέσθη, ἐπιμελείᾳ
 τοῦ ᾽Οθωνείου Πανεπιστημίου, ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ
 τῆς βασιλευούσης, ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς μακαρίας ἐκείνης
 ψυχῆς, καὶ τῆς τοῦ Ἰωάννου Βενθύλου, ἑτέρου ἀγαθοῦ
 διδασκάλου τοῦ ἔθνους, ὅστις καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς ἐπιδη-
 μίας ἐγένετο θύμα, μνημόσυνον μεγαλοπρεπές, μετὰ τὸ
 τέλος τοῦ ὁποίου ἐξεφώνησε λόγον εὐγλωττον καὶ κατα-
 νυκτικὸν ὁ καθηγητῆς τῆς ᾽Αρχαιολογίας Κ. Α. Ρ. Ῥαγκα-
 βῆς. Δημοσιεύοντες τὸν λόγον τοῦτον, πεπεισμεθα ὅτι
 παρέχομεν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑλληνας πιστὴν εἰκόνα
 τῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν συνεκινήθησαν διὰ τὴν στέρησιν
 τοῦ ἀνδρός.

3. — Ῥαγκαβῆ (᾽Αλεξ. Ῥίζου), Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς
 τὸ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τελεσθὲν μνημόσυνον ὑπὲρ
 Γ. Γενναδίου καὶ Ι. Βενθύλου, τῇ 20ῃ Μαρτίου 1855. Δημο-
 σιευθεὶς τὸ πρῶτον ἐν Πανδώρα, τῆς 1 ᾽Απρ. 1855, τομ.
 F', σ. 7-12.

Ἴδου αὖθις ἐπικήδειοι λαμπάδες ἀνάπτονται, ἰδου ἡχεῖ
 αὖθις ὁ νεκρώσιμος κῶδων, εἰς διπλοῦ τάφου χεῖλος καλῶν

καὶ ἡμᾶς ὅπως προαπελθοῦσιν ἀγαπητοῖς συναδέλφοις τελέσωμεν πενθούσης μνήμης εὐσεβῆ καὶ ὕστατον φόρον.

Διατί καθ' ἑκάστην ἀντηχοῦσιν οἱ ναοὶ τοῦ Κυρίου ἀπὸ θλιβεράς ψαλμωδίας; διατί ἐπιλείπουσιν αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος εἰς νεκρικῶν μνημοσύνων ἀλλεπαλλήλους τελέσεις; διατί ἢ πρὶν φαιδρὰ πόλις τῶν Ἀθηνῶν περιεβάλετο πένθος καὶ ἐνεδύθη κατήφειαν; διατί θρηνοῦσι χῆραι καὶ ὀδύρονται ὄρφανὰ; Διότι ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς Κυρίου ἐπήλθεν ἐπ' αὐτὴν ἄγγελος ἐξολοθρευτής, ἔχων δρέπανον ὄξυ, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μεγάλην (Ἀποκαλ. ιδ' 19), καὶ ἐθέρισε τὸν χλωρὸν χόρτον μετὰ τοῦ ξηροῦ· καὶ ἀλλαχοῦ μὲν ἔτεμε τοὺς ἀνθούοντας θαλλοὺς, ἔρημα ἀφείς καὶ γυμνὰ τὰ στελέχη, ἀλλαχοῦ δὲ συνέτριψε τὸν κορμόν, τὴν ζωὴν εἰς τοὺς κλάδους παρέχοντα, καὶ ἀλλαχοῦ προρρίζους ἀνήρπασεν οἰκογενείας, καὶ ἐν ὧρῶν διαστήματι ἐρήμωσεν οἴκους. Ἀπαίσιον κροταλίζον ἠκούετο ἐν μέσῃ νυκτὶ τὸ βῆμα αὐτοῦ, ἀπάγοντος διὰ τῶν ἐρήμων ὁδῶν τὰς φοβεράς ἐκατόμβας του· καὶ πανταχοῦ ἦν φυγὴ καὶ φόβος, ἀλλ' ἦν ὁ φόβος εἰς θάνατον, καὶ εἰς ὄλεθρον ἦν ἢ φυγὴ. Καὶ πανταχοῦ ἦν γόος καὶ κοπετὸς παιδίων ὄρφανευθέντων, γονέων στερηθέντων τῶν ἀγαπητῶν τῆς καρδίας των, συζύγων ἀναρπασθέντων ἀπὸ τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων· καὶ ἡ πόλις ἐφαίνετο νεκροταφεῖον τῶν πολιτῶν, καὶ οἱ τάφοι δὲν ἤρκουν εἰς ταφὴν τῶν ἀποθνησκόντων. Καὶ πάντες βλέποντες τὴν σκιάν τοῦ δρεπάνου ἐπ' αὐτῶν πλανωμένην, καὶ πνεῦμα ὀλέθρου ἐπινεμόμενον τὸν λαόν, ἐν δακρύοις προσηύχοντο, καὶ ἐν στεναγμοῖς ἐξητοῦντο τὴν ἄφεισιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως.

Τότε μεταξὺ τοῦ ὄχλου τῶν συνωθουμένων θυμάτων τῆς οὐρανίας μάστιγος, ὅσα ἄγνωστα καὶ ἀκατονόμαστα ἐξεφέροντο πρὸς τὸν μέγα χαίνοντα καὶ ἀχόρταγον κοινὸν τάφον, ἀπεκομίσθησαν, ἐν μικρῷ χρόνῳ διαστήματι ἀπ' ἀλλήλων, καὶ δύο νεκροί, ἄλλοτε φίλοι ἐν τῷ βίῳ καὶ σύντροφοι ἐπὶ τε τοῦ σταδίου αὐτῶν, καὶ συναγωνισταὶ ἐν τῷ καλῷ ἀγῶνι τοῦ φωτισμοῦ τῆς πατρίδος των, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος καὶ ὁ Ἰωάννης Βενθύλος. Ἀκλαυστοί, ἀπόμπευτοί, ἀπαρακολούθητοι, ἐπορεύθησαν ἐν σιγῇ τὴν τελευταίαν ὁδὸν διὰ τῆς πόλεως, ἧς φόβος εἶχεν ἀπολιθώσει τὴν

αἰσθησιν, καὶ ἕξαντλήσει τὰ δάκρυα· δάκρυα δὲ μόνα ἐπό-
 τισαν τὰ σπέρματα αἱ ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου ἔσπειρεν εἰς
 ἀθανασίαν, μόνοι θρήνοι ἀντήχησαν ἐπὶ τῶν ἀφανῶν αὐτῶν
 τάφων, τὰ οὐδαμῶς οὐδέποτε ἕξαντλούμενα δάκρυα καὶ οἱ
 ἀκατασίγαστοι θρήνοι τῶν ἀπαραμυθῆτων αὐτῶν οἰκογε-
 νειῶν. Ἡ αὐτὴ πληγὴ, ἣτις ἔτεμε τὸ νῆμα τῆς εὐγενοῦς
 τῶν ζωῆς, συνέτριψε καὶ ἡμῶν τὰς καρδίας, ὧ ὄρφανὰ
 αὐτῶν τέκνα, ὧ ἀβοήθητοι αὐτῶν χήραι, καὶ ἕξέθλιψεν
 ἕξ αὐτῶν γόνον, ὅστις ἀντήχησε μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Ἄλλὰ
 παύσατε τοῦ θρήνου καὶ παρηγορήθητε! Ἄν ἄκαιρος θάνα-
 τος τοὺς ἔδρεψεν ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ὥριμοι ἔταμιεύθησαν ἐν
 οὐρανῷ οἱ καρποὶ τῶν ἔργων αὐτῶν· ἂν ἀπήλθον καταλει-
 πόντες ὑμᾶς ἐν στερήσεσι καὶ πενίᾳ, ἀλλὰ σᾶς ἐκληροδό-
 τησαν τῶν πλούτων τὸν μέγιστον, τὴν μνήμην τῆς ἀρετῆς
 αὐτῶν, τὴν ἀγάπην τῶν συμπολιτῶν τῶν, καὶ τῆς πατρίδος
 τῶν τὴν εὐγνωμοσύνην. Ἄν ἀδάκρυτοι καὶ ἀκήδευτοι ἀπή-
 χθησαν εἰς τὴν τελευταίαν τῶν κατοικίαν, ὅταν δὲν ὑπῆρχεν
 τίς ὁ δι' ἕτερον κλαύσων, τίς ὁ προπέμψων τὸν ἕτερον, ἀλλ'
 ἔδάκρυσαν αἱ μοῦσαι διὰ τὸν θάνατον τοῦ Βενθύλου, ἀλλὰ
 κλαίει τὸν Γεννάδιον πᾶσα ἡ πρὸ πεντήκοντα ἔτων παι-
 δείας γευσαμένη γενεὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλὰ σήμερον, ὅταν
 ἐκόπασεν ἡ φονικὴ καταιγίς, ἡ μνήμη τῶν συνάγει ὀμήγουριν
 πολυάνθρωπον, καὶ τοὺς κηδεύουσι τοῦ ἔθνους οἱ ἀριστεῖς,
 προεξαρχούσης τῆς τεθλιμμένης χορείας τῶν συλλειτουργῶν
 αὐτῶν, ἦς ἦσαν ὁ κόσμος καὶ τὸ ἐγκαύχημα, καὶ εἰς ἦν
 κατέλιπον κενὸν δυσαναπλήρωτον. Ἐμοὶ δέ, τῷ ἐν αὐτῇ
 ἐλαχίστῳ, ἔλαχεν ἡ λυπηρὰ τιμὴ νὰ προφέρω τὸν ἐπική-
 δειον αὐτῶν ἔπαινον. Ἐπέπρωτο λοιπόν, ἀγαπητέ φίλε,
 μεθ' οὗ χθὲς καὶ πρῶην περὶ τῆς προσφιλοῦς σοι ἀρχαιότη-
 τος τοσαῦτα διελεγόμεν, ἐπέπρωτο, σεβαστὲ διδάσκαλε, τῶν
 παιδικῶν ἡμερῶν μου, ἐγὼ νὰ πλέξω ὑμῖν ἀνάξιον ὑμῶν τὸν
 κυπαρίσσινον στέφανον! Ὅπόταν, μακαρίτα Γεννάδιε,
 ἀναπολῶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς μετὰ πατρικῆς στοργῆς
 παιδεύων καὶ νουθετῶν με, ἠγωνίζου νὰ ἐκκαύσης ἐν ἔμοι
 φιλομάθειάν τινα καὶ ζῆλον πρὸς τὰ καλὰ, καὶ διὰ τῶν
 διδαγμάτων σου νὰ μὲ ποδηγετήσης εἰς τὰς τρίβους τῆς
 ἀρετῆς, τότε οὐχὶ λόγοι πανηγυρικοί, ἀλλ' ἄφωνα δάκρυα
 ἀναβρῦουσι μόνα ἐκ τῆς καρδίας μου, ἀποπνίγοντά μου καὶ
 αὐτὴν τὴν φωνήν· καὶ αἰσθάνομαι τότε ὅτι ἡ θέσις μου δὲν
 εἶνε μετὰ τῶν ἐπισήμως συνερχομένων ἐνταῦθα εἰς δημο-

τελές σου μνημόσυνον, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐν μονώσει καὶ σιγῇ πενθούτων εὐγνωμόνων σου τέκνων. Ἄναδεχθεὶς ὅμως τὸ δεινὸν καθήκον νὰ νικήσω τὴν βίαν τῶν αἰσθημάτων μου, καὶ προσφωνῶν σε ὕστατον ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου σου, νὰ ῥάνω ἐπὶ τὴν πλάκα σου τὰ ἄνθη τῶν δημοσίων ἐπαίνων, ἃ ἡ κοινὴ ἀγάπη καὶ ὑπόληψις σοὶ προσφέρουσιν, αἰσθανόμενος δ' ἑμαυτὸν ἐλαττούμενον τῆς ἐπιβολῆς, ἀρκεσθήσομαι εἰς ἀπλήν καὶ κεφαλαιώδη τοῦ βίου σου ἔκθεσιν· διότι ἀνδρῶν οἱοὶ ὑμεῖς, οἱ προαποιοχόμενοι συνεταῖροι, ἀνδρῶν τὴν ἀρετὴν ἀσκησάντων, καὶ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν εἰς σταθερὸν αὐτῶν σκοπὸν προθεμένων, ὁ ἀνώτατος ἔπαινος εἶνε αὐτὸς ὁ βίος αὐτῶν, ὅστις καὶ διδακτικώτατον μάθημα πρόκειται τοῖς ἐπιγενομένοις.

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, υἱὸς ἱερέως ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου, ἐγκατέλιπεν ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὴν στέγην τῶν πενομένων γονέων του, καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖον του, ἡγούμενον ἑνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καὶ τυχὸν ἀρίστου διδασκάλου, Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, τοσοῦτον ἐκθύμως καὶ ἐπιμόνως ἐδόθη εἰς τὴν σπουδὴν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου, ὁ παντὸς πόρου ἐστερημένος, ὁ σχεδὸν εἰς ἑαυτὸν ἐγκαταλελειμμένος αὐτός, ἐκρίθη ὁ ἀριστος τῶν μαθητῶν τοῦ Λάμπρου, καὶ, ἔφηβος μόλις, ἐπέμφθη εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλουσίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα δὲ, περιχαρῶς τῆς εὐκαιρίας δραξάμενος, ἐνεπλήσατο ἀκορέστως τῶν ναμάτων τῆς ἀνωτέρας παιδείας, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν διεύθυνε τὰς ἀκαμάτους σπουδὰς του. Κατὰ δὲ τὰ 1804, νεανίας ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παιδείαν τῶν πρεσβυτέρων οὐδενὸς ἐλαττούμενος, ἤρξατο ἤδη διδάσκων ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ ἔκτοτε ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διένυσεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, δολιχοδρόμος, ἀκάματος καὶ οὐ τέρμα ὑπήρξεν ὁ ἔναγχος καταπιῶν αὐτὸν τάφος του.

Κατὰ τοὺς ἀποφράδας ἐκείνους χρόνους, ὅτε πυκνὴ ἐπεκάθητο ἡ νύξ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀμυδρὰ ὑπέφωσκεν αὐτονομίας ἀκτίς ἐν ταῖς παριστρίαις ἐσχατιαῖς, ἃς διεῖπον νόμοι Ἑλληνικοὶ ἀνακουφίζοντες τὸν ζυγόν, καὶ ἐν αἷς μεταφυτευόμενον ἐκαλλιεργεῖτο ἀδεῶς τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα· προσέτι δ' ἀνετώτερον ἀνέπνεον οἱ Ἕλληνες ἐν τισὶν ἀποικίαις, ἐν αἷς εὐνομία καὶ πολιτισμὸς τοὺς παρε-

μύθου ἐν μέρει διὰ τῆς γλυκείας πατρίδος τὴν στέρησιν. Ἐν ταῖς μὲν τῶν ἡγεμόνων ἢ μεγαλοπρεπῆς φιλογένεια, ἐν ταῖς δὲ τῶν ἐμπόρων ὁ διακαῆς πατριωτισμός, ἐν ἀσφαλεῖ καὶ ἐν ὑψηνέμῳ τοῦ πνεύματος τῆς τυραννίας καὶ βαρβαρότητος ἀνήγειρον ἑστίας μακρόθεν ἀπαυγαζούσας τὸ φῶς τῆς παιδείας ἐπὶ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον. Καὶ ἑκατέροσε ὁ Γεννάδιος περιμάχητος, ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Βουκουρεστίῳ μετὰ τοῦ Δούκα, τοῦ Κλωνάρη καὶ τοῦ Μακρή, ἔπειτα δ' ἐν Ὀδησσῷ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου καὶ τοῦ Γεωργίου Λασσάνη, καὶ αὖθις τῷ 1820 μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτζου εἰς Βουκουρέστιον, μετ' ἐνδόξων συναδέλφων, τοῦ Βαρδαλάχου, τοῦ Κανέλλου καὶ τοῦ Κλεοβούλου. Ὁ Γεννάδιος ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν ταύτην, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ προθέσει νὰ διαμείνη ἐν τῇ μεγαλουπόλει ἐν ἣ καὶ ἀνετος βίος, καὶ δαψιλεῖς ἀμοιβαί, καὶ τιμαὶ παντοῖαι τὸν περιέμενον, ἀλλ' ὅπως παρασκευάσῃ σχέδιον πρὸ πολλοῦ τρεφόμενον παρ' αὐτῷ, καὶ ὃ ἐθεώρει ὡς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἱεροῦ. Ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν περιέφερον, ἡ καρδιά του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν ἐν ἣ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα συνεσκέπτετο, ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἡπειρον νὰ ἰδρῦσῃ ἐκεῖσε γυμνάσιον· διότι τὰ ἄριστα καὶ τὰ μέγιστα ἠλπίζεν, ἂν ἡ εὐάνδρος ἐκείνη γῆ, ἣτις παρήγε τοὺς πολεμικωτάτους καὶ τοὺς φιλογενεστάτους τῶν Ἑλλήνων, κατωρθοῦτο νὰ παραγάγῃ καὶ τοὺς μᾶλλον πεφωτισμένους, ἂν, ὅπου ἦν ἀνδρεία, ἱκανὴ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, προσετίθετο καὶ παιδεία ἱκανὴ νὰ τὴν ἐκτιμήσῃ.

Ἄλλ' ἄλλαι μέριμναι τὸν ἀπέτρεψαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ τούτου· διότι τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὄλου του βίου, τὴν θελητικὴν ὀπτασίαν ἦν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς φαντασίας ὑπὸ πατριωτισμοῦ ἐξημμένης, τὴν εἶδεν αἴφνης μορφήν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα δ' μετ' ἐλαχίστης ἴσως ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μεμακρυσμένων, τὸ εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον· καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσε πάσας του τὰς δυνάμεις. Δὲν ἠξεύρω πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐμυήθη ὁ Γεννάδιος εἰς τὸ σχέδιον τῆς τοῦ ἔθνους ἐλευθερώσεως. Ἄλλὰ τί λέγω δὲν τὸ ἠξεύρω; Πᾶς Ἕλλην, ἀφ' ἧς στιγμῆς μανθάνει ν' ἀναγινώσκῃ τὸν Πλούταρχον καὶ τὸν Δημοσθένην, χρίεται θιασώ-

της τῆς θεᾶς ἣτις ἐνέπνευσε τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄνδρας τῆς ἀρχαιότητος, καὶ διαφλέγεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ πυρός, οὗ τὰ ἐναύσματα ἄσβεστα διατηροῦνται διὰ τῶν αἰώνων εἰς τὰ ἀθάνατα ἐκείνων συγγράμματα. Ἐν ὅσῳ ἡ ἱστορία διηγεῖται περὶ Λεωνιδῶν καὶ περὶ Θεμιστοκλέων, οἱ Ἕλληνες θέλουσι περιφρονεῖσθαι ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς γῆς, ἂν παύσωσι δνειροπολοῦντες Θερμοπύλας καὶ Σαλαμίνας. Ἄν δ' ἔγκειται τῇ ἰδέᾳ τῆς ἐλευθερίας νὰ θερμαίνῃ καὶ ἀνυψῇ πᾶσαν ψυχὴν εὐγενῆ, πολλῶ δὴ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ ἐκκαύσῃ τὴν τοῦ Γενναδίου, ἣτις ἦτο πᾶσα φλόξ, καὶ πᾶσα ἐνθουσιασμός! Ἄοκνος λειτουργὸς τοῦ ἀπορήτου σκοποῦ, παρεσκεύαζε τὸ ἀναγκαϊότατον τῶν ἐφοδίων πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, παρεσκεύαζε τὰς καρδίας. Τὸν ἐνθυμοῦμαι ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ Σχολείῳ τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ, ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἰσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν εὐκλειαν, ἠσθάνθη ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκβακχευόμενον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύροις ἐκθέτων οἷα ἦν ἡ Ἑλλάς, διδάσκαλος καὶ κορωνὶς τῶν ἔθνων, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' ὅτου ὑπέκυψεν εἰς δουλείας ζυγόν. Καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη περιγράφων τὴν ἔνδοξον ἐλπίδα ἣτις ἦν τότε ἔγκλημα, καὶ ἦν πολλακίς ἐτιμώρησε θάνατος, ὥστε τὴν φωνὴν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκροατῶν του κορυφωθεὶς ὁ ἐνθουσιασμός, ἐξερράγη εἰς κεραυνώδεις χειροκροτήσεις. Οὕτω προητοιμάζε τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας, οὕτως ἦροτρία τὸ ἔδαφος εἰς ὃ ἔμελλε νὰ κατατεθῇ ὁ φλογερὸς αὐτῆς σπόρος, εἰδὼς ὅτι ἄγονος ἀποβαίνει, ἢ πικροὺς παράγει καρπούς, ὅταν ρίπτεται εἰς γῆν ἀκατέργαστον καὶ διεφθαρμένην. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα, καὶ ἤχησε πρῶτον ἐν Δακίᾳ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὀρμήσασα, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις, ἀφ' οὗ τῇ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὥφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὅστις φαίνεται ταχέως ἰδῶν τοῦ ἐπιχειρήματός του τὴν ἀποτυχίαν, καὶ ἐννοήσας ὅτι ἡ κλήσις του περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ χύσῃ μόνον τὴν πρώτην σπονδὴν τοῦ αἵματος, καὶ νὰ θύσῃ τὴν πρώτην ἑκα-

τόμβην θυμάτων, ἣς ἄνευ δὲν ρίζοῦται οὐδ' ἐπιδίδει τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, θέλων ἴσως νὰ προφυλάξῃ ζωὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον, ἔπεμψε τὸν Γεννάδιον εἰς Τρανσυλβανίαν πρὸς στρατολογίαν, καὶ πρὸς συλλογὴν ἐφοδίων καὶ συνδρομῶν. Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπήλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος ἢ καταστροφῆ, καὶ ἀπεσβέσθη ἐνταῦθα, ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀθανάτου Ἱεροῦ Λόχου, ἢ φλόξ ἦν πεφωτισμένος ἐνθουσιασμός εἶχεν ἀνάψει ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος· ἀλλ' ἐσβέσθη μόνον ἀφοῦ σπινθήρες ἀναπηδήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀνήψαν ἐν Ἑλλάδι τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τὴν ἀποτεφρώσασαν τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα. Τότε μετ' ἄλλων πολλῶν κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν φιλοξένως τοὺς Ἑλληνας ὑποδεχθεῖσαν Ῥωσσίαν, καὶ μικρὸν ἐκεῖ παραμείνας, μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ θεολογίαν.

Ἴσως παραδοξία καταγνωσθῆ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις οὐδὲν διακαέστερον ἠὔχετο, τοῦ νὰ ἰδῆ ποτὲ τὴν Ἑλλάδα ὀπλιζομένην πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς, ὅτι ὅταν ἔφθασεν ἡ ἔνδοξος αὕτη ἡμέρα, καὶ ἡ Ἑλλάς ἠγωνίζετο ἤδη ὑπὲρ τοῦ ὅλου, αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ θεολογίαν. Καὶ ὅμως ἡ πρόθεσίς του οὐδαμῶς ἦν παράδοξος, ἀλλ' ἦν ἀπόρροια, ὡς πᾶσαι αἱ πράξεις του, γνησίου καὶ πεφωτισμένου πατριωτισμοῦ· διότι, οὐδὲ στιγμὴν διστάζων ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν, ἅμα ἀρξάμενος, ἔμελλε νὰ εὐδοθῆ διὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνδρείας, καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς θείας προνοίας, τῆς προστάτιδος τοῦ δικαίου, ἐφρόνει συγχρόνως ὅτι τὸν κατὰ τῆς τυραννίας ἔπρεπε καὶ ἔμελλε νὰ διαδεχθῆ ἀγὼν ἄλλος, οὐχ' ἦττον σπουδαῖος, οὐδ' ἦττον δυσχερῆς, ὁ κατὰ τῶν δεινῶν τῆς τυραννίας συνεπειῶν, ὁ κατὰ τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος· καὶ εἰς ἐκείνον βλέπων πολλοὺς τοὺς ἀξίως πρωταγωνιστοῦντας, εἰς τοῦτον ἠθέλησε ν' ἀλειφθῆ αὐτὸς ἀθλητής· δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔκρινε νὰ καταταχθῆ ἐν τῷ κλήρῳ. Ὁ ἱερεὺς, ὡς αὐτὸς τὸν ἐννόει, δὲν πρέπει νὰ ἦνε ἐκ τῶν νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν (Τιμοθ. α' 6,5) οὐδὲ νὰ περιορίζῃ τὸ καθήκον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντὶ μισθοῦ θρησκευτικῶν τιμῶν διατυπώσεων τέλεσιν. Τὴν παρακαταθήκην ἔχων τοῦ θείου λόγου, ὁ ἱερεὺς ὀφείλει, διὰ τοῦ οὐρανίου τούτου βαλσάμου νὰ ἰᾷ πάσας τὰς ἀλγηδόνας, διὰ τῆς ὑπερτάτης ταύτης δυνάμεως νὰ διαπλάττῃ τὰς καρδίας, διὰ τοῦ ἀμολύντου

τούτου φωτός νὰ φωτίζη τούς νέους. Ἐπομένως, αὐτός πρῶτος ἐμπνεόμενος ἀπὸ τῆς ἄνωθεν σοφίας, ἥτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Ἰακωβ. 3, 17) πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος, ὀφείλει προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ-ταῦτα μελετᾶν καὶ ἐν τούτοις εἶναι, ἵνα αὐτοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν (Τιμοθ. α' 4, 13-15) ὀφείλει, πάντων προέχων κατ' ἀρετὴν, κατὰ παιδείαν, καὶ κατ' εὐσέβειαν, νὰ καθίσταται ἰκανός, ὥστε τύπος νὰ γίνεται τῶν πιστῶν, καὶ νὰ τοὺς ποδηγετῇ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς σωτηρίας. Τοιοῦτος μορφούμενος ὁ ἱερεὺς ἐν Ἑλλάδι, πνευματικὸς πατήρ καὶ διδάσκαλος, καθοδηγὸς ἐν τῷ βίῳ, καὶ τὸ κύρος ἄνωθεν ἔχων, δύναται, ἐὰν ᾖ κατηρτισμένος δι' ἁγίου πνεύματος καὶ διὰ παιδείας, μόνος αὐτὸς νὰ καταγωνισθῇ τὴν ἀμάθειαν, νὰ συνετίσῃ τὸν νοῦν, νὰ μαλάξῃ τὰς καρδίας, ν' ἀναμορφώσῃ τὰ ἦθη, καὶ τὸ ἔθνος, τὸ διὰ τῆς ἀνδρείας του ἀνακτησάμενον τὴν ἐλευθερίαν, νὰ καταστήσῃ ἄξιον τῆς ἐλευθερίας. Τοιαύτην ἐννοῶν ὁ Γεννάδιος τοῦ κλήρου τὴν ἱερὰν ἐντολήν, ἠθέλησε νὰ καταρτισθῇ ὅπως χρισθῇ ἄξιος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, καὶ νὰ ἐνασκηθῇ εἰς τὰ ὄπλα τῆς Χάριτος καὶ τοῦ Λόγου δι' ὧν νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως.

Ἄλλ' ἐνῶ, μετὰ ζήλου ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς πεποιοήσεως τοῦ καθήκοντος, ἀπεδύετο εἰς τὸν διανοητικὸν τοῦτον ἀγῶνα, εἶδεν ὅτι ὁ ἄλλος, ὁ ὕλικὸς καὶ αἱματηρός, οὗ ἄνευ οὗτος ἐματαιοῦτο, δὲν ἐστέφετο δι' ἐπιτυχίας ὅσον ταχέως αὐτὸς ἐπροσδόκα καὶ ἠϋχετο ἐν τῇ πατριωτικῇ του ἀνυπομονησίᾳ· καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος του, φθάνουσα μέχρις αὐτοῦ, τὸν ἀπέσπα τῆς ἡσύχου μελέτης του, ἐν ᾧ τὸν ἐξήγειρε συγχρόνως ἡ φήμη τῶν νικῶν τῶν Ἑλλήνων· καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐν δευτέρῳ μέρει τιθέμενος, ἔσπευσεν, ἢ νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ νὰ συναποθάνῃ.

Ὅλιγον ἄφ' οὗ ἐπάτησε τὴν τότε ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ δακρῶν πεφυρμένην γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐστίαν-των, καὶ νὰ ἰδρῦσῃ σχολεῖον μετὰ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου. Ἄλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πάσαν ἀντη-

χοῦσαν περίξ του ἀπὸ κρότον ὄπλων τυραννοφόνων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνη ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὄπαδός, ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγύμναστον χεῖρα τὸ πυροβόλον, καὶ παρηκολούθησε τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου. Ἐκτοτε δ' ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς Μούσας· διότι οὐδεμία ἦττα ἐξησθένει τὴν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος πεποιθήσιν τῆς καρδίας του· καὶ τοῦ μέλλοντος τούτου ἤθελεν ἀξιόους νὰ προκαταρτίσῃ πολίτας.

Ἄλλ' ἂν καὶ ὅλον αὐτὸν ἀπησχόλει ἢ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος πρόνοια, δὲν ἔμενεν ὁμῶς πάντοτε καὶ τοῦ παρόντος ἀργὸς καὶ ἀνάληγτος θεατής. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα, δσάκις συνέπεσεν ἐκ τύχης εἰς τὰ δημόσια ἀναμιγείς, ἐκθύμως ὑπὲρ αὐτῶν ἠγωνίσαστο, καὶ πολλάκις ἐν καιρίαις περιστάσεσιν ἀνέδειξεν ἀξιομνημονεύτους τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας. Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενῆς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἥρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἰκτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συρρεύσει ἀνὰ χιλιάδας εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἢ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον πυρποληθὲν ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικήδειος δᾶς τοῦ ἀγῶνός της. Ἡ Στεριά, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου, ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἐχθροῦ· ἡ Πελοπόννησος ἐδηοῦτο ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφή καὶ διάλυσις ἐπέκειτο ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους, καὶ ἀναψυχῶσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφῆς καὶ περίτρομος συνέρρευσε ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνήλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ρίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλήθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου, καὶ μετ' εὐγλωττίας πανδυνάμου — διότι ἦτον τῆς καρδίας ἢ

εὐγλωττία — « Ἡ πατρίς, ἀνέκραξεν, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἄπαιτεῖται βοήθεια σύντομος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὐρίσκομεν. Ἄς δώση ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἴδου ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει. »

Καὶ ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους ἐκένωσεν κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικὸν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βῶμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου βίου του, βεβαίως ὡς μελωδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορά αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολόν, ἐν ταῖς ἀειδίαις δέλτοις ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενῆς πράξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. — « Ἄλλ' ὄχι, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορά αὕτη εἶνε οὐτιδανή! Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἑμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιὰ του; Ἄς καταβάλλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα. » Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξήψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες, οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ τῆς πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ,τι ἕκαστος, ἢ ὄπλον, ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνέληγναι ποσότης ἐπαρκῆς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων ἐπιγενομένων ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῆ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου, προσελθοῦσαι καὶ αἱ κυρταὶ, νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέως ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυρταὶ ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλήσιν. Τότε τὸ αἷμα του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρασταμένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων — « Δυστυχῆ παιδιὰ, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς

ἐκκλησίας, δυστυχῆ παιδία, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας ! Ἐξεύρουσιν ὅτι ὁ Ὄθωμανὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσιν φειδολευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσετε ! » — Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνήν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν — « Ὑψιστε Θεέ, ἀνεφώνησε, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθῶων καὶ τῶν μὴ ἔχόντων καταφυγὴν, μὴ ἐγκαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ παρήτησαν· ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτὰ, καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣς πάντες ἐξανέστησαν, ἦν παρορῶσιν, ἦν προδίδουσι αὐτὰ τῆς τὰ τέκνα. Δός, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ' αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὺ δύναμις· τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εὐκρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν Σου αἰώνιαν ! Ἡ, ἂν ὁ πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέπρωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαργίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ αὐτὰ δεινῶν τῆ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἴδω ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ τὴν ταπείνωσιν ! »

Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφείς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ δακρυρροῦντα. Καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαίοντερον ἢ τὴν χθές, καὶ αἱ κυρίαὶ ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας, οὐ μόνον χρημάτων ποσότητος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των. Τοιοῦτον ἦν τότε τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία· ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἐπιρροὴ εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν αὐτὸ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς, οὐ μόνον τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν Κυβέρνησιν αὐτὴν ἔσωσε, πόρους ἀνευρῶν πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν, οὓς αἱ πρὶν κακουχίαι καὶ αἱ παραχρῆμα στερήσεις ἐδύναντο νὰ παραγάγωσιν εἷς τι ἀπογνώσεως τόλμη-

μα, ἀλλὰ δυνάμεθα θαρρούντως καὶ τὸν ἀνώτατον ἔπαινον σωτήρης τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονεύωμεν· διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ὁμως ἦ πλήρης ἡ ἐκστρατεία, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη μορφώσεως καὶ ἱππικοῦ τάγματος· καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

Ὑπὸ κηρύκων συγκληθείς, συνήλθεν αὐθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορά του γενναῖον τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλευόντα. Οὗτος δέ, ἀφοῦ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην μορφώσεως ἱππικοῦ — « Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὔρει τοὺς ἵππους; ἐδῶ βλέπω πολλούς, καὶ προὔχοντας καὶ ὀπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς ἵππους καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφήν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς προὔχων, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν; » — Τοὺς λαμβάνομεν, ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός. — « Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας; » — Τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας, ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων. — « Ἄγετε λοιπόν », διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκείνον ὡς ἡ λαίλαψ τὸ κύμα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῆ εἰς τὴν πλατείαν ἐκ συνεισφορᾶς ἐκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὄνομαστὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλην. — « Σὺ, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν. Λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνισον αὐτούς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος, »

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεννάδιος, διὰ τῆς ἀτρομῆτου παρρησίας, ἦν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου του εὐγλωττίας, ἣτις ἐξεχειίτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις ἣτις στρατηγούς ἀνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἐνὸς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον

τοῖς ὄπλαρχηγοῖς καὶ προὔχοσι, ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε κλονιζομένην καὶ ἀνίσχυρον Κυβέρνησιν. Ἐὰν τότε ὑπακούων εἰς χυδαίας εἰσηγήσεις κενοδοξίας, ἢ ἂν ἐκτιμῶν ἦττον τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐκ πεποιθήσεως ἐξελέξατο, ἐπεθύμει νὰ ὑψωθῆ ἄχρι τῶν ὑπάτων βαθμίδων τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν, οὐδὲν ἦν τὸ δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Ἄλλὰ μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀπεσπάσθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης, καὶ ὑπεκφυγὼν τὸ κύμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τήνον καὶ Αἴγινα, ὅπου ἐξηκολούθησε, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφιερούμενος εἰς τῆς νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗρεν αὐτόν, ὅταν ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης, καί, μετὰ τινὰς ἐμπιστοσύνης ἀποστολάς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ πάντοτε, ἀλλὰ μάλιστα τότε μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τοσοῦτον ἀναγκαίου Ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ἐνταῦθα συναντῶνται τὸ πρῶτον αἱ δύο ὑπάρξεις, αἷς ἔτεμε ταῦτοχρόνως ἡ ἀμείλικτος τῆς μοίρας ψαλῖς. Ὁ Ἰωάννης Βενθόλος ἐν Βυζαντίῳ γεννηθεὶς, καὶ ἐκεῖσε, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Σμύρῃ ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων διδασκάλων προκαταρτισθεὶς, εἶχε φθάσει ἐσχάτως ἐκ Γερμανίας, ὅπου τὴν Ἑλληνικὴν ἰδίως φιλολογίαν ἐσπούδασεν ὑπὸ τοὺς πρυτάνεις τῆς ἐπιστήμης, τὸν Βοίκχιον καὶ Ἑρμάννον, ὧν, διὰ τῆς φιλομαθείας καὶ τοῦ χαρακτήρος του προσεκτῆσατο, καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου του εἰς πολῦτιμον ἐφόδιον διετήρησε, τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Τοῦτον ἔδωκε τῷ Γενναδίῳ ὁ Κυβερνήτης ὡς συνεργάτην ἐν τῷ Κεντρικῷ Σχολείῳ, ὃ διὰ κοινῆς ἐπιμελείας διεκόσμησαν εἰς παιδευτήριον, οὐ μόνον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν σήμερον τὴν πατρίδα ἐν οἰαδῆποτε ἰδιότητι ὑπηρετοῦντες, οἳ μὴ τῆς παιδείας ἐν τῷ σχολείῳ ἐκείνῳ γευσάμενοι· ἀλλὰ καὶ πάμπολλοι τῶν νῦν εἴτε ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ τὰ σχολεῖα διευθυνόντων, τρόφιμοι ἐκείνου εἰσὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγηταὶ ἀπαντῶνται, οὐδενὸς δεύτεροι κατὰ τὴν πολυμάθειαν, οἵτινες εἰς ἑτέρου διδασκηρίου βάρβαρον οὐδέποτε ἐκαθέσθησαν.

Ὁ Βενθόλος, πρῶτος, ἀγαθός, προσηνής, ἔχων ἐν τῷ χαρακτήρι ἀρχαϊκὴν τινὰ ἀφέλειαν, ἐν δὲ τῷ πνεύματι

φιλόκαλόν τι καὶ ἐπιχάριτον, ἦν τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς καὶ ἐπωφελὴς τοῖς παρ' αὐτῷ μαθητεύουσιν, οἷς ἐνέπνεεν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ὡς μητέρα παντὸς καλοῦ. Ἄλλ' ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ πρὸς αὐτὴν ζήλου του, καὶ ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὑπὲρ τῶν τοῦ Πλάτωνος καλλονῶν, ἐκφωνήσας ποτὲ λόγον ἀπὸ καθέδρας, ὅστις διεβλήθη ὡς ἀρχὰς περιέχων ἀναρμοδίους τοῖς τότε καιροῖς, ἐπαύθη τῆς διδασκαλίας του. Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀξίας αὐτοῦ, διορίσθη εἰς μίαν τῶν τῆς φιλολογίας ἐδρῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ θανάτου ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ τῶν ἐπωφελῶν του ἀγόνων.

Ὁ δὲ Γεννάδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ προάγων τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον, καὶ ἀφοῦ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σ. ἡμῶν Βασιλέως μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας, μετωνομάσθη Γυμνάσιον. Καὶ ἦν τῆς μαθητιώσης νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατήρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας, μετέδιδεν αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμήτων νουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεστέροις πολλακίς καὶ ὑλικωτέροις βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος δὲ τοῦ Πανεπιστημίου κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἐπόμενον, εἰς τῶν πρώτων, καὶ διορίσθη καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας καὶ Φιλολογίας. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αἰθίς πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἦτε μετριοφροσύνη, καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις, καὶ ὁ ἀγνός του πατριωτισμός. « Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶναι οὐχ ἦττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἣτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται! » Καὶ ἀπεκλείσθη ἐθελοντὶ τοῦ ἐντιμωτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως κομισάμενος ταύτης. Ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐδέξατο τὴν τῇ φρενὶ καὶ τῇ καρδίᾳ του προσφιλεστάτην ἐντολήν τοῦ νᾶ διδάξῃ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ, ἧς αὐτὸς σχεδὸν προῦκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διεκόσμη καὶ συνετήρει, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδυνάμου ἐπιρροῆς του, τὴν ἱερὰν ταύτην κυψέλην, ἐν ἣ παρασκευάζεται τὸ μέλι τῆς πίστεως. Καὶ ἐνταῦθα ὁ θάνατος τὸν ἐνέδρευσε πρὸς ταύτην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς βαδίζοντα, μὴ θελήσαντα οὐδὲ τῷ

πανικῶ φόβῳ, οὐδὲ τῷ προφανεῖ κινδύνῳ νὰ θυσιάσῃ τὴν αὐστηρότητα τῆς τῶν καθηκόντων του ἐκτελέσεως.

Ὅτε δὲ πρὸ τριῶν ἔτων οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς τὸν προσεκάλεσαν, μισθὸν χιλιόδραχμον ὑποσχόμενοι, καὶ πρόθυμοι ν' αὐξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἡμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν, ὁ Γεννάδιος ἀπεκρίθη ὅτι πτωχὸς μὲν εἶναι, καὶ μεθ' ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰ τέκνα του, ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ καταθέσῃ τὰ ὀστέα του εἰς γῆν ἔλευθέραν. Καὶ ὁ πόθος οὗτος ἐτελέσθη, φεῦ, τοσοῦτον ταχέως!

Εἰς γῆν ἔλευθέραν κεῖνται τὰ ὀστέα σου, ἄνερ φιλόπατρι! Κεῖνται πλησίον τοῦ συναδέλφου σου ἐν τῷ βίῳ, τοῦ συνοδοιπόρου σου εἰς τὸν θάνατον, πλησίον τοῦ Βάμβα, τοῦ Λευκίου, τοῦ Πετζάλη, τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, τοῦ Δούκα, καὶ ὄσων ἄλλων συναγωνισαμένων τὸν ἱερόν ἀγῶνα τοῦ φωτισμοῦ, καὶ περίξ ὑμῶν τοσοῦτοι κεῖνται οἱ διὰ τοῦ αἵματός των τὴν ῥίζαν τῆς ἐλευθερίας ἀρδεύσαντες. Ὡ χορεία ἱερά, ἡ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἐποχῇ διὰ θυσιῶν καὶ ἀγῶνων τὴν πατρίδα ἐκ τῶν ὀνύχων τῆς τυραννίας λυτρώσασα, καὶ ἐξελοῦσα ἐκ τοῦ σκότους τῆς βαρβαρότητος! Εἶθε πνέῃ αἰωνίως ἐπὶ τῶν τάφων ὑμῶν ἡ αὔρα τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἠγαπήσατε, καὶ ἐκεῖθεν ῥιπιζομένη ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃς σᾶς διέφλεγεν, εἶθε φέρηται ἐφ' ἅπασαν τὴν γῆν τῶν Ἑλλήνων, καὶ μέχρις οὗ σεῖς ἠὺχήθητε καὶ ἐμελετήσατε. Εἶθε ὡς χρυσοὶ ἀστέρες ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς Ἑλλάδος λάμπωσι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐπὶ τῶν μεθ' ὑμᾶς γενεῶν, ἀναμιμνήσκοντα αὐταῖς, οἷοι ἦσθε, καὶ οἷαι ὀφείλουσι νὰ ἦναι πρὸς τὴν πατρίδα· καὶ αἱ ἀρεταὶ αἷς ἔσπειρατε, εἶθε καρποφορήσωσιν, ὡς ὑμεῖς ἠύχεσθε, πρὸς δόξαν καὶ μέγεθος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔστω ἄξιος ὑμῶν μισθὸς ἡ πάντων τῶν Ἑλλήνων εὐγνωμοσύνη, καὶ ἔστω πρὸς τιμὴν καὶ ὄφελος τῆς πατρίδος αἰωνία ἡ μνήμη ὑμῶν!

Ὁ διάσημος γερμανὸς καθηγητῆς Ἀδόλφος Ἑλλισσεν (1815-1872), ὅστις πολλὰ συνέγραψε περὶ Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἔκρινεν ὡς ἐξῆς ἐν Γερμανικῷ τινι περιοδικῷ τὸν θαυμάσιον τῷ ὄντι λόγον τοῦ ἀειμνήστου Ραγκαβῆ:

Τὸ τοῦ Ἀπριλίου τεύχος τῆς Πανδώρας, μηνιαίου περιοδικοῦ ποικίλης ὕλης δημοσιευομένου ἐν Ἀθήναις, περιέχει βιογραφικὸν ὑπόμνημα περὶ τοῦ τῆ 24 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους ἐν Ἀθήναις ἐκ χολέρας τελευτήσαντος γυμνασιάρχου καὶ καθηγητοῦ Γ. Γενναδίου, λογίου πεφημισμένου καὶ γνωστοῦ ἰδίως ὡς ἐμπράκτου ἐκπαιδευτοῦ καὶ παιδαγωγοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅστις κατ' εὐρυτάτην ἔννοιαν ἀξιούται τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Τὸ περὶ αὐτοῦ ὑπόμνημα εἶναι ἐν εἴδει ἀκαδημαϊκοῦ μνημοσύνου λόγου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ῥίζου Ῥαγκαβῆ, συγγραφέως κατέχοντος νῦν, ὡς ἐξερευνητοῦ, ἀρχαιολόγου καὶ ποιητοῦ, τὴν πρώτην ἴσως θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπιφανῶν λογίων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νεκρολογία αὕτη φαίνεται ἔχουσα γενικώτερον ἐνδιαφέρον, ἔνεκα καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς, καὶ τοῦ συγγραφέως, ἢ ἀνακοίνωσις ἐν πιστῇ μεταφράσει ὁλοκλήρου τοῦ κειμένου τοῦ λόγου, ὡς καὶ τῶν εἰσαγωγικῶν παρατηρήσεων τῆς Πανδώρας, θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον παρ' ἡμῖν.

δ'. — ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΥΠΟ ΘΗΡΣΙΟΥ

Ὁ κλεινὸς φιλέλλην καὶ ἐπιστήθιος τοῦ Γενναδίου φίλος Εἰρηναῖος Θήρσιος ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ausland τοῦ Μονάχου (17 Ἀπρ. 1855) σύντομον βιογραφικὸν περὶ ἐκείνου ὑπόμνημα καὶ νεκρολογίαν ὡς ἑξῆς : *

Τῆ 25 Νοεμβρίου ἐτελεύτησεν ἐν Ἀθήναις ἐκ χολέρας ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, καθηγητῆς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ ἀρχαιότερου τῶν νῦν ἐν Ἀθήναις δύο γυμνασίων. Γεννηθεὶς ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου, ἐμαθήτευσεν παρὰ Λάμπρῳ τῷ Φωτιάδῃ, καὶ ἐπεραίωσε μετὰ ταῦτα τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ. Κάτοχος δὲ βαθέων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ὠθούμενος ὑπὸ ἰδιαιτέρας ὁρμῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, καὶ πλήρης σφοδρᾶς καὶ ἀφιλοκερδοῦς φιλοπατρίας, ἀφιερῶθη ὅλος εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον μετῆλθε πενήκοντα ἔτη ὑπὸ διαφόρους περιστάσεις καὶ

* Βλ. τὸ πλεῖστον μέρος ἐν μεταφράσει ἰαγγλιστὶ ὑπὸ L. SERGEANT, ἐν (KB', 69) σ. 245.

εἰς διαφόρους τόπους. Κατ' ἀρχὰς ἦτο διδάσκαλος τοῦ ἐν Ὀδησσῷ Γυμνασίου, ἔπειτα τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Λυκείου, καὶ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Αἰγίνῃ Γυμνασίων. Ἰδίως τοῦ ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἰδρυτῆς, καὶ δι' αὐτοῦ κατηρτίσθη τὸ Φιλολογικὸν Φροντιστήριον χάριν τῶν φοιτῶντων ἐν τῷ κατὰ τὸ 1837 ἰδρυθέντι Πανεπιστημίῳ, τοῦ ὁποῦ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων καθηγητῶν εἶναι μαθηταὶ τοῦ Γενναδίου. Κατέλιπε δὲ καὶ συγγράμματα καὶ μεταφράσεις, ὧν τινα ἤδη ἐκδεδομένα. Ἀλλὰ κυρίως ἤθελε νὰ ἦνε καὶ ἔμεινεν ὁ μόνος διδάσκαλος τῶν νέων, καὶ τίποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν καταπέσῃ νὰ παραιτήσῃ τὴν γυμνασιάρχίαν του. Διὰ τῆς θέσεως ταύτης ἐν γένει καὶ ἐν μέρει συνήργησε πολλαχῶς καὶ ἐπιτυχέστατα πρὸς πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Καθὼς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπέφερεν εἰς τὴν ἀπὸ τοσαύτας ἀποψεις δεινῶς πάσχουσαν πολιτικῶς καὶ ἀσθενοῦσαν οἰκονομικῶς, καὶ αἰσχυρῶς καταπιεζομένην ὑπὸ τῆς ἀδίκου καὶ δῆθεν χριστιανικῆς πολιτικῆς τῶν λεγομένων προστατίδων Δυνάμεων δυστυχῆ Ἑλλάδα, χάσμα εἰς ἄκρον ἐπαισθητόν, οὕτω καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς οἱ ἀπειράριθμοι αὐτοῦ μαθηταὶ θὰ εὐλογοῦν τὴν μνήμην του. Ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ὁ Γεννάδιος τὸ 1822 καὶ 1823 ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς Μεσημβρινῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα πορείας του διέτριψε μακρὸν χρόνον, καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, ὅσοι εἶχον εὐτυχῆσαι νὰ γνωρίσουν τὸν εὐφυῶ ἄνδρα καὶ ἔνθερον πατριώτην, θὰ μείνῃ τὸ ὄνομά του ἀδιαλείπτως ἐν φιλικῇ μνήμῃ. Εἶθε ὁ ἀνὴρ νὰ εὕρῃ ἀξιόλους διαδόχους εἰς τὴν διὰ τῆς τῶν νέων ἐκπαιδεύσεως πνευματικὴν ἀνάπλασιν τοῦ Πανελληνίου.

ε'. — Ὁ SPECTATEUR D'ORIENT (Ἀθηνῶν)

τῆς 10/22 Δεκεμβρίου ἔγραφεν :

Le professeur George Gennadius.

Le corps enseignant de l'Orient vient de faire une grande perte. Le professeur George Gennadius nous a été enlevé, le 25 du mois passé, par ce fléau, qui semble n'avoir épar-

gné nos contrées pendant si longtemps que pour y faire enfin son apparition avec une rigueur extraordinaire. George Gennadius était un enfant de l'Épire, de ce pays auquel la Grèce moderne doit un nombre considérable de ses illustrations militaires et civiles. Élève de Lambros Photiades, et ayant plus tard complété ses études en Allemagne, il se voua de bonne heure à l'enseignement, acquit bientôt dans cette carrière une belle réputation à une époque où il avait pour émules des hommes tels que Coumas, Vambas, Oeconomos, Bardalachos, et dirigea pendant plus de quarante ans, de 1812 à 1854, les gymnases renommés de Bukarest, d'Odessa, d'Égine et d'Athènes. Il y a quelques jours encore, on voyait ce vert septuagénaire présider régulièrement aux cours du gymnase d'Athènes, dont il fut pour ainsi dire le créateur, et qui est la principale pépinière des étudiants de notre Université. Bon nombre des plus jeunes professeurs de cet établissement supérieur de l'instruction publique furent aussi ses élèves. Quant à lui, il n'a jamais voulu renoncer à son poste de gymnasiarque. Nommé à une chaire de philologie, à l'Université, il refusa, préférant consacrer tout son temps à ces fonctions moins brillantes, mais peut-être plus utiles, auxquelles il se croyait à juste titre spécialement appelé.

George Gennadius laisse quelques ouvrages et quelques traductions, mais c'est surtout comme professeur, comme διδάσκαλος, que sa place est marquée dans l'histoire de la régénération de la Grèce. Il partageait, avec la plupart de nos vieux maîtres d'avant la révolution, l'ambition de produire de bons élèves; aussi surveillait-il leur application et leurs progrès avec une singulière attention, et plus d'un jeune homme indigent n'a pu continuer ses études et se faire une position honorable dans la société, que grâce à la protection d'un maître aussi bienveillant qu'éclairé. On se tromperait du reste si on le prenait pour un homme qui ne sortait jamais de sa sphère littéraire et scolastique. Dans une société comme la nôtre, qui lutte encore avec les premières nécessités de son existence et de son organisation, où tout est encore à faire et à classer, on est souvent obligé d'appliquer son activité à plusieurs objets à la fois, souvent même l'on est réduit à la nécessité d'aban-

donner tout à fait, pour quelque temps, la voie qu'on suivait pour entreprendre des tâches auxquelles on ne se trouvait nullement préparé. Accouru en Grèce dès les premières années de la révolution, George Gennadius s'efforça d'abord d'instituer, en 1825, un gymnase à Athènes. Mais les circonstances n'étaient guère favorables à l'accomplissement de ce projet; Ibrahim commençait son invasion dans le Péloponnèse; les pachas de Romélie faisaient des incursions incessantes dans la Grèce continentale; Gennadius comprit que les temps des études pacifiques n'étaient pas encore arrivés. Il fit alors avec le général Fabvier la campagne de Carystos. On le vit aussi travailler en 1826 à Nauplie à l'organisation et à l'équipement d'un corps de cavalerie destiné à agir contre les bandes dévastatrices du pacha d'Égypte. La dernière révolution de l'Épire vint ranimer les espérances qu'il n'a jamais cessé de nourrir sur l'affranchissement complet de la race grecque; et les malheurs qui s'ensuivirent, l'affliction profonde qu'il en ressentit, n'ont que trop contribué à le prédisposer à devenir une des premières victimes du fléau auquel il a succombé.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΙ ΑΘΕΤΗΘΕΙΣΑΙ
(σ. 191.)

ζ'. — Τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὴν κυρίαν Ἀρτεμιν Γ. Γενναδίου.

Τὴν στέρησιν τοῦ μακαρίτου ὑμῶν συζύγου συνησθάνθη τὸ πανελλήνιον, συνησθάνθησαν ὅλοι οἱ θιασῶται τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὁ μακαρίτης τοσαῦτα καὶ τόσον τελεσφόρως ἐμόχθησε.

Τὴν θλίψιν ὑμῶν συμμεριζόμενος, καὶ ὡς δημόσιος λειτουργός, καὶ ὡς πολίτης, σπεύδω νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς, Κυρία, ὅτι προὔργιαίτατον καθήκον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, οὗ προσωρινῶς προϊίσταμαι, θεωρῶ τὸ νὰ ἐπικαλεσθῶ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας τοῦ σεβαστοῦ ἀνδρός, τοῦ

ὁποίου τὴν στέρησιν θρηνοῦμεν ἅπαντες, τὴν ἐπιψήφισιν τῶν βουλευτικῶν σωμάτων, ἣτις οὐδέποτε ἐνέλιπεν εἰς πᾶν ὅ,τι γενναῖον καὶ ἔθνικόν· καὶ τοιοῦτον ἀναντιρρήτως εἶναι πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περίθαλψιν τῆς τοῦ μακαρίτου οἰκογενείας, ὅστις τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη οὐ διέλιπε μοχθῶν ὑπὲρ διαδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ τοῦ ὁποίου μαθηταὶ καυχῶνται ὅτι εἶναι οἱ πλεῖστοι τῶν διαπρεπόντων σήμερον εἰς τὰς διαφόρους τῆς κοινωνικῆς κλίμακος βαθμίδας, ἰδίως δὲ εἰς τὸν τῆς διδασκαλίας κλάδον.

Μετὰ τῶν διαβεβαιώσεων τούτων δέξασθε, Κυρία, καὶ τὴν περὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 18 Νοεμβρίου 1854.

Ὁ ὑπουργός, Π. Ἀργυρόπουλος.

(Ἐκ τῆς Ἀθηναῖς τῆς 8 Δεκεμβρίου 1854)

Ζ'. — Τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Ὁ σεβάσμιος πρωθυπουργός ἐπεσκέφθη χθὲς περὶ τὴν 4 ὥραν μ. μ. τὴν ὠρφανευμένην οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Γενναδίου. Ἡ πράξις αὕτη τοῦ Κ. Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπέκλεψεν ὥρας τινὰς ἐκ τοῦ πολυασχόλου χρόνου του, ὅπως παρηγορήσῃ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειαν ἑνὸς ἀγωνιστοῦ καὶ διδασκάλου τῆς Ἑλλάδος, ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ νῦν κατέχει τὰς τύχας τοῦ ἔθνους ἄλλος ἄνθρωπος, ἢ οἳοι ἦσαν Βλάχος καὶ συντροφία, εἰς οὓς οὔτε ὁ Θεός, οὔτε ἡ τύχη ἔδωκε καρδίαν καὶ νοῦν νὰ ἐννοήσωσιν ὁποῖος ἄνθρωπος ἦν ὁ Γεννάδιος, καὶ ὁποῖαν ἐπιβροῆν ἔσχεν εἰς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν. Ἐν ᾧ σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἄλλοι, οἱ ἔχοντες ἢ καὶ μὴ ἔχοντες μικρά τινα δικαιώματα, ἔτρεχον καθ' ἅπαντας τοὺς καιροὺς καὶ καθ' ἀπάσας τὰς Κυβερνήσεις ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ ἑνὸς εἰς τὴν τοῦ ἄλλου, ἐπαιτοῦντες θέσεις μεγάλας, προβιβασμούς καὶ δοξάρια ἔμμισθα, ὁ γέρων Γεννάδιος γενναιοψύχως ἐπέμενεν εἰς τὸ βαρὺ, ἀλλ' ἔθνωφελὲς ἔργον, εἰς ὃ, ὡς φαίνεται ἡ θεία Πρόνοια τὸν εἶχε προορίσει ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πατρίδος. Πρῶτος, ἀγαθός, εὐπροσήγορος, γλυκός, ἀδέκαστος, καὶ φίλος τῶν νέων ὧν, εἶχε καταστήσει πρῶτον τὸ σχολεῖον τῆς Αἰγίνης, καὶ ἔπειτα τὸ γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν, παιδευ-

τήριον ὅλης τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτῶντες πένη-
 τες καὶ πλούσιοι εὕρισκον ἀσύστατοι προστάτην πατρικόν,
 ὕφ' ὃν ἔμαθον καὶ πλείστοι, οἵτινες ἄλλως ἐκ τῆς πενίας
 των δὲν ἠλπίζον νὰ ἐκφύγῃσι τὸν χειρωνακτικὸν βίον. Οὐ
 μόνον τοὺς Ἑλληνας νέους πάσης χώρας, Ἀσιανούς, Πελο-
 ποννησίους, Νησιώτας, Ἠπειρώτας, ἀλλὰ καὶ Βουλγάρους,
 καὶ Βλάχους καὶ Σέρβους καὶ οἰουσδήποτε, δεικνύοντας
 προθυμίαν εἰς τὴν μάθησιν, ἐθεώρει καὶ ἠγάπα ὡς τέκνα
 μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος, εἰς ᾧν τοὺς πενεστέρους
 προσεπάθει παντοίοις τρόποις νὰ ἀνεύρῃ πόρον, δι' οὗ
 ἐκπαιδευθέντες νὰ ἀπέλθωσιν εὐγνωμονοῦντες ὑπὲρ τῆς
 Ἑλλάδος, ἣτις τοὺς ἔθρεψεν ἠθικῶς. Διὸ καὶ ἀκαμάτως
 καθ' ἑκάστην, ἢ ἀνῆρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως συστήσῃ
 εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τοιούτους, ἢ εἰς τὸ
 ὑπουργεῖον τῆς παιδείας, ἢ ἔγραφεν ἐπιστολάς πρὸς τοὺς
 ἔξω ὁμογενεῖς, οἵτινες μεγάλως ἐσέβοντο τὸ ὄνομά του,
 ὅπως ἐνεργήσῃ βοήθειαν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
 ἴδιος συχνότατα ἐβοήθει ἄλλους ἐκ τοῦ ὑστερήματός του,
 παρέχων καὶ ἐν τῷ γυμνασίῳ οἰκήματα εἰς ὄσους φιλομα-
 θεῖς δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἐξοικονομήσῃ. Εἰς τὸν Γεννά-
 διον ὀφείλει ἢ πατρὶς νὰ μὴ περιίδη τὴν οἰκογένειάν του
 δυστυχοῦσαν, οὐδὲ νὰ ἀνεχθῇ νὰ μεταπέσωσι τὰ τέκνα τοῦ
 πρώτου διδασκάλου εἰς ταπεινότητα βίον. Οἱ δ' ἄπειροι
 μαθηταὶ του χρεωστοῦσι μνημεῖον ἄξιον τοῦ διδασκάλου καὶ
 ἑαυτῶν, ἐνθυμούμενοι ὅτι πλείστοι ἐξ αὐτῶν μόνον δι'
 αὐτοῦ ἀνηγέρθησαν ἐκ τῆς κοπρίας, ἀναδειχθέντες ἄνθρω-
 ποι ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Κ. Λ.

(Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς 13 Δεκεμβρίου 1854.)

η'. — ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Περίοδος δ', Σύνοδος β', τομ. β', (ἔκδοσις 1855), σελ. 389:
 Ἀναγινώσκεται: Ἀναφορὰ ἀπὸ 5 Μαΐου 1855 τῆς χήρας
 τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, δι' ἣς ἐκτεθεῖσα τὰς πρὸς τὴν
 Ἑλλάδα πολυειδεῖς ἐκδουλεύσεις του, τὸν ὑπὲρ τοῦ φωτι-
 σμοῦ τῶν ὁμογενῶν του διηνεκῆ ἀγῶνα αὐτοῦ, καὶ τὴν
 ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του,
 ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτῆς τὴν πατρικὴν μέριμναν τῆς
 Βουλῆς.

Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται : Ἡ ὑπ' ἀρ. 22 ἀναφορὰ νὰ συστηθῆ εἰς τὸν Κύριον Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρὸς ὃν ἐκφράζει ἡ Βουλὴ τὴν ζωντανὴν ἐπιθυμίαν της, ἵνα ἴδῃ περιθαλπομένην τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, συντελέσαντος μεγάλως ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, καὶ προσενεγκόντος τοσαύτας ἄλλας ἐκδουλεύσεις εἰς τὸ ἔθνος.

β'. — ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ

Περίοδος δ', Σύνοδος β', σ. 336. Συνεδρίασις τῆς 9 Μαΐου 1855.

... Ἀκολουθῶς προελθὼν ὁ Γερουσιαστὴς Κ. Ν. Χρυσόγελος, ἔλεγε τάδε :

« Ἐξασκῶν σήμερον τὸ ὑπὸ τοῦ Νόμου εἰς ἕκαστον Γερουσιαστὴν χορηγούμενον δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ὑποβολῆς πάσης οἷας δὴποτε ἀναφορᾶς, ἔρχομαι νὰ παρουσιάσω ἀναφορὰν τινὰ τῆς χήρας καὶ τῶν ὄρφανῶν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γυμνασιάρχου Ἀθηνῶν Γ. Γενναδίου, καὶ νὰ ἐκπληρώσω συγχρόνως καθήκον ἱερὸν πρὸς φίλον τοῦ ὁποίου τὴν μνήμην σέβομαι διὰ τοὺς ἀτρύτους ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὁμογενῶν καὶ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων εὐγενεῖς ἀγῶνας καὶ κόπους του. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀνὰ χεῖρας μου ἀναφορᾶς θέλει πληροφορηθῆ τὸ Σῶμα ὅτι ἐπὶ πεντήκοντα περίπου ἔτη διετέλεσεν ὁ μακαρίτης Γεννάδιος διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὅτι προσβληθεὶς καὶ ἀποθανὼν ὑπὸ τῆς ἐσχάτως ἐνσκυψάσης χολέρας, ἐγκατέλειπεν οἰκογένειαν πολυπρόσωπον εἰς ἄκραν πενίαν, καὶ ὅτι διὰ ταύτης ἡ ἀναφερομένη χήρα δὲν ζητεῖ ὑπὲρ τῆς πενομένης οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου τούτου Διδασκάλου ἄλλο τι, εἰμὴ βοήθειαν τινὰ ἢ σύνταξιν σταθεράν, ἀξίαν τῆς φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης τῶν βουλευτικῶν Σωμάτων. Ὅθεν ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ ἀναγνώσω τὴν ἀναφορὰν ταύτην πρὸς ἀνάμνησιν τῶν εὐγενῶν ἀγῶνων τοῦ ἐναρέτου τούτου ἀνδρὸς καὶ παραμυθίαν τῆς ὄρφανῆς οἰκογενείας του.

Ἐνταῦθα ὁ ἀγορεύων, τῇ συγκαταθέσει τοῦ Σώματος, ἀνέγνω τὴν προκειμένην ἀναφορὰν· μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Κ. Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπέφερε τὰ ἑξῆς :

« Ἄν καὶ αἰσθάνομαι ὅτι δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ λαλήσω ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, ὅμως ἀναλαμβάνω κατ' ἀνάγκην τὸν λόγον διὰ νὰ ἐνισχύσω τὴν εὐγενῆ πρότασιν τοῦ πρὸ ἐμοῦ ἀγορεύσαντος Κ. Γερουσιαστοῦ. Ἐάν τις εἶναι ἄξιος τῆς ἀληθοῦς εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἔθνους, εἶναι ὁ μακαρίτης γυμνασιάρχης Γεννάδιος, ὅστις ἐσχάτως ἀφηρπάσθη ἐκ τῆς λαοφθόρου νόσου χολέρας. Οὗτος, καίτοι προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν, εἶχεν ὅμως ζωηράν τὴν καρδίαν· διὸ καὶ δὲν ἐδίδασκε μόνον τὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ ἐνέσπειρεν εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον τῆς παλαιᾶς ἱστορίας καὶ παλαιᾶς εὐκλείας τῶν προγόνων μας. Οὐχ' ἦττον δὲ συνετέλεσε τὰ μέγιστα διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τῆς εἰσπράξεως συνεισφορῶν εἰς τὴν ἔναρξιν καὶ πρόοδον τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, καὶ ταῦτα πάντα τὰ γενναῖα καὶ ὑψηλὰ αἰσθήματα διετήρει ἀκμαῖα μέχρι τέλους, καὶ ἐδίδασκε πάντοτε. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε προσωρινῶς μέτρα τινὰ πρὸς περίθαλψιν τῆς ἐγκαταλειφθείσης οἰκογενείας του, καὶ διώρισε δύο ἐκ τῶν υἱῶν του ὡς ὑποτρόφους· ἔπραξε δὲ ταῦτα πάντα προσωρινῶς, καὶ ἀπεφάνθη ἐν Ὑπουργικῇ Συμβουλίᾳ ἵνα προταθῆ ἰσχυρῶς τὴν ὀριστικὴν καὶ ἀρκουσα ὑπὲρ αὐτῆς, πιστεύουσα ἀδιστακτικῶς ὅτι ἡ πρότασις αὕτη θέλει τύχει τῆς γενικῆς παραδοχῆς ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν Βουλευτικῶν Σωμάτων. »

Ἐνταῦθα, εἰπόντος τοῦ γερουσιαστοῦ Κ. Κολοκοτρώνου ὅτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐθυσιάσθησαν καὶ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους διὰ τῶν ὅπλων, ἅτινα ὑπερτεροῦσι τῶν φώτων καὶ τοῦ λόγου, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ληφθῆ φροντὶς καὶ περὶ τῶν οἰκογενειῶν ἐκεῖνων, οἱοὶ εἶναι οἱ Γιατράκαι, οἱ Νικῆται, Τζαβέλαι καὶ λοιποὶ τοιοῦτοι· τοῦ δὲ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἀπαντήσαντος ὅτι αἱ ἐκδουλεύσεις καὶ αἱ θυσίαι τῶν ἀγωνιστῶν ἐκεῖνων, οἷας ἀνέφερον ὁ προλαλήσας, καὶ λοιπῶν τοιούτων, ὑπάρχουσιν ὑπ' ὄψιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅτι θέλει ληφθῆ ἡ ἀνήκουσα φροντὶς περὶ συντάξεως τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ἕτερος, ὁ Γερουσιαστὴς Κ. Δ. Χατζίσκος, παρατήρησεν ὅτι πρέπει νὰ ληφθῆ βεβαίως φροντὶς περὶ συντάξεως τῶν οἰκογενειῶν ὅλων τῶν μεγάλων ἀγωνιστῶν τῆς πατρίδος· ἀλλ' ἐπειδὴ σήμερον ἡ Γερουσία δὲν ἔχει ἄλλο τι ὑπ' ὄψιν τῆς, εἰμὴ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἀναφορὰν τῆς χήρας τοῦ μακαρίτου Γεννα-

δίου, περί αὐτῆς καὶ μόνης πρέπει νὰ ἀποφανθῆ· προέτεινε δὲ νὰ διευθυνθῆ ἢ ἀναφορὰ αὕτη συστημένη στενωδὸς πρὸς τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον διὰ τὰ περαιτέρω, ἀφοῦ ἐθεώρησε περιττὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνδρός, περὶ ὧν οἱ προλαλήσαντες ἀρκούντως ὠμίλησαν καὶ ἡ προκειμένη ἀναφορὰ πραγματοποιεῖται.

Γενομένης ἔπειτα ἀντιλογίας, ὅτι ἡ προκειμένη ἀναφορὰ πρέπει καταλληλοτέρως νὰ διευθυνθῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἑπουργόν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον, ὁ Κ. Ἑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀντιλέγων εἶπεν : « Ἐὰν ὑπῆρχε νόμος περὶ συντάξεως διδασκάλων, οἷος ὑπάρχει περὶ στρατιωτικῶν, τότε δικαίω τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ διευθυνθῆ ἢ παροῦσα ἀναφορὰ εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἑπουργόν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὸ καθήκον του· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος νόμος δὲν ὑπάρχει, πρέπει διὰ τοῦτο νὰ διευθυνθῆ εἰς τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον, ἀρμόδιον νὰ ἀποφασίσῃ, ὅ,τι δέον. »

Ἀπαντῶν ὁ γερουσιαστὴς Κ. Δ. Χριστίδης εἶπε. « Σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὁδηγὸν πάντοτε εἰς τὰς πράξεις μας, πρέπει νὰ διευθύνωμεν τὴν παροῦσαν ἀναφορὰν εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἑπουργόν, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, κανονιζόμενα εἰς τὸν περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Ἑπουργείων νόμον, οὐδεμίαν σχέσιν ἢ συνέπειαν ἔχουσι μὲ τὸ προκείμενον, ἢ μὲ τὰ καθήκοντα τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων. Ἄλλως τὸ περὶ Γυμνασίων διάταγμα προνοεῖ ἐν ἀρμοδίῳ κεφαλαίῳ περὶ συντάξεων τῶν διδασκάλων, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὁμίλιαν τοῦ Κ. Ἑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει νὰ διευθυνθῆ ἢ προκειμένη ἀναφορὰ εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἑπουργόν διὰ τὴν τάξιν, καθόσον εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως διευθυνθῆ, τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θέλει προέλθει. »

Ἀντιλέγων ὁ γερουσιαστὴς Κ. Δ. Χατζίσκος προσέθηκεν· « Ἐπειδὴ πολλάκις τὸ Σῶμα τῆς Γερουσίας ἀπεφάνητο, διὰ μακρῶν μάλιστα συζητήσεων, τὴν παραπομπὴν τοιούτων ἀναφορῶν εἰς τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον πρὸς περισσότεραν σύστασιν τῶν ὑποθέσεων, περὶ ὧν αὗται ἐπραγματεύοντο, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ἀντικείμενα ἐθεωροῦντο σπουδαῖα ὑπὸ τοῦ Σώματος, καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ πρῶτος προέτεινα τὴν παραπομπὴν τῆς προκειμένης ἀναφορᾶς τῆς χήρας τοῦ μακαρίτου Γενναδίου εἰς τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον, διὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνω τὸν λόγον ἵνα προσθέσω

ὅτι τὸ Σῶμα διὰ μιᾶς τοιαύτης παραπομπῆς θὰ ἀποδείξη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν βελτίωσιν τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου ἐκείνου καὶ σεβαστοῦ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνδρός. »
Μηδενὸς δὲ ἄλλου λαβόντος τὸν λόγον ἢ Γερουσία, ἐπὶ τῇ ἐρωτήσῃ τοῦ Κ. Προέδρου, ἀπεφῆνατο νὰ διευθυνθῇ ἢ παροῦσα ἀναφορὰ συστημένη στενωῶς εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ Πρόεδρος
Α. Μοναρχίδης

Οἱ Γραμματεῖς
Δ. Χατζίσκος
Λ. Σ. Χαραλάμπης

ι'. — Ὁ Παπασλιώτης ἐν Ἀθηνῶν ἐλέγχων.

Ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ περὶ τῶν « Ἐσωτερικῶν » δημοσιευθέντι ἐν τῇ Ἀθηνῶν τῆς 13 Δεκεμβρίου 1854, ἦτοι ἓνα ἀκριβῶς μῆνα μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Γενναδίου, ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς :

« Εἶς ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων κεῖται ἤδη ὑπὸ γῆν, καὶ δυνάμεθα ἀφθονήτως νὰ ἐξάρωμεν τὸ ὄνομά του..... Δυσκόλως βέβαια, καὶ ὄχι καθ' ἡμέραν γεννᾶται ἄνθρωπος οἷος ὁ Γεννάδιος κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ ἀγαθότητα· ἢ καὶ ἂν γεννηθῇ καὶ ἄλλος, ἴσως δὲν θέλει τύχει τὰς αὐτὰς περιστάσεις ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος ὡς ἐκεῖνος. Καὶ ὅμως νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς ἐζήλωσε τὴν τύχην τοῦ γέροντος ἐκείνου, ἀφ' οὗ τόσας δεκαετηρίδας ἐδούλευσε τὴν Πατρίδα, οὐδὲ ἤθελε ποθήσει, καὶ μετὰ πενήκοντα ἔτων διδασκαλίαν ἐν δούλῃ καὶ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, νὰ περιτρέχῃ, γέρων πλέον, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ὡς οἱ ἄλλοι ὅσοι γεννηθήσονται καὶ τραφήσονται μετ' αὐτόν. Ὁ Γεννάδιος, ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, ἀπέθανε λαμβάνων τριακοσίας δραχμὰς κατὰ μῆνα, ἀνθ' ὧν διεύθυνε τὸ πολυφόλιτον Γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐδίδασκε τοῦλάχιστον 15 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, καὶ τὰς ὁποίας ἴσως ἤθελε λαμβάνει πλήρεις διὰ τὰς στρατιωτικὰς του ὑπηρεσίας, ἂν ἐτύγχανε νὰ ἦναι ἀγράμματος ὡς πολλοὶ ἄλλοι... Διότι πολὺ δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ κοινωνίαν ἥτις, μετὰ τριάκοντα ἔτων ἐθνικὴν πολίτευσιν καὶ νοητικὴν κίνησιν,

ἐκδίδει ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐγκυκλίους ἀξίας Ἐκπαιδευτικῶν, ἀναπληροῦ δὲ τὴν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Γενναδίου κενωθεῖσαν θέσιν δι' ἑνὸς κουμπάρου. »

ια'. — Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος ἐν Ἡλίῳ ἐλέγχων.

Ἀποθανόντος τοῦ ἀοιδίμου Γεωργίου Γενναδίου, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐπισκεφθεὶς τὴν χήραν αὐτοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι τὸ ἔθνος δώσει αὐτῇ καὶ τὸν μισθὸν τοῦ μακαρίτου, καὶ ἀποτίσει τὰ χρέη αὐτοῦ, καὶ τὴν ὑποτροφίαν τοῦ καλλίστου Ἀναστασίου, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Γενναδίου, ἀκολουθήσει χορηγῶν, καὶ φροντίσει περὶ τῶν νεωτέρων τέκνων τοῦ εὐεργέτου καὶ διδασκάλου τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐγένετο· ἡ μὲν χήρα ἔμεινεν ἔστερημένη τῆς ὑποσχεθείσης συντάξεως, τὰ δὲ χρέη ἔμειναν ἀπλήρωτα, ὁ δὲ πρωτότοκος υἱὸς ἐπανήλθε λιμώττων ἀπὸ τῆς Γοττίνης, ἔνθα ἐξεπαιδεύετο, καὶ καθίστατο θαυμαστὸς Ἑλληνιστῆς καὶ φιλόλογος, τὰ δὲ παιδιὰ τοῦ μακαρίτου μένουσιν ἐντελῶς ὀρφανὰ. Προτρέπομεν τὸν ἐλευσόμενον ὑπουργὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἵνα ἐκτελέσῃ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Μαυροκορδάτου. Εἴ ἡ χήρα τοῦ Γενναδίου ἔστερεῖτο τῆς βοήθειας ἣν δίδουσιν εἰς αὐτὴν αἱ δύο διδάσκουσαι θυγατέρες αὐτῆς, ἀπέθνησκε τῆς πείνης. Αἴσχος, αἴσχος! Ὁ ἀδικῆσων τὸν καλοκᾶγαθον καὶ οὐδένα πώποτε βλάψαντα Γεννάδιον, ἔστω ἐπικατάρατος παρὰ τοῦ ἔθνους ὅπερ ἐδιδάχθη μάλιστα παρ' αὐτοῦ. Ἔστέ, ὦ ζῶντες! εὐσπλαγχνοὶ πρὸς τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος, καθὼς ἐκεῖνος ζῶν ἦν εὐσπλαγχνός πρὸς πᾶν ὀρφανὸν πρὸς πᾶσαν χήραν καὶ συνέδραμε πάντα πάσχοντα. Οὐδεὶς ὡς ὁ Γεννάδιος ἠγάπησε τὴν Ἑλλάδα εἰλικρινέστερον, ἐμπαθέστερον.

(Ἐκ τοῦ Ἡλίου, τῆς 24 Σεπτεμβρίου 1855.)

ιβ'. — Ὁ Ἀντωνιάδης ἐν Ἀθηνᾶς ἐλέγχων.

Ὑπὲρ ὅλων οἱ ὑπουργοὶ προκαλοῦσι συντάξεις, ὑποβάλλουν νόμους εἰς τὰς Βουλὰς περὶ προκίσεως τῶν θυγατέρων τῶν γηραιῶν ἐκείνων ἀγωνιστῶν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συνεισήνεγκον ὅπως

δήποτε. Μόνον ἔλησμόνησαν, ὅσοι ἀλληλοδιαδόχως ἀνέβησαν τὰς ἑδρας τῶν ὑπουργῶν, μίαν οἰκογένειαν, ἣτις ἔχει ἀπείρους θυσίας εἰς τὸ ἔθνος, τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου Γ. Γενναδίου ὅστις δὲν ἠγωνίσθη νοερῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ σεβάσμιος Γεννάδιος κατέβαλεν ἀπείρους πόνους, καὶ σημαντικὰς θυσίας. Περιττὸν ἔνταυθα ν' ἀναφέρωμεν ταύτας μίαν πρὸς μίαν, καθόσον δὲν προτιθέμεθα καὶ συγγράψωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνδρός. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν οἰκογενείας ἣτις κατατρύχεται ὑπὸ ἀπείρων ἀναγκῶν, οἰκογενείας πολυαριθμοῦ, καὶ συγκειμένης ἐκ τεσσάρων θυγατέρων τοῦ μακαρίτου καὶ τεσσάρων ἀρρένων τέκνων. Πρὸ ὀλίγου εἶχε κατέλθει ἐκ Γερμανίας ὁ μεγαλειότερος τῶν υἱῶν του, ὅστις ἐξεπαιδεύθη ἐκεῖ καλῶς εἰς τὰ γράμματα, καὶ ὅστις διατελεῖ ἄνευ θέσεως, ἐνῶ ἠδύνατο νὰ ἦναι ὠφέλιμος καὶ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ τῆς οἰκογενείας νὰ ὑπάρχη τὸ στήριγμα. Οἱ Κ. Βουλευταὶ καὶ πολλὰ μέλη τοῦ ὑπουργείου, ἅπασα σχεδὸν ἢ ὑπαλληλία, καὶ ἡ μεγαλειτέρα μερὶς τοῦ ἔθνους ἔμαθε τὰ γράμματα ἀπὸ τὸν Γ. Γεννάδιον, καὶ δὲν εἶναι ἐντροπή, ἀποβιώσαντος αὐτοῦ ἐκ τῆς χολέρας, νὰ μένη ἢ οἰκογένειά του ἀπεριποίητος καὶ τεθλιμμένη; Τοιαύτην ἀμοιβὴν πρέπει νὰ ἐλπίζουσιν οἱ θυσιάζοντες ὅ,τι εἶχον ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους των; Ὑπουργοί! Σπεύσατε νὰ περιθάψητε τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, διότι ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἠγωνίσθη καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

(Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς 30 Ἀπριλίου 1860.)

ιγ'. — Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος ἐν Ἑλίῳ ἐλέγχων.

Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Γενναδίου ἀφ' οὗ ἐπταετεῖς σπουδὰς ἐξεπεραίωσεν ἐν τῇ Γερμανίᾳ περὶ τὴν φιλολογίαν. Ἔχει δέ, ὡς μανθάνομεν, ἀποδεικτικὰ τῆς προόδου αὐτοῦ, οὐχὶ μόνον τοῦ Κυρίου Θεοσίου δίκαια ἐγκώμια, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημα τῶν πρώτων καθηγητῶν τῆς Γερμανίας, καὶ διατριβάς, ἃς συνέγραψεν αὐτός, διακρινόμενας ἐπὶ βαθυτάτῃ μελέτῃ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Πολλὰς ἐφημερίδας ἀνέγνωμεν ὁμιλοῦσας ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ εὐφυΐας τοῦ νέου, καὶ ἀληθῶς ἐχάρημεν

διότι οὐδεις ἐστὶν Ἕλλην μὴ σεβόμενος τὴν μακαρίαν μνήμην τοῦ Γενναδίου, τοῦ κλείσαντος τὴν σειρὰν τῶν ἀποθανόντων Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου, Τσελεπή Βενιαμίν, Ἀνθίμου Γαζή, Θεοφίλου Καΐρου, Νεοφύτου Βάμβα, Νεοφύτου Δούκα καὶ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου. Καὶ ὁμῶς τοιοῦτου ἀνδρός, ἀπὸ τοῦ 1814 διδάξαντος ἐν Γυμνασίοις Ὀδησοῦ, Βουκουρεστίου, Αἰγίνης καὶ Ἀθηνῶν τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν μέχρι τοῦ 1854 ἔτους, ὅτε ἀνηρπάγη ὑπὸ τῆς πανδήμου νόσου, οὐδεις ἐσεβάσθη τοὺς μόχθους. Ἀφέθησαν μέχρι τῆς σήμερον γυνὴ καὶ θυγατέρες αὐτοῦ, ἡ μὲν ἄνευ συντάξεως, αἱ δὲ ἄνευ προικοδοτήσεων. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔχει ἀδιαφιλονείκητον δικαίωμα εἰς σύνταξιν*, διότι ὁ ἄγρυπνος ἐκεῖνος διδάσκαλος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοὺς διετήρησεν, ὡς ἄλλη Ἑστιάς, τὸ πῦρ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χώρᾳ. Αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἔχουσιν ἀδιαφιλονείκητον δικαίωμα εἰς προικοδότησιν, διότι ὁ φιλόπατρις αὐτὸς Ἡπειρώτης ὑπήρξεν ὁ ρήτωρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐν ἔτει 1826 καὶ 1827. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐν τῇ Πλατάνῳ τοῦ Ναυπλίου συνεισφορὰ 500.000 δραχμῶν καὶ ἡ ἐκεῖ σύστασις τεσσάρων ταγμάτων, ἐφ' ὧν στηριχθεὶς ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐσήκωσε ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὴν τραυματισθεῖαν Ἑλλάδα, μέχρις οὗ ἔφθασεν ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ῥωσσία, ὑπογράψασαι τὴν συνθήκην τῆς ἀνακωχῆς τῶν ὄπλων. Ἐπομένως καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ δικαιουνται εἰς τοιαύτην φροντίδα τοῦ Ἔθνους. Ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ νῦν ὑπουργὸς Κύριος Θρασύβουλος Ζαΐμης, ὃν εἶδομεν νεανίαν διδασκόμενον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, πράξει καὶ τὰς ἐθνικὰς ταύτας πράξεις καὶ παρηγορήσει οἰκογένειαν ἀναξιοπαθοῦσαν καὶ ἀγαπωμένην παρὰ τοῦ Ἔθνους. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ τοσοῦτον ἐμβατεύων εἰς πάντων τὰ φρονήματα καὶ τὰς καρδίας, ἐκάλει τὸν Γενναδίον ἅγιον· καὶ ἀληθῶς, ἅγιος ἦν, καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγαθότητα, ὁ φίλτατος ἡμῶν φίλος Γεώργιος Γεννάδιος.

(Ἐκ τοῦ Ἑλλίου τῆς 12 Ἰανουαρίου 1860.)

* Ταῦτα ἐγράφησαν καθ' ὃν χρόνον ἐψηφίζοντο δαψιλαὶ ὑπὲρ πανταίων εὐνοουμένων συντάξεις.

ιδ'. — Ὁ Ἡλίας Σταθόπουλος ἐν Ἐπεισοδίοις
(ΚΒ, 27) ἐλέγχων.

σ. 128. — Ἡ οἰκογένεια τοῦ μακαρίτου Γενναδίου, τοῦ τὴν Ἑλλάδα καὶ διδασκαλία, καὶ συγγράμμασι, καὶ λόγοις, καὶ ἔργοις παντοίως ὠφελήσαντος, εἶδε πραγματοποιούμενον ἐφ' ἑαυτῆς τὸ ῥητὸν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, « πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα »· διότι καὶ τοὶ τῆς φρονημοτάτης αὐτοῦ συζύγου συνετῶς οἰκονομώσης τὰ τῆς οἰκίας, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἄρωγὸν χεῖρα τεινούσης, μετ' οὐ πολὺν χρόνον τοῦ ἐκ τῆς χολέρας θανάτου τοῦ Γενναδίου, ἡ οἰκία ἐν ἣ αὐτὸς κατῴκει ἐπωλήθη εἰς ἐκούσιον πληστηριασμόν, καὶ ἐγὼ, ὁ κατὰ τοῦτον παρῶν καὶ ὄρων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸ τέκνον παρακαθημένην, ἐπλειοδότουν ὡς ἀντιπρόσωπος ἄλλου, δακρύων. Καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἡ μὲν ἄβρὰ καὶ σεμνὴ παρθένος εἰς Ἀγγλίαν ἐξεπατρίσθη, καὶ ἐκεῖ διδάσκουσα ζῆ, οἱ δὲ μικροὶ αὐτοῦ νεοσσοὶ εἰς Μελίτην πτάντες ἐκπαιδεύονται. Ἐνῶ πρὸς ἄλλον, τὴν Ἑλλάδα μὲν καὶ τοῦτον μεγάλως εὐεργετήσαντα, ζῶντα δ' ἔτι καὶ δυνάμενον λαβεῖν ἐπαξίως γερουσιαστικὴν θέσιν, ἐχορηγήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως χιλίων διακοσίων δραχμῶν μηνιαία σύνταξις ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1885 διὰ Β. Διατάγματος. Ὅρα τὸ περὶ τούτου πραγματευθὲν φυλλάδιον Ποία ἢ ἐκτέλεισις τῶν Ἐθνικῶν Ἀποφάσεων.

ΚΑ΄.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΝΕΞΙΤΗΛΩΝ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

(σ. 195.)

Πλὴν τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν ἱστορηθέντων καὶ ἀναγραφέντων, ἐξηκολούθησαν, ἐπὶ πολλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γενναδίου ἔτη, νὰ δημοσιεύωνται ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ διάφοροι περὶ αὐτοῦ ἀφηγήσεις ἢ ἀναμνήσεις, ὁσάκις ἰδίως περιστάσις ἢ συμβάν τι ἀνεζωπύρου ἢ συνεκίνει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν· τόσον βαθεῖα ἀπέμεινεν ἡ ἐντύπωσις τῆς Σωκρατικῆς αὐτοῦ πολιτείας εἰς τὰς ψυχὰς καὶ ἐκείνων οἵτινες δὲν εἶχον χρηματήσῃ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἐκ τῶν παντοίων τοιούτων δημοσιευμάτων σταχυολογοῦμεν τὰ ἑξῆς.

1. — Ὁ Π. Σοῦτσος ἐν Ἑλίῳ τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1865.
 2. — Ὁ Ο. Ἰάλεμος ἐν Θεατῇ τῆς 2 Δεκεμβρίου 1872.
 3. — Τηλέγραφος τῆς 8 Ἰανουαρίου 1879.
 4. — Ἐφημερὶς τῆς 9 Ἰανουαρίου 1879.
 5. — Πατρὶς τῆς 6 Ἰανουαρίου 1898.
 6. — Α. Ν. Πετζάλης ἐν Ἀθήναις τῆς 28 Μαρτίου 1904.
 7. — Ἀμάλθεια Σμύρνης τῆς 16 Νοεμβρίου 1905.
 8. — Ἄγις Θέρος ἐν Χρόνῳ τῆς 23 Νοεμβρίου 1904.
-

Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Κλίνουσα εἰς τεφροδόχον λάγνηνον ἡμιθραυσμένην
Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὰς λύπας κεφαλὴν λευκαιομένην,
Κλαίει τὸν Γεννάδιόν της ῥήτορα τῶν στρατοπέδων.
Καὶ διδάσκαλον μυρίων μεγαθύμων αὐτῆς παιδων.

Ὅτε κατὰ τὸ Φαρσάλιον πεδίον, ἐμπεπλησμένον ἀνδρῶν καὶ ἵππων καὶ ὄπλων, ὁ Ἰούλιος Καίσαρ, τρέψας τὸν στρατὸν τοῦ Πομπηίου Μάγνου, εἰσήρχετο καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκείνου, ὁ Πομπηῖος φωνὴν μίαν ἀφείς ταύτην, « Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὴν παρεμβολήν! » λοιπὸν καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον! ἄλλο δὲ μῆδὲν εἰπὼν, καὶ ἀναστάς, ἀπεχώρησεν.

Ἡμεῖς οὔτε Καίσαρες ἐσμέν, οὔτε Πομπηῖοι, ἀλλ' ἠσθάνθημεν τὴν ἔκπληξιν τοῦ Μάγνου, γενομένου παράφρονος καὶ παράπληγος τὴν διάνοιαν, ὅτε ἀπήρχετο βάδην εἰς τὸν χάρακα, καὶ εἰς τὴν σκηνὴν ἀναυδος καθήσας ἀνέκραξεν, « Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὴν παρεμβολήν! » ὅτε ἠκούσαμεν ἐξυβρισθέντα καὶ τὸν ἱερὸν Γεννάδιον παρὰ καθηγητικῶν χειλέων. « Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὴν παρεμβολήν! » ἀνεκράξαμεν, λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὸν ἱερὸν Γεννάδιον!... Καὶ ὅμως μέχρι τοῦδε ἦσαν ἱεροὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἀποθανόντες· ὑπὸ τὴν πέτραν τοῦ τάφου καλυπτόμενοι ἀνεπαύοντο οἱ θανόντες ἀπὸ τῶν δυσφημιῶν ὅσας ζήσαντες ἠκούσαν παρὰ τῶν φθονερῶν, ζώντων ἡμῶν. Καὶ λοιπὸν ἐν αὐτῇ τῇ γῆ, « οὐδὲ ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται! » Καὶ λοιπὸν ὡς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ βιβρώσκουσιν ὑπὸ τὸν τάφον οἱ σκώληκες, ἐκτὸς τοῦ τάφου ἄλλοι βιβρώσκουσι καὶ τὴν φήμην αὐτοῦ! Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος, ὁ ἱερὸς Γεννάδιος, οὐδεμίαν ἔχει χρεῖαν προσφυγῆς εἰς τὴν ἀρχήν « ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ». Ὁ Γεννάδιος ἐστὶν ἐκ τῶν θανόντων, οἷτινες μὲ τὸν θάνατον ἔλαβον ἀθανασίαν, καὶ αἰείποτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ λαληθήσεται μετ' εὐλαβείας ὑπὸ τῶν γενεῶν.

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἤρξατο ἀπὸ νεότητος διαπρέπων· μετὰ τοῦ γηραιοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου καὶ τοῦ Στεφάνου Κανέλλου διετήρησε θάλλον τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ, πρωτευούσῃ τῆς μιᾶς ἡγεμονίας τῶν Σούτσων, τὸ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον ἐκεῖνο· ὑπῆρξε δὲ θερμὸς ἑταιριστὴς καὶ συνεργὸς τοῦ Γεωργίου Λεβέντου καὶ Μιχαὴλ Χρισταρῆ, εἰς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· καταστυθέντος δὲ τοῦ πυρὸς αὐτῆς ἐν τῇ Δακίᾳ ἔδραμεν εἰς τὴν Γερμανίαν· καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ ἐπηύξησεν, ἐτελειοποίησε, καὶ κατέστη ἐν ὀλίγοις ἐνιαυτοῖς εἰς τῶν πρώτων φιλολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε εἰς τοὺς σιδηροὺς πατάγους τοῦ Ἄρεως ἐκχύνοντος φωνὴν δέκα στρατῶν μυριάνδρων ἀλαλαζόν-

των, αἱ Μοῦσαι ὑπεκρύπτοντο· ἱεροκῆρυξ τῆς πατρίδος γενόμενος ὁ Γεώργιος Γεννάδιος πανταχοῦ κατέσβυνε τὴν πυρὰν τῆς διχονοίας.

Ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον· καὶ πεντακισχίλιοι οἱ φρουροὶ ἐκείνου, διὰ τῶν τάφρων καὶ τῶν χαράκων καὶ τῶν δύο στρατοπέδων τοῦ Ἰβραΐμη καὶ τοῦ Κιουταχῆ ἐξεληθόντες, καὶ μετ' ἄλλων πεντακισχιλίων ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου μαχητῶν συνενωθέντες, εἰσήλθον εἰς τὸ Ναύπλιον, πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος· πάντες δὲ ἦσαν ἀνυπόδητοι καὶ θηριοπρόσωποι. Ὁ Γεννάδιος ἀναβάς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου ἐπὶ τοῦ βήματος, προέτρεψε τὸν λαόν, τοὺς προὔχοντας τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν Κυβέρνησιν εἰς συνδρομὴν αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατεῖαν. Ἴδου δὲ διὰ τῆς ῥητορείας αὐτοῦ τί κατώρθωσε :

400.000 δραχμῶν συνεισφοράν·

Σύστασιν ἵππικοῦ, λαβὼν διὰ βίας καὶ πειθοῦς 280 ἵππους τῶν ἐν Ναυπλίῳ πολιτικῶν καὶ φατριαρχῶν·

Τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων·

Τὴν σύστασιν τῆς φάλαγγος τῶν Θρακῶν·

Τὴν σύστασιν τοῦ τάγματος τῶν Ἡπειρωτῶν·

Τὴν σύστασιν καὶ τοῦ τάγματος τῶν Ἰώνων.

Καὶ οὕτως ἐξῆλθε, διὰ τοῦ Καραϊσκού στρατηγούντος καὶ τοῦ Γενναδίου ῥητορεύοντος, ἡ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν λαίλαψ ἐκ τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν χέρσον Ἑλλάδα· ἦν δὲ ἡ κρίσιμος ἐκείνη ὥρα τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Τουρκικῆς Πύλης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας διενηγοῦντο περὶ Ἑλλάδος ἐχούσης ὄρια τὸν Ἰσθμόν, καὶ ὑποτελοῦς γενομένης εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀετιδεῖς ἡμεῖς ὄντες, παρ' αὐτὸν τὸν ἀετὸν τῆς Γρακχικῆς ῥητορείας, κατὰ πρῶτον χρῆσιν ἐποιήσαμεν τῶν πρώτων πτερύγων ἡμῶν κατὰ τὸν Πλάτανον τοῦ Ναυπλίου τότε· φρονῶν δὲ ὁ Γεννάδιος ὅτι « ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληθήσεται », μετέβη πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Εὐβοίας μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ φιλέλληνος Φαβιέρου εἰς τὴν Κάρυστον, ὅπου ἀφειδήσας τῆς ζωῆς καὶ κινδυνεύσας, μετὰ τοῦ Φαβιέρου πάλιν ἐπανήλθεν ἐπὶ πλοίων Ψαριανῶν εἰς τὴν Σύρον, ἀνυπόδητος, φθειριῶν καὶ ἠλιόκαυστος. Ἐκεῖθεν διέβη ὡς πληρεξούσιος τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς τὴν ἐν Τροιζήνι ἐθνικὴν σύνο-

δον, καὶ τὰς ἱεράς ἀρχάς ἐχάραξε τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ συνταγματικῷ χάρτῃ.

Ἐρχομένου τοῦ Κυβερνήτου, ὁ Γεννάδιος διοργάνωσε τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον ἢ Γυμνάσιον, ἔνθα ἤρχοντο ἀκροαταὶ τεσσαράκοντα καὶ πενήκοντα ἐτῶν ἄνδρες, πολλάκις δὲ πολλοὶ πρόκριτοι καὶ αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης ὅστις ἐκάθησεν καθ' ὅλην μίαν παράδοσιν εἰς τὸν λόγον κατὰ Λεωκράτους τοῦ Λυκούργου. Ὁ Γεννάδιος διασαφηνίζων τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἐξέχυνεν ἐκ στόματος ἀγνοῦ ἄφθονα νάματα ἐλευθερίας, ἀρετῆς καὶ γνώσεων ποικίλων. Τῷ ἔτει 1834 ἰδρυθέντος τοῦ Γυμνασίου ἐν Ἀθήναις, διετέλεσε γυμνασιάρχης ἀκάματος καὶ θαυμαστὸς ἐπὶ ἐνιαυτοὺς εἴκοσιν, ὅτε ἡ βροτολοιγὸς χολέρα ἀνῆρπασε τὸν ἄνδρα. Οὐδόλως ἀναφέρομεν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπρότεινε τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Ζαΐμη καὶ Κουντουριώτῃ συνεπιτρόπευσεν. Ἀποσιωπῶμεν καὶ ἄλλα ἔργα ἐθνικὰ τοῦ ἀνδρός. Κατ' αὐτοὺς τοὺς εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς μέχρις ὀκτακοσίων ἦσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ τοῦλάχιστον ἑκατὸν ἦσαν οἱ κατ' ἔτος ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἐξερχόμενοι καὶ πορευόμενοι καθ' ὅλην τὴν πανελλήνιον χώραν.

Πορεύθητε σήμερον εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας διδασκάλους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου· πορεύθητε εἰς τὴν Ἥπειρον· ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας προκρίτους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου· πορεύθητε εἰς τὴν Μακεδονίαν· ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας ἰατροὺς μαθητὰς τοῦ Γενναδίου· πορεύθητε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὴν Ἰβραίαν, εἰς τὸ Γαλάζιον· ἀπαντήσετε τοὺς πλείονας ἐμπόρους μαθητὰς τοῦ Γενναδίου. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος διδάσκων, οὐχὶ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐνεφύσει εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ἐνέπνεεν εἰς αὐτούς, καὶ τὸν ἔρωτα τῆς ἀπελευθερώσεως ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους· καθὼς ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ ὁ Γεννάδιος Σχολάριος ὑπέκρυψεν εἰς τὰ δῖπτυχα τῆς πατριαρχείας τὸν ἀετὸν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Γεώργιος Γεννάδιος τὸν αὐτὸν ἀετὸν εἰς τὰ στήθη τῶν ἀναριθμῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπέκρυψεν.

Ὅταν ὁμιλῶμεν, ὦ Ἕλληνες! περὶ Γενναδίου, ὀφείλομεν ἵνα ὁμιλῶμεν ἀσκεπεῖς περὶ τοιοῦτου ἀνδρός, εἰς δὲ ὁ νοῦς, ἢ γλῶσσα καὶ ἢ καρδία ἦσαν πατρὶς. Διὰ ταῦτα, ὅτε περὶ

τῆς πατρίδος ὠμίλει, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐξέχυνον λάμψιν θείαν, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐλάμβανεν ἦχον θείας σάλπιγγος, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ θεοφόρητος εἶχε τι τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ θρηγνούντων τὴν Ἱερουσαλήμ. Διὰ ταῦτα, ὅτε κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα περιήρχετο τὰ στρατόπεδα, οἱ στρατιῶται ἅπαντες ὠρθούνοτο, αὐτὸς δὲ παρίστατο κατέχων τὸ σέβας ἐκείνων ὡς ἄλλος Μωϋσῆς καὶ ἄλλος Ἀαρών.

(Ὁ Παναγιώτης Σουτσοῦς ἐν Ἑλίῳ τῆς
16 Ὀκτωβρίου 1865.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἡ τελεία ἔκλειψις τῶν μεγάλων τοῦ γένους ἡμῶν διδασκάλων, ἣτις πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων ὑπομνήσασα τὴν σμικρότητα τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πλείστων λογίων κατέστησεν αὐτὴν ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητὴν, ἐπαναφέρει καὶ ἀκόντων τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς τοὺς ἀπαραμίλλους ἀγῶνας, οὓς οἱ σοφοὶ τοῦ ἔθνους ὑπέστησαν, καὶ τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα πλέον ἐν παρόδῳ μόνον καὶ κατὰ περίστασιν νὰ ἀναμνησκώμεθα, μὲ κενῆς εὐγνωμοσύνης συνοδεύοντες ἐπιδείξεις. Περιελθόντες εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεντρώσωμεν ἀπάσας τὰς ἠθικὰς ἡμῶν δυνάμεις, διδασθέντες παρὰ τῶν ὁμοδόξων, οὓς χθὲς ἔτι καὶ πρῶτιστα ἀδελφοὺς προσφιλεῖς ἐνομιζόμεν, ὅτι οὐχὶ μόνον τῆς ἀρωγῆς τῶν ζώντων τὸ γένος ἡμῶν δέεται πρὸς ἀποσόβησιν τῶν πανταχόθεν κυκλούντων αὐτὸ κινδύνων, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεκροὺς ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγείρον εἰς σημαίαν ἱεράν, τοὺς πιστοὺς προσκαλοῦσαν, ὀφείλει νὰ μεταβάλῃ τὴν γεραρὰν αὐτῶν τέφραν, δὲν δυνάμεθα νὰ προβάλωμεν περιφανέστερον ἔθνικῶν ἀγῶνων παράδειγμα ἢ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σεπτὴν μνήμην τοῦ Γενναδίου. Ἄν ὁ περίβολος τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς πρόκειται νὰ τιμηθῇ ὡς Πάνθειον τῶν ἐνδόξων τοῦ αἰῶνος ἡμῶν λογίων, τὰ ὅσα τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου διδασκάλου, ριφθέντα ποῦ τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὰς ἀποφράδας τῆς βροτολοιγοῦ χολέρας ἡμέρας, εἰς τὸ Πάνθειον αὐτὸ πρέπει νὰ μετακομισθῶσι, καὶ ἐκεῖ ἐν τοῖς πρώτοις νὰ καταλάβωσι θέσιν· διότι καὶ τῆς θεολογικῆς αὐτῆς Σχολῆς πρῶτος τὴν ιδέαν συλλαβὼν ὑπέβαλεν εἰς τὸν αἰόδιμον Ῥιζάρην, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς, μέχρι ἀναισθησίας πρὸς τοὺς οἰκέλους, μεριμνῶν, ὑπ' ἄλλων δρομαίως ἐγκαταλειφθείσης, ἐστέρησε τὴν πατρίδα τῆς πολυ-

τίμου ζωῆς τοῦ. Ἄλλ' οἰαδήποτε καὶ ἂν ἐγερθῶσι σήματα, εἴτε πρὸς τοῦ Γενναδίου, εἴτε πρὸς τοῦ Ἀσωπίου τὴν μνήμην, ἔν μόνον θέλει τιμήσει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἐξόχως καὶ θέλει εὐφράνει τὴν ἐκ τῆς ἐθνικῆς χαρᾶς σκιρτῶσαν τότε ψυχὴν των, ἢ ἀπομίμησις τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας, καὶ ὁ ζήλος τῶν ἐπιμόχθων αὐτῶν πόνων. Εἰξεύρομεν ὅτι ἐξέλιπε πλέον ἢ θυσιῶν τινων ἀφορμῇ, ἢ δὲ πατρὶς δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς νυκτερινῆς σκοτίας ὅπως προβῆ ἀνενόχλητος εἰς τὸ ἔργον τῆς· ἀλλ' αἱ σκιαὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς πρὸ γενεῶν τινῶν παθόντων καὶ μογησάντων λαμβάνουσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν αἰτίαν δικαίας ὀργῆς, ὅταν τὴν ἀτμοσφαῖραν ἄπασαν τῆς Ἀνατολῆς συνταράσσωσι φωναὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς ἀνθρώπους, ἔν ἄρθρον περὶ τῶν Κρητικῶν καὶ τρεῖς κατὰ τοῦ πανσλαβισμού διατριβὰς δημοσιεύσαντας, τὰ δὲ ταμεῖα τῶν ὁμογενῶν δαψιλῶς ἀνταμεῖβωσι τὰς ἀναιμάκτους θυσίας.

Οὐδέεις, πιστεύομεν, θέλει φθονήσει ἂν ἔν τοῖς ἐνεστῶσι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀγυρτείας καιροῖς, καθ' οὓς ἔν τούτοις ἢ συντονωτέρᾳ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων φροντὶς δὲν ἤθελεν ἀρκέσει πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ προστάγματος τῆς πατρίδος, ἀναμνήσωμεν τοὺς ἀγῶνας τοῦ Γενναδίου ὡς τύπον πατριωτικῆς ἐνεργείας λογίου Ἑλληνοσ. Ὁλόκληρος ὁ βίος τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου ἄνδρὸς ἦν διαρκῆς σειρὰ ἐνθουσιώδους πατριωτισμοῦ, ἐνθέρμου ζήλου ὑπὲρ τῆς διαπλάσεως τῆς νεολαίας καὶ ἀληθῶς φιλοσοφικῆς αὐταπαρνήσεως, ἀναπολούσης τοὺς αὐστηροὺς ἐκείνους τῆς ἀρχαιότητος Στωϊκοῦς, οἵτινες οὐδὲν τοὺς πόνους ἐλογίζοντο ἀπέναντι τοῦ ὑπερτάτου καλοῦ. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ Γεννάδιος ἤρξατο ῥίπτων ἐπὶ τοῦ γονίμου τότε πνευματικοῦ ἐδάφους τὸν σπόρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὃν παρέλαβε παρὰ Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, ἐπὶ τινὰ δ' ἔτη διδάξας εἰς Βουκουρέστιον, ἔδραμεν ἐκεῖθεν εἰς Ὀδησσὸν ὅπως διοργανώσῃ τὴν ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ Ἑλληνίδι πόλει τὴν πρὸ μικροῦ τότε συστηθεῖσαν Ἑλληνικὴν σχολήν. Ἐπανελθὼν δὲ ἔπειτα εἰς Βουκουρέστιον προέπεμψε διὰ τῆς πυρώδους αὐτοῦ εὐγλωττίας τοὺς νέους Ἑλληνας, οὓς μετὰ τοῦ φίλου του Δούκα ἐδίδασκεν, εἰς τὸ περικλεῆς μαρτύριον τοῦ Δραγατσανίου. Κατελθὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέινασε καὶ ἐγυμνήτευσεν μετὰ τῶν στρατιωτικῶν, συνεξεστράτευσεν εἰς Κάρυστον μετὰ τοῦ

Φαβιέρου· ἡ δὲ πατρίς, πρὶν ἢ ἀνακηρύξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ ποιητοῦ

« ῥήτορα τῶν στρατοπέδων

καὶ διδάσκαλον μυρίων φιλονόμων αὐτῆς τέκνων », εἶχεν ἐμπράκτως αἰσθανθῆ, καὶ αὐτοῖς ὄμμασιν ἴδει, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος, ὅτε ὑπὸ τὸν προαιώνιον πλάτανον τῆς Ναυπλίας τὸν λαὸν συναγείρας καὶ τὸ πτωχὸν βαλάντιον αὐτοῦ κατὰ γῆς κενώσας, προσήνεγκε τὸν πρῶτον πυρῆνα ἔθνικῆς εἰσφορᾶς, δι' ἧς τὰ μέγιστα ἀνωρθώθησαν τὰ πονηρῶς τότε διακείμενα πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ἀποκατασταθείσης δὲ τῆς χώρας ἐκείνης, ὁ Γεννάδιος ἐσύστησε τὴν πρώτην καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ὑπάρχουσαν δημοσίαν βιβλιοθήκην, συνέστησε σχολεῖα, ἐπροστάτευσε τοὺς νοημονεστέρους τῶν μαθητῶν, ὅπως, δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως ἢ ὁμογενῶν εἰς Εὐρώπην ἀποσταλέντες, παρασκευασθῶσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς καθηγεσίας, καὶ καθόλου εἰπεῖν ἐχρημάτισεν ὁ πρῶτος ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς ἐν Ἑλλάδι. Ἐνῶ δὲ εὐρύς ἀναγνωστῶν καὶ μαθητευομένων κύκλος ἀμείβει σήμερον τοὺς συνθέτας τοὺς ἐκ πλουσίων βιβλιοθηκῶν ἀντιγράφοντας, καὶ τοὺς μεταφραστὰς μυθιστορημάτων, ὁ ἀείμνηστος ἐκείνος λόγιος παρέδιδεν ἀντὶ πενιχρᾶς ἀμοιβῆς εἰς τὴν δημοσιότητα τοὺς φιλολογικοὺς αὐτοῦ πόνους, στοιχειώδη μὲν, ἀλλ' ὡς ὁ ἄρτος ἀναγκαιοτάτην τροφήν τῆς σπουδαζούσης νεολαίας.

Διδάξας λίαν εὐδοκίμως καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπανήλθεν ταχέως εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς μεσαίας ἐκπαιδεύσεως διότι, τὴν μεγάλην αὐτῆς σπουδαιότητα κατανοήσας, καὶ κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ὑγιοῦς ἰδέας ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ μόρφωσις τῶν νεαρῶν ψυχῶν, γινώσκων δὲ κάλλιστα ὅτι τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ τετελεσμένον ἄνευ τῆς διαπλάσεως ἀνδρικῶν χαρακτήρων, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μεσαίαν διδασκαλίαν ἐκθύμως τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ βίου του. Καὶ ἀνακοινῶν τὰ εὐγενῆ ἐκ τῶν ἀρχαϊκῶν παραδόσεων παραδείγματα ἀφ' ἑνός, τὸν ἐνθουσιασμὸν δὲ τῆς τῶν προγόνων εὐγλωττίας μεταδίδων τοῖς ἀπανταχόθεν εἰς Αἴγινα καὶ Ἀθήνας συρρέουσι μαθηταῖς ἀφ' ἑτέρου, εἰς τῶν εὐκλεῶν τῆς ἀρχαιότητος ῥητόρων τὴν ἐρμηνεῖαν κυρίως ἐνησημενίζετο, καὶ τὰ παλαιὰ τοῖς νεωτέροις καιροῖς προ-

σαρμόζων, ἀπέλυεν εἰς τὴν μόλις μορφουμένην τότε κοινω-
νίαν, οὐχὶ μόνον διδασκάλους γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ἄρχοντας
εὐσυνειδήτους, καὶ πολίτας χρηστούς, καὶ ἄνδρας εἰς τὰ
τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἀναγγέλλοντας ὅτι πνευμα-
τικὴ ἐστὶ θालπτήριος ἤρξαστό που τῆς Ἐνατολῆς καλοῦσα,
καρπὸς πολῦτιμος καὶ ὠραῖος θυσιῶν χρονίων καὶ μαρτυρίων.

Ὅφείλοντες μετ' εὐγνωμοσύνης νὰ ἀνακηρύττωμεν ὡς
πατέρα ὑψιστον καὶ Δία Ὀλύμπιον ἐν τοῖς τοῦ ἔθνους
γεραροῖς διδασκάλοις τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν, δυνάμεθα
ἄνευ κατακρίσεως ἐπὶ ὑπερβολῇ φόβου νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ
μὲν Ἀσώπιος ἐφήρμοσε κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς
ἀρχαιότητος διδασκαλίαν, ἐν τε τῇ Κερκύρα καὶ βραδύτερον
ἀπὸ τοῦ 1842 ἐν Ἀθήναις, τὰ φιλολογικὰ παραγγέλματα
τοῦ μεγάλου ἐκείνου πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ δὲ Γεννάδιος
μετέβαλεν εἰς ἔργον αἰσθητὸν ὅ,τι ἐκεῖνος θεωρητικῶς ἐνε-
τέλλετο περὶ τε τῆς φιλοσοφικῆς ἐρμηνείας τῶν ἀπαραμίλ-
λων ἡμῶν συγγραφέων, οὓς παρεμόρφουν οἱ μωροὶ καὶ ἄσο-
φοι γραμματικοί, καὶ περὶ τῆς πατρικῆς τῶν διδασκόντων
μερίμνης πρὸς μὲν ἄγνων καὶ ἀρρενωπῶν πολιτῶν.
Ὅστις ἤθελε τφόντι νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὰ ἕξοχα ἐκεῖνα καλ-
λιτεχνήματα δὲν προωρίσθησαν εἰς βασανιστήριον τῆς τῶν
ἐφήβων κεφαλῆς, ἀλλ' ἐν μέσῳ πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν
ἀγώνων εἰς φῶς προαχθέντα, ἔφερον τὸν τύπον τῆς διανοη-
τικῆς ἀνδρῶν πραττόντων καὶ ἐνεργούντων δραστηριότητος,
ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ εἰς παράδοσίν τινα τοῦ Γενναδίου
τὸν Δημοσθένην ἢ τὸν Λυσίαν καὶ τὸν Ἰσοκράτην ἐρμηνεύ-
οντος· οἱ δὲ εὐτυχεῖς αὐτοῦ μαθηταί, οἱ γυμνασιακαῖς
μόνον σπουδαῖς καταρτισθέντες καὶ πανταχοῦ τῆς Ἐνα-
τολῆς διεσπαρμένοι, διατηροῦσι καὶ σήμερον ἔτι ζωηρότατα
ἐν τῇ μνήμῃ τὰ πρακτικὰ τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ἔθνικοῦ
δικασκάλου παραγγέλματα τῆς χρηστότητος καὶ τοῦ πατριω-
τισμοῦ. Ἄν δέ που τῶν Σλαβικῶν χωρῶν ἀπαντῶσι καὶ
τινες ἀναμιμνησκόμενοι εὐγνωμόνως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν
ἀγωγῆς, εἶναι οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνου ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπι-
τήρησίν του ἀνατραφέντες καὶ παιδευθέντες.

Ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐν τοῖς ποικίλοις τῶν πρὸ ἡμῶν
λογίων τοῦ ἔθνους ἀγῶσιν, οἱ μὲν κατὰ τοῦτο ὑπερτέρησαν,
οἱ δὲ κατ' ἐκεῖνο, καὶ προτιθέμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν
νὰ ἀναπολῶμεν τὰς ἐξόχους ἐκάστου αὐτῶν θυσίας, ὅπως
παραδειγματιζόμενοι ἀφ' ἑνὸς οἱ νεώτεροι μὴ ὑποπίπτω-

μεν ἄφ' ἑτέρου εἰς ἀδίκους πρὸς ἐκείνους μωρὰς δὲ ὑπὲρ κενῶν τινῶν συγχρόνων κρισολογίας, ἐνομίσαμεν τοσούτῳ μᾶλλον ἀπαραίτητον ἡμῶν καθήκον νὰ ἀναμνησθῶμεν ἐν τοῖς πρώτοις τῶν πολυειδῶν ἀγώνων τοῦ Γενναδίου, ὅσῳ, περὶ τὴν μεσαίαν παιδείουσιν σκοπεύοντες προσεχῶς νὰ ἀσχοληθῶμεν, εἶχομεν ἀνάγκην νὰ προοιμιάσωμεν τῶν περὶ αὐτῆς σκέψεών μας ἀπὸ τοῦ περικλεεστέρου ἐν ἡμῖν ἰδρυτοῦ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κλάδου τῆς μαθήσεως. Οἱ γινώσκοντες ἡλικίην σημασίαν ἀποδίδουσι σήμερον εἰς τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς, οἱ μεγαλήτεροι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ πόσον ἀναγκαίαν εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνόρθωσιν τῶν κοινωνιῶν καὶ τὴν τῶν πολιτειῶν πρόοδον θεωροῦσιν αὐτὴν, δὲν θέλουσι βεβαίως εὖρει ἄκαιρον τὴν πρόθεσιν ἡμῶν ταύτην· οἱ δὲ ἀμαθέστεροι τῶν ἀναγνωστῶν ἔχουσιν ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὸ σοβαρὸν ἐκείνο ἔγγραφο περὶ τῆς μεσαιᾶς παιδείουσεως ὅπερ θ' ἀποτελέσῃ μίαν τῶν εὐκλεεστέρων σελίδων τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Ἰουλλίου Σίμωνος.

Ἄν δὲ παρενεβάλομεν καὶ τινὰς βιογραφικὰς σημειώσεις τοῦ αἰοιδίου Γενναδίου εἰς ἄλλης φύσεως ἀγῶνας αὐτοῦ ἀφορώσας, ὠρμήθημεν εἰς τοῦτο, οὐχὶ κυρίως ὅπως προτρέψωμεν ἄλλους εἰς μίμησίν των, διότι πράγματά τινα οὔτε διδάσκονται οὔτε μανθάνονται, προωρισμένα ὡς κειμήλιον κτῆμα ἐκλεκτῶν τινῶν ὑπάρξεων, ἀλλ' ὅπως ὑπομνήσωμεν πόσον χαλεπὴ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθῶς ἀμαράντου δόξης, πόσον δύσκολοι πρέπει νὰ ἦμεθα εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν τίτλων τοῦ πατριωτισμοῦ πρὸς ἄνδρας οὐδὲ χιτώνιον ἰδρωμένον ἀλλάξαντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος των (ἅς μὰς συγχωρηθῆ ἢ ταπεινὴ αὐτὴ ἔκφρασις), καὶ πόσῃ μακρὰν καὶ ἀνάντη ὀφείλομεν νὰ διέλθωμεν ἀτραπὸν ὅπως καταστῶμεν πράγματι ἄξιοι νὰ ταφῶμεν λεύγας τινὰς μακρὰν τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου Πανθέου, ἐν ᾧ κεῖνται τὰ ὄστα τοῦ Κοραῆ καὶ τοῦ Γενναδίου, τοῦ Φαρμακίδου καὶ τοῦ Μανούση, τοῦ Ἀσωπίου καὶ τοῦ Δοῦκα.

Οἱ τῶν πρὸ ἡμῶν γενεῶν ἄνδρες οὐχὶ μόνον δὲν ἀπήτησαν τὴν ἄμεσον ἀμοιβὴν τῶν ἀμφιβόλων θυσιῶν τινῶν, ὡς οἱ νεώτεροι ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἀργύριον ἐκ συστήματος ἐπαγγελλλόμενοι, ἀπέκρουον τὰς πλουσίας τῶν ὁμογενῶν προσφοράς· ὁ δὲ Γεννάδιος, ἐκπροσωπῶν κατὰ τοῦτο μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Φαρμακίδου, τὴν

εἰκόνα τῆς αὐταπαρνήσεως, ἠρνήθη μὲν νὰ μεταβῆ εἰς Σμύρνην, ἔνθα ἐπανειλημμένως διὰ πρεσβείας προσεκλήθη, καίτοι ὑπὸ τὸ βάρος πολυμελοῦς διατελῶν οἰκογενείας, ἀπεξεδύθη δὲ τοῦ ἰδίου μανδύου ἐν ὥρᾳ δεινοῦ χειμῶνος, ὅπως καλύψῃ δι' αὐτοῦ πενέστατον τινα ῥιγῶντα μαθητὴν, ὅστις προσήλθεν αὐτῷ ἀρωγὴν τῇ δυστυχίᾳ του αἰτούμενος. Τὸ παράδειγμα τοῦτο, ὅπερ δὲν εἶναι μοναδικὸν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Γενναδίου, πολλοὺς ἐνδεεῖς μαθητὰς περιθάλψαντος, παρ' οὐδενὶ ἢ παρ' ὀλιγίστοις τῶν νῦν διδασκάλων ἀπαντῶμενον, ἤθελεν ἴσως ἀρκέσει ὅπως ἀναδείξῃ τὴν πρὸς τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἡγέτας τοῦ ἔθνους διαφορὰν τῶν παρόντων, ἃν δὲν εἴχομεν ζωντανὴν εἰς τὸν νοῦν μας μακρὰν σειρὰν τῶν καρτερικῶν των ἀγώνων καὶ τῶν πραγματικῶν καὶ οὐχὶ διὰ τῆς φαντασίας μόνον δημιουργημένων αὐτῶν θυσιῶν.

(Ὁ Ο. Ἰάλεμος ἐν Θεατῇ Κωνσταντινουπόλεως,
τῆς 2 Δεκεμβρίου 1872.)

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Ἦραϊαν τινὰ τοῦ ἐφετεινοῦ χειμῶνος ἡμέραν, διερχόμενοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περικαλλοῦς κοιμητηρίου τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης, ἐξητάζομεν τοὺς τάφους καὶ τὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς τῶν ἐν τῇ αἰωνίᾳ γαλήνῃ ἡρεμούντων νεκρῶν. Ἀπὸ τῶν μαυσωλείων εἰς τοὺς ἀνδριάντας, καὶ ἀπὸ τῶν κενοταφίων εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ οἰκογενειῶν κοιμητήρια φερόμενοι, ἀνεγινώσκομεν καὶ ἀντεγράφομεν τὰ ἐν τοῖς μαρμαρίνοις τάφοις ἐγκεχαραγμένα. Οἱ νεκροὶ ἐκλείοντο πάντες, καὶ πάντων ἐψάλλετο τὸ κλέος καὶ ἡ περιφάνεια, ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ πτωχοῦ μέχρι τῆς εὐγενείας τοῦ πλουσίου. Συγκεκινημένοι πρὸ τοῦ σιωπηλοῦ μεγαλείου τῆς νεκρικῆς ἡσυχίας ἀπεμακρύνθημεν, κλίναντες ἐπὶ βράχου τινὸς ἀποτόμου, εἰς ἀπόκεντρόν τινα δίοδον κειμένου, ἵν' ἀναπαυθῶμεν, διακόπτοντες τὰς μελαγχολικὰς ἡμῶν σκέψεις, ὅτε ἠγέρθημεν, προκληθείσης τῆς περιεργείας ἡμῶν ἐκ παραπλεύρου τινὸς ἀφελοῦς μνήματος, ἐφ' οὗ μόνον ξύλινος σταυρὸς, πεπαλαιωμένος ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἐπλησιάσαμεν καὶ ἀνέγνωμεν Γεώργιος Γεννάδιος. Ὁ περιφανὴς τοῦ γένους διδάσκαλος, ὁ σκαπανεὺς τῆς ἔθνικῆς ἀναπλάσεως, ὁ ἐργάτης τῆς πανελληνίου μορφώ-

σεως, νεκρὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπὶ διανοητικῇ ἑξοχότητι καὶ πλούτῳ μαθητῶν αὐτοῦ, ἀναπαύεται ἔλησμονημένος !

Ἡ ἀπὸ μέρους τῆς γενεᾶς ταύτης περιφρόνησις καὶ ἀσέβεια πρὸς τὴν μνήμην τοῦ γεραροῦ διδασκάλου αὐτῆς Γενναδίου, εἶναι πράξις ἀνευλαβῆς, ἀνόσιος, καὶ σκληρὰν ἐλέγχουσα τὴν ἀγνωμοσύνην. Θέλουσι προσέρχεσθαι μετ' ὀλίγον ἐν τῇ νεκροπόλει ταύτῃ τὰ τέκνα ἡμῶν εἰς ἀναζήτησιν τῶν υἱῶν τῶν μεγαλομαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν κατέργασαμένων, ὡς ὁ αἰδιδιμος Γεννάδιος ἐν τοῖς πρώτοις, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους ἐν τοῖς γράμμασι. Ποῦ οἱ μάρτυρες, ποῦ ὁ Γεννάδιος; Ὁ ἡμελημένος τοῦ Γενναδίου τάφος ὑπέμνησεν ἡμῖν τὸ ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος τῆς Ἀλβιδῶνος βάρδου, ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἀπαισίων ἐντυπώσεων εὐρισκομένου, ἐν ὧραις ἑαρινῆς νυκτὸς πρὸ ἐνετικῆς τινος νεκροπόλεως λεχθέν·

« Οὐδὲν ψευδέστερον τῶν ἐπιταφίων. »

Ἐκκαλούμεθα πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διὰ τῶν φώτων τοῦ ὀποίου ἀνυψώθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐν τῇ συγχρόνῳ πολιτείᾳ, καὶ τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμόν, ὑπὲρ συστάσεως ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν καταλληλοτέρων πρὸς συλλογὴν ἑράνων, χρησιμοποιοηθησομένων εἰς ἀνέγερσιν τάφου, ἀξίου τῆς σεβαστῆς μνήμης αὐτοῦ καὶ τῶν σοβαρῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσήνεγκε μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ ἀπαισίου θανάτου αὐτοῦ μοχθῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. Εὐελπιζόμεθα ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ συνάδελφοι θέλουσιν ὑψώσει τὴν φωνὴν των, συντελοῦσαι ὑπὲρ ἱερᾶς πράξεως, ἀξίας εὐλογιῶν. Ψ.

(Τηλέγραφος Ἀθηνῶν τῆς 8 Ιανουαρίου 1879.)

Ἐν τῷ Τηλεγράφῳ, ὑπὸ στοιχείον Ψ, ἔγραψέ τις μετὰ πόνου ψυχῆς, ὅτι παρατηρῶν τὰ ἐν τῷ ἀ΄ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν μαυσωλεῖα δὲν εἶδε τάφον ἐπάξιον τοῦ διδασκάλου τοῦ ἔθνους Γεωργίου Γενναδίου, παρὰ ξύλινον μόνον σταυρόν, καὶ τοῦτον προσβεβλημένον ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ μόλις φαινόμενον ἐπ' αὐτοῦ τὸ προσφιλὲς τῇ Ἑλληνικῇ νεολαίᾳ ὄνομα. Ὁ γράφων ἀποτείνεται πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἀειμνήστου Γενναδίου, οἵτινες διὰ τῶν φώτων του ὑψώθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐν τῇ συγχρόνῳ πολιτείᾳ, ἵνα φρον-

τίσωσι περὶ ἀνεγέρσεως ἐπιφανοῦς τάφου δι' ἑράνου εἰς αἰδίδιον μνήμην τοῦ Γεωργίου Γενναδίου. Ἄν δὲν ἀπατώμεθα ὅμως ὁ γράφων σφάλλεται μεγάλως· διότι ἐν τῷ β' νεκροταφείῳ τῆς πόλεως ὑπάρχει τάφος, οὐχὶ μὲν ἔθνικῆς τιμῆς πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀνάλογος τῇ σεβαστῇ οἰκογενεῖᾳ τοῦ μακαρίτου. Μαρμάρινος πλάξ φέρει τὸ σεβαστὸν ὄνομα τοῦ τεθαμμένου, καὶ ἐπίγραμμα τοῦ γεραροῦ καθηγητοῦ κ. Φιλίππου Ἰωάννου.

(Ἐφημερίς, Ἀθηνῶν, τῆς 9 Ἰανουαρίου 1879.)

ΕΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

Εἰς οὐδένα βεβαίως τῶν Ἑλλήνων τυγχάνει ἄγνωστος ὁ αἰδίδιμος Γεώργιος ὁ Γεννάδιος, πατὴρ τοῦ κατὰ πάντα πατρῴζοντος πολιτικοῦ ἀνδρός, οὗ τὸ ἀληθές ἔθνικὸν Εὐαγγέλιον ἢ « Πατρίς » ἠτύχησε νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τῷ προτελευταίῳ αὐτῆς φύλλῳ, ὑπ' αἰσίους οἰωνοὺς ἐγκαινίζουσα τὸ νέον ἔτος. Ὑπάρχουσι περίοδοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἔθνῶν μυστηριώδεις καὶ ἀνεξήγητοι, οὐ μόνον διὰ τὸ ὑπερφυσικὸν αὐτῶν ὕψος καὶ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπῆλθον ἀποτόμως, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἢ ἀπαιτουμένη πολυχρόνιος προπαρασκευή. Τοιαύτη καταπληκτικὴ περίοδος ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ ὑπῆρξεν ὁ τοῦ Περικλέους αἰὼν, οὗ τὸ μυστήριον, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξηγήσῃ ὁ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ συγγράφας Γαλάτης Filleul, διὰ τοῦ πήχεως, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ μετροῦντος τὴν κατὰ γενεὰς προαγωγὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ἕκστατικὸς καὶ ἔκθαμβος ἀνέκραξεν, ὅτι μόνη ἢ Θεῖα Πρόνοια ἠϋδόκησε νὰ παραγάγῃ τοσαύτην συλλήβδην μεγαλοφυΐαν καὶ ἀρετὴν ἐν τόσῳ βραχεῖ χρόνῳ, ἔχουσα ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐκ ταύτης εἶμαρτο ν' ἀπορρεύσῃ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἄπλετον, ὑφ' οὗ ἔμελλον νὰ ποδηγετηθῶσιν οἱ μετέπειτα αἰῶνες. Εἶναι λίαν τολμηρὸν βεβαίως νὰ παραβάλωμεν τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, ὃν — δὲν ἐνθυμούμεθα τίς — ἀπεκάλεσεν αἰῶνα τῆς ἀληθοῦς τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπίσεως, πρὸς τὴν πρώτην εἰκοσαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος, τὴν ἐπιτελέσασαν ἐπίσης θαῦμα, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐν μιᾷ καὶ αὐτῇ βραχείᾳ περιόδῳ ἐμφάνισιν παρὰ τῷ Ἑλληνισμῷ πλειάδος ὅλης γενναίων πολεμιστῶν, θεολήπτων ποιητῶν, θεοπρεπεστάτων κληρικῶν,

ἐμβριθῶν πολιτικῶν καὶ ἀληθῶν διδασκάλων, τὴν τε πατρώαν καὶ τὴν κατ' Εὐαγγέλιον παιδείαν βαθύτατα καὶ τελεσφόρως μεμυημένων, ἐν πεποιθήσει ἀνακράζομεν, ὅτι καὶ τὸ ἐν μικρογραφίᾳ, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐπὶ Περικλέους, θαύματουτο ἐπετέλεσε καὶ πάλιν ἡ Θεία Πρόνοια, εὐδοκήσασα ἵνα ἀναγεννηθῇ ὁ Ἑλληνισμός, ὁ τοσοῦτον διὰ τοῦ ἐνθέου αὐτοῦ λόγου συμβαλόμενος εἰς τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον διάδοσιν τοῦ θείου λόγου.

Ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀνδρῶν τούτων λαμπρὸς καὶ αἰγλήεις παρίσταται ἀναντιρρήτως καὶ ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ σεμνότατος ἐκεῖνος γραμματικὸς καὶ διδάσκαλος, ὅστις οὐδέποτε μὲν ἐπεζήτησε παρὰ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ πλείονα τῶν ὅσα τοῦτο ἐπεδαψίλευσε καὶ ἐπιδραψιλεύει εἰς τοὺς διδάσκοντας αὐτὸ τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικόν, ὃν ὅμως ὁ μέλλων νὰ συγγράψῃ τὴν κριτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναστάσεως, τῆς « ὡς νεκρῶν παλιγγενεσίας, τῆς ὡς ἐσβεσμένων ἀναζωπυρώσεως, τῆς ὡς πεπτωκότων ἀνεγέρσεως » — ἵνα μεταχειρισθῶμεν φράσιν τοῦ Ἀσωπίου — ὀφείλει νὰ κατατάξῃ ἐν ἐμπρεπούσῃ τῆς ἱστορίας θέσει. Ὁ Γεννάδιος δὲν διέπρεψε μόνον ὡς πολῦτιμος τοῦ ἔθνους διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ἀγωνιστῆς καὶ διαπρύσιος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος κήρυξ καὶ σύμβουλος. Ἐὰν δοκίμως καὶ τελεσφόρως ἔδρασε διδάξας ἐν τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀκαδημαϊκῇ σχολῇ τοῦ Ἀγίου Σάββα, σὺν Νεοφύτῳ τῷ Δούκᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ πλειάδι τῶν τότε σοφῶν, καὶ ἐν Ὁδησῶ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγῶνος μετέσχεν, πάλλων τὸ ξίφος καὶ διὰ τοῦ νευρώδους αὐτοῦ λόγου ἐνθαρρύνων τοὺς ἐν αὐτῷ δρώντας.

Ὁ τὸν πανηγυρικὸν αὐτοῦ πρὸ ἔτων πολλῶν ἐκφωνήσας ἐπίσης ἕξοχος τοῦ γένους διδάσκαλος Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς ἀναφέρει πολλὰ ἐκ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς ἀξιομίμητα διὰ τὴν παροῦσαν περίοδον παραδείγματα, ἅπερ δεικνύουσιν, οὐ μόνον τίς δέον νὰ ᾖ ὁ διδάσκαλος ὁ τὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐπιτετραμμένος, ἀλλὰ καὶ τίνες ἄνδρες ἐπετέλεσαν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν καὶ ἂν ἦναι δυνατόν, καθ' ὃν τρόπον πολιτευόμεθα σήμερον ἐν τε ἀγορᾷ καὶ κατ' οἶκον, νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων, ὧν δὲν προέφθασαν νὰ συντρίψωσι τὰ δεσμὰ οἱ μακάριοι ἐκεῖνου τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ἱεροφάνται καὶ ἡγήτορες.

« Τὸν ἐνθυμοῦμαι — γράφει που μαθητῆς τοῦ Γενναδίου

— ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ, ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἴσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τὴν λαμπρότητα καὶ εὐκλειαν, ἠσθάνθη ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκβακχεύομενον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύροις διδάσκων οἷα ἦν ἡ Ἑλλάς, διδάσκαλος καὶ κορωνίς τῶν ἔθνῶν, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' ὅτου ὑπέκυψεν εἰς τῆς δουλείας τὸν ζυγόν· καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη περιγράφων τὴν ἔνδοξον ἐλπίδα, ἣτις ἦν τότε ἔγκλημα, ὥστε τὴν φωνὴν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκροατῶν του κορυφωθείς ὁ ἐνθουσιασμός ἐξερράγη εἰς κεραυνώδεις χειροκροτήσεις. » (Ἐπονται τὰ περὶ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀνδραγαθήματος, ἐκ τοῦ ἐπιμνημοσύνου λόγου τοῦ Ῥαγκαβῆ.) Τὰ ὀλίγιστα ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν μεγαλοπρεπῶν ἐπεισοδίων τοῦ βίου τοῦ μεγάλου καὶ ἀθανάτου ἀνδρός, καίπερ γνωστὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, δημοσιεύομεν σήμερον, θεωρήσαντες τὴν ἀναγραφὴν τοιούτων ὑψηλῶν παραδειγμάτων ὡς ἱερὸν καθήκον. Μετὰ τὴν λαμπροτάτην περὶ τοῦ τελευταίου ἡμῶν ἀτυχοῦς πολέμου καὶ τῆς ἐνεστώσης τοῦ ἔθνους καταστάσεως μελέτην τοῦ ἀξίου τοῦ μεγάλου Γενναδίου γόνου, τὰ ἀνωτέρω ἔστωσαν ὡς πενιχρὸς λίβανος ἐν τῷ μνημοσύνῳ τοῦ ἀθανάτου Γενναδίου καὶ ὡς παρηγορία, ὅτι ὑπάρχουσιν εἰσέτι παρ' Ἑλλήσιν ἄνδρες ἐπόμενοι μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τοῖς βήμασι τῶν ἀθανάτων αὐτῶν πατέρων, καὶ οἵτινες δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι βεβαίως νὰ περιέλθῃ τὸ ἔθνος εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν κατὰ τὰς παρούσας ὥρας τῆς ἀμηχανίας καὶ ἀθυμίας.

(Πατρὶς Ἀθηνῶν, τῆς 6/18 Ἰανουαρίου 1898.)

Ὁ χαριέστατος τὸ ἦθος, ἀγνὸς τὴν καρδίαν καὶ κριτικώτατος τὸν νοῦν, ὁ ὑπὸ πάντων λατρευτὸς καὶ ἀδυσώπητος τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου πρόμαχος, ὁ αἰμίμηστος Ἀριστοτέλης Ν. Πετσάλης, ἀναμνησθεὶς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀνδραγαθήματος τοῦ Γενναδίου, ἔγραφεν ἐν ταῖς Ἀθήναις τῆς 28 Μαρτίου 1904 τὰ ἑξῆς :

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Μεγίστην χάριν πρέπει νὰ ὀφείλωμεν τῷ φίλῳ κ. Μ. Λαμπρυνίδῃ, ὅτι ἐπανέφερεν εἰς τὴν χαύνον καὶ ἐκφυλισμένην διάνοιαν τῶν σημερινῶν ἡμῶν Ἑλλήνων μίαν εἰκόνα θαυμαστήν, μεγάλην, μοναδικήν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἔθνων, τὸν μέγαν διδάσκαλον τοῦ Γένους, τὸν Γεώργιον Γεννάδιον. Ἐξ ὄλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Παλιγγενεσίας μας ὁ Γεννάδιος ἴσως εἶνε ὁ μόνος, καθ' οὗ ἡ διακρίνουσα τὴν φυλὴν μας ἀγνωμοσύνη ἀπαισίως διετρανώθη.

Ἐμμένων εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του, ὡς διδασκάλου τῆς νεολαίας, ὁ γηραιὸς γίγας πίπτει ἐκ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς χολέρας, ἃν καὶ ἠδύνατο, ὅπως πολλοὶ τότε ἄλλοι, νὰ διακόψῃ τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ παρά τινων μωρῶν χαρακτηριζόμενος ὡς μέγας πατριώτης καὶ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος, πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς Ὀθων, ἄφησε τὴν οἰκογένειαν τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐπὶ ἔτη ἄνευ συντάξεως, εὐαρεστηθεὶς, μόλις περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του, νὰ ἀπονεύμῃ αὐτῇ, συγκειμένην ἐξ ὀκτῶ ἀνηλικῶν τέκνων καὶ τῆς χήρας, σύνταξιν 168 δραχμῶν κατὰ μῆνα, ἣτοι ὀλιγώτερον τῶν 20 δρ. κατὰ μῆνα δι' ἕκαστον μέλος αὐτῆς.

Πόσα πτωχόπαιδα ἐξ Ἡπείρου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος δὲν ἐτρέφησαν καὶ δὲν ἐνεδύθησαν καὶ δὲν ἐποτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγίου τούτου ἀνδρὸς, οἵτινες, παρ' αὐτοῦ συντηρούμενοι καὶ προστατευόμενοι, ἀνῆλθον εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, ὡς καθηγηταί, ἢ γερουσιασταί, ἢ ὑπουργοὶ κτλ. διὰ νὰ ὑβρίσουν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν τὸν εὐεργέτην τῶν γονέων των, ἢ τὰ τέκνα του; Τὸ τέταρτον μόνον τῶν οὕτως εἰς ἀγνώμονας σπαταληθέντων χρημάτων, ἢ τὸ πρὸς ἀνεργεσίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς δωρηθὲν παρ' αὐτοῦ μέγα οἰκόπεδον, θὰ ἦρκει σήμερον πρὸς ἀνετώτατον βίον τῶν ἐπιζώντων τέκνων τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρὸς. Ἄλλ' εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀχαριστίας τῶν Ἑλλήνων ἡ ὁδός, ἣτις ἔφερε τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρά τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ, μετήλλαξεν ὄνομα, ὅταν ἐπῆλθε τὸ Κράτος τῶν παρεισάκτων, τῶν διαφθορέων τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ φρονήματος τοῦ Ἑθνους, τῶν ἡμιμαθῶν καὶ τῶν ἀσυνειδήτων. Οὕτω δὲ ἀπηλείφθη τὸ χρυσοῦν ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ ἄλλου ἐντελῶς ἀγνώστου. Στολιζοῦν δὲ σήμερον τὰς ὁδοὺς πολλὰ ὀνόματα, ἅτινα ἤρμοζον μᾶλλον ὡς στόλισμα τοῦ Μητρώου τῶν καταδίκων.

Πλειστάκις ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς ἐκάστοτε δημοτικοῖς συμβουλίαις Ἀθηνῶν περὶ ὀνοματοθεσίας τῶν ὁδῶν. Τίς ποτε ἠγέρθη νὰ ὀνομάσῃ τὸν Γεννάδιον; Οὐδεὶς. Καὶ δικαίως, διότι οὐδὲν κοινὸν εἶχον οἱ ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὸν μέγαν πατριώτην, οὔτε αὐτοί, οὔτε οἱ γονεῖς των. Καὶ ἄλλοτε περὶ τούτου ἐφώναξα ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀκροπόλει ἄλλ' ἢ φωνή μου δὲν ἦτο φωνή μόρτη, δηλαδή, σπουδαίου ἐκλογικοῦ παράγοντος, κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἐξευτελιστικὴν φρασεολογίαν, διὰ νὰ ἀκουσθῇ. Αὐτὴ τοῦλάχιστον ἢ δικαιοσύνη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐκείνου ἀνδρός, ἐξαγιάζουσα οὕτω τοῦλάχιστον τὸν ἐξευτελισμὸν, ὃν ὑπέστησαν αἱ ὁδοὶ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς ὀνομασίας των δι' ὀνομάτων ἀναξίων τοιαύτης τιμῆς.

A. N. ΠΕΤΣΑΛΗΣ

ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ

...Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν διδασκάλου τοῦ γένους, τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, τοῦ ἐκ τῶν τελευταίων, τῆς μεγάλης ἐκείνης σειρᾶς τῶν διδασκάλων, τοῦ ἀδαμαντίνου τὸ φρόνημα, ἀγνοοῦ τὴν καρδίαν, καὶ γίγαντος τὸ σθένος, ὅστις καὶ γέρων καὶ χολός, δὲν κατώκνει νὰ πορεύεται τὴν μακρὰν ἀπὸ τοῦ Γυμνασίου μέχρι τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς ὁδὸν καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ τὸ μὲν ἐπὶ τῆς βακτηρίας στηριζόμενος — δὲν εἶχε βεβαίως ἄμαξαν — τὸ δὲ ὑπὸ δύο μαθητῶν ὑποβασταζόμενος; Ἀναφέρομεν μόνον ὅτι καταρτισθέντος τοῦ Πανεπιστημείου διωρίσθη ὁ Γεννάδιος καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας· ἄλλ' « ἂν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶναι οὐχ ἦττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ, ἣτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται. » Καὶ ἀπεκλείσθη ἐβελοντί. Ὁ Ζαλακώστας ἔκλαυσεν αὐτὸν θανόντα, ἐκ δὲ τοῦ ποιήματός του ἀποσπῶμεν τοὺς ὀλίγους τούτους στίχους :

Ἱεροφάντης παιδείας καὶ ἄλλα τριάκοντα ἔτη

Ἄπαν τὸ γένος, ἀείμνηστε σύ, εὐηργέτεις διδάσκων,

Ἄφησας ὅμως τὰ τέκνα σχεδὸν ἐνδεῆ καὶ τοῦ ἄρτου.

Δύστηνα τέκνα, τὴν μαύρην τοῦ οἴκου του κλείσατε θύραν.

Λύκεια κλείσθητε, ἄλυτον ἄγετε πένθος αἱ Μοῦσαι!
Τοῦτο μου ἦτο τὸ ὕστερον δάκρυ, ὁ πρῶτιστος θρήνος.

(ᾠδὴ Αμάλθεια Σμύρνης τῆς 16 Νοεμβρίου 1905.)

Παραθέτομεν καὶ τὸ ἐξῆς γλαφυρώτατα συντεταγ-
μένον καὶ συγκινητικὸν ἄρθρον ἑνὸς τῶν καθ' ἡμᾶς πρω-
τεύοντων ποιητῶν καὶ λογογράφων, δημοσιευθὲν ἐν τῷ
Χρόνῳ τῆς 23 Νοεμβρίου 1904.

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ, ΜΙΑ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

Τὴν ἑννάτην πρωϊνὴν τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς,
12 Νοεμβρίου, ἔκλεισαν πενήντα ἔτη ἀφότου ἡ Ἑλληνικὴ γῆ,
ὅπου « τὸ ἀνθρώπινον φυτὸν φυτρώνει ἰσχυρότερον παρὰ
ἄλλοι », ἐδέχθη καὶ συνέκλεισεν εἰς τὰ στήθη τῆς τὰ στορ-
γικὰ τὸ σεπτὸν σκῆνωμα τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους.
Πενήντα συναπτὰ ἔτη ἀφότου, κατὰ τὴν ἔκφρασιν εὐλα-
βοῦς λατρευτοῦ τῆς μνήμης τοῦ Μεγάλου Ἑλληνοῦ, « ἔδυ-
σεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ὁ Ἥλιος ἐκεῖνος τῆς ἀγάπης
καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ἡ εἰκὼν ἐκεῖνη τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὅποιον
ἰχνηλάτει καθ' ὅλον του τὸν βίον ». Πενήντα ἔτη ἀφότου
βιαστικῆ, σιγηλῆ, ἀπέριττος, ὀλιγάνθρωπος συνοδεία λειψά-
νου διέσχισε τοὺς ἔρημικοὺς καὶ θλιβεροὺς δρόμους τῶν
Ἀθηνῶν, τῶν ὁποίων τὴν νεκροπρόσωπον γαλήνην μόνον
κοπετῶν ἀντίπαλοι καὶ νεκρικῶν ἀκολουθιῶν ποδοβολητὸν
ἄτονον διετάραττε, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ β' νεκροταφεῖον,
ὅπου τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ὅλας ἐθάπτοντο κατὰ σωροὺς κ'
ἑκατοντάδας τὰ θύματα τοῦ βροτολοιγοῦ λοιμοῦ. Πενήντα
ἔτη! Καὶ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος — νὰ ὀνομάσω τὸν Γεώργιον Γεν-
νάδιον; — ὁ ὅποιος ἐνέκλεισεν εἰς τὰ στήθη τὴν Ἑλλάδα
ὅλην, ὁ ὅποιος μὲ τὸν κάλαμον καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν ἐξεκό-
λαψε κ' ἐγαλατρόφησε καὶ ἀνέθρεψε δύο Ἑλλήνων γενεάς,
μίαν δούλην, καὶ ἑλευθέραν ἄλλην, ὁ Διδάσκαλος ἐκεῖνος
τοῦ ὁποίου ἡ Διδασκαλία δὲν ἦτο ἀπλή διδασκαλία γραμμά-
των καὶπραγμάτων, ἀλλὰ φωτισμὸς καὶ ὑγεία τοῦ νοός,
κάθαρσις δὲ καὶ ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τέλειος
Ἑλληνισμὸς, ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς τυραννίας τῆς Τουρ-
κικῆς, κάθαρσις ἀπὸ τῶν δουλικῶν κακῶν, τελεία ἐξευγέ-

νισις Ἑλληνική πρὸς θεμελίωσιν νέας Μεγάλης Ἑλλάδος — ὁ διδάσκων ἐκεῖνος ἐλησμονήθη ὀλότελα.

Μαζή μὲ τὴν τελευταίαν πτυαριὰν τοῦ κουρασμένου νεκροθάπτου τῶν λοιμικῶν θυμάτων ἐρρίφθη ἀπὸ τὴν ἀναγεννημένην Ἑλλάδα τῶν ὀνείρων του καὶ τῶν ἰδρώτων του, τόσον ἀπὸ τὴν ἐπίσημον, ὅσον καὶ τὴν ἀνεπίσημον, ἢ πρώτη φούκτα στάκτης λησμοσύνης ἐπάνω εἰς τὸν ἀπόμερον μνημὰ του! Διὰ τὸν Γεώργιον Γεννάδιον, τὸ ἀπόγονον Πατριαρχῶν κ' ἔκγονον ἁγίων, τὸν διάδοχον τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου, τὸν διδάσκαλον καὶ ψυχοπλάστην καὶ ποδηγὸν τῶν Ἱερολοχιτῶν, ὁ ὁποῖος εἰς τᾶκουσμα τῆς ἐγερτηρίου σάλπιγγος — ἥτις στριγκὴ ἀντελάλησεν ὑπὲρ τὸ νωθρὸν κύμα τοῦ Προῦθου — διέταξε τοὺς μαθητὰς νὰ σχίσουν τὰ βιβλία καὶ νὰ σπεύσουν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, διὰ τὸν ἄρρενικὸν πολεμιστὴν τῆς Καρύστου, ὅπου ἀντήλλαξε τὴν πέναν μὲ τὴν σπάθην, ὅπως οἱ μάρτυρες τοῦ Μεσολογγίου :

« Τουφέκι ἀλλάξαν καὶ σπαθί, τὸ δίχτυ καὶ τᾶγγίστρι », διὰ τὸν ἔνθεον ῥήτορα τοῦ Ναυπλίου, τὸν σώσαντα τὴν Πατρίδα ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως νέας δουλείας, δὲν εὐρέθη ἑνὸς Ἑλληνος στοχασμὸς νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ φροντίσῃ. Τὰ κόκκαλά του τὰ τίμια λυόνουν καὶ ἀναλίσκονται πενήντα χρόνια τώρα εἰς τὸν ἀσβεστόλακκον τῶν πανωλοβλήτων· κανεὶς δὲν εὐρέθη νὰ τᾶνακομίσῃ, κανεὶς νὰ τᾶποθέσῃ εἰς τάφον καλλιμάρμαρον. Κανεὶς δὲν ἐρωτᾷ, εὐλαβῆς κ' εὐγνώμων ὅπως ὁ ἐλεγειοποιὸς του Ζαλακώστας :

« Τίς νὰ μοὶ δείξῃ τὴν γῆν, ἥτις κρύπτει τὸν ἄριστον πάντων ».

Ἡ μορφή του ἢ γλυκεία δὲν ἀπετυπώθη, οὔτε εἰς μάρμαρον Πεντελικὸν ἢ Πάριον, οὔτε εἰς ὀθώνην. Ἰδρυτῆς αὐτὸς τῆς Ῥιζαρείου καὶ διευθυντῆς καὶ διδάσκαλος, ἐλησμονήθη ἀπὸ τὴν Ῥιζαρείον, τὸ δημιούργημά του. Εἶνε γνωστὸν ὅσον καὶ χαρακτηριστικὸν τὸ τελευτοῖον ἐπεισόδιον τῆς ζωῆς του : ἡ πανώλης ἐλυμαίνετο τὰς Ἀθήνας· τοῦ ἀνηγγέλθη, ὅτι οἱ Ῥιζαρίται ἐστασίασαν φοβούμενοι τὸν κίνδυνον, καὶ ἠπειλεῖτο διάλυσις τῆς σχολῆς· ὁ πατρικὸς διδάσκαλος, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τοὺς ἐξορκισμοὺς τῶν οἰκείων, ἔσπευσεν εἰς τὸ καθήκον ἀκράτητος· καὶ συνεκράτησε μὲν τοὺς μαθητὰς του, ἀλλὰ προσεβλήθη ἀπὸ τὴν ἀπαισίαν νόσον, κ' ἐπιστρέψας εἰς τὸν οἶκον παρέδωκε τὸ πνεῦμα τὸ γαλήνιον. Καὶ ὅμως ἡ Ῥιζαρείος δὲν

τὸν ἔκρινεν ἄξιον τῆς τιμῆς ν' ἀναρτήσῃ τὴν εἰκόνα του εἰς τὴν αἶθουσάν της, ὅπου ἀνάκεινται τὰ δμοιώματα τῶν δωρητῶν καὶ διδασκάλων της. Πρῶτος καὶ ἀρχαῖος πολίτης τοῦ Ἄστεως, καὶ δωρητῆς ἐκτάσεων μεγάλων πρὸς τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηναίων, καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ γηπέδου ὅπου εἶναι ἰδρυμένη ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ, δὲν ἐτιμήθη ἀπ' αὐτοῦ ποτε, οὔτε μ' αὐτὴν καὶ τὴν ἀπλήν κ' εὐθηνὴν τιμὴν τῆς ὀνομασίας ἐνὸς δρόμου τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸνομά του. Καὶ τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν, ὅτ' ἐσυμπληρόνοντο πενήντα ἔτη ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς θανῆς του, καμμία ἄλλη δέησις δὲν ἐψάλη ἐπιμνημόσυνος, παρὰ μόνον, μόνη, ὀλόμονη, πιστὴ εἰς τὴν ἱεράν μνήμην του Πατρὸς μία τῶν θυγατέρων του — εὐγενῆς δέσποινα, ἀξία τῶν πατρικῶν ἀρετῶν — τὸν ἔκλαυσε, καὶ εἰς μόνος πενιχρὸς καὶ βιαστικὸς ἱερεὺς ἐθυμίασε κ' ἔψαλε βραχνὰ ἐπάνω εἰς τὸν ἄσημον τάφον τοῦ Μεγάλου Ἑλληνοσ, τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου.

ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

ΚΒ'

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, μετ' ἀλφαθητικοῦ πίνακος.
1818-1925

ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ

α'	— Τὰ ἔντυπα	Ἄρ. 1-83
β'	— Τὰ ἐν χειρογράφοις	— 84-85
γ'	— Τὰ ἔμμετρα	— 86-87
δ'	— Τὰ δραματικά	— 88-89
ε'	— Ἀφιερώσεις	— 90-95
ς'	— Τὰ περὶ τοῦ οἴκου τῶν Βενιζέλων	— 96-98

ΠΙΝΑΞ ΚΑΤ' ΟΝΟΜΑ

<p>ᾠΑγαπητὸς Α. (Σ.), 46.
 ᾠΑθανασίου (Θ.), 72.
 ᾠΑντωνιάδης (Α. Ι.), 86.
 ᾠΑντωνιάδης (Π.), 90.
 Βιώνης (Γ.), 61.
 Βουλόδημος (Χ.), 40.
 Βουτυρᾶς (Σ. Ι.), 41.
 Βρετὸς (Α. Π.), 25.
 Βρετὸς (Μ. Π.), 32.
 Βῶκος (Γ.), 67, 88, 89.
 Γούδας (Α.), 38.
 Δάλλας (Ι. Κ.), 92.
 Δε-Κιγάλλας (Ι.), 14.
 Διαμαντόπουλος (Α.), 33.
 Δόσιος (Ν.), 82.
 Δραγούμης (Ν.), 48.
 Δροσίνης (Γ.), 58.
 Ἐλλάς ᾠΟλυμπιακή, 68.
 Ἐρμῆς ὁ Λόγιος, 1.
 Ζαλακώστας (Γ.), 87.
 Ζανούβιος (Ν.), 84.
 Ζωχιός (Γ.), 26.
 Θεοχαρόπουλος (Γ.), 2.
 Ἰωάννου (Φ.), 55.
 Καμπούρογλους (Δ. Γ.), 98.
 Κασδώνης (Γ.), 58.
 Κολοκοτρώνης (Θ. Γ.), 53.
 Κουρτίδης (Α. Π.), 63.
 Κουτσαλέξης (Α.), 54.</p> | <p>Κοφινιώτης (Ε. Κ.), 59.
 Λαίλιος (Χ.), 94.
 Λαμπρυνίδης (Μ. Γ.), 74.
 Λιβαδάς (Θ.), 97.
 Λιδωρίκης (Α.), 73.
 Μαθρος (Ι.), 91.
 Μέντωρ, 43.
 Μιχαηλίδης (Μ. Γ.), 85.
 Μοσχόπουλος (Θ.), 71.
 Νέα Πανδώρα, 21.
 Παπαντωνόπουλος (Δ.), 42.
 Παπαλεξοπούλου (Π), 79^δις.
 Παππαδόπουλος (Γ.), 24.
 Παππαζαφειρόπουλος, 93.
 Παρανίκας (Μ. Κ.), 35.
 Πέκιος (Α. Κ.), 49.
 Ῥαγκαβῆς (Α. Ρ.), 60.
 Ῥόσσιος (Λ.), 95.
 Ῥώμας (Δ.), 76.
 Σάθας (Κ.), 36.
 Σκόκος (Κ. Φ.), 64.
 Σκορδέλης (Β. Γ.), 63.
 Σοῦτσος (Α.), 23.
 Σπηλιάδης (Ν.), 17.
 Σταθόπουλος (Η.), 27.
 Τρικούπης (Σ.), 18.
 Φιλαδελφεὺς (Α), 68.
 Φιλοθέη (δσία), 96.
 Φωτάκος, 77.</p> |
|--|---|
-

TABLE DES NOMS

- Ampère (J.), 13.
Ausland, 22.
Basili (C.), 9.
Blancard (J.), 56.
Brandis (Ch.), 12.
Bursian (C.), 57.
Chassiotis (A), 52.
Constantinidès (M.), 66.
Donaldson (J.), 19.
Dora d'Istria, 28.
Dossios (N.), 78.
Driault (E.), 83.
Duvray, 31.
Edmonds (E. M.), 62, 65.
Elissen (A.), 15.
Finlay (G.), 29.
Greverus (E. P. E.), 11.
Gervinus (G. G.), 30.
Gordon (Th.), 7.
Howe (S.), 4, 79,
Jebb (R. C.), 51
Kind (Th.), 6.
Lhéritier (M.), 83.
Le Tellier, 2.
Levêque (Ch.), 16.
Martin (P. F.), 80.
Maurer (G. L. von), 10.
Mendelssohn Bartholdy (K.),
39.
Neohellenica, 66.
Nicolai (R.), 45.
Nicolaidès (Cl.), 75.
Prokesh-Osten, 37.
Quinn (D.), 70.
Revue Encyclopédique, 3.
Rogers (H. T.), 66.
Sandys (J. E.), 81.
Schmitz (L.), 44.
Schinas (M.), 3.
Sergeant (L.), 50, 69.
Spectateur d'Orient, 20.
Soutzo (A.), 5.
Thiersch (F.), 8, 34.
Tipaldo-Foresti (P.), 47.
-

α'. — Τὰ Ξεντυπα.

1. — ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ. Ἐν Βιέννῃ. 1818-1820. — 8ον.
2. — LE TELLIER (Charles, Constant). Γραμματικὴ Γαλλικὴ, μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Γεωργίου Θεοχαροπούλου, Πατρέως. Ἐν Παρισίοις, 1827, τυπ. Διδότου. — 8ον.
— Νέα ἔκδ. Ἀθήνησι, 1838. — 8ον.
3. — REVUE ENCYCLOPÉDIQUE. Paris, 1825. — 8ον.
N^o de février, p. 305-306 : Tableau moral et politique de la Grèce (par Michel SCHINAS).
4. — HOWE (Samuel G.), late Surgeon in Chief to the Greek Fleet. An historical sketch of the Greek Revolution. New-York, 1828, White & Gallaher. — 8ον.
5. — SOUTZO (Alexandre). Histoire de la révolution grecque, par A. SOUTZO, témoin oculaire. Paris 1829. — 8ον.
— Geschichte der Griechischen Revolution. Aus dem Französischen. Berlin, 1830. — 8ον.
6. — KIND (Th.). Beiträge zur besseren Kenntniss des neuen Griechenlands. Neustadt, 1831. — 8ον.
7. — GORDON (Thomas). History of the Greek Revolution and of the wars and campaigns arising from the struggles of the Greek patriots in emancipating their country from the Turkish yoke. London, 1832. — 8ον, 2 τομ.
— Second ed. London, 1844. — 8ον, 2 τομ.
8. — THIERSCH (Fr.). De l'état actuel de la Grèce. Leipzig, 1833. — 8ον, 2 τομ.
9. — BASILI (Const.). Τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ 1830-1831 (ῥωσιστί). Ἐν Πετρούπολει, 1834. — 8ον, 2 τομ.

10. — MAURER (G. L. von). Der Griechische Volk in öffentlicher und privatrechtlicher Beziehung, nach dem Freiheits Kampfe bis zum 31 Juli, 1834. Heidelberg, 1835. — 8ον, 3 τομ.

11. — GREVERUS (F. P. E.), *Professor, Mitglied der archäologischen Gesellschaft zu Athen*. Reise in Griechenland. Bremen, 1839. — 16ον.

12. — BRANDIS (Christian). Mittheilungen über Griechenland, 1843. — 12ον, 3 τομ.

Ἐπειδὴ πλέον ἢ ἅπαξ ἐπικαλούμεθα τὰς μαρτυρίας του, χρήσιμον εἶναι νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ τινὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις ἐκ τῆς Τεργεστίας Νέας Ἡμέρας τῆς 19/31 Αὐγούστου 1894 : Ὁ Χριστιανὸς Βράνδης (1790-1867) περικλητὴς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης, ἀπέλαυε μεγάλης φήμης ἀριστοτελικοῦ φιλοσόφου. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας ἐξελέχθη σύμβουλος καὶ διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνακτος (1837). Καρπὸς τῆς ἐπὶ τρία καὶ ἡμισυ ἔτη διατριβῆς του ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξε τὸ τρίτομον αὐτοῦ πόνημα *Mittheilungen über Griechenland* (1843) ἐν ᾧ πραγματεύεται τὴν τοπογραφίαν καὶ φιλολογίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἧς τοὺς πλείστους ἤρωας ἐγνώρισε προσωπικῶς, τούτου δ' ἔνεκα ἄριστα χαρακτηρίζει τὰς φυσιογνωμίας αὐτῶν. Ὁ Βράνδης ὠρμήθη εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου ἐκ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ν' ἀνασκευάσῃ (ὡς γράφει ἐν τῷ προλόγῳ) τὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος προλήψεις καὶ παραστήσῃ ὑπὸ τὴν φωτεινότεραν αὐτῶν ὄψιν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀρετάς. Διέπρεψε δὲ ὁ Βράνδης καὶ ἐπὶ φιλοτίμῳ ζήλῳ πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου, ὃ δὲ μελίχιος τοῦ Γερμανοῦ φιλέλληνος χαρακτήρ συντέλεσε πλέον ἢ ἅπαξ εἰς συνδιαλλαγὴν καὶ συνένωσιν τῶν διαφορομένων τότε λογίων Ἑλλήνων.

13. — AMPÈRE (J. J.). De l'instruction publique et du mouvement intellectuel en Grèce. *Revue des Deux Mondes*, avril, 1843, σ. 110-134.

14. — ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑ (Ἰωσήφ) Σχεδιάσμα κατόπτρου τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἧτοι κατάλογος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν. Ἐν Ἐρμουπόλει, 1846. — 8ον.

Ἄρ. 97. « Γεννάδιος, Γεώργιος, γυμνασιάρχης καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, Συνεράνισε μετὰ τοῦ Λασσάνη στοιχειώδη ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν παιδικῶν μαθημάτων, ἐν Μόσχᾳ, 1819. — Συνέταξε γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Αἰγίνῃ, 1832. — Ἐτέραν τῆς αὐτῆς γλώσσης διὰ σχολεῖα, ἐν Ἀθήναις, 1838. — Ἔτι, σύνοψιν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, αὐτόθι, 1837. — Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ καὶ Γερμανικοῦ διάφορα πονήματα. »

15. — ELLISSEN (Adolf). Versuch einer Polyglotte der Europäischen Poesie. Leipzig, 1846. — 8ον.

16. — LEVÊQUE (Charles). L'Université d'Athènes et l'instruction publique en Grèce. *Revue des Deux Mondes*, vol. XX (1847) p. 510.

17. — ΣΠΗΛΙΑΔΟΥ (Ν.). Ἀπομνημονεύματα διὰ τὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν νέαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδίδονται ὑπὸ Χ. Ν. Φιλαδελφέως. Ἀθήνησι, 1851-1859. — 8ον, 3 τομ.

18. — ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ (Σ.). Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐν Λονδίῳ, 1853-57. — 8ον, 4 τομ.

— Ἐκδ. τρίτη, Ἀθήνησι, 1888. — 8ον, 4 τομ.

Τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς αὐταρέσκως ὀνομάζει « τὸ ἱστορικόν μου σύγγραμμα », ὀφείλει ὁ ἀναγνώστης νὰ δυσπιστῇ τὰ πλεῖστα, ὅσα μάλιστα εἶναι κρίσεις καὶ συμπεράσματα αὐτοῦ τοῦ γράψαντος· διότι πᾶν ἄλλο εἶναι τὸ βιβλίον ἢ ἀδέκαστος καὶ βásiμος ἱστορία, μᾶλλον δὲ συνηγορία κομματικῆ· διὸ καὶ ἡ δημοσίευσίς αὐτοῦ εἶχε διεγείρει ἀγρίας διαμαρτυρίας τινῶν τῶν μετασχόντων τοῦ Ἀγῶνος, οὗ διαρκούντος ὁ Τρικούπης ἔμερολήπτει, ἐξασφαλίζων ἑαυτῷ ἀκίνδυνα ὀφίγια. Μετὰ δὲ τὸν Ἀγῶνα ἐπεβουλεύθη τὸν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀναδείξαντα αὐτόν, τὸν ἀείμνηστον Μαυροκορδάτον. Τὸ δὲ ἀναξιόπιστον αὐτοῦ ὡς ἱστορικοῦ μαρτυροῦσιν, οὐ μόνον ἡ ἀποσιώπησις οὐσιωδεστάτων γεγονότων, ἀλλὰ καὶ οἱ πλαγιαρισμοί, καὶ ἡ ἀνομολόγητος ἰδιοποίησις ὀλοκλήρων σελίδων τῆς ἱστορίας τοῦ Γόρδωνος καὶ ἄλλων. Διὸ καὶ καταγελᾷ αὐτοῦ ὁ Φίνλεης, παρὰ τὰ ἐγκώμια τινῶν τῶν παρ' ἡμῖν ἀνιστορίστων « κριτικῶν καὶ λογοτεχνῶν », οἵτινες, περισαίνοντες τὸν τότε πολιτευόμενον υἱὸν τοῦ ἱστοριογράφου, παρεισῆγαγον καὶ ὀλοκλήρους σελίδας τοῦ σκαιῶς ἐπιτηδευμένου καὶ τραχέως αὐτοῦ ὕφους, ὡς ὑπόδειγμα δοκίμου δῆθεν πεζοῦ λόγου, εἰς τὰς συλλογὰς τῶν Ἀναγνωσμάτων τῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ταλαιπώρων μαθητῶν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων.

• Ὁ Φίνλεης λέγων (ii. 30) ὅτι ὁ Τρικούπης ἦτο ἄνθρωπος κοινοῦ νοός καὶ ἔστερημένος στοιχειώδους καὶ κυβερνητικῆς γνώσεως (of a commonplace mind and destitute of the very elements of administrative knowledge), ἐπάγεται (ii 129) ὅτι ἀντέγραψε τὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Γόρδωνος. Ἀλλαχοῦ (i, 180) προστίθησι· He rarely cites his authorities and often takes the liberty of transcribing them when they are Greeks and of translating them literally when foreign· καὶ παραθέτει παραδείγματα τῶν οὕτω ἰδιοποιηθεισῶν μακρῶν περιόδων.

19. — DONALSON (James). Modern Greek Grammar for the use of classical students. Edinburgh, 1853. — μικρ. 8ον.

σ. 10. — « Bambas has published a syntax of ancient Greek, as well as a comparative grammar of the ancient & modern. Genna-

dius, 100, has published a grammar of the Hellenic, which has obtained the sanction of Government, and is accordingly used in the schools. It is much superior to many of the grammars used in Britain. It has reached a third edition. »

20. — LE SPECTATEUR D'ORIENT. Athènes, 10/22 décembre, 1854.

21. — ΝΕΑ ΠΑΝΔΩΡΑ. Τομ. Γ', Ἀθήνησι, 1855-56 φυλ. 121, Ἀπριλίου 1, σ. 6-12.

22. — AUSLAND (Das). Griechische Notizen. N° 17, p. 407. München, 17, Apr. 1855.

23. — ΣΟΥΤΣΟΣ (Ἀλέξανδρος). Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου. Ἀθήνησι, 1856. — 8ον.

24. — ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Γ. Γ.) Λόγος περὶ τῶν προγενεστέρων Ἑλληνικῶν σχολείων. (Ἐκθεσις περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου). Ἀθήνησι, 1857. — 8ον.

25. — ΒΡΕΤΟΣ (Ἀνδρέας Παπαδόπουλος). Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἤτοι Κατάλογος τῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Βασιλείας τυπωθέντων βιβλίων... κτλ. Μέρος Β'. Ἀθήνησι, 1857. — 8ον.

Ἐν συνοπτικαῖς βιογραφίαις τῶν Συγγραφέων, σ. 255-56 : ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ (Γεώργιος). Ἐγεννήθη τὸ 1786 ἔτος ἐν Σηλυβρία, ὅπου ὁ πατὴρ τοῦ Ἀναστάσιος ἦν ἱερεὺς ἐφημέριος. Ἡ μήτηρ του, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της, παραλαβοῦσα τὰ τέχνα, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεώργιος, τριετῆς τὴν ἡλικίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα της Δολιανᾶ... ("Ἐπονται ἐν συνόψει — καὶ τὸ πλεῖστον ἐσφαλμένως ἢ ἀσαφῶς — ὅσα διελάβομεν ἤδη πλατύτερον ἐν τῷ κειμένῳ. Ἐπιλέγει δὲ ὁ Βρετὸς): « Ἀπεβίωσε τὴν 13 (γράφει 12) Νοεμβρίου 1854, θῦμα τῆς τρομερᾶς χολερικῆς νόσου. Ἴδὲ (διὰ συγγράμματα) τοὺς Ἀρ. 655 (ἤτοι, Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου Φραγκίσκου Σοαβίου, μεταφρασθεῖσα ἐν Μόσχᾳ, 1819), καὶ 665 (Πρώτη τροφή τοῦ ὑγινοῦς ἀνθρώπινου Νοός... Μόσχᾳ, 1819) ». Οὐδὲν φαίνεται γνωρίζων ὁ Βρετὸς περὶ τῶν ἄλλων τοῦ Γενναδίου δημοσιευμάτων. Τὸ ὑπ' Ἀρ. 665 εἶναι ἐν τῶν τομιδίων τῆς ἑξατόμου Στοιχειώδους Ἐγκυκλοπαιδείας, ἐν Μόσχᾳ, 1819-1821, ἣν ἀναφέρει ἐν τοῖς ὑπὸ Γεωργίου Λασσάνη δημοσιευθεῖσι. Τὸ βραχὺ τοῦτο βιογράφημα τοῦ Βρετοῦ ἀνεδημοσιεύθη ἐν ΕΘΝΟΦΥΛΑΚΙ Ἀθηνῶν τῆς 22 Δεκ. 1864. Πρβλ. Σημ. 6.

26. — ΖΩΧΙΟΣ (Γ.) Πλωτάρχης. Τὸ μωρὸν ἄλας. Ἀθήνησι, 1857. — 8ον.

27. — ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ (Ἡλίας). Τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ τοῦ 1857 τὰ Ἐπεισόδια, καὶ μιᾶς Λογικῆς Ἀριθμητικῆς ἢ Ἐπίκρισις. Ἀθήνησι, 1857, 8ον, σ. 128.

28. — DORA D'ISTRIA (Mme la Comtesse). Excursions en Roumélie et en Morée. Paris, 1863. μικρ. 8ον, 2 τομ. ii, p. 398. (Πρῶτον δημοσιευθέντα ὡς La Nationalité Hellénique ἐν *Revue Suisse*, t. xxiii, p. 167-8, janvier 1860).

29. — FINLAY (George). History of the Greek Revolution. London, 1861. — 8ον, 2 τομ.

— New ed. revised &c. Oxford, 1877. — 8ον, 2 τομ.

30. — GERVINUS (G. G.) Insurrection et régénération de la Grèce. Traduction française par J. F. Minssen et L. Sgouta. Paris, 1863. — 8ον, 2 τομ.

31. — DUVRAY [Ψευδώνυμον Μαρίνου Π. Βρετοῦ.] Les Grecs Modernes, ἐν τῇ *Semaine Universelle*, Bruxelles, 16 novembre 1862. Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἀνετυπώθησαν αὐτόθι τῷ 1862 ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐν βιβλιαρίῳ σχήματος 16ον ἐκ. σ. 83.

32. — ΒΡΕΤΟΥ (Μαρίνου Π.) Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1865. Ἐν Παρισίοις, 1864. — 8ον. — Βιογραφικά, σ. 69-71. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος. Ἐν δὲ τῷ τόμῳ τοῦ 1863, προσωπογραφία λιθογραφημένη.

33. — ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (Α.) Ἐπικήδειος εἰς Κωνσταντῖνον Γεννάδιον. Ἀθήνησι, 1866. — μικρ. 8ον.

34. — THIERSCH (Fr.) Leben; herausgegeben von H. W. F. Thiersch. Leipzig, 1866. — 8ον, 2 τομ.

Ὁ Θήρσιος ἐν ἐπιστολῇ ἐξ Αἰγίνης τῇ 13 Νοεμβρίου 1831, πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, λέγει: Auch hier ist ein beträchtlicher Theil der ausgezeichneten Männer durch die Regierung des Präsidenten verdrängt worden, unter den zurückgebliebenen zogen besonders Jakobaky Rhizo, der bis auf wenige Monate vor des Präsidenten Tod bei ihm ausgehalten, und Gennadius, der beste Lehrer der Schülen dahier, mich an.

35. — ΠΑΡΑΝΙΚΑ (Ματθαίου Κ.) Σχεδίασμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ ἀλώ-

σεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ. χ.) μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης (18^η) ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1867. — 8ον.

Ἐν σ. 182-184 συνοπτικῶς περὶ τῶν ἐν Ὀδησσῷ καὶ Βουκουρεστίῳ σχολῶν. Ἐν δὲ σ. 101 τὰ ἐξῆς : « Τῷ 1825 ἐν μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὀπλῶν ἐλθὼν ὁ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν αὐτόθι γυμνασιακὴν τιμῆσας ἔδραν Γεώργιος Γεννάδιος ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐπισφραγίσας διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ τῶν προκατόχων ἔργον ἐν τῇ σχολῇ (Ἀθηνῶν) ἣτις ἐκλείσθη διὰ παντός ἔκτοτε. »

36. — ΣΑΘΑΣ (Κωνσταντῖνος). Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας (1453-1821). Ἀθήνησι 1868. — 8ον.

σ. 720-727 : Γεώργιος Γεννάδιος ἐν ἀρχῇ τινα ἐκ τῶν τοῦ Βρετοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἐκ τῶν τοῦ λόγου τοῦ Ῥαγκαθῆ, ἀνευ τινὸς ἐξ ἰδίων τοῦ Σάθα, πλὴν τῆς βιβλιογραφίας τῶν ὑπὸ τοῦ Γενναδίου δημοσιευθέντων. Τινὰ τούτων ἐσφαλμένως, ὡς καὶ τὸ « Λόγοι εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν Ὀδησσῷ καὶ Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικῶν σχολείων » (ἀνευ τόπου ἢ χρόνου ἐκδόσεως). Ἄλλ' οὐδὲν τοιοῦτο ἐδημοσιεύθη ποτέ.

37. — PROKESCH-OSTEN (Α.). Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους ἐν ἔτει 1821 καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου διπλωματικῶς ἐξεταζομένη. Μεταφρ. ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Γ. Ε. Ἀντωνιάδου. Ἀθήνησι, 1868-69. — 8ον, 2 τομ.

38. — ΓΟΥΔΑΣ (Ἀναστάσιος). Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεψάντων ἀνδρῶν. Ἀθήνησι, 1870. — 8ον, 7 τομ.

39. — MENDELSSOHN BARTHOLDY (Κ.). Geschichte Griechenlands bis auf unsere Tage. Leipzig, 1870, — 8ον, 2 τομ.

40. — [ΒΟΥΛΟΔΗΜΟΣ (Χ.)]. Πρώτη πεντηκονταετηρίς τῆς ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικῆς Σχολῆς. Ἐν Ὀδησσῷ, 1871. — 8ον.

41. — ΒΟΥΤΥΡΑ (Σ. Ι.), Α. ΒΡΕΤΟΥ καὶ Γ. ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ Λεξικὸν ἱστορίας καὶ γεωγραφίας πάντων τῶν Ἐθνῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νῦν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1871.

β' σ, 80-81 : ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ, βιογραφία κατ' ἐπιτομήν κυρίως ἐκ τῶν τοῦ Ῥαγκαβῆ καὶ Σάθα, ἀπολήγουσα ὡς ἐξῆς : « Ἀπεβίωσε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1854 ἐκ τῆς λυμαινομένης τότε τὰς Ἀθήνας χολέρας, καταλιπὼν τέκνα χρήσιμα τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ. »

42. — ΠΑΠΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ (Δ.). Πεντηκονταετηρίς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1821. Ἀθήνησι, 1873. — 8ον. σ. 119.

43. — ΜΕΝΤΩΡ. Περιοδικὸν μηνιαῖον. Ἐν Σμύρνῃ, τομ. ε'. Μάιος, 1874. — 4ον. σ. 267-271.

44. — SCHMITZ (Leonhard). History of Greece for the junior classes. London, 1875. — Μκρ. 8ον.

45. — NICOLAI (R.). Geschichte der neugriechischen Literatur. Leipzig, 1876. — 8ον.

Συνεχῶς μνημονεύει τοῦ Γενναδίου, ὃν τιμητικώτατα ἀποκαλεῖ (σ. 137) *der hochverdiente und ehrenwerthe Gymnasialdirector.* » Λέγει (σ. 139) ὅτι αὐτός, μετὰ τοῦ Κουντουριώτου ὡς Προέδρου, ἐθεμελίωσε τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρείαν. Καὶ ἐν σ. 132, ... Athen, woselbst er (N. Dukas) mit G. Gennadius die Gründung der Ῥιζαρεία (Ἱερατικῆ Σχολῆ) veranlasste. Τοῦ πρώτου σχεδὸν δημοσιεύματος τοῦ Γενναδίου, Περὶ τῶν χρεῶν τοῦ Ἀνθρώπου, ὑπὸ Σοαθίου, Μόσχα 1819, μνημονεύει ἐν σ. 202. Περὶ δὲ τῆς ἐν Ὀδησσῷ Σχολῆς τὰ ἐξῆς, ἐν σ. 116 : Ihren (der Gr. Patrioten und Revolutionäre) Zwecken diente ein blühendes Handelsinstitut, Ἑλληγεμπορικὸν Γυμνάσιον, das im Jahre 1816 von Handelstand gestiftet, nach Einführung der allilodidaktischen Lehrmethode und der Centralisation des Unterrichts durch Begründung einer pädagogischen Encyclopädie, durch Georgios Lassanis unter Oberleitung des Georgios Gennadius und Konstantin Vardalachos (1817-1820), während im Mutterland das Schulwesen niederging, einen raschen Aufschwung nahm.

46. — ΑΓΑΠΗΤΟΣ (Α.Σ.). Οἱ Ἐνδοξοὶ Ἕλληνες τοῦ 1821, ἧ πρωταγωνισταὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Πάτραις, 1877. Τομ. α'. — 8ον.

σ. 457-462 : Βιογραφικὸν σχεδίασμα, τὸ πλεῖστον κατὰ τὰ ἱστορηθέντα ὑπὸ Ῥαγκαβῆ καὶ Γούδα, ἀλλὰ καὶ μετ' ἰδίων σχολίων. Ἐν τέλει, ἐν σ. 461 : « Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἀνέλαβε πάλιν τοὺς ὑπὲρ τῶν φώτων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γένους διακοπέντας ἀγῶνας του. Ἐμόχθησεν ὑπὲρ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφείου καὶ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου. Ἐπελήφθη μετ' ἀκαμάτου δραστηριότητος τοῦ σχηματισμοῦ δημοσίας βιβλιοθήκης. Κατέστη δὲ ὁ ἠθικὸς πατὴρ καὶ προστάτης πολλῶν διαπρεψάντων καὶ διαπρεπόντων ἀνδρῶν. Ἀπέθανε κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1854. Ὁ θάνατός του ἐθεωρήθη δικαίως ἐθνικὴ συμφορά. » Ἐπεταὶ βραχεῖα τις μνεία τῶν ὑπὸ τοῦ Γενναδίου δημοσιευθέντων.

47. — TIPALDO-FORESTI (P.). Biografia di Giorgio K. Tipaldo. Venezia, 1878. — 8ον ἐκ σ. 77.

48. — ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ (Νικ.). Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις. Ἔκδ. β'. Ἀθήνησι, 1879. — 8ον, 2 τομ.

49. — ΠΕΚΙΟΣ (Ἀλέξανδρος Κ.). Πνευματικὴ ἄποψις τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος, ἥτοι περιεκτικὸν διάγραμμα τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας διανοητικῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καταστάσεως. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1880, τυπ. Ζέλλιτς. — 8ον. σ. 144-148.

50. — SERGEANT (Lewis), Greece. London 1880. — μκρ. 8ον.

51. — JEBB (Sir R. C.). Modern Greece; two lectures delivered before the Philosophical Institute of Edinburgh. London, 1880. — 8ον, p. 122-23.

52. — CHASSIOTIS (G.). L'Instruction Publique chez les Grecs depuis la prise de Constantinople. Paris, 1881. — 8ον.

53. — ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ (Θεοδ. Γενναῖος). Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Ἀθήνησι, 1882. — 8ον.

54. — ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ (Ἀλέξιος). Διαφέροντα καὶ περιεργὰ τινὰ ἱστορήματα. Ἀθήνησι, 1882. — 8ον.

55. — ΙΩΑΝΝΟΥ (Φιλίππος). Ἀρχαία Μοῦσα ὑπὸ νέον πνεῦμα, ἥτοι Φιλίππου Ἰωάννου ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Φιλίππου Α. Οἰκονομίδου. Ἐν Βιέννῃ, 1882. — 8ον.

56. — BLANCARD (Jules). George Gennadius; esquisse biographique. Paris. *La Bibliophilie*, 1882. — 8ον.

57. — BURSIAI (Conrad). Geschichte der classischen Philologie in Deutschland. München, 1883. — 8ον.

σ. 1245, (ἐν μεταφράσει): "Ἄν δ' ἐν τέλει ρίψωμεν ἐν βλέμμα, ἔστω καὶ παροδικόν, πρὸς τὴν ἀφετηρίαν τῶν φιλολογικῶν ἡμῶν μελετῶν, τὴν Ἑλλάδα, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, πρὸς δόξαν τῶν Ἑλλήνων, ὅτι καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως καὶ τοῦ βαρυτάτου ζυγοῦ, διετήρησαν, ἐν στενῇ σχέσει μετὰ τῆς θρησκείας των, γνῶσιν τινὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, καίτοι ἐξωτερικὴν καὶ τυπικὴν, ἐν ἀδιαλείπτῳ παραδόσει διὰ τῶν Ἑλληνικῶν αὐτῶν σχολῶν, τῶν εἶτε ὑπὸ τῆς

ἐκκλησίας, εἴτε ὑπὸ εὐπόρων ἰδιωτῶν συντηρουμένων ἀπανταχοῦ ἔνθα κατόικουν πολλοὶ Ἕλληνας. Μετὰ δὲ τὴν ἴδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἄνδρες τινες, ἀποκτήσαντες ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ βαθυτέραν γνώσιν τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου τῆς ἐρεύνης καθόλου, ἄνδρες ὡς ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος κτλ., ἐθεώρησαν ὀρθῶς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις, καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν διδακτικῶν μέσων, ὡς τὸ κυριώτατον πρόβλημα τῶν φιλοπατρίδων Ἑλλήνων λογίων.

58. — ΔΡΟΣΙΝΗΣ (Γ.) καὶ ΚΑΣΔΟΝΗΣ (Γ.). Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, ἐγκρίσει τοῦ ἐπὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδύσεως Ὑπουργείου, μετὰ σημειώσεων καὶ εἰκόνων. Ἀθήνησι, 1884. — 8ον, 3 τομ.

Ἐν τομ. α', σ. 193-397 : Ὁ Γεννάδιος ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ἐκ τοῦ Ἐπιμνημοσύνου τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ.

59. — ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ (Ε. Κ.). Ἀναγνώσματα νεωτέρων Ἑλλήνων λογογράφων καὶ ποιητῶν, ἐγκριθέντα διὰ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἀθήνησι, 1884. — Μικρ. 8ον, 3 τομ.

Ἐν τομ. α', σ. 188-193, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Ἐπιμνημοσύνου τοῦ Ραγκαβῆ.

60. — ΒΙΩΝΗΣ (Γεωρ.). Λόγος ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας. Ἀθήνησι, 1886. — 8ον.

61. — EDMONDS (Elizabeth M.). Greek lays, idylls, legends &c, translated with introduction and notes. Revised ed. London, 1886. — 8ον.

62. — ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ (Β. Γ.) καὶ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ (Α. Π.). Σκηνογραφίαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως· ἀνάγνωσμα τῆς δ' τάξεως τῶν Δημοτικῶν Σχολείων. Ἀθήνησι, 1889. — 8ον.

63. — ΣΚΟΚΟΣ (Κ. Φ.). Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, χρονογραφικὸν καὶ φιλολογικὸν τοῦ ἔτους 1891. Ἔτος ἕκτον. Ἀθήνησι, 1890. — 8ον.

64. — EDMONDS (Elizabeth M.). Rhigas Pheraios, the Protomartyr of Greek Independence ; a biographical sketch. London, 1890. — 8ον.

65. — NEOHELLENICA ; an introduction to Modern Greek

in the form of dialogues containing specimens of the language &c by M. CONSTANTINIDÈS, translated into English by Major-General H. T. ROGERS. London, 1892. — 8ον.

66. — ΡΑΓΚΑΒΗΣ (Ἄλεξ. Ῥίζος). Ἀπομνημονεύματα, Ἀθήνησι, 1894. — 8ον, 2 τομ.

67. — ΒΩΚΟΣ (Γεράσιμος). Μία προσωπικότης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας. Ἀθήνησι, 1896. — Φλ.

68. — ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ (Α.). Οἱ Ἀρχαιότεροι καθηγηταί. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας. Ἀθήνησι, τύποις Ἀκροπόλεως, 1897. — Φλ. σ. 204-205.

69. — SERGEANT (Lewis). Greece in the Nineteenth Century; a record of Hellenic emancipation and progress; 1821-1897, London, 1897. — 8ον. σ. 354-55 καὶ 370-71, μετ' εἰκόνοσ.

70. — QUINN (Daniel). United States Bureau of Education. Report of the Commissioner of Education. Chapter VII. Education in Greece. Washington, 1898. — 8ον.

71. — ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ (Θ.). Οἱ Φαναριῶται ἀπολογούμενοι ἐκ τοῦ τάφου· ἐκ Ῥουμουνικῶν πηγῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ἐν Βουκουρεστίῳ, 1898. — 16ον.

72. — ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (Θεόδωρος), Πρωθιερεὺς ἐκ Ῥουμανίας. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολῶν ἐν Ῥουμανίᾳ, 1644-1821, καὶ περὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν. Ἐνασίσιμος διατριβή. Ἀθήνησι, 1898. — 8ον.

73. — [ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ (Αθ.)]. Σελίδες τινὲς τῆς ἱστορίας τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος. Ἀθήνησι, 1898. — μικρ. 8ον.

74. — ΛΑΜΠΡΥΝΙΔΗΣ (Μ. Γ.). Ἡ Ναυπλία, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἀθήνησι, 1898. — 8ον.

75. — NICOLAIDÈS (Cl.). La Macédoine. La question macédonienne dans l'antiquité, au moyen-âge, et dans la politique actuelle. Berlin, 1899. — 8ον.

76. — ΡΩΜΑ (Διονυσίου), Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον. Ἀθήνησι, 1906. — μικρ. 4ον.

77. — ΦΩΤΑΚΟΣ. Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, συγγραφέντα μὲν ὑπὸ Φωτίου Χρυσανθοπούλου, ἢ Φωτάκου, πρώτου ὑπασπιστοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ἐκδοθέντα δὲ ὑπὸ Σταύρου Ἀνδροπούλου, Ἀρεοπαγίτου. Ἀθήνησι, 1900. — 8ον, 2 τομ.

78. — DOSSIOS (N. G.). Studii Greco-Române. Partea I. Clasicismul în Principatele Române. Iasi, 1901. — 8ον.

79. — HOWE (Samuel Grindley). Letters and Journals, edited by his daughter, Laura E. Richards. Boston, 1906. — 8ον.

79δς. — ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ (Πηνελόπη), Πρώην Κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν παρὰ τῆ Βασιλίσσῃ Ἀμαλίᾳ. Ἀπομνημονεύματα, ἐπιγραφόμενα Οἱ πρώτοι Βασιλεῖς, δημοσιευθέντα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Κυριῶν. Ἀθήνησι, 1903.

80. — MARTIN (Perey F.). Greece of the Twentieth Century. With a preface by Professor A. Andreades. London, 1913. — 8ον.

σ. 158: « As a fact the Greek system of education is the same as the German in organisation, being established upon that principle by the eminent scholar and great patriot George Gennadius. »

81. — SANDYS Sir. (John E.) Short history of classical scholarship. Cambridge, 1815. — μικρ. 8ον.

82. — ΔΟΣΙΟΣ (Ν. Γ). Ὑμνος καὶ Ἐπιγράμματα πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς Α' ἑκατονταετηρίδος τῆς ἔθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἐν Παρισίοις, 1921. — 8ον.

83. — DRIAULT (Ed.) & LHÉRITIER (M.) Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours. Paris, 1925. — 8ον, 4 τομ.

β'. — Τὰ ἐν χειρογράφοις.

84. — ΖΑΝΟΥΒΙΟΥ (Νικάνδρου). Βιογραφικὸν σχεδίασμα, (1856?) — Βλ. Παραρ. ἄρ. 23.

85. — ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ (Μ. Γ.). Βιογραφικὸν ἀνάγνωσμα, 1890.
— Βλ. Παραρ. ἀρ. 24.

γ'. — Τὰ Ἐμμετρα.

86. — ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ (Ἀντ. Ἰω.). Γυμνασιάρχου ἐν Πειραιεῖ. Μεσολογιάς, ἔπος ἱστορικόν. Ἀθήνησι, 1876. — 8ον, σ. 8 + 311.

87. — ΖΑΛΑΚΩΣΤΑ (Γεωργίου). Τὰ ἅπαντα. Ἐκδίδονται δαπάνῃ τῆς χήρας αὐτοῦ. Ἀθήνησι, 1859. — 8ον.

— Ἐκδ. δευτέρα, ὑπὸ Εὐγενίου Γ. Ζαλακώστα. Ἀθήνησι, 1873. — 8ον.

δ'. — Τὰ Δραματικά.

88. — ΒΩΚΟΣ (Γεράσιμος). Ἡ Κατοχή· ἱστορικὸν μυθιστόρημα. Ἀθήνησι, 1905. — 8ον.

89. — Θέατρον. Ἡ Κατοχή· τὸ Εἰκοσιένα· ἡ Μεγάλη Ἰδέα. Ἀθήνησι, 1908. — 8ον. — Βλ. Παραρ. 27-28.

ε'. — Ἀφιερώσεις.

90. — Ὁ Ἰσοκράτους πανηγυρικός, ὑπὸ Παναγιώτου ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν μεταφρασθεὶς. Ἐν Ἀθήναις τύποις Γ. Πολυμέρη, 1838. — 16ον.

Εἰς τὸν ἀκραιφνῶς Φιλόπατριν
καὶ διὰ τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας φλεγόμενον
Γ. Γεννάδιον

τὴν ἐλαχίστην ταύτην βίβλον

ὁ ἐλάχιστος τῶν μαθητῶν του

Π. Ἀντωνιάδης.

Ὁ διάπυρος ζήλος σου ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας, καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς διδασκαλικῆς Σου ἔδρας δεικνυόμενος, καὶ ἰδίως αἱ πρὸς με παντοῖαι Σου ἐνθαρρύνσεις εἰς ἐξακολούθησιν τῆς σπουδῆς μου, ἰδοὺ αἱ κυριώτεραι αἰτίαι αἴτινες μὲ κατεπείγουσι νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ τὸ πρὸς Σὲ σέβας μου, ἀναθέτων εἰς Σὲ τὴν ἐλάχιστου βέβαια λόγου ἀξίαν ταύτην μετάφρασίν μου. Εὐέλπις

ὅτι θὰ τὴν δεχθῆς εὐμενῶς, ὑποφαίνομαι εὐσεβάστως, ὁ ἐλάχιστος τῶν μαθητῶν σου, Π. Ἀντωνιάδης.

Ἀθῆναι, τὴν 10 Μαρτίου 1838.

91. — Ἱστορικὸς χάρτης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐξεληνισθεὶς ἐκ τῆς Γαλλικῆς ὑπὸ Ἰωσήφ ΜΑΥΡΟΥ, ἱεροδιακόνου τοῦ Μιτυληναίου, ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ, γεωγραφικοῦ, χρονολογικοῦ καὶ μυθολογικοῦ Ἔατλαντος Α. Λεσαγίου (Α. Le Sage), καὶ ἀφιερωθεὶς τῷ σοφῷ φίλῳ καὶ Ζηλωτῇ τῶν καλῶν καὶ ὠφελίμων τῇ πατρίδι Ἑλλάδι Κυρίῳ Γ. Γενναδίῳ, τακτικῷ καθηγητῇ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ὄθωνος καὶ Γυμνασιάρχῃ. Ἐκ τῆς Βασιλικῆς τυπογραφίας. (Ἀθήνησι, 1838).

92. — Βαρβαρολέτειρα· ποίημα Ἰωάννου Κ. ΔΑΛΛΑ. Ἀθήνησι, 1849. — 8ον.

Τῷ κλεινῷ Γυμνασιάρχῃ Ἀθηνῶν Γ. Γενναδίῳ, ἐμῷ δὲ σεβαστῷ διδασκάλῳ, εὐγνωμοσύνης ἕνεκα τόδε ἀνατίθημι.

93. — Περὶ τῆς ἐν Βυτίνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τῶν πρώτων αὐτῆς διδασκάλων καὶ τῆς ἐν αὐτῇ καταρτιζομένης βιβλιοθήκης κτλ. Ἐν Ναυπλίῳ, 1858. — 8ον.

Τῇ ἱερᾷ σκιᾷ τοῦ ἀειμνήστου Γ. Γενναδίου, τοῦ πολλὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀγωνισθέντος, καὶ πατρικῶς ὑπὲρ τῶν πολλῶν αὐτῆς τέκνων μοχθήσαντος, εὐγνωμοσύνης βαθυτάτης μικρὸν δείγμα, ὁ ἐλάχιστος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνέθηκε μετ' εὐλαβείας.

Π. ΠΑΠΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

94. — Σειρὰ στοιχειῶδων μαθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, χάριν τῶν ἐν τοῖς Ἑλλ. Σχολείοις διδασκομένων παιδῶν, ὑπὸ Χ. ΛΑΙΛΙΟΥ, γυμνασιάρχου Σμύρνης. Ἐν Σμύρνη, τύποις Ἀμαλθείας, 1860. — 8ον, 2 τομ.

Τῇ σεπτῇ σκιᾷ τοῦ

ἀοιδίμου καὶ ποθεινοῦ Γυμνασιάρχου

Γ. Γενναδίου

τοῦ ὑπὲρ τὰ πενήκοντα ἔτη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τῇ σωματικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ὠφελήσαντος καὶ διὰ τοῦτο

μνήμην ἀγήρω καὶ ἀθάνατον καταλιπόντος, εὐγνωμοσύνης ἕνεκα το παρὸν πόνημα ἀνατίθεται.

95. — Τὸ Θησεῖον καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ἄρεως, ὑπὸ
Λ. ΡΟΣΣΙΟΥ. Ἀθήνησι, 1838. — 8ον.

Γεωργίῳ Γενναδίῳ
χαίρειν.

Ἐνθυμείσαι ὅτι πρὸ ἐνὸς σχεδὸν ἔτους εἰς φιλολογικόν
τινα σύλλογον ἐξέφρασα ἤδη τοὺς δισταγμοὺς περὶ τῆς
ὀρθότητος τῆς ὀνομασίας τοῦ καλουμένου ναοῦ τοῦ Θησεῶς.
Ἐκτοτε ἐσκέφθην καὶ ἐρεύνησα κατ' ἐπανάληψιν περὶ τού-
του τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἐπέισθην ἔτι μᾶλλον. Ἀναγκα-
σθεῖς δὲ πρὸ τίνος καιροῦ εἰς τὰ δημόσια μαθήματά μου νὰ
ἐκφράσω τοὺς αὐτοὺς δισταγμούς, ἐνόμισα ἀρμόδιον νὰ
ἐκθέσω τὴν γνώμην μου ἔγγραφον, μᾶλλον ἀνεπτυγμένην
καὶ ἠτιολογημένην, παρ' ὅτι ἠδυνήθην νὰ πράξω διὰ ζώσης
φωνῆς. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1832 ἐν Αἰγίνῃ σὺ πρῶτος μοὶ
ἀνεκοίνωσας τὰς τε ἰδίας σου καὶ τὰς ἄλλων λογίων ὀρθο-
τάτας σκέψεις περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ τότε νομιζομένου
ναοῦ τοῦ Πανελληνίου Διός, τολμῶ ἀμοιβαίως ἤδη νὰ σοὶ
προσφωνήσω τὰς ἐξῆς ἐνστάσεις μου εἰς ὅμοιον ἀντικειμε-
νον· παρακαλῶν, ὅποια καὶ ἂν μέλλῃ νὰ ἦναι ἡ τύχη τοῦ
πονηματίου μου, νὰ ὑπολάβῃς τὴν προσφώνησιν ταύτην ὡς
εἰλικρινὲς τεκμήριον τῆς πρὸς σὲ ἀληθοῦς ὑπολήψεως καὶ
ἐγκαρδίου φιλίας μου.

Λ. Ρ.

Ἀθήνησι 4 Ἀπριλίου 1838.

ς'. — Τὰ περὶ τοῦ οἴκου τῶν Βενιζέλων.

96. — Βίος καὶ πολιτεία τῆς δσίας καὶ Θεοφόρου Μητρὸς
ἡμῶν ΦΙΛΟΘΕΗΣ, τῆς ἐξ Ἀθηνῶν, ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεὶς
τὸ πρῶτον ἔτει 1775. Ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας
Μ. Βενιζέλου. Ἀθήνησι, 1893. — 8ον.

97. — Λ. [ΙΒΑΔΑΣ] (Θ. [ΕΑΓΕΝΗΣ]) Ἀρτέμιδος Γενναδίου
βιογραφικαὶ ἀναμνήσεις. Ἐν Βιέννῃ, 1884. — μικρ. 8ον.

98. — ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ (Δ. Γρ.) Ἀθηναϊκὸν Ἀρχοντο-
λόγιον. Α'. Οἱ ἄρχοντες Μπενιζέλοι. Ἀθήνησι, 1921. — 8ον.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Σελίδες.

Α'.	— Τὰ Δολιανά.	
	α'. — Τοπογραφία.	275
	β'. — Ἱστορία.	276
	γ'. — Κοινότητος ψήφισμα.	278
Β'.	— Ἐν Ὀδησσῷ Σχολή.	
	α'. — Εὐχαριστήριον γράμμα.	283
	β'. — Ἐμετέπειτα περὶ τῆς Σχολῆς φροντίς.	284
Γ'.	— Ἐπὲρ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ἀπολογία.	286
Δ'.	— Ἐν Ἀθήναις Σχολή.	292
Ε'.	— Ἐν Ναυπλίῳ Φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία.	295
Ϛ'.	— Τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον.	
	α'. — Ἐπίσημα ἔγγραφα.	297—
	β'. — Κυβερνήτου ἰδιαιτέρα ἐπιστολή.	302—
	γ'. — Τὰ περὶ Μουστοξύδου.	304
Ζ'.	— Ὑπόμνημα περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου.	308
Η'.	— Τὸ Δημόσιον Τυπογραφεῖον.	311
Θ'.	— Βιβλιοθήκη, Μουσεῖον, Νομισματικὴ Συλλογή	
	α'. — Τὸ Διάταγμα.	313
	β'. — Ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς	314
	γ'. — Ἀνασκευὴ ἀνακριβειῶν.	318
Ι'.	— Δράσις Γενναδίου ὡς Δημοτικοῦ Συμβούλου.	321
ΙΑ'.	— Ὁ Ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.	323
ΙΒ'.	— Ὑπὲρ ἰδιαιτέρας τῶν Παιδευτηρίων Ἑκκλήσ.	325
ΙΓ'.	— Μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Πνύκα.	
	α'. — Διήγησις Αἰῶνος.	330
	β'. — Ἀφήγησις Ι. Βλαχογιάννη.	335

	Σελίδες.
ΙΔ'. — Φωνή ἀγανακτήσεως.	337
ΙΕ'. — Γ. Γεννάδιος καὶ Κ. Κοντός.	340
ΙϚ'. — Ὑπόμνημα περὶ ἡμιμαθῶν ὑπαλλήλων. . . .	343
ΙΖ'. — Ἀπάνθισμα Ἐπισήμων Ἐκθέσεων (ἀρ. 1-44). . . .	345
ΙΗ'. — Ἰδιωτικὴ Ἀλληλογραφία.	
α'. — Προειδοποιήσεις.	373
β'. — Χρονολογικὴ σειρά τῶν Ἐπιστολῶν.	375
γ'. — Ἐπιστολὴ πρὸς Γούραν.	376
δ'. — Ἐπιστολαί, 1826-1850.	383
ε'. — Ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν μαθητῶν καὶ Κοινοτήτων.	410
ΙΘ'. — Δημοσιεύσεις, χειρόγραφα, βιβλιοκρισία κτλ.	
α'. — Περὶ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων	417
β'. — Περὶ τῶν ἐν χειρογράφοις σωζομένων.	420
γ'. — Ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευθέντων.	421
δ'. — Ἀναθεώρησις ἔργων ἑτέρων συγγρα- φῶν.	437
ε'. — Προκήρυξις Στοιχειώδους Ἐγκυ- κλοπαιδείας.	438
ς'. — Ἐπὶ κρισις Ἑλληνικῆς Γραμματο- λογίας.	441
ζ'. — Ἡ περὶ διδακτικῶν « Αὐτοσχέδιος Διατριβή ».	443
η'. — Τυποκλοπία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεί- νους.	445
θ'. — Βιογραφία Κωνστ. Βαρδαλάχου.	447
ι'. — Ἐπικήδειος εἰς Κωνστ. Βαρδαλάχον.	451
Κ'. — Τὰ μετὰ θάνατον.	
α'. — Μνημόσυνον ὑπὸ τῶν ἐν Πάτραις Καθηγητῶν.	
1. — Σύλλυπητήριος Ἐπιστολὴ καὶ ψήφισμα.	453
2. — Ἐπιμνημόσυνος Α. Ῥουσοπούλου	454

	Σελίδες.
3. — Κρίσεις Ἐλπίδος	455
β'. — Μνημόσυνον ἐν Ῥιζαρείῳ Σχολῇ. . .	456
γ'. — Μνημόσυνον ὑπὸ Πανεπιστημίου . .	
1. — Προκήρυξις	458
2. — Ἄρθρον Πανδώρας	459
3. — Ἐπικήδειος Α. Ῥαγκαβῆ. . . .	459
4. — Γνώμη Α. Ἐλισσεν	473
δ'. — Νεκρολογία ὑπὸ Θηροσίου.	474
ε'. — Ἄρθρον Spectateur d'Orient.	475
Ἐπίσημα συλλυπητήρια καὶ Ἐπαγγελίαι ἀβετηθεῖσαι	
ζ'. — Τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ. . .	477
ζ'. — Τοῦ Πρωθυπουργοῦ	478
η'. — Πρακτικὰ συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. . .	479
θ'. — Πρακτικὰ συνεδριάσεως τῆς Γερου- σίας.	480
ι'. — Ὁ Παπασλιώτης ἐν Ἀθηνῶν ἐλέγχων. . .	483
ια'. — Ὁ Π. Σοῦτσος ἐν Ἠλίῳ ἐλέγχων. . .	484
ιβ'. — Ὁ Ἀντωνιάδης ἐν Ἀθηνῶν ἐλέγχων. . .	484
ιγ'. — Ὁ Π. Σοῦτσος ἐν Ἠλίῳ ἐλέγχων. . .	485
ιδ'. — Ὁ Ἠλίας Σταθόπουλος ἐν Ἐπεισο- δίοις ἐλέγχων	487
ΚΑ'. — Ἐκδηλώσεις ἀνεξιτήλων ἀναμνήσεων. . . .	
1. — Π. Σοῦτσος ἐν Ἠλίῳ, 16 Οκτ. 1865. . . .	489
2. — Ο. Ἰάλεμος ἐν Θεατῇ 2 Δεκ. 1872. . . .	492
3. — Τηλέγραφος, 8 Ἰανουαρίου 1879. . . .	497
4. — Ἐφημερίς, 9 Ἰανουαρίου 1879	498
5. — Πατρὶς, 6 Ἰανουαρίου 1898.	499
6. — Α. Ν. Πετσάλης ἐν Ἀθήναις 28 Μαρτίου 1904.	502
7. — Ἀμάλθεια Σμύρνης τῆς 16 Νοεμ- βρίου 1905	503
8. — Ἄγις Θέρος ἐν Χρόνῳ 23 Νοεμ- βρίου 1904	504

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

527

Σελίδες.

ΚΒ'. — Βιβλιογραφία, 1818-1925.

α'. — Τὰ ἔντυπα.	Ἀρ. 1-83	510
β'. — Τὰ ἐν χειρογράφοις. . .	» 84-85	520
γ'. — Τὰ ἔμμετρα.	» 86-87	521
δ'. — Τὰ δραματικά.	» 88-89	521
ε'. — Ἀφιερώσεις.	» 90-95	521
ς'. — Τὰ περὶ τοῦ οἴκου τῶν Βενιζέλων.	» 96-98	523

ΕΙΚΟΝΕΣ

Γεώργιος Γεννάδιος.	1
Λάμπρος Φωτιάδης.	7
Πανομοιότυπον ἀποδείξεως.	94
Τάφος Γενναδίου.	155
Τὰ Δολιανά.	274

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Ἄλφάβητον Ἑλληνικόν.

Γ. Γεννάδιος.

Ἄλφάβητον Λατινικόν.

Δημοσιογραφικά.

Παραπομπαὶ

εἰς τὰς Γραφάς — εἰς Ἑλληνας κλασικούς.

ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

- ᾠΑγαλλόπουλος (Α.), 59, 92. ᾠΑργυρόπουλος (Γ.), 157.
 ᾠΑγάπιος ὁ Κρής, 391. — (Π.), 188, 478.
 ᾠΑγραφα, 265. ᾠΑριστείδης (τῆς Φ. Ε.), 289.
 ᾠΑδριανούπολις, 415. ᾠΑρμανσπέργ, 321.
 ᾠΑθηναϊκὸν ᾠΑρχεῖον, 383. ᾠΑρσάκιον, 242.
 Αἰμύλιος, 385. ᾠΑρτινὸς (Κ.), 284.
 Αἰνιάν (Γ.), 157. ᾠᾶστιγξ, βλ. Hastings.
 Αἴνος, 416. ᾠᾶσώπιος (Κ.), 170, 445,
 Αἰτωλῶν πρέσβεις, 259, 261. 493, 495.
 ᾠᾶλῆ Πασᾶς, 276. ᾠᾶυτοσχέδιος Διατριβή, 443.
 ᾠᾶλέξανδρος (Τσάρος), 287. Βακαλόπουλος (Γ.), 371.
 ᾠᾶμαλία (Βασίλισσα), 158. Βαλέττας (Σπ.), 289.
 ᾠᾶμβροσίου (Ἰω.), 284. Βάμβας (Ν.), 449, 473.
 ᾠᾶμερικανικὸν τυπογραφ. 116. Βαρβάκης (Ἰακ.), 398.
 ᾠᾶμποτ, βλ. Abbott. Βαρδαλάχος (Κ.), 19, 25,
 ᾠᾶναγνωστόπουλος (Π.), 382. 287, 419, 447.
 ᾠᾶνάργυρος (Α. Χ.), 72. Βασιλειάδης, 187.
 ᾠᾶνδρόνικος, 24. Βασιλείου (Α.), 391.
 ᾠᾶννινος (Χ.) 51. — (Κ.), 100.
 ᾠᾶνσεν, 157. Βάφας (Χρ.), 354, 358.
 ᾠᾶντωνιάδης (Α. Ι.) 57, 255. Βαχσμύθιος (Γ.), 168.
 — (Ε.), 97, 337. Βενιζέλων Οἶκος, 176.
 — (Π.), 371, 522. Βενιζέλου (ᾠᾶρτεμις) 177-8,
 — (Σ.), 446. 243.
 ᾠᾶποστόλης, 260. Βενιζέλος (Σ.), 323.
 ᾠᾶποστολίδης, 311. — (Θ. Β.), 361.
 — (Κ.), 319. — (Παλαιολόγος), 351.
 — (Μ.), 155, 156, 445.

- Βενθύλος (Ἰω.), 60, 63, 157,
 297-9, 374, 459.
 Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, 25.
 — ὁ Σερβίων, 406, 409.
 Βιτάλης (Καῖσαρ), 293.
 Βιώνης (Γ.), 128.
 Βλάκ, βλ. Black.
 Βλαχογιάννης (Ἰω.), 321,
 335.
 Βλάχος (Ιω.), 72, 293.
 Βλαχούτσης (Γ.), 286.
 Βόζος (Ἰω.), 146, 398.
 Βοϊνέσκος, 405.
 Βοναπάρτης (Π.), βλ. Bonaparte.
 Βορέλλης, 353.
 Βότασις, 65.
 Βούλγαρις (Εὐγ.), 169.
 Βουλόδημος (Χ.), 13, 26,
 285.
 Βούρος (Σ. Δεκόζης), 323.
 Βουρσιανός, βλ. Bursian (C.).
 Βραϊλόης, 238.
 Βραγκοβάνος (Γ.), 287.
 Βράνδης, βλ. Brandis (Ch.).
 Βρετὸς (Α. Παπαδόπουλος),
 5.
 — (Μ. Β.), 125, 206.
 Βροῦτος, 174.
 Βυβιλάκης, 134.
 Βυζάντιος (Σκαρ.), 157.
 Βῶκος (Γ.), 15, 23, 28, 185,
 156, 235, 270.
 Γ. (Ι.), 342.
 Γαζής (Ἰ. Ανθ.), 17, 386, 486.
 Γαρλιάφας (Κ.), 348.
 Γεννάδιος (ὁ Πατριάρχης),
 4, 130, 214, 220.
 224, 237.
 — (ὁ Ἡγούμενος), 6.
 — (Ἰ. Αναστάσιος) πα-
 τήρ, 5, 238.
 — (Ἰ. Αναστάσιος) υἱός,
 164, 408, 484.
 — (Ἰ. Ἀρτεμῖς), 165,
 477.
 — (Ἰ. Ἰωάννης), 53, 180,
 187, 214, 230,
 232, 278, 282,
 320, 499.
 — (Ἰ. Ἐλπίς), 413.
 — (Κλεονίκη), 414.
 — (Κωνσταντῖνος),
 4, 178.
 — (Σωσάνα), 5.
 Γερακάρης (Ν.), 59, 66, 92.
 Γεράκης (Γ), 359, 371, 453.
 Γεράσιμος ὁ Πελαγονίας,
 409.
 Γερβῖνος, βλ. Gervinus.
 Γιοροθκος, 271.
 Γκίκα Οἶκος, 238.
 Γκίκας (Θ.), 405.
 Γκιουλέκας, 278.
 Γκριζιώτης, 159.
 Γλαράκης (Γ.), 295.

- Γόρδων, βλ. Gordon (Th.).
 Γούδας (Α.), 42, 114, 155,
 158, 207.
 Γουζέλης (Δ), 295.
 Γούναρης (Κ.), 410.
 Γούρας (Ῥω.), 32, 85, 292,
 294, 377-81.
 Γρηγοριάδης, 29.
 Γρηγόριος ὁ Ναζιαν., 419.
 Γρίβας, 39, 272.
 Δ. 339,
 Δάλλας (Ι. Κ.), 522.
 Δάρβαρις (Δ. Ν.), 431.
 Δεληγιάννης (Α.), 72.
 Δελιγιανόπουλος (Ν.), 59.
 Δε-Κιγάλλας, 418.
 Δελβινάκιον, 414.
 Δεσίλλας, 119.
 Δημητρακόπουλος (Π. Δ.), 72.
 Διδότος, βλ. Didot (Α.)
 Δικαῖος (Γρ.), 289.
 Διονύσιος, ἱερομόναχος, 403.
 Διαμαντόπουλος (Α.), 4, 25,
 178.
 — (Δ.), 412.
 Διστομήτης (Ι.), 108, 300,
 369.
 Δομαίρων, βλ. Domairon
 Δοσίθεος, 386.
 Δόσιος (Ν. Γ.), 58.
 Δόρα Δίστρα, βλ. Dora
 d'Istria.
 Δούκας (Κ.), 286.
 — (Ν.), 7, 9, 19, 127,
 352, 386, 457, 473.
 — (Στ.), 373, 388.
 — (Σ. Γ.), 103.
 Δούμας (Ῥω.), 284, 438.
 Δραγάτσης (Χαρ.), 363, 371.
 Δραγούμης (Ῥω.), 323.
 — (Ν.), 98.
 Εἰρηναῖος (Ῥω.), 292.
 Ἐλλισσεν, βλ. Ellissen (Α.).
 Ἐνιάν (Γ.), 59.
 Ἐρκουλίδης (Η.), 108.
 Ἐρμαννος, 60, 239, 384.
 Ἐρρικέτος, 353.
 Εὐαγγελίδης (Γ.), 187.
 Εὐμορφόπουλος (Δ.), 87,
 207.
 Εὐστρατιάδης (Π.), 145,
 350, 352, 371, 414.
 Ζαγόριον, 277.
 Ζαΐμης (Α.), 43, 47, 60, 72,
 93, 200, 239, 240.
 — (Θρ.), 61, 64, 133,
 486.
 Ζαλακώστας (Γ.), 35, 57,
 266, 504.
 Ζάλευκος, 325.
 Ζανούβιος (Ν.), 253.
 Ζαχαρίτσας (Ν.), 293.
 Ζέζος, 323.

- Ζήσης (Δ.), 279.
 Ζιγομαλάς (Α.), 50.
 Ζωγράφος (Κ.), 72.
 Ζωοδόχος Πηγή, 161, 242,
 323.
 Ζωσιμάς, 116, 319, 390-4.
 Ζωχίδης (Γ.), 3, 106, 123, 240.
 Ἡλιάδης (Φ.), 59, 92.
 Ἡπήτης (Π.), 12.
 Θεολογίδης, 346.
 Θεοχάρης, 383, 443.
 Θερειανός (Δ.), 25, 169, 171.
 Θέρος (Ἄγις), 506.
 Θεσσαλονίκη, 412.
 Θήρσιος (Εἰρηναῖος), βλ.
 Thiersch Fr.).
 Ἰάλεμος (Ο.), 126, 174, 497.
 Ἰγνάτιος ὁ Ἄρτης, 448.
 — Ἰωαννίνων, 29, 239.
 Ἰερόθεος Θαβωρίου, 403.
 Ἰερὸς Λόχος, 249.
 Ἰλαρίων ὁ Ἀδριανουπόλεως,
 448.
 Ἰμχόφ, 354.
 Ἰωαννίδης (Ν.), 255.
 Ἰωάννου (Ζ.), 109.
 — (Φ.), 155, 187.
 Καββαδίας (Π.), 157.
 Κάββας (Μ.), 94.
 Καγκελλάρης (Σ), 400.
 Καίρης (Θ.), 486.
 Καλαμογδάρτη (Κ), 94.
 Καλανδροῦτσος, 260.
 Καλλέργης (Ν.), 159, 295.
 Καλλισπέρης, 175.
 Καλλιφουρνάς, 160, 321.
 Καλύβας, 263.
 Καμπάνης (Λ.), 119, 317.
 Καμπούρογλους, 177.
 Κανάρης (Κ.), 260, 356.
 Κανάτας, 261.
 Κανέλλος, 19.
 Κανούσης (Ν.), 289.
 Καντακουζηνὸς (Α.), 28,
 24.
 Καπέσοβον, 415.
 Καποδίστριας (Α.), 102.
 — (Βιάρος), 76.
 — (Ἰω.), 15, 98,
 100, 104, 287, 298-304, 405.
 Καραγιάννης (Δ.), 387.
 Καρατζάς (Γ.), 323.
 Καραϊσκάκης (Γ.) 52, 55,
 87, 159, 250, 263-5, 486.
 Καραλίβανος, 525.
 Καραολάνης (Ν.Γ.), 356.
 Καραστάθης (Δ.), 396-8.
 Καρβασαράς, 264.
 Καστόρχης (Εὐθ.), 117, 145,
 350, 371.
 — (Καλ.), 92.
 Κάφροι, 348.

- Κεφαλᾶς (Ἀνδρέας), 144, 356.
- Κεχαγιάς (Εὐθ.), 352.
- Κιάπης (Κ.), 311.
- Κίνδ, βλ. (Kind Th.).
- Κίτζος, 98.
- Κλεάνθης (Ζ.), 352.
- Κλεόβουλος (Γ.), 19, 378.
- Κλωνάρης (Χ.), 9, 155, 384.
- Κοκκίδης, 321-2.
- Κοκκινάκης (Κ.), 299.
- Κοκκώνης (Ι. Π.), 99, 103, 156, 443.
- Κολοκοτρώνης (Θ.), 38, 46, 53, 60, 61, 89, 98, 122, 133, 240, 250, 330.
- (Γ.), 123, 481.
- Κόνιαρης (Ἰω.), 414.
- Κοντογόνης (Κ.), 253, 458.
- Κόντος (Κ.), 171, 340.
- Κοντόσταυλος (Α.), 103, 113, 311.
- Κοπιτάρ, 12.
- Κοραῆς, 1, 7, 10, 46, 100, 103, 113, 126-7, 168, 172, 251-2, 391, 394, 419, 457, 495.
- Κοριτζᾶς, 386.
- Κορνίλιος, 391.
- Κορομηλάς (Α.), 436, 443.
- Κοτῆς (Ἰω.), 414.
- Κούμας (Κ. Μ.) 11, 17.
- Κουμουνοδοῦρος (Ἀλ.), 132, 134.
- Κουμπάρης (Α.), 16, 284.
- Κουντουριώτης, 38, 44, 65, 153, 156, 256.
- Κουτσαλέξης (Α.), 121.
- Κοχράνος, βλ. Cochrane (Lord).
- Κράντιος (Ν.), 359.
- Κρύγιος, 28, 60, 239, 384.
- Κρόης (Μιχ.), 395.
- Κυριακοδρόμια, 142, 390-3.
- Κύριλλος ὁ Δρύστρας, 11.
- Κωλέττης (Ἰω.), 43, 61, 65, 159, 405.
- Κωνσταντᾶς (Γ.), 99, 127, 297, 318, 378, 457.
- (Ι.), 110.
- Κωνσταντινίδης (Μ.), 230.
- Κωνσταντίνου (Ν.), 370.
- Κωστής (Γ.), 397.
- Κωστόπουλος (Ἀθ.), 145, 323, 347, 350.
- Λ. (Κ.), 458.
- Λάγγιος (Λάγγε), 347, 357.
- Λαγκερών, βλ. Langeron,
- Λαίλιος (Χ.), 522.
- Λαμπρινός (Ν. καὶ Μ.), 410.
- Λάμπρος (Σ. Π.), 253.
- Λαμπρυνίδης (Μ. Γ.), 47, 81, 89, 95.

- Λανίτης, (Ν. Κ.), 175.
 Λασσάνης (Γ.), 17, 18, 24,
 288, 380, 422, 440.
 Λεβέντης (Γ.), 20, 489.
 Λεβίδης (Κ), 157.
 Λεονάρδος (Ζ.), 294.
 Λευκίας, 473.
 Λιβαδάς (Θ.), 170, 523.
 Λιδωρικής (Ν. Α.), 125.
 Λουδοβίκος Φίλιππος, 84.
 Λούθηρος 192.
 Λούπος (Ν.), 355.
 Λυκούργου κατὰ Λεωκρά-
 τούς, 100, 491.
 Λύτρας, 187.

 Μαιζών, βλ. Maison (G^{al}).
 Μακρῆς (Ι.), 10-12.
 Μακρυγιάννης, 35, 160, 321.
 Μακρυνόρος, 264.
 Μανούσος (Θ.), 35, 152,
 496.
 Μάουρερ, βλ. Maurer (G. L.).
 Μαρασλής (Γ.), 16, 284.
 Μαρκέζης (Π.), 59, 92.
 Μάσσων (Ἐδουάρδος), 295.
 Μαυρογένους (Μαντῶ), 91.
 Μαυροκορδάτος (ἸΑλ.), 87,
 159, 189,
 205, 478.
 — (Γ.), 61,
 133, 323.
 — (Δ), 473.

 Μαυρομιχάλης (Ἡλίας), 36,
 238-9.
 — (Π.), 72.
 Μαῦρος (Ἰω.), 284, 522.
 — (Ἰωσ.) 371.
 Μέγα Λουτρόν, 347.
 Μελίτη, 487.
 Μενδελσών Βαρδόλδης, βλ.
 Mendelssohn B.
 Μηνιάτης, 391.
 Μητσόπουλος (Ἄρ.), 116,
 145, 150, 319, 347, 350,
 353, 361, 371.
 Μιαούλης, 79, 259-61.
 Μιχαηλίδης (Μ. Γ.), 254.
 Μοναρχίδης (Α.), 483.
 Μονόδενδρον, 414.
 Μορφινὸς (Ν.), 110, 374,
 360, 363.
 Μοσχόπουλος (Θ.), 9.
 Μουρούζη Οἶκος, 16, 238.
 Μουντζουρίδης (Γ.), 52.
 Μουστοξύδης (Α.), 99, 102-5,
 110, 119, 298, 304, 306, 387.
 Μπόττασης (Ν.), 97.
 Μπούμπας (Στ.) 284.
 Μυρτίλος (Σ. Ι.), 453.

 Νάκαινα (Ἄννα), 349.
 Νάκος, 346.
 Νάσος, (Λουκᾶς), 271.
 Ναούμ, 28.
 Νεγάδες, 415.

- Νεμοῦρ (Δοῦξ), 84.
 Νεόφυτος, ᾠ. Ἀρχιεπ. 160.
 — ὁ Οὐγγροβλαχίας, 405.
 Νικηταράς, 66, 92, 93.
 Νικοδήμου Ναός, 329, 408.
 Νικόδημος, ἱεροκήρυξ, 78.
 Νικολαΐδης (Κ.), 4.
 Νικολόπουλος (Α.), 390.
 Νοταράς, 261-2.
 Νουμάς, 325.
 Ξάνθος (τῆς Φ. Ε.), 291.
 Ξένος (Ε.), 67.
 Ξενουδάκης (Γ), 132.
 Ξενοφωντιάδης, 385.
 ᾠ. Ὀθων, Βασιλεύς, 152, 224-6.
 Οἰκονομίδης (Β.), 145, 150, 347, 352, 371.
 — (Ι. Ν.), 171.
 — (Κ.), 108, 150-1, 300, 369.
 — (Φ. Α.), 125, 187.
 Οἰκονομόπουλος (Θ.), 110.
 Οἰκονόμος (Κ.), 11, 169, 171, 391, 486.
 ᾠ. Ολύμπιος (Γ.), 270-1.
 ᾠ. Ὀμὲρ Βριώνης, 277.
 ᾠ. Ὀρλώφ (Κόμησσα), 164.
 ᾠ. Ὀρφανός (Δ.), 59, 66, 92.
 Οὐβεέρος (ᾠ. Ἐρν.), 168.
 Οὐεστερμάνος (Α.), 168.
 Οὐλερῆχος, βλ. Ulrich (Ε).
 Π. (Δ), 446.
 Παγών (Γ.), 109, 385.
 Παλαιολόγος (Μ.), 285.
 Πάλλης (ᾠ. Ἰω.), 293.
 Παναγία τοῦ ᾠ. Ἀγγέλου, 329.
 Πανώρηα, 82.
 Παππαγεωργίου (Γ, Δ.), 285.
 — (ᾠ. Ἰω.), 347.
 Παππαδόπουλος (Γρ.), 10, 371.
 Παππαζαφειροπούλου (Π.), 522.
 Παππαλεξόπουλος (Σ.), 94.
 — (Π.), 250.
 Παπαντωνόπουλος (Δ.), 50.
 Παπαρρηγόπουλος (Κ.), 62.
 Παπασλιώτης (Γ.), 127, 166, 187, 411, 483.
 Παπασταύρου (ᾠ. Ἀμαλ.), 275.
 Παπαφλέσας, 262.
 Πατάκης (ᾠ. Ἰω.), 359.
 Πεταλάς (ᾠ. Ἰω.), 284.
 Πετράκης (ᾠ. Ἀνάργυρος), 293.
 Πέκιος (Α.), 48, 211.
 Περδικοπάνια, 348.
 Περραιβός, 87.
 Περισιάνης (Ε.), 12, 13.
 Πετρούλιας (Δ.), 365.
 Πετσάλης (Α. Ν.), 176, 502.
 Πίκκολος, 27.
 Πλακεντίας (Δοῦκισσα), 357.

- Πλάτωνος Γοργίας, 103.
 Πνύξ, 330.
 Πολυαίνης (Κ.), 405.
 Πολυζωίδης, 27.
 Πολυμέρης (Γ.), 443.
 Πολυχρόνης (Κ.), 59, 92.
 Πομπήϊος, 489.
 Πονηρόπουλος (Ν.), 97.
 Πρακικίδης (Ζ.), 59.
 Πρανδούνας (Τ.), 288.
 Προβιλέγιος (Κ.), 157.
 Πρόκες, βλ. Prokesch-Osten.
 Ραγκαβῆς (Α.Ρ.), 8, 21, 47,
 65, 99, 132, 152, 286, 289,
 341, 353, 443, 459.
 Ραδινός (Θ), 284, 454.
 Ράλλης (Θ), 153.
 Ρεΐσιος, 60, 384.
 Ρίγας, 224.
 Ριζάρης (Γ), 155.
 Ριζάρειος Σχολή, 242, 250,
 492, 503, 506.
 Ρίζος (Ἰακ.), 120, 152, 288,
 302, 308, 311, 314.
 Ροβέρτιος Σχολή, 254.
 Ρόδιος (Π.), 164.
 Ροδοκανάκης (Θ.), 284.
 Ρουσόπουλος (Ἀθ.), 149.
 400, 411, 454.
 Ρόσσιος, βλ. Ross(L).
 Ροθσος (Πανταζῆς), 352.
 Ρόσσης, βλ. Roche (G^{al})
 Ρύσιος, 150, 180.
 Ρώμας, (Δ.), 76.
 Ρώσης (Ζῆκος), 129.
 Ρώσος, βλ. Ross(L).
 Ρωσσέτης, 238.
 Ρώτας, (Ἰω.), 394.
 Σάθας (Κ), 48.
 Σακκελάριος (Χ.), 116, 17.
 Σάουβερ, 157.
 Σεμτέλος (Δ.), 411.
 Σίμων, βλ. Simon (Jules).
 Σισίνης (Γ.), 72, 97.
 Σκόκος (Κ. Φ.), 227.
 Σκορδέλης καὶ Κουρτίδης,
 40, 48, 225.
 Σκοῦφος (Ν.), 80, 82, 85-6,
 90.
 Σκυλίτζης (Κ.), 323.
 Σοαύτιος (Ἀββᾶς), 379.
 Σόλων, 325.
 — (Γ.), 410.
 Σολομών εἶπε... 310, 390.
 Σουρμελής (Δ.), 292.
 Σουτσοσ (Ἀλεξ.), 19, 20,
 86, 88, 266, 286.
 — (Α. Ν.), 296.
 — (Μιχ.), 32, 58,
 288, 293, 377.
 — (Π.), 20, 36, 86,
 92, 96, 130, 228,
 238, 484-6, 492.
 Σπανιολάκης (Γ.), 155.

- Σπηλιάδης, 31, 40, 65, 68, 69, 88, 96.
 Σπέγγελ, 408.
 Σπέτσαι, 259, 261.
 Στάης, 121.
 Σταγηρίτης (Α.), 379.
 Σταθόπουλος (Η.), 487.
 Σταμάτης, 385.
 Σταύρου (Γ), 286.
 Στούρζας (Ἀλεξ.), 164, 238.
 Στρέιτ, 369.
 Σχινᾶς (Κ.), 32, 157.
 Τάκιτος, 193.
 Ταμβακόπουλος (Ι. Ν.), 388.
 Τζαβέλας, 134, 159.
 Τζαμαδός (Δ.), 72.
 Τζεφανζής (Ἰω.), 395.
 Τιμολέων, 174.
 Τισαμενός (Γ.), 167, 184, 404.
 Τραπεζοῦς, 415.
 Τρικούπης (Σ.) 39, 44, 65, 67, 70, 133, 384.
 Τρίπολις, 94.
 Τροιζήνος Συνέλευσις, 96, 240, 490.
 Τσάτσος (Α.), 371.
 Τσούνης (Α.), 59, 66, 92.
 Τυπάλδος (Κ), 115, 117, 318.
 Ὑδρα, 240, 259.
 Ὑψηλάντης (Α.), 16, 20, 25, 252, 464.
 — (Δ.), 13, 47, 92, 202, 204.
 Φαρμακίδης (Θ.), 30, 107, 119, 184, 296, 496.
 Φιλαδελφεὺς (Α.), 51, 182, 243.
 — (Θ. Ν.), 294.
 — (Χ. Νικολαΐ-
 δης), 358.
 Φιλαλήθης, 322.
 Φιλανθρωπικὴ Ἐταιρεία, 37, 294.
 Φιλήτης (Δοσίθεος), 448.
 Φιλοθέη (ἄγία), 177, 243, 523.
 Φιλόμουσος Ἐταιρεία, 33, 287, 292, 381.
 Φιντικλῆς (Σ.), 371, 400.
 Φορέστης (Π. Τυπάλδος), 117.
 Φραγκίτσας, 264.
 Φωτάκος, 42, 85.
 Φωτιάδης (Λ.), 6, 7, 227, 287, 457.
 Φωτομαρᾶς, 39, 41.
 Φώτσιος, 30, 239.
 Χαραλάμπης (Λ. Σ.), 483.
 Χαραμῆς, 406.
 Χασιώτης (Γ.), 213.

- Χατζῆ Γιαννούσης, 289.
 Χατζῆ Μικές, 144, 356.
 Χατζῆ Μιχάλης, 56, 244,
 470, 524.
 Χατζηπέτρος, 272.
 Χατζίσκος (Δ.), 481.
 Χορτάκης (Ν.), 104-5, 108,
 300, 305, 307, 354, 369.
 Χρηστίδης (Δ.), 286, 482.
 Χρηστίδης (Κ.) 311.
 Χρηστομάνος (Κ.), 177.
 Χρισταφῆς (Μ.), 20, 489.
 Χριστοφίδης (Η.), 444.
 Χρυσάφης (Γ.), 272.
 Χρυσοβέργης, 170.
 Χρυσόγελος (Ν.), 99, 108,
 298, 368, 480.
 Χρυσοχόος (Μ.), 275.
 Ψαρά (τά), 259, 261.
 Ψαρὰς (ΐω.), 354, 358, 369.
 Ψύλλας (Γ.), 157, 293, 376.
 Ψυχάρης (ΐω.), 172.
 Ψωροκώσταινα, 65, 68, 82.
 Ξωραία Ἑλλάς, 270.

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

- Ἄγανάκτησις, σ. 369.
 Ἄγνωμοσύνη, σημ. 144.
 Ἀκόνη τῶν μαθητῶν του, σ. 401.
 Ἀναφορὰ μὴ σταλεῖσα, σημ. 130.
 Ἀνόμοιοι τῶν ἀνόμων, σημ. 71,
 124.
 Ἀστειῶν ὄφελος, σημ. 123.
 Βασιλέως καὶ Βασιλίσσης διάθεσις,
 σ. 158, 224.
 Βατολογίαι ἐν Ἐκκλησίαις, σ. 361.
 Βλάχοι, Βούλγαροι, Σέρβοι μαθηταί,
 σ. 127, 147, 190, 238, 240, 372,
 404, 479.
 Γερμανοὶ θερισταὶ ψάλλοντες, σ. 165.
 Γερμανῶν λογίων ἐκτίμησις, σ. 239.
 Γυμνητευσόντων μαθητῶν ἔνδυσις,
 σ. 165.
 Δημοσίων κτηρίων ἀνάγκη, σ. 357.
 Ἐλεεῖ ἐξ ὕστερήματος, σημ. 120,
 σ. 224.
 Ἐμμονὴ αὐθόρμητος εἰς γυμνασιαρχίαν, σ. 392.
 Ἐξαπατηθεὶς πένεται, σ. 178.
 Ἡπείρου πόθος, σ. 16, 18, 26, 184.
 Ἡμιμαθεῖς ἀποσκιρτῶντες, σ. 367,
 525.
 Ἐρησκευτικῆς ἀγωγῆς ἀνάγκη, σ. 27,
 138-141, 155, 161, 360, 365-6,
 378-9, 391.
 Ἱερὸς χώρος ἢ σχολή, σ. 123.
 Κέρδη ἐκ συγγραμμάτων, σ. 443.
 Οἱ ἐκ κοπρίας ἀνεγερθέντες, σ. 190.
 Λατινικῆς πρώτη παράδοσις, σημ.
 74, σ. 369.
 Μουσικῆς, ἰχνογραφίας, γυμναστικῆς ἀνάγκη, σ. 109, 112, 357.
 Ὄνοματοθεσία ὁδῶν, σημ. 126.
 Παρασημοφορία, σ. 159.
 Παιρητήσεως πρότασις, σ. 355,
 363-4, 365.

Πολλαπλᾶ ὑπουργήματα, σ. 157,
σημ. 132.
Πρόσκλησις εἰς Κωνσταντινούπολιν,
σ. 183, 368-9.

Σπατάλης κατάκρισις, σ. 368.
Σωκρατικὴ διδασχὴ, σ. 121-3.
Ὑποτροφιῶν σκόπιμος χορήγησις
σ. 104, 142-4, 357, 366, 371.

ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ ΛΑΤΙΝΙΚΟΝ

- Abbott (J.), 412.
— (R.), 414.
Ampère (J. J.), 35, 246.
Basili (C.), 100.
Black (C), 356.
Blackie (J. S.), 169, 413.
Blancard (J.), 55, 214.
Bonaparte (Pierre), 94.
Brandis (Ch.), 30, 153, 156.
Bursian (C.), 169, 418.
Chassiotis (G.), βλ. Χασιώ-
της.
Cochrane (Lord), 96.
Coleridge, 192.
Cousin, 167.
Didot (A.), 82.
Domairon, 379.
Donaldson (J.), 170.
Dora d'Istria, 10, 36, 55.
Dossios (N. G.), 249.
Driault (E.), 37, 45, 251.
Duvray, 36, 206.
Dundonald, βλ. Cochrane.
Edmonds (E.), 3, 4, 61, 131,
219, 223, 267.
Ellissen (Adolf), 27, 473.
Fabvier (Général), 34, 84,
228, 267, 467, 490.
Finlay (G.), 43, 44.
Filleul, 499.
Gervinus, 45.
Gordon (Th.), 43, 67, 384,
524.
Greverus (F. P. E.), 120,
168.
Hastings (Fr. A.), 144, 356.
Howe (S. G.), 44, 56, 57,
84, 199, 202.
Iken (Carl), 417.
Jebb (R. E.), 213.
Jowett, 167.
Kind (Th.), 29, 32, 148, 168,
317, 399, 401.
Koraès, βλ. Κοραΐς.
Langeron (Comte de) 12, 14.
Legrand (E.), 6.
Lhéritier (M.), 251.
Le Tellier, 60.

- Levêque (Ch.), 152.
 Maison (Général), 267.
 Maurer (G. L.) 114, 168,
 369.
 Mendelssohn Bartholdy, 38,
 49, 62.
 Migliaressi, 400.
 Montesquieu, 2.
 Neohellenica, 230.
 Nicolai, 155, 168.
 Phillips (W. A.), 44.
 Prokesch-Osten, 37, 84.
 Quinn (D.), 31, 248.
 Roche (Général), 82, 84,
 86, 524.
 Rogers (H. T.), 230.
 Ross (Ludwig), 157, 168,
 243, 393, 523.
 Sandys (J. E.), 251.
 Schmitz (L.), 21, 39.
 Sergeant (L.), 20, 170, 212,
 245.
 Simon (J.), 167, 496.
 Soutso (A.) 205.
 Thiersch (Fr.), 101, 120,
 168, 242, 309, 374, 389,
 407-8, 474.
 Tiplado (Emilio), 117.
 Ulrich (E.), 108, 369.
 Wilke, 358.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

- ᾽Αθηνᾶ, 108, 179-181, 189,
 324, 445, 479, 483-4.
 ᾽Αθῆναι, 89, 502.
 Αἰγιναία, 119.
 Αἰών, 118, 120, 320, 334,
 ᾽Ακρόπολις, 61, 160, 175,
 (Δίκαιος), 191.
 ᾽Αλήθεια Κύπρου, 175)
 ᾽Αμάθεια Σμύρνης, 504.
 ᾽Αναγεννηθεῖσα Ἑλλάς, 190,
 321.
 ᾽Ανεξάρτητος, 311.
 ᾽Αρμονία, 81, 89.
 Γενική ᾽Εφημερίς, 37, 62,
 70, 72, 88, 451.
 ᾽Εθνοφύλαξ, 50.
 Ἑλλάς κατὰ τοὺς ᾽Ολ. ᾽Αγων.
 122.
 Ἑλληνικά Χρονικά, 33, 373,
 382.
 ᾽Ελπίς, 455.
 Ἑνότης τοῦ Γένους, 286.
 Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, 11, 12, 16,
 18, 26, 438.
 Ἑστία, 382.
 ᾽Εφημερίς, 499.

- ᾽Εφημερίς Ἀθηνῶν, 376, 381. Πατρὶς, 53, 501.
 ᾽Εφημερίς Κυριῶν, 126. Πατρὶς (Βουκουρεστίου), 53.
 ᾽Εφημερίς τοῦ Λαοῦ, 50. Σάλπιγξ ᾽Ελευθερίας, 444.
 ᾽Εφημερίς Συζητ. Βουλῆς, Στρατιωτικὸς ᾽Εφορὸς, 164.
 525. Σωτήρ, 321.
 Ζέφυρος, 337. Τηλέγραφος, 191, 498.
 Ἡλιος, 35, 54, 61, 100. Φιλόλαος, 124.
 484-6, 492. Χρόνος, 504.
 Θεατῆς, 126, 174, 497. Αὐστριακὸς Παρατηρητῆς,
 Καιροί, 187. 290.
 Κλειώ, 170. Ausland, 474.
 Μέντωρ, 210. Spectateur d'Orient, 34, 121,
 Νέα ᾽Εφημερίς, 132, 163. 151, 185, 475.
 Νέα Ἡμέρα, 22, 165, 340, Revue Encyclopédique, 32.
 393, 401. Revue des deux Mondes,
 Πανδώρα, 419, 441, 459. 35, 152.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

Εἰς τὰς Γραφάς.

		Σελίδες.
Σοφία Σολομ.	β', 12-20.	173
Σοφία Σειράχ.	λθ', 9-10.	6-188
—	μδ' 14-15	188
Ματθ.	ε', 15.	8'
—	ε', 19.	1
—	κε', 21.	192
᾽Ιωανν.	ιε', 18.	173
Πρὸς Κορινθ.	β', γ', 6-7.	121
Πρὸς Ἐβρ.	ια', 34.	ε'
Πρὸς Τιμοθ.	α' δ', 13-15.	446
᾽Ιακωβ.	γ' 17.	466
᾽Αποκάλυψις	ιδ', 13	188

Εἰς Ἑλληνας κλασικούς.

Σελίδες.

Ἄριστ. Ὑμνος εἰς Ἀρετὴν	273,454
Δημ. Φαλ. Περὶ Ἑρμ. 227.	170
Δημοσθένης.	1
Ἐπικτ. Διατρ. Δ', α', 168	194
Εὐριπίδης.	456
Ἰσοκράτης	1
Ξενοφ. Ἀπομν. Α', β', 61.	164
— Β', α', 21.	100
— Δ', α', 1	123
— Δ', η', 11.	193
Παλλαδάς Ἀνθολ. Χ 90.	172
Πινδάρου Λειψ. 98.	15'
Πλάτωνος Φαιδ. ιη', 3	100
— Εὐθυφ. α', 4.	100
— Νομ. ζ', 816.	123
— Ἀπολ. Σωκρ. ιθ', 5.	64
— λα', 1	131
— κθ', 5	140
— ιη', 2	183
Πλουτάρχου Περικλ. 24	8'
— Λυκρ. 25	123
— Ἀλκιβ. 4-6	132
— Ἀλεξ. Τυχ. 2	169
Πολύβιος ΙΓ', 5	89
Σεβηριανὸς παρὰ Σουίδα	126
Σιμωνίδης —	188
Τάκιτος ἐν Ἀγρικόλα.	193

75-
Euzai kus 241,
123-

359 masi Gubskoye
120- 362,
Euzai kus

IMP. DE VAUGIRARD

:: H.-L MOTTI ::

:: : DIRECTEUR : ::

Impasse Ronsin, PARIS

: : : 1926 : : :

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Βιβλιοθήκη Παρ. Ρόδου

Ημερομηνία Επιστροφής

ΕΠΕΣΤΡΑΦΗ

05/03/13

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

005400031699

